Kallelse/föredragningslista
Regionala utvecklingsnämnden
2020-09-15

Tid: kl. 08:30-16:00

Plats: Styrelserummet, Regionens hus

Ordförande
Elise Ryder Wikén (M)

Ledamöter
Karin Thomasson (MP), 1:a vice ordförande
Annika Nordell (L)
Stefan Nilsson (KD)
Jörgen Larsson (C)
Britt-Inger Roos (C)
Johannes Andersson (C)
Robert Uitto (S), 2:e vice ordförande
Maria Jakobsson (S)
Anders Magnusson (S)
Cathrine Blomqvist (S)
Bo Danielsson (V)
Sune Sjöström (SD)

Ersättare
Katrin Wissing (MP)
Kia Carlsson (L)
Bertil Sivertsson (KD)
Karin Ekblom (M)
Pontus Nissblad (M)
Håkan Larsson (C)
Linn Aldén (C)
Jonas Andersson (S)
Mona Modin Tjulin (S)
Anton Hammar (S)
Tahar Khalfallah (S)
Sonny Hoffman (V)
Marcus Danielsson (SD)

Övriga

1. Program för regionala utvecklingsnämnden 15 september 2020

Beslutsunderlag

- Program för regionala utvecklingsnämnden den 15 september

2. Val av justerare och tid för justering

Ärendebeskrivning

Tid för justering: Tisdag den 15 september kl. 17.00 (efter avslutat sammanträde)

3. Fastställande av föredragningslista

Ärendebeskrivning

Enligt reglemente för regionala utvecklingsnämnden har preliminär föredragningslista över de ärenden som avses bli behandlade vid sammanträdet utsänts till ledamöter och ersättare.

Förslag till beslut

Preliminär föredragningslista fastställs som slutlig föredragningslista.

4. Informationer (RUN/5/2020)

Ärendebeskrivning

- Aktuella kollektivtrafikfrågor
- Länsplan för regional transportinfrastruktur
- Information från regionens samverkansråd
- Information från kurser/konferenser/nätverk

5. Regionala utvecklingsdirektörens rapport (RUN/4/2020)

Ärendebeskrivning

- Läget i organisationen
- Månadsrapport juni
- Läget i länet
- Lägesrapport: Norgesamarbetet
- Lägesrapport: 1:1-anslaget
- Lägesrapport: Corona och pågående insatser
- Verksamhetsdirektiv 2020/2021 North Sweden European Office (NSEO), se information nedan
- Uppföljning: Jämtlands läns ungdomsstrategi 2014–2020 samt Uppföljning: Regional strategi för ökad inflyttning och förbättrad integration (Integrationsstrategi) 2015–2020 flyttas till oktobersammanträdet

Det är ägarrådsmöte för North Sweden European Office (NSEO) den 5 oktober där verksamhetsdirektiv för 2020/2021 ska fastställas. Region Jämtland Härjedalens representant vid ägarrådet är Bosse Svensson. Eventuella inspel gällande förslag till verksamhetsdirektiv skickas till Anders Byström senast den 25 september. Det är ett omfattande dokument, har ni frågor gällande innehållet kontaktar ni Anders Byström.

Beslutsunderlag

- Månadsrapport juni 2020 Regionala utvecklingsnämnden
- NSEO Verksamhetsdirektiv 2020/2021

6. Revidering av regionala utvecklingsnämndens sammanträdestider 2020 (RUN/63/2019)

Ärendebeskrivning

Enligt punkt 4.4 i regionala utvecklingsnämndens reglemente ska nämnden för varje kalenderår upprätta en plan över sina sammanträden. Nämndens sammanträdestider för 2020 fastställdes den 11 juni 2019, § 103.

Vid regionala utvecklingsnämndens sammanträde den 9 juni 2020, i samband med att nämnden beslutade om sina sammanträdestider för 2021, beslutade nämnden att uppdra till regiondirektören att återkomma med förslag på lämpligt datum under hösten 2020 då nämndens sammanträde kan utökas till ett tvådagarssammanträde med fokus på kollektivtrafikfrågor (RUN/17/2020, § 72).

Med hänsyn till beslutad sammanträdeskalender för nämnden, dess utskott och regionens övriga politiska organ föreslås att nämndens sammanträde i oktober utökas med en fördjupningsdag. Nämndens sammanträde och beslutsdel förläggs som planerat den 13 oktober, och en fördjupningsdag kring kollektivtrafikfrågor planeras till den 14 oktober. Fördjupningsdagen genomförs delvis på distans, där nämndens ordinarie ledamöter har möjlighet att delta på plats eller på distans. Ersättare deltar på distans.

Den ökade kostnaden som en extra sammanträdesdag innebär bedöms kunna hanteras inom ram. Detta då nämndens reserelaterade kostnader minskat avsevärt under året med anledning av rådande Coronapandemi.

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämndens sammanträdesplan för 2020 utökas med en fördjupningsdag kring kollektivtrafikfrågor den 14 oktober.

Expedieras till

Regional utvecklingsdirektör
Områdeschef Kollektivtrafik
Sekretariatet

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse Revidering av regionala utvecklingsnämndens sammanträdestider 2020
- §103 Regionala utvecklingsnämnden Regionala utvecklingsnämndens sammanträdestider 2020

7. Revidering av regionala utvecklingsnämndens sammanträdestider 2021 (RUN/17/2020)

Ärendebeskrivning

Enligt punkt 4.4 i regionala utvecklingsnämndens reglemente ska nämnden för varje kalenderår upprätta en plan över sina sammanträden. Ett förslag till

sammanträdestider 2021 för regionala utvecklingsnämnden presenterades vid nämndens sammanträde den 9 juni 2020, § 72. Förslaget är samordnat med regionfullmäktige, regionstyrelse och övriga nämnder syfte att skapa en väl fungerande ärendehanteringsprocess. Regionstyrelsen har även planerat in en gemensam budgetdag för regionstyrelsen och nämnderna den 9 juni.

Nämnden fastställde följande sammanträdesdagar för 2021:
23 februari
30 mars
18 maj
15 juni
21 september
19 oktober
23 november
14 december

Utöver att fastställa ovanstående datum beslutade nämnden att ge regiondirektören i uppdrag att återkomma med förslag på lämpligt datum under 2021 då nämndens sammanträde kan utökas till ett tvådagarssammanträde.

Syftet med ett tvådagarssammanträde har från presidiets sida delvis varit att sammanträdet ska kunna kombineras med exempelvis studiebesök runt om i länet och inom regionens egna verksamheter. Utifrån rådande pandemi och den osäkerhet som finns kring hur möjligheterna att resa och genomföra fysiska möten och studiebesök kommer att se ut under kommande år föreslås att utökningen av sammanträdeskalendern förläggs under hösten. Upplägg och innehåll för den extra dagen kommer att anpassas utifrån då gällande omständigheter och eventuella restriktioner.

Förslag till beslut
Regionala utvecklingsnämndens sammanträde den 19 oktober 2021 utökas med en dag till att omfatta 19–20 oktober.

Expedieras till
Regional utvecklingsdirektör
Områdeschefer regional utveckling
Regionstabschef
Sekretariatet

Beslutsunderlag
- Tjänsteskrivelse Revidering av regionala utvecklingsnämndens sammanträdestider 2021
- §72 Regionala utvecklingsnämnden Regionala utvecklingsnämndens sammanträdestider 2021

8. Delårsrapport/delårsbokslut augusti 2020 (RUN/26/2020)

Ärendebeskrivning
Delårsbokslutet kommer att vara klart först den 14 september - eventuellt kommer ett preliminärt delårsbokslut att kunna publiceras ut den 11 september.

9. Kursutbud vårtermin 2021 Birka folkhögskola (RUN/27/2020)

Ärendebeskrivning

Den 24 april 2017, § 73, antog folkhögskolestyrelsen (regionala utvecklingsnämndens arbetsutskott) en Folkhögskoleplan för Birka och Bäckedals folkhögskolor (RUN/257/2017). I denna framgår att folkhögskolestyrelsen ska ta beslut om längre utbildningar på skolorna ska avslutas eller om nya ska startas.

Av regionala utvecklingsnämndens verksamhetsplan för 2020 framgår att nämnden, tillika folkhögskolestyrelse för Birka och Bäckedal, ska fastställa kursutbudet inför vårterminen 2021 vid sitt sammanträde i september.

Birkas folkhögskola genomför folkbildningsverksamhet i följande former:

- långa och korta folkhögskolekurser,
- deltids- och distanskurser,
- studiecirklar, kulturprogram och öppen folkbildning,
- uppdragsutbildningar och utvecklingsarbete, samt
- externt finansierad verksamhet som ligger i linje med huvuduppdraget.

Kursutbudet för innevarande hösttermin fastställdes i februari 2020, § 7.

Under våren, med kort varsel på grund av covid-19, möjliggjordes genom extra deltagarveckor för folkhögskolor att utöka sitt utbildningsutbud. Utifrån dessa startades hösten 2020 en lokalvårdarutbildning samt en resurspedagogutbildning som också planeras att genomföras under våren 2021. Utöver dessa arbetar båda folkhögskolorna på uppdrag av Region Jämtland Härjedalen med uppdragsutbildningen Ambulanssjukvårdare med planerad kursstart våren 2021.

Förslag till beslut

Kursutbud för vårterminen 2021 på Birka folkhögskola fastställs.

Expedieras till

Rektor Birka folkhögskola

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse Kursutbud vårterminen 2021 Birka folkhögskola
- Kursutbud Birka Folkhögskola vårterminen 2021

10. Kursutbud Bäckedals folkhögskola vårterminen 2021 (RUN/28/2020)

Ärendebeskrivning

Den 24 april 2017, § 73, antog folkhögskolestyrelsen (regionala utvecklingsnämndens arbetsutskott) en Folkhögskoleplan för Birka och Bäckedals folkhögskolor (RUN/257/2017). I denna framgår att folkhögskolestyrelsen ska ta beslut om längre utbildningar på skolorna ska avslutas eller om nya ska startas.

Av regionala utvecklingsnämndens verksamhetsplan för 2020 framgår att nämnden,

tillika folkhögskolestyrelse för Birka och Bäckedal, ska fastställa kursutbudet inför vårterminen 2021 vid sitt sammanträde i september.

Bäckedals folkhögskola genomför folkbildningsverksamhet i följande former:

- långa och korta folkhögskolekurser,
- deltids- och distanskurser,
- studiecirklar, kulturprogram och öppen folkbildning,
- uppdragsutbildningar och utvecklingsarbete, samt
- externt finansierad verksamhet som ligger i linje med huvuduppdraget.

Kursutbudet för innevarande hösttermin fastställdes i februari 2020, § 8.

Inför vårterminen 2021 sker följande förändringar i kursutbudet:
Skinngarvningskurserna har förlängts och anpassas så att elever kan läsa upp 2,5 år i följd vilket är det som krävs för att få avlägga gesällprov och få gesällbrev. Textilkursen har förlängts från en termin till två terminer. Kursen Regenerativt lantbruk och Holistic management är en ny distanskurs på deltid som snabbt startades upp under sommaren för att kompensera tappet av deltagarveckor från de inställda kortkurserna. Kursen Social hållbarhet/Urban norm är en ny distanskurs på deltid som planeras till våren 2021.

Kursen Levande trä pausas under våren. Detta på grund av att skolan vill minska trängseln i hantverkslokalerna. Under pandemin försöker skolan öka antalet deltagare som läser distanskurser och samtidigt minska på antalet deltagare i de lokaler som det varit högt tryck på redan innan pandemin.

Förslag till beslut
Kursutbud för Bäckedals folkhögskola våren 2021 fastställs.

Expedieras till
Rektor Bäckedals folkhögskola

Beslutsunderlag
- Tjänsteskrivelse Kursutbud våren 2021 Bäckedal
- Kursutbud Bäckedals folkhögskola vårterminen 2021

11. Arbetsstipendium inom scenkonst 2020 (RUN/29/2020)

Ärendebeskrivning
Beslutsunderlag och förslag till stipendiat görs endast tillgängligt för nämndens ledamöter och ersättare.

12. Arbetsstipendium inom litteratur 2020 (RUN/30/2020)

Ärendebeskrivning
Beslutsunderlag och förslag till stipendiat görs endast tillgängligt för nämndens ledamöter och ersättare.

13. Arbetsstipendium inom bild- och formkonst 2020 (RUN/31/2020)

Ärendebeskrivning

Beslutsunderlag och förslag till stipendiat görs endast tillgängligt för nämndens ledamöter och ersättare.

14. Verksamhetsbidrag 2021 Norrlands nätverk för Musikteater och dans (NMD) (RUN/374/2020)

Ärendebeskrivning

Norrlands nätverk för musikteater och dans (NMD) är ett kommunalförbund med regionerna Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtland Härjedalen som medlemmar. I NMD ingår Norrlands Operan i Umeå, Norrdans i Härnösand, Barn- och ungdomsoperan inom Estrad Norr i Östersund samt Piteå Kammaropera. Förbundets huvuduppgift är att fördela ett statligt verksamhetsbidrag för att skapa förutsättningar för ensemblernas turnéer och bidra till att utveckla kultursamarbetet i norra Sverige.

NMD:s förbundsfullmäktige beslutade i maj 2020 att anta föreslagen budgetframställan för 2021. Budgetframställan ligger till grund för aktuell ansökan till respektive region om verksamhetsbidrag för administration av verksamheten. I budget för 2021 föreslås att nuvarande koordinators anställning fortsatt är 60% av heltid och inga förändringar sker i övrigt gällande NMD:s uppdrag enligt förbundsordningen. NMD avser inte heller göra någon förändring av fördelningsmodellen gällande statsbidrag till ensemblerna för år 2021. Den administrativa budgeten för 2021 föreslås få en total omslutning på 800 000 kronor. För detta ansöker Norrlands nätverk för musikteater och dans (NMD) om ett administrativt bidrag omfattande 200 000 kronor från Region Jämtland Härjedalen för verksamhetsåret 2021. Motsvarande summa söks även från övriga tre medlemsregioner. I budgeten föreslås också att NMD ansöker om statligt verksamhetsbidrag genom Region Västerbotten omfattande 12 000 000 kronor för verksamhetsåret 2021.

Förslag till beslut

1. Region Jämtland Härjedalen beviljar Norrlands nätverk för musikteater och dans (NMD) ett administrativt bidrag om 200 000 kronor för verksamhetsåret 2021.
2. Finansiering sker inom budgeterad ram för område Kultur och rekvireras av Norrlands nätverk för musikteater och dans (NMD).

Expedieras till

Norrlands nätverk för Musikteater och dans (NMD)

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse Verksamhetsbidrag 2021 Norrlands Nätverk för Musikteater och dans
- PM Verksamhetsbidrag Norrlands Nätverk för Musikteater och dans 2021
- Protokoll från förbundsfullmäktige den 1 juni
- Budgetframställan 2021

- Budget 2021
- Inriktningsmål med arbetsplan 2021
- NMD Årsredovisning 2019 (RUN/335/2019)
- NMD Revisionsberättelse 2019 (RUN/335/2019)

15. Fördelning av tillfälligt statsbidrag till regional kulturverksamhet inom ramen för Kultursamverkansmodellen med anledning av Covid-19 (RUN/392/2019)

Ärendebeskrivning

Region Jämtland Härjedalen har ansvaret att fördela vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet enligt förordning 2010:2012. Fördelningen för verksamhetsåret 2020 fastställdes av regionala utvecklingsnämnden i mars 2020, § 36.

Regeringen beslutade 25 juni om en ny anslagspost i Kulturrådets regleringsbrev för att hantera konsekvenserna av Coronapandemin, gällande bidrag till regional kulturverksamhet inom Kultursamverkansmodellen. Syftet är att mildra de ekonomiska konsekvenserna för regionala kulturverksamheter med anledning av pandemin. Tilläggsbeslutet innebär en höjning med 11 % av tidigare beslutade regionala verksamhetsbidrag 2020. För Region Jämtland Härjedalen innebär detta en tillfällig medelsförstärkning för 2020 om 3 458 000 kronor, att fördela till verksamheter som ingår i kultursamverkansmodellen och har del av de statliga medlen.

Samtliga regionala kulturverksamheter som ingår i kultursamverkansmodellen i Jämtlands län har besvarat frågan om hur man bedömer årets nettointäktsförlust och resultat på helår 2020 med anledning av Coronapandemin. Endast den regionala museiverksamheten Stiftelsen Jamtli redovisar ett prognostiserat underskott på helåret 2020. Övriga verksamheter prognosticerar ett nollresultat eller bedöms ha ett visst överskott vid årets slut. Genom att Jamtli har en ansträngd ekonomisk situation med anledning av Coronapandemin, föreslås att tilldelade regionala medel i sin helhet tillfaller Jamtli.

Förslag till beslut

Tilldelade tillfälliga statsbidrag om 3 458 000 kronor till regional kulturverksamhet inom kultursamverkansmodellen 2020, med anledning av Covid-19, tillfaller Stiftelsen Jamtli.

Expedieras till

Stiftelsen Jamtli

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse Fördelning av tillfälligt statsbidrag till regional kulturverksamhet inom ramen för Kultursamverkansmodellen med anledning av Covid-19
- PM Fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet inom ramen för Kultursamverkansmodellen
- Ändringsbeslut med anledning av covid-19: fördelning av statsbidrag till regional kulturverksamhet 2020 inom ramen för kultursamverkansmodellen

- §36 Regionala utvecklingsnämnden Revidering av fördelning av statliga bidrag till regional kulturverksamhet 2020 inom Kultursamverkansmodellen

16. Ramprogram - Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån Corona-pandemin/CV19 (RUN/424/2020)

Ärendebeskrivning

Tillväxtverket har utlyst projektstöd (utlysning 200830 inom nationella programmet för Europeiska regionala utvecklingsfonden ERUF) på temat ”Branschsatsning – rädda företag inom besöksnäringen” med syfte att stötta företag som har drabbats negativt av den rådande Covid-19-krisen.

Utlysningen riktar sig i första hand till offentliga aktörer, turism- och främjandeorganisationer med fokus att hjälpa företagen att ställa om och tänka nytt för att nå nya marknader och målgrupper till följd av ett minskat resande, uteblivna möten och evenemang som gjort att man tappat en stor del av sin omsättning. Ställer företagen om öppnas möjligheter för en hållbar turism och hållbara besöksnäringsföretag. En omställning med hållbarhetsfokus bidrar till att både stärka företagens konkurrenskraft och att nå de 17 globala målen i Agenda 2030.

Region Jämtland Härjedalen avser inom ett ramprogram att utforma erbjudanden om företagsstöd till besöksnäringen, utifrån utlysningens inriktning och mål, i syfte att mildra de negativa effekterna av coronakrisen. Stödet avser att gå till systemkritiska företag och organisationer, med potential att nå och påverka många företag, som hade sund ekonomi och tillväxtpotential innan krisen och som bedöms kunna ställa om och stärka verksamheten med god affärspotential Post Corona. Givet att pandemin är den värsta kris som Jämtländskt näringsliv har upplevt i modern tid, framförallt kopplat till besöksnäringen, är det långsiktiga målet att vi med ramprogrammet tillsätter stöd för investeringar och ökad konkurrenskraft för systemviktiga SME under en längre tid och med förhöjda belopp (500 000-750 000kr). Stödnivån för de sökande företagen/organisationerna är maximalt 50% av det totala stödet. Det får inte handla om köp av tjänst för normala driftskostnader och ska ha ett tydligt fokus på hållbar tjänste- och produktutveckling, hållbar affärsutveckling, marknadsföring mot nya målgrupper, investeringar för att digitalisera eller företagsutvecklande kompetensinsatser för att bredda verksamheten.

Utifrån ramprogrammets totala omslutning på 10 000 000 kronor, kommer 8 527 327 kronor att kunna gå ut som företagsstöd, och 1 472 673 kronor kommer budgeteras som ett projektstöd (behandlas i eget ärende RUN/424/2020). Projektstödet innefattar ramprogrammets administrativa genomförandekostnader, så som personal, resor, logi, utvärdering och indirekta kostnader. Totalt omslutning för företagsstödjande investeringar, inklusive företagens investeringar (50%), blir således totalt 17 054 654 kronor.

Ramprojektet omsluter således totalt 10 000 000 kronor varav 50 % finansieras via Tillväxtverkets utlysning (ERUF/nationella programmet) och resterande 50 % föreslås finansieras genom anslag 1:1, Regionala tillväxtåtgärder med följande fördelning:
- 736 335 kronor i form av projektstöd som avser kostnader för den administrativa

driften av projektet. Ansökan för dessa medel upprättades den 9 juli och behandlas i ett eget ärende (RUN/424/2020).
- 4 263 664 kronor avsätts som företagsstöd och denna del av medfinansieringen beslutas och verkställs löpande under projektperioden i takt med att företagsstödsärenden inom ramprojektet hanteras.

Förslag till beslut
1. De ansökningshandlingar som skickats till Tillväxtverket (ERUF/Nationella programmet) och Region Jämtland Härjedalen (projektstöd 1:1-anslag) gällande ramprojektet ” Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån Corona-pandemin/CV19” godkänns.
2. Region Jämtland Härjedalen avsätter max 4 263 664 kronor ur anslag 1:1 Regionala tillväxtåtgärder (företagsstöd) för att driva projektet ”Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån Corona-pandemin/CV19” under perioden 2020-10-01– 2023-04-03.

Beslutsunderlag
- Tjänsteskrivelse Ramprogram - Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån Corona-pandemin/CV19
- Utlysning Tillväxtverket: Branschsatsning – rädda företag inom besöksnäringen
- Ansökan Region Jämtland Härjedalen (1:1-medel)
- Ansökan Tillväxtverket
- Bilaga 1 Masterplan Turism Post Corona
- Bilaga 2 Rapport rundresa_Maj 2020
- Bilaga 3 Riskanalys_Ramprogram
- Bilaga 4 Inköps-/upphandlingsplan
- Projekt-PM Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån Corona-pandemin

17. Medfinansiering till projektet ”Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån Corona-pandemin/CV19” (RUN/436/2020)

Ärendebeskrivning
Region Jämtland Härjedalen har inkommit med en ansökan om 736 339 kronor i medfinansiering till projektet ”Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån Corona-pandemin/CV19”. Projektet söker även medfinansiering från Tillväxtverkets särskilda nationella utlysning Branschsatsning – rädda företag inom besöksnäringen. Projektet sträcker sig från 1 oktober 2020 till 30 april 2023.

Projektet avser att inom ett ramprogram utforma erbjudanden om företagsstöd i syfte att mildra de negativa effekter som restriktioner med anledning av Covid-19 har på små och medelstora företag (SME) inom besöksnäringen i Jämtlands län. Stödet avser att främst gå till, för besöksnäringen, systemkritiska företag, turismorganisationer och främjandeaktörer som hade sund ekonomi och tillväxtpotential innan krisen och som bedöms kunna ställa om verksamhet med god affärspotential efter Corona. Region Jämtland Härjedalen avser avsätta 8,5 miljoner kronor av de regionalpolitiska 1:1-medlen till företagsstöd med motsvarande del från Tillväxtverket (RUN/424/2020). Projektet förväntas ge stöd till 10-20 företag

beroende på ärendenas ekonomiska storlek.

Denna projektansökan avser projektets administrativa delar gällande projektledning, handläggning och rapportering till medfinansiärer. Därtill nödvändiga resor och logi, kommunikation samt utvärdering. Denna del söks lika delar från Region Jämtland Härjedalen respektive Tillväxtverket.

I den regionala utvecklingsstrategin beskrivs besöksnäringen som en basnäring och tillväxtmotor. Besöksnäringen har även stor betydelse för andra näringar såsom bygg, transport, livsmedel/lokalt mathantverk samt service och andra typer av tjänster. De restriktioner som råder för att begränsa smittspridningen av Covid-19 har drabbat och drabbar länets näringsliv hårt. Beräkningar visar att just besöksnäringen i länet tappar närmare en miljard kronor i omsättning sett till perioden 15 mars – 20 juni 2020. Projektet bidrar till att uppfylla målen i länets regionala utvecklingsstrategi gällande besöksnäringen som en tillväxtmotor och att fler personer besöker länet.

Projektet ligger även väl i linje med den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015-2020, där det bland annat framgår att Sverige behöver ett näringsklimat där det finns tillgång till de resurser och stöd som behövs i kritiska utvecklingsskeden.

Uppföljning, utvärdering och rapportering
Projektet ska redovisa följande indikator:
Antal deltagande företag (mål: 15)

Projektet skall slutrapporteras senast två månader efter projektavslut.

Förslag till beslut

1. Region Jämtland Härjedalen beviljar medfinansiering av projektet ”Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån Corona-pandemin/CV19” med 50% av redovisade och godkända kostnader, dock max 736 339 kronor.
2. Medfinansiering tas från anslag 1:1, Regionala tillväxtåtgärder.
3. Beslutet har fattats med stöd av Förordning (2003:596) om bidrag för projektverksamhet inom den regionala tillväxtpolitiken, och gäller under förutsättning att övrig finansiering ordnas enligt ansökan.
4. Region Jämtland Härjedalens Allmänna villkor för stöd till projekt (RUN/640/2017) gäller för projektet, med undantag för att schablon för lönebikostnader 45,24% tillämpas. Undantaget beror på Tillväxtverkets förändrade redovisningsalternativ för Europeiska regionala utvecklingsfonden med tillämpningsstart 1 augusti 2019.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse Medfinansiering till projektet "Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån Corona-pandemin/CV19"
- Borttagen på grund av personuppgifter.

18. Förlängning av projekt Ökad attraktionskraft och tillgänglighet på internationell marknad (RUN/230/2017)

Ärendebeskrivning

Regionala utvecklingsnämnden beslutade i april 2017, § 63, att medfinansiera Jämtland Härjedalen Turism ek. för. (JHT) projekt Ökad attraktionskraft och tillgänglighet på en internationell marknad, med projekttid 1 juni 2017 – 30 maj 2018. Under 2018 ansökte JHT om en utökning och förlängning av projektet till och med den 31 maj 2020, vilket beviljades av regionala utvecklingsnämnden i juni 2018, § 107.

Projektet har hittills inneburit en bearbetning av internationell besöksmarknad med inriktning mot den engelska marknaden samt även den danska. Målet med verksamheten har varit att locka flera gäster till länets skiddestinationer under vintersäsongen.

Jämtland Härjedalen Turism ek. för. (JHT) har vid en muntlig framställning den 23 juni 2020 redovisat pågående arbete och resultat i nämnda projekt. I sin redovisning har man muntligen framställt en förfrågan om förlängning av projekttiden. På grund av Covid-19 har det inte varit möjligt att marknadsföra Jämtland Härjedalen som besöksmål under perioden mars-juni 2020, och under rådande läge är det osäkert när marknadsföringen kan återupptas. JHT har därför begärt om en förlängning av projektet till och med 30 juni 2021.

Förslag till beslut

Region Jämtland Härjedalen beviljar en förlängning av projekttiden för projektet Ökad attraktionskraft och tillgänglighet på internationell marknad till och med den 30 juni 2021 med anledning av Covid-19 och rådande Coronapandemi.

Expedieras till

Jämtland Härjedalen Turism (JHT)

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse Förlängning av projekt Ökad attraktionskraft och tillgänglighet på internationell marknad
- §107 Regionala utvecklingsnämnden Förlängning och utökning av projekt Ökad attraktionskraft och tillgänglighet på internationell marknad
- §63 Regionala utvecklingsnämnden Ansökan om projektmedel - Ökad attraktionskraft och tillgänglighet på en internationell marknad

19. Erbjudande om företagsstöd 2020 – Tilläggserbjudanden om stöd till bredbandsinfrastruktur samt investeringsbidrag till kommersiell service (RUN/493/2019)

Ärendebeskrivning

Regionala utvecklingsnämnden fastställde den 31 mars 2020, § 41, de erbjudanden om företagsstöd som ska gälla för verksamhetsåret 2020. Den bakomliggande tanken var att regionala utvecklingsnämnden inför varje verksamhetsår beslutar om vilka erbjudanden om företagsstöd som Region Jämtland Härjedalen ska ha öppna under året utifrån vad som är tillväxtpolitiskt prioriterat, och att erbjudanden därför kan variera från år till år. Erbjudanden om företagsstöd kan dock behöva ändras under året om nya behov eller prioriteringar uppstår.

Region Jämtland Härjedalen har nu behov av två tilläggserbjudanden:
- Stöd till bredbandsinfrastruktur
- Investeringsbidrag till kommersiell service

I den nationella samt regionala bredbandsstrategin är målet att 95 % av alla hushåll och företag ska ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/sekund år 2020. I årets uppföljning av bredbandsstrategin (RUN/12/2020) framgår att bredbandsmålet för 2020 inte kommer nås eftersom marknadsaktörer inte anlägger bredband i den takt som behövs på grund av bristande lönsamhet och höga investeringskostnader. Bedömningen är att nödvändig bredbandsinfrastruktur inte kommer utvecklas på kommersiella villkor. Uppföljningsrapporten framhåller vidare att regionalt utvecklingskapital, vid sidan av det stöd som erbjuds inom EU-programmet Mellersta Norrland, behöver avsättas för stöd till bredbandsinfrastruktur i syfte att komplettera övriga finansieringsmöjligheter. Stöd får enligt förordningen bara ges till utbyggnad av förbindelser som är den förmedlande länken mellan stomnät och accessnät. Förbindelsen ska kunna stödja nästa generations accessnät (NGA-nät). Vid samfinansiering mellan regioner och Europeiska regionala utvecklingsfonden får stödmottagande företag kombinera stöd så att stödnivån vid behov överstiger 50%. Av 2020 års beställningsbemyndigande för anslag 1:1 föreslås att maximalt 10 000 000 kronor får beslutas som stöd till bredbandsinfrastruktur. Hänsyn ska tas till näringslivets behov av finansiering till andra erbjudanden om företagsstöd, samt till behov av stöd till projekt.

Då ovan beskrivet stöd till bredbandsinfrastruktur syftar till att Region Jämtland Härjedalen ska kunna medfinansiera bredbandsprojekt i utlysningsomgång 2020:2 för det regionala strukturfondsprogrammet Mellersta Norrland beslutade regionala utvecklingsnämndens ordförande den 29 juni att öppna upp för ansökningar inom ovan beskrivna erbjudande, men att beslut om stöd och utbetalning av stöd får ske först efter att erbjudandet fastställts av regionala utvecklingsnämnden.

Landsbygdsprogrammet, som har till uppgift att stödja dagligvaruhandel och drivmedelsstationer genom att ge stöd till investeringar, har slut på pengar. Detta gör att ett glapp kommer uppstå till dess att nästa programperiod är igång. För att mildra konsekvenserna föreslås att Region Jämtland Härjedalen under 2020 avsätter max 2 000 000 kronor till investeringsbidrag för kommersiell service. Samråd ska ske med Länsstyrelsen Jämtlands län för att stödet ska stämma överens med den Regionala handlingsplanen för Jämtlands län. Om nya resurser i Landsbygdsprogrammet kommer till, ska dessa nyttjas i första hand.

Förslag till beslut

1. Erbjudande om företagsstöd Verksamhetsåret 2020 – Tilläggserbjudanden om stöd till bredbandsinfrastruktur fastställs.
2. Erbjudande om företagsstöd Verksamhetsåret 2020 – Tilläggserbjudande Investeringsbidrag till kommersiellservice fastställs.

Expedieras till

Områdeschef Näringsliv

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse Erbjudande om företagsstöd 2020 - Tilläggserbjudande för stöd till bredbandsinfrastruktur samt investeringsbidrag till kommersiell service
- Delegationsbeslut Erbjudande om företagsstöd - Tilläggserbjudande om stöd till bredbandsinfrastruktur
- Erbjudande om företagsstöd Verksamhetsåret 2020 - Tilläggserbjudande för stöd till bredbandsinfrastruktur
- Erbjudande om företagsstöd Verksamhetsåret 2020 - Tilläggserbjudande Investeringsbidrag till kommersiell service
- §41 Regionala utvecklingsnämnden Region Jämtland Härjedalens riktlinjer för företagsstöd samt erbjudanden om företagsstöd 2020

20. Rapport allmän kollektivtrafik 2019 (RUN/365/2020)

Ärendebeskrivning

Transportstyrelsen har tillsynsmandat av artikel 7.1 i EU:s kollektivtrafikförordning. Enligt förordningen ska varje behörig myndighet årligen publicera en samlad rapport om den allmänna kollektivtrafiken.

Denna rapport avser den allmänna kollektivtrafiken år 2019 för Region Jämtland Härjedalen. I rapporten redovisas beslut om allmän trafikplikt, aktuella trafikavtal, finansiering, resor, trafikutbud, effektivitet och kvalitet.

Förslag till beslut

Rapporten för allmän kollektivtrafik 2019 skickas till Transportstyrelsen enligt upprättat förslag.

Expedieras till

Transportstyrelsen

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse Rapport allmän kollektivtrafik 2019
- Rapport allmän kollektivtrafik 2019

21. Remiss: Förslag till nya föreskrifter för väg E45 Jämtlands län (RUN/392/2020)

Ärendebeskrivning

Region Jämtland Härjedalen har erbjudits möjlighet att lämna synpunkter på Trafikverkets förslag till nya föreskrifter om hastighetsbegränsningar på väg E45 i Jämtlands län. Utifrån ”nollvisionen” planeras att alla vägar med en årsdygnstrafik över 2 000 fordon ska sänkas till 80 km/h om inte mötesseparering finns. År 2021 planerar Trafikverket för en sänkning av hastigheterna på E45 och begär därför nu in synpunkter på detta. Eventuella synpunkter ska lämnas senast den 18 september 2020.

De aktuella delsträckor på E45 som berörs av förslaget till hastighetssänkning är
- Delsträcka mellan väg 504 Sveg och väg 84
- Delsträcka mellan 260 meter söder om väg 316 Älden och väg E14 Brunflo
- Delsträcka 8 mellan väg E14 Östersund och väg 753 Häggenås

Region Jämtland Härjedalen ser att om det övergripande transportpolitiska målet om att hela Sverige ska leva ska kunna uppfyllas så måste en satsning på förhöjd säkerhetsstandard ske på viktiga vägstråk i Jämtlands län. Detta så att målhastigheten 100 km/h kan råda på de större vägarna även i vårt län. Fram till dess att investeringar i höjd säkerhetsstandard har genomförts bör viktiga vägstråk i och till/från Jämtlands län undantas från sänkta hastighetsgränser.

Förslag till beslut
Svar på remiss Förslag till nya föreskrifter för väg E 5, Jämtlands län (TRV 2020/35505) skickas till Trafikverket enligt upprättat förslag.

Expedieras till
Trafikverket

Beslutsunderlag
- Tjänsteskrivelse Remiss: Förslag till nya föreskrifter för väg E45 Jämtlands län
- Förslag: Svar på remiss Förslag till nya föreskrifter för väg E45 Jämtland län
- Förslag till nya föreskrifter för väg E45, Jämtlands län (TRV 2020/35505) - Brevinnehåll
- Förslag till nya föreskrifter för väg E45, Jämtlands län (TRV 2020/35505)
- Förslag till nya föreskrifter för väg E45, Jämtlands län (TRV 2020/35505) - Beskrivning av Sampers
- Förslag till nya föreskrifter för väg E45, Jämtlands län (TRV 2020/35505) - Beskrivning av Tillgänglighetsindex
- Förslag till nya föreskrifter för väg E45, Jämtlands län (TRV 2020/35505) - Konsekvensutredning
- Förslag till nya föreskrifter för väg E45, Jämtlands län (TRV 2020/35505) - Sverigekarta Sampers
- Förslag till nya föreskrifter för väg E45, Jämtlands län (TRV 2020/35505) - Sverigekarta Tillgänglighetsindex

22. Remiss: Förslag till utbyggnadsstrategi för Ostkustbanan och Ådalsbanan, Gävle – Västeraspby (RUN/499/2020)

Ärendebeskrivning
Trafikverket har upprättat ”Bristanalys för Nedre Norrland, förslag till utbyggnadsstrategi”. Rapporten fokuserar på den bristande kapaciteten och långa restider längs Ostkustbanan och Ådalsbanan Gävle – Västeraspby. I rapporten beskrivs också att det finns ett stort behov av utvecklad infrastruktur på angränsade stråk som har betydelse för Ostkustbanan och Ådalsbanan. Åtgärder i olika omfattning krävs på flera sträckor för att säkra framtida kapacitetsanspråk mot södra Sverige. Banor som lyfts i denna redovisning är Bergslagsbanan, Godsstråket genom Bergslagen och Norra Stambanan. För Norra Stambanan redovisas de betydande brister som finns framförallt inom punktlighet på de flesta delsträckorna på Stambanan genom övre Norrland norr om Bräcke, samt på Norra stambanan söder om Ljusdal. Betydande brister finns framförallt för kapacitet, men även för användbarhet och robusthet, Ockelbo– Gävle, Holmsveden–Kilafors, Bollnäs–Ljusdal. För Holmsveden–Kilafors minskar bristerna genom planerade åtgärder

gällande nationell plan. Norra stambanan Ockelbo- Kilafors har högst kapacitetsutnyttjande och i ett stråktänk för godstrafiken måste den här sträckan åtgärdas för att trafik från Norrlandskusten ska kunna ledas över till stambanan via Söderhamn - Kilafors. I rapporten föreslås även åtgärder inom Ockelbo bangård.

Trafikverket har skickat ut ovan nämnda rapport på remiss till berörda kommuner, regioner och andra aktörer för att förankra prioritetsordningen. Eventuella synpunkter ska lämnas till Trafikverket senast den 18 september.

Region Jämtland Härjedalen ser positivt på utbyggnaden av kuststråket och har inget att invända mot prioriteringsordningen avseende utbyggnaden. Region Jämtland Härjedalen anser dock att det är av stor vikt att framtida åtgärder längs kuststråket kombineras med samtida åtgärder längs Norra Stambanan för att skapa en god kapacitet även mot inlandet och Jämtland (och vidare mot Trondheim/Norge).

Förslag till beslut
Svar på remiss gällande förslag till utbyggnadsstrategi för Ostkustbanan och Ådalsbanan, Gävle – Västeraspby skickas till Trafikverket enligt upprättat förslag.

Expedieras till
Trafikverket

Beslutsunderlag
- Tjänsteskrivelse Remiss: Förslag till utbyggnadsstrategi för Ostkustbanan och Ådalsbanan, Gävle - Västerasby
- Förslag: Yttrande över förslag till utbyggnadssatrategi för Ostkustbanan och Ådalsbanan, Gävle - Västeraspby
- Följebrev: Remiss av förslag till utbyggnadsstrategi för Ostkustbanan och Ådalsbanan, Gävle - Västeraspby
- RAPPORT Bristanalys Nedre Norrland Förslag till Utbyggnadsstrategi - Bristande kapacitet och långa restider Ostkustbanan och Ådalsbanan Gävle-Västeraspby

23. Remiss: Promemoria om behovsanalys i den strategiska planen av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige (RUN/412/2020)

Ärendebeskrivning
Region Jämtland Härjedalen har fått möjlighet att ge synpunkter på promemorian som redovisar Sveriges behovsanalys med de behov som helt eller delvis föreslås mötas inom CAP. Eventuella synpunkter ska lämnas till Näringsdepartementet senast den 28 september 2020.

EU-kommissionen lämnade den 1 juni 2018 ett förslag till reform av den gemensamma jordbrukspolitiken (CAP) för perioden efter 2020. Varje medlemsstat ska redovisa det nationella genomförandet i en strategisk plan som ska godkännas av EU-kommissionen. Enligt nu gällande tidsplan ska ett förslag till strategisk plan överlämnas för godkännande senast december 2020. En viktig och obligatorisk del av den strategiska planen är de behov som respektive medlemsstat ska identifiera i en behovsanalys.

Behovsanalysen har genomförts med beaktande av följande kriterier:
- Behovet ska sammanfalla tydligt med målen med CAP.
- Regelverket måste medge att behovet kan hanteras inom CAP.
- För att kunna minimera den administrativa bördan för företag, andra stödmottagare och administrativa myndigheter ska behovet medge flexibilitet vad gäller utformningen av interventioner.

Ytterligare prioritering mellan och inom de behov som uppfyller de tre punkterna ovan kommer således att ske när de finansiella förutsättningarna för den strategiska planen är kända.

Region Jämtland Härjedalen har varit med i processen kring CAP genom SKR som haft en samordnande funktion kring regionernas intressen i CAP. Tjänsteperson har även närvarat på Sakråden i januari 2019 samt i oktober 2019 tillsammans med ca 100 olika organisationer som har intresse i CAP.

Förslag till beslut
Svar på remiss av Promemoria om behovsanalys i den strategiska planen av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige skickas till Näringsdepartementet enligt upprättat förslag.

Expedieras till
Näringsdepartementet

Beslutsunderlag
- Tjänsteskrivelse Remiss: Promemoria om behovsanalys i den strategiska planen av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige
- Förslag: Yttrande gällande promemoria om behovsanalys i den strategiska planen för genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige
- Remiss av Promemoria om behovsanalys i den strategiska planen för genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige N2020/01752/JL
- Promemoria om behovsanalys i den strategiska planen för genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige
- SWOT-analys Förutsättningar för den gemensamma jordbrukspolitiken 2021–2027
- Bruttolista med behov baserat på Jordbruksverkets SWOT-analys
- Remissinstanser Promemoria om behovsanalys i den Strategiska planen för genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige

24. Skrivelse till Näringsdepartementet om vikten av fortsatt finansiering för det regionala kompetensförsörjningsarbetet (RUN/493/2020)

Ärendebeskrivning
Förmågan att möta framtiden med rätt kompetens är den största och viktigaste utmaningen i arbetslivet samt en strategisk fråga för alla organisationer oavsett bransch, storlek eller verksamhet. Frågorna är tvärsektoriella och det krävs en uthållig strategisk regional koordinering för att på ett bra sätt kunna hantera utmaningarna vad gäller kompetensförsörjning.

Regionerna har under det senaste decenniet haft olika uppdrag inom kompetensförsörjningsområdet. Finansieringen av de tillfälliga uppdragen har under åren finansierats via tillfälliga projektmedel från Tillväxtverket. För att regionerna ska ges förutsättningar att långsiktigt driva utvecklingen framåt är det av yttersta vikt att tydliga mandat och hållbara finansieringsmöjligheter för regionerna blir en realitet.

För närvarande är dock förutsättningarna vad gäller fortsatta uppdrag och finansiering av det regionala kompetensförsörjningsarbetet otydligare än någonsin. Det är oklart om Tillväxtverket kommer få fortsatta uppdrag att utbetala tillfälliga projektmedel till regionerna. Ovisshet skapar otydlighet och ryckighet samtidigt som det leder till ökad fragmentering och minskad handlingskraft.

Ett förslag till skrivelse har upprättats för att påverka Näringsdepartementet i frågan, där Region Jämtland Härjedalen efterfrågar en fortsatt finansiering av det regionala kompetensförsörjningsarbetet.

Förslag till beslut
Upprättat förslag till skrivelse gällande finansieringsbehov av det regionala kompetensförsörjningsarbetet godkänns.

Expedieras till
Näringsdepartementet

Beslutsunderlag
- Tjänsteskrivelse Skrivelse till Näringsdepartementet om vikten av fortsatt finansiering för det regionala kompetensförsörjningsarbetet
- Förslag: Skrivelse Regionerna behöver besked om finansiering av det regionala kompetensförsörjningsarbetet!

25. Mål och prioriteringar för det regionala tillväxtarbetet (RUN/516/2020)

Ärendebeskrivning
Region Jämtland Härjedalen har det regionala utvecklingsansvaret i länet. Ansvaret och inflytandet över den regionala tillväxtpolitiken ställer krav på ett tydligt regionalt ledarskap. Det regionala ledarskapet innebär bland annat långsiktighet och strategisk planering för att uppnå långsiktiga mål och visioner samt koordinering av utvecklingsprocesser. För att samla länets aktörer bakom en gemensam bild av hur Jämtland Härjedalen ser ut 2050 har den nya regionala utvecklingsstrategin (RUS) formen av en vision. Ambitionen med RUS är att den greppar brett över fler politikområden än den regionala tillväxtpolitiken. Därför innehåller RUS inga mål eller prioriteringar för det regionala tillväxtarbetet.

Den regionala tillväxtpolitiken handlar om att främja en hållbar strukturomvandling och utveckling av näringslivet. Med fokus på social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet. Det regionala tillväxtarbetet och den europeiska sammanhållningspolitiken adresseras i Program för smart specialisering. Programmet föreslås kompletteras med mål och långsiktiga prioriteringar för genomförandet av regeringens regionala tillväxtpolitik och användandet av det regionala tillväxtanslaget 1:1 i statsbudgetens utgiftsområde 19. När den visionära RUS

ersätter Regional utvecklingsstrategi Jämtland/Härjedalen 2030 innovativt och attraktivt finns därmed mål och långsiktiga prioriteringar för det regionala tillväxtarbetet i Program för smart specialisering.

Förslag till beslut
Regiondirektören får i uppdrag att till regionala utvecklingsnämndens sammanträde den 15 december ta fram förslag på mål och prioriteringar för det regionala tillväxtarbetet.

Expedieras till
Regional utvecklingsdirektör

Beslutsunderlag
- Tjänsteskrivelse Mål och prioriteringar för det regionala tillväxtarbetet

26. Revidering av aktieägaravtal och ägardirektiv för Torsta AB (RUN/367/2020)

Ärendebeskrivning
Det har under våren 2020 framkommit behov av att justera nu gällande aktieägaravtal och ägardirektiv för Torsta AB. Detta delvis utifrån den ägarförändring som skett där Region Jämtland Härjedalen övertagit aktier från Träutveckling i Jämtland AB (beslutat av regionfullmäktige maj 2020, § 29), men även innehållsmässigt då nuvarande och direktiv inte justerats sedan tecknandet 2013.

I avtalet har en mening lagts till som handlar om vem som tar initiativ till parternas medverkan i marknadsföring. När det gäller resultatgrad stod det tidigare att ”målsättningen att årligen uppnå en resultatgrad på 3-5 % av omsättning”. I den nu formulerade meningen står det ”målsättningen att årligen uppnå en resultatgrad på minst 3 % av omsättning”. Vidare har text rörande omställningskostnader plockats bort med anledning av att texten och dess innehåll inte är gällande längre.

Direktivets justeringar är bland annat att texten rörande resultatgrad och soliditet har justerats. Tidigare var texten enligt följande -
”drivas affärsmässigt med målsättningen att årligen uppnå en resultatgrad på minst 3 - 5 % och ha en soliditet på minst 5 - 15 % beräknat på justerat eget kapital (EK + 78 % av obeskattade reserver).”

I den nya är skrivningen enligt följande –
”drivas affärsmässigt med målsättningen att årligen uppnå en resultatgrad på minst 3 % och ha en soliditet på minst 15 % beräknat på justerat eget kapital (EK + 78 % av obeskattade reserver).”

Förslag till beslut
Regionala utvecklingsnämnden föreslår regionfullmäktige

1. Reviderat aktieägaravtal för Torsta AB godkänns.
2. Reviderat ägardirektiv för Torsta AB godkänns.

Expedieras till
Områdeschef Näringsliv
Torsta AB

Beslutsunderlag
- Tjänsteskrivelse Revidering av aktieägaravtal och ägardirektiv Torsta AB
- Förslag: Aktieägaravtal Torsta AB
- Förslag: Ägardirektiv Torsta AB

27. Revidering av ägardirektiv för Peak Region AB (RUN/432/2020)

Ärendebeskrivning
Peak Region AB ägs av Stiftelsen Teknikutbildning i Jämtlands län Zenit (55 % av bolagets aktier), Region Jämtland Härjedalen (7,5 %), Samling Näringsliv Ekonomisk förening (30 %) samt Östersund, Krokom och Åre kommuner (2,5 % vardera). Peak Region AB:s affärsidé är att driva innovationskraften i Jämtland Härjedalen för utveckling av ett attraktivt och hållbart näringsliv. Bolaget ska som neutral aktör bygga en framgångsskapande kultur samt främja värdeskapande samarbeten och möten för de regionala aktörerna i innovationsekosystemet.

För att tydliggöra hur verksamheten ska bedrivas har ägarna under 2020 genomfört en översyn av nuvarande ägardirektiv, vilket resulterat i en revidering av direktivet.

Förslag till beslut
Regionala utvecklingsnämnden föreslår regionfullmäktige

Reviderat ägardirektiv för Peak Region AB godkänns.

Expedieras till
Områdeschef Näringsliv
Peak Region AB

Beslutsunderlag
- Tjänsteskrivelse Revidering av ägardirektiv Peak Region AB
- Förslag: Ägardirektiv Peak Region AB
- Ägardirektiv för Peak Region AB (RUN/436/2018)

28. Valärenden (RUN/3/2020)

Ärendebeskrivning
Nationellt biogasnätverk. Val av en representant och en ersättare för perioden 2020-09-15 - 2022-12-31.

Beslutsunderlag
- Inbjudan till nationellt biogasnätverk för regionpolitiker (RUN/445/2020)

29. Anmälan av delegationsbeslut

Delegeringsbeslut
- RUN/353:3/2020 Delegationsbeslut Medfinansiering till projektet Regionala besöksnäringsambassadörer för Jämtland Härjedalen

- RUN/2:5/2020 Delegationsbeslut fattade av chefer - Anställningar 20200505-20200604
- RUN/589:1/2019 Delegationsbeslut färdtjänst/riksfärdtjänst 20200101-2020131
- RUN/589:2/2019 Delegationsbeslut färdtjänst/riksfärdtjänst 20200201-2020229
- RUN/589:3/2019 Delegationsbeslut färdtjänst/riksfärdtjänst 20200301-2020331
- RUN/589:4/2019 Delegationsbeslut färdtjänst/riksfärdtjänst 20200401-2020430
- RUN/8:15/2019 Delegationsbeslut Delegationsbestämmelser för regionala utvecklingsnämnden i Region Jämtland Härjedalen 2019-2022 - revidering av regiondirektörens vidaredelegation
- RUN/104:4/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Föllinge Golv AB
- RUN/337:4/2019 Delegationsbeslut Företagsstöd Skiers Accredited Alpine Citizen Sweden AB (avslag)
- RUN/83:8/2020 Delegationsbeslut Ändringsbeslut för projektet "AI Kompetens"
- RUN/345:4/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Nordplåt Carmen AB
- RUN/333:4/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Anders Nilsson i Östersund AB
- RUN/347:4/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Bräcke Folkets Hus Förening upa
- RUN/372:4/2019 Delegationsbeslut Företagsstöd Norrmontage AB
- RUN/408:4/2019 Delegationsbeslut Företagsstöd Camp Ånn AB
- RUN/343:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Camp Dannevall HB
- RUN/344:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Torulf AB
- RUN/369:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Böle Restaurang AB
- RUN/379:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Märit Jonsson Design AB
- RUN/393:2/2020 Delegationsbeslut Deltagande i projekt: Interregprojekt MidNordic Female Film Network
- RUN/493:15/2019 Delegationsbeslut Erbjudande om företagsstöd - Tilläggserbjudande om stöd till bredbandsinfrastruktur
- RUN/354:2/2020 Delegationsbeslut Medfinansiering till projektet Härjedalsmat region Jämtland
- RUN/589:5/2019 Delegationsbeslut färdtjänst/riksfärdtjänst 20200501-2020531
- RUN/420:1/2020 Delegationsbeslut Skrivelse till Näringsdepartementet gällande Fonden för en rättvis omställning
- RUN/357:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd 2Inspire AB
- RUN/330:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Anja Traditionell och Ekologisk hårvård AB
- RUN/271:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Björnligan AB
- RUN/106:3/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Dala Sten AB
- RUN/299:3/2019 Delegationsbeslut Företagsstöd Dala Sten AB
- RUN/368:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Dau Tryck i Östersund AB

- RUN/268:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Kjell Strandberg Entreprenad
- RUN/131:3/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd GLOW 4 equality AB
- RUN/317:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Happy Sveg AB (avslag)
- RUN/256:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Industrianläggningar i Norrland AB (avslag)
- RUN/280:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Jemtluft AB
- RUN/159:3/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Jämtlandshubben AB
- RUN/350:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd M´s Winery AB (avslag)
- RUN/324:3/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Neores AB
- RUN/370:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Skawa Invest AB
- RUN/203:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Skoterservice i Ljungdalen AB (avslag)
- RUN/349:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Spa Kliniken i Östersund AB
- RUN/274:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd This Is Åre AB
- RUN/276:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Turkos AB
- RUN/326:4/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Föllinge Hälsoprodukter AB
- RUN/146:3/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Föllinge Hälsoprodukter AB
- RUN/484:3/2019 Delegationsbeslut Företagsstöd Hammarstrands Elektronikproduktion AB
- RUN/171:3/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Kommunikationsbyrån Samba AB
- RUN/405:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Cervera Östersund AB
- RUN/409:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd No Moore Boots AB
- RUN/400:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Joy Event Hunt & Health AB
- RUN/414:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Anderssons i Strömsund AB
- RUN/403:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Lf i Storlien AB
- RUN/526:3/2019 Delegationsbeslut Företagsstöd Carcare Systems Europé AB
- RUN/112:9/2020 Delegationsbeslut Revidering av Tilläggsavtal tätortstrafik i Östersunds kommun (Elbussar i Östersunds stadstrafik)
- RUN/573:3/2019 Delegationsbeslut Företagsstöd Bertilssons Fastighetsförvaltning i Limmared AB
- RUN/211:4/2020 Delegationsbeslut Medfinansiering till projekt Jamtli Living University (fördjupad förstudie)
- RUN/406:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd AB Ovikenbolaget Invest
- RUN/416:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Brunkullan AB
- RUN/383:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Ergostone AB
- RUN/102:3/2019 Delegationsbeslut Företagsstöd Granit & Form i Jämtland AB

- RUN/429:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Granit & Form i Jämtland AB
- RUN/270:3/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Hobbyboden i Östersund AB
- RUN/402:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Kriskonsulterna i Jämtland AB
- RUN/399:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Krotax Åkeri AB
- RUN/74:3/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Octopoda Sustainable Solutions AB
- RUN/200:3/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Tfj Produktion AB
- RUN/385:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Östersund Dietist AB
- RUN/433:2/2020 Delegationsbeslut Deltagande i projekt Valideringslyft
- RUN/2:6/2020 Delegationsbeslut fattade av chefer - Anställningar 20200605-20200813
- RUN/589:6/2019 Delegationsbeslut färdtjänst/riksfärdtjänst 20200601-2020630
- RUN/589:7/2019 Delegationsbeslut färdtjänst/riksfärdtjänst 20200701-2020731
- RUN/451:2/2020 Delegationsbeslut Medfinansiering av musik i Norrsamarbetet 2020 och framåt
- RUN/140:6/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Essge-Plast AB
- RUN/91:5/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Hissmoböle 2:207 AB
- RUN/217:4/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Lamineringsteknik i Hammerdal AB
- RUN/401:4/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Legotec i Hede AB
- RUN/49:4/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Legotec i Hede AB
- RUN/534:3/2019 Delegationsbeslut Företagsstöd Woolpower Östersund AB
- RUN/267:3/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd JBD Förvaltning AB
- RUN/415:2/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Food In Action Of Sweden AB
- RUN/398:4/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Fyrås Trä och Impregnering AB
- RUN/232:4/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Odins Åkeri AB
- RUN/2:7/2020 Delegationsbeslut fattade av chefer - Anställningar 20200814-20200903
- RUN/467:3/2020 Delegationsbeslut Pilotprojekt Datadriven innovation för tillverkande industrin
- RUN/48:4/2020 Delegationsbeslut Företagsstöd Revsunds Brewery AB
- RUN/496:2/2020 Delegationsbeslut Letter of Intent - IVL Swedish Environmental Research Institute

30. Anmälan av inkomna handlingar

Anmälningar

- RS/163:1/2020 §80 Regionstyrelsen Regionstyrelsens uppsiktsplikt 2020 om Stiftelsen Jamtli
- RS/163:2/2020 Rapport om Stiftelsen Jamtli utifrån regionstyrelsens uppsiktsplikt

- RUN/267:3/2019 Sammanställning workshop 1 2019-09-04, Projekt Stadsomvandling (Sweco)
- RUN/267:4/2019 Sammanställning workshop 2 2019-12-16, Projekt Stadsomvandling (Sweco)
- RUN/551:8/2017 Ändringsbeslut (förlängning av projekttid) Nationella regionalfonden - Regionala noder fas 2 - Energikontor Jämtland Härjedalen
- RUN/205:10/2020 Förlängd tid för uppdraget att ta fram förslag till nationellt regionalfondsprogram för Europeiska regionala utvecklingsfonden, programperioden 2021-2027 m.fl.
- RUN/360:8/2020 Sammanställning - Ekonomiska konsekvenser av pandemin gällande regional kulturverksamhet 2020
- RUN/73:22/2020 Protokoll Ägarråd Norrtåg 20200402
- RUN/582:3/2019 Ändring av regleringsbrev 2020 länsstyrelserna
- RUN/73:23/2020 Protokoll Ägarråd Norrtåg 20200402
- RUN/302:6/2020 Skrivelse till Kulturdepartementet: Arbetslivsmuseer i behov av stöd
- RUN/397:1/2020 Underrättelse om samråd för detaljplan Majoren 1 och 2
- RUN/219:8/2020 Protokoll Årsstämma Länstrafiken i Jämtlands län AB, 2020-06-22
- RUN/66:61/2020 Protokoll Länstrafikens styrelsesammanträde 2020-06-15
- RUN/66:62/2020 Protokoll Länstrafikens styrelsesammanträde 2020-06-22
- RUN/66:63/2020 Protokoll Länstrafikens konstituerande styrelsesammanträde 2020-06-22
- RUN/584:2/2019 Ändring av regleringsbrev för budgetåret 2020 avseende Riksarkivet
- RUN/582:4/2019 Ändring av regleringsbrev för budgetåret 2020 avseende länsstyrelserna
- RUN/408:1/2020 Uppdrag att förbereda för att vara förvaltande myndighet och redovisningstjänst för det transnationella samarbetsprogrammet Norra periferin och Arktis, perioden 2021-2027
- RS/76:10/2020 §55 Regionfullmäktige Ansvarsprövning för år 2019 för regionens nämnder och förbund som regionen är medlem i
- RS/2343:67/2016 §62 Regionfullmäktige Revidering av regionala utvecklingsnämndens reglemente och tillägg i arvodesregler för förtroendevalda
- RS/2343:68/2016 Reviderat Reglemente för regional utvecklingsnämnd i Region Jämtland Härjedalen 2019 - 2022
- RS/484:5/2020 §63 Regionfullmäktige Överlåtelseavtal Länstrafiken i Jämtlands län AB
- RS/340:3/2020 §64 Regionfullmäktige Översyn av riktlinjer för företagsstöd
- RUN/54:6/2020 Protokoll årsstämma AB Transitio 2020-05-27
- RUN/167:41/2018 Minnesanteckningar Styrgruppsmöte Partnerskapet Atlantbanan 10 juni 2020
- RUN/419:1/2020 Uppdrag att ta fram inriktningsunderlag inför transportinfrastrukturplanering för en ny planperiod
- RUN/422:1/2020 Underrättelse om programsamråd för Blomstergården
- RUN/425:1/2020 Regionfullmäktige i Västernorrlands inriktningsbeslut om ändrat ägande av Norrtåg AB och AB Transitio, §72

- RUN/419:2/2020 Samråd länsplaneupprättare - Uppdrag att ta fram inriktningsunderlag inför transportinfrastrukturplanering för en ny planperiod
- RUN/431:1/2020 Samråd, detaljplan för Torvalla 2:21 m fl, småhusbebyggelse i Torvalla By
- RUN/434:1/2020 Följebrev- CPMR Political Bureau / Compte rendu - Bureau PolitiqueCRPM, 11-06-2020
- RUN/434:2/2020 Minutes - CPMR Political Bureau, 11-06-2020
- RUN/450:1/2020 Uppdrag att utveckla myndighetssamverkan för Sveriges delar av en hållbar europeisk värdekedja för batterier
- RUN/449:1/2020 Ny översiktsplan - Härjedalens kommun
- RUN/230:2/2020 Inkommen skrivelse gällande extra anslag Almi Mitt 2020
- RUN/506:1/2020 Inbjudan att lämna synpunkter på nya riktlinjer för regionalstöd
- RUN/576:8/2019 §130 Regionstyrelsen Kompletterat överlåtelseavtal avseende Region Jämtland Härjedalens övertagande av verksamheten i Länstrafiken i Jämtlands län AB
- RUN/91:10/2017 Nyhetsbrev Skogsprogram Jämtland, nr 3 2020
- RUN/578:2/2019 Ändring av regleringsbrev för budgetåret 2020 avseende Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser inom utgiftsområde 24 Näringsliv
- RUN/507:1/2020 Partnerskapserbjudande från KEPDER (Association of Culture Education and Project)
- RUN/593:4/2019 Ändring av regleringsbrev för budgetåret 2020 avseende Post- och telestyrelsen
- RUN/460:4/2019 Region Skånes nivå på mobilitetsstöd till folkhögskolor vårterminen 2020
- RUN/548:10/2019 Styrelseprotokoll nr 162 AB Transitio 2020-06-30
- RUN/541:2/2019 Regeringsuppdrag till Tillväxtverket: Förlängd tid för uppdraget att stödja en samverkansarena för besöksnäringens utveckling
- RUN/582:5/2019 Ändring av regleringsbrev för budgetåret 2020 avseende länsstyrelserna
- RUN/428:1/2020 Remiss: Upphörande av underhåll på sidospår i Östersund
- RUN/426:1/2020 Erbjudande om partnerskap, Norhern periphery and arctic Interreg program, COVID-19-projekt
- RUN/240:2/2020 Underrättelse om granskning - Rosmarinen 1 m.fl.
- RUN/251:2/2020 VD-brev Naboer AB för kvartal 2 2020
- RUN/352:12/2020 På gång 2020, Naboer AB
- RUN/352:11/2020 2019 Årsredovisning inklusive revisionsberättelse Naboer AB
- RUN/352:9/2020 Protokoll Bolagsstämma Naboer AB 2020-06-24
- RUN/130:2/2020 Underrättelse om granskning av detaljplan - Del av Staden 6:1 m fl, Nytt vattenverk
- RUN/548:9/2019 Styrelseprotokoll nr 161 AB Transitio 2020-05-27
- RUN/313:2/2020 Underrättelse om granskning detaljplan för Hjorten 3
- RUN/535:3/2019 Förlängd tid för uppdraget att göra en översyn av den politiska styrningens effekter på den konstnärliga friheten

- RUN/259:10/2020 Protokoll årsstämma Norrtåg AB 2020-05-14

1

Program för regionala utvecklingsnämnden 15 september 2020

REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN

Sekretariatet
Emma Borg
Tfn: 063-14 66 30
E-post: emma.borg@regionjh.se

2020-09-01

43637

Program för regionala utvecklingsnämnden den 15 september

Tid: **kl. 08.30 – 16.00**
Plats: **Styrelserummet, Regionens hus**

08.30	Informationer: Aktuella kollektivtrafikfrågor	Marie Nordmark
09.10	Länsplan för regional transportinfrastruktur	Berit Eriksson
09.30	Paus	
10.00	Forts. Informationer: Ramprogram: Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån Corona-pandemin/CV19	Martina Lundholm
	Erbjudande om företagsstöd - tilläggserbjudande för stöd till bredbandsinfrastruktur samt investeringsbidrag till kommersiell service	Martina Lundholm
10.40	Information från regionens samverkansråd Information från kurser/konferenser/nätverk	
	Regionala utvecklingsdirektörens rapport	Anders Byström
12.00	Lunch	
13.00	Partigrupper	
14.00	Beslutsärenden	

5

Regionala utvecklingsdirektörens rapport

RUN/4/2020

Månadsrapport juni 2020

Regionala utvecklingsnämnden

Innehållsförteckning

Väsentliga personalförhållanden.....3

Ekonomiskt resultat 5

Väsentliga personalförhållanden

Antal anställda

Antal månadsavlönade	2017-06-30	2018-06-30	2019-06-30	2020-06-30
Totalt antal anställda	151	157	159	156
- varav kvinnor	92	98	103	103
- varav män	59	59	56	53

Vid mättillfället har antalet medarbetare ökat med 3 personer jämfört med samma mätpunkt föregående år. Det är främst befattningsgruppen handläggare som har ökat. En anledning till ökningen är överföring av ekonomer från verksamhetsstöd från och med januari 2020.

För vissa verksamheter kan det vara en positiv utveckling med en ökning av antalet anställda och därmed ökad utförd tid. Det visar på att förtroendet från våra finansiärer ökar och att utvecklingsresurserna ökar. Detta under förutsättning att nettokostnaden inte överstiger tilldelade medel

Inom område kultur varierar den utförda tiden beroende på om de tillfälligt anlitade kulturarbetarna anställs eller anlitas som företagare med F-skatt, dessa är därmed svåra att ta med i beräkningen.

Förvaltningsområdet har en könsfördelning på 66% kvinnor och 34% män.

Utförd tid

Utförd tid Regionala utvecklingsnämnden

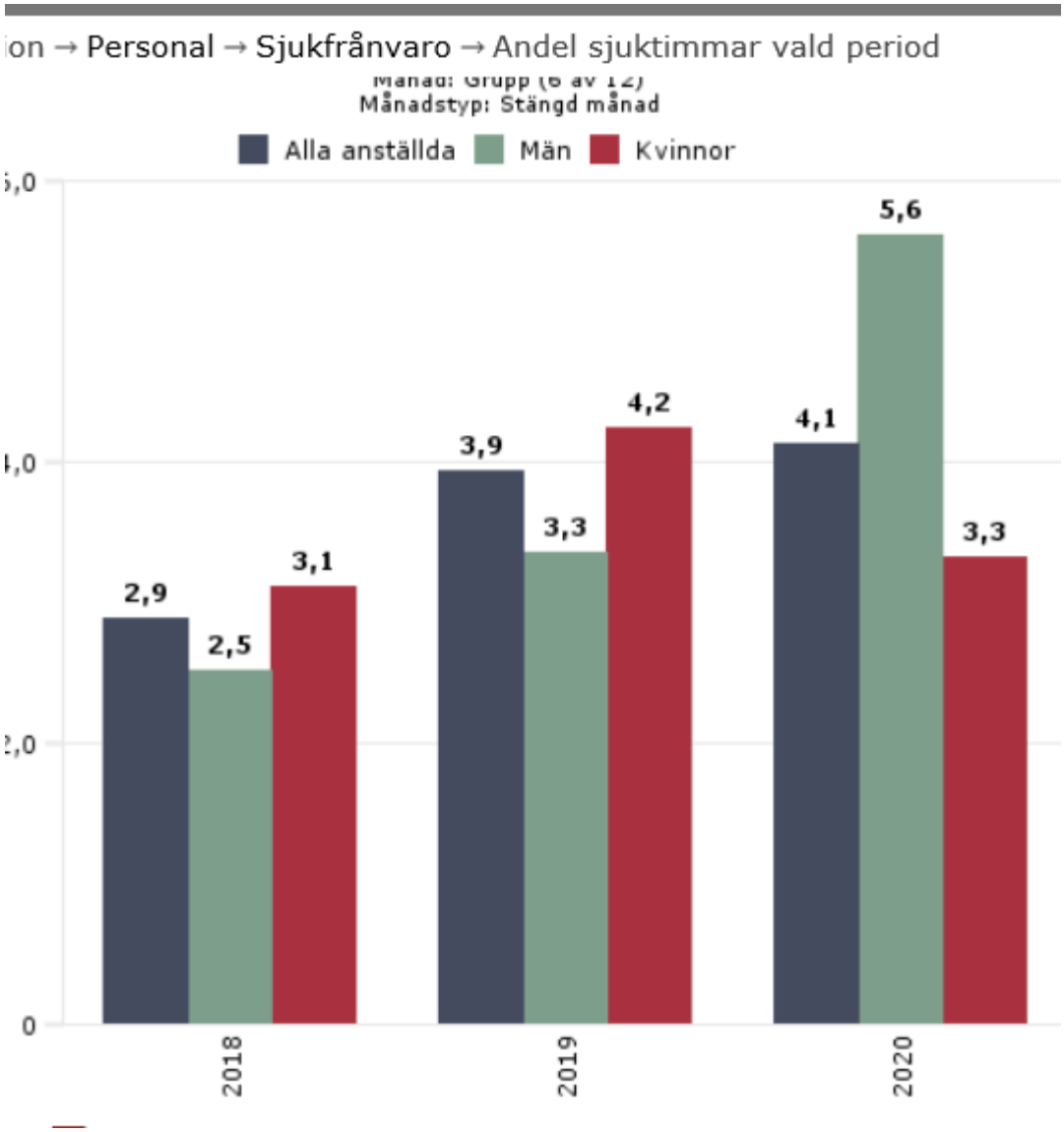
	2017	2018	2019	2020
Handläggare		48,5	51,2	57,5
Lärare		30,0	30,2	26,2
Måltidspersonal		8,1	7,7	6,8
Lokalvårdare		2,7	3,2	2,7
Övriga		53,7	53,7	61,2

Den utförda tiden jan- juni har ökat med 8,2 årsarbetare (ÅA) jämfört med samma period föregående år. Ökningen är främst inom befattningsgruppen handläggare med anledning av pågående projekt samt med anledning av överföring av ekonomer från verksamhetsstöd till Regional utveckling.

Siffrorna är hämtade från ProDiver.

Sjukfrånvaro - Hälsofrämjande arbete

Sjukfrånvaro - Andel sjuktimmar

Sjukfrånvaro - Antal sjukfall och timmar per intervall

Utskrivet: den 6 juli 2020
Modell byggd: 04:22 den 6 juli 2020
Aktuellt datum: 2020-06

Antal sjuktimmar per intervall

Sjuktimmar	År: 2020 1	2 - 14	15 - 30	31 - 59	60 - 180	181 -	Totalt	År: 2019 1	2 - 14	15 - 30	31 - 59	60 -180	181 -	Totalt
01 Januari	2 590	13 439	1 611	1 280	6 009	5 782	30 713	2 664	15 072	2 309	1 881	3 875	8 723	34 524
02 Februari	2 008	13 449	1 689	2 601	6 310	5 108	31 166	2 346	17 987	1 118	2 040	4 642	7 365	35 497
03 Mars	3 392	33 801	4 320	3 660	8 040	4 798	58 012	2 263	13 235	1 180	2 304	5 297	7 591	31 870
04 April	2 642	26 836	4 279	3 396	7 670	3 968	48 791	2 139	10 715	1 708	2 494	5 772	7 372	30 201
05 Maj	2 327	17 810	3 575	3 755	6 853	3 234	37 553	2 386	10 204	1 622	2 644	5 060	7 237	29 154
06 Juni	1 855	11 132	2 470	3 884	5 256	2 843	27 440	1 999	9 017	1 310	2 137	4 355	6 183	25 000
07 Juli														
08 Augusti														
09 September														
10 Oktober														
11 November														
12 December														
Total	**14 815**	**116 466**	**17 944**	**18 576**	**40 139**	**25 734**	**233 674**	**13 797**	**76 230**	**9 248**	**13 501**	**29 000**	**44 470**	**186 246**

Kommentarer

Sjukfrånvaron ligger över målvärdet på högst 3 % av ordinarie utförd tid (4,1%). Männens

sjukfrånvaro har ökat med 2,3 procentenheter och kvinnornas sjukfrånvaro har minskat med 0,9 procentenheter i jämförelse med samma period föregående år.

Både korttidssjukskrivningar och längre sjukskrivningar har ökat förutom dag 181 eller längre dessa har minskat. Anledningen till ökat sjukskrivningarna är främst med anledning av Covid-19, kopplat till restriktioner att inte komma till arbetet vid minsta sjukdomssymtom.

Ekonomiskt resultat

Intäkter och kostnader i tkr	Ack utfall	Ack budget	Bud-Utf Diff	Ack utfall fg år	Ack utf-Ack fg år Diff
Avgifter	952	2 770	-1 818	1 026	-74
Försäljning	23 429	10 309	13 120	13 275	10 154
Erhållna bidrag	70 753	49 213	21 540	53 408	17 345
Övriga intäkter	3 141	1 512	1 630	2 954	187
Summa Intäkter	**98 276**	**63 804**	**34 472**	**70 664**	**27 613**
Personalkostnader	-53 749	-48 323	-5 426	-49 741	-4 009
Köp av verksamhet	-6 092	-9 792	3 699	-5 826	-266
Verksamhetsanknutna tjänster	-6 281	-4 112	-2 170	-7 898	1 617
Material och varor	-1 426	-941	-485	-1 641	215
Lämnade bidrag	-156 607	-148 189	-8 419	-139 715	-16 892
Lokaler	-10 406	-18 745	8 339	-10 032	-374
Förbrukn.inv, rep o underhåll	-2 028	-1 445	-583	-2 368	340
Bilhyra, övr trp.medel o frakt	-12 890	-365	-12 525	-688	-12 202
Tjänsteresor och logi	-1 122	-569	-553	-2 070	948
Konsultkostnader	-18 094	-3 301	-14 793	-5 546	-12 548
Övriga kostnader	-2 145	-1 268	-878	-2 741	596
Avskrivning-ar/finansnetto	-260	-236	-25	-394	134
Summa Kostnader	**-271 101**	**-237 284**	**-33 817**	**-228 660**	**-42 441**
Summa Verksamhet-ens nettokostnader	**-172 825**	**-173 480**	**655**	**-157 997**	**-14 828**

Verksamhetens intäkter

Överskottet mot budget för intäkter uppgår totalt till 34472 tkr och beror till allra största delen på intäkter i projekt, vilka inte var kända vid budgettillfället. Detta a¨r också den största orsaken till att kostnaderna överstiger budget. Projekten a¨r mycket sva□ra att budgetera årsvis och de styrs därför genom kontinuerliga uppföljningar / avrapporteringar mot den ursprungliga ansökan och tillhörande beslutsdokument.

En av Välfärd klimat och kompetens verksamheter uppvisar lägre intäkter än budget. Det gäller Kurs och konferens, där uppdragen minskar kraftigt på grund av pandemin (- 254 tkr).

Kulturens intäkter har hittills endast marginellt påverkats av rådande omständigheter med pandemin. Längre fram kommer dock fler produktioner pa□ Estrad Norr bli inställda eller framflyttade till nästa år och de budgeterade försäljningsintäkterna på cirka 1000 tkr uteblir.

Det var framförallt sommarens stora produktion ”Lapp-Nils” som förväntades stå för intäkterna.

Estrad Norr har erhållit ett statsbidrag på 1 398 tkr som kompensation för pensioner. Dessa intäkter finns ej med i budgeten.

Verksamhetens bruttokostnader

Förvaltningsområdets totala kostnader överstiger budget med 33817 tkr. I likhet med överskottet på intäkter är det även i detta fall till stor del beroende på att projektens kostnader i regel inte budgeteras. Anledningen är att projekten följs ekonomiskt på annat sätt och att en rättvisande budget svårligen kan skapas för ett enskilt år när det gäller fleråriga projekt.

Personalkostnaderna överstiger budget med 5426 tkr. 8135 tkr avser projekt, vilka till allra största delen finansieras externt. Det innebär att basverksamhetens personalkostnader understiger budget med 2709 tkr.

Omkostnader, exklusive projekten och pandemin, uppvisar 4886 tkr lägre kostnader än budget. Anledningen är bland annat minskat resande och andra inskränkningar på grund av pandemin.

Bokförda kostnader direkt hänförbara till Corona uppgår hittills till totalt 8416 tkr. Lämnade bidrag till Länstrafiken har blivit betydligt högre än budgeterad beroende på deras ekonomiska ställning och problem i samband med Covid-19. 6000 tkr belastar resultatet per juni, men tyvärr är det troligen bara början. Område Kulturs andel av totala kostnader för pandemin uppgår till 1892 tkr under första halvåret. Merparten av dessa kostnader utgörs av frilansande musiker som fakturerat enligt avtal, i produktioner som blivit inställda. Övriga verksamheter redovisar relativt blygsamma merkostnader vilka rör exempelvis inköp av IT-utrustning för att kunna jobba distansoberoende och personalkostnader för olika corona-relaterade insatser.

Orsaker till ändrad/lagd prognos

Årsprognosen för regionala utvecklingsnämndens verksamheter ligger kvar på ett underskott om 37 miljoner kronor.

Inga riktade statsbidrag för att kompensera för pandemin redovisas på nämndsnivå.

Verksamhetens resultat jämfört med budget

Regionala utvecklingsnämndens verksamheter uppvisar ett totalt överskott om 655 tkr. Ej budgeterade merkostnader för pandemin uppgår hittills till 8416 tkr.

Regionala utvecklingsdirektörens verksamhetsområde uppvisar ett överskott om 746 tkr, främst bestående av ej utnyttjade utvecklingsmedel och till mindre del minskat resande.

Verksamhetsområde Näringslivs resultat är 433 tkr bättre jämfört med budget. Detta beror till största delen på lägre personalkostnader än budgeterat beroende på vakanta tjänster (strateg samt handläggare för kommersiell service).

Infrastruktur och kommunikationers resultatet är 7376 tkr sämre än budgeterat, vilket beror på det ökade bidraget till Länstrafiken som en följd av Covid-19 (se ovan bruttokostnader).

Kulturens resultat för tertialet är ett överskott med 4268 tkr mot budget. Minskad verksamhet inom Estrad norr står för den allra största delen.

Välfärd, klimat och kompetens uppvisar ett överskott per maj uppgående till totalt 2599 tkr. Båda folkhögskolorna (+1501 tkr) och staben för VKK visar överskott.

Verksamhetsdirektiv år 2020/2021

Beslutad av styrelsen 26 maj 2020
~~Fastställt vid ägarrådet den XX XXX 2020~~

Innehåll

Innehåll 2
INLEDNING 3
Ägarnas mål och syfte 3
Bakgrund 3
Organisation 3
Verksamhetens huvudprocesser 4
VERKSAMHETSDIREKTIV 2020/2021 6
Verksamhetsprocesser 6
Allmänna utgångspunkter 6
Intressebevakning 6
Programbevakning 7
Verksamhetsoptimering 8
Huvuduppdragsprocesser 11
Övergripande Policyområden 11
NORRA SVERIGE I EU 11
EU:s kommande budget- och programperiod ge stöd till norra Sverige 11
OECD ge fortsatt stöd för norra Sverige att utvecklas 13
Territoriell samverkan utifrån det Europeiska Arktis 14
Fokusområden för påverkan 16
REGIONAL UTVECKLING 16
Sammanhållningspolitik för regional kapacitetsuppbyggnad 16
FORSKNING & INNOVATION 17
Konkurrenskraftig regional forskning och innovation 17
Smart specialisering, innovativa kluster och digitalisering 18
INRE MARKNAD 20
Transport och infrastruktur för regionalt sammanlänkat Europa 20
Råvarutillgångar och regional industriell omvandling 21
Marknads- och näringslivsutveckling för konkurrenskraftiga småföretag 22
KLIMAT, MILJÖ & ENERGI 23
Den europeiska gröna given och Investeringsplanen för ett hållbart Europa 23
Klimat, miljö, energi, bioekonomi och skog 25
Bevakningsområden 26
MEDBORGARNAS EU 26
Ett socialt och hälsosamt sammanhållet EU 26
Synligt norra Sverige med lockande upplevelser 27

INLEDNING

Ägarnas mål och syfte

North Sweden European Office, North Sweden (NSEO), är Norrbottens, Västerbottens, Jämtland Härjedalens och Västernorrlands gemensamma organisation med uppdrag att strategiskt ta del av och påverka viktiga policyområden i EU av betydelse för ekonomisk och hållbar tillväxt i hela regionen.

Bakgrund

North Sweden startade den 1 september 1997 mellan regionala aktörer i Norrbotten och Västerbotten. Huvudmän var Länsstyrelserna, Landstingen och Kommunförbunden i Norrbotten respektive Västerbotten samt Norrlandsfonden. Den 1 september 2000 tillkom Handelskamrarna och Företagarnas organisationer samt Umeå Universitet och Luleå Tekniska Universitet. Vid uppstarten av projektperioden 2009 upphörde Norrlandsfonden att vara huvudman och Regionförbundet Västerbotten tog över det tidigare kommunförbundet samt Länsstyrelsen Västerbottens plats. Över tid har förändringar skett beroende av organisatoriska omvandlingar och ändrade ansvarsförhållanden hos de regionala aktörerna.

Från och med ingången av 2020 omfattar North Sweden även aktörer i Jämtland Härjedalen och Västernorrland som tidigare samlades i det gemensamma Mid Sweden European Office (MSEO). Inför sammanläggningen engagerades motsvarande parter för en regional balans och eftersträvat brett ägarskap genom att samla de aktörer som bidrar till regional utveckling i norra Sverige från politiken, akademin och näringslivet. I samband med den utökade geografin och förändrat ansvar för de regionala utvecklingsfrågorna trädde samtidigt Länsstyrelsen Norrbotten ur NSEO.

North Sweden har sedan starten drivits i projektform med återkommande utvärderingar och utredningar. Inför projektperioden från och med 2014 gjordes en genomlysning av verksamheten, där frågan om en ändrad organisation och placering av verksamheten samt ambitionsnivån för den utreddes och diskuterades. Verksamheten koncentrerades till kontoret i Bryssel med en uttalad ambition om ett långsiktigt åtagande från engagerade aktörer i fas med EU:s programperiodcykler. Inför innevarande projektperiod med start 2017 togs det fram ett förnyat samarbetsavtal mellan huvudmännen omfattande sju år till och med 2023. Från och med 2020 omfattar det avtalet genom ett tilläggsavtal även tillkommande aktörer i Jämtland Härjedalen och Västernorrland.

Organisation

Huvudmän för North Sweden är; Region Västerbotten, Region Norrbotten, Region Jämtland Härjedalen, Region Västernorrland, Norrbottens Kommuner, Kommunförbundet Västernorrland, Umeå Universitet, Luleå Tekniska Universitet, Mittuniversitetet, Norrbottens Handelskammare, Västerbottens Handelskammare, Handelskammaren Mittsverige samt Företagarna i Västerbotten respektive Norrbotten. Det inbördes förhållandet mellan huvudmännen regleras i gällande samarbetsavtal med

tillägg och verksamheten leds av en styrelse med fjorton ledamöter som representerar respektive huvudman.

Vid ett årligt Ägarråd med samtliga huvudmän, företrädesvis förlagt till före halvårsskiftet respektive år, väljs styrelseordförande samt behandlas verksamhetsdirektiv och styrelsens verksamhetsberättelse. Styrelsen utser ansvarig direktör och fastställer utifrån ägarrådets måldokument en verksamhetsplan och budget samt följer därutöver den löpande verksamheten.

North Sweden har sitt huvudsäte och kontor i Bryssel. Projektet ligger formellt inordnat under Region Västerbotten med Region Västerbottens organisationsnummer som också North Swedens. Region Västerbotten sköter administrativt stöd till North Sweden och ombesörjer tillsammans med Umeå Universitet att vara anställande myndigheter för personalen och erhåller i utbyte för det årlig ersättning från North Sweden. Umeå Universitet har från och med det andra kvartalet 2020 tagit över rollen från Länsstyrelsen Norrbotten att vara anställande myndighet för från Sverige utsänd personal.

Under våren 2019 fördes diskussioner, arbetades fram beslutsunderlag och fattades beslut för att bereda mark för det samlade NSEO som från och med 2020 är ett EU-kontor för hela norra Sverige, geografiskt motsvarande det politiska nätverket Europaforum Norra Sverige, EFNS, omfattande de fyra nordligaste svenska regionerna. Utifrån de beslut som fattades, följde under hösten 2019 ett intensivt och i många delar omfattande arbete för att bereda mark för det nya samlade kontoret i en ny samlad organisation för NSEO och samtidigt avveckling av MSEO. Därtill lanserades en helt ny hemsida för North Sweden och i samspel med Region Västerbotten inordnades kontoret i det ekonomisystem som följde av att tidigare projektägaren Regionförbundet Västerbotten och Landstinget Västerbotten bildade Region Västerbotten från och med 2019.

Även om det från 2020 är ett samlat NSEO, så är inte allt på plats. Det innebär att det även under 2020, framförallt inledningen av året, för organisationen och dess ledning kommer att vara mycket fokus på utestående frågor att lösa. Detta utan att samtidigt tappa tempo i grunduppdraget att verka för regionens intressen i EU.

Verksamhetens huvudprocesser

North Swedens mervärde för sina huvudmän är att med god hemmaförankring vara regionens företrädare på plats i Bryssel. North Sweden ska vara en bidragande strategisk resurs för uppdragsgivarna i norra Sverige gentemot EU, för i sin tur huvudmännens möjligheter till egen och samlad styrd regional utveckling med relevanta kopplingar till EU:s processer, plattformar och stödmekanismer.

North Sweden ska inom av huvudmännen givna uppdrag och ekonomiska ramar uppfattas som en professionell och kompetent kraft för regionens aktörer och gentemot andra parter i EU. Verksamhetens prioriteringar styrs därvid av anslagna ramar utifrån fastslagen verksamhetsinriktning.

För att nå de uppdrag som fastställts av huvudmännen arbetar North Sweden med fyra huvudverksamhetsprocesser:

- Bevakning,
- Information,
- Påverkan,
- Rådgivning.

Fokus för att möta huvudmännens ambitioner med NSEO är och ska vara policyarbetet. Programkompetens ska finnas för att från North Swedens sida vara uppdaterad i de för det huvudsakliga policypåverkansuppdraget väsentliga delar som berör frågor kring EU:s stöd- och finansieringsinstrument. Genom det kan North Sweden också för sin del bidra till det behov som finns av den kunskapen från aktörer runtom i regionen.

VERKSAMHETSDIREKTIV 2020/2021

Verksamhetsprocesser

Allmänna utgångspunkter

Norra Sverige är en viktig och aktiv del av EU och bidrar till det europeiska mervärdet. Regionen ska vara informerad om EU, dess politik och processer samt den finansiering som är av intresse för programområdena Övre Norrland och Mellersta Norrland och regionen i sin helhet. Genom att lyfta fram regionens mervärde och förutsättningar kan EU:s beslutsfattare få ökad förståelse för norra Sverige och värdet av att föra en politik som gagnar utvecklingen i regionen. North Sweden ska vara en öppen och tillgänglig organisation som *bevakar*, *informerar*, *påverkar* och *ger rådgivning* i frågor som har betydelse för regionen utifrån huvudmännens prioriteringar och bidrar till att uppmuntra regionens aktörer att aktivt delta i EU-samarbetet och ta del av EU:s finansieringsmöjligheter för att utveckla den egna verksamheten.

***North Sweden** ska bedriva sin verksamhet inom av ägarna utpekade prioriterade policy- och insatsområden och kunna ge dels relevant information om EU till regionens aktörer, dels för regionen relevanta aktörer i EU nödvändig kunskap om norra Sverige. Det ska finnas ett tydligt jämställdhetsperspektiv i verksamheten. North Sweden ska vara transparent och tillgängligt inom ramen för gällande offentlighetsregler. Kommunikation är av avgörande betydelse för huvudmännens möjligheter att såväl se nyttan med som kunna dra nytta av North Sweden och ska därför genomsyra verksamheten.*

Intressebevakning

Intressebevakning är av strategisk betydelse för att regionens aktörer tidigt ska kunna uppmärksamma och påverka EU:s beslutsprocesser inom områden av betydelse för regionens tillväxt och hållbara utveckling. Policybevakning och påverkan inom av huvudmännen utpekade intresseområden är därför en huvuduppgift för North Sweden.

North Sweden är en resurs för att synliggöra regionen på EU-arenan och stärka regionens samarbete med EU:s olika institutioner och nätverk. Intressebevakning och påverkan förutsätter god insikt om såväl EU:s beslutsprocesser och var en fråga ligger, som sakfrågan som sådan. Det krävs också goda kunskaper om regionen, dess aktörer och deras prioriteringar samt hur förslag inom EU kan komma att påverka den egna regionen. NSEO ska utifrån det arbeta med de frågor som är av intresse för näringsliv, universitet och offentlig sektor i norra Sverige. North Sweden har en viktig roll som bärare av strategisk information i EU-frågor både från Bryssel till regionen och vice versa. North Sweden ska kunna erbjuda anpassad information och relevanta kontakter samt aktiviteter såsom seminarier och studiebesök för hemmaaktörerna. Möjligheterna att påverka är störst om regionens aktörer agerar samfällt och North Sweden kan fungera som en plattform för sådan samhandling och gemensamma processer.

Stöd till regionens aktörer vid utformning av strategier och positionspapper inom viktiga policyområden är en integrerad del av North Sweden verksamhet. Samarbetsorganen Europaforum Norra Sverige, EFNS, för de fyra svenska nordligaste

regionerna samt Northern Sparsely Populated Areas, NSPA, för norra Sverige, norra och östra Finland samt Nordnorge är därvid viktiga organ. Dels avseende verksamhetsinriktning utifrån de beslut som fattas i dessa nätverk, dels för löpande samverkan i Bryssel.

Under 2019 och 2020 agerar North Sweden sekretariat för Brysselkontoren inom NSPA enligt den arbetsordning som arbetades fram under 2018 och kopplat till det innehar också North Sweden det politiska ordförandeskapet i styrgruppen för NSPA. Det ställer krav på North Sweden att, utöver att vara drivande i nätverket överlag, också hålla ihop arbetet och se till att NSPA upprätthåller sitt goda renommé i EU och kan spela en fortsatt avgörande roll i många viktiga processer såsom förhandlingarna om kommande programperiod och EU:s arktiska politik med mera. Det är därför av stor vikt och ett tydligt fokus för arbetet under de kommande åren att styra upp och hålla i NSPA.

***North Sweden** måste ha väl utvecklade kontaktnät och kunna agera professionellt och hemtamt både i Bryssel och den egna regionen. North Sweden ska via hemsida, nyhetsbrev och Facebooksida samt vid behov egna kunskaps- och dialogmöten hålla huvudmän och intressenter uppdaterade om det arbete som görs och det som sker i EU av intresse för regionen. North Sweden ska även ha kommunikationskanaler mot Brysselarenen för att nå ut med information som strategiskt gynnar regionen. North Sweden är en plattform för regionens närvaro i Bryssel, såväl genom specifika arrangemang inklusive studiebesök, som genom kontinuerlig löpande bevakning och intressepåverkan och att kunna ge strategiskt stöd för regionens aktörer gentemot EU i det som har betydelse för regionens långsiktiga utveckling. Fokus är den strategiska intressebevakningen. Det är genom samverkan som framgång nås och Europaforum Norra Sverige, EFNS, samt Northern Sparsely Populated Areas, NSPA, är väsentliga för sådan samhandling i EU, där rollen för North Sweden som sekretariat för NSPA 2019-2020 är särskilt prioriterat.*

Programbevakning

Programbevakning handlar om EU:s finansieringsinstrument. Påverkan på programmens utformning och innehåll sker inom ramen för intressebevakning och påverkan. NSEO ska vara ett stöd för att regionens aktörer ska kunna dra nytta av EU:s fonder och program utifrån de regionala strategierna och EU:s intentioner, även om fokus för North Sweden är att bereda marken inför nästa programperiod för att tillförsäkra ett fortsatt motsvarande stöd från EU gentemot EFNS-regionerna i norra Sverige.

North Sweden ska utifrån kunskap inom utpekade policyområden ha kompetens och möjligheter att ge rådgivning till regionala aktörer så att de kan dra nytta av EU:s stöd i sitt utvecklingsarbete. Det är av vikt att regionens aktörer använder sig av det ”erbjudande” EU tillhandahåller i form av de olika program och fonder med flera instrument. De regionala och nationella struktur- och investeringsfonderna är ett första steg för regional kapacitetsuppbyggnad, men mer fokus krävs på att via EU:s så kallade sektorsprogram och forskningsfonder kunna växla upp de samlade insatserna att därtill nå hela den nordliga geografin med sina många gemensamma utmaningar men också olika förutsättningar. Det finns också ett uttalat sådant önskemål från EU:s sida.

Utgångspunkten är de lokala och regionala utvecklingsstrategierna och att utifrån dem göra investeringsprioriteringar för vad som ska stödjas och med det som bas se vilken extern finansiering som finns att söka. North Sweden ska när det efterfrågas kunna bistå aktörerna för ökad kunskap om och förståelse för fonderna och programmen och hur det hänger ihop kopplat till de EU:s strategier. Grunden är kommunikation direkt till de regionala aktörernas experter samt via North Swedens hemsida och informationstillfällen gentemot utvalda målgrupper, såsom småföretagare, forskare och kommuner. På förfrågan kan även introducerande rådgivning ges med hänvisning till rätt instanser för projektgenomförande, framförallt i samarbete med och på inbjudan av huvudmännen, kommuner, näringslivets organisationer och andra.

North Sweden *ska kunna synliggöra nyheter och ansökningsomgångar avseende program och projekt som utlyses samt medverka till initiala kunskaper samt möjligheter och kontakter för regionala aktörer att gå in i EU-projekt och etablera samarbete med andra aktörer i EU. Det renodlade ansökningsarbetet och programgenomförandet utförs av regionens aktörer. North Sweden medverkar med sina kunskaper för insatser som stödjer hemmaaktörernas möjligheter till EU-finansiering och ska till regionens aktörer kunna visa på hur EU:s instrument hänger ihop i samklang med intentionerna från EU. North Sweden ska också arbeta för att regionens aktörer får attraktiva och relevanta förfrågningar att ingå in konsortier och projekt genom att marknadsföra regionen mot Brysselarenan som en attraktiv projektpartner inom prioriterade områden.*

Verksamhetsoptimering

North Swedens innevarande projektperiod löper från 2017 till 2023. Från och med 2018 sker en viss uppräkning utifrån löneindex. I och med förändringarna på huvudmannasidan mellan 2019 och 2020 förändras de ekonomiska ramarna överlag, beräknat på en balans mellan de olika regionernas samlade bidrag till NSEO. Det är av vikt att följa utfallet av det nettotillskott det innebär för NSEO mot tidigare år, med på andra sidan tillkommande kostnader för ökad samlad bemanning från fyra till sex personal och osäkerheter i underlagen innan allt är på plats för den nya organisationen, inklusive möjliga nya lokaler som finns behov av. Det är därmed ett fortsatt krav på återhållsamhet för en ekonomi i balans och att med tillställda medel tillhandahålla en maximalt effektiv verksamhet. Det finns samtidigt anledning att ha beredskap för behov av investeringar och satsningar under det inledande året för det ”nya” NSEO med det egna kapital North Sweden kunnat bygga upp tidigare år.

Under det kommande året ska det samlade NSEO fullt ut vara på plats i det som ännu är kvar att hantera för den nya samlade verksamheten. Det innebär fokus på att få ordnat med alla anställningar, hitta bättre anpassade lokaler med de fler anställda, få till alla styrdokument och kommunikationsplattformar och kanaler såsom hemsida med flera att omfatta den nya geografin samt inte minst sätta ansvarsområden och interna processer framåt inklusive ekonomi och redovisningssystem, i syfte att nå en samlad önskad verksamhetsoptimering med både större bredd i ett utökat samlat kontor, som ytterligare spets i de för kontoret och respektive medarbetare prioriterade frågorna. Det kommer också att inledningsvis krävas insatser för att i den nya geografin och med justerade ansvarsområden för medarbetarna lägga lite extra fokus på att hitta aktörerna och kopplingarna med synlighet hemåt. Överlag är att stärka den strategiska

kommunikationen, såväl hemåt som gentemot EU och andra aktörer, en del av arbetet med att både bredda och fördjupa NSEO:s kapacitet som norra Sveriges länk till EU.

Även om verksamheten har sin bas i Bryssel, är det av vikt att North Sweden upplevs som tillgänglig och nära till för huvudmännen och regionens aktörer och finns med som en självklar del i de regionala processerna och aktiviteterna i det som har koppling till EU. North Sweden ska utifrån sitt uppdrag uppfattas som en konstruktiv partner som levererar mervärden för aktörerna i hemmaregionerna i deras arbete för regional utveckling. NSEO kan och ska för den skull inte vara överallt alltid och måste för balans i sina tillgängliga resurser ha ett tydligt fokus på de uppdrag och målsättningar som ställts upp inom av ägarna utpekade policy- och insatsområden, med i sin tur koppling till de regionala strategier som huvudmännen beslutar om respektive plattformarna Europaforum Norra Sverige samt NSPA.

NSEO är EU-kontoret för regionerna i Europaforum Norra Sverige och har därmed en särskild roll att bidra med EU-perspektiven och stöd för nätverkets påverkansarbete i EU-relaterade frågor. I hög grad kommer den de facto samlade regionala ”politiska beställningen” via EFNS. Det är av vikt att utveckla det samspelet i North Swedens nya form som EFNS samlade aktör på Brysselarenan. Samtidigt har North Sweden ett bredare ägande från fler aktörer som är de egentliga uppdragsgivarna att utgå från för arbetet. Det är av vikt för NSEO att slå vakt om och dra strategisk fördel av att verkligen kunna samla politik, näringsliv och akademi i hela norra Sverige för verksamhetens inriktning och uppdrag, hemmaförankringen samt genomförandet på Brysselarenan. I och med det bredare ägandet över en större geografi är det under de kommande åren relevant att, inom ramen för gällande avtal och inriktning för NSEO, successivt vidareutveckla den löpande verksamheten i dessa delar, genom styrelsens arbete samt i dialogen med och styrningen från huvudmännen.

I och med det etablerade gemensamma Stockholmskontoret mellan Region Västerbotten och Region Norrbotten, i vilket även Region Jämtland Härjedalen och Region Västernorrland från och med 2020 också finns med, finns därtill en ytterligare ökad gemensam yta att framåt utveckla för de policyfrågor som för norra Sverige är gemensamma gentemot nationell nivå respektive EU, även om fokus för North Sweden European Office är och ska vara den europeiska nivån och det som sker i EU.

Mot den bakgrunden ska North Sweden se till att inom givna ramar finnas där verksamheten behöver finnas för att ytterst leverera de resultat och målsättningar som ställts upp. Det förutsätter också att huvudmännen är tydliga beställare gentemot North Sweden och kan ta emot och omhänderta det North Sweden i sin tur levererar utifrån processerna i EU. Verksamhetens styrdokument i form av Ägarrådets verksamhetsdirektiv, styrelsens verksamhetsplan och uppföljningen i form av verksamhetsberättelsen är redskap för verksamhetsprioriteringar och huvudmännens styrning och uppföljning.

Under året ska en samlad och effektiv verksamhet komma på plats och i det ligger också behovet av att gå in i nya lokaler. Ambitionen är att samspela med övriga kontor inom NSPA; East & North Finland samt North Norway, för ett samlat koncept i nya lokaler för

att gentemot EU bibehålla och stärka bilden av den unika samverkan och därtill ge möjlighet till större gemensamma konferensutrymmen och ökad samhandling. Det kommer att ställa stora krav för att med begränsade resurser lösa en flytt till nya och mer moderna lokaler. Det blir något annat än nuvarande lokaler som kontoret varit i sedan det etablerades, men kommit att bli allt mer opraktiska för verksamhetens behov.

Den pågående Coronavirus-pandemin försvårar nu arbetet på flera plan. Dels det dagliga arbetet med de restriktioner som införts och svårigheterna att resa och därmed att vara närvarande vid de möten och aktiviteter som är grunden för informationsflödena och påverkan på politikprocesserna och att överlag finnas nära tillgänglig till såväl hemmaaktörerna som på Brysselarenan. Dels det löpande arbetet i och med att inte kunna vara på plats på kontoret i Bryssel för de dagliga göromålen och interna avstämningar och arbetsledning. Det är svårt att bedöma när saker och ting återgår till mer normala förutsättningar och i grunden är det bara att följa myndigheternas direktiv.

I gengäld ger det möjligheter att på bred front arbeta med och hitta de möjligheter som distanstekniken och andra nya arbetsformer ger och det är något att ta med för arbetet framåt i hur det rätt använt de facto kan öka möjligheterna för nya mötes- och arbetsformer med medverkan av fler, inte minst i den stora och utspridda geografin i norra Sverige. Det ger också möjligheter att se och pröva andra och i grunden mer effektiva sätt att arbeta och nyttja tiden och kommunikationsflödena, att kunna ta fasta på även när samhällena öppnat upp mer igen.

North Sweden *ska fokusera på att säkerställa en Brysselbaserad verksamhet, som gentemot huvudmännen och regionens aktörer upplevs som en nära, tillgänglig, relevant och konstruktiv partner i det som kopplar till regional utveckling med bäring på EU inom ramen för av huvudmännen utpekade prioriteringar. Under året ska alla olika kvarstående processer kopplat till den utökade geografin färdigställas för en effektiv verksamhet som med större samlade resurser kan erbjuda såväl utökad bredd som spets i det EU-relaterade arbetet för hela norra Sveriges räkning och förmåga att kommunicera det. Samverkan inom EFNS ger möjligheter för samhandling mellan regionens politiska beställning i arbetet gentemot EU och är av vikt att från North Sweden medverka till som samlat EU-kontor för nätverket och samtidigt dra fördel av och slå vakt om kontorets breda ägarskap som en strategisk resurs. Inom ramen för samverkan med Stockholmskontorets aktörer runt gemensamma policyområden kan kraften ytterligare stärkas i de frågor som samspelar mellan nationell nivå och North Sweden European Office fokus på EU. Etablerandet av det samlade NSEO innebär också behov av nya lokaler som kommer att vara en kraftsamling att lösa under året.*

Huvuduppdragsprocesser

Övergripande Policyområden

North Sweden har utifrån sitt uppdrag ett antal områden att bevaka och påverka. Dessa inordnas inom NSEO i fyra tematiska fokusområden för påverkan: *Regional Utveckling, Forskning & Innovation, Inre Marknad* samt *Klimat, Miljö & Energi*. De har i sin tur kopplingar till övergripande långsiktiga policyfrågor som sträcker sig över flera policyfält. Dessa långsiktiga policyfrågor inom ramen för *Norra Sverige i EU* går in i och ska integreras i arbetet med alla North Swedens arbetsområden. De utgör samtidigt en samlad grund för särskilt fokusområdet *Regional Utveckling*. Därtill följer North Sweden vad som sker i EU och med att bidra till bredare kunskap om regionen gentemot Brysselarenan inom bevakningsområdet *Medborgarnas EU*.

NORRA SVERIGE I EU

<u>EU:s kommande budget- och programperiod ge stöd till norra Sverige</u>
Förberedelserna för nästa programperiod från 2021 och framåt pågår inom EU och de under 2018 av EU-kommissionen framlagda förslagen förhandlas i Europaparlamentet och Ministerrådet. Den övergripande långtidsbudgeten, the Multiannual Financial Framework (MFF), och de konkreta regleringarna för de olika budgetområdena inklusive de fonder och program som direkt berör norra Sverige, som nu är föremål för dessa förhandlingar, går i huvudsak i norra Sveriges önskade riktning och huvudfokus för North Sweden är därför att tillse att det också blir utfallet i de beslut som måste komma senast under hösten 2020 inför implementering och programuppstart 2021 och framåt.

North Sweden ska samtidigt kunna ge fortsatt stöd i genomförandet 2014—2020 inom utpekade insatsområden, men framförallt medverka till att norra Sverige är med i processerna avseende kommande beslut utifrån pågående förhandlingar, för att säkerställa att utfallet blir det önskade inom de prioriterade områdena. Det görs inte av sig självt och är på många plan av vikt att positionera sig i en värld med många andra aktörer och intressen på Brysselarenan inför av allt att döma krympta budgetramar med allt större konkurrens om medlen.

Genom de verktyg som finns från EU:s sida, såsom exempelvis det som kallas Smart Specialisering (S3), European Partnerships, så som Europeiska Innovationspartnerskap (EIP) och Knowledge and Innovation Communities (KIC) kan fler regioner ta en starkare roll på EU-arenan kopplad till den egna regionala utvecklingen i direkt dialog med EU-nivån och samverkan med andra. Till det kommer det ökande fokus i EU på investeringar och låneinstrument öppna för alla att ta del av, såsom fonden för strategiska investeringar, EFSI, att för nästa programperiod kallas InvestEU, framför den regionalt fondbaserade sammanhållningspolitik som varit rådande. North Sweden ska i det delvis nya EU-landskapet vara en strategisk resurs för regionens intressen.

De utdragna förhandlingarna innebär att förberedelserna för kommande program och genomförande måste ske samtidigt som besluten om exakt utformning ännu inte är fattade och till det kommer att pågående Coronakris innebär aviserade förändringar i

hela MFF som kan påverka mer eller mindre hela budgeten. Det innebär stora osäkerheter och att NSEO måste kunna ge stöd för förberedelserna på hemmaplan i dialogen mellan regional och nationell nivå parallellt med att bevaka utvecklingen och förändringar som blir från EU:s sida, med beredskap för att agera utifrån det gentemot såväl hemmaplan som EU i den mån det påverkar stöd och plattformar av vikt för norra Sverige.

North Sweden måste kunna föra fram det som gör att EU ser vikten av att fortsatt lyfta fram norra Sverige som ett för hela EU intressant område att arbeta särskilt med och på olika sätt se värdet av att stödja och uppmärksamma. För att göra det gäller det att bygga allianser och gentemot EU etablera plattformar som ger styrka och trovärdighet till den egna argumentationen och intresse från EU att samverka med och bidra till norra Sverige och de intressen och prioriteringar som regionens aktörer önskar få stöd för.

Det är ofrånkomligt att även för North Sweden hantera COVID-19, Coronavirus-pandemin, som påverkar pågående förhandlingar och överlag arbetet i EU, likaväl som på hemmaplan. Det är svårt att avgöra de långsiktiga effekterna mer än att den akuta krisen kommer att få efterverkningar med påverkan under lång tid och medföra bestående förändringar för EU:s arbete och fokus, inklusive den samlade långtidsbudgeten. I grunden är dock fokus detsamma, med sikte på att från EU få stöd för och till EU kunna bidra med långsiktigt hållbar lokal och regional utveckling som kan hantera såväl kriser som bidra till global innovativ och klimatsmart konkurrenskraft för social, ekonomisk och miljömässigt hållbar utveckling.

Det är North Swedens perspektiv också i spåren av COVID-19, givet att det finns frågor som behöver hanteras mer akut i samspelet mellan regional nivå och EU och därutöver kan föras in nya perspektiv och kompetenser och fokus för EU att arbeta med, med påverkan på norra Sveriges möjligheter till stöd. Det gäller att särskilt bevaka utvecklingen utifrån de regionala behoven, såväl övergripande som inom respektive fokusområde. Det sker i det löpande arbetet för NSEO inom de olika politikområdena, i samspel med aktörerna på hemmaplan och i EU, med de grundläggande perspektiven som redovisas i detta direktiv för det långsiktiga arbetet.

***Målsättningen** är att North Sweden ska vara en strategisk resurs för regionens aktörer, kopplat till plattformarna Europaforum Norra Sverige samt NSPA, för relevant informationsförmedling till hemmaaktörerna och påverkan gentemot EU:s institutioner, för att inför kommande programperiod, från EU:s sida fortsatt uppfatta Norra Sverige som en konstruktiv och relevant partner som levererar mervärden till Europa och därmed intressant från EU:s sida att ge ett fortsatt utvecklingsstöd i linje med de regleringar för de nordliga glesbefolkade områdena som beslutats om för 2014—2020 och som också är föreslaget från EU-kommissionen i det som förhandlas om i EU för nästa programperiod 2021—2027 att slå vakt om gentemot Europaparlamentet och Ministerrådet. Corona-pandemin, COVID-19, påverkar det mesta och är därmed av vikt för även North Sweden att följa inom alla olika områden som berörs, även om fokus i grunden kvarstår för arbetet i sin helhet; att från North Sweden bidra till att för norra Sverige från EU få stöd för och till EU kunna bidra med långsiktigt hållbar utveckling.*

OECD ge fortsatt stöd för norra Sverige att utvecklas

Över hela EU-budgeten och dess konkretiseringar vilar ännu EU:s tillväxtstrategi, den så kallade Europa 2020-strategin. Den bygger på pelarna *smart*, *hållbar* och *inkluderande tillväxt*, för att skapa ett konkurrenskraftigt och hållbart Europa till år 2020. North Sweden ska kunna redovisa denna strategi och nyttan med den för att stödja utvecklingsarbetet i regionen och uppmuntra att det ligger i samklang med EU:s och den nationella nivåns arbete och det som kallas smart specialisering för regional konkurrenskraft, som EU trycker än mer på för kommande programperiod.

Det är av vikt för North Sweden att gentemot EU påtala regionens strävan till att fortsatt vilja koppla upp sig mot övergripande policys och målsättningar i EU även om en motsvarande ny uppdaterad strategi inte presenterats från EU:s sida. Ambitionen från EU-kommissionen är att den så kallade Gröna Given med fokus på omställning till en grön ekonomi ned på lokal nivå ska vara EU:s samlade utvecklingsstrategi att följa på Europa 2020. Norra Sverige har ett intresse av att genom North Sweden bidra till att i EU inom ramen för sådana gemensamma överordnade strategier vidmakthålla en partnerskapsprincip för dialog mellan EU, nationell och regional nivå om dem och genomförandet av dem.

Utöver kända aspekter som gleshet, kargt klimat och perifert/långa avstånd, har delar av regionen en negativ befolkningsutveckling med demografisk obalans. Det är en demografisk utmaning där norra Europa ligger före framtida utveckling inom stora delar av EU. Huvudmännen ansvarar för arbetet med detta, men North Sweden kan vara en aktör på huvudmännens uppdrag för att lyfta problematiken på Europanivå. Utmaningen ligger i att för Norra Sverige i sin helhet skapa attraktivitet som ger inflyttning och kompetensförsörjning och gentemot EU visa på vägar för att nå dit och därmed i gengäld fortsatt intresse från EU att bidra till det genom relevanta fonder och program och andra plattformar för stöd och utbyten.

Inför nuvarande programperiod genomfördes ett arbete för att etablera nätverket Northern Sparsely Populated Areas genom att ta fram rapporter och underlag för den egna argumentationen gentemot EU. För att följa upp och fördjupa det inför kommande programperiod tog North Sweden initiativ till att göra en studie för hela NSPA i regi av OECD, som är ett respekterat analysorgan med en etablerad metod för att ta fram så kallade ”territorial reviews”. Det är en viktig investering som stöd för regionernas eget utvecklingsarbete och som också kan bidra till fördjupade möjligheter att etablera ett synligt strategiskt arbete över gränserna inom NSPA, som befäster regionen som en pålitlig partner som levererar i enlighet med det EU:s aktörer önskar.

OECD ger en trovärdighet och diskussionsytor och underlag i dialogen med EU som underlättar att föra fram regionens samlade utmaningar utifrån de enskilda regionerna gentemot EU men också nationell nivå, inte minst behovet av infrastruktur och innovationssatsningar med fokus på smart specialisering.

OECD lanserade parallellt med sin studie över NSPA också under 2016 en Regional Outlook med fokus på hållbar tillväxt i landsbygdsområden, som i samspel med NSPA-rapporten ger underlag för en bredare diskussion om stöd för tillväxt utanför

storstäderna. Det kan också kopplas till North Swedens initiativ inom EFNS om att etablera ett Smart Sparsely Populated and Rural Regions, ”Smart Region”, som också en del av en strategi att från Norra Sverige och med hela NSPA-området som bas visa på potentialen för innovation och utveckling till gagn för EU vid sidan av befintliga storstadssatsningar. North Sweden ska fortsatt utveckla det arbetet, som burit frukt i att vända på perspektiven till att också uppmärksamma innovationspotentialen i även icke-urbana områden. I det sammanhanget kan plattformar som EU:s EIP Smart Cities och motsvarande vara verktyg för att få in bredare perspektiv till gagn för regionens aktörer med möjligheter för därmed också regionens städer att erhålla utvecklingsstöd.

EU:s överordnade strategier och stöd bör överlag tydligare avspegla olika regioners olika behov. Det är av vikt att North Sweden medverkar till att regionens aktörer och perspektiv ges plats, för att EU fortsatt ska kunna bidra till att stärka Norrbottens, Västerbottens, Jämtland Härjedalens och Västernorrlands utvecklingsarbete i samklang med EU.

Målsättningen *för North Sweden är att vara en strategisk resurs för att utifrån den OECD-studie för NSPA som tagits fram, kunna bidra till att den får en betydelse för det regionala utvecklingsarbetet, både hemåt och gentemot EU, och ett redskap för att underlätta möjligheterna att komma i dialog med EU om regionens möjligheter och utmaningar i de pågående förhandlingarna. Särskilt fokus är att kunna använda studien som underlag för EU:s fortsatta stöd till norra Sverige för att nå målen inom EU:s tillväxtstrategi Europa 2020 och dess efterföljare med kraven på smart specialisering som OECD-studien lyfter fram och att EU:s framtida strategier ska vara anpassade till norra Europas specifika förutsättningar, inte minst för att möta den demografiska utmaningen i regionen. Överlag ska North Sweden bidra till att bredda nuvarande storstadsfokus i EU till att bättre passa för regionens förutsättningar för såväl glesbygd som de mindre samhällena och städerna.*

<u>Territoriell samverkan utifrån det Europeiska Arktis</u>

North Sweden ska skapa möjligheter och arenor för regionens aktörer att påverka och medverka i det gränsöverskridande EU-samarbetet, såväl samarbete på makroregional nivå som över gränserna i regionen. EU bygger på samverkan över gränserna och från EU:s sida är det också en grund för viljan att ge stöd till regionala satsningar.

På det övergripande planet finns det i EU ett tydligt arktiskt intresse och i det sammanhanget är norra Sverige en del av det som tillsammans med norra Finland politiskt räknas till EU:s arktiska områden. Det är det som gör att EU också kan göra anspråk på egna arktiska intressen. Det är av vikt för North Sweden att se till att vara en fortsatt relevant diskussionspartner i EU:s arktiska arbete och att de regionala intressena också tas hänsyn till i den storpolitik som annars i mycket präglar de arktiska frågorna. Genom det arbete som North Sweden genom framförallt NSPA gjort, redovisar den från 2016 integrerade Arktiska politiken för EU ett tydligt regionalt utvecklingsperspektiv med norra Sverige och Europa i blickfånget. Det är en policy som under kommande år ska revideras och North Sweden ska i det arbetet vara en aktiv part för att tillförsäkra de regionala intressena i en sådan översyn, som kan ses som en omstart av EU:s arktiska engagemang.

North Sweden utgör genom NSPA en tydlig samarbetspartner för EU-kommissionen i utvecklingen av EU:s arktiska policy. EU:s arbete med att utveckla det Europeiska Arktis på ett hållbart sätt kopplas också till diskussionen om EU:s regionalpolitik och vilket stöd norra Sverige kan få från EU för att investera i områden såsom transport och infrastruktur, forskning, innovation och kompetens, samt grön omställning och energieffektivisering med mera riktat till norra Sverige. Det är viktiga perspektiv att fortsatt slå vakt om.

I det sammanhanget spelar även den av North Sweden inom NSPA initierade så kallade Arktiska Investeringsplattformen, som nu arbetas med, en roll för att synliggöra regionen och dess särskilda behov och förutsättningar. Det visar på regionens intresse av att använda EU:s investeringsmedel i den strävan EU-kommissionen har om att öka investeringstakten genom den Europeiska Investeringsbanken och därmed även vara av intresse för EU och andra att i sin tur överlag bistå och stötta via olika instrument.

North Sweden ska också med den arktiska dimensionen för handen fortsatt stötta regionens intressen i Barents-Arktiska samarbetet utifrån det som har koppling till och gör regionen intressant för EU. Det kan också knytas till EU:s så kallade Nordliga Dimension med sitt fokus på EU:s nära omgivning, såsom för nordligaste Europa Norge, Grönland och inte minst Nordvästra Ryssland, med norra Sverige mitt i de intressena från EU, även med de svårigheter som just nu finns i det utbytet. Det finns inom EU en insikt om vikten av långsiktigt lokalt utbyte för att skapa ömsesidigt förtroende. De möjligheter som finns för att från EU göra förberedande investeringar i våra regioner för framtida utbyte över gränserna i hela det nordliga Europa ska därför fortsatt stöttas från North Swedens sida.

Även om Sverige nationellt definierar sina arktiska regioner till Barentssamarbetet och de arktiska dimensionerna naturligen ökar i nordlig riktning, så är hela norra Sverige för EU en samtalspartner kring Arktis. Kopplingen till de särskilda gleshetsstöden, undantag för statsstödsregler, dialogen med den samiska gruppen som räknas till de arktiska urfolken samt investeringar i att koppla EU till Arktis genom satsningar på infrastruktur och IKT och andra satsningar inklusive forskning och testbäddar i kallt klimat, är sådant som berör och har intresse för alla EFNS-regioner och hela NSPA.

Till det kommer EU:s Östersjöstrategi som också har en central roll för EU:s nordliga områden och där North Sweden genom bland annat det informella Baltic Sea Group, iBSG, kan bidra till att regionen tar del i Östersjöarbetet på Brysselarenan, utöver att regionens aktörer medverkar i olika fora. Region Norrbotten och Region Västerbotten håller i sekretariatet för Östersjökommissionen inom CPMR, Conference of Peripheral Maritime Regions, med placering på North Sweden i Bryssel, som förstås är en fortsatt nära samverkansmöjlighet för North Sweden för maximal ömsesidig nytta, dels för ett ökat fokus i EU på de norra delarna av Östersjön inklusive kopplingen till den arktiska regionen, dels som gemensam plattform för det regionala utvecklingsarbetet på hemmaplan i samspel med övriga Östersjöregioner och andra. Vid aviserade kommande förändringar av sekretariatet ska North Sweden fortsatt erbjuda möjlighet för dess placering på NSEO.

***Målsättningen** är att Norra Sverige genom North Sweden på Brysselarenan ska vara en samarbetspartner som fortsatt för in de regionala perspektiven i EU:s Arktiska policyarbete utifrån EU:s integrerade politik för Arktis och den genomförda samrådsprocessen om EU:s investeringsprioriteringar i de egna arktiska områdena till vilka norra Sverige hör. EU ska fortsatt se norra Sverige som en relevant partner för arktiska aktiviteter och investeringar samt vara i EU:s fokus också i den översyn som ska göras av policyn. Överlag kan i det sammanhanget det regionala utbytet inom Barents men framförallt NSPA bidra till att i EU bibehålla ett långsiktigt engagemang för den Nordliga dimensionen med att från North Sweden upprätthålla det fokuset och ge stöd för hemmaaktörerna gentemot EU med tillgång till investeringsmedel i form av bland annat en av EU stödd Arktisk Investeringsplattform. North Sweden ska också kunna visa på Norra Sveriges strävan till regionalt inflytande och regional utveckling tillsammans med övriga nordliga regioner inom ramen för Östersjösamarbetet.*

Fokusområden för påverkan

North Swedens fokusområden för strategisk påverkan kan beskrivas inom fyra tematiska huvudarbetsområden, *Regional Utveckling, Forskning & Innovation, Inre Marknad* samt *Klimat, Miljö & Energi*, som i sin tur är länkade till EU:s olika policyområden, med fokus på det som är av särskild vikt för norra Sverige. Fokus för North Swedens reella påverkansarbete ligger inom dessa områden, även om det kan ske genom insatser på övriga övergripande områden och inte i alla delar är fråga om aktiv påverkan då det också, beroende på var frågan ligger i EU:s beslutsprocesser, i delar rör sig om bevakning och kunskapsförmedling hemåt.

REGIONAL UTVECKLING

<u>Sammanhållningspolitik för regional kapacitetsuppbyggnad</u>

För 2014—2020 har mycket av det som North Sweden arbetat för kunnat befästas avseende EU:s sammanhållningspolitik med sina regionalstöd via struktur- och investeringsfonder (ESIF) i form av framförallt Regionala Utvecklingsfonden (ERUF), Europeiska Socialfonden (ESF), utifrån hur de kan bidra till stöd för norra Sverige och bidra till investeringar i regional kapacitetsuppbyggnad och innovationsförmåga med också deltagande i europeiska utvecklings- och samarbetsprojekt inom de territoriella gränsöverskridande samverkansprogrammen (Interreg).

North Sweden ska vara ett tillgängligt stöd för huvudmännen och regionens och de regionala aktörernas möjligheter att dra nytta av ESIF. North Sweden ska aktivt verka för att se till att regionen är en fortsatt god dialogpartner gentemot EU-kommissionen och Europaparlamentet med flera i EU och för det använda de samarbeten som etablerats inom ramen för EFNS och NSPA för dialogen. Det kan och ska givetvis även ske genom kontakter med andra regioner och aktörer med gemensamma intressen för att på Brysselarenan få samlad kraft.

De ansträngningar som gjorts från North Sweden i samspel med andra har burit frukt och förslagen för de kommande regionalfonderna för 2021 och framåt ligger i hög grad i enlighet med det som framförts från norra Sverige med en fortsatt regionalpolitik omfattande alla EU:s regioner samt en extra gleshetsallokering till regionerna i NSPA,

som utöver sedvanlig regionalfond för kapacitetsuppbyggnad också innehåller en del socialfond för därtill nödvändig kompetensuppbyggnad. Utformningen av EU:s fonder och program är viktigt för norra Sveriges möjligheter att arbeta med utvecklingsprojekt och North Sweden ska fortsatt verka för att de ger stöd för de nordliga regionernas utvecklingsbehov. För norra Sveriges del är det av särskild vikt att de extra medlen verkligen kan användas till regionens specifika behov inom inte minst informationsteknologi och transportinfrastruktur, inklusive glesbygdsflygplatser.

För norra Sverige, genom North Sweden, gäller det sammantaget att fortsatt, såväl i EU som nationellt, kunna visa på de mervärden ESIF ger för regionens utveckling och hur från EU relativt små insatser ger oerhört stor utväxling i regioner som ligger i framkant inom många områden men samtidigt är ekonomiskt och socialt sårbara utan sådana extra tillskott, för att värna det stöd regionen kan få från EU.

Det är viktigt inför kommande programperiod, att inom ramen för EU:s krav om strategier för smart specialisering på regional nivå, uppmuntra till samhandling mellan olika instrument, såsom ERUF, ESF+, Erasmus+, Kreativa Europa, Landsbygdsutvecklingsfonden med flera. Det syns särskilt i förslagen kring så kallade integrerade territoriella investeringsstrategier (ITI) och lokalt ledd utveckling (CLLD) med ökande fokus på att vid sidan av mer riktade stadsutvecklingsinsatser också utveckla samhandling inom specifika subregionala geografier såsom de mer glesbefolkade områdena i EU. Det finns en efterfrågan från EU-kommissionen och även Europaparlamentet om att i områden som NSPA, men även bergsområden och öar, använda dessa instrument för satsningar på ”hjälp till självhjälp” driven av de lokala aktörerna själva. NSEO ska i samspel med EU bistå för att pröva möjligheterna med dessa verktyg med hur EU:s stöd kan användas för att bygga kapacitet för ett sådant lokalt riktat arbete i samverkan mellan olika aktörer och geografier.

Målsättningen *för North Sweden är att medverka till att regionens aktörer ska kunna dra nytta av EU:s struktur- och investeringsfonder. Därtill ska North Sweden utifrån EU-kommissionens lagda förslag som går i regionens riktning, med en fortsatt särskild extra gleshetsallokering att fortsatt kunna användas utifrån regionens specifika behov och förutsättningar inom inte minst informationsteknologi, transportinfrastruktur inklusive flygplatser samt kompetensutveckling. Särskilt bör uppmärksammas EU:s intresse för integrerade strategier och lokalt ledd utveckling inom ramen för regional och sub-regional smart specialisering och de möjligheter som det kan ge för stöd till anpassad regional utveckling i olika delar av norra Sverige.*

FORSKNING & INNOVATION

Konkurrenskraftig regional forskning och innovation

Innovationspolitiken är en grundpelare i EU:s långsiktiga strategier för tillväxt och hållbar omställning med starka kopplingar till övriga policyområden. North Sweden ska bevaka och påverka utvecklingen inom EU:s forsknings- och innovationspolitik samt underlätta för regionens aktörer att delta framgångsrikt i konkurrensutsatta forskningsutlysningar. Avsikten är att stärka den långsiktiga strategiska närvaron på brysselarenan och skapa förutsättningar för att använda de konkurrensutsatta medlen

till förmån för regionens utveckling. Detta arbete sker i nära samspel med regionens utvecklingsansvariga samt aktörerna inom Forskning och Innovation (FoI) i det regionala innovationssystemet.

North Sweden utgår i detta arbete från de regionala starka forsknings- och innovationsområden och kopplade regionala prioriteringar. North Sweden ska samverka med universitet, företag och offentliga sektor med syftet att öka deltagandet på EU-arenan. Det inbegriper också att i dialog med nationella aktörer agera för att i EU lyfta forskningsområden som är av relevans för regionen. North Sweden ska samverka med regionernas befintliga klusterbildningar inom bland annat Process-IT, Bioekonomi, hälsa, träteknik och IKT för ökat samordnat engagemang på Brysselarenan.

EU:s arbete med nästa ramprogram för forskning och innovation, Horizon Europe, är igång och North Sweden kan via flertalet kanaler agera för regionens intressen, såväl i de mer konkreta arbetsprogrammen under löpande programperiod för forskning och innovation, som i förberedelserna för övergripande kommande forsknings- och innovationsprogram. I de påverkansmöjligheter som står öppna för forskare och andra experter kan North Sweden bereda väg för regionens aktörer.

EU betonar vikten av internationell samverkan inom forskning och innovation och i ökad uträckning inom sammanhållningspolitiken och Smart Specialisering. North Sweden ska underlätta för regionens aktörer i deras arbete för internationalisering genom att använda Bryssel som en plattform för nätverkande med intressen och aktörer i linje med regionens intresseområden. Samverkan inom nätverk såsom det regionala forskningsorienterade Brysselnätverket ERRIN som NSEO är medlem i respektive NSPA ska fortsatt utvecklas för att ge stort mervärde till regionens aktörer och för att lyfta den territoriella dimensionen av EU:s innovationspolitik.

***Målsättningen** är att från North Sweden bidra till att stärka de regionala innovationssystemen, inklusive universitet, näringslivet och de offentliga aktörerna, genom ökad närvaro i Bryssel och ökat deltagande i EU:s program med konkurrensutsatta medel. Detta genom att påverka bevaka regionens styrkeområden inom FoI och i samverkan med regionens aktörer fånga möjligheter på Bryssel-arenan och påverka EU:s forsknings- och innovationspolitik i en för regionen gynnsam riktning.*

<u>Smart specialisering, innovativa kluster och digitalisering</u>
North Sweden ska stötta de regionalt utvecklingsansvariga i deras arbete med Smart Specialisering (S3) från ett EU-perspektiv med hänsyn till det utökade utrymme som S3 får på flera policyområden än sammanhållningspolitiken, så som forskning, klimat, digitalisering, hälsa och mobilitet. Industrin har ett särskilt fokus i EU:s strategi för digitalisering och där har regionen goda förutsättningar att ta en stor roll.

North Sweden ska bejaka möjligheterna till synergieffekter mellan olika finansieringskällor. Samfinansiering från strukturfonder och sektorsprogram, inklusive det kommande Horizon Europe och finansieringsinstrument som InvestEU, under enhetliga projekt och mål, kommer att få ett ännu starkare fokus i kommande programperiod. North Sweden kan, bland annat genom rådgivning till regionens aktörer,

visa på de möjligheter som finns och vara en aktiv länk för regionens aktörer, att kunna ta steg mot ökad EU-närvaro och deltagande och nyttja sådana satsningar. North Sweden arbetar även för att stärka möjligheterna att använda EU:s insatser för högre utbildning för utveckling av regionen innovationssystem och till förmån för regionens aktörer.

De kluster som finns i regionen ska särskilt lyftas fram som goda exempel på den utvecklingskraft som finns i norra Sverige med en unik innovationsförmåga och en genom samverkan och rätt utformat stöd kritisk massa nog för innovationskapacitet och distansöverbryggande kluster även i glesbefolkade områden, att kunna kopplas upp mot forskning och utveckling (FoU). De goda exempel som finns på smart specialisering, genom att vända nackdelar till fördelar såsom att dra nytta av det kalla klimatet för specifika verksamhetsetableringar, ska lyftas. North Sweden ska bidra till att visa på vinsterna i att stötta sådana utvecklingsprocesser, som skapar mervärden för hela EU.

Genom att visa upp regionens befintliga innovativa kluster, ytterligare FoU/High-Tech-utvecklingspotential och kapacitet att leda EU-gemensamma forskningssatsningar, såsom rymdverksamheten på Esrange, eller projekt inom AI, processindustriell automation, bioekonomi, kreativa näringar likaväl som den spetskompetens som finns i regionens befintliga basnäringar och besöksnäringen med förutsättningar att vara ledande inom informationsteknologi (IKT) ökar regionens attraktivitet för omvärlden och på motsvarande sätt EU:s intresse för regionen. De nordliga glesbefolkade områdena är föregångare med möjligheter att för hela EU pröva och husera innovativa lösningar som en ”testbädd” för Europa inom inte minst Clean-tech och IKT men även områden som hälsa och utomhus sport- och friluftsliv.

North Sweden ska verkar för att regionens aktörer med styrkor inom digitalisering hittar rätt utrymmen inom EU:s digitaliseringsstrategi och därmed möjligheter att bidra till EU:s högt ställda ambitioner på området. Regionen ligger långt fram inom digitalisering och automation för effektivisering av industrin och för den gröna omställningen med kunskaper inom AI, High performance computing, Big data, 5G, Edge computing etc, som alla utgör prioriterade områden för EU. NSEO ska även med utgångspunkt i regionens arktiska klimat och hållbara energiförsörjning bejaka vidare investeringar i datahallar och annan energi- och FoI-intensiv verksamhet. I det ska North Sweden bistå regionalt intresse och medverkan i EU:s initiativ och plattformar för innovation och smarta samhällen såsom European Innovation Partnership, EIP.

Målsättningen *är att North Sweden genom att lyfta fram de ledande innovationskluster och forskningsmiljöer av excellens som finns i regionen, ska verka för en förståelse i EU om att regional innovationsförmåga genom smart specialisering i konkurrenskraftiga kluster och stöd till norra Sveriges unika innovationssystem är av betydelse för europeisk innovationskraft och tillväxt. Inom ramen för EU:s initiativ för tillväxt och innovation är målsättningen att etablera norra Sveriges kapacitet för lösningar inom bland annat testbäddar, Smart Cities, digitalisering, hälsa, och överlag behov av energi- och klimatsmarta lösningar på många olika områden, inklusive innovationsförmåga i mindre urbana miljöer.*

INRE MARKNAD

Transport och infrastruktur för regionalt sammanlänkat Europa
Botniska Korridoren utmed kusten genom norra Sverige är en del av stomnätet inom EU:s transportnät (TEN-T). North Sweden har aktivt arbetat för det och det är ett arbete som fortsatt för att få till stånd en förlängning av stomnätskorridoren Skandinavien-Medelhavet (ScanMed) att också omfatta Botniska Korridoren och vidare mot Norge och Finland, för att bli en fullvärdig del av EU:s prioriterade stomnätskorridornät inom TEN-T. Det är nu föreslaget för kommande långtidsbudget för EU och Botniska Korridoren blir, utöver en förlängning av ScanMed från Stockholm och norrut, också en del av stomnätskorridoren Nordsjön-Östersjön (NSB) mellan Luleå och Haparanda och vidare söderut på finsk sida. Det är givetvis av central vikt att medverka till att de förslagen också blir kommande beslut i EU. Genom att vara del i EU:s stomnätskorridorer ökar möjligheterna till finansiering genom stöd från EU:s fond för infrastruktur, Connecting Europe Facility (CEF).

Norra Sveriges behov av fungerande infrastruktur, såsom Botniska Korridoren, Northern Axis, d v s Malmbanan och vidare mot Transsibiriska järnvägen, för europeisk tillväxt ska fortsatt påtalas gentemot EU. I det sammanhanget kan det av North Sweden initierade ”Arctic Triangle” bidra till att visa på norra Sveriges betydelse för EU:s nordliga förbindelse med den arktiska regionen mot Norge och Finland och vidare norrut, västerut och österut. Det i sin tur ger förutsättningar för att koppla på övriga framförallt öst-västliga stråk att utvecklas för att anslutas till EU:s stomnätskorridorer.

Målsättningen är att, utöver stomnätet, även sätta EU:s fokus på de viktiga sträckor, hamnar, terminaler och noder för multimodala transportlösningar mellan olika trafikslag som ligger i det så kallade övergripande nätet inom TEN-T eller som inte är TEN-klassificerade idag, men som spelar en avgörande roll för tillväxt och konkurrenskraft i norra Sverige, samt för funktionaliteten av stomnätet. North Sweden ska även arbeta för att EU:s godskorridor genom Sverige förlängs på samma sätt som ScanMed-korridoren.

Överlag ska North Sweden ge strategisk rådgivning och argument samt samordna regionens intressen i pågående översyn och revidering av TEN-T-förordningen med en samlad regional transportpolitisk ”berättelse” för att stärka EU:s intresse att vilja investera i norra Sverige. North Sweden ska vara en samarbetspartner för de aktörer som aktivt företräder regionens intressen inom EU:s transportpolitik, såsom strävan till att få till stånd en fungerande framtida förbindelse över Kvarken och Malmbanan samt Mittstråket och Barentskorridoren med flera och på olika sätt medverka till ökad medvetenhet i EU om vikten av att knyta samman Europas nordliga områden mot världen i övrigt, men också inom regionen. North Sweden ska därtill fortsätta att genom kontakterna med EU och ställningstaganden i EU ge stöd åt de regionala aktörerna gentemot nationell nivå.

Barents Euro-Arctic Pan-European Transport Area (BEATA) är en plattform att samverka med för fokus på samlade kommunikationslösningar i det nordliga Europa och inom Northern Dimension Transport Logistics (NDPTL), som NSEO agerat för, finns

möjligheter till stöd för hela norra Sverige. Målsättningen om bättre kommunikationslösningar i EU:s Östersjöstrategi och fokus på grön omställning i EU som helhet med utveckling av så kallade gröna korridorer ger också grund för att sätta fokus på regionens behov. Till det kan möjligheterna för att erhålla finansiering genom det föreslagna nya investeringspaketet för hela EU i form av InvestEU med kopplingar till etablerandet av en Arktisk investeringsplattform inom NSPA utvecklas.

North Sweden ska uppmärksamma och aktivera regionens företrädare att ta del av de utlysningar som sker inom ramen för EU:s TEN-T/CEF och gentemot EU agera till gagn för dessa ansökningar. North Sweden ska också kunna bistå regionens aktörer i arbetet med direktivet om infrastruktur för förnybart bränsle och möjlig finansiering från EU för exempelvis biogasutbyggnad.

***Målsättningen** är att North Sweden aktivt ska medverka till att fullfölja att Botniska korridoren blir en fullvärdig del av EU:s stomnätskorridorer ScanMed och NSB. Utöver detta ska North Sweden lyfta vikten av de delar i transportsystemet som idag inte har samma möjligheter till EU-finansiering utifrån kriterierna i TEN-T. North Sweden ska gentemot EU kunna visa på vikten av att knyta ihop Europas nordliga delar, exempelvis genom att inom ramen för pågående översyner av EU:s TEN-T och arktiska politik samt Östersjöstrategins målsättningar, visa på vikten av tvärförbindelser såsom över Kvarken och längs Mittstråket och anslutande infrastruktur med flera. North Sweden ska arbeta för att regionen tar del av och ansöker om finansiering från EU samt i EU synliggöra dessa ansökningar och etablerandet av sammanlänkade hållbara transporter och gröna korridorer.*

<u>Råvarutillgångar och regional industriell omvandling</u>

EU-kommissionens råvaruinitiativ med fokus på metaller och mineraler och som konkretiserats i en strategi, utgör en grund för North Swedens möjligheter att vara en aktiv dialogpartner gentemot EU i dessa frågor utifrån råvarornas betydelse för Europa och därmed norra Sveriges betydelse för EU. Norra Sverige har specifik kompetens och kluster med en hög spetskompetens inom råvaror och råvaruhantering som ger Europa unika innovationsmöjligheter i de olika initiativ som lanseras för ökad tillgång till råvaror och mer resurseffektiva och innovativa råvaruflöden från prospektering och utvinning till färdig produkt. Särskilt aktuella är innovationspartnerskap (EIP) för råvaror samt den stora satsningen på Knowledge and Innovation Community (KIC) på råvaruområdet för att ge de bredare perspektiv som EU-kommissionen efterfrågar. I det finns också OECD:s gruv- och mineralprojekt som delar av regionen är delaktig i, som en delvis fortsättning på OECD-studien för NSPA.

Kopplat till gruvor och mineraler och övriga råvaror finns en stark och tung processindustri som utgör basnäring för en stor del av norra Sverige. Det är industrier utsatta för global konkurrens samtidigt som den ligger i global framkant på miljö- och klimatområdet. Det är värden för EU att dra fördel av och slå vakt om i olika policys som påverkar den tunga industrins förutsättningar. Det är samtidigt verksamheter som är under starkt omvandlingstryck med minskat behov av arbetskraft och att ytterligare minska klimatavtrycket. Det är också därmed en del av hela EU:s olika initiativ för en samlad industripolitik och industriell omvandling för att hantera utmaningarna.

Under åren framöver är en central del att från EU bidra till en omställning i industritunga och råvarubaserade regioner till långsiktigt mer hållbara industristrukturer och verksamhetsformer. North Sweden ska såväl följa det arbetet som bidra till att regionen kan ta del av de stöd och plattformar som kan vara av relevans och att norra Sverige i de delar av regionen som har sådan basindustri, såväl traditionell gruvdrift och processindustri som nyare industrietableringar, ges en given plats i EU:s framtidsinriktade industripolitik. Därtill att industripolitiken omfattar också samhällsutveckling och klimatomställning genom ett breddat näringsliv överlag.

Särskilt kan nämnas det pågående arbetet för koldioxidneutral stålframställning som ger regionen en unik ställning globalt av intresse för hela EU att säkerställa förutsättningarna för, men även batterifabriken i Skellefteå och hållbar möjlig utvinning och återvinning samt processindustri kopplat till nödvändiga mineraler och metaller för den moderna teknologin som en del av hela Europas möjliga klimatomställning kan nämnas. Råvarufrågorna och industriell omvandling är överlag en plattform för dialog med EU-kommissionen – och den nationella nivån – om långsiktig hållbar regional utveckling, inklusive jämställdhetsperspektiv och åtgärder för klimatomställning i därtill en arktisk kontext, för en positiv regional samhällsutveckling i samspel med den rena råvaruekonomin.

Målsättningen *är att North Sweden i samverkan med regionens aktörer ska etablera budskapet om regionens betydelse för hela EU och aktiva deltagande i EU:s olika initiativ för att stärka innovationsförmågan i råvaruindustrin och en hållbar tillgång på råvaror för EU utifrån också klimatsmarta framtidslösningar inom denna sektor. North Sweden ska därtill kunna bistå avseende de plattformar som regionens aktörer arbetar med avseende EIP respektive KIC råvaror gentemot EU och samtidigt agera för att behovet av och möjligheterna till hållbar regional utveckling förs in som en integrerad del av EU:s arbete med råvaru- och energifrågorna i EU:s nordliga, arktiska, områden. I det samspelar EU:s intresse för en uppdaterad industripolitik med fokus på hållbarhetsperspektiv och industriell omvandling, där North Sweden ska medverka till att norra Sverige kan ta del av och ha en given plats i EU:s stöd, plattformar och utveckling mot en långsiktigt mer hållbar industristruktur för regioner med mer traditionell basindustri.*

<u>Marknads- och näringslivsutveckling för konkurrenskraftiga småföretag</u>
North Sweden ska ha kunskap om arbetet med en fungerande inre marknad inom EU för att kunna bistå de delar av regionen som upplever problem med gränshinder, där norra Sverige med de integrerade gränsekonomier som finns är ett exempel för Europa. North Sweden ska kunna hänvisa till aktörer som kan hjälpa i de konkreta fallen och i övrigt på EU-nivå föra fram existerande problem.

North Sweden ska därtill bevaka EU:s statsstödsregler med relaterade skattedirektiv inför kommande översyn för så rimliga förutsättningar som möjligt för det lokala näringslivet med de konkurrensnackdelar som finns i avstånden inom regionen och till marknaderna. Inte minst är möjligheterna till stöd för regionen glesbygdsflygplatser av stor vikt att fortsatt slå vakt om. NSEO kan också vid påtalan från regionens aktörer medverka till att i EU uppmärksamma de fall av snedvridande konkurrensvillkor till nackdel för regionens företagande, som kan finnas mellan länder och regioner inom EU.

För aktörerna i norra Sverige och Europa är tillgång till bredband en nyckel för att kunna bedriva verksamhet och erbjuda och erbjudas olika IKT-baserade tjänster och lösningar, inte minst för näringslivsaktörer, såsom turismverksamheter i inlandet, men också för helt nya potentiella IKT-baserad affärsverksamhet och e-lösningar i regioner med långa avstånd. Utbyggt bredbandsnät med fortsatt stöd av EU samt global uppkoppling med högkapacitetskabel är förutsättningar för det.

North Sweden ska också kunna ge allmän information om offentlig upphandling och så kallad innovationsupphandling för att bidra till att fler företag kan komma att lägga anbud och att offentliga aktörer upphandlar nya tjänster. North Sweden ska kunna ge information om de möjligheter som EU:s olika fonder och program erbjuder för att stödja ny- och småföretagandetillväxt samt utbyggt bredband med mera för ökad regional innovationsförmåga och nya affärsmöjligheter, inklusive det fokus som finns på småföretagandedeltagande och innovationsutveckling inom EU:s forskningsprogram samt Europeiska Investeringsbankens (EIB) stöd till företagsinvesteringar.

På andra hållet är det av vikt att gentemot EU påpeka den specifika företagsstrukturen i EU:s nordliga glesbefolkade områden med å ena sidan traditionella basindustrier med global koppling och å andra sidan en stor andel av många väldigt små företag som i realiteten är mikroföretag snarare än SME:s enligt EU:s definition på ett småföretag. Det har en stor betydelse för hur stödsystem och plattformar utformas och möjligheterna att använda EU:s stödformer för att regionalt bygga kapacitet för utveckling, innovation och växtkraft för det lokala näringslivet, inklusive storföretagens roll för även småföretagen.

Målsättningen *är att North Sweden ska kunna bidra till bättre ny- och småföretagandetillväxt i norra Sverige genom att kunna informera om de möjliga stöd och upphandlingsregler som finns i EU samt bevaka EU:s statsstödsregler inklusive riktat mot flygplatser till gagn för regionens näringsliv och vid behov uppmärksamma EU på de gränshinder och ojämlika konkurrensvillkor som finns i strid mot intentionerna med EU:s inre marknad. Det inkluderar också behovet av stöd till fortsatt bredbandsutbyggnad och global uppkoppling i de nordligaste glesbefolkade områdena för fullt marknadstillträde och potentialer för IKT-lösningar i global framkant. Därtill att uppmärksamma EU på anpassade instrument för näringslivsutveckling i regioner med många väldigt små företag.*

KLIMAT, MILJÖ & ENERGI

<u>Den europeiska gröna given och Investeringsplanen för ett hållbart Europa</u>
Klimatfrågorna har fått ett ytterligare starkare fokus på EU-nivå i och med den nya EU-kommissionen för mandatperioden 2019—2024. Europeiska rådet lyfter i sin strategiska agenda för samma tidsperiod ”ett klimatneutralt, grönt, rättvist och socialt Europa” som en av fyra prioriteringar där klimatomställningen ses som en möjlighet att modernisera samhället och samtidigt bli världsledande inom den gröna ekonomin för EU. Europaparlamentet har utlyst ett klimatnödläge och EU-kommissionen presenterade för mandatperioden sitt meddelande ”Den europeiska gröna given”; EU:s nya tillväxtstrategi som ska se till att klimataspekterna genomsyrar all EU-politik framöver.

Den gröna given innehåller ett 50-tal initiativ som alla syftar till att minska EU-ländernas negativa påverkan på klimatet. Det handlar om åtgärder för att minska utsläppen och energianvändningen, skydda livsmiljön, säkra en hållbar livsmedelspolitik och öka återvinningen av varor. Given omfattar också insatser för ren och trygg energi, byggande och renovering och smart mobilitet. Det är en del nya satsningar, men även en fortsättning på det arbete som redan har påbörjats för att nå Parisavtalets målsättningar samt de 17 målen i FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling, med pågående förberedelser för COP26 i Glasgow, som ligger till grund för EU:s antagna 2030-mål och arbete med att EU till 2050 ska helt vara klimatneutralt.

EU-kommissionen har även presenterat en klimatinvesteringsplan; Investeringsplanen för ett hållbart Europa. Planen ska mobilisera offentliga och privata medel med hjälp av EU:s olika finansieringsinstrument att under tio år investera i den gröna omställningen. Som en del i investeringsplanen har kommissionen även föreslagit en mekanism för rättvis omställning, ett ekonomiskt och praktiskt stödpaket värt minst 100 miljarder euro som ska inriktas på kol- och koldioxidintensiva regioner och sektorer som är de som påverkas mest av omställningen. För Sveriges del föreslås fonden finansiera omställning av stålindustrin i norra Sverige.

Det finns många frågetecken som det pågår ett arbete för att i EU räta ut med kommande konkreta förslag och följdbeslut samt ekonomiska avsättningar för att genomföra den gröna given med sina kopplade investeringar. Det kommer att genomsyra EU:s arbete och ger såväl möjligheter som utmaningar för norra Sverige, som ligger i framkant på många områden men också har verksamheter som ger stora utsläpp och andra som kan bidra positivt givet att EU:s beslut ger stöd för regionens perspektiv och möjligheter till stöd för det eller inte. Det kan påverkas av omvärldsfaktorer och att det inom EU finns olika syn, men att en grön omställning är en central del av EU:s omställnings- och utvecklingsstrategi är givet.

Det är därför av högsta vikt för North Sweden att följa utvecklingen och i samspel med hemmaaktörerna agera för regelverk och mekanismer som bidrar till och inte begränsar norra Sveriges förmåga till egen omställning, utvecklingspotentialer och därtill möjligheter att bidra till EU:s gröna giv. North Sweden ska särskilt bevaka EU:s pågående arbete med hållbarhetsmålen inom Agenda 2030 samt EU:s klimat- och energimål, kopplat till initiativen inom den gröna given. North Sweden ska även agera för att lokala förutsättningar, såsom till exempel kallt klimat och gleshet, ska beaktas inom ramen för EU:s lagstiftning för vatten och avlopp.

***Målsättningen** är att North Sweden i samspel med aktörerna i norra Sverige ska etablera ett arbetsområde inom EU:s klimatpolitik med fokus på den i EU presenterade gröna given och tillhörande instrument. Genom att etablera närmare dialog med berörda aktörer på hemmaplan och i EU kan och ska North Sweden bidra till att det finns kunskap och insikt om pågående processer och vilken påverkan det kan få för regelverk och plattformar som passar norra Sveriges förhållanden i etablerandet av en grön omställningsagenda i EU. I samverkan med regionens aktörer ska North Sweden verka för ett aktivt deltagande kopplat till EU:s olika initiativ inom ramen för den gröna given och EU:s arbete med COP26 i Glasgow och hållbarhetsmålen inom Agenda 2030.*

Klimat, miljö, energi, bioekonomi och skog

Det pågår många processer inom EU som berör hur Sverige och svenska aktörer använder mark och vatten för att skapa energi och biobaserade produkter. Inom den gröna given ryms till exempel en ny skogsstrategi, en strategi för biologisk mångfald, en handlingsplan för cirkulär ekonomi samt en plan för nollutsläpp till vatten, jord och luft. Det finns även planer på en revidering av energiskattedirektivet och en översyn av förordningarna LULUCF (Land Use, Land Use Change and Forestry) och REDII (Renewable Energy Directive), som även dessa i högsta grad berör intressen i norra Sverige, där North Sweden tidigare varit starkt engagerat i och kunnat bidra till viktiga förändringar för regionens skogsbruk.

Därtill pågår EU-arbete kring kriterier för hållbara investeringar (taxonomi) som kan komma att detaljstyra kommuners och regioners användning av och investeringar i biodrivmedel, bioenergi, fjärrvärme, energiutvinning ur avfall med mera.

I EU:s gröna omställning finns det potential för norra Sverige att vara en ledande aktör och det är av stor vikt att EU:s fokus ligger i linje med regionens behov och möjligheter. Inom ramen för klimatpolitiken ska North Sweden bedriva bevakning och påverkan av EU:s politik och strategier relaterade till såväl miljöfrågor som energi och bioekonomi. Särskilt kan de hållbara, klimatsmarta verksamheternas och företagens möjligheter kopplat till kluster inom energi, miljöteknik, clean-tech och bioekonomi lyftas fram för att på EU-nivå bidra till kunskaps- och erfarenhetsutbyte kring gröna lösningar och på regional nivå ökad kunskap om EU:s pågående processer och möjligheter att ge stöd. Finansiering av klimatåtgärder genomsyrar såväl den fleråriga budgeten samt den hållbara investeringsplan som kommissionen nyligen presenterat.

För en övergång till en cirkulär bioekonomi behövs ökad tillgång på skoglig bioenergi, biodrivmedel och nya biobaserade produkter. North Sweden ska verka för att säkra och underlätta utvecklingen mot en biobaserad samhällsekonomi med bas i skoglig råvara. I det arbetet ingår att lyfta vikten av det aktiva skogsbrukets roll i EU:s gröna omställning, med fokus på den växande skogens klimatnytta och användningen av skoglig biomassa för utvinning av förnyelsebar energi och andra produkter. North Sweden ska särskilt synliggöra behovet av avancerade bränslen/förnybar energi från biomassa till flyget och de satsningar som görs i regionen på detta.

Målsättningen *är att North Sweden ska befästa budskapet att norra Sverige kan och bör spela en nyckelroll i den gröna samhällsomställning som krävs för att nå EU:s klimat- och energimål. North Sweden ska informera om det aktiva skogsbrukets klimatnytta, med fokus på norra Sveriges ledande position inom skoglig bioenergi och biomassa. Därtill understryka den potential som finns i regionen att bidra inom områden som ren energi, miljöteknik, clean-tech och högteknologisk trä- och processindustri för en övergång till en biobaserad cirkulär ekonomi. North Sweden ska även synliggöra behovet av biobränslen för flyget. North Sweden ska därutöver upplysa om de möjligheter som EU erbjuder för utveckling, samarbeten och stöd. Överlag ska NSEO agera för att EU:s lagstiftning tar hänsyn till norra Sveriges förutsättningar och behov för att kunna bidra till klimatsmarta lösningar och minskad miljöpåverkan.*

Bevakningsområden

North Sweden bevakar EU:s arbete inom många områden och även inom fokusområdena finns utöver påverkansarbete också delar som är mer fråga om att bevaka och följa. Inom arbetsområdet *Medborgarnas EU* samlas därtill för North Swedens vidkommande kultur-, turism-, folkhälso-, livsmiljö-, jämlikhets- och jämställdhetsfrågor samt EU:s verktyg för socialpolitik, den Sociala pelaren. Områden som på EU-nivå inte består av hård lagstiftning att från regional nivå primärt påverka, men för den skull är viktiga politikområden att följa och med möjligheter för norra Sverige att visa upp en bredare bild av regionen och vad regionen kan erbjuda för ett allmänt ökat intresse för norra Sverige på EU-arenan.

MEDBORGARNAS EU

Ett socialt och hälsosamt sammanhållet EU

Den demografiska utvecklingen i stora delar av regionen ställer krav på effektiva lösningar för integration, jämställdhet, välfärd, kompetensförsörjning och tillgång på service och tjänster. North Sweden ska kunna föra en diskussion med EU om detta, inom ramen för EU:s regionalstöd, men också i bredare mening för att såväl bibehålla som kunna locka människor och företag för långsiktigt hållbar regional samhällsutveckling för unga och gamla, kvinnor och män, infödda och invandrade, men också kunna visa på de regionala exempel som finns på teknik för att överbrygga avstånd och glesbygdsproblematik, som pilotprojekt och affärsmöjligheter i hela EU.

North Sweden ska följa EU:s arbete inom hälsoområdet och hur det kan föras samman med de regionala aktörerna, inte minst utifrån den demografiska utmaningen och såväl stöd för ett hälsosamt åldrande som nya tekniska lösningar för att möta utmaningarna med såväl en äldre befolkning som behovet av kompetensförsörjning i glesbefolkade områden. Det lyfts även fram i OECD-studien över NSPA, som ger underlag för mycket av det som kopplar till regionens utvecklingsförmåga och behov av plattformar för kompetensförsörjning med mera med också stöd från EU. Överlag är OECD-studiens budskap om att regionerna i NSPA ligger i framkant inom många områden till gagn för hela EU men samtidigt är sårbara i akt av liten egen kritisk massa och specifika omständigheter, men med ganska små medel kan göra utmaningar till möjligheter, bredare perspektiv att förmedla för att såväl fånga intresse som stöd från aktörerna i EU.

Hälso- och kompetensfrågorna kan kopplas till det i EU ökade fokuset på ett socialt hållbart EU genom den inrättade sociala pelaren med många punkter som berör hälsofrågor och folkhälsa samt de globala hållbarhetsmålen, för norra Sverige att uppmärksamma och medverka till. Det blir extra aktuellt i spåren av Coronaviruspandemin (COVID-19) och EU:s roll. Även om EU saknar maktbefogenheter inom folkhälsa och utbildning innebär COVID-19 globala effekter med behov av samordning och stöd också via EU av intresse för även norra Sverige.

North Sweden ska även följa EU:s sociala arbete för att se hur det kan kopplas samman till regionala aktörers arbete, med norra Sverige som ett exempel för Europa med höga tal vad gäller livskvalité och sociala index i EU:s jämförelser och vikten av intresse och

stöd från EU för att fortsatt kunna upprätthålla och utveckla det. Kopplat till det finns också regionens aktiva jämställdhetsarbete som uppmärksammas i EU.

***Målsättningen** är att från North Swedens sida utveckla ett arbetsfält inom folkhälsa, social utveckling, utbildning för kompetensförsörjning och medborgar- och civilfrågor såsom regionens aktiva jämställdhetsarbete och att uppmärksamma Norra Sveriges utvecklingskraft på dessa områden samt upplysa i regionen om de möjligheter som EU erbjuder för utveckling, inte minst kopplat till regionens demografiska utmaning och glesbygdsproblematik. Till det kommer att lyfta fram EU:s ökande engagemang i de folkhälsorelaterade och medborgar- samt civilrättsliga frågorna inom den etablerade Sociala pelaren och hur norra Sverige kan visa upp goda exempel och vara en partner för EU. Coronakrisen förstärker behovet av att följa folkhälsofrågorna och utbildningsinsatser från även EU:s sida och hur det kopplar till norra Sverige.*

Synligt norra Sverige med lockande upplevelser

North Sweden ska följa arbetet inom ramen för turism/besöksnäring och matupplevelser och gentemot EU kunna visa upp de goda exempel som finns på lokalt engagemang för att locka såväl besökare som entreprenörer och unga individer att etablera sig i glesbygd.

North Sweden ska kunna ge information om och kunna bidra till hur regionens aktörer kan ta del av EU:s olika tillfällen att synas och höras på Brysselarenan och runtom i Europa samt fonder och program, som en del av det regionala utvecklingsarbetet inom turism, kultur, folkhälsa och social hållbarhet samt jämställdhet och i sin tur kopplat till övriga politikområden, likaväl som att visa upp och skapa ett bredare intresse för norra Sverige i EU. Det bidrar till påverkansarbetet inom utpekade fokusområden och möjligheter att få aktörer i EU att vilja lära mer om regionen inklusive att besöka norra Sverige.

Turism och upplevelser är inom EU utpekade områden med stora förutsättningar att utvecklas och bidra till ökad regional attraktivitet, konkurrenskraft och sysselsättning, även för mer perifera regioner. North Sweden ska kommunicera på EU-nivå om potentialen inom detta tillväxtområde men också utmaningarna för en hållbar besöksnäring i sårbara miljöer och samhällen.

Den samiska kulturens särart och betydelse som därtill erkänd ursprungsbefolkning, är perspektiv som kan ges ökad kunskap om på den europeiska arenan. Det har också direkt bäring på EU:s arktiska strävanden genom den dialog med urbefolkningarna som etablerats från EU:s sida, där det är viktigt att de regionala perspektiven i sin helhet finns med, genom nära dialog från North Sweden gentemot de ansvariga inom EU-kommissionen och medverkan av regionens samiska företrädare.

Till det kommer kulturens och de kreativa näringarnas roll för att bidra till också ekonomisk och social utveckling. Kulturhuvudstadsåret Umeå2014 är fortsatt en regional investering och ”varumärke” att kunna dra nytta av. Dels för att bredda omvärldens bild av norra Sverige i sin helhet, dels för att etablera samverkan med

aktörer i Europa och EU. Ofta kopplas kreativa näringar i EU till begreppet design i en mycket vid mening där det finns mycket att bygga på i regionen att visa upp i EU.

Målsättningen *är att från North Swedens sida kunna bidra till att bredda bilden av regionen och vad norra Sverige kan erbjuda gentemot Brysselarenan. Det kopplar till kultur, turism och de arktiska perspektiven som en spännande region i EU:s intressefokus. Detta genom att kunna visa upp regionens attraktiva miljöer, kultur och kreativa näringar. Den samiska kulturen är ett specifikt perspektiv att inom ramen för EU:s arktiska dialog även från North Sweden medverka till, för att i EU föra in norra Sveriges samlade regionala perspektiv.*

6

Revidering av regionala utvecklingsnämndens sammanträdestider 2020

RUN/63/2019

2020-07-06

Sekretariatet
Emma Borg
Tfn: 063-14 66 30
E-post: emma.borg@regionjh.se

RUN/63/2019

Revidering av regionala utvecklingsnämndens sammanträdestider 2020

Ärendebeskrivning

Enligt punkt 4.4 i regionala utvecklingsnämndens reglemente ska nämnden för varje kalenderår upprätta en plan över sina sammanträden. Nämndens sammanträdestider för 2020 fastställdes den 11 juni 2019, § 103.

Vid regionala utvecklingsnämndens sammanträde den 9 juni 2020, i samband med att nämnden beslutade om sina sammanträdestider för 2021, beslutade nämnden att uppdra till regiondirektören att återkomma med förslag på lämpligt datum under hösten 2020 då nämndens sammanträde kan utökas till ett tvådagarssammanträde med fokus på kollektivtrafikfrågor (RUN/17/2020, § 72).

Med hänsyn till beslutad sammanträdeskalender för nämnden, dess utskott och regionens övriga politiska organ föreslås att nämndens sammanträde i oktober utökas med en fördjupningsdag. Nämndens sammanträde och beslutsdel förläggs som planerat den 13 oktober, och en fördjupningsdag kring kollektivtrafikfrågor planeras till den 14 oktober. Fördjupningsdagen genomförs delvis på distans, där nämndens ordinarie ledamöter har möjlighet att delta på plats eller på distans. Ersättare deltar på distans.

Den ökade kostnaden som en extra sammanträdesdag innebär bedöms kunna hanteras inom ram. Detta då nämndens reserelaterade kostnader minskat avsevärt under året med anledning av rådande Coronapandemi.

Regiondirektörens förslag

Regionala utvecklingsnämndens sammanträdesplan för 2020 utökas med en fördjupningsdag kring kollektivtrafikfrågor den 14 oktober.

I tjänsten
Hans Svensson

Regiondirektör

Anders Byström
Regional utvecklingsdirektör

Utdrag till

Regional utvecklingsdirektör
Områdeschef Kollektivtrafik
Sekretariatet

§103

Regionala utvecklingsnämndens sammanträdestider 2020 (RUN/63/2019)

Sammanfattning

Enligt punkt 4.4 i regionala utvecklingsnämndens reglemente ska nämnden för varje kalenderår upprätta en plan över sina sammanträden.

Ett förslag på sammanträdestider för 2020 för såväl regionfullmäktige som styrelse och nämnder har upprättats. I förslaget har kommunallagens (2017:725) föreskrifter om den ekonomiska förvaltningen beaktats samt andra viktiga hålltider i Region Jämtland Härjedalens planerings- och uppföljningsprocess. En samordning med nämnderna har också gjorts i syfte att skapa en väl fungerande ärendehanteringsprocess.

Fullmäktige fastställde sina sammanträdesdatum den 17 april, § 36, och regionstyrelsens datum fastställdes den 29 maj. Regionstyrelsen har även fastställt två dagar för gemensam fördjupning för styrelse och nämnder; en budgetdag den 26 februari och en planeringsdag den 18 november.

Förslag till beslut

Följande sammanträdesdagar fastställs för regionala utvecklingsnämnden 2020:

25 februari
31 mars
12 maj
9 juni
15 september
13 oktober
17 november
15 december

Beslut

Följande sammanträdesdagar fastställs för regionala utvecklingsnämnden 2020:

25 februari
31 mars
12 maj
9 juni
15 september
13 oktober
17 november
15 december

Expedieras till

Sekretariatet
Länets kommuner

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse Regionala utvecklingsnämndens sammanträdestider 2020

7

Revidering av regionala utvecklingsnämndens sammanträdestider 2021

RUN/17/2020

2020-08-13

Sekretariatet
Emma Borg
Tfn: 063-14 66 30
E-post: emma.borg@regionjh.se

RUN/17/2020

Revidering av regionala utvecklingsnämndens sammanträdestider 2021

Ärendebeskrivning

Enligt punkt 4.4 i regionala utvecklingsnämndens reglemente ska nämnden för varje kalenderår upprätta en plan över sina sammanträden. Ett förslag till sammanträdestider 2021 för regionala utvecklingsnämnden presenterades vid nämndens sammanträde den 9 juni 2020, § 72. Förslaget är samordnat med regionfullmäktige, regionstyrelse och övriga nämnder syfte att skapa en väl fungerande ärendehanteringsprocess. Regionstyrelsen har även planerat in en gemensam budgetdag för regionstyrelsen och nämnderna den 9 juni.

Nämnden fastställde följande sammanträdesdagar för 2021:
23 februari
30 mars
18 maj
15 juni
21 september
19 oktober
23 november
14 december

Utöver att fastställa ovanstående datum beslutade nämnden att ge regiondirektören i uppdrag att återkomma med förslag på lämpligt datum under 2021 då nämndens sammanträde kan utökas till ett tvådagarssammanträde.

Syftet med ett tvådagarssammanträde har från presidiets sida delvis varit att sammanträdet ska kunna kombineras med exempelvis studiebesök runt om i länet och inom regionens egna verksamheter. Utifrån rådande pandemi och den osäkerhet som finns kring hur möjligheterna att resa och genomföra fysiska möten och studiebesök kommer att se ut under kommande år föreslås att utökningen av sammanträdeskalendern förläggs under hösten. Upplägg och innehåll för den extra dagen kommer att anpassas utifrån då gällande omständigheter och eventuella restriktioner.

Regiondirektörens förslag

Regionala utvecklingsnämndens sammanträde den 19 oktober 2021 utökas med en dag till att omfatta 19–20 oktober.

I tjänsten
Hans Svensson
Regiondirektör

Mikael Ferm
Regionstabschef

Utdrag till

Regional utvecklingsdirektör
Områdeschefer regional utveckling
Regionstabschef
Sekretariatet

§72

Regionala utvecklingsnämndens sammanträdestider 2021 (RUN/17/2020)

Sammanfattning

Enligt punkt 4.4 i regionala utvecklingsnämndens reglemente ska nämnden för varje kalenderår upprätta en plan över sina sammanträden.

Ett förslag till sammanträdestider 2021 för regionala utvecklingsnämnden och dess utskott för kollektivtrafikfrågor har upprättats. I förslaget har kommunallagens (2017:725) föreskrifter om den ekonomiska förvaltningen beaktats samt andra viktiga hålltider i Region Jämtland Härjedalens planerings- och uppföljningsprocess. En samordning med regionfullmäktige, regionstyrelse och övriga nämnder har också gjorts i syfte att skapa en väl fungerande ärendehanteringsprocess. Hänsyn har även tagits till SKL:s och Norra Sjukvårdsregionförbundets sammanträdestider.

Fullmäktige kommer att fastställa sina sammanträdesdatum vid fullmäktiges möte i juni. Regionstyrelsens datum fastställdes den 26 maj, § 86. Regionstyrelsen har även planerat in en gemensam budgetdag för regionstyrelsen och nämnderna den 9 juni.

Förslag till beslut

Följande sammanträdesdagar fastställs för regionala utvecklingsnämnden 2021:
23 februari
30 mars
18 maj
15 juni
21 september
19 oktober
23 november
14 december

Yrkanden

Karin Thomasson (MP): Tilläggsyrkande: Regiondirektören får i uppdrag att återkomma med förslag på lämpligt datum under 2021 då nämndens sammanträde kan utökas till ett tvådagarssammanträde.

Jonas Andersson (S): Tilläggsyrkande: Regiondirektören får i uppdrag att återkomma med förslag på lämpligt datum under hösten 2020 då nämndens sammanträde kan utökas till ett tvådagarssammanträde med fokus på kollektivtrafikfrågor.

Propositionsordning

Ordförande ställer proposition på regiondirektörens förslag, och finner det antaget.

Ordförande ställer proposition på Karin Thomassons tilläggsyrkande, och finner det antaget.
Ordförande ställer proposition på Jonas Anderssons tilläggsyrkande, och finner det antaget.

Beslut

1. Följande sammanträdesdagar fastställs för regionala utvecklingsnämnden 2021:
   23 februari
   30 mars
   18 maj
   15 juni
   21 september
   19 oktober
   23 november
   14 december
2. Regiondirektören får i uppdrag att återkomma med förslag på lämpligt datum under 2021 då nämndens sammanträde kan utökas till ett tvådagarssammanträde.
3. Regiondirektören får i uppdrag att återkomma med förslag på lämpligt datum under hösten 2020 då nämndens sammanträde kan utökas till ett tvådagarssammanträde med fokus på kollektivtrafikfrågor.

Expedieras till

Regionala utvecklingsnämndens ledamöter och ersättare
Sekretariatet
Regionstabschef
Regional utvecklingsdirektör
Områdeschefer regional utveckling

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse Regionala utvecklingsnämndens sammanträdestider 2021

9

Kursutbud vårtermin 2021 Birka folkhögskola

RUN/27/2020

REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN

Tjänsteskrivelse
(Regionala utvecklingsnämnden)

2020-08-27

Välfärd, klimat och kompetens
Marina Gregorsson
Tfn: 063146619
E-post:

RUN/27/2020

Kursutbud vårtermin 2021 Birka folkhögskola

Ärendebeskrivning

Den 24 april 2017, § 73, antog folkhögskolestyrelsen (regionala utvecklingsnämndens arbetsutskott) en Folkhögskoleplan för Birka och Bäckedals folkhögskolor (RUN/257/2017). I denna framgår att folkhögskolestyrelsen ska ta beslut om längre utbildningar på skolorna ska avslutas eller om nya ska startas.

Av regionala utvecklingsnämndens verksamhetsplan för 2020 framgår att nämnden, tillika folkhögskolestyrelse för Birka och Bäckedal, ska fastställa kursutbudet inför vårterminen 2021 vid sitt sammanträde i september.

Birkas folkhögskola genomför folkbildningsverksamhet i följande former:
- långa och korta folkhögskolekurser,
- deltids- och distanskurser,
- studiecirklar, kulturprogram och öppen folkbildning,
- uppdragsutbildningar och utvecklingsarbete, samt
- externt finansierad verksamhet som ligger i linje med huvuduppdraget.

Kursutbudet för innevarande hösttermin fastställdes i februari 2020, § 7.

Under våren, med kort varsel på grund av covid-19, möjliggjordes genom extra deltagarveckor för folkhögskolor att utöka sitt utbildningsutbud. Utifrån dessa startades hösten 2020 en lokalvårdarutbildning samt en resurspedagogutbildning som också planeras att genomföras under våren 2021. Utöver dessa arbetar båda folkhögskolorna på uppdrag av Region Jämtland Härjedalen med uppdragsutbildningen Ambulanssjukvårdare med planerad kursstart våren 2021.

Regiondirektörens förslag

Kursutbud för vårterminen 2021 på Birka folkhögskola fastställs

I tjänsten
Hans Svensson
Regiondirektör

Marina Gregorsson
Områdeschef Välfärd, klimat och kompetens

Utdrag till

Rektor Birka folkhögskola

20200824

KURSER VÅRSTART 2021 – BIRKA FOLKHÖGSKOLA

YRKESUTBILDNINGAR (Ca: 155 platser)

Antagningar på följande utbildningar.

- Online Video Creator 7 (15 platser, heltid, 1-årig utbildning, distansutb, kursstart varje termin)
- Lokalvårdarutbildning (15platser, heltid, 1-terminsutbildning, distansutb.)
- Resurspedagogutbildning (15platser, heltid, 1-terminsutbildning, distansutb.)
- Ambulanssjukvårdarutbildning (Under planering; Uppdragsutbildning 1 år)

Följande utbildningar pågår.
Behandlingspedagogutbildning, Beroendeterapeut-utbildning, Skogsutbildning, Fritidsledarutbildning, OVC 6.

ALLMÄN LINJE (70 platser, heltid)

Antagningar på följande utbildningar.

- Allmän linje-Grund och Allmän linje. (Ett mindre antal)

MUSIKUTBILDNINGAR (56 platser, heltid, 2-årig utbildning)

Inga planerade antagningar.

Följande utbildningar pågår.
Jazz – Folkmusik - Klassisk musik – Singer-songwriter/Musikproduktion

ANDRA UTBILDNINGAR

Antagningar på följande utbildningar kan bli aktuella.

- Etablering (15 platser, planeras starta i feb/mars)
- SMF (15 platser, planeras starta under våren)
- Kortkurser (under 15 dagar totalt)
- Sommarkurs (v26)

DELTAGARVECKOR

Birka har under våren-20 genomfört 4.848 av 8.186 tilldelade deltagarveckor. Vi kommer att genomföra dessa veckor med råge till årets slut om inget oförutsett inträffar.

Torgny Röhdin
Rektor Birka folkhögskola

10

Kursutbud Bäckedals folkhögskola vårterminen 2021

RUN/28/2020

REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN

Tjänsteskrivelse
(Regionala utvecklingsnämnden)

2020-08-26

Välfärd, klimat och kompetens
Marina Gregorsson
Tfn: 063146619
E-post:

RUN/28/2020

Kursutbud Bäckedals folkhögskola vårterminen 2021

Ärendebeskrivning

Den 24 april 2017, § 73, antog folkhögskolestyrelsen (regionala utvecklingsnämndens arbetsutskott) en Folkhögskoleplan för Birka och Bäckedals folkhögskolor (RUN/257/2017). I denna framgår att folkhögskolestyrelsen ska ta beslut om längre utbildningar på skolorna ska avslutas eller om nya ska startas.

Av regionala utvecklingsnämndens verksamhetsplan för 2020 framgår att nämnden, tillika folkhögskolestyrelse för Birka och Bäckedal, ska fastställa kursutbudet inför vårterminen 2021 vid sitt sammanträde i september.

Bäckedals folkhögskola genomför folkbildningsverksamhet i följande former:
- långa och korta folkhögskolekurser,
- deltids- och distanskurser,
- studiecirklar, kulturprogram och öppen folkbildning,
- uppdragsutbildningar och utvecklingsarbete, samt
- externt finansierad verksamhet som ligger i linje med huvuduppdraget.

Kursutbudet för innevarande hösttermin fastställdes i februari 2020, § 8.

Inför vårterminen 2021 sker följande förändringar i kursutbudet:
Skinngarvningskurserna har förlängts och anpassas så att man kan läsa upp 2,5 år i följd vilket är det som krävs för att få avlägga gesällprov och få gesällbrev. Textilkursen har förlängts från en termin till två terminer. Kursen Regenerativt lantbruk och Holistic management är en ny distanskurs på deltid som snabbt startades upp under sommaren för att kompensera tappet av deltagarveckor från de inställda kortkurserna. Kursen Social hållbarhet/Urban norm är en ny distanskurs på deltid som planeras till våren 2021.

Kursen Levande trä pausas under våren. Detta på grund av att skolan vill minska trängseln i hantverkslokalerna. Under pandemin försöker skolan öka antalet deltagare som läser distanskurser och samtidigt minska på antalet deltagare i de lokaler som det varit högt tryck på redan innan pandemin.

Regiondirektörens förslag

Kursutbud för Bäckedals folkhögskola våren 2021 fastställs.

I tjänsten
Hans Svensson
Regiondirektör

Marina Gregorsson
Områdeschef Välfärd, klimat och kompetens

Utdrag till

Rektor Bäckedals folkhögskola

Bäckedals
FOLKHÖGSKOLA
BOX 206, SE-84222 SVEG

BÄCKEDALS KURSUTBUD VÅRTERMINEN 2021

Allmänna kurser (behörighetsgivande)

Allmän linje	Gymnasienivå	35 platser	heltidsstudier
Allmän linje	Grundkurs	18 platser	heltidsstudier
Allmän grund – sommarkurs		16 platser	heltidsstudier

Utbildningar hantverk

Forntida smide & metallhantverk	12 platser	heltidsstudier
Forntida smide & metallhantverk steg 2	2-4 platser	heltidsstudier
Hållbar kunskap	12 platser	heltidsstudier
Textil - Hantverk, historia, hållbarhet	12 platser	heltidsstudier
MNT – Människa, Natur, Teknik	12 platser	heltidsstudier
Skinngarvning, grund	12 platser	heltidsstudier
Skinngarvning fortsättning & gesällkurs	2-4 platser	hel- och deltid
Hantverk påbyggnadskurs	2-4 platser	hel- och deltid
Vävkurs	9 platser	deltidsstudier
Datakurs för seniorer	12 platser	deltidsstudier

Distanskurser

Psykologi 1 & 2B	20 platser	deltidstudier
Sy kläder för hand	12 platser	deltidstudier
Social hållbarhet/Urban norm	18 platser	deltidstudier
Regenerativt lantbruk & Holistic management	18 platser	deltidstudier

Korta kurser

Genomföres under två sommarkursveckor.

I samarbete med Arbetsförmedlingen

Bäckedals folkhögskola ansöker även om medel för att i samverkan med Arbetsförmedlingen bedriva SMF-kurser (Studie Motiverande Folkhögskolekurs) under 2021, 30 platser.

Uppdragsutbildning

Ambulanssjukvårdarutbildning (Under planering; Uppdragsutbildning 1 år)

Kurser under uppbyggnad

I samverkan med Jamtli pågår planerings av en kurs i byggnadsvård, 12 platser. Bäckedals folkhögskola utreder även förutsättningar att starta upp en utbildning i timring.

Kommentar

Antalet platser följs noga så att skolan kommer så nära tilldelade deltagarveckor från staten som möjligt. Preliminärt 4.880 dtv. för 2021.

Magnus Arreflod, rektor

14

Verksamhetsbidrag 2021 Norrlands nätverk för Musikteater och dans (NMD)

RUN/374/2020

Tjänsteskrivelse
(Regionala utvecklingsnämnden)

2020-08-13

Kultur
Ingrid Printz
Tfn: 063147600
E-post: ingrid.printz@regionjh.se

RUN/374/2020

Verksamhetsbidrag 2021 Norrlands nätverk för Musikteater och dans (NMD)

Ärendebeskrivning

Norrlands nätverk för musikteater och dans (NMD) är ett kommunalförbund med regionerna Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtland Härjedalen som medlemmar. I NMD ingår Norrlands Operan i Umeå, Norrdans i Härnösand, Barn- och ungdomsoperan inom Estrad Norr i Östersund samt Piteå Kammaropera. Förbundets huvuduppgift är att fördela ett statligt verksamhetsbidrag för att skapa förutsättningar för ensemblernas turnéer och bidra till att utveckla kultursamarbetet i norra Sverige. NMD:s förbundsfullmäktige beslutade i maj 2020 att anta föreslagen budgetframställan för 2021. Budgetframställan ligger till grund för aktuell ansökan till respektive region om verksamhetsbidrag för administration av verksamheten. I budget för 2021 föreslås att nuvarande koordinators anställning fortsatt är 60% av heltid och inga förändringar sker i övrigt gällande NMD:s uppdrag enligt förbundsordningen. NMD avser inte heller göra någon förändring av fördelningsmodellen gällande statsbidrag till ensemblerna för år 2021. Den administrativa budgeten för 2020 föreslås få en total omslutning på 800 000 kronor. För detta ansöker Norrlands nätverk för musikteater och dans (NMD) om ett administrativt bidrag omfattande 200 000 kronor från Region Jämtland Härjedalen för verksamhetsåret 2021. Motsvarande summa söks även från övriga tre medlemsregioner. I budgeten föreslås också att NMD ansöker om statligt verksamhetsbidrag genom Region Västerbotten omfattande 12 000 000 kronor för verksamhetsåret 2021.

Regiondirektörens förslag

1. Region Jämtland Härjedalen beviljar Norrlands nätverk för musikteater och dans (NMD) ett administrativt bidrag om 200 000 kronor för verksamhetsåret 2021.
2. Finansiering sker inom budgeterad ram för område Kultur och rekvireras av Norrlands nätverk för musikteater och dans (NMD).

I tjänsten

Hans Svensson
Regiondirektör

Ingrid Printz
Områdeschef kultur

Utdrag till

Norrlands nätverk för Musikteater och dans, NMD.

REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN

Kultur
Ingrid Printz
Tfn: 063147600
E-post: ingrid.printz@regionjh.se

2020-06-15

RUN/374/2020

Verksamhetsbidrag Norrlands Nätverk för Musikteater och dans 2021

Norrlands nätverk för musikteater och dans (NMD) är ett kommunalförbund med regionerna Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtland Härjedalen som medlemmar. I NMD ingår Norrlandsoperan i Umeå, Norrdans i Härnösand, Barn- och ungdomsoperan inom Estrad Norr i Östersund samt Piteå Kammaropera. Förbundets huvuduppgift är att fördela ett statligt verksamhetsbidrag för att skapa förutsättningar för ensemblernas turnéer och bidra till att utveckla kultursamarbetet i norra Sverige.

NMD:s förbundsfullmäktige beslutade i maj 2020 att anta styrelsens budgetframställan för 2021. Budgetframställan ligger till grund för aktuell ansökan till respektive region om verksamhetsbidrag för administration av verksamheten. I budget för 2021 föreslås att nuvarande koordinators tjänstgöring fortsatt är 60% av heltid och inga förändringar sker i övrigt gällande NMD:s uppdrag enligt förbundsordningen. NMD avser inte heller göra någon förändring av fördelningsmodellen gällande statsbidrag till ensemblerna för år 2021.

Den administrativa budgeten för 2021 föreslås få en total omslutning på 800 tkr, i nivå med tidigare år. För detta ansöker Norrlands nätverk för musikteater och dans (NMD) om ett administrativt bidrag omfattande 200 tkr från Region Jämtland Härjedalen för verksamhetsåret 2021. Motsvarande summa söks även från övriga tre medlemsregioner. I budgeten föreslås också att NMD genom Region Västerbotten ansöker om ett statligt verksamhetsanslag omfattande 12 000 tkr för verksamhetsåret 2021. Överenskommelsen mellan Kommunalförbundet Norrlands Nätverk för Musikteater och dans (NMD) och Region Västerbotten från 2013 har beslutats förlängas att också gälla 2021.

I arbetsplan för 2021 omfattar koordinatorns huvuduppgift att bereda, fördela och följa upp det statliga turnébidraget. Dessutom att bereda ärenden till styrelse och förbundsfullmäktige samt genomföra beslutade uppföljningar, utredningar och utvecklingsprojekt. 2020 har varit ett särskilt år där mycket av det som planerats måste anstå till dess verksamheten kan återgå till det normala. 2021 ska NMD lägga särskilt fokus på arrangörsfrämjande åtgärder, som sammanfaller med kulturdepartementsutredningens uppdrag till Kulturrådet och är ett av tre fokusområden för den nybildade regionsamverkan Kultur i Norr.

Underlag för beslut

Budgetframställan NMD 2021
Budget NMD 2021

Inriktningsmål och arbetsplan 2021
NMD Årsredovisning 2019
Protokoll NMD förbundsfullmäktige 2 juni
Protokoll NMD styrelse 13 maj
Revisionsberättelse NMD 2019

nmd
Norrlands nätverk
för musikteater & dans

Protokoll för förbundsfullmäktige för Norrlands Nätverk för Musikteater och Dans

Tid: Tisdag 2 juni, kl 9:00 – 9:40
Plats: Microsoft Teamsmöte

Närvarande: Anders Öberg ordförande, Peter Olofsson, Lena Asplund, Ann-Marie Johansson, Pia Lundin, Staffan Ericsson, Nicklas Sandström, Peter Sedlacek ordförande NMD styrelse, Kjell Englund koordinator

Ärenden:

§ 1 **Val av protokolljusterare**
Fullmäktige beslutade

att utse Peter Olofsson, region Västerbotten att jämte ordförande justera dagens protokoll.

§ 2 **Fastställande av föredragningslistan**
Fullmäktige beslutade

att fastställa utsänd föredragningslista.

§ 3 **Protokoll från föregående förbundsfullmäktige 11 mars**
Fullmäktige beslutade

att med godkännande lägga protokollet till handlingarna.

§ 4 **Rapport från styrelsemöte 13 maj**
Fullmäktige beslutade

att med godkännande lägga rapporterna till handlingarna.

§ 5 **Rapport från ensembler och koordinator**
Fullmäktige beslutade

att med godkännande lägga rapporterna till handlingarna.

Transaktion 09222115557430111565 Signerat KE, AÖ, PO

§ 6 **Budgetuppföljning 1:2020**
Fullmäktige beslutade

att med godkännande lägga budgetuppföljning 1:2020 till handlingarna.

§ 7 **Inriktningsmål och arbetsplan för NMD 2021**
Fullmäktige beslutade

att med godkännande fastställa Inriktningsmål och arbetsplan för NMD 2021.

§ 8 **NMD budget och verksamhetsbidrag för 2021/modellen för fördelning av verksamhetsbidraget**
Fullmäktige beslutade

- att anta den föreslagna budgeten för 2021.

- att ansöka om 200 000 kronor som administrativt bidrag från vart och ett av regionförbunden i Norrbotten och Västernorrland samt Jämtland Härjedalen och Västerbotten för år 2021.

- att hos Region Västerbotten söka ett statligt verksamhetsanslag för 2021 med 12 000 000 kr.

- att förlänga 2013 års överenskommelse om verksamhetsbidraget mellan Kommunalförbundet Norrlands Nätverk för Musikteater och Dans (NMD) och Västerbottens regionen att också gälla 2021.

- att inte göra någon förändring av fördelningsmodellen för år 2021.

§ 9 **Nästa sammanträde**
Nästa sammanträde sker i samband med Norregionernas förbundsdirektion 6 och 7 oktober.

§ 10 **Övriga frågor**
Staffan Ericsson, region Norrbotten gav en uppdatering av situationen för Norrbottensteatern med anledning av pensionering av nuvarande chef Mats Pontén och rekrytering av ny chef där intresset och söktrycket varit mycket stort.

Vid protokollet

Kjell Englund

Justeras

Anders Öberg

Peter Olofsson

Transaktion 09222115557430111565 Signerat KE, AÖ, PO

Verifikat

Transaktion 09222115557430111565

Dokument

Protokoll NMD förbundsfullmäktige 1 juni 2020
Huvuddokument
2 sidor
Startades 2020-06-02 11:04:47 CEST (+0200) av Kjell Englund (KE)
Färdigställt 2020-06-02 11:41:52 CEST (+0200)

Signerande parter

Kjell Englund (KE)
Kommunalförbundet Norrlands Nätverk förMusikteater och Dans, NMD
kjell.englund@nmd-info.se
54622506
Signerade 2020-06-02 11:04:48 CEST (+0200)

Anders Öberg (AÖ)
Region Norrbotten, ordinarie (S)
anders.oberg@norrbotten.se
54622506
Signerade 2020-06-02 11:32:39 CEST (+0200)

Peter Olofsson (PO)
Region Västerbotten
peter.olofsson@regionvasterbotten.se
+4670250 05 41
Signerade 2020-06-02 11:41:52 CEST (+0200)

Detta verifikat är utfärdat av Scrive. Information i kursiv stil är säkert verifierad av Scrive. Se de dolda bilagorna för mer information/bevis om detta dokument. Använd en PDF-läsare som t ex Adobe Reader som kan visa dolda bilagor för att se bilagorna. Observera att om dokumentet skrivs ut kan inte integriteten i papperskopian bevisas enligt nedan och att en vanlig papperutskrift saknar innehållet i de dolda bilagorna. Den digitala signaturen (elektroniska förseglingen) säkerställer att integriteten av detta dokument, inklusive de dolda bilagorna, kan bevisas matematiskt och oberoende av Scrive. För er bekvämlighet tillhandahåller Scrive även en tjänst för att kontrollera dokumentets integritet automatiskt på: https://scrive.com/verify

Länskulturen/Regionförbundet Jämtland Härjedalen
Box 654
831 27 ÖSTERSUND

Budgetframställan för år 2021

Den 13 maj 2020 beslutade styrelsen för NMD att lämna ett förslag till budget för 2021 som ska ligga till grund för ansökan om administrativt bidrag från respektive landsting/region.

I budgeten föreslås att koordinatorns anställning fortsatt är 60 % av heltid och i övrigt inga förändringar vad gäller NMD:s uppdrag enligt förbundsordningen. Den administrativa budgeten för 2021 föreslås få en total omslutning på 800 000 kronor. I enlighet med fullmäktiges beslut den 23 maj 2017 bidrar landstingen/regionerna med ett administrativt bidrag om 200 000 kronor.

Styrelsen för NMD ansöker härmed om ett oförändrat administrativt anslag för verksamhetsåret 2021 om 200 000 kronor från var och en av regionerna.

NMD styrelse föreslår också i budgeten för 2021 att NMD genom Region Västerbotten söker ett statligt verksamhetsbidrag inom samverkansmodellen med 12 000 000 kronor. Motivet till höjningen är att kompensera för de senaste årens kostnadsutveckling.

NMD Förbundsfullmäktige beslutade

- att anta den av NMD-styrelsen föreslagna budgeten för 2021
- att bevilja NMD att för år 2021 ansöka om 200 000 kronor som administrativt bidrag från vart och ett av regionförbunden Västernorrland, Norrbotten, Jämtland Härjedalen samt Västerbotten.
- att hos Regionförbundet Västerbotten söka ett statligt verksamhetsanslag för 2021 med 12 000 000 kr
- att förlänga 2013 års överenskommelse om verksamhetsbidraget mellan Kommunalförbundet Norrlands Nätverk för Musikteater och Dans (NMD) och Region Västerbotten att också gälla 2021
- att inte göra någon förändring av fördelningsmodellen för år 2021

Umeå den 1 juni 2020

Peter Sedlaceck
Styrelseordförande

gm/Kjell Englund
NMD Koordinator

Bilagor:

- Protokoll från NMD styrelsemöte 13 maj
- Protokoll från förbundsfullmäktige den 1 juni
- Budget 2021
- Inriktningsmål med arbetsplan 2021
- Årsredovisning för 2019 med revisionsberättelse

NMD/Kjell Englund

Budget för 2021 (Koordinator 60 %)

KOSTNADER	Budget 2019	Budget 2020	Budget 2021
Styrelsen	**96 000**	**96 000**	**98 000**
-Arvoden, inkl sociala avgifter	70 000	70 000	70 000
-Resor/boende/traktamente	18 000	18 000	20 000
-Medlemskap i SV. Scenkonst	8 000	8 000	8 000
Koordinator	**539 000**	**551 000**	**551 000**
-Lön, koordinator	352 000	360 000	360 000
-Soc avg, semester, pensionsavg.	166 000	170 000	170 000
-Resor/boende/traktamente	21 000	21 000	21 000
Övriga kostnader	**165 000**	**153 000**	**151 000**
-Information och marknadsföring	55 000	55 000	55 000
-Representation , externa lokalhyror etc	18 000	18 000	18 000
-Kontorsomkostnader NMD (löpande)	20 000	15 000	13 000
-Kontorsomkostnader NOP (löpande)	7 000	0	0
-Ekonomi, revision etc (fast)	60 000	60 000	60 000
-Avskrivningar	0	0	0
-Övriga kostnader	5 000	5 000	5 000
Administrativ kostnad	**800 000**	**800 000**	**800 000**
TOTAL KOSTNAD	**800 000**	**800 000**	**800 000**
INTÄKTER			
Administrationsbidrag			
Region Jämtland/Härjedalen	200 000	200 000	200 000
Västernorrlands läns landsting	200 000	200 000	200 000
Regionförbundet Västerbotten	200 000	200 000	200 000
Norrbottens läns landsting	200 000	200 000	200 000
Ränteintäkter	0	0	0
TOTALA INTÄKTER	**800 000**	**800 000**	**800 000**

Inriktningsmål och Arbetsplan 2021

Norrlands Nätverk för Musikteater och Dans (NMD) är ett kommunalförbund med regionerna i Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtland/Härjedalen som medlemmar. I NMD ingår ensemblerna Estrad Norr, Norrdans, Norrlandsoperan och Piteå Kammar- och kyrkoopera.

Vision

Vår vision är att medverka till att göra musikteater och dans tillgänglig för alla i norra Sverige. Vi ska också förmedla insikter om vad musikteater och dans kan betyda för människor.

Uppdrag

Ensemblerna har till uppdrag att producera och framföra opera/musikteater och dans i de fyra nordligaste länen. Inte bara för de stora scenerna utan även för mindre scener. I ensemblernas uppdrag ingår också att söka former för att utveckla och stärka samarbetet inom NMD.

INRIKTNINGSMÅL

- Medverka till att erbjuda alla invånare i alla kommuner i de fyra nordliga länen möjlighet att uppleva opera/musikteater och dans.
- Initiera åtgärder för ökad tillgänglighet
- Biträda ensemblerna i kontakter med nationella och internationella samarbetsprojekt/nätverk.
- Medverka till att utveckla formerna för samarbete mellan ensemblerna inom NMD
- Regelbundet samråda med konstnärliga ledare/kulturchefer och producenter/marknadschefer om produktions/verksamhetsplanering resp. försäljning/turnéläggning/arrangörsstöd.
- Fortlöpande uppdatering och utveckling av den interna informationen
- Bidra till att utveckla kultursamarbetet i norra Sverige.

ARBETSPLAN 2021

Det grundläggande arbetet inom NMD handlar om förbundets planering och administration i anslutning till beredning, fördelning och uppföljning av det statliga turnébidraget. NMD ska också bidra till att öka den geografiska, fysiska och virtuella tillgängligheten för musikteater och dans för alla i norra Sverige. Därutöver beredning av ärenden till styrelse och förbundsfullmäktige samt genomförande av beslutade uppföljningar, utredningar och utvecklingsprojekt. Några särskilda aktiviteter under 2021 är:

- Medverka till att utveckla samarbetet inom NMD och dess konstnärliga ensembler och övrig scenkonst i norra Sverige.
- I samverkan med ensemblerna inom NMD utveckla informationen, marknadsföringen och kontakterna med arrangörsföreningar, musik- och teaterföreningar som finns i de fyra norrlandslänen.
- Medverka till att sprida kännedom NMD och ensemblernas föreställningar via NMD:s hemsida och övriga sociala medier.
- Medverka till att skapa former för att utveckla satsningen på publikbussar och andra åtgärder för ökad tillgänglighet till föreställningar
- Administrera och följa upp bidrag för turnéer och ökad tillgänglighet
- Ansvara för information om turnerande produktioner
- Medverka på regionala och nationella utbuds- och scenkonstdagar, arrangörsträffar och utbildningsdagar som anordnas av ensemblerna, kommuner och regioner och svensk scenkonst.
- Medverka till att etableraNMD regionalt, nationellt och internationellt
- Initiera regelbundna möten med konstnärliga ledare, kulturchefer och producenter/ marknadschefer.

Norrlands nätverk
för musikteater & dans

ÅRSREDOVISNING 2019

Styrelsen för Norrlands nätverk för Musikteater och Dans (NMD) avger härmed årsredovisning för räkenskapsåret 2019-01-01 – 2019-12-31

NORRLANDS NÄTVERK FÖR MUSIKTEATER & DANS
Org.nr. 222000-1313

Innehållsförteckning

Förvaltningsberättelse **3**

Översikt över verksamhetens utveckling *3*

Viktiga förhållanden för resultat och ekonomisk ställning *3*

Händelser av väsentlig betydelse *4*

Styrning och uppföljning av verksamheten *5*

God ekonomisk hushållning och ekonomisk ställning *9*

Balanskravsresultat *10*

Väsentliga personalförhållanden *10*

Förväntad utveckling *10*

Resultaträkning **11**

Balansräkning **12**

Kassaflödesanalys **13**

Drifts- och investeringsredovisning **13**

Redovisningsprinciper **14**

Noter **14**

Styrelsens underskrift **20**

Förvaltningsberättelse

Översikt över verksamhetens utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Verksamhetens intäkter	11 486 200	11 618 600	11 737 900	11 907 400	12 018 000
Verksamhetens kostnader	11 417 500	11 555 500	11 672 300	11 927 400	11 925 300
Årets resultat	68 700	63 100	65 600	-20 000	92 700
Soliditet	45%	45%	50%	51%	82%
Soliditet inkl. pensionsförpliktelser	45%	45%	50%	51%	82%
Investeringar (netto)	0	0	0	0	0
Självfinansieringsgrad	100%	100%	100%	100%	100%
Långfristig låneskuld	0	0	0	0	0
Antal anställda	1	1	1	1	1

Viktiga förhållanden för resultat och ekonomisk ställning

NMD är ett kommunalförbund bildat av regionerna Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtland/Härjedalen. I NMD ingår en barn- och ungdomsoperaensemble inom Estrad Norr i Östersund, Norrdans i Härnösand, Norrlandsoperan i Umeå samt Piteå Kammar- och Kyrkoopera. NMD uppdrag är att:

- Medverka till att musikteater och dans blir tillgänglig för alla i norra Sverige
- Administrera till NMD givna gemensamma bidrag
- Etablera NMD regionalt, nationellt och internationellt
- Ansvara för övergripande koordinering av de i förbundet ingående konstnärliga enheterna

Den ekonomiska basen för NMD är ett statligt verksamhetsbidrag för ensemblernas turnéverksamhet. Förbundet leds av ett förbundsfullmäktige där respektive region väljer två ledamöter och två ersättare vardera. Fullmäktige i sin tur utser en styrelse bestående av fem ledamöter och fem ersättare. Mandatperioden för förbundsfullmäktige och styrelse sammanfaller med de allmänna valen till regionerna.

Styrelsens ordförande är Peter Sedlacek och vice ordförande är Eva Andersson. Förbundsfullmäktiges ordförande är Anders Öberg. Kommunalförbundet har en anställd koordinator med uppgift att ansvara för förbundets administration och ärendeberedning, att medverka till att utveckla samarbetet mellan ensemblerna, att bereda, följa upp och utvärdera det statliga verksamhetsbidraget samt att i övrigt utföra de uppdrag som styrelsen och/eller förbundsfullmäktige beslutar om. Koordinator för NMD är sedan 1 april 2019 Kjell Englund.

Region Västerbotten och NMD har konstaterat att samarbetet har fungerat bra och beslutade att förlänga överenskommelsen om fördelningen av det statliga och de regionala verksamhetsbidragen för 2019. Statsbidraget för 2019 blev 11 218 000 kronor. Det regionala anslaget för NMD administration var 800 000 kronor.

Väsentliga risker och osäkerhetsfaktorer

Identifierad risk	Beskrivning	Organisatorisk enhet	Hantering av risk
Omvärldsrisk/finansiell risk			
Medelstilldelning	Minskad medelstilldelning från stat och regioner. Bidrar till minskad produktion och minskad konstnärlig bredd. Vid kraftigt minskad/helt utebliven finansiering finns risk att flera av ensemblerna måste läggas ned och kommunalförbundet kan komma att upplösas.	Förbundsövergripande	Turnéverksamhet som tilltalar publik och arrangörer och som bidrar till en meningsfull verksamhet och motiverar värdet av samarbetet inom NMD. Det egna kapitalet ska möjliggöra en ordnad avveckling av verksamheten om beslut skulle tas att NMD ska läggas ner.
Verksamhetsrisk			
Personal	Sårbar organisation eftersom det finns endast en anställd	Förbundsövergripande	Beskrivning och dokumentation av administrativa rutiner och arbetsprocesser. Avtal finns upprättat för de administrativa ekonomiska tjänster som upphandlas externt.
Risk 2	Brister i rutiner och interna kontrollsystem	Förbundsövergripande	Dokumenterade rutiner för attest, utbetalningar och uppföljning. Genom indikatorer utvärderas hur väl verksamheten klarar sitt uppdrag på ett ändamålsenligt sätt.

Pensionsförpliktelser

Pensionsförpliktelser enligt balansräkningen är 8 033 kronor.
Inga pensionsförpliktelser redovisas som ansvarsförbindelser.

Händelser av väsentlig betydelse

Vid förbundsfullmäktige 4 december 2018 utsågs Peter Sedlacek till ny ordförande i styrelsen för perioden 2019 – 2022. Under våren har en efterträdare till Tomas Wennström utsetts. Från och med 1: a april innehar Kjell Englund tjänsten som koordinator. Under våren har kommunalförbundet NMD bytt leverantör av ekonomiskt administrativa tjänster från Norrlandsoperan AB till Respit Redovisningsbyrå AB. Under våren har även

styrdokumenten för NMD analyserats och uppdaterats. Revisionerna har beretts av styrelsen och fastställts av förbundsfullmäktige. Ingen av händelserna förväntas få någon ekonomisk påverkan.

Ensemblernas verksamhet redovisas under not 2 i noter till förvaltningsberättelse.

Styrning och uppföljning av verksamheten

Ett sammandrag av innehållet i styrelsemöten, förbundsfullmäktige samt möten med konstnärliga ledare redovisas under not 3 i noter till förvaltningsberättelsen.

Inriktningsmål och Arbetsplan 2019

Norrlands nätverk for Musikteater och Dans (NMD) är ett kommunalförbund med regionerna Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtland/Härjedalen som medlemmar. I NMD ingår ensemblerna Estrad Norr, Norrdans, Norrlandsoperan och Piteå Kammar- och Kyrkoopera.

Vision Vår vision är att medverka till att göra musikteater och dans tillgänglig för alla i norra Sverige. Vi ska också förmedla insikter om vad musikteater och dans kan betyda för människor.

Uppdrag Ensemblerna har till uppdrag att producera och framföra opera/musikteater och dans i de fyra nordligaste lanen. Inte bara for de stora scenerna utan aven for mindre scener. I ensemblernas uppdrag ingår också att söka former för att utveckla och stärka samarbetet inom NMD.

Inriktningsmål

- Medverka till att erbjuda alla invånare i alla kommuner i de fyra nordliga länen möjlighet att uppleva opera/musikteater och dans
- Initiera åtgärder för ökad tillgänglighet
- Biträda ensemblerna i kontakter med nationella och internationella samarbetsprojekt/nätverk
- Medverka till att utveckla formerna för samarbete mellan ensemblerna inom NMD och övrig scenkonst i norra Sverige
- Regelbundet samråda med konstnärliga ledare/kulturchefer och producenter/marknadschefer om produktions/verksamhetsplanering resp. försäljning/turnéläggning/arrangörsstöd
- Fortlöpande uppdatering och utveckling av den interna informationen

Indikatorer och prestationer

NMD förbundsfullmäktige har beslutat att verksamheten årligen skall följas upp för ett antal indikatorer och prestationer där tillgängligheten analyseras genom de olika länens och ensemblernas totala andel av antalet föreställningar. De senaste åren har styrelsen ökat tydligheten vad gäller den kvantitativa uppföljningen genom att analysera vilken resultatredovisning som bäst beskriver och knyter an till NMD uppdrag (ökad tillgänglighet). Det sker framför allt genom att analysera:

- Indikatorer som är kopplade till NMD uppdrag
- Utförda prestationer för intern uppföljning

Skillnaden mellan dessa är att indikatorerna redovisar hur väl NMD uppfyller sitt uppdrag medan uppföljningen av utförda prestationer utgör grund för intern uppföljning och analys. En självklar utgångspunkt i båda fallen har varit att inte styra ensemblernas konstnärliga beslut (repertoarval).

Vad menar styrelsen då med tillgänglighet? Förbundsordningens skrivning om att "musikteater och dans blir tillgänglig för alla i Norrland" bör ses som en vision. Det finns dock faktorer som är försvårande för att uppnå visionen.

En försvårande omständighet är att många kommuner inte har praktiska förutsättningar att ta emot en

mellanstor eller större musik- och dansföreställning eftersom många saknar större scenutrymmen. En annan svårighet, som har diskuterats mycket det senaste åren i styrelsen och i möten med de konstnärliga ledarna och de regionala kulturcheferna, är behovet av att stärka de lokala arrangörsföreningarna både ekonomiskt och kompetensmässigt. Det är ett ansvar som framför allt åligger kommunerna men som NMD styrelse och ensemblerna vill bidra till att utveckla för att kunna nå ut med fler föreställningar till fler kommuner.

Verksamhetsmål

Verksamhetens resultat mäts med två indikatorer, antal nådda kommuner och andel föreställningar utanför ensemblens hemlän mätt i procent. Indikatorn nådda kommuner bestar av två delar, antal nådda med föreställning och antal nådda med publikbuss. Dessa indikatorer bör ha en uppåtgående trend och bör inte för ett enskilt år avvika neråt med mer än tio procent av de senaste fem årens medelvärde.

Indikatorer

Indikatorer	Genomsnitt 2015 – 2018	2018	2019
Nådda kommuner (antal)			
– Med föreställning	24	27	19
– Via publikbuss	22	25	22
Summa, totalt nådda kommuner	30	31	27
Föreställningar utanför hemlänet (%)	56	58	61

Under 2019 ligger andelen nådda kommuner med föreställning lägre än tidigare vilket till största delen beror på att Estrad Norr gjorde ett beställningsverk som till sin natur är mer kostnadskrävande än att spela befintlig repertoar. Detta innebar att man inte kunde göra så många föreställningar som man normalt gör. Indikatorerna visar i övrigt en stabil utveckling om man jämför 2019 med ett genomsnitt för de fem senaste åren.

Ensemblerna har under de senaste fem åren via föreställningar och publikbussar i snitt nått 68 procent av kommunerna i de fyra nordliga länen. Medelvärdet på andelen föreställningar utanför hemlänet de senaste fem åren ligger på 56 procent. Styrelsen anser att det är en rimlig nivå med tanke på behovet av att ensemblerna även måste ha en acceptabel möjlighet till förankring och kunna turnera i det egna hemlänet.

Utförda prestationer för intern uppföljning

Totalt åtta produktioner från ensemblerna har under 2019 gått på turné och/eller nyttjat bidraget för att öka tillgänglighet inom NMD-området och därmed utgjort underlag för fördelning av det statliga turnébidraget.

Estrad Norr	Memory
Piteå Kammaropera	Kärleksmaskinen
Norrdans	Alfhild Agrells Arv/Märgben Proxy
Norrlandsoperan	Vi – en okänd opera av Bach? Susannas Guide Hans och Greta Sing-along Opera

Det förtjänar att nämnas att fem av årets verk var helt nyskapade och således hade urpremiärer: *Märgben, Proxy, Vi – en okänd opera av Bach?, Memory* samt *Kärleksmaskinen*.

Föreställningar utanför och i hemlänen

Under verksamhetsåret 2019 genomfördes 88 föreställningar i samband med turnéer. Av dessa genomfördes 54 föreställningar (61%) utanför ensemblernas hemlän. Sammantaget för år 2019 ser det ut enligt följande:

År 2019	Utanför hemlänet		I hemlänet		Föreställningar totalt	
Ensemble	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Estrad Norr	16	62	10	38	26	100
Piteå Kammaropera	2	50	2	50	4	100
Norrdans	30	65	16	35	46	100
Norrlandsoperan	6	50	6	50	12	100
Summa	54		34		88	

Totalt har ensemblerna haft 88 NMD-föreställningar under 2019. Det är färre om man jämför med föregående år 2018, då antalet föreställningar var 118. I jämförelse med föregående år ligger Norrdans och Norrlandsoperan på ungefär samma nivå, Piteå Kammaropera uppvisar färre föreställningar utanför länet än förra året, beroende på sjukdom i ensemblen under turnén. Den stora skillnaden uppvisar Estrad Norr, som i stort sett halverat antalet föreställningar både utanför och i hemlänet. Anledningen till att Estrad Norr halverat antalet föreställningar 2019 beror på att man 2018 hade två turnerande NMD produktioner i samarbete med Scenkonstbolaget och Smålands Musik och Teater. Under 2019 genomförde man en turnerande NMD produktion, beställningsverket *Memory* av Jonas Forssell som krävde betydligt större egna resurser och som får beräknas som en stor produktion i Estrad Norrs kostym. Genom åren har Estrad Norrs föreställningskvot skiftat beroende på nämnda orsaker.

NMD styrelse och förbundsfullmäktige har sedan tidigare beslutat att om den genomförda andelen föreställningar utanför hemlänet är mindre eller större än tio procent än vad som har uppgetts i den beviljade ansökan i början av året för turnéverksamheten så sker en omfördelning mellan ensemblerna.

Redovisningen för 2019 visar att antalet rapporterade föreställningar för Estrad Norr, Norrdans samt Norrlandsoperan inte föranleder någon åtgärd eller återbetalning av de tidigare fastställda beloppen. Piteå Kammaroperas föreställningsantal skiljer sig mellan ansökan och faktiskt genomförda föreställningar. Förklaringen till detta är att huvudpersonen blev sjuk under turnén och man var på grund av detta tvungna att ställa in föreställningar. På grund av det akuta sjukfallet hade Piteå Kammaropera redan alla kostnader för produktionen och förlorade även intäkter på inställda föreställningar. Enligt regeln om att få räkna två turnéföreställningar i eget län i turnérelaterad andel föranleder dessa inställda föreställningar heller ingen åtgärd.

Region	Befolkningsandel	Andel föreställningar av alla ensembler per län	Egna ensemblens andel inom respektive län
Jämtland/Härjedalen	15%	18% (16/88)	62% (10/16)
Norrbotten	28%	31% (27/88)	7% (2/27)
Västernorrland	28%	32% (28/88)	57% (16/28)
Västerbotten	29%	19% (17/88)	35% (6/17)

Med befolkningsandel menas respektive läns andel av befolkningen i de fyra nordliga länen. Ser man på fördelningen av totala antalet föreställningar inom NMD-området under 2019 ligger Västerbotten lägre i förhållande till sin befolkningsandel. En förklaring till detta är att Estrad Norr inte turnerade i Västerbotten under 2019. Jämtland/Härjedalen och Västernorrland ligger högst i fördelningen mellan antalet föreställningar av den egna ensemblen och befolkningsandel. En förklaring kan vara att Estrad Norr och Norrdans är de som turnerar mest både i sitt eget hemlän och övriga Norrlandslän.

Om man jämför den egna ensemblens andel av antalet föreställningar i förhållande till det totala antalet föreställningar i respektive hemlän ser man att Estrad Norr (62 procent i Jämtland/ Härjedalen) och Norrdans (57 procent i Västernorrland) ligger högst, utan att det inverkar negativt på utomlänsverksamheten. Andelen föreställningar i det egna länet för Norrlandsoperan (35 procent) och i synnerhet Piteå Kammar- och Kyrkoopera (7 procent) är betydligt lägre, vilket leder till en större andel utomlänsföreställningar. Det som styrelsen tidigare har noterat är att Piteå Kammaropera/Kyrkoopera har uppdraget att producera och spela nykomponerad konstmusik, gärna med experimentell inriktning. Detta konstnärliga uppdrag kan vara bidragande orsak till svårigheter att locka arrangörer och en bredare publik.

Besökta kommuner 2019:

Norrlandsoperan:	4 besökta kommuner
Norrdans:	10 besökta kommuner
Estrad Norr:	16 besökta kommuner
Piteå Kyrkoopera:	4 besökta kommuner

Alla ensembler bidrar dessutom, förutom de produktioner som går på NMD-turné, också med andra uppsättningar som enbart spelas i hemlänet och som inte redovisas här.

För att ge en uppfattning om resultatet av samarbetet i nätverket NMD presenteras några nyckeltal för de senaste fem åren, 2015 – 2019, för att ge en uppfattning om hur utvecklingen ser ut i olika avseenden.

Nyckeltal	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
Turnerande uppsättningar	8	7	7	8	6
Antal föreställningar	112	102	124	118	88
-varav dansföreställningar	52	53	59	42	46
Total publik	23 339	17 989	19 810	16 610	15 429
Publik per föreställning	208	176	160	141	175
Föreställningar utanför hemlänen	55%	60%	58%	58%	61%
Föreställningar, barn & ungdom	48%	67%	54%	60%	61%
Föreställningar, antal kommuner	22	22	27	27	19
Publikbussar					
- antal kommuner	24	20	18	25	22
- antal bussar	106	66	67	92	61
- antal resenärer	5 578	3 009	3 157	4 442	2496
Nådda kommuner, totalt	30	30	31	31	27
Jämställdhet, andel kvinnor bland konstnärlig personal	39%	42%	48%	49%	45%

Det totala antalet föreställningar under 2019 är 88. Det är färre jämfört med genomsnittet (114) för de senaste fyra åren. Eftersom Estrad Norr som brukar göra relativt många föreställningar i stort sett halverade sitt föreställningsantal jämfört med 2018 blir effekten synbar. År 2018 gjorde man två

samproduktioner och hade följaktligen råd att göra fler föreställningar och hade därmed också större publiksiffror. Glädjande är att föreställningar utanför hemlänen är högre (61 procent) jämfört med genomsnittet (58 procent) för de senaste fyra åren.

Andelen kvinnor bland den konstnärliga personalen har tidigare år stadigt legat runt 40 procent. Därför är det värt att uppmärksamma att det har skett ökning av andelen kvinnor inom den konstnärliga personalen de senaste åren. De senaste tre åren har andelen kvinnor ökat och är nu nära 50 procent.

Finansiering 2019

Av nedanstående tabell framgår de offentliga bidragen till ensemblerna inom NMD under 2019. Vad gäller landsting/region- och kommunbidrag avser redovisningen de bidrag som var specialdestinerade till ensemblernas för att möjliggöra insatser inom NMD. De totala regionala och kommunala bidragen är om man räknar ensemblernas egna verksamhetsbidrag betydligt större.

Bidragsgivare Belopp i kkr	Piteå Kammaropera	Norrlandsoperan	Norrdans	Estrad Norr	Totalt
Statliga bidrag från NMD	1 839	2 921	4 219	1 839	10 818
Regionbidrag	635	1 800	4 100	2 751	9 286
Kommunbidrag	654		950		1 604

Det totala statliga bidraget till ensemblerna inom NMD för 2019 uppgick till 11 218 000 kronor.
Av dessa avsatte styrelsen 400 0000 för bidrag till ökad tillgänglighet. Ensemblerna har nyttjat hela bidraget till ökad tillgänglighet enligt följande fördelning under 2018:

Norrlandsoperan	28%	113 496
Norrdans	46%	184 139
Estrad Norr	16%	62 817
Piteå Kyrkoopera	10%	39 548
Totalt	100%	400 000

De regionala och kommunala insatserna för NMD-ensemblerna uppgår således till totalt 24 118 000 tkr. I dessa ingår inte medfinansieringen av NMD-administrativa verksamhet, där varje region bidrar med 200 000 kronor, totalt 800 000 kronor.

God ekonomisk hushållning och ekonomisk ställning

NMD ska ha en god ekonomisk hushållning. Det innebar att verksamheten ska bedrivas långsiktigt, ändamålsenligt och effektivt samt att ekonomiska aktiviteter ska ske i enlighet med lagar, regler och etablerade normer. Den ekonomiska planeringen ska ske utifrån försiktighetsprincipen. De tillgängliga resurserna bestämmer graden av måluppfyllelser – ekonomin sätter gränser och förutsätter optimalt resursutnyttjande. NMD intäkter består dels av ett statligt verksamhetsbidrag, som uppgår till cirka 11,2 miljoner kr, samt ett regionalt verksamhetsstöd på 800 000 kr. Det statliga verksamhetsstödet fördelas till de fyra ingående ensemblerna i relation till hur målen för turnéstöd och tillgänglighet uppfylls. Hela bidraget fördelas för respektive budgetår, vilket innebar att resultatet alltid är noll. Denna del ger därför inte heller upphov till varken ett positivt eller negativt eget kapital.

Det regionala verksamhetsstödet är avsett för administrativa kostnader för styrelse, koordinator med mera. Denna del budgeteras separat och kan ge över- eller underskott.

Analys av balansräkningen
Det egna kapitalet uppgår till 491,8 kkr varför den ekonomiska ställningen anses vara god.

Finansiella mål

Det egna kapitalet ska möjliggöra en ordnad avveckling av verksamheten om beslut skulle tas att NMD ska läggas ner. De kostnader som uppstår i samband med en avveckling, med hänsyn till bland annat koordinatorns uppsägningstid, är cirka 300 000 kronor. Det egna kapitalet bör därför vara 300 000 kronor. Så länge det egna kapitalet är av denna storleksordning bör resultatet vara noll. Årets egna kapital är 491,8 kkkr. Utifrån detta bedömer vi att förbundet uppnår god ekonomisk hushållning.

Varje ensemble redovisar, i samband med det årliga äskandet om bidrag, en budget för de produktioner som är bidragsberättigade. Budgeten är underlag för hur stort bidraget blir. I samband med årsredovisningen ska en uppföljning göras av denna budget för att säkerställa att NMD:s bidrag använts på ett godtagbart sätt. NMD lämnar efter ansökan från ensemblerna anslag för publikbussar. I samband med årsredovisningen ska denna medelsanvändning följas upp.

Balanskravsresultat

Årets resultat enligt resultaträkning	**92,7**
Reducering av samtliga realisationsvinster	0,0
Årets resultat efter balanskravsjusteringar	**92,7**
Reservering medel till resultatutjämningsreserv	0,0
Balanskravsresultat	**92,7**

Balanskravsutredning
Ett negativt balanskravsresultat på -20 kkr finns att återställa från 2018. I och med att årets positiva balanskravsresultat täcker fjolårets negativa balanskravsresultat, är det återställt i sin helhet.

Väsentliga personalförhållanden

Medeltalet av anställda har under de senaste två räkenskapsåren understigit tio personer.

Förväntad utveckling

Om inget drastiskt händer inom den kulturpolitiska sektorn bör statsbidrag såväl som den regionala finansieringen kvarstå på samma nivå med justering av PLO.

Resultaträkning

(alla belopp i kkr)

	Not	Bokslut 19-01-01 – 2019-12-31	Bokslut 18-01-01 – 2018-12-31	Budget 19-01-01 – 2019-12-31
Verksamhetens intäkter				
Statsbidrag till regional kulturverksamhet	4	**11 218,0**	11 107,4	11 218,0
Summa verksamhetens intäkter		**11 218,0**	11 107,4	11 218,0
Verksamhetens kostnader	5,6,7	**-11 924,40**	-11 927,40	12 018,00
Verksamhetens nettokostnad		**-11 924,40**	-11 927,40	12 018,00
Medlemsintäkter				
Medlemsintäkter	8	**800,0**	800,0	800,0
Summa medlemsintäkter		**800,0**	800,0	800,0
Verksamhetens resultat		**93,6**	-20	0
Finansiella intäkter		**0**	0	0
Finansiella kostnader		**-0,9**	0	0
Resultat efter finansiella poster		**92,7**	-20	0
Årets resultat		**92,7**	-20	0

Balansräkning

(alla belopp i kkr)

	Not	Bokslut 2019-12-31	Bokslut 2018-12-31
TILLGÅNGAR			
ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR			
Materiella anläggningstillgångar			
Maskiner och inventarier	9	**0,0**	0,0
Summa anläggningstillgångar		**0,0**	0,0
OMSÄTTNINGSTILLGÅNGAR			
Kortfristiga fordringar	10	**7,3**	239,2
Kassa och bank	11	**594,0**	542,9
Summa omsättningstillgångar		**601,3**	782,1
SUMMA TILLGÅNGAR		**601,3**	782,1
Eget kapital, avsättningar och skulder			
EGET KAPITAL	12		
Ingående eget kapital		**399,1**	419,0
Periodens resultat		**92,7**	-20
Summa eget kapital		**491,8**	399,0
SKULDER			
Kortfristiga skulder	13	**109,5**	383,1
Summa skulder		**109,5**	383,1
SUMMA EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER		**601,3**	782,1
PANTER OCH ANSVARSFÖRBINDELSER			
Panter och därmed jämförliga säkerheter		**Inga**	Inga
Ansvarsförbindelser		**Inga**	Inga

Kassaflödesanalys

Indirekt metod (alla belopp i kkr)

	Not 14	BOKSLUT 2019-12-31	BOKSLUT 2018-12-31
DEN LÖPANDE VERKSAMHETEN			
Årets resultat		92,7	-20
Medel från verksamheten före förändrat rörelsekapital			
Ökning (-) /minskning (+) av kortfristiga fordringar		231,9	-199
Ökning (+) /minskning (-) av kortfristiga skulder		-273,5	-43,1
		-41,6	-242,1
Kassaflöde från löpande verksamheten		51,1	-262,1
Kassaflöde från investeringsverksamhet		0,0	0,0
Kassaflöde från finansieringsverksamhet		0,0	0,0
Årets kassaflöde		51,1	-262,1
Likvida medel vid årets början		542,9	805,0
Likvida medel vid årets slut		594,0	542,9
		51,1	-262,1

Drifts- och investeringsredovisning

Driftsredovisning

Budgeten läggs på totalnivå i enlighet med resultaträkningen.

Investeringsredovisning

Inga investeringar har gjorts.

Redovisningsprinciper

Norrlands Nätverk för Musikteater och Dans (NMD) årsredovisning är upprättad i enlighet med Kommunal Redovisning och följer i övrigt god redovisningssed. Redovisningsprinciperna följer ny lagstiftning gentemot föregående år: SFS nr: 2018:597 med ändringar t.o.m. SFS 2019:986.

Förbundets intäkter redovisas till det värde kommunalförbundet fått eller kommer att få. Den del av en inkomst som inte uppfyller kriterierna för intäkt, periodiseras och redovisas som skuld i balansräkningen.

Fordringar upptas till det belopp som efter individuell bedömning beräknas bli betalt.

Materiella anläggningstillgångar skrivs av systematiskt över den bedömda nyttjandeperioden. Härvid tillämpas 3 års avskrivningstid för inventarier.

NMD har upplupna pensionspremier inkl. löneskatt på 8033 kr, RIPS07 tillämpas ej. I stället betalas en månatlig pensionsavgift till Collectum. I redovisade pensionsförpliktelser inkluderas särskild löneskatt.

Koordinatorn har fr.o.m hösten 2013 Umeå som stationeringsort.

I verksamheten finns inga icke uppsägningbara leasingavtal.

Årsredovisningen har upprättats enligt Lag om kommunal redovisning och rekommendationer från Rådet för kommunal redovisning

Noter

Not 1

Byte av redovisningsprincip

Redovisningsprinciperna följer ny lagstiftning gentemot föregående år: SFS nr: 2018:597 med ändringar t.o.m. SFS 2019:986. Bytet har inte föranlett någon effekt på eget kapital.

Not 2

Ensemblernas verksamhet

Norrlandsoperan hade under våren 2019 urpremiär på operan/allkonstverket *Vi – en okänd opera av Bach?* för operasångare, dansare och kör. Under ledmotivet "Människor behöver människor" målade koreografen/regissören Jon R Skulberg upp scener ur vardagen som vi känner igen oss i, men som samtidigt kan kännas främmande. *Vi – en okänd opera av Bach?* skulle kunna beskrivas som ett koreografiskt allkonstverk där Bachs andliga musik mötte nykomponerad musik av Siri Jennefelt och Thomas Jennefelt. Verket gav publiken möjligheten att stanna upp och känna efter vad det innebär att vara människa bland andra människor och att begrunda styrkan i ett "vi" trots, men också på grund av våra brister och svagheter. *Vi – en okänd opera av Bach?* spelade sex föreställningar på turné i Östersund, Sundsvall och Härnösand samt sju föreställningar i Umeå.
En förturné gjordes redan i slutet på januari 2019 då koreografen/regissören Jon R Skulberg besökte Härnösand och Östersund och jobbade tillsammans med två lokala körer kring rörelse och kropp. Föreställningen syntolkades i Sundsvall. Man arbetade också aktivt mot en dagledig publik i Härnösand. 3 skolföreställningar erbjöds.

Under hösten gjorde Norrlandsoperan *Hans och Greta* av Engelbert Humperdinck och Adelheid Wette baserad en saga av L Grimm. En smaskig, läskig och magisk sagoopera för vuxna och barn som spelades i tio föreställningar på Norrlandsoperans stora scen. Stina Ancker regisserade, Annsofi Nyberg gjorde scenografi och kostym och William Wenner ljussatte. Dirigent för produktionen var Anja Bihlmaier. Två av sångarna: Åsa Jäger och Anton Eriksson, båda bördiga från Umeå gjorde sina första roller på Norrlandsoperan under denna produktion. Produktionen blev väl mottagen såväl av publik som kritik.

Under våren 2020 sätter Norrlandsoperan upp Mozarts *Don Giovanni* som först spelas i Umeå för att sedan gå på turné i NMD-området. Under denna turné kommer för första gången Norrlandsoperans symfoniorkester livestreamas tillsammans med produktionen på plats. Detta sker i samarbete med Riksteatern.

Piteå Kammaropera hade under hösten urpremiär på *Kärleksmaskinen* av Johan Ullén och Sigrid Herrault. Regisserade gjorde Mårten Forslund och scenografi och kostym gjordes av Marcus Olson. Kärleksmaskinen är nyskriven opera som problematiserade frågan; kan man skapa den perfekta partnern i form av en robot? I operan får vi möta Manda, en kvinna mitt i karriären som får ett sensationellt erbjudande i form av en specialdesignad partner som går att programmera utifrån hennes önskningar och behov. Manda som slits mellan att satsa allt på karriären och samtidigt hinna hitta kärleken är inte längre van vid närhet ... Så vad händer när drömmannen Ion väl är levererad och hon skrivit under på att robotens handlingar är på hennes eget ansvar, lever de "happily ever after"? Eller... *Kärleksmaskinen* rönte berättigad uppmärksamhet i media både lokalt som på riksplanet. Operan spelades i Piteå, Umeå, Härnösand och Luleå och fick ett varmt mottagande både från publik som kritik. *Kärleksmaskinen* kommer, på grund av att huvudrollsinnehavaren blev sjuk under turnén, även att spelas under 2020.

Under våren 2019 har **Norrdans** spelat två föreställningar i NMD-området:*Alfhild Agrells Arv* med koreografier av Mari Carrasco, Peter Svenzon och Jose Agudo och *Märgben* av den norsk-samiska koreografen Simone Grøtte. Samtliga koreografier i *Alfhild Agrells Arv* bygger på litterära verk av den Härnösandsfödda författaren Alfhild Agrell. Verken tar sin utgångspunkt i novellerna om *Glansvit* och *Svart Invärtes*. *Alfhild Agrells Arv* har dansats i Luleå, Kalix, Haparanda och Härnösand under januari. *Märgben* ledsagades av voice-overs på svenska, norska och samiska om livet, tillhörigheten och komplexiteten med att vara samisk. *Märgben* turnerade mellan april och maj 2019 i Härnösand, Sundsvall, Östersund, Lycksele, Skellefteå, Piteå och Haparanda.

Hösten 2019 innebar en ny säsong med nya möjligheter och mycket ny personal. Säsongen markerar den första som programlagts av Norrdans nya konstnärliga ledare, Martin Forsberg. Tillsammans med scenografen Chrisander Brun och kompositören Søs Gunver Ryberg och den åtta personer starka ensemblen har Martin Forsberg skapat *Proxy*. Ett verk om intimitet och avstånd, det vi känner igen och det vi definierar som annat. Premiären gick av stapeln 5/10 på Härnösands teater och sedan turné i NMD-området under oktober till november.

Våren 2020 gör Norrdans två produktioner: *IN SERVICE* av koreografen Keren Levi med musik av Tom Parkinson, damaturg Igor Dobricic samt *Our house is on fire – ett dansat klimatmanifest.*
IN SERVICE handlar om tillgänglighetstillståndet hos dansaren. Hur de gör sig själva tillgängliga att uppträda inför en publik och bli objekt för publikens blickar, förväntningar, behov, dömande och kanske också ogillande. *Our house is on fire* är baserad på ett tal av klimataktivisten Greta Thunberg.

Estrad Norr har under hösten gjort urpremiär på *Memory* som är en nyskriven opera av Jonas Forssell baserad på en roman av Margaret Mahy, en av Nya Zeelands mest kända barnboksförfattare. Operan har spelats på turné i Jämtland, Västerbotten och Norrbotten. Man stötte på oönskad dramatik i och med att huvudrollsinnehavaren hoppade av produktionen en vecka innan premiär. Föreställningen blev väl mottagen och man har tagit fram ett extensivt pedagogiskt material som eleverna fått arbeta igenom innan man ser föreställningen.

Under 2020 tar man upp på begäran åter upp *Plupp* som kommer att gå på turné. En vecka i Jämtland och tre veckor på turné i NMD området.

Not 3

Möten

Styrelsemöten

Styrelsen har haft fyra protokollförda möten under året. Genomgående teman har varit rapportering från verksamheten och ensemblerna och fördelningen av det statliga verksamhetsbidraget (turnébidrag och publikbussar).

5 mars/Umeå

Årets första styrelsemöte hölls den 5 mars på Norrlandsoperan i Umeå. Den nye ordföranden Peter Sedlacek, den nya styrelsen samt den nya koordinatorn presenterade sig för varandra. Den avgående koordinatorn Tomas Wennström informerade om NMD mål och verksamhet och de ensembler som ingår i nätverket. Årsredovisningen fastställdes för överlämnande till förbundsfullmäktige. Åtgärder med anledning av revisionsrapporten beslutades att fastställas vid kommande styrelsemöte. Fördelningen av det statliga turnébidraget och bidrag för ökad tillgänglighet fastställdes, aktat att Kulturrådet och Region Västerbotten beslutade positivt om tilldelat verksamhetsbidrag.

7 maj/Luleå

Möte nummer två hölls i Norrbottensmusikens lokaler i Luleå i samband med Svensk Scenkonst branschdagar. Revision av styrdokumenten för NMD presenterades och styrelsen beslutade att föreslå förbundsfullmäktige att fastslå revideringarna. Styrelsen fastställde inriktningsmål och arbetsplan för NMD 2020 samt beslutade att fastställa budget och förslaget om ansökan av verksamhetsbidrag för 2020. Det beslutades även att bevilja ansökningarna om ökad tillgänglighet. NMD har bytt leverantör av administrativa tjänster från Norrlandsoperan till Respit Redovisningsbyrå AB och styrelsen godkände denna information. Vid förbundsfullmäktige den 27 mars föreslog Nicklas Sandström att NMDs styrelse skulle få i uppdrag att se över ändamål, mötesstruktur och uppdelningen av frågor mellan styrelsen och fullmäktige. Ordförande och med koordinator fick i uppdrag av styrelsen att ta upp frågan med förbundsfullmäktiges ordförande för vidare analys.

5 september/telefonmöte

Möte nummer tre var ett telefonmöte. Styrelsen beslutade att godkänna budgetuppföljning nr 2 samt godkänna redovisning av ensemblernas nyttjade turnébidrag. På en tidigare fråga från en styrelsemedlem meddelades det att styrelsen kommer att bli inbjuden till NMD föreställningar med en biljett till premiär eller annan föreställning om man inte kan närvara vid premiär.

21 november/Umeå

Årets fjärde och sista styrelsemöte i Norrlandsoperans sammanträdesrum innehöll förutom sedvanliga rapporter styrelsens godkännande av budgetuppföljning nr tre. Slutgiltig fördelning av statsbidraget för 2019 års verksamhet redovisades och godkändes.

Förbundsfullmäktigemöten

NMD förbundsfullmäktige har under året haft fyra protokollförda möten. Genomgående för alla fullmäktigemöten under året har varit rapporteringen från NMD styrelsemöten, verksamheten och ensemblerna samt fördelningen av det statlig a verksamhetsbidraget (turnébidrag och publikbussar). Årets första möte den 27 mars i Luleå behandlade och godkände årsredovisning och bokslut för verksamhetsåret 2018. Möte nummer två 21 maj i Sundsvall beslutade om reviderad förbundsordning, internkontrollreglemente samt fastställde inriktningsmål och arbetsplan för NMD 2019. Förbundsfullmäktige antog även budget och verksamhetsbidrag för 2020 samt modellen för fördelning av verksamhetsbidraget. Förbundsfullmäktiges tredje möte den 1 oktober i Umeå innehöll förutom sedvanliga rapporter även beslut om att reducera antalet möten från fyra till tre. De två möten som sker under våren är utifrån årscykeln nödvändiga eftersom fullmäktige då beslutar om budget, mål och riktlinjer samt beslutar om ansvarsfrihet för

styrelsen. De möten som sker under hösten reduceras till att man bara genomför det sista mötet. Om behov uppstår så genomförs även det första höstmötet och då via Skype. Årets sista möte den 3 december hölls i Östersund och där rapporterades och godkändes budgetuppföljning nummer tre samt den slutgiltiga fördelningen av statsbidraget för 2019.

Tjänstemannamöten
Under året har koordinatorn haft tre möten med ensemblernas konstnärliga ledare. Genomgående för dessa möten har varit information och rapporter om de olika ensemblernas verksamhet och föreställningar under året, konstnärliga satsningar som är på gång och resonera om framtida möjligheter till eventuella samarbeten.
Koordinatorn har under året även besökt alla ensembler och alla premiärer utom en som sågs vid senare tillfälle. Koordinatorn har även deltagit i Svensk Scenkonst branschdagar i Luleå samt Opera Europas höstkonferens i Strasbourg och Karlsruhe där koordinatorn var inbjuden som föredragande i ett panelsamtal om var framtidens opera kommer att spelas.

Noter till resultaträkning

(alla belopp i kkr)

		Bokslut 19-01-01 – 2019-12-31	Bokslut 18-01-01 – 2018-12-31	Budget 19-01-01 – 2019-12-31
Not 4	**Verksamhetens intäkter**			
Statsbidrag till kulturell verksamhet		**11 218,0**	11 107,4	11 218,0
Summa verksamhetens intäkter		**11 218,0**	11 107,4	11 218,0
Not 5	**Verksamhetens kostnader**	**-11 924,40**	-11 927,40	-12 018,00
Externa kostnader		**-11 924,40**	-11 927,40	-12 018,00
- fördelning statsanslag		**-11 218,00**	-11 107,40	-11 218,00
- löner och sociala avgifter		**-483,2**	-496	-538
- pensionskostnader		**-20,4**	-49,7	-50
- lokalhyra		**-5,5**	-10	-10
- övriga kostnader		**-197,3**	-264,3	-202
Antal anställda under året		**1**	1	
Antal anställda omräknat till heltider		**0,6**	0,6	
Not 6	**Operationella leasingavtal**			
Framtida leasingavgifter avseende uppsägningsbara leasingavtal				
Förfaller till betalning inom ett år		**0**	-3	
Årets leasingkostnad uppgår till		**0**	-10	
Not 7	**Upplysning om kostnad för räkenskapsrevision**			
Total kostnad för räkenskapsrevision		**20**	20	
Varav kostnad för sakkunnigas granskning		**18**	18	
Kostnaderna för räkenskapsrevision avser kostnader för granskning av bokföring, årsredovisning för 2019.				
Not 8	**Medlemsintäkter**			
- Norrbotten		**200,0**	200,0	200,0
- Västerbotten		**200,0**	200,0	200,0
- Västernorrland		**200,0**	200,0	200,0
- Jämtland/Härjedalen		**200,0**	200,0	200,0
Summa medlemsintäkter		**800,0**	800,0	800,0

Noter till balansräkning

NOTER TILL BALANSRÄKNING

		Bokslut 2019-12-31	Bokslut 2018-12-31
Not 9	Maskiner och inventarier		
	Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	**58,5**	58,5
	- ingående anskaffningsvärde	***58,5***	*58,5*
	- årets anskaffning	***0,0***	*0,0*
	Utgående ackumulerade avskrivningar	**-58,5**	-58,5
	- ingående avskrivning	***-58,5***	*-58,5*
	- årets avskrivning	***0,0***	*0,0*
	Inventarier under ett halvt basbelopp aktiveras ej		
Not 10	Kortfristiga fordringar - externa	**7,3**	239,2
	- kundfordringar	***0,0***	*200,1*
	- förutbetalda kostnader/upplupna intäkter	***0,0***	*0,0*
	- övrigt	***7,3***	*39,1*
Not 11	Plusgiro, bank	**594,0**	542,9
Not 12	Eget kapital	**491,8**	399,0
	- ingående eget kapital	***399,1***	*419*
	- periodens resultat	***92,7***	*-20*
Not 13	Kortfristiga skulder	**109,5**	383,1
	- leverantörsskulder	***0,0***	*42,3*
	- upplupna kostnader/förutbetalda intäkter	***81,9***	*285,8*
	- skatteskulder	***11,7***	*9,7*
	- övrigt	***15,9***	*45,3*

Noter till kassaflödesanalys

Not 14

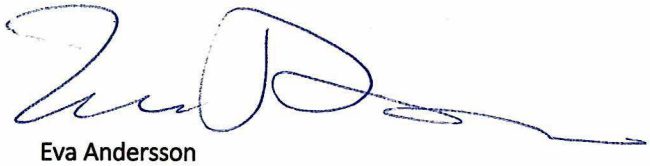
Endast kassaflödespåverkande poster ingår i resultaträkningen

Styrelsens underskrift

Styrelsen för Norrlands nätverk för Musikteater och Dans

Peter Sedlacek
Ordförande

Eva Andersson

Hans Backlund

Fred Nyström

Karin Thomasson

Till förbundsfullmäktige i NMD — Norrlands Nätverk för Musikteater och Dans
Org.nr. 222000-1313

Revisionsberättelse för år 2019

Vi, av förbundsfullmäktige utsedda revisorer, har granskat den verksamhet som bedrivits i Norrlands Nätverk för Musikteater och Dans (222000-1313) av dess styrelse.

Styrelsen ansvarar för att verksamheten bedrivs i enlighet med gällande mål, beslut och riktlinjer samt de lagar och föreskrifter som gäller för verksamheten. Den ansvarar också för att det finns en tillräcklig intern kontroll i verksamheten.

Revisorerna ansvarar för att granska verksamhet, intern kontroll och räkenskaper och pröva om verksamheten bedrivits enligt de uppdrag, mål, lagar och föreskrifter som gäller för verksamheten.

Granskningen har utförts enligt kommunallagen och god revisionssed i kommunal verksamhet. Granskningen har genomförts med den inriktning och omfattning som behövs för att ge rimlig grund för bedömning och ansvarsprövning.

I årsredovisningen finns ett avsnitt där god ekonomisk hushållning och fullmäktiges finansiella mål beskrivs. Revisionen noterar att ett av tre finansiella mål bedöms nås; målet om storlek på eget kapital. Måluppfyllelsen för de två finansiella mål som avser uppföljning av budget för bidragsberättigade produktioner och medelsanvändning för publikbussar inte framgår av årsredovisningen. Vi kan därför inte bedöma om resultatet enligt årsredovisningen är förenligt med dessa två finansiella mål för god ekonomisk hushållning.

Vi bedömer sammantaget att styrelsen i Norrlands Nätverk för Musikteater och Dans har bedrivit verksamheten på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillräckligt sätt.

Vi bedömer att räkenskaperna i allt väsentligt är rättvisande.

Vi bedömer att styrelsens interna kontroll har varit tillräcklig.

Vi bedömer sammantaget att resultatet enligt årsredovisningen är förenligt med de verksamhetsmål som fullmäktige uppställt. Vi bedömer att resultatet är förenligt med ett av fullmäktiges finansiella mål för god ekonomisk hushållning. Huruvida resultatet enligt årsredovisningen är förenligt med de två andra finansiella mål fullmäktige ställt upp, kan vi inte uttala oss om enligt vad som beskrivs ovan.

Vi tillstyrker att fullmäktige beviljar ansvarsfrihet för styrelsen samt de enskilda ledamöterna i densamma.

Vi åberopar bifogad rapport.

Umeå den 24 / 2 2020

Thomas Nordenstam

Britta Enfält

Till revisionsberättelsen hör bilagan:
De sakkunnigas rapport ("Granskning av årsbokslut och årsredovisning 2019")

15

Fördelning av tillfälligt statsbidrag till regional kulturverksamhet inom ramen för Kultursamverkansmodellen med anledning av Covid-19

RUN/392/2019

Tjänsteskrivelse
(Regionala utvecklingsnämnden)

2020-08-31

Kultur
Ingrid Printz
Tfn: 063147600
E-post: ingrid.printz@regionjh.se

RUN/392/2019

Fördelning av tillfälligt statsbidrag till regional kulturverksamhet inom ramen för Kultursamverkansmodellen med anledning av Covid-19

Ärendebeskrivning

Region Jämtland Härjedalen har ansvaret att fördela vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet enligt förordningen (2010:2012). Fördelningen för verksamhetsåret 2020 fastställdes av regionala utvecklingsnämnden i mars 2020, § 36.

Regeringen beslutade 25 juni om en ny anslagspost i Kulturrådets regleringsbrev för att hantera konsekvenserna av Coronapandemin, gällande bidrag till regional kulturverksamhet inom Kultursamverkansmodellen. Syftet är att mildra de ekonomiska konsekvenserna för regionala kulturverksamheter med anledning av pandemin. Tilläggsbeslutet innebär en höjning med 11 % av tidigare beslutade regionala verksamhetsbidrag 2020. För Region Jämtland Härjedalen innebär detta en tillfällig medelsförstärkning för 2020 om 3 458 tkr, att fördela till verksamheter som ingår i kultursamverkansmodellen och har del av de statliga medlen.

Samtliga regionala kulturverksamheter som ingår i kultursamverkansmodellen i Jämtlands län har besvarat frågan om hur man bedömer årets nettointäktsförlust och resultat på helår 2020 med anledning av Coronapandemin.
Endast den regionala museiverksamheten Stiftelsen Jamtli redovisar ett prognostiserat underskott på helåret 2020. Övriga verksamheter prognosticerar ett nollresultat eller bedöms ha ett visst överskott vid årets slut. Genom att Jamtli har en ansträngd ekonomisk situation med anledning av Coronapandemin, föreslås att tilldelade regionala medel i sin helhet tillfaller Jamtli.

Regiondirektörens förslag

Tilldelade tillfälliga statsbidrag om 3 458 tkr till regional kulturverksamhet inom kultursamverkansmodellen 2020, med anledning av Covid-19, tillfaller Stiftelsen Jamtli.

I tjänsten
Hans Svensson
Regiondirektör

Ingrid Printz
Områdeschef Kultur

Utdrag till

Stiftelsen Jamtli

REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN

Kultur
Ingrid Printz
Tfn: 063147600
E-post: ingrid.printz@regionjh.se

2020-08-28

RUN/392/2019

Fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet inom ramen för Kultursamverkansmodellen

Regeringen beslutade 25 juni om en ny anslagspost i Kulturrådets regleringsbrev för att hantera konsekvenserna av Coronapandemin. I Kulturrådets regleringsbrev framgår att myndigheten ska fördela bidrag till regional kulturverksamhet inom Kultursamverkansmodellen. Enligt förvaltningslagens 37 § får en myndighet ändra ett beslut om nya omständigheter har tillkommit. Corona pandemin har medfört att regionernas förutsättningar väsentligt har förändrats. Aktuell ändring av tidigare beslut har i syfte att mildra de ekonomiska konsekvenserna för regionala kulturverksamheter med anledning av Coronapandemin. Tilläggsbeslutet innebär en höjning med 11% av tidigare beslutade regionala verksamhetsbidrag 2020. Beslutet från Kulturrådet inkom den 25/8.

För Region Jämtland Härjedalen innebär detta en tillfällig medelsförstärkning 2020 om
3 458 tusen kr, att fördela till verksamheter som ingår i kultursamverkansmodellen och har del av de statliga medlen. Då ärendet behöver hanteras snabbt, har en förfrågan ställts till samtliga regionala kulturverksamheter som ingår i kultursamverkansmodellen om hur man bedömer årets nettointäktsförlust och resultat på helår 2020 med anledning av Coronapandemin.

Den 28 augusti har svar från samtliga verksamheter inkommit. Av samtliga verksamheter är det endast den regional museiverksamheten genom Stiftelsen Jamtli som redovisar ett prognostiserat underskott på helåret 2020. Övriga verksamheter prognosticerar ett nollresultat eller bedömer sig ha ett visst överskott vid årets slut.

Stiftelsen Jamtli har i sin prognos redovisat ett intäktstapp på helår i storleksordningen
12 - 14 miljoner kr. För helåret prognosticerar Jamtli ett underskott om 7 - 9 miljoner kr. Prognosen kan komma att förbättras, om lättnader i mötesrestriktioner blir aktuella under hösten. Genom att Jamtli har en akut situation med anledning av Coronapandemin föreslås fördelning av aktuell regional medelstilldelning tillfalla Jamtli.

Region Jämtland Härjedalen ska i samband med ordinarie redovisning av verksamhetsbidraget senast den 15 maj 2021, även redovisa till Kulturrådet hur de tillförda medlen har använts. Av redovisningen ska det framgå hur medlen fördelats.

KULTURRÅDET

Box 27215, 102 53 Stockholm
Besök: Borgvägen 1-5, 08 519 264 00
kulturradet@kulturradet.se
kulturradet.se

Beslut

2020-08-24
KUR 2020/7662

Ärende

Fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet för år 2020 inom ramen för kultursamverkansmodellen; *nu fråga om ändring av beslut med anledning av Covid-19*

Beslut

- Statens kulturråd ändrar bidragsbesluten i ärendena 1–20 om regionala verksamhetsbidrag

1. Region Blekinge, KUR 2019/8003
2. Region Dalarna, KUR 2019/8166
3. Region Gotland, KUR 2019/8304
4. Region Gävleborg, KUR 2019/8070
5. Region Halland, KUR 2019/8237
6. Region Jämtland Härjedalen, KUR 2019/8002
7. Region Jönköpings län, KUR 2019/8368
8. Region Kalmar län, KUR 2019/8095
9. Region Kronoberg, KUR 2019/8162
10. Region Norrbotten, KUR 2019/8222
11. Region Skåne, KUR 2019/8149
12. Region Sörmland, KUR 2019/8157
13. Region Uppsala, KUR 2019/8094
14. Region Värmland, KUR 2019/7348
15. Region Västerbotten, KUR 2019/8155
16. Region Västernorrland, KUR 2019/8159
17. Region Västmanland, KUR 2019/8093
18. Västra Götalandsregionen, KUR 2019/8163
19. Region Örebro län, KUR 2019/8058
20. Region Östergötland, KUR 2019/8326

och beviljar totalt 138 762 000 kr i verksamhetsbidrag för år 2020.

Det ändrade beslutet för respektive region framgår av *bilaga 1*.

- Villkor gäller enligt tidigare beslut, med tilläggsvillkor för tilldelade medel med anledning av covid-19 enligt nedan.

Ärendets handläggning och beredning

Bakgrund

Regeringen beslutade den 25 juni 2020 om en ny anslagspost i Kulturrådets regleringsbrev för att hantera konsekvenserna av coronapandemin. Regionala kulturverksamheterna inom samverkansmodellen och i Region Stockholm berörs.

Beslut om bidrag till berörda aktörer i Region Stockholm fattas i egen ordning.

Beslutet och beredningen

Detta beslut har fattats av Kulturrådets styrelseordförande Svante Weyler efter föredragning av koordinatorn Margareta Brilioth. I beredningen av detta ärende har handläggarna Ove Bengtsson, Andreas Åberg och verksamhetsstrategen Ronak Råbe deltagit. I den slutliga beredningen deltog dessutom ställföreträdande generaldirektör Veronica Lamppa Lönnbro.

Skäl för beslutet

Aktuella bestämmelser m. m.

I Kulturrådets regleringsbrev för budgetår 2020 (anslag 1:6, ap. 3) framgår att myndigheten ska fördela bidrag till regional kulturverksamhet i syfte att mildra de ekonomiska konsekvenserna för dessa verksamheter med anledning av coronaviruset.

Enligt 37 § förvaltningslagen (2017:900) får en myndighet ändra ett beslut om nya omständigheter har tillkommit. Coronapandemin och spridningen av coronaviruset i Sverige har medfört att förutsättningarna för regionerna väsentligen har förändrats. Därför ändras tidigare beslut om verksamhetsbidrag genom detta beslut.

Kulturrådets bedömning

Samtliga regioner som erhållit regionalt verksamhetsbidrag 2020 bör tillföras medel i syfte att mildra de ekonomiska konsekvenserna för regionala kulturverksamheter med anledning av coronaviruset. Det görs i form av en höjning om 11% av tidigare beslutade regionala verksamhetsbidrag för 2020 till samtliga regioner som ingår i kultursamverkansmodellen. Den tillfälliga förstärkningen till biblioteksverksamhet, som fördelades till regionerna i samband med verksamhetsbidraget, är ej inräknad.

Principer för stöd och stödets mottagare
Regeringen har tillfört medel till ovan nämnda anslag i syfte att mildra de ekonomiska konsekvenserna för regionala verksamheter med anledning av coronaviruset. Kulturrådet bedömer att fördelningen bör följa kultursamverkansmodellens grundprinciper, vilket innebär att regionerna ska fördela de tillförda medlen till regionala verksamheter som erhåller medel genom modellen. Kulturrådet bedömer vidare att regionernahar bäst förutsättningar att bedöma de enskilda regionala verksamheternas behov av stöd.

Förutsättningar för fördelningen
Beslut om regionalt verksamhetsbidrag fattas med stöd av förordningen (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet och med regionernas kulturplaner som grund. Ordinarie beslut om regionalt verksamhetsbidrag fattades i januari 2020. Eftersom Kulturrådet fördelar krisstödsmedlen genom ett ändringsbeslut av det redan fördelade regionala verksamhetsbidraget 2020 sker heller inget ansökningsförfarande. Kulturrådet bedömer att detta ändringsbeslut innebär ett effektivt och rättssäkert sätt att fördela krisstödsmedlen. Det är prioriterat att fördelningen sker så skyndsamt som möjligt.

Tilläggsvillkor

Tillförda medel enligt detta beslut ska användas för att stärka de verksamheter som sedan tidigare erhåller statlig finansiering inom kultursamverkansmodellen, allt i syfte att kompensera för pandemins effekter. Bidragsmottagaren ska därför i samband med ordinarie redovisning av verksamhetsbidraget den 15 maj 2021, även redovisa till Kulturrådet hur de tillförda medlen har använts. Av redovisningen ska det framgå vilka verksamheter som tagit del av tillförda medel, hur mycket medel de fått samt hur medlen har använts.

På Kulturrådets vägnar,

Svante Weyler

Ordförande i Kulturrådets styrelse

Margareta Brilioth

Regional koordinator, föredragande

Fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet för år 2020 inom ramen för kultursamverkansmodellen; nu fråga om ändring av beslut med anledning av Covid-19 **2020-08-24 Bilaga 1**
Dnr KUR 2020/7662

Ändringsbeslut för tillägg av bidrag

Dnr KUR	*Sökande*	*Org.nr*	*Beslut*	*Beviljat tilläggsbelopp*	*Redovisnings-datum*	*Tilläggsvillkor*	*Tidigare beviljade verksamhetsbidrag för 2020 inkl stärkta bibliotek*	*Totalt beviljat verksamhetsbidrag 2020 efter ändringsbeslut m.a.a. Covid-19*
KUR 2019/8003	Region Blekinge	232100–0081	Beviljas	1 868 000	2021-05-15	X	17 351 000	19 219 000
KUR 2019/8166	Region Dalarna	232100-0180	Beviljas	4 065 000	2021-05-15	X	37 986 000	42 051 000
KUR 2019/8304	Region Gotland	212000-0803	Beviljas	2 633 000	2021-05-15	X	24 274 000	26 907 000
KUR 2019/8070	Region Gävleborgs län	232100-0198	Beviljas	4 600 000	2021-05-15	X	42 826 000	47 426 000
KUR 2019/8237	Region Halland	232100-0115	Beviljas	3 243 000	2021-05-15	X	30 297 000	33 540 000
KUR 2019/8002	Region Jämtland Härjedalen	232100-0214	Beviljas	3 458 000	2021-05-15	X	32 239 000	35 697 000
KUR 2019/8368	Region Jönköpings län	232100-0057	Beviljas	3 728 000	2021-05-15	X	34 933 000	38 661 000
KUR 2019/8095	Region Kalmar län	232100-0073	Beviljas	3 528 000	2021-05-15	X	32 877 000	36 405 000
KUR 2019/8162	Region Kronoberg	232100-0065	Beviljas	4 227 000	2021-05-15	X	38 948 000	43 175 000
KUR 2019/8222	Region Norrbotten	232100-0230	Beviljas	5 189 000	2021-05-15	X	48 151 000	53 340 000
KUR 2019/8149	Region Skåne	232100-0255	Beviljas	22 148 000	2021-05-15	X	201 877 000	224 025 000
KUR 2019/8157	Region Sörmland	232100-0032	Beviljas	3 117 000	2021-05-15	X	29 155 000	32 272 000
KUR 2019/8094	Region Uppsala	232100-0024	Beviljas	4 539 000	2021-05-15	X	42 019 000	46 558 000
KUR 2019/7348	Region Värmland	232100-0156	Beviljas	5 925 000	2021-05-15	X	54 812 000	60 737 000
KUR 2019/8155	Region Västerbotten	232100-0222	Beviljas	9 395 000	2021-05-15	X	86 221 000	95 616 000
KUR 2019/8159	Region Västernorrland	232100-0206	Beviljas	5 093 000	2021-05-15	X	47 032 000	52 125 000
KUR 2019/8093	Region Västmanland	232100-0172	Beviljas	3 515 000	2021-05-15	X	32 505 000	36 020 000
KUR 2019/8163	Västra Götalandsregionen	232100-0131	Beviljas	36 150 000	2021-05-15	X	328 849 000	364 999 000
KUR 2019/8058	Region Orebro län	232100-0164	Beviljas	4 422 000	2021-05-15	X	41 217 000	45 639 000
KUR 2019/8326	Region Ostergötland	232100-0040	Beviljas	7 919 000	2021-05-15	X	72 864 000	80 783 000
			Totalt:	**138 762 000**			1 276 433 000	1 415 195 000

§36

Revidering av fördelning av statliga bidrag till regional kulturverksamhet 2020 inom Kultursamverkansmodellen (RUN/392/2019)

Sammanfattning

Region Jämtland Härjedalen har ansvaret att fördela vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet enligt förordningen (2010:2012). Antagen kulturplan 2019–2022 är styrande för utformning av verksamheten och ger en bild av regionala utmaningar och kulturens breda samhällsuppdrag. Regionen är mottagare av statsbidraget och ansvarar för att bidragsgivningen främjar en god tillgång för länets invånare till professionell teater-, dans- och musikverksamhet, museiverksamhet - och museernas kulturmiljöarbete, biblioteksverksamhet och läs- och litteraturfrämjande verksamhet, professionell bild-och formverksamhet, regional enskild arkivverksamhet, filmkulturell verksamhet och främjande av hemslöjd.

Regionens bidrag till sju kulturområden inom kultursamverkansmodellen uppgår år 2020 till 43 036 tkr. Kulturrådets beslut 2020 om statsbidrag till regionen inom samverkansmodellen uppgår till totalt 32 239 tkr. Av dessa medel är 950 tkr en tillfällig förstärkning i syfte att öka utbud och tillgänglighet till biblioteksverksamheten i regionen. Beslutet innebär en ökning av statsbidraget till regionen med 1,6% uppräkning för pris och löneomräkning. Ändamålet med bidraget är att uppfylla de nationella kulturpolitiska målen.

Regionala utvecklingsnämnden beslutade om fördelning av statliga bidrag till regional kulturverksamhet 2020 inom Kultursamverkansmodellen vid sitt sammanträde den 25 februari, § 10. En revidering av tidigare beslutad fördelning behöver ske, med anledning av att Regional biblioteksverksamhet har fått för låg statlig finansiering utöver de 950 tkr i särskild förstärkning för stärkta bibliotek. Dessa ska inte ses som del av biblioteksverksamhetens grunduppdrag. Biblioteksverksamheten ska därmed erhålla 1 248 tkr i statsbidrag i enlighet med lagd budget 2020 och kompenseras för detta genom att motsvarande extra tilldelade medel till interna verksamheter och till museiverksamhet fördelas om till regional biblioteksverksamhet. Dessutom tillskjuts ytterligare 197 tkr innevarande år. Dessa medel omfördelas genom en tillfällig omdisponering inom kulturens ram. De verksamheter som påverkas är de interna verksamheterna Estrad Norr (minskning med 100 tkr), Filmpool (minskning med 240 tkr), Bildkonsten (minskning med 200 tkr), Hemslöjden (minskning med 100 tkr) samt den externa avtalspartnern Jamtli (minskning med 100 tkr men får behålla 50 tkr i extra tilldelning utöver avtal som utbetalas särskilt). Beslutet påverkar inte de externa avtalspartnerna Föreningsarkivet eller Riksteatern.

Region Jämtland Härjedalens slutliga fördelning av medlen ska redovisas till Kulturrådet senast den 31 mars. Inom område scenkonst ska särskilt redovisas hur kvalitetsförstärkande medel har fördelats. Senast den 17 maj ska en kvantitativ och kvalitativ redovisning ske av

föregående år i enlighet med Kulturrådets riktlinjer.

I särskilt beslut har Estrad Norr för 2020 beviljats statsbidrag för förstärkning av den musikaliska scenkonsten med 1 398 tkr. Genom Norrlands nätverk för Musikteater och dans (NMD) har 1 649 tkr fördelats till Estrad Norr i statligt turnéstöd musikteater.

Förslag till beslut

Reviderad fördelning av de statliga verksamhetsmedlen till de statsbidragsberättigade kulturverksamheterna för 2020 fastställs i enlighet med dokumentet *Finansiering av regional kulturverksamhet 2020 (rev. 2020-03-19)*.

Beslut

Reviderad fördelning av de statliga verksamhetsmedlen till de statsbidragsberättigade kulturverksamheterna för 2020 fastställs i enlighet med dokumentet *Finansiering av regional kulturverksamhet 2020 (rev. 2020-03-19)*.

Expedieras till

Områdeschef Kultur
Scenkonstchef
Enhetschef kulturutveckling
Stiftelsen Jamtli

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse Revidering av fördelning av statliga bidrag till regional kulturverksamhet 2020 inom Kultursamverkansmodellen
- Finansiering av regional kulturverksamhet 2020 (rev. 2020-03-19)
- §10 Regionala utvecklingsnämnden Fördelning av statliga bidrag till regional kulturverksamhet 2020 inom Kultursamverkansmodellen

16

Ramprogram - Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån Corona-pandemin/CV19

RUN/424/2020

2020-08-21

Näringsliv
Erik Noaksson
Tfn: 063146562
E-post: erik.noaksson@regionjh.se

RUN/424/2020

Ramprogram - Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån Corona-pandemin/CV19

Ärendebeskrivning

Tillväxtverket har utlyst projektstöd (utlysning 200830 inom nationella programmet för Europeiska regionala utvecklingsfonden ERUF) på temat ”Branschsatsning – rädda företag inom besöksnäringen” med syfte att stötta företag som har drabbats negativt av den rådande Covid-19-krisen.

Utlysningen riktar sig i första hand till offentliga aktörer, turism- och främjandeorganisationer med fokus att hjälpa företagen att ställa om och tänka nytt för att nå nya marknader och målgrupper till följd av ett minskat resande, uteblivna möten och evenemang som gjort att man tappat en stor del av sin omsättning. Ställer företagen om öppnas möjligheter för en hållbar turism och hållbara besöksnäringsföretag. En omställning med hållbarhetsfokus bidrar till att både stärka företagens konkurrenskraft och att nå de 17 globala målen i Agenda 2030.

Region Jämtland Härjedalen avser inom ett ramprogram att utforma erbjudanden om företagsstöd till besöksnäringen, utifrån utlysningens inriktning och mål, i syfte att mildra de negativa effekterna av coronakrisen. Stödet avser att gå till systemkritiska företag och organisationer, med potential att nå och påverka många företag, som hade sund ekonomi och tillväxtpotential innan krisen och som bedöms kunna ställa om och stärka verksamheten med god affärspotential Post Corona. Givet att pandemin är den värsta kris som Jämtländskt näringsliv har upplevt i modern tid, framförallt kopplat till besöksnäringen, är det långsiktiga målet att vi med ramprogrammet tillsätter stöd för investeringar och ökad konkurrenskraft för systemviktiga SME under en längre tid och med förhöjda belopp (500 000-750 000kr). Stödnivån för de sökande företagen/organisationerna är maximalt 50% av det totala stödet. Det får inte handla om köp av tjänst för normala driftskostnader och ska ha ett tydligt fokus på hållbar tjänste- och produktutveckling, hållbar affärsutveckling, marknadsföring mot nya målgrupper, investeringar för att digitalisera eller företagsutvecklande kompetensinsatser för att bredda verksamheten.

Utifrån ramprogrammets totala omslutning på 10 000 000kr, kommer 8 527 327kr att kunna gå ut som företagsstöd, och 1 472 673kr kommer budgeteras som ett projektstöd (behandlas i eget ärende RUN/424/2020). Projektstödet innefattar ramprogrammets administrativa genomförandekostnader, sås som, personal, resor, logi, utvärdering, indirekta kostnader. Totalt omslutning för företagsstödjande investeringar, inklusive företagens investeringar (50%), blir således totalt 17 054 654 kronor.

Ramprojektet omsluter således totalt 10 000 000kr varav 50% finansieras via Tillväxtverkets utlysning (ERUF/nationella programmet) och resterande 50 % föreslås finansieras genom anslag 1:1, Regionala tillväxtåtgärder med följande fördelning:

- 736 335 kronor i form av projektstöd som avser kostnader för den administrativa driften av projektet. Ansökan för dessa medel upprättades den 9 juli och behandlas i ett eget ärende (RUN/424/2020).

- 4 263 664 kronor avsätts som företagsstöd och denna del av medfinansieringen beslutas och verkställs löpande under projektperioden i takt med att företagsstödsärenden inom ramprojektet hanteras.

Regiondirektörens förslag

1. De ansökningshandlingar som skickats till Tillväxtverket (ERUF/Nationella programmet) och Region Jämtland Härjedalen (projektstöd 1:1-anslag) gällande ramprojektet ” Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån Corona-pandemin/CV19” godkänns.

2. Region Jämtland Härjedalen avsätter max 4 263 664 kronor ur anslag 1:1 Regionala tillväxtåtgärder (företagsstöd) för att driva projektet ”Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån Corona-pandemin/CV19” under perioden 2020-10-01– 2023-04-03.

I tjänsten

Hans Svensson
Regiondirektör

Martina Lundholm
Verksamhetsområde Näringsliv

Utdrag till

Organisation/person som protokollsutdrag och/eller yttrande ska skickas till.

Branschsatsning – rädda företag inom besöksnäringen

Projekt över hela landet kan söka stöd för att hjälpa krisdrabbade besöksnäringsföretag. Du ska skicka in din ansökan senast 30 augusti. Det är det Nationella regionalfondsprogrammet som ansvarar för utlysningen.

Coronakrisen har slagit hårt mot besöksnäringen. Många företag har till följd av ett minskat resande, uteblivna möten och evenemang tappat en stor del av sin omsättning. Nu är det viktigt att ställa om och tänka nytt för att nå nya marknader och målgrupper.

Ställer företagen om öppnas möjligheter för en hållbar turism och hållbara besöksnäringsföretag. En omställning med hållbarhetsfokus bidrar till att både stärka företagens konkurrenskraft och att nå de 17 globala målen i Agenda 2030.

Projekten som får stöd ska bidra till:

- En hållbar tillväxt, ökad sysselsättning och konkurrenskraftiga företag i alla delar av landet.
- En ökad attraktionskraft för Sverige som turismland.
- En långsiktigt konkurrenskraftig besöksnäring.

Vem kan söka?

Utlysningen riktar sig i första hand till regioner och regionala turismorganisationer. Även kommuner och andra främjandeaktörer inom besöksnäringen är välkomna att söka. Men det bör ske i samverkan med de regionala aktörerna.
Tillväxtverket ser positivt på projekt som samarbetar över regiongränser. Projekt där flera aktörer är involverade genomförs med fördel som Samverkansprojekt.

Målgrupp för insatserna är små och medelstora företag. Företagen ska syssla med turism och besöksnäring. Även mikro- och enmansföretag räknas in i målgruppen.

Du som söker stöd ska vara en juridisk person, privat- eller offentligrättslig.

- Exempel på offentligrättsliga juridiska personer är universitet och högskolor, regioner, kommuner och statliga myndigheter.
- Exempel på privata juridiska personer är aktiebolag och ideella och ekonomiska föreningar.

Enskilda näringsidkare och privatpersoner kan inte söka stödet.

För vad kan vi söka?

Din ansökan ska vara riktad mot följande insatsområde och möta kraven nedan.

Insatsområde 2. Öka små och medelstora företags konkurrenskraft

Investeringsprioritering:
Stötta små och medelstora företag inom turism och besöksnäring. Tack vare hjälpen ska företagen kunna satsa på tillväxt på regionala, nationella och internationella marknader. De ska även kunna ägna sig åt innovationsprocesser utifrån ett långsiktigt hållbart omställningsperspektiv.

Utlysningen är öppen för insatser riktade till små och medelstora besöksnäringsföretag. Företagen ska vara i kris på grund av coronapandemin. Insatser inom investeringsprioriteringen ska bland annat kunna stötta företagen direkt genom finansieringsstöd till utvecklingsinsatser (till exempel checkar). Det här kan ske i olika former, utifrån ramar av statsstödsregler och regionernas egna förordningar.

Ett tydligt hållbarhetsperspektiv ska löpa som en röd tråd genom satsningen, som förväntas bidra till en hållbar turism och besöksnäring.
Med hållbarhetsperspektiv menar vi att utvecklingen ska vara hållbar utifrån ett

socialt, ekonomiskt och miljömässigt perspektiv. Insatser som bidrar negativt till någon av de här delarna får inget stöd.

Exempel på aktiviteter som kan stödjas

Projektets insatser ska vara till nytta för besöksnäringsföretagen, både på kort och lång sikt. Satsningen utgår från två spår:

- Insatser direkt riktade till företagen.
- Insatser för främjandesystemet.

Insatser som inte når företagen direkt behöver särskilt motiveras. Nedan följer exempel på insatser som ett projekt kan bestå av.

Insatser för företagens omställning till följd av ändrade förutsättningar:

- Utveckling av produkter och verksamheter för nya marknader och målgrupper.
- Utveckling av nya affärsmodeller.
- Innovationsprocesser.
- Fysiska investeringar, till exempel anpassning av byggnader och lokaler för boende och måltider utifrån ett omställningsperspektiv.

Insatser för att stärka företagens hållbarhetsarbete:

- Kartläggning, rådgivning och analyser.
- Fysiska investeringar för miljöförbättrande åtgärder inom områdena energi, vattenhushållning och avfall.

Insatser för att stärka tematisk eller geografisk samverkan mellan företag:

- Sampaketering.
- Nätverksbyggande.
- Utveckling av kluster.

Insatser för utveckling av främjandesystemet:

- Utveckling av främjandesystemet med anpassade verktyg och modeller utifrån företagens behov och förutsättningar.
- Att stärka aktörernas kompetens och utveckla arbetssätt för att stödja utveckling av företag i besöksnäringen.

- Kunskapshöjande instatser till främjandeystemet. Det kan hjälpa att anpassa verktyg och modeller utifrån företagens behov och förutsättnignar. Eller till att vara ett stöd i företagens affärsutveckling.

Insatser för att stärka en plats, destination eller led:

- Insatser för att stärka lokala näringslivs- och servicekedjor. Det här ska göras i områden där besöksnäringen, inklusive affärsresande och konferensverksamhet, är en viktig beståndsdel för områdets livskraft och sysselsättning.
- Insatser för att utveckla och stärka förgreningspunkter och service för vandrings- och cykelleder utifrån kedjan resa, bo, äta och göra.

Prioriterade projekt

Tillväxtverket ser positivt på projekt som på olika sätt stärker långsiktig samverkan inom besöksnäringens aktörssystem. Vi önskar en spridning av satsningar över landet och uppmuntrar projekt som samarbetar över regiongränser.
Projekt med insatser direkt riktade till företagen är prioriterade. Vid högt söktryck är även projekt där det sker en tydlig samverkan mellan aktörer och regioner prioriterade.

Förändringslogik

Din ansökan ska beskriva en tydlig förändringslogik. Den ska vara förankrad i motivet till ditt projekt. Du beskriver hur nuläget ser ut vid projektstart, vilken skillnad du vill uppnå jämfört med nuläget (börläge) och vad du planerar att göra (insats) för att nå dit.

En tydlig logik underlättar för dig att styra, följa upp och utvärdera insatsen.

Hållbarhetsaspekterna

I ansökan ska du även visa hur ni använder hållbarhetsaspekterna som hävstång för tillväxt. Det vill säga hur avser ni att använda:

- jämställdhet,
- miljö,
- lika-behandling och icke-diskriminering,

som medel för att nå resultat i projektet. Din ansökan stärks om du tydligt visar hur hållbarhetsaspekterna är en del av projektets förändringslogik.

Till exempel, för jämställdhet innebär det att du beskriver nuläge, insatser och börläge för kvinnor och män respektive inrikes och utrikes födda.
Det ska tydligt framgå vilka som är målgrupper (där förändringen ska uppstå) för projektet och vilka som är aktörer (de som förändrar) i projektet.

När kan vi söka?

Utlysningen är öppen: 16 juli 2020 – 30 augusti 2020.

Sista ansökningsdag: 30 augusti 2020 klockan 23.59.
Om en ansökan kommer in efter sista ansökningsdag avslås den.

Prioritering sker: 25 september 2020.

Vad är viktigt att veta?

Stöd kommer att delas ut under förutsättning att en programändring godkänns av Övervakningskommittén och EU-kommissionen.

Vi ser gärna att du, redan innan ansökan, kontaktar handläggare på Tillväxtverket för att berätta om och testa din projektidé. Hämta mall för beskrivning av tidig projektidé. Mallen är även en förberedelse för de frågor du ska besvara i ansökan, om du tänker söka stöd.

Du hittar information om vad som gäller för stödet på tillvaxtverket.se i Handbok för EU-projekt, avsnittet planera.

Ansökningar som kommer in till Tillväxtverket är allmänna handlingar. Det innebär att vi ska lämna ut ansökan till den som begär det. Om någon del i din ansökan innehåller affärshemligheter, som bör omfattas av sekretess, ska du ange det i ansökan.

Om ditt projekt beviljas stöd betalas det inte automatiskt ut. En förutsättning för utbetalning är att du, som stödmottagare, följer reglerna för stödet.

Tillväxtverket kan upphäva ett beslut om stöd helt eller delvis. Vi kan även återkräva stödet om stödmottagaren inte följer reglerna.

Vilka krav, villkor eller andra regler finns?

Du kan endast få pengar för kostnader inom projektperioden. Kostnader som uppstått innan projektstart får du inte stöd för. En projektperiod kan tidigast starta det datum som ansökan inkommit till Tillväxtverket.

Din ansökan ska möta utlysningens krav. Den ska tydligt beskriva insatser och aktiviteter som bidrar till programmets specifika mål och indikatorer som finns för det insatsområde och den investeringsprioritering som din ansökan gäller. Ansökningar som inte möter kraven kommer att avslås.

EU-programmen styrs främst av följande dokument:

- Europaparlamentets och rådets förordning 1301/2013
- Europaparlamentets och rådets förordning 1303/2013
- Förordning om förvaltning av EU:s strukturfonder, SFS 2014:1383

De styrande dokumenten kompletteras av Tillväxtverkets föreskrifter TVFS 2019:1. Föreskrifterna gäller från och med augusti 2019 och innebär nya redovisningsalternativ. Syftet med ändringen är att förenkla den ekonomiska redovisningen och minska den administrativa bördan. Mer information om redovisningsalternativen finns att läsa i Handbok för EU-projekt. Den vägleder dig i arbetet med projektet.

För att ett projekt ska få stöd och för att det ska betalas ut krävs det att kraven och villkoren i handboken följs. Handboken uppdateras kontinuerligt.

I handboken framgår olika former av godkänd medfinansiering. Bland annat är arbetad tid en möjlig form för medfinansiering.

Hur länge kan projektet pågå?

- Projekt ska slutredovisas senast 30 april 2023. Det innebär att aktiviteter i projektet som längst kan pågå till 28 februari 2023.
- Projektet kan starta den dag som ansökan kommer in till Tillväxtverket. Tänk på att projektet i så fall startar på egen risk och ingen finansiering kan garanteras.

Hur mycket kan vårt projekt få i stöd?

- För satsningen finns 70 miljoner avsatt.
- Stödnivån kan vara 100 eller 50 procent finansiering från Nationella regionalfondsprogrammet fram till 28 februari 2021. Därefter kan stödnivån max vara 50 procent.
- Tillväxtverket kan bevilja förskott upp till 400 000 kronor.

För att möta olika regioners behov erbjuder utlysningen följande upplägg.

1. Genomförandeprojekt

A) 50 procent stöd från EU under hela projektperioden.

B) Olika stödnivåer under projektperioden.

- 100 procent stöd från EU, som längst till 28 februari 2021.
  Tänk på att möjligheten för 100 procent medfinansiering förutsätter att samtliga kostnader, som ska omfattas, är genomförda, utbetalda och bokförda. Det här ska vara inkluderat i din ansökan om utbetalning till Tillväxtverket innan 28 februari 2021.
- De projekt som söker 100 procent stöd från EU ska riktas direkt till företagen.
- 50 procent stöd från EU från 1 mars 2021.

2. Genomförandeprojekt med en inledande förstudie

- En inledande förstudie med redovisningsalternativet och kostnadsslaget Klumpsumma, med 100 procent stöd från EU, kan som längst pågå till 28 februari 2021. Inledande förstudier kan söka stöd upp till 250 000 kronor. Tillväxtverkets uppföljning kommer att fokusera på projektets resultat i stället för faktiska kostnader.
- 50 procent stöd från EU från 1 mars 2021.
- Förstudien ska bidra till fördjupad kunskap om krisdrabbade företags behov. Den ska även fungera som underlag för projektets genomförande. Notera att beslut om förstudie och genomförandeprojekt tas vid samma tillfälle, det kommer ingen andra utlysning. Du ska alltså ansöka om båda delarna i den här utlysningen.

Projekt som beviljas stöd för två olika stödnivåer kommer att få två beslut om stöd. Vid ansökningstillfället skickas en ansökan in för respektive stödnivå/period. Det är viktigt att ansökningarna hänvisar till varandra och att ni i ansökan anger vilket upplägg ni ansöker om: 1a, 1b eller 2.

Hur ansöker vi?

Du gör din ansökan via tjänsten Min ansökan. Obligatoriska bilagor till ansökan finns under Ansöka och rapportera, ansök om EU-finansierat stöd.

Läs mer om Min ansökan, de frågor och områden som ansökan innehåller i Handbok för EU-projekt i avsnittet Så fyller ni i ansökan om stöd.

Läs om vad du behöver veta, om användarkonto och om E-legitimation, i Handbok för EU-projekt på sidan När och hur kan ni ansöka.

Hur handläggs och beslutas vår ansökan?

Tillväxtverket bedömer om din ansökan uppfyller kraven i förordningar, lagar och föreskrifter samt anvisningar i Handbok för EU-projekt. Vi bedömer även ansökan utifrån om inriktningen passar in i aktuellt program, aktuell utlysning och utifrån så kallade urvalskriterier. Handläggare på Tillväxtverket kontaktar alltid dig som sökande under handläggningen.

Ansökningar som Tillväxtverket bedömer uppfyller kraven tas upp i ett samråd mellan utsedd chef på tre myndigheter:

- Tillväxtverket
- Vinnova
- Energimyndigheten

De tre myndigheterna har tillsammans haft regeringens ansvar att ta fram Nationella regionalfondsprogrammet.

Beslut om er ansökan tas av chefen för Tillväxtverket.

Kontakt

- Emma Brandstedt, namn.efternamn@tillvaxtverket.se, vecka 27 - 29 och från och med vecka 34.
- Pernilla Nordström, namn.efternamn@tillvaxtverket.se, vecka 28 och från och med vecka 33.
- Annika Westerberg, namn.efternamn@tillvaxtverket.se, vecka 31 och från och med vecka 34.
- Annika Rosing, namn.efternamn@tillvaxtverket.se, vecka 32 - 33.

Ansökan om stöd

1.1 Allmänna uppgifter

Projektnamn: Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån Corona-pandemin/CV19
Ansökansid: 101962
Ärendeid: 20288029

Typ av finansiering: Regionalt projekt
Sista ansökningsdag:
Ansvarig organisation: REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN

1.2 Stödsökande

Namn: REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN
Box 654
83127 Östersund
Sverige

Org.Nr: 232100-0214

Arbetsställe

Namn: Näringsliv
Postadress:
Köpmangatan 21
83130 Östersund

Arb.ställenr.: 60017225
Besöksadress:
Köpmangatan 21
83130 Östersund

Är organisationen momsredovisningsskyldig för projektets verksamhet? Ja

Omfattas organisationen av Lagen om offentlig upphandling (LOU) eller annan upphandlingslagstiftning, t.ex. LUF? Ja

Hemsida www.regionjh.se

1.3 Samverkanspart

1.4 Betalningssätt

Typ av konto: Bankgiro
Kontonummer: 269-0071
Detaljerad info:

1.5 Projektinformation

Vilket/vilka problem vill projektet lösa?

Region Jämtland Härjedalen avser att inom ett ramprogram utforma erbjudanden om företagsstöd i syfte att mildra de negativa effekter som coronakrisen har på små och medelstora företag (SME) inom besöksnäringen i Jämtlands län. Stödet avser att främst gå till, för besöksnäringen, systemkritiska företag, turismorganisationer och främjandeaktörer som hade sund ekonomi och tillväxtpotential innan krisen och som bedöms kunna ställa om verksamhet med god affärspotential Post Corona. Region Jämtland Härjedalen har från besöksnäringen och Jämtland Härjedalen Turism (JHT) fått tydliga indikationer att behovet för stöd kommer bli stort och efterfrågat när mer tydliga långsiktiga effekter av pandemin blir tydlig efter sommaren 2020 (se bilagor). Detta stöd förväntas bli relativt brett och kunna innefatta insatser för att stärka omställningsförmåga, innovationskraft och konkurrenskraften långsiktigt givet förändrade marknadsvillkor, resemönster, kundbehov, nya kundgrupper etc. Det regionala "omställningspaketet" som JHT har tagit fram i samverkan med Region Jämtland Härjedalen bygger i nuläget på fyra delar varav (A) och (B) avser företagsstöd inom två skilda ramprogram (där (B) avser denna ansökan) och de två sistnämnda (C) och (D) utgörs av strategiska samverkansprojekt inom näringen regionalt och nationellt (med Gotland och Dalarna) som

finns översiktligt beskrivna i den bifogade "Masterplan Turism Post Corona" och dokumentationen från regional workshop med besöksnäringen 11 maj 2020. A är redan beviljat och C planeras vända sig till den regionala utlysningen av ERUF med ansökningsdatum den 10 september. Denna projektansökans syfte är att söka för de projektadministrativa kostnaderna inom ramprogrammet (B), för att stärka små och medelstora företags konkurrenskraft och omställning till nya marknadsförutsättningar för att bemöta effekterna av corona-pandemin. Stödet kan omfatta såväl mjuka som hårda investeringar där mjuka investeringskostnader kan vara: - Köpa konsulttjänster för hållbar tjänste- och produktutveckling och diversifiering - Köpa konsulttjänster för hållbar affärsutveckling - Köpa konsulttjänster för marknadsföring mot nya målgrupper - Investeringar för att digitalisera, ex. ny webblösning - Företagsutvecklande kompetensinsatser för att bredda verksamheten eller i form av hårda investeringskostnader som kan vara: - Kostnader för köp av maskiner/inventarier som bidrar till långsiktigt hållbar utveckling av verksamheten Ett möjligt upplägg på stöd som kan komma att erbjudas inom detta ramprogram skulle kunna innefatta följande godkända investeringar och stödnivåer: - Primära målgrupp är turismdestinationerna i länet (Funäsdalen, Vemdalen, Lofsdalen, Östersund, Åre, Bydalen) som når många SME. Här räknar vi med en stödnivå som kan vara mellan 500 000kr till 1 500 000kr. - Sekundär målgrupp är andra främjandeorganisationer (ex. ekonomiska föreningar) och enskilda företag som är systemkritiska för besöksnäringen i respektive kommun och med potential att nå ut till många kunder, andra samverkande företag och destinationen/kommunen som helhet. Här räknar vi med en stödnivå som kan vara mellan 500 000kr till 750 000kr. - Stödnivån för de sökande företagen/organisationerna är maximalt 50% av det totala stödet. - Det får inte handla om köp av tjänst för normala driftskostnader. Utifrån detta ramprograms totala omslutning på 10 miljoner kommer 8,5 miljoner att kunna gå ut som företagsstöd, och 1,5 miljoner kommer budgeteras som ett projektstöd (denna ansökan). Projektstödet innefattar ramprogrammets administrativa genomförandekostnader, sås som, personal, resor, logi, utvärdering, indirekta kostnader. Totalt omslutning för företagsstödjande investeringar, inklusive företagens/organisationernas investeringar (50%), blir totalt 17,0 miljoner kronor.

Sammanfattande beskrivning till Projektbanken

Region Jämtland Härjedalen avser inom ramprogrammet att utforma erbjudanden om företagsstöd till besöksnäringen i syfte att mildra de negativa effekter som coronakrisen har haft på små och medelstora företag (SME) i Jämtlands län, genom omställningsinsatser utifrån förändrade marknadsvillkor och kundbeteenden. Stödet avser att gå till systemkritiska företag och organisationer, med potential att nå och påverka många företag, som hade sund ekonomi och tillväxtpotential innan krisen och som bedöms kunna ställa om och stärka verksamheten med god affärspotential Post Corona. Givet att Covid 19/corona-pandemin är den värsta kris som Jämtländskt näringsliv har upplevt i modern tid, framförallt kopplat till besöksnäringen, är det långsiktiga målet att vi med ramprogrammet tillsätter stöd för investeringar och ökad konkurrenskraft för systemviktiga SME under en längre tid och med förhöjda belopp (upp till 1 500 000kr), kopplat till det redan beviljade ramprogrammet med inriktning på "omställningscheckar" i mindre belopp (150 000kr) till alla branscher via Region Jämtland Härjedalen. Eftersom effekterna av Covid-19 inte kommer vara tydliga inom närtid för besöksnäringen, behöver ramprogrammet ha flexibilitet att under genomförandeperioden kunna utforma stöd som SME i hela länet efterfrågar. Ramprogrammet kommer därför att ha en flexibilitet i både aktiviteter och stödnivåer som utformas tillsammans med näringen med både mjuka och hårda investeringar som framförallt inriktas på åtgärder inom hållbar tjänste- och produktutveckling, hållbar affärsutveckling, marknadsföring mot nya målgrupper, investeringar för att digitalisera samt företagsutvecklande kompetensinsatser för att bredda verksamheten. Stöd kan också komma att utgå för investeringskostnader för köp av maskiner/inventarier som bidrar till långsiktigt hållbar utveckling av verksamheten. Denna ansökan om projektstödet innefattar ramprogrammets administrativa genomförandekostnader, sås som, personal, resor, logi, utvärdering, indirekta kostnader.

Vilken/vilka är projektets målgrupp(er)?

Inom detta ramprogram vill Region Jämtland Härjedalen erbjuda små och medelstora företag (SME) möjligheten att söka företagsstöd, med förhöjd stödnivå upp till 50%, för att mildra effekterna av covid-19 som gör det möjligt att ställa om företagets erbjudanden utifrån förändrade marknadsförutsättningar. Företagsstödet kan sökas av företag med verksamhet i hela Jämtlands län. Region Jämtland Härjedalen avser genom denna ansökan att avsätta 8,5

miljoner kronor för denna stödform som är sökbar tom 31 augusti 2022. Administrativa genomförandekostnader, sås som, personal, resor, logi, utvärdering, kommunikation och indirekta kostnader omfattar totalt 1,5 miljoner kronor och är hänförliga till denna projektansökan. Stödet behovsprövas för varje företag och Region Jämtland Härjedalen prioriterar ansökningar där stödet behövs bäst. I vår bedömning kommer vi att prioritera systemkritiskt viktiga företag/organisationer med potential att nå många SME inom besöksnäringen i respektive kommun, ex. destinationsföretag och ekonomiska föreningar eller liknande främjandeaktörer. Givet de tänkta preliminära takbeloppen för stöden är vår förhoppning att nå ut till ca 10-20 företag under perioden. Primära målgruppen är turismdestinationerna i länet (Funäsdalen, Vemdalen, Lofsdalen, Östersund, Åre, Bydalen) med potential att nå många SME inom besöksnäringen i respektive kommun. Sekundär målgrupp är andra främjandeorganisationer (så som ekonomiska föreningar och liknande) samt enskilda företag, som är systemkritiska för besöksnäringen i respektive kommun och med potential att nå ut till många kunder, andra samverkande företag och destinationen/kommunen som helhet. För att kunna få stödet i ramprogrammet ska företaget ha: - Drabbats av Corona-pandemin - Arbetsställe registrerat i Region Jämtland Härjedalen - Bedrivit sin verksamhet på heltid i minst ett år (räknat från 2019-01-01) (Undantagen för kravet om heltidsverksamhet är turismföretag som bedriver sin verksamhet säsongsvis.) - Minst ett bokslut - Bedriva näringsverksamhet och inneha F-skatt. Stödet riktar sig till företag som drabbats av corona-pandemin och vidtar åtgärder för att säkra verksamhetens långsiktiga fortlevnad. Företagen som söker stödet ska redogöra för hur verksamheten drabbats av coronapandemin, vilka åtgärder de planerar vidta och vilka effekter åtgärderna bedöms ha för företagets framtid. Stöd kommer inte lämnas till: - Företag verksamma inom fiske, fiskeförädling samt primärproduktion av jordbruksprodukter - Investeringar som påbörjats innan ansökan har inkommit till Region Jämtland Härjedalen - "Hobbyverksamhet" eller verksamhet som bedrivs vid sidan av anställning - Köp från närstående (gäller både personer och närstående företag) - Moms Ett grundkrav för att ett företag ska kunna beviljas stödet är att företaget inte är på obestånd, är skyldig att upprätta kontrollbalansräkning eller är föremål för företagsrekonstruktion. Med obestånd avses att företaget saknar förmåga att betala sina skulder och att denna förmåga inte endast är tillfällig. Kontrollbalansräkning ska upprättas när det finns skäl att anta att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet. Ansökningsperioden för det tänkta företagsstödet är tänkt att vara tillgängligt för perioden 2020-10-01 till 2022-08-31, där investeringen måste vara genomförd senast 2023-02-28. Slutredovisning ska ske till Tillväxtverket senast 2023-04-30. Ansökningsperioden kan bli kortare beroende på om ramprogrammets medel tar slut tidigare. Region Jämtland Härjedalen avser att ställa som krav att investeringen måste påbörjas inom tre månader från beslut om stöd.

Vad förväntar ni er att projektets planerade aktiviteter ska leda till för målgruppen på kort sikt?

Region Jämtland Härjedalen har en målsättning att nå ut till ca 10-20 företag inom detta ramprojekt, givet att stödnivån sätts till preliminärt de nivåer som denna ansökan beskriver. Om stödnivåerna skulle sättas till ett högre maxbelopp kommer sannolikt färre företag kunna ta del av stödet, vilket då motiveras av att dessa mottagare har en potential att nå många SME inom respektive kommun, ex. ett destinationsbolag eller liknade främjandeaktör. Från besöksnäringen och JHT har tydliga signaler inkommit om att ett företagsstöd, liknande de "omställningscheckar Post Corona" som Regionen redan har beslutat om upp till max 150 000kr inom ett annat ramprogram, är efterfrågat särskilt mot länets besöksnäring, men med möjligheten till högre stödnivåer framförallt riktat mot länets främjandeaktörer, destinationsbolag och liknande organisationer (ej AB). Med det nu riktade erbjudande som denna ansökan och insats avser är det Region Jämtland Härjedalens förhoppning och ambition att detta stöd, i kombination med andra regionala och nationella stöd, ska hjälpa besöksnäringen i Jämtlands län att ställa om och gå stärkta ur corona-pandemi krisen på ett sådant sätt att sysselsättning och jobb bibehålls och utvecklas på ett långsiktigt och hållbart sätt.

Vilka effekter - hos målgruppen eller i samhället - förväntar ni er att projektet uppnår på lång sikt?

Givet att Covid-19/corona-pandemin är den värsta kris som Jämtländskt näringsliv har upplevt i modern tid, framförallt kopplat till besöksnäringen, är det långsiktiga målet att vi med detta ramprogram tillsätter företagsstöd för investeringar och ökad konkurrenskraft till för besöksnäringen systemviktiga SME i hela länet. Utifrån att effekterna av corona-pandemin idag

inte är fullt överblickbara behöver ramprogrammet ha flexibilitet att under projektperioden kunna utforma stöd som SME i hela länet efterfrågar. Ramprogrammet kommer därför ha en relativt bred inriktning på både mjuka och hårda investeringar som framförallt inriktas på åtgärder inom hållbar tjänste- och produktutveckling, hållbar affärsutveckling, marknadsföring mot nya målgrupper, investeringar för att digitalisera samt företagsutvecklande kompetensinsatser för att bredda verksamheten. Stöd kan också komma att utgå för investeringskostnader för köp av maskiner/inventarier som bidrar till långsiktigt hållbar utveckling av verksamheten.

Hur ska projektet organiseras och styras?

Ramprogrammet genomförs av Region Jämtland Härjedalens Näringslivsenhet i samverkan med JHT. Näringslivsenheten ansvarar för hela projektets genomförande och bemanning, dvs både projektledning och handläggning av stöd, inklusive ekonomisk redovisning mot Tillväxtverket. Näringslivsenheten ansvara också för upphandling av tjänster för kommunikation samt uppföljning och utvärdering. Samverkan i genomförandet och erfarenhetsutbyte kommer fortlöpande att ske i dialog med JHT och ETOUR vid Mittuniversitetet. Genom att företagsstöden har varit en del av utvecklingsmöjligheterna under många år i Jämtland Härjedalen är kännedomen om företagsstödets möjligheter stor bland de offentligas representanter såsom kommunernas näringslivsavdelningar/bolag, företagssammanslutningar som Handelskammaren, Företagarna, Jämtland Härjedalen Turism, turistdestinationernas destinationsbolag, ALMI, Norrlandsfonden, Länsstyrelsen med flera. Det direkta genomförandet av ramprogrammet och stödgivning sker i stor utsträckning genom att företag tar kontakt med stödenheten för att diskutera möjligheter till stöd för en investering. Kontakten kan också ha initieras på många olika sätt, t.ex. genom förfrågningar där företag/sökanden har fått hjälp (förmedlats) via kommunerna, Region Jämtland Härjedalens hemsida, företagsorganisationer, banker eller revisionsföretag. Vid vissa tillfällen uppstår även förfrågningar då stödenheten är ute på besök hos företag etc. Dessa kanaler kommer kompletteras av marknadsföringsinsatser som planeras inom detta ramprogram. Programmet kommer genomföras med stödgivande insatser under perioden 2020-10-01 till och med 2022-08-31. Perioden 2022-09-01 till 2023-02-28 är planerad att fungera som en genomförandeperiod av tilldelade stöd, dvs investeringarnas genomförande och redovisning av insatserna samt utbetalning av stöd för gjorda investeringar. Perioden 2023-03-01 till 2023-04-30 avser slutredovisning, uppföljning och lärande samt avrapportering av ramprogrammet mot finansiärerna Tillväxtverket samt Region Jämtland Härjedalen. Själva förfarandet av stödgivningen utgår från att stödsökande inlämnar en ansökan som görs via www.minansokan.se där sökande beskriver vad det är sökande skall investera i/utveckla, investeringens kostnader och förslag på finansiering, sökandes ekonomi sedan några år tillbaka, och hur man bedömer att det ekonomiska läget skall utvecklas utifrån investeringen. Handläggarna har kontinuerligt en diskussion med sökanden om förutsättningar för att erhålla stöd, och efter beredning av ärendet erhåller så sökande ett preliminärt beslut om stöd som baseras på en procentsats utav tänkta investering och med en maxsumma som kan komma ifråga för stödet. Därefter genomför sökanden investeringen och redovisar investeringens utgifter varpå stödsökanden erhåller stöd enligt den procentsats som framgick av beslutet. Vid slutredovisning fastställs så stödets storlek med ett slutligt beslut. I arbetet med stödgivningen kommer de nationella hållbarhetsdimensionerna - ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet att vara en integrerad del i stödprocessen och kommer att ligga till grund för alla prioriteringar.

Hur ska projektet avgränsas från ordinarie verksamhet?

Ramprogrammet drivs i projektform, avgränsat från ordinarie verksamhet, utifrån de särskilda åtgärder som corona-pandemin har medfört och kräver handling kring. Projektet ägs och genomförs av Region Jämtland Härjedalens Näringslivsenhet. Näringslivsenheten ansvarar för hela projektets genomförande och bemanning dvs både projektledning och handläggning av stöd, inklusive ekonomisk redovisning mot Tillväxtverket. Näringslivsenheten ansvara också för upphandling av tjänster för kommunikation samt uppföljning och utvärdering. Samverkan i genomförandet och erfarenhetsutbyte kommer fortlöpande att ske i dialog med JHT och ETOUR vid Mittuniversitetet.

Hur är hållbarhetsaspekter integrerade i projektet?

Ramprogrammet kommer ha en relativt bred inriktning på både mjuka och hårda investeringar som framförallt inriktas på åtgärder inom hållbar tjänste- och produktutveckling, hållbar affärsutveckling, marknadsföring mot nya målgrupper, investeringar för att digitalisera samt företagsutvecklande kompetensinsatser för att bredda verksamheten. Stöd kan också komma att utgå för investeringskostnader för köp av maskiner/inventarier som bidrar till långsiktigt hållbar utveckling av verksamheten. Fokus på hållbar cirkulär och grön omställning kommer således att vara central för de investeringar som kommer bedömas och beviljas. För att säkerställa att arbetet följer Agenda 2030 ambitionerna och att bedömning av inkommande investeringsansökningar görs på ett kvalitetssäkrat sätt kommer projektledaren för ramprogrammet att fastställa kriterier och grunder för beslut utifrån bästa praxis på området. Vägledande kommer här vara bästa praxis på området ex. Tillväxtverkets c-voucher-projekt (https://c-voucher.com/) och vägledning från Regeringsuppdraget "Hållbar regional utveckling - Utvecklingskraft med stärkt lokal och regional konkurrenskraft för en hållbar utveckling i alla delar av landet", också via Tillväxtverket, som Region Jämtland Härjedalen aktivt deltar i för lärande och erfarenhetsutbyte mellan regionerna.

Vilken/vilka kommuner eller län ska projektet omfatta? Välj kommun

Härjedalen, Berg, Ragunda, Krokom, Åre, Strömsund, Östersund, Bräcke

Vilken/vilka kommuner eller län ska projektet omfatta? Välj land

Sverige

Vilken/vilka kommuner eller län ska projektet omfatta? Välj län

Jämtland

1.6 Tid och aktivitetsplan

Aktivitet	Beskrivning	Startdatum - Slutdatum	Kostnad
Projektledare	Projektledare 25% (40000kr/mån)	2020-10-01 - 2023-04-30	310 000
Handläggare	Handläggare 25% (40000kr/mån)	2020-10-01 - 2023-04-30	310 000
Projektekonom	Projektekonom 10% (40000kr/mån)	2020-10-01 - 2023-04-30	124 000
Extern kommunikation och resultatspridning	Kommunikation och marknadsföring av projektets erbjudanden och aktiviteter mot målgruppen små och medelstora företag inom besöksnäringen enligt ansökan	2020-10-01 - 2023-04-30	100 000
Utvärdering och lärande	Upphandling av extern konsult för fortlöpande utvärdering och lärande av projektets insatser, effekter samt utfall och process för genomförande. Aktiviteten är tänkt att göras i samverkan med JHT och ETOUR vid Mittuniversitetet för största möjliga nytta och tillgängliggörande av resultaten.	2020-10-01 - 2023-04-30	100 000

Aktivitet	Beskrivning	Startdatum - Slutdatum	Kostnad
Resor och Logi	Projekthänförliga resor och logi enligt ansökan	2020-10-01 - 2023-04-30	30 000
Schablonkostnader och OH-kostnader	Projekthänförliga lönebikostnader (45,24%) samt OH-kostnader enligt ansökan (15%)	2020-10-01 - 2023-04-30	498 673

1.7 Budget

Kostnader

Kostnadsslag	2020	2021	2022	2023						Totalt
Personal: Projektekonom 10% (40000kr/mån)	12 000	48 000	48 000	16 000						**124 000**
Personal: Projektledare 25% (40000kr/mån)	30 000	120 000	120 000	40 000						**310 000**
Personal: Handläggare 25% (40000kr/mån)	30 000	120 000	120 000	40 000						**310 000**
Externa tjänster: Utvärdering och lärande	10 000	30 000	30 000	30 000						**100 000**
Externa tjänster: Kommunikation	20 000	40 000	40 000	0						**100 000**
Resor och logi: Resor	2 500	5 000	5 000	2 500						**15 000**
Resor och logi: Logi	2 500	5 000	5 000	2 500						**15 000**
Schablonkostnader: Lönebikostnader 45,24%	32 573	130 291	130 291	43 430						**336 585**
Schablonkostnader: Indirekta kostnader 15%	15 686	62 744	62 744	20 915						**162 089**
Summa kostnader	**155 259**	**561 035**	**561 035**	**195 345**						**1 472 674**
Projektintäkter										
Summa faktiska kostnader	**155 259**	**561 035**	**561 035**	**195 345**						**1 472 674**
Bidrag annat än pengar										
Summa bidrag i annat än pengar										**0**
Summa totala kostnader	**155 259**	**561 035**	**561 035**	**195 345**						**1 472 674**

Finansiering

Offentligt bidrag annat än pengar										
Total offentligt bidrag annat än pengar										**0**
Offentlig kontantfinansiering										
Tillväxtverket: Nationella Regionalfonds programmet, Insatsområde 2	77 629	280 517	280 517	97 672						**736 335**

Total offentlig kontantfinansiering	**77 629**	**280 517**	**280 517**	**97 672**						**736 335**
Total offentlig finansiering	**77 629**	**280 517**	**280 517**	**97 672**						**736 335**
Privata bidrag annat än pengar										
Total privat bidrag annat än pengar										**0**
Privat kontantfinansiering										
Total privat kontantfinansiering										**0**
Total privat finansiering										**0**
Summa medfinansiering	**77 629**	**280 517**	**280 517**	**97 672**						**736 335**

Stödfinansiering

Finansiering	2020	2021	2022	2023						Totalt
Stödfinansiering	77 630	280 518	280 518	97 673						**736 339**

Sammanställning

Stödandel av faktiska kostnader	50,00%
Stödandel av stödgrundande finansiering	50,00%
Stödandel av total finansiering	50,00%
Andel annan offentlig finansiering	50,00%
Andel offentlig finansiering	100,00 %
Andel privat finansiering	0,00%

1.8 Förskott

Sökt förskottsbelopp: 0
Motivering:

1.9 Mina kontakter

Namn:	Erik Noaksson
Telefonnummer:	063-146562
Mobiltelefonnummer:	070-2782244
E-postadress:	erik.noaksson@regionh.se
Roll:	Kontaktperson
Namn:	Kristoffer Bergner
Telefonnummer:	063-155467
Mobiltelefonnummer:	
E-postadress:	kristoffer.bergner@regionjh.se
Roll:	Ekonomi

1.10 Dokument

Filnamn:	Masterplan Turism Post Corona, 20200701.pdf
Beskrivning:	
Uppladdningsdatum:	2020-07-08
Filnamn:	Originalansökan
Beskrivning:	Inkommen originalansökan - Maskinläsbart format
Uppladdningsdatum:	2020-07-09
Filnamn:	Rapport från en rundresa_Maj 2020.pdf
Beskrivning:	
Uppladdningsdatum:	2020-07-09

Typ	EU-medel/Investeringar för tillväxt och sysselsättning/Nationella regionalfondsprogrammet/2 Öka små och medelstora företags konkurrenskraft
Projektnamn	Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån Corona-pandemin/CV19
Sparad	2020-08-28
Mottagare	Tillväxtverket

Viktigt att veta om personuppgifter

1. Uppgifter om projektet

1.1 Projektets namn	Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån Corona-pandemin/CV19
1.2 Datum för projektstart	2020-10-01
1.3 Datum för projektavslut	2023-04-30

1.4 Län och kommuner som omfattas av projektets verksamhet

Jämtland

Berg	Bräcke	Härjedalen	Krokom	Ragunda
Strömsund	Åre	Östersund		

1.5 Typ av projekt	Ramprojekt
1.6 Har projekt sökt finansiering ur minst två programområden?	Nej

1.7 Sammanfattande projektbeskrivning

Region Jämtland Härjedalen avser inom ett ramprogram att utforma erbjudanden om företagsstöd till besöksnäringen i syfte att mildra de negativa effekter som coronakrisen har haft på små och medelstora företag (SME) i Jämtlands län, genom omställningsinsatser utifrån förändrade marknadsvillkor och kundbeteenden. Stödet avser att gå till systemkritiska företag och organisationer, med potential att nå och påverka många företag, som hade sund ekonomi och tillväxtpotential innan krisen och som bedöms kunna ställa om och stärka verksamhet med god affärspotential, Post Corona. Givet att Covid 19/corona-pandemin är den värsta kris som Jämtländskt näringsliv har upplevt i modern tid, framförallt kopplat till besöksnäringen, är det långsiktiga målet att vi med ramprogrammet tillsätter stöd för investeringar och ökad konkurrenskraft för systemviktiga SME under en längre tid och med förhöjda belopp (upp till 1 500 000kr), kopplat till det andra ramprogram som Region Jämtland Härjedalen erbjuder med inriktning på ¿omställningscheckar¿ i mindre belopp (150 000kr) till alla branscher. Eftersom effekterna av Covid-19 inte kommer vara tydliga inom närtid för besöksnäringen, behöver ramprojektet ha flexibilitet att under genomförandeperioden kunna utforma stöd som SME i hela länet efterfrågar. Ramprogrammet kommer därför att ha en flexibilitet i både aktiviteter och stödnivåer som utformas tillsammans med näringen med både mjuka och hårda investeringar som framförallt inriktas på åtgärder inom hållbar tjänste- och produktutveckling, hållbar affärsutveckling, marknadsföring mot nya målgrupper, investeringar för att digitalisera samt företagsutvecklande kompetensinsatser för att bredda verksamheten. Stöd kan också komma att utgå för investeringskostnader för köp av maskiner/inventarier som bidrar till långsiktigt hållbar utveckling av verksamheten.

2. Uppgifter om sökande

2.1 Organisationsnummer	232100-0214
2.2 Organisationsnamn	Region Jämtland Härjedalen
2.3 Juridisk form	Landsting
2.4 Organisationens postadress	Box 654
2.5 Organisationens postnummer	831 27
2.6 Organisationens postort	Östersund
2.7 Arbetsställenummer	6001-7225
2.8 Arbetsställenamn	Näringsliv
2.9 Besöksadress	Hus C, studentplan 3, Campus Östersund
2.10 Postnummer	831 30
2.11 Postort	Östersund
2.12 Är organisationen momsredovisningsskyldig för projektets verksamhet?	Ja
2.13 Omfattas er organisation av Lagen om offentlig upphandling (LOU) eller annan upphandlingslagstiftning, t.ex. LUF?	Ja
2.14 Eventuellt beviljat stöd utbetalas till ert	Bankgiro
Ange nummer för valt betalningssätt	269-0071
2.15 Kontaktperson	
Namn	Erik Noaksson
Telefon	063-146562
E-post	erik.noaksson@regionjh.se
2.16 Projektledare	
Namn	nyrekrytering
Telefon	
E-post	
2.17 Ekonomi	
Namn	Kristoffer Bergner
Telefon	063-155467
E-post	kristoffer.bergner@regionjh.se

3. Samverkansparter

4. Bakgrund och omvärld

4.1 Bakgrund

Region Jämtland Härjedalen avser att inom ramprogrammet utforma erbjudanden om företagsstöd i syfte att mildra de negativa effekter som coronakrisen har på små och medelstora företag (SME) inom besöksnäringen i Jämtlands län. Stödet avser att främst gå till, för besöksnäringen, systemkritiska företag, turismorganisationer och främjandeaktörer som hade sund ekonomi och tillväxtpotential innan krisen och som bedöms kunna ställa om verksamhet med god affärspotential, Post Corona. Region Jämtland Härjedalen har från besöksnäringen och Jämtland Härjedalen Turism (JHT) fått tydliga indikationer att behovet för stöd kommer bli stort och efterfrågat när mer tydliga långsiktiga effekter av pandemin kan skönjas efter sommaren 2020. Detta stöd förväntas bli relativt brett och kunna innefatta insatser för att stärka omställningsförmåga, innovationskraft och konkurrenskraften långsiktigt givet förändrade marknadsvillkor, resemönster, kundbehov, nya kundgrupper etc. Stödet bör därför omfatta såväl mjuka som hårda investeringar där stöd kan lämnas med upp till 50% av den totala kostnaden och får inte vara större än vad som behövs med hänsyn till övriga finansieringsmöjligheter.

Ansökningsperioden för det tänkta företagsstödet är tänkt att vara tillgängligt för perioden 2020-10-01 till 2022-08-31, där investeringen måste vara genomförd senast 2023-02-28. Slutredovisning ska ske till Tillväxtverket senast 2023-04-30. Ansökningsperioden kan bli kortare beroende på om ramprogrammets medel tar slut tidigare. Region Jämtland Härjedalen avser att ställa som krav att investeringen måste påbörjas inom tre månader från beslut om stöd.

4.2 Omvärld och samverkan

Näringslivet i Jämtlands län upplever just nu kopplat till corona-pandemin den värsta nedgången i modern tid. Företagens behov i Jämtlands län kopplat till Covid-19 följs upp av Region Jämtland Härjedalen sedan april genom dialog och mobilisering av näringslivet vecko/månadsvis tillsammans med Länsstyrelsen, vilket gör att vi har en mycket god bild och statistik av läget och upplevda behov.

Besöksnäringen kan på goda grunder antas vara den näring som drabbats hårdast av corona-pandemin, både globalt, nationellt och regionalt. Detta gäller i synnerhet för Jämtland Härjedalen som är den region i Sverige där besöksnäringen har allra störst betydelse i relation till regionens folkmängd, och där i stort sett hela regionens besöksnäring stängde ner inför påsken och resten av vintersäsongen.

Region Jämtland Härjedalen, Område Näringsliv, har därför i samverkan med JHT tagit fram ett Omställningspaket Post Corona bestående av flera delar specifikt inriktat på de behov och förändrade förutsättningar som vår besöksnäring nu upplever. Konceptet har till stor del sin grund i det arbete med en "Masterplan Turism Post Corona" (bilaga 1) som JHT tidigt tog initiativ till att koordinera tillsammans med näringen för att mobilisera resurser och kraft till hela länets turismnäring. Masterplanen tar sin grund i den "Rundresa" inklusive en workshop genomförd 11 maj 2020 som genomförts för att bl a analysera möjliga långsiktiga effekter av Covid-19, utifrån tre tänkbara scenarier, utarbetade i samarbete med extern konsult och turismforskningen vid ETOUR, Mittuniversitetet (bilaga 2).

Omställningspaketet ser översiktligt ut som följer; (A) Företagsstödjande insatser inom det (av Tillväxtverket) redan beviljade projektet "Ökad konkurrens- och investeringskraft för små och medelstora företag i Jämtlands län orsakade av Covid-19/Coronapandemin" som vänder sig till hela näringslivet i Jämtlands län. Projektägare är Region Jämtland Härjedalen. (B) Kopplat till detta vill Region Jämtland Härjedalen utöka möjligheten till förhöjda nivåer av företagsstöd (denna ansökan till det nationella regionalfondsprogrammet) i ett längre tidsintervall mot specifikt besöksnäringen. (C) Planerat regionalt projekt "Besöksnäringens roll för hållbar regional utveckling 2.0". Ansökan lämnas in till ERUF regional utlysning 10 september. JHT står som sökande. (D) Planerat interregionalt/nationellt projekt med arbetsnamnet "Hållbar utveckling Jämtland Härjedalen, Gotland, Dalarna", med de tre regionala turismorganisationerna i ett samverkansprojekt. Förhoppningen vara att inkomma med en gemensam ansökan till denna utlysning men tidsbrist, semesterperiod mm. har gjort att man inte nått hela vägen fram utan avser att återkomma till Tillväxtverket med detta projektförslag senare under hösten 2020.

4.3 Koppling till det regionala näringslivet

Det regionala Omställningspaketet som JHT har tagit fram i samverkan med Region Jämtland Härjedalen bygger i nuläget på fyra delar varav (A) och (B) avser företagsstöd inom två skilda ramprogram (där (B) avser denna ansökan) och de två sistnämnda (C) och (D) utgörs av strategiska samverkansprojekt inom näringen regionalt och nationellt (med Gotland och Dalarna) som finns översiktligt beskrivna i den bifogade "Masterplan Turism Post Corona". A är redan beviljat och C planeras vända sig till den regionala utlysningen av ERUF/Regionala Strukturfonden med ansökningsdatum den 10 september 2020.

Stödets syfte inom insats (B), som denna ansökan avser, är att stärka små och medelstora företags konkurrenskraft och omställning till nya marknadsförutsättningar för att bemöta effekterna av corona-pandemin. Stödet kan omfatta såväl mjuka som hårda investeringar.

Ett möjligt upplägg på stöd som kan komma att erbjudas inom detta ramprogram skulle kunna innefatta följande godkända investeringar och stödnivåer:

- Köpa konsulttjänster för hållbar tjänste- och produktutveckling och diversifiering
- Köpa konsulttjänster för hållbar affärsutveckling, ex. kartläggning, rådgivning och analyser
- Köpa konsulttjänster för marknadsföring mot nya målgrupper
- Investeringar för att digitalisera, ex. ny webblösning
- Företagsutvecklande kompetensinsatser för att bredda verksamheten
- Hårda investeringskostnader som kan vara kostnader för köp av maskiner/inventarier som bidrar till långsiktigt hållbar utveckling av verksamheten
- Insatser för att stärka tematisk eller geografisk samverkan mellan företag så som sampaketering och nätverksbyggande
- Insatser för utveckling av främjandesystemet och utveckling av kluster, så som ex. utveckla arbetssätt för att stödja utveckling av medlemsföretag i besöksnäringen, kunskapshöjande insatser till främjandesystemet genom anpassning av verktyg och modeller utifrån företagens behov och förutsättningar, eller till att vara ett stöd i företagens affärsutveckling
- Insatser för att stärka en plats, destination eller led exempelvis:
- Insatser för att stärka lokala näringslivs- och servicekedjor i områden där besöksnäringen, inklusive affärsresande och konferensverksamhet, är en viktig beståndsdel för områdets livskraft och sysselsättning
- Insatser för att utveckla och stärka förgreningspunkter och service för vandrings- och cykelleder utifrån kedjan att hållbart resa, bo, äta och göra

- Primära målgrupp är turismdestinationerna i länet (Funäsdalen, Vemdalen, Lofsdalen, Östersund, Åre, Bydalen) som når många SME. Här räknar vi med en stödnivå som kan vara mellan 500 000kr till 1 500 000kr.
- Sekundär målgrupp är andra främjandeorganisationer (ex. ekonomiska föreningar) och enskilda företag som är systemkritiska för besöksnäringen i respektive kommun och med potential att nå ut till många kunder, andra samverkande företag och destinationen/kommunen som helhet. Här räknar vi med en stödnivå som kan vara mellan 500 000kr till 750 000kr.
- Stödnivån för de sökande företagen/organisationerna är maximalt 50% av den totala investeringskostnaden.
- Det får inte handla om köp av tjänst för normala driftskostnader.

Utifrån ramprogrammets totala omslutning på 10 miljoner så kommer 8,5 miljoner att kunna gå ut som företagsstöd, och 1,5 miljoner kommer budgeteras som ett projektstöd. Projektstödet innefattar ramprogrammets administrativa genomförandekostnader, så som, personal, resor, logi, utvärdering, indirekta kostnader.

- Totalt sökt belopp från Tillväxtverkets nationella program är 10 miljoner.
- Totalt belopp för företagsstödjande investeringar från Tillväxtverkets nationella program blir 8,5 miljoner.
- Totalt belopp för projektstödjande aktiviteter från Tillväxtverkets nationella program blir 1,5 miljoner.
- Totalt omslutning för företagsstödjande investeringar, inklusive företagens/organisationernas investeringar (50%), blir ca 17,0 miljoner.

4.4 EU's strategi för Östersjöregionen

Ramprogrammet vänder sig till enskilda företag med verksamhet i Jämtlands län och som planerar att göra investeringar i sitt/sina företag utifrån gällande förordningarna för företagsstöd. Bedömningen är att programmet inte har någon direkt koppling i sitt
syfte som kan länkas till Östersjöstrategin.

5. Mål och resultat

5.1 Mål

Inom detta ramprogram vill Region Jämtland Härjedalen erbjuda små och medelstora företag (SME) möjligheten att söka företagsstöd, med förhöjd stödnivå upp till 50%, för att mildra effekterna av covid-19 som gör det möjligt att ställa om företagets erbjudanden utifrån förändrade marknadsförutsättningar. Företagsstödet kan sökas av företag med verksamhet i hela Jämtlands län. Region Jämtland Härjedalen avser genom denna ansökan att avsätta 8,5 miljoner kronor för denna stödform som är sökbar tom 31 augusti 2022. Stödet behovsprövas för varje företag och Region Jämtland Härjedalen prioriterar ansökningar där stödet behövs bäst. I vår bedömning kommer vi att prioritera systemkritiskt viktiga företag/organisationer med potential att nå många SME inom besöksnäringen inom respektive kommun, ex. destinationsföretag och ekonomiska föreningar, eller liknande främjandeaktörer. Givet de tänkta preliminära takbeloppen för stöden är vår förhoppning att nå ut till ca 10-20 företag under perioden.

Utifrån besöksnäringens nyligen framtagna analysmaterial, ser vi nu ett behov av flera åtgärder som dels tar sin grund i ett särskilt riktat företagsstöd (inom detta ramprogram), med förhöjda stödnivåer, men även mot ett sammanhållande länsövergripande strategiskt projekt i samverkan med de lokala destinationerna som på sikt även inkluderar besöksnäringen på Gotland och Dalarna. De regioner i landet där besöksnäringen har störst betydelse i relation till respektive regions folkmängd. Denna ansökan om ett ramprogram finansierat av det nationella regionalfondsprogrammet, tillsammans med en planerad projektansökan från JHT till det regionala regionalfondsprogrammet den 10 september, bildar således en helhet för att finansiera och operativt tillsätta regionala resurser för att mobilisera kring det Omställningspaket som besöksnäringen i Jämtlands län efterfrågar Post Corona.

Båda de senare beskrivs kort i bifogat Masterplan-dokument och för närvarande pågår en tät dialog med de båda andra regionerna och tillväxtansvariga myndigheter i resp. region om projektifiering av dessa koncept. Planen är att även om Omställningspaketet innehåller flera delar så ska det vad avser Jämtland Härjedalen hållas samman i ett samarbete mellan i första hand Regionen och JHT. I samtliga delar är målet att också hålla fast vid det sedan tidigare etablerade samarbetet mellan regionens besöksnäring och turismforskningen vid ETOUR vid Mittuniversitetet.

5.2 Målgrupp(er)

Primära målgruppen är turismdestinationerna i länet (Funäsdalen, Vemdalen, Lofsdalen, Östersund, Åre, Bydalen) med potential att nå många SME inom besöksnäringen i respektive kommun.

Sekundär målgrupp är andra främjandeorganisationer (så som ekonomiska föreningar och liknande) samt enskilda företag, som är systemkritiska för besöksnäringen i respektive kommun och med potential att nå ut till många kunder, andra samverkande företag, och destinationen/kommunen som helhet.

För att kunna få ta del av stödet i ramprogrammet ska företaget ha:
- Drabbats av Corona-pandemin
- Arbetsställe registrerat i Region Jämtland Härjedalen
- Bedrivit sin verksamhet på heltid i minst ett år (räknat från 2019-01-01) (Undantagen för kravet om heltidsverksamhet är turismföretag som bedriver sin verksamhet säsongsvis.)
- Minst ett bokslut
- Bedriva näringsverksamhet och inneha F-skatt.

Stödet riktar sig till företag som drabbats av corona-pandemin och vidtar åtgärder för att säkra verksamhetens långsiktiga fortlevnad. Företagen som söker stödet ska redogöra för hur verksamheten drabbats av coronapandemin, vilka åtgärder de planerar vidta och vilka effekter åtgärderna bedöms ha för företagets framtid.

Stöd kommer inte lämnas till:
- Företag verksamma inom fiske, fiskeförädling samt primärproduktion av jordbruksprodukter
- Investeringar som påbörjats innan ansökan har inkommit till Region Jämtland Härjedalen
- "Hobbyverksamhet" eller verksamhet som bedrivs vid sidan av anställning
- Köp från närstående (gäller både personer och närstående företag)
- Moms

Ett grundkrav för att ett företag ska kunna beviljas stödet är att företaget inte är på obestånd, är skyldig att upprätta kontrollbalansräkning eller är föremål för företagsrekonstruktion. Med obestånd avses att företaget saknar förmåga att betala sina skulder och att denna förmåga inte endast är tillfällig. Kontrollbalansräkning ska upprättas när det finns skäl att anta att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet.

5.3 Förväntat resultat vid projektavslut

Region Jämtland Härjedalen har en målsättning att nå ut till ca 10-20 företag inom detta ramprogram, givet att stödnivån sätts till preliminärt de nivåer som denna ansökan beskriver. Om stödnivåerna skulle sättas till ett högre maxbelopp kommer sannolikt färre företag kunna ta del av stödet, vilket då motiveras av att dessa mottagare har en potential att nå många SME inom respektive kommun, ex. ett destinationsbolag eller liknade främjandeaktör. Från besöksnäringen och JHT har tydliga signaler inkommit om att ett företagsstöd, liknande de "omställningscheckar Post Corona" som Regionen redan har beslutat om upp till max 150 000kr inom ett annat ramprogram, är efterfrågat särskilt mot länets besöksnäring, men med möjligheten till högre stödnivåer framförallt riktat mot länets främjandeaktörer, destinationsbolag och liknande organisationer (ej AB). Med det nu riktade erbjudande som denna ansökan och insats avser är det Region Jämtland Härjedalens förhoppning och ambition att detta stöd, i kombination med andra regionala och nationella stöd, ska hjälpa besöksnäringen i Jämtlands län att ställa om och gå stärkta ur corona-pandemi krisen på ett sådant sätt att sysselsättning och jobb bibehålls och utvecklas på ett sätt som långsiktigt och hållbart stärker och utvecklar länets besöksnäring.

5.4 Förväntade effekter på lång sikt

Givet att Covid-19/corona-pandemin är den värsta kris som Jämtländskt näringsliv har upplevt i modern tid, framförallt kopplat till besöksnäringen, är det långsiktiga målet att vi med detta ramprogram tillsätter företagsstöd för investeringar och ökad konkurrenskraft till för besöksnäringen systemviktiga SME i hela länet. Utifrån att effekterna av corona-pandemin idag inte är fullt överblickbara behöver ramprogrammet ha flexibilitet att under genomförandeperioden kunna utforma stöd som SME i hela länet efterfrågar. Ramprogrammet kommer därför ha en relativt bred inriktning på både mjuka och hårda investeringar som framförallt inriktas på åtgärder inom hållbar tjänste- och produktutveckling, hållbar affärsutveckling, marknadsföring mot nya målgrupper, investeringar för att digitalisera samt företagsutvecklande kompetensinsatser för att bredda verksamheten. Stöd kan också komma att utgå för investeringskostnader för köp av maskiner/inventarier som bidrar till långsiktigt hållbar utveckling av verksamheten.

Styrning mot hållbar omställning:

I arbetet med stödgivningen kommer de nationella hållbarhetsdimensionerna - ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet att vara en integrerad del i stödprocessen och ligga till grund för alla prioriteringar.

I JHT's framarbetade Masterplan Turism Post Corona (bilaga 1) finns en tydlig inriktning och ambition för det hållbarhets- (sid 3) och omställningsarbete (tabell sid 4) som är vägledande för hela besöksnäringen Post Corona. Prioriterade insatsområden att styra investeringar och omställningsaktiviteter emot är ex. prisstegring, lönsamhet och säsongsvariation (ekonomi), trängsel, buller och intressekonflikter (socialt) samt erosion, utsläpp och klimat (miljömässigt) för att nämna några. Mer om besöksnäringens strategi för hållbarhet finns även att läsa på länken (https://jht.se/masterplan-turism-post-corona/, sid 5).

Region Jämtland Härjedalen avser att följa dessa rekommendationer och förslag i genomförandet av detta ramprogram i nära samverkan med framförallt forskningen vid ETOUR för att utveckla ett evidence-baserat arbetssätt som även kan nå synergieffekter och verka styrande för Regionens andra ramprogram Post Corona mot hela näringslivet ("Ökad konkurrens- och investeringskraft för små och medelstora företag i Jämtlands län orsakade av Covid-19/Coronapandemin").

För att säkerställa att arbetet även följer Agenda 2030/SDG-målen och att bedömningar av inkommande investeringsansökningar görs på ett kvalitetssäkrat sätt kommer projektledaren ansvara för att fastställa kriterier och grunder för beslut utifrån bästa praxis på området. Vi kommer här bl.a. titta på Tillväxtverkets c-voucher-projekt (https://c-voucher.com/) och vägledning från Regeringsuppdraget "Hållbar regional utveckling - Utvecklingskraft med stärkt lokal och regional konkurrenskraft för en hållbar utveckling i alla delar av landet", som Region Jämtland Härjedalen aktivt deltar i för lärande och erfarenhetsutbyte mellan regionerna.

6. Organisation och genomförande

6.1 Projektorganisation

Ramprogrammet genomförs av Region Jämtland Härjedalens Näringslivsenhet i samverkan med JHT. Näringslivsenheten ansvarar för hela programmets genomförande och bemanning dvs både projektledning och handläggning av stöd, inklusive ekonomisk redovisning mot Tillväxtverket. Näringslivsenheten ansvara också för upphandling av tjänster för kommunikation samt uppföljning och utvärdering. Samverkan i genomförandet och erfarenhetsutbytet kommer fortlöpande att ske i dialog med JHT och ETOUR vid Mittuniversitetet.

6.2 Arbetssätt

Genom att företagsstöden har varit en del av utvecklingsmöjligheterna under många år i Jämtland Härjedalen är kännedomen om företagsstödets möjligheter stor bland de offentligas representanter såsom kommunernas näringslivsavdelningar/bolag, företagssammanslutningar som Handelskammaren, Företagarna, Jämtland Härjedalen Turism, turistdestinationernas destinationsbolag, ALMI, Norrlandsfonden, Länsstyrelsen med flera. Det direkta genomförandet av ramprogrammet och stödgivning sker i stor utsträckning genom att företag tar kontakt med stödenheten för att diskutera möjligheter till stöd för en investering. Kontakten kan också ha initierats på många olika sätt, t.ex. genom förfrågningar där företag/sökanden har fått hjälp (förmedlats) via kommunerna, Region Jämtland Härjedalens hemsida, företagsorganisationer, banker eller revisionsföretag. Vid vissa tillfällen uppstår även förfrågningar då stödenheten är ute på besök hos företagen.

Inom ramprogrammet kommer vi stärka samverkan och erfarenhetsutbytet mellan JHT, destinationsbolagen, och andra främjandeaktörer i hela länet, och Region Jämtland Härjedalens Näringslivsenhet, i utveckling och handläggning av erbjudanden till företagen utifrån denna ansökan. Detta kommer framförallt ske utifrån de forum som redan finns etablerade via Masterplan Turism Post Corona och som utgörs dels av JHT's arbetsutskott och dels av den nyligen bildade "Möjlighetskommission" (se mer bilaga 1) som nu finns operativa.

Dessa kanaler kommer kompletteras av marknadsföringsinsatser som planeras inom ramprogrammet. Programmet kommer genomföras med stödgivande insatser under perioden 2020-10-01 till och med 2022-08-31. Perioden 2022-09-01 till 2023-02-28 är planerad att fungera som en genomförandeperiod av tilldelade stöd, dvs investeringarnas genomförande och redovisning av insatserna samt utbetalning av stöd för gjorda investeringar. Perioden 2023-03-01 till 2023-04-30 avser slutredovisning, uppföljning och lärande samt avrapportering av ramprogrammet mot finansiärerna Tillväxtverket samt Region Jämtland Härjedalen.

Själva förfarandet av stödgivningen utgår från att stödsökande inlämnar en ansökan som görs via www.minansokan.se, där sökande beskriver vad det är sökande skall investera i/utveckla, investeringens kostnader och förslag på finansiering, sökandes ekonomi sedan några år tillbaka, och hur man bedömer att det ekonomiska läget skall utvecklas utifrån investeringen. Handläggarna har kontinuerligt en diskussion med sökanden om förutsättningar för att erhålla stöd, och efter beredning av ärendet erhåller så sökande ett preliminärt beslut om stöd som baseras på en procentsats utav tänkta investering och med en maxsumma som kan komma ifråga för stödet. Därefter genomför sökanden investeringen och redovisar investeringens utgifter varpå stödsökanden erhåller stöd enligt den procentsats som framgick av beslutet. Vid slutredovisning fastställs så stödets storlek med ett slutligt beslut.

7. Aktiviteter

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Kostnad	Beskrivning
Extern kommunikation och resultatspridning	2020-10-01	2023-02-28	100 000	Kommunikation och marknadsföring av ramprogrammets erbjudanden och aktiviteter mot målgruppen små och medelstora företag inom besöksnäringen enligt ansökan

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Kostnad	Beskrivning
Avslutsarbete	2023-03-01	2023-04-30	48 000	Avslutsarbete med sammanställning av slutrapport till Tillväxtverket, inklusive ekonomisk slutredovisning och sammanställning enligt Tillväxtverkets regelverk. Kostnaden avser totala lönekostnader för funktionerna projektledare, handläggare samt projektekonom.
Delaktivitet	**Startdatum**	**Slutdatum**	**Kostnad**	**Beskrivning**
Schablonkostnader och OH-kostnader	2023-03-01	2023-04-30	32 172	Schablonkostnader och OH-kostnader enligt budget

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Kostnad	Beskrivning
Utvärdering och lärande	2020-10-01	2023-02-28	100 000	Upphandling av extern konsult för fortlöpande utvärdering och lärande av projektets insatser, effekter, utfall och process för genomförande.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Kostnad	Beskrivning
Resor och logi	2020-10-01	2023-02-28	30 000	Projekthänförliga resor och logi enligt ansökan

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Kostnad	Beskrivning
Projektledning, handläggning och administration	2020-10-01	2023-02-28	696 000	Avser kostnader för projektledning, handläggning och projektekonomi för genomförandet av ramprogrammet enligt budget

Delaktivitet	Startdatum	Slutdatum	Kostnad	Beskrivning
Schablonkostnader och OH-kostnader	2020-10-01	2023-02-28	466 502	Schablonkostnader och OH-kostnader enligt budget

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Kostnad	Beskrivning
Företagsstöd	2020-10-01	2023-02-28	17 054 655	Stödgivning enligt SFS 2015:210 och SFS 2015:211. Fördelning av det totala företagsstödet mellan företagens del, Region Jämtland Härjedalens del samt Tillväxtverkets del i enlighet med ramprogrammets budget (se budget)

7.2 Innebär någon/några av aktiviteterna i projektet att projektet bekostar insatser som är riktade till enskilda företag?

Ja

Om ja, vilken/vilka aktiviteter?

Företagsstöd med stödgivning enligt SFS 2015:210 och SFS 2015:211 utifrån vad som är beskrivet i denna ansökan.

Fördelning av det totala företagsstödet enligt ramprogrammets redovisade budget (se ansökan) mellan företagens del, Region JH's del samt Tillväxtverkets del.

Om ja, ange budgeterad kostnad

17 054 655

7.3 Finns aktiviteter av socialfondskaraktär?

Nej

Om ja, vilken/vilka aktiviteter?

Om ja, ange budgeterad kostnad

7.4 Genomförs aktiviteter i projektet utanför det programområde som denna ansökan gäller, men ska finansieras genom denna ansökan?

Nej

Om ja, vilken/vilka aktiviteter?

Om ja, ange budgeterad kostnad

8. Indikatorer

8.1 Ange investeringsprioritering

Stödja kapacitet för SMF att växa på regionala, nationella och internationella marknader och att ägna sig åt innovationsprocesser

8.2 Kvantifiera projektets bidrag i följande aktivitetsindikatorer

Kommentarer till indikatorerna

Antal företag som får stöd	20	företag	Mellan 10-20 företag/främjandeaktörer/ destinationsbolag, systemkritiska för besöksnäringen och med potential att nå många SME:er inom branschen, förväntas få stöd via ramprogrammet enligt ansökan
Antal företag som får annat ekonomiskt stöd än bidrag	240	företag	Givet att ramprogrammets primära målgrupp av destinationsbolag och främjandeaktörer vardera når ut med ett aktivt stöd (exkl. informationsinsatser) till minst 30 SME'er per kommun, så tror vi att en siffra på ca 240 (8 ggr 30st) SME'er är realistiskt
Privat investering som matchar offentligt stöd till företag (annat än bidrag)	8 527 327	SEK	Det maximala stödet ut till företagen är 50%, vilket ger för detta ramprojekt en total omslutning av 17 054 654 SEK

8.3 Ange programspecifikt mål

ökad volym investerat kapital (ERDF-medel undantaget) i små- och medelstora företag

9. Budget

Kostnadstyp	2020	2021	2022	2023	Totaler
Personal	72 000	288 000	288 000	96 000	744 000
- Projektledare (25%)	30 000	120 000	120 000	40 000	
- Handläggare (25%)	30 000	120 000	120 000	40 000	
- Projektekonom (10%)	12 000	48 000	48 000	16 000	
Externa tjänster	30 000	70 000	70 000	30 000	200 000
- Utvärdering och lärande	10 000	30 000	30 000	30 000	
- Kommunikation	20 000	40 000	40 000	0	
Resor och logi	5 000	10 000	10 000	5 000	30 000
- Resor	2 500	5 000	5 000	2 500	
- Logi	2 500	5 000	5 000	2 500	
Investeringar, materiel och lokaler	0	0	0	0	0
Investeringar i portföljbolag	4 000 000	6 000 000	7 054 655	0	17 054 655
- Företagens del av investeringarna	2 000 000	3 000 000	3 527 327	0	
- Regionens del av investeringarna	1 000 000	1 500 000	1 763 664	0	

- Tillväxtverkets del av investeringarna	1 000 000	1 500 000	1 763 664	0	
Schablonkostnader	48 259	193 035	193 035	64 345	498 674
- Lönebikostnader 45,24%	32 573	130 291	130 291	43 430	
- Indirekta kostnader 15%	15 686	62 744	62 744	20 915	
Enhetskostnader	0	0	0	0	0
Klumpsumma	0	0	0	0	0
Projektintäkter (negativ kostnad)	-2 000 000	-3 000 000	-3 527 327	0	-8 527 327
- Företagens egen del	-2 000 000	-3 000 000	-3 527 327	0	
Summa, faktiska kostnader	**2 155 259**	**3 561 035**	**4 088 363**	**195 345**	**10 000 002**
Offentligt bidrag i annat än pengar	0	0	0	0	0
Privat bidrag i annat än pengar	0	0	0	0	0
Summa, bidrag i annat än pengar	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Summa, kostnader	**2 155 259**	**3 561 035**	**4 088 363**	**195 345**	**10 000 002**

Finansiär	**Beskrivning**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**Totaler**
Offentlig kontantfinansiering		1 077 629	1 780 517	2 044 181	97 672	4 999 999
- Region JämtlandHärjedalen	Projektstöd (50%)	77 629	280 517	280 517	0	
- Region Jämtland Härjedalen	Företagsstöd (50%)	1 000 000	1 500 000	1 763 664	97 672	
Privat kontantfinansiering		0	0	0	0	0
Summa, kontant medfinansiering		1 077 629	1 780 517	2 044 181	97 672	4 999 999
Offentligt bidrag i annat än pengar		0	0	0	0	0
Privat bidrag i annat än pengar		0	0	0	0	0
Summa, bidrag i annat än pengar		0	0	0	0	0
Summa, medfinansiering		**1 077 629**	**1 780 517**	**2 044 181**	**97 672**	**4 999 999**

Europeiska regionala utvecklingsfonden	**1 077 630**	**1 780 518**	**2 044 182**	**97 673**	**5 000 003**
Stödandel (EU-medel) av faktiska kostnader	**50 %**	**50 %**	**50 %**	**50 %**	**50 %**
Stödandel (EU-medel) av stödgrundande finansiering	**50 %**	**50 %**	**50 %**	**50 %**	**50 %**
Stödandel (EU-medel) av total finansiering	**50 %**	**50 %**	**50 %**	**50 %**	**50 %**
Andel annan offentlig finansiering (annan än EU-medel)	**50 %**	**50 %**	**50 %**	**50 %**	**50 %**
Andel privat finansiering	**0 %**	**0 %**	**0 %**	**0 %**	**0 %**
Total finansiering	**2 155 259**	**3 561 035**	**4 088 363**	**195 345**	**10 000 002**

Sökt belopp **5 000 003**

9.4 Förväntas projektet generera nettoinkomster efter projektavslut?

Nej

Om osäker, kommentera

9.5 Söker ni förskott på eventuellt beviljat stöd? Nej

Om ja, belopp

Om ja, motivering

9.6 Kommentar till budget

10. Bilagor

Rad	Bilagans namn	Beskrivning/Kommentar
1	Bil1_Masterplan Turism Post Corona.pdf	Bilaga 1_Masterplan Turism Post Corona för Jämtland Härjedalen genom Jämtland Härjedalen Turism (JHT)
2	Bilaga2_Rapport rundresa_Maj 2020.pdf	Bilaga 2_Rapport från rundresa Maj 2020 med hållbarhetsanalys utifrån RUS-projektet "Besöksnäringens roll för regional utveckling 2.0"
3	Bilaga3_Riskanalys_Ramprog.xlsx	Bilaga 3_Riskanalys_Ramprogram Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån CV19
4	Bilaga4_Inköps-upphandlingsplan.xlsx	Bilaga 4_Inköps- och upphandlingsplan_Ramprogram Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån CV19

Signatur

Saknas

2020-06-18
Rev 20200701

Masterplan Turism Post Corona

Bakgrund och inledning

Stora negativa effekter i Jämtland Härjedalen
Coronaviruset har på kort tid fått mycket stora negativa effekter för besöksnäringen och därmed också för andra kringliggande näringar och berörda samhällen vilket bland annat framgick av en nyligen framtagen rapport från Nordanalys på uppdrag av Jämtland Härjedalen Turism. Från 15 juni till och med mitten av juni beräknas ett intäktsbortfall motsvarande 950 mkr i regionens destinationer. De negativa effekterna är tydliga i stort sett i hela världen och i hela landet men inte minst i en region som Jämtland Härjedalen där besöksnäringen har en så stor betydelse. Det här har på senare tid belysts på olika sätt, bl a i den så kallade **SPRIT-utredningen** för några år sedan och senast i det för JHT och Etour gemensamma projektet **"Besöksnäringens roll för regional utveckling"**. Jämtland Härjedalen är också den region i landet där besöksnäringen har överlägset störst betydelse sett i relation till antalet invånare med Gotland som god tvåa och Dalarna på tredje plats.

Planerat strategiarbete tar en omväg
Sedan tidigare finns med stöd av beslut i JHT:s styrelse en plan för att under 2020 påbörja en revidering av den regionala besöksnäringsstrategin samordnad med en rad andra aktiviteter som;

-Regionens arbete med revidering av den regionala utvecklingsstrategin, RUS
-Regionens process avseende smart specialisering
-Den pågående revideringen av den nationella besöksnäringsstrategin
-Regeringens arbete med en strategi för en tydligare politik för besöksnäringen
-Regionens arbete med att skriva fram förslag till innehåll i nytt strukturfondsprogram

I och med Coronasituationen så har den planen övergått till att ta formen av ett omställnings-och återställningsprojekt i syfte att ta besöksnäringen tillbaka till ett läge som på sikt ska vara minst lika starkt som före krisen. I detta ligger både att inse allvaret i situationen och att se de möjligheter och drivkrafter som en kris för med sig. Därav namnet Masterplan Turism Post Corona. Det här är naturligtvis ingen lätt fråga och inget som vi inom besöksnäringen enbart inom vår region kan göra på egen hand utan här kommer det att krävas både vilja, mod och starka samarbeten på flera nivåer men vi behöver ändå stå upp och agera för det vi kan och bör påverka och inte enbart reagera.

Omvägen blir en rundresa
Frågan om att påbörja ett mer långsiktigt arbete diskuterades i samband med JHT:s årsstämma i slutet av mars men då bedömdes det som svårt att i den akuta situation som rådde att ordentligt lyfta det långsiktiga perspektivet. Det beslutades att istället bereda frågan vidare inför JHT:s styrelsemöte 11 maj och att då genomföra en scenariobaserad workshop tillsammans med styrelsen och ett antal inbjudna aktörer. På sikt är planen att den inriktning på arbetet som vi nu valt efter en rundresa i ett senare skede ska återgå till att utgöra en viktig del i ett återstartat strategiarbete.

Struktur för samarbete och fördelning av roller och ansvar
Jämtland Härjedalens besöksnäring har en lång tradition av att utveckla och arbeta i kluster och näringen har till stor del utvecklats genom samarbeten formade av efterfrågan, behov och möjligheter. Samtidigt så har det i Jämtland Härjedalen sedan drygt 10 år tillbaka funnits en gemensam regional strategi för vart vi

ska, kompletterat med ett strategiskt arbete och framför allt ett mer operativt arbete på lokal nivå. Det här har bidragit till en stark näring med en helt avgörande betydelse för utvecklingen framför allt i flera av våra större destinationer. Se bl a i rapporterna ovan. En baksida vi sett i Coronans spår är sårbarheten i att ha så stor del av alla ägg i en och samma korg vilket också påtalades i arbetet med SPRIT-utredningen.

I det fortsatta arbetet utifrån den situation vi nu är i föreslås att nuvarande rollfördelning mellan den regionala och den lokala nivån inom besöksnäringen och andra samverkande aktörer är en grund för arbetet men att behoven i hög grad måste få påverka hur genomförandet av insatser ska organiseras även på längre sikt. Nya utmaningar och förutsättningar skapar möjligheter för att också agera på andra sätt än tidigare och då är det angeläget att invanda mönster och organisationsformer inte utgör hinder för att den välfärdsmaskin som besöksnäringen ska kunna fortsätta fungera och framförallt utvecklas hållbart. Det är inte säkert att framtidens utmaningar ser ut som det vi är vana vid och därför bör vi också undvika att försöka lösa dem så som vi gjort förut. Däremot ska vi lära oss av våra tidigare erfarenheter och här ligger vi långt fram utifrån ett nationellt perspektiv. Vår region huserar några av Sveriges äldsta företagarkluster/destinationsorganisationer inom besöksnäringen och har under lång tid bedrivit ett nära så kallat Triple Helix-arbete, mellan näringen, universitetet och det offentliga.

I tidigare projekt (Framtidens destination, YouTurn 2017) har JHT tillsammans med destinationer och offentliga företrädare t ex studerat destinationsorganisationernas både organisatoriska och ekonomiska förutsättningar och även i **Besöksnäringens roll för regional utveckling** påtalades de finansiella utmaningarna som näringen på olika nivåer står inför. Frågan om att hitta lösningar för någon form av ”turistskatt”, låt vara i annan form än den traditionella och ofta förekommande i andra länder, ligger också högt på agendan. I båda dessa exemplen finns underlag för det fortsatta arbetet inklusive möjligen former för nya former för samarbete.

Några utgångspunkter för det fortsatta arbetet

- Det fortsatta arbetet bör närmast utgå från ett scenario baserat på nr 2 och nr 3 så som de benämns i ”Rapport från en rundresa – JHT:s process med anledning av Coronaviruset våren 2020”, se bilaga. Vi kommer sannolikt att trots ökade resmöjligheter från och med 13 juni både se en fördröjning avseende återställning och en påverkan av resemönster på längre sikt. Dessutom kan det av flera skäl vara nödvändigt att ytterligare utveckla scenarioarbetet i relation till till exempel pandemins utveckling på längre sikt, olika marknader, reseanledningar och besöksmål.

- Den här utgångspunkten bör ligga till grund inte bara för att komma igenom situationen så bra som möjligt på kort sikt utan också för att hantera och nyttja den uppkomna situationen för att driva en förändring i den riktning vi önskar se på längre sikt. På det sättet kan vi även se de möjligheter som en kris kan föra med sig.

- En del i arbetet handlar om att vi behöver utveckla förmågan till att tänka och agera mer långsiktigt och ta höjd för sådant vi inte kan förutse men som ändå kan inträffa. Få är väl de som utvecklat riskanalyser med plats för en pandemi men en utveckling av affärsmodeller som bättre hanterar risker bör stödjas för att ta ett exempel.

- Kompetensförsörjningen behöver säkras ytterligare för att samtliga led i näringens kedjor i både den privata och den offentliga delen kan leverera och bidra till den besöksnäring vi arbetar för utifrån dess stora betydelse för den regionala utvecklingen.

- Utveckling av bättre fakta, statistik, nyckeltal och annan kunskap med stöd i turismforskningen är nödvändig för att kunna följa utveckling på ett mer evidensbaserat sätt och se att den går i önskad riktning. Möjligheten att mäta och beskriva näringens mjuka värden som till exempel besöksnäringens betydelse för regionens attraktionskraft och verksamheter och företag inom andra branscher måste utvecklas så att måtten och informationen är lättillgänglig och tydlig och kan kommuniceras på motsvarande sätt som de hårda värdena.

- Omvärlds- och trendanalys, hur gör andra? Vilka riktningar ser vi, hur löser våra konkurrenter utmaningarna? Hur drar vi större nytta av våra och andras spaningar?

- Hållbarhet på riktigt! Vad behövs för att samtliga delar i kedjan ska kunna agera hållbart och då i en balans mellan delarna miljö, ekonomiskt och socialt men även kulturellt.

- Utveckla samarbetet med andra aktörer, regioner och näringar. I Jämtland Härjedalen kan t ex det nyligen bildade nätverket regionala näringslivsrådet vara en plattform för det.

- Förmågan att välja bort och att fokusera på rätt frågor.

Workshopen 11 maj finns dokumenterad i bilaga och en slutsats är att det för att komma vidare behöver upprättas en handlings- och processplan som också lyfter behovet av resurser i både kompetens och pengar. Ett förslag till en sådan beskrivs nedan.

Utkast till handlingsplan

1 Övergripande

Som beskrivits ovan så är målsättningen att mot bakgrund av det genomförda scenarioarbetet upprätta en handlingsplan avseende en sammanhållen process för tiden juni 2020 till vad gäller vissa delar slutet av 2023. Som framgår nedan så innehåller förslaget olika delar med olika innehåll och tidsperspektiv men med en gemensam riktning avseende syfte och mål. Redan arbetet för att färdigställa handlingsplanen och lägga en grund för olika delar i den kommer att kräva både tid och andra resurser och av den anledningen behöver finansieringsfrågan lyftas redan i inledningen av arbetet.

Göra: Ansök om medel för att kunna bedriva nedanstående arbete via Region Jämtland Härjedalen och Tillväxtverket inom projektet ”Ökad konkurrens- och investeringskraft för små och medelstora företag i Jämtlands län påverkade av Covid-19/ Coronapandemin”. Tidsperiod omgående – februari 2021.

2 Möjlighetskommission

I och med att Coronasituationen uppstod och visade sig både sannolikt vara långvarig och komma att slå hårt mot besöksnäringen så inrättade JHT det arbetsutskott i styrelsen som stadgarna medger till i särskilda situationer. Skäl till det var dels att påtala allvaret i situationen, dels att kunna agera snabbare efter uppkommande behov. Styrelsen är ändå den part som är ytterst ansvarig för arbetet, med arbetsutskottet som en mer operativ del av styrelsen.

Då en rad aktörer med lång erfarenhet av besöksnäring och andra verksamheter, varav flera deltog i workshopen 11 maj, självmant eller på förfrågan sagt sig villiga att medverka i det fortsatta arbetet så kommer dessa att i lämplig form knytas till styrelsen via VD. Sammantaget så kommer den här lösningen att utgöra en typ av ”möjlighetskommission” där namnet valts för att betona vikten av att trots de svåra konsekvenser som Coronasituationen medfört ändå se och arbeta med ett långsiktigt möjlighetsperspektiv. Syftet är att ge extra energi och kompetens, stöd i problemformulering, förankring, förslag till insatser och prioriteringar på olika lång sikt och stöd i den externa kommunikationen.

Göra: Tydliggör uppdraget och arrangera första möte prel juni 2020. Tidsperiod juni 2020 – tillsvidare.

Klara externa aktörer:
Magnus Ling, fd STF
Teres Gärdin Visita
Bibbi Högbom Nordic Choice
Oliver Dogo Handelskammaren
Martin Söderström Åre kommun
Mattias Wikner Persåsen
Martina Lundholm Region Jämtland Härjedalen
Peter Andrén Länsstyrelsen Jämtlands län

3 Projekt ”Besöksnäringens roll för regional utveckling 2.0”

I samband med avslutningen av projektet fördes en diskussion även med Region Jämtland Härjedalen om förutsättningarna för att ta slutsatser av projektet vidare i ett implementerings- och genomförandeprojekt. Det främsta syftet med projektet var att göra inspel till det nu pågående arbetet för att revidera den regionala utvecklingsstrategin och utvecklingen av en strategi för smart specialisering.

En utgångspunkt för ett längre projekt med den här bakgrunden framgår av den sammanställning av besöksnäringens styrkor och svagheter som finns i en av rapporterna. Se nedan. En annan är hur den uppkomna Coronasituationen långsiktigt bedöms påverka besöksnäringen. I det nu avslutade projektet fanns en tydlig medverkan från studenter vid Mittuniversitetet vilket bör eftersträvas även i den här fasen.

	Styrkor	Utmaningar
Ekonomiskt	▪ Intäkter ▪ Sysselsättning ▪ Besöksnäringen som tillväxtmotor ▪ Inflyttning ▪ Skatteunderlag	▪ Prisstegring ▪ Lönsamhet ▪ Säsongsvariation ▪ Personalomsättning ▪ Konjunktur ▪ Riskkapital
Socialt	▪ Nätverk/Samverkan ▪ Lokal service ▪ Stolthet ▪ Varumärke ▪ Identitet ▪ Hälsa ▪ Förståelse/acceptans	▪ Trängsel ▪ Buller ▪ Berusning ▪ Intressekonflikter
Miljömässigt	▪ Miljömedvetenhet ▪ Främjar utveckling av hållbar transport ▪ Naturbevarande	▪ Erosion ▪ Utsläpp ▪ Nedskräpning ▪ Klimat

Mer konkreta förslag på delfrågor att ta med och värderas i ett projektskrivande:

- Utveckling av underlag och fakta, mätmetoder och beskrivningsmodeller med inriktning mot både de traditionella måtten och särskilt de mjuka värden som betydelsen för attraktionen och platsen. Behovet av det senare blev mycket tydligt belyst i projektet Besöksnäringens roll för regional utveckling
- Spritutredning 2.0, med fler medverkande destinationer
- Trender, omvärld, konkurrentanalyser och djupare kunskap om gästen
- Innovativ produktutveckling med utgångspunkt från marknadens efterfrågan
- Investeringsfrämjande och finansieringsfrågor
- Nya affärsmodeller och finansieringsformer för ökad stabilitet
  -Företag, destinationsbolag, regional samverkan och andra delar av näringen
- Naturen som arena för besöksnäringen
- Kompetensutveckling inom ovanstående och andra områden
  -Samordnas bl a med pågående verksamheter under p 5 nedan

Preliminär genomförandetid är januari 2021 – december 2023.

Göra: Ansök om medel i kommande utlysning av strukturfondsmedel med beslut i december 2020. Samordna den fortsatta processen med eventuellt fortsatt arbete med projektförslaget nedan.

4 Projekt Hållbar utveckling Jämtland Härjedalen, Gotland, Dalarna

Inom det så kallade regionala nätverket för turism förs löpande diskussioner om gemensamma frågeställningar, utbyte av erfarenheter och initiativ i frågor som är av betydelse för besöksnäringen. Tillsammans inom nätverket förs även en löpande dialog med bland annat Svensk Turism, Tillväxtverket, andra svenska myndigheter och regeringsrepresentanter.

Bland landets regioner sticker Jämtland Härjedalen, Gotland och Dalarna i nu nämnd ordning ut vad gäller besöksnäringen regionala betydelse i relation till regionernas respektive invånarantal. Det här innebär särskilda utmaningar men också ansvar för att från näringens sida bidra till en i alla avseenden hållbar utveckling i regionerna. Gotland och Dalarna hör också till de regioner som det från JHT:s sida förs mest diskussioner med och i just den här frågan har Visit Dalarna visat ett tydligt intresse för att fortsätta diskussionerna. Med Gotland fördes motsvarande diskussioner vid deras besök i Jämtland Härjedalen december 2019 och från JHT:s sida var ett besök på Gotland inplanerat i maj 2021 för att föra diskussionerna vidare men på grund av Coronasituationen har det skjutits på framtiden.

Exempel på frågor som diskuterats hittills:

- Besöksnäringens roll för regional utveckling
- Besöksnäringens roll och position inom samhällsplaneringen mer konkret inklusive inom den fysiska planeringen
- Infrastruktur och kommunikationer
- Långsiktig kompetensförsörjning
- Behovet av samverkan med turismforskning och annan forskning

Exempel på utgångspunkter för det fortsatta arbetet är utredningen ”Ett land att besöka”, SOU 2017:95 och pågående strategiarbeten på nationell nivå inom både regering och besöksnäring.

Göra: Fördjupa dialogen med Gotland och Dalarna och förutsatt att det gemensamma intresset bekräftas, sök finansiering för genomförande, preliminärt från och med 2021. Samordna den fortsatta processen med projektförslaget ovan.

5 Befintliga projekt och exempel på var aktuella frågor drivs i nuläget, inklusive sådana som kommit upp i samband med Coronasituationen och vid genomförd workshop

Morgondagens medarbetare (avslutas 2022)
-Kompetensförsörjning
-Ledarskap

Besöksservice (avlutas 2020)
-Målgrupp till stor del men inte enbart de mindre destinationerna och samtliga kommuner
-Del i framtida basfinansiering?

Digitala transformationen (avslutas 2020)
-Huvudsaklig inriktning mot kommunikation
-Målgrupp till stor del men inte enbart de mindre destinationerna och samtliga kommuner
-Del i framtida basfinansiering?

Welcome (avslutas 2022)
-Interreg, i samarbete med Tröndelag reiseliv
-Inriktning ökad internationalisering
-Marknads- och gästperspektivet

Göra: Bedömning av om de insatser som ryms och genomförs inom projekten, även beaktat deras tidsperspektiv, är tillräckliga utifrån nuvarande situation och eller på något sätt behöver kompletteras, i förlängningen prioriteras annorlunda eller komma att ingå i eventuella nya satsningar.

6 Exempel på befintliga processer och insatsområden, delar i JHT:s verksamhetsområden

Infrastruktur och kommunikationer
Matpartnerskap
Mark- och naturresursanvändning
-Skogsprogram
-Arenan fjället
-Vatten
Marknadskommunikation till extern bransch, exempel Adventure Sweden
Branschintern information, fakta, nyheter mm, exempel JHT.se och Nyhetsbrev

Göra: Fortsatt arbete och löpande bedömning och dialog om prioriteringar.

7 Behov av underlag, exempel

Underlag
Bokningsprognos och utfall (Destinationerna, Nordanalys)

Från Region JH
-Varsel, permitteringar, arbetslöshet
-Konkurser
-Kommunikationer

Rapporter
Besöksnäringens roll för regional utveckling. Etour/JHT, februari 2020
SPRIT-utredningen, Spridningseffekter i turismnäringen. JHT/Nordanalys, 2017
Jämtland Härjedalen – Strategi 2030 för besöksnäringen
Kännedomsundersökning JHT/Nordanalys. Maj 2020
Fakta om turismen 2019. JHT
Ett land att besöka. SOU 2017:95
Northern sparsely populated areas. OECD 2017
Kartläggning och analys av styrkeområden i Jämtland Härjedalen. Oxford research 2019
Rapport från en rundresa. Dokumentation från JHT:s workshop maj 2020. JHT/Klyo

Aktörskarta
Lokalt
Regionalt
Nationellt
Internationellt

Exempel på liknande processer, omvärldsbevakning mm
Tillväxtverket
-Kontaktperson Erika Rosander

https://www.norden.org/sv/news/naringsministrarna-forbereder-post-corona-strategi

https://www.besoksliv.se/blogg/anders-johansson/en-ny-affarsmodell-for-besoksnaringen/

https://www.unwto.org/tourism-covid-19

Rapport från en rundresa

- JHT:s process med anledning av Coronaviruset våren 2020

KLYO

Östersund

Maj 2020

Per-Anders Nybond &

Robert Pettersson (Pettersson Academy AB)

Innehåll

1 INTRODUKTION 3

2 PROCESSEN 3

3 WORKSHOP 11 MAJ 2020 3

3.1 TRE SCENARIER 4
3.1.1 SCENARIO 1 - SNART TILLBAKA TILL DET TIDIGARE 4
3.1.2 SCENARIO 2 - ÄNDRAT RESMÖNSTER EN TID OCH SEDAN TILLBAKA TILL DET TIDIGARE 4
3.1.3 SCENARIO 3 - ÄNDRAT RESMÖNSTER OCH ALDRIG TILLBAKA TILL DET TIDIGARE 5
3.2 TVÅ PERSPEKTIV 5
3.3 FYRA RESULTATRUTOR 6

4 DISKUSSION 7

5 TÄNKBARA INSATSOMRÅDEN 8

6 AVSLUTNING 9

BILAGA 1: SAMMANFATTNING AV WORKSHOP 11 MAJ 2020 11

SCENARIO 1 OCH 2: SNABBARE ELLER LÅNGSAMMARE ÅTERGÅNG TILL TIDIGARE RESMÖNSTER 11
ÖVNING A: NULÄGE (UTMANINGAR, PROBLEM, KONSEKVENSER O.S.V.) 11
ÖVNING B: BEHOV (LÖSNINGAR, INSATSER, AKTIVITETER, PROJEKT O.S.V.) 11
SCENARIO 3 – UTDRAGET FÖRLOPP OCH ÖVERGÅNG TILL NYA RESMÖNSTER 12
ÖVNING A: NULÄGE (UTMANINGAR, PROBLEM, KONSEKVENSER O.S.V.) 12
ÖVNING B: BEHOV (LÖSNINGAR, INSATSER, AKTIVITETER, PROJEKT O.S.V.) 12

1 Introduktion

Turism och besöksnäring är hårt och direkt drabbade av coronapandemin. Tusentals evenemang har ställts in och många affärs- och privatresor har avbokats. Uteblivna turister innebär uteblivna intäkter och både större och mindre företag kämpar för sin överlevnad. I en region som Jämtland Härjedalen som till stor del är beroende av en fungerande besöksnäring blir effekterna särskilt kännbara. Flera aktörer känner behovet av att på både kort och lång sikt förhålla sig till många nya utmaningar. Ingen vet idag med säkerhet hur framtiden ser ut, men att diskutera och förbereda sig på ett antal tänkbara scenarier är ett sätt att bättre möta utmaningarna.

Föreliggande rapport beskriver arbetet som Jämtland Härjedalen Turism (JHT) startat under våren 2020 med anledning av Coronaviruset. Rapporten är tänkt att sammanfatta den process som inrymmer en workshop den 11 maj 2020 med JHT:s styrelse och ett flertal andra aktörer i Jämtland och Härjedalen.

2 Processen

JHT:s styrelse har beslutat att den regionala besöksnäringsstrategin ska revideras under 2020, och att de i detta arbete ska förhålla sig till andra relevanta strategier på nationell och regional nivå. När coronapandemin fördröjer såväl regeringens och näringens egen besöksnäringsstrategi på nationell nivå liksom regionala strategier (Regional utvecklingsstrategi, Regional strategi för smart specialisering och arbetet med nytt strukturfondsprogram) är det naturligt att även arbetet med Jämtland Härjedalens regionala besöksnäringsstrategi skjuts upp.

Vid sidan om ordinarie verksamhet och mer omedelbara åtgärder kring information, restips och kompetensförsörjning har JHT identifierat behovet av en process som adresserar den rådande coronasituationen. I denna process har två externa resurser upphandlats (rapportens författare) och en workshop hållits. Arbetet med coronaprocessen är tänkt att kunna identifiera nödvändiga satsningar och prioriteringar, men också fungera som underlag i den kommande processen för en regional besöksnäringsstrategi.

3 Workshop 11 maj 2020

Den 11 maj 2020 samlades ett trettiotal personer för workshop (både fysiskt och digitalt). Bland deltagarna fanns representanter för kommuner, region, destinationer, transportörer, hotellnäring, politik och andra turismrelaterade verksamheter. Dagen inleddes med en introduktion av JHT:s VD, följt av inspel från externa föredragshållare (Tillväxtverket, Visit Sweden och Nordanalys). Temat för hela introduktionen var effekter av covid-19 genom utblickar på andra länder, förändrad efterfrågan, omställningsarbetet till följd av corona, Sverige som turistland samt befintliga och tänkbara indikatorer.

Därefter genomfördes själva workshopen med tre hållpunkter:

A. NULÄGE (utmaningar, problem, konsekvenser o.s.v.)
B. BEHOV (lösningar, insatser, aktiviteter, projekt o.s.v.)
C. SLUTSATSER (resultat, samsyn, prioriteringar, ansvarsområde o.s.v.).

De två inledande punkterna hölls som gruppdiskussioner med två grupper fysiskt på plats och en med deltagarna på distans. Under dessa båda punkter utgick deltagarna från två breda scenarier, 1) *turismen återgår till det tidigare* respektive 2) *turismen förändras*), samt två perspektiv 1) *turistperspektivet* respektive 2) näringslivsperspektivet. Scenarier och perspektiv är utförligare beskrivna nedan.

3.1 Tre scenarier

Tiden var kort mellan larmrapporter om överturism till larmrapporter om underturism. Men vad händer när viruset drar sig tillbaka och restriktionerna lättar? Ska vi som många gånger tidigare se en snabb återhämtning till det tidigare, eller kommer turismen denna gång att förändras i grunden? Baserat på internationell forskning kan tre tänkbara scenarier skönjas, alla sannolika men med helt olika konsekvenser.

3.1.1 Scenario 1 - Snart tillbaka till det tidigare

Coronaviruset avtar relativt snart och immunitet leder till att resandet återhämtar sig snabbt både nationellt och internationellt. Restriktioner för resande och sammankomster tas tillbaka och både affärs- och privatresandet återgår till samma resmönster som innan pandemin. Liknande snabba återhämtningar för besöksnäringen har synts efter tidigare samhällsstörningar som terrorattentaten i USA 2001, SARS-epidemin 2003, tsunamin 2005 och finanskrisen 2008.

3.1.2 Scenario 2 - Ändrat resmönster en tid och sedan tillbaka till det tidigare

I detta scenario dröjer det lite längre innan coronavirusets spridning avtar. Kanske muterar viruset eller kommer tillbaka i flera vågor. Under pågående pandemi ser vi ett kraftigt minskat resande. Restriktioner gör att många håller sig hemma och i närheten av hemmet. Icke nödvändigt resande uteblir. Vi ser en utdragen period med stort lokalt och inhemskt resande, lokal konsumtion och fokus på friluftsliv och uteaktiviteter. En utdragen pandemi kan leda till ekonomisk nedgång i många länder, kanske recession och ekonomisk depression – samtliga faktorer som skulle minska resandet.
Så snart coronavirusets spridning avtar och restriktionerna minskar kommer vi i detta scenario dock att se en återgång till det tidigare. Sannolikt tar återhämtningen längre tid än i föregående scenario eftersom många företag visat sig ha affärsmodeller som har svårt att klara uteblivna intäkter en längre tid. Efter återgången syns därför flera återstartade och nystartade verksamheter.

3.1.3 Scenario 3 - Ändrat resmönster och aldrig tillbaka till det tidigare

Det dröjer innan coronaviruset avtar och när det gör det får vi se ett paradigmskifte inom turism och besöksnäring. I detta scenario ser vi att särskilt det långväga och miljöbelastande resandet minskar drastiskt när synen på turism och resande ändras. Eftersom många vant sig vid att jobba med videomöten kommer affärsresande delvis ersättas med distansmöten. Konferenser, kryssningar och långdistansflygningar blir mer sällsynta. Aktiviteter nära hemmet ökar och fritidshusturism och friluftsliv ökar. Coronatiden leder till ett ökat intresse för miljö och hållbarhet vilket bidrar ett mer ansvarsfullt resande. Pandemin kan också leda till en kritisk omprövning av idén om ständig ekonomisk tillväxt till förmån för allas bästa och långsiktig hållbarhet.

3.2 Två perspektiv

All turism utgår från en efterfrågesida och en utbudssida. När människor reser och vistas utanför sin vanliga omgivning för kortare tid än ett år brukar vi kalla det turism. Syftet kan vara affärer, privat eller annat. För att få en tydligare bild av utfallet från scenarioövningarna lyftes dessa båda perspektiv in:

- TURISTEN (efterfrågan - konsumentsidan)
- FÖRETAGET (utbudet - producenten)

Denna indelning gör det också lättare att i förlängningen svara på frågan vilka insatser som bör landa på vems att-göra-lista.

3.3 Fyra resultatrutor

För att underlätta för deltagarna och få en effektivare process slogs scenarierna 1 och 2 (återhämtning till samma resmönster som tidigare) ihop till ett gemensamt scenario och det gav ”fyra rutor” att diskutera och fylla med innehåll. I den första övningen utifrån ett NULÄGE och i den andra övningen utifrån BEHOV, d.v.s. hur möter vi utmaningar och problem? Stora ark med förtryckta tabeller delades ut inför övningarna.

	TURISTEN (EFTERFRÅGESIDAN)	NÄRINGEN (UTBUDSSIDAN)
SCENARIO 1 & 2 SNABB ELLER FÖRDRÖJD ÅTERHÄMTNING TILL SAMMA RESMÖNSTER.	Övning 1 NULÄGE: Vilka utmaningar, problem eller konsekvenser ser ni för turisten… Övning 2 BEHOV: Vad kan göras för att turisten ska välja att resa till Jämtland-Härjedalen? D.v.s. hur möter vi utmaningarna och problemen som formulerades i förra övningen?	Övning 1 NULÄGE: Vilka utmaningar, problem eller konsekvenser ser ni för företaget… Övning 2 BEHOV: Vad kan göras för att turisten ska välja att resa till Jämtland-Härjedalen? D.v.s. hur möter vi utmaningarna och problemen som formulerades i förra övningen?
SCENARIO 3 FÖRDRÖJD ÅTERHÄMTNING TILL NYA RESMÖNSTER.	Övning 1 NULÄGE: Vilka utmaningar, problem eller konsekvenser ser ni för turisten… Övning 2 BEHOV: Vad kan göras för att turisten ska välja att resa till Jämtland-Härjedalen? D.v.s. hur möter vi utmaningarna och problemen som formulerades i förra övningen?	Övning 1 NULÄGE: Vilka utmaningar, problem eller konsekvenser ser ni för företaget… Övning 2 BEHOV: Vad kan göras för att turisten ska välja att resa till Jämtland-Härjedalen? D.v.s. hur möter vi utmaningarna och problemen som formulerades i förra övningen?

Utmaningar respektive förslag till lösningar redovisas i *Bilaga 1*. Sammanställningen är i bilagan, liksom i diskussionerna, uppdelade mellan scenario 1 och 2 (återgång till tidigare resmönster) samt scenario 3 (övergång till nya resmönster).

4 Diskussion

Upplägget med scenarier får sägas ha fungerat bra. Att reducera antalet scenarier till två huvudscenarier var bra och räckte för att få en nyanserad bild. Att dessutom diskutera ur såväl efterfråge- som utbudsperspektiv fungerade bra och gör det enklare att hålla isär vem som bör jobba med vad. Det är dock inget scenario som deltagarna lyfter som mest sannolikt, utan båda alternativen konstateras kunna inträffa. Några är mer fokuserade på det korta perspektivet, och några tänker mer långsiktigt.

En tydlig slutsats i diskussionerna var att regionens närområde blir viktigt både i det korta och i det långa perspektivet. Grannregioner och de nordiska länderna identifieras som allra viktigast. I förlängningen av detta önskar man att aktörer på både nationell och regional nivå ges möjlighet, och inser behovet av, omprioriteringar i de fall det kan anses motiverat. Exempelvis Visit Sweden uppmuntras att krympa sitt geografiska fokus till ett mindre och mer Sverigenära område.

I skenet av den geografiska koncentrationen beskriven ovan diskuterades hur vi påverkas av en förväntad minskning av internationell turism. Många företag har under senare tid jobbat med sin exportmognad och många stödprojekt har bidragit positivt i detta. Ett exempel som nämns är JHT:s egna projekt *Welcome*. Om det nu blir så att inkommande turism minskar finns det en utmaning i att dels ställa om verksamheter till en mer lokal marknad, dels kompensera ett förväntat intäktsbortfall. *Räcker det i framtiden med intäkter från nationella gäster?*

I det turistiska systemet förutsätter utbyte mellan utbud och efterfrågan någon form av transport. Under workshopen konstateras att det i Sverige nu säljs 90% färre flygstolar jämfört med samma tid förra året. Kollektiva färdmedel som buss, men även tåg, har drabbats hårt både av reserestriktionerna i sig, men också det faktum att personer inte vill vistas i trånga utrymmen tillsammans med andra. Under diskussionerna konstateras att bilen blir viktig som turistiskt transportmedel, åtminstone i det korta till medellånga perspektivet.

Kommunikation och marknadsföring upptog ett stort utrymme av diskussionerna. Både *vem* som ska kommunicera *vad* via vilka kanaler på utbudssidan, men också hur olika målgrupper tar till sig information. Det konstateras att *trovärdighet* i kommunikation blir extra viktig. Därav följer att det spelar en avgörande roll vem det är som är avsändare t.ex. kommun, region, destinationsbolag, företag o.s.v. Tidsaspekten bedöms kritisk. Det finns en risk att bli kvar i ett handlingsförlamat "coronatillstånd", istället för att synliggöra länet som tryggt, säkert och attraktivt. Det vill säga sådant som studier visar att potentiella besökare efterfrågar. Samtidigt blir det viktigt att balansera marknadsföring gentemot den oro som kan finnas hos lokalbefolkningen, den oro som finns hos potentiella besökare och slutligen de rekommendationer som för tillfället gäller för sammankomster och resande.

Frågan om kommunikation identifieras som sagt som helt central. Det är därför extra viktigt att beakta den förbättringspotential som tillskrivs tydliga roller, gemensam plattform för marknadsföring och så vidare. Flera deltagare pekade på JHT:s möjlighet i att stötta och koordinera i frågor som rör synliggörande av eventuellt nya målgrupper samt adressera frågor som rör kompetens- och kapacitetsbehov. Den bild som visas upp av Jämtland/Härjedalen är viktigare än någonsin, men kanske behöver den anpassas? Trovärdighet och tillit är återkommande nyckelbegrepp kopplat till kommunikation.

JHT ses som den självklara aktören när det kommer till att ta fram statistik och underlag för andra aktörer att kommunicera ut. Flera lyfter behovet av att förklara vikten av besöksnäringen även i annat än gästnätter och omsättning. Förslag lämnas på att visa på värden i form av folkhälsa, samvaro, glädje och integration. Flera pratar om *mjuka värden*. Vidare lyfter flera grupper indirekta effekter av turism såsom bilreparationer, djurvård och tandläkare.

JHT och ETOUR drev under senaste årsskiftet ett projekt med fokus på besöksnäringens roll för regional utveckling. Det finns anledning att ta flera slutsatser vidare från den rapporten. Där konstateras mycket som kommer fram under workshopen, exempelvis behovet att mäta mjuka värden och vilka utmaningar man behöver möte och inte minst vilka möjligheter man ska ta vara på.

5 Tänkbara insatsområden

Man kan alltid diskutera vilka röster som kommer fram i en process som denna. Olika aktörer har kommit olika långt i sitt operativa och strategiska arbete kopplat till coronakrisen. En intressant fråga som uppstod var den om mindre destinationer och mindre aktörer drabbas särskilt hårt, och om de därför har särskilda behov. Alldeles oavsett kan man konstatera att vissa behov framstod som tydligare än andra. Utifrån workshopens diskussioner kan det vara fruktbart att försöka mejsla ut ett antal områden där en regional aktör som JHT förväntas ta ett särskilt ansvar.

Stöd till omställningsarbete - Diskussionerna visar på ett stort behov av stöd i olika former. Det kan handla om sifferunderlag, koordinering av insatser, fortbildningsinsatser och fler initiativ liknande den workshop som hölls. Det kan också bli aktuellt att driva frågor om fortsatt finansiering av initiativ. Behov av nya investeringar är troliga vid en omställningsprocess.

Mottagarkapacitet - Här vilar en kollektiv utmaning i att regionens samtliga aktörer håller vad den lovar. Marknadsförs ett utbud och välkomnas besökare är det viktigt att alla delar i länken är på plats; företagen behöver bemanning (rätt kompetens och rätt antal), transporter behöver fungera, restauranger hålla öppet och lokalbefolkningen acceptera eller i bästa fall välkomna besök.

Reseanledningar – Det är möjligt att portföljen av reseanledningar behöver ses över. Både med hänsyn till vad som är tillåtet (t.ex. sammankomster/evenemang) men också beroende av varifrån besökarna kommer. Sannolikt får vi under och efter corona se en större andel lokala besökare.

Roller och ansvar - Diskussionerna identifierade åter vikten av tydliga roller och ansvar. Ledarskap, mandat och tillit var återkommande begrepp. Corona skapar helt klart nya förutsättningar, och med dessa nya förutsättningar kommer av nödvändighet en diskussion som öppnar för definiering och eventuellt omdefiniering av vem som gör vad.

Hållbarhet - Coronakrisen har satt fokus på hållbarhet ur flera perspektiv. Först och främst påminns vi om den utsatta ekonomiska position som många turistföretag har. När intäkterna drastiskt minskade blev det för många snabbt ett dramatiskt läge med tyngande kostnader och kanske uppsägningar. Det finns anledning att reflektera över de affärsmodeller som många företag vilar på. Vidare har turismens många mjuka värden och frågor om social hållbarhet accentuerats av coronakrisen. Avslutningsvis har miljömässig hållbarhet åter hamnat i fokus, den här gången när vi ser hur minskat resande bidrar till klimatförbättringar. Kanske går vi mot ett mer ansvarsfullt resande och en grönare turism?

Transporter - Utifrån resonemanget att turism bygger på tillgänglighet har JHT:s coronaprocess identifierat flera utmaningar kopplat till transporter. Frågor om hur vi ska transportera oss på både kort och lång sikt behöver adresseras.

Kommunikation/marknadsföring - Detta område fick kanske mest tid och uppmärksamhet under workshop och andra samtal. Bilden av resmålet behöver kommuniceras på rätt sätt i rätt kanaler och flera potentiella fallgropar har identifierats. Viktigt att reflektera över vilka avsändare som kommunicerar vad och att budskapen är heroiserande och synkroniserade.

6 Avslutning

Det är i dagsläget svårt att bedöma vilket scenario som faktiskt kommer att slå in. Kanske blir det en blandning av flera scenarier. Flera olika scenarier kan sägas vara sannolika, men effekterna skiljer sig stort. Forskningen konstaterar att många inom besöksnäringen hoppas på en snabb återhämtning, samtidigt som ett ändrat resande skulle vara bättre för miljön. Balansgången att turismen belastar miljön, men samtidigt bidrar till upplevelser, återhämtning, ökad förståelse och kunskap, kan tyckas svår. Kanske råder det ingen motsättning mellan dessa perspektiv?

Som i alla processer infinner sig frågan om hur vi bör gå vidare. En rekommendation kan vara att oavsett hur vi vill fortsätta bör det fortsätta arbetet ske i befintliga strukturer och konstellationer. Det finns varken tid eller anledning att skapa några nya ”coronastrukturer”.

Vidare sätter processen fokus på att det finns behov av några omedelbara insatser. Den redan startade utbildningen är ett gott exempel. Sannolikt finns det dock också behov av ett mer långsiktigt strategiskt arbete som verkar under, men också sträcker sig bortom, den akuta fasen av coronakrisen.

JHT förväntas fortsätta med ett strategiskt påverkansarbete på regional och nationell nivå. Den fortsatta relationen till andra aktörer som Region Jämtland Härjedalen, Svensk Turism och Visit Sweden blir fortsatt viktig. Dessutom finns det ökade behov av stöd på hemmaplan. Det blir viktigt att regionala och lokala insatser koordineras med andra aktörer som destionationsbolag och kommuner.

Det tycks finnas behov av att klargöra vem som gör vad. Vad ansvarar JHT för, och vad ansvarar JHT inte för. Under workshopen blir det tydligt att det är skillnad mellan att *ha* ansvar och att *ta* ansvar. Ibland finns det orimliga förväntningar på vad en relativt liten verksamhet ska klara av. Med tydliga roller kan varje aktör lita på att andra saker bli gjorda och fokusera på att leverera inom sitt respektive ansvarsområde.

Arbetsinsatsen den 11 maj var en länk i kedjan som bidrog med olika perspektiv, att skapa en gemensam bild samt förankring. En begränsning var dock att inte kunna gå mer på djupet eller säkra att alla tänkbara delar kommer med. I det fortsatta arbetet blir det därför viktigt att ta in kunskap och åsikter från fler håll och jobba vidare både på djupet och på bredden. Sannolikt skulle en formalisering i en handlingsplan och en uttalad processplan vara till stor hjälp i detta arbete. Resurser i form av personer och pengar behöver avsättas. Det arbetet behöver vara en del i det framtida strategiarbetet.

Var denna pandemi slutar vet vi inte, men det ligger en stor möjlighet i att utveckla en mer långsiktigt hållbar näring. Både för klimat och entreprenörer. Tidsaspekten är kritisk men oförutsägbar. Bara för att vi får resa är det inte säkert att vi vill resa. Men när turisterna bestämmer sig för att resa blir det viktigt att Jämtland Härjedalen har en beredskap att ta emot besökare igen. Oavsett varifrån de kommer och hur de reser.

Bilaga 1: Sammanfattning av workshop 11 maj 2020

Scenario 1 och 2: Snabbare eller långsammare återgång till tidigare resmönster

ÖVNING A: NULÄGE (utmaningar, problem, konsekvenser o.s.v.)

- Uppdämt behov att resa. Många vill fortsätta resa men känner oro.
- Kan vara svårt att veta när det går att resa igen.
- Kan vara svårt att få information från och om resmål och aktiviteter.
- Sjukvårdsfunderingar
- ”Turismskam” – Känner sig besökarna välkomna?
- Restriktioner (från myndigheter) att förhålla sig till. Får vi ”bjuda hit” turister?
- Annan (sämre) privatekonomi.
- Förändrade krav på utbudet (resa, boende, bemötande och aktiviteter för nya målgrupper).
- Kommunicera att det är tryggt att semestra i vår region, men också att vi tar risken på allvar.
- Protektionism utifrån oro och stängda gränser.
- Många tidigare ”måsteresor” försvinner när evenemang ställs in (t.ex. fotbollscuper).
- Krav/efterfrågan på att utforma aktiviteter på ett ”coronasäkert” sätt.
- Eventuellt ökad efterfrågan i traditionell lågsäsong.
- Sedan tidigare för lite fokus på närmarknader.
- Företag vågar inte ha folk anställda.
- Svårt med värdskap när personal är permitterade.
- Konkurrens med stora turistnationer gällande marknadsföring och erbjudanden.
- Det finns idag ingen regional marknadsföringsplattform för att sprida bilden av JHT.
- Det kommer inte att finnas ”mer” pengar för att utveckla eller ställa om besöksnäringen i regionen inom en överskådlig framtid.
- Handeln finns inte kvar i samma utsträckning som tidigare.
- Ökade krav på transport, bredband och digitalisering.
- Nischade hotell och företag har svårt att ställa om.

ÖVNING B: BEHOV (lösningar, insatser, aktiviteter, projekt o.s.v.)

- Utveckla och förbättra i väntan på att besökarna återkommer.
- Visa upp hela länets utbud för att möta behov hos målgrupper som reser till JH istället för att resa utomlands.
- Gräv där du står. Fokusera på värdskap och regionens historia som besöksmål.
- Visit Sweden och andra aktörer ändrar fokus, åtminstone kortsiktigt.
- Omställning mot högre grad av hållbarhet.
- Ännu bättre utbud för våra bästa gäster, t.ex. transportlösningar för norska marknaden.
- Ta hänsyn till skillnader i efterfrågan hos våra nordiska grannländer.
- Alla regionala aktörer inklusive vården jobbar i samverkan.
- Digitalisering – arbetsplats – Bredband.
- Lös även sista biten ända fram till boendet.
- Trovärdig kommunikation genom att rätt aktör kommunicerar med rätt budskap.

- Försök behålla säsongsanställda.
- Utveckla boende, t.ex. fler ställplatser och paketerade lösningar.
- Satsa på ledarskap/kompetensutveckling.
- Skapa fler arenor för samverkan.

Scenario 3 – Utdraget förlopp och övergång till nya resmönster

ÖVNING A: NULÄGE (utmaningar, problem, konsekvenser o.s.v.)

- Många vill återuppta resandet men känner oro.
- Vissa har fått nya ”intressen” som tar tid och pengar från att resa.
- Det har skett en ekonomisk nedgång där många människor har en lägre disponibel inkomst och mindre pengar att lägga på semester och resor.
- Företagen behöver få en större del av sina intäkter från nationell turism, vilket kan betyda mindre totala intäkter.
- Nya värderingar - ”Turismskam” - man är rädd att inte känna sig välkommen längre.
- Nya värderingar - “Klimatskam” - man inser att uteblivet resande har positiva miljöeffekter.
- Platser som passar nya tidens resande blir än mer populära. Jämtlandsfjällen får överturism.
- Besöksnäringen i regionen är inte redo för fler turister och nya målgrupper på sommaren.
- Stängda gränser hindrar besökare från andra länder.
- Protektionism och misstänksamhet utifrån oro och stängda gränser.
- Nya resmönster gör att nya besökargrupper som saknar ”vana och kunskap” besöker fjällvärlden, och då det saknas mottagarkapacitet, aktiviteter o.s.v. för dessa.
- Det tar tid att få fram personal med rätt (ny) kompetens.
- Nya förväntningar att kunna göra aktiviteter på ett ”coronasäkert” sätt.
- Nya resmönster gör att vi måste utforma nya typer av evenemang.
- Svår omställningsprocess för länets turistaktörer. Vilka är våra nya målgrupper och konkurrenter?
- Olika omställningstakt för olika marknader (t.ex. tjänsteresor/privatturism).
- Mer exklusivt och dyrt med vissa färdmedel, t.ex. flyg, vilket missgynnar perifera resmål.
- Det krävs nya affärsmodeller, bl.a. ännu fler ben att stå på.

ÖVNING B: BEHOV (lösningar, insatser, aktiviteter, projekt o.s.v.)

- Påverka och förändra så att vi nationellt (t.ex. Visit Sweden) i större omfattning bearbetar våra internationella närmarknader (t.ex. de nordiska grannländerna).
- Ökad tydlighet och att aktörer med mandat kliver fram och gör jobbet med besöksnäringens grundläggande strategiska frågor och utmaningarna.
- Utveckla ”spår och leder” på ett ekonomiskt och miljömässigt hållbart sätt.
- Våga satsa och inte vänta för länge.
- Utnyttja fjälltraditionen.
- Kvalitet före kvantitet.
- Lyft fram andra positiva delar med turism (utöver de ekonomiska).
- Förbättra affärsmodeller.
- Ökad tillit.
- Branschöverskridande samarbeten – Nya nätverkslösningar (prestigelöshet).

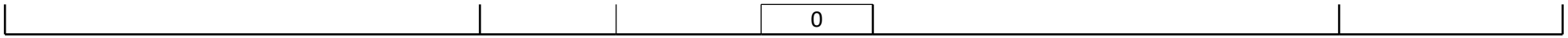
RISKANALYS

Riskanalysen är en obligatorisk bilaga till ansökan.
Här hittar ni mer information hur ni fyller i mallen: Vilka risker skulle kunna äventyra projektet

Projektets namn:	**Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån Corona-pandemin/CV19**
Sökande organisation:	**Region Jämtland Härjedalen**

Risker	**Riskberäkning**			**Åtgärder**	**Ansvarig**
Interna risker	*Sannolikhet*	*Konsekvens*	*Riskvärde*		
Nyckelperson i projektet slutar	2	1	2	Finns alltid möjlighet att personer i projektorganisationen slutar med påföljande nyrekrytering som gör att projektet kan tappa fart. Rutiner och erfarenhet av detta finns inom organisationen.	Region JH
Viktig aktör/samarbets-/samverkanspart drar sig ur	0	0	0	ej tillämpligt	
Delar av medfinansieringen uteblir	1	5	5	Ej troligt. Stor konsekvens om så skulle bli fallet.	Region JH
Horisontella kriterier visar sig svårt att integrera och använda som verktyg	2	2	4	Projektet har som huvudsyfte och ingångsvärde att styra investeringsmedel mot hållbar omställning och transformation inom affärs-, tjänste- och produktutveckling med en hög grad av digitalisering. Kriterier och styrning för detta kommer att utvecklas inom ramprogrammet i samråd med ex. TVV utifrån pågående projekt och erfarenheter ex. "c-voucher" och "hållbar regional utveckling"	Region JH

Brist på engagemang från målgruppen	2	3	6	Vi har goda indikationer på att investeringsstödet är efterfrågat av målgruppen men avhängit att corono-pandemin är unik med okända effekter och konsekvenser på målgruppen så finns det en vis risk	Region JH
Projektet styr inte mot beslutade mål	1	3	3	Bedömmer vi som låg. Dock givet corona-pandemins osäkerheter på näringslivet kan vi inte vara säkra på detta vilket kan medföra förändringar som får konsekvenser om så inte blir fallet	Region JH
Projektet levererar inte tillräckliga resultat	2	3	6	Återigen, givet osäkerheten i corona-pandemin, så finns det betydande osäkerheter i hela situtationen att beakta. Vi anser dock att vi på goda grunder kan tro att behovet av stöd är stort och att intresset kommer bli därefter til de aktiviteter som vi avser att erbjuda inom ramprogrammet.	Region JH
Projektet hamnar i tidsbrist	2	2	4	Återigen, givet osäkerheten med corona-pandemin, så kan tidsplaner behöva justeras. Vi bedömmer dock att tidsplanen är mycket realistisk och att behovet av stöd ligger i närtid givet att det är riktat mot företag som kan påvisa direkta effekter av Covid-19/corona.	Region JH
			0		
			0		
Externa risker					
			0		
			0		
			0		
			0		
			0		
			0		

0

RISKANALYS

Riskanalysen är en obligatorisk bilaga till ansökan.
Här hittar ni mer information hur ni fyller i mallen: Steg 11, gör en riskanalys

Projektets namn:	
Sökande organisation:	

Risker	**Riskberäkning**			**Åtgärder**	**Ansvarig**
Interna risker	*Sannolikhet*	*Konsekvens*	*Riskvärde*		
Nyckelperson i projektet slutar	3	4	12	En av delprojektledarna utses till biträdande projektledare och kan fort ta över projektledarskapet tills ny projektledare kan rekryteras. Projektledaren måste vara så insatt i ekonomiska och administrativa frågor så att denne kan ta över tills ny ekonom kan rekryteras. Stygruppen ska utse en vice ordförande.	Projektledare
Viktig aktör/samarbets-/samverkanspart drar sig ur	2	4	8	Riskvärdet förhållandevis lågt i nuläget, inga åtgärder planeras därför nu.	
Delar av medfinansieringen uteblir	1	5	5	Riskvärdet förhållandevis lågt i nuläget, inga åtgärder planeras därför nu.	
Horisontella kriterier visar sig svårt att integrera och använda som verktyg	4	4	16	Förebyggande arbete genom förberedelser och planering och att ständigt ha området på dagordningen, även vid styrgruppsmöten. Om vi trots detta inte klarar denna uppgift i projektet måste extern expertis omedelbart köpas in.	Projektledare

Brist på engagemang från målgruppen	3	5	15	Arbeta förebyggande genom att kontinuerligt hålla målgruppen informerad om status fram till ev. beviljning av stöd. Efter ett ev. bifall och under hela projektperioden: informera, lyssna av behoven, möjliggöra att målgruppen kan påverka, bl a via plats i styrgruppen och arbetsgrupper. Om engagemanget tros allt brister blir projektet svårt att genomföra och vi måste då avväga att avsluta det i förtid.	Projektledare
Projektet styr inte mot beslutade mål	1	5	5	Förebyggande arbete: Vi kommer att göra kontinuerliga avstämningar och följa projektplanen för att undvika detta. Om vi skulle hamna i situationen ändå och styrgruppen inte finner lösningar kommer vi att upphandla en kvalificerad följeforskare.	Styrgrupp
Projektet levererar inte tillräckliga resultat	2	4	8	Om detta inträffar måste vi se över vår aktivitetsplanering och hur de direkta resultaten av aktiviteterna är planerade. Har vi fel aktiviteter eller för högt satta indikatorer?	Styrgrupp
Projektet hamnar i tidsbrist	3	4	12	Förebyggande arbete: Vi har möjlighet att redan innan vi vet om vi får projektet beviljat börja arbeta efter det scenariot. Det betyder att vi kan starta igång från dag 1 om vi får sökt stöd. Om tidsbrist trots allt inträffar under genomförandet måste vi se över vår aktivitetsplanering. Har vi varit för överambitiösa? Har vi möjlighet att ta in ytterligare resurser i projektet? Kan vi effektivisera några processer?	Projektledare

Redan exporterande företag brister i vilja att ställa upp som mentorer/erfarenhetsutbyte	3	4	12	Vi har redan nu "krokat" fast ett antal företag som säger sig vilja ställa upp med sin tid. De har skrivit på avtal kring detta. Om det inträffar något som gör att dessa inte mäktar med trots allt eller att vi behöver fler mogna företag får vi göra en runda till med förfrågningar. Vi kan också behöva gå in med ekonomisk ersättning från projektet.	Projektledare
Externt inköpt säljutbildning håller inte måttet	1	4	4	Förebyggande arbete: Vi kommer att göra en grundlig upphandling med höga ska-krav på kvalitet av möjliga leverantörer.	Projektledare
Externa risker					
Handelshinder i form av skatter på transaktioner, embargon etc.	2	4	8	Riskvärdet förhållandevis lågt i nuläget, inga åtgärder planeras därför nu. Om detta skulle inträffa på en viss marknad kan projektet flytta fokus till andra marknader.	
Konjunkturen går ned kraftigt och minskar viljan och möjligheten till export	3	4	12	Omöjligt för projektet att påverka. Konsekvensen kan bli att företagen inte har råd att vara med, vilket leder till att projektet måste avslutas i förtid. Alternativt kan en lågkonjunktur medföra att orderingången minskar och företagen får mer *tid* att vara med i projektet. Konsekvensvärdet beror på hur djup lågkonjunkturen blir, var den slår och hur företagen/målgruppen påverkas.	
Valutaförändringar	2	2	4	Riskvärdet förhållandevis lågt i nuläget, inga åtgärder planeras därför nu. Om detta skulle inträffa på en viss marknad kan projektet flytta fokus till andra marknader.	
			0		
			0		
			0		
			0		

INKÖPS-/UPPHANDLINGSPLAN

Inköps-/upphandlingsplanen är en obligatorisk bilaga till ansökan:
- för er som lyder under upphandlingsreglerna och ska göra inköp
- för er som ska göra inköp i ett samverkansprojekt

Information om upphandling och andra köp hittar ni här: Handbok för EU-projekt/Offentlig upphandling och andra köp

Projektets namn:	**Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån Corona-pandemin/CV19**
Sökande organisation:	**Region Jämtland Härjedalen**

Typ av vara/tjänst som ska köpas	**Budgeterad kostnad**	**Typ av upphandlingsförfarande, t ex öppen eller förenklad upphandling.** (Om ni inte ska upphandla utan genomför köp baserat på principerna i LOU anger ni det.)
Extern kommunikation och resultatspridning	100 000	förenklad upphandling
Utvärdering och lärande	100 000	förenklad upphandling
Resor och logi	30 000	Enligt gällande ramavtal med resebyrå

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska regionala utvecklingsfonden

Part som ansvarar för inköp (anges bara om projektet är ett samverkansprojekt)	Starttid för upphandlingen (år och månad)
Region Jämtland Härjedalen	2020 oktober
Region Jämtland Härjedalen	2020 oktober
Region Jämtland Härjedalen	Löpande

2020-06-30

PM Projekt: Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån Corona-pandemin/CV19

Projektägare:	Region Jämtland Härjedalen, Område Näringsliv
Projektledare:	Kommer tillsättas/Erik Noaksson
Samarbetspartners:	Jämtland Härjedalen Turism (JHT)
Projektbudget:	4 000 000 kr
Projektperiod:	2020-09-01 – 2021-06-30

Projektbakgrund

Besöksnäringen kan på goda grunder antas vara den näring som drabbats hårdast av corona-pandemin, både globalt, nationellt och regionalt. Detta gäller i synnerhet för Jämtland Härjedalen som är den region i Sverige där besöksnäringen har allra störst betydelse i relation till regionens folkmängd och där i stort sett hela regionens besöksnäring stängde ner inför påsken och resten av säsongen. Region Jämtland Härjedalen, Område Näringsliv, har därför i samverkan med JHT börjat skissa på möjligheter för ett ”Omställningspaket” Post Corona bestående av flera delar specifikt inriktat på de behov och förändrade förutsättningar som vår besöksnäring nu upplever. Konceptet har till stor del sin grund i det arbete med en ”Masterplan Turism Post Corona” som JHT tidigt tog initiativ till att koordinera tillsammans med näringen för att mobilisera resurser och kraft till hela länets turismnäring. Masterplanen tar sin grund i den ”Rundresa” inklusive en workshop genomförd 11 maj som genomförts för att bl a analysera möjliga långsiktiga effekter av Covid-19 utifrån tre tänkbara scenarier utarbetade i samarbete med extern konsult och turismforskningen vid Etour, Mittuniversitetet.

Syfte och mål

Utifrån detta och annat analysmaterial ser vi nu ett behov av flera åtgärder som dels tar sin grund i företagsstödjande insatser mot enskilda företag, men även mot ett sammanhållande länsövergripande projekt i direkt samarbete med de lokala destinationerna och dessutom ett utvecklat samarbete med Gotland och Dalarna som är de regioner i landet där besöksnäringen har störst betydelse i relation till respektive regions folkmängd. Båda de senare beskrivs kort i bifogat masterplandokument och för närvarande pågår en tät dialog med de båda andra regionerna vilket redan denna vecka planeras resultera i en första gemensam skrivning i frågan. Planen är att även om konceptet planeras innehålla flera delar som beskrivs mer nedan så ska det vad avser Jämtland Härjedalen hållas samman i ett samarbete mellan i första

hand regionen och JHT. I samtliga delar är målet att också hålla fast vid det sedan tidigare etablerade samarbetet mellan regionens besöksnäring och turismforskningen vid Etour.

Aktiviteter

Tillväxtverket planerar att den 5 juli öppna en utlysning via den Nationella regionalfonden för stöd riktat till insatser för besöksnäringsföretag som drabbats till följd av pandemin Covid -19. Stödet förväntas bli relativt brett och kunna innefatta insatser för både företagsstöd och projekt. Sökande kan både vara regioner och turismorganisationer med fokus på insatser som ska stärka omställningsförmåga, innovationskraft och konkurrenskraft hos små och medelstora företag. Konceptförslaget bygger i nuläget på fyra delar varav två, B och D, avser vända sig till den nationella utlysningen. A är redan beviljat och C planeras vända sig till den regionala utlysningen av ERUF 10 september. (A) Företagsstödjande insatser inom det redan beviljade projektet ”Ökad konkurrens- och investeringskraft för små och medelstora företag i Jämtlands län orsakade av Covid-19/Coronapandemin”. Vänder sig inte enbart till besöksnäringen. Projektägare Region Jämtland Härjedalen. (B) Kopplat till detta vill regionen undersöka möjligheten att utöka medlen för företagsstödjande insatser via den av Tillväxtverket nu planerade nationella utlysningen. Regionen står i så fall som sökande (det är denna insats som detta PM avser och som vi nu vill gå vidare med att söka stöd för)! (C) Planerat regionalt projekt ”Besöksnäringens roll för regional utveckling 2.0”. Ansökan lämnas in till ERUF regional utlysning 15 september. JHT står som sökande. Trolig nivå på ansökan till ERUF ca 5 mkr. (D) Planerat interregionalt/nationellt projekt med arbetsnamnet ”Hållbar utveckling Jämtland Härjedalen, Gotland, Dalarna”. Ansökan lämnas in till Tillväxtverkets nationella utlysning senast 10 augusti. De tre regionala turismorganisationerna står preliminärt som sökande. Trolig nivå på ansökan till nationella utlysningen ca 5 mkr. En första beskrivande text är under utarbetande.

Förväntat resultat

Utöver samverkan mellan Region Jämtland Härjedalen och Jämtland Härjedalen Turism (JHT) och dess ägare destinationsbolagen har även ETOUR vid Mittuniversitetet samt Handelskammaren Mittsverige tydligt uttryckt ett intresse av att medverka i både C och D ovan. Den nu planerade insatsen inom aktivitet benämnd (B) har till Region JH kommunicerats som mycket efterfrågad av företagen inom besöksnäringen via JHT då det föreligger behov av större investeringar än det ”omställningscheckar” på 150 000kr som redan finns beslutade om i det ramprojekt som godkändes av RUN den 10 juni 2020. Detta projekt och aktivitet svarar således direkt upp mot ett upplevt och kommunicerat behov från besöksnäringen kopplat till Covid-19.

Finansiering

I utlysningen väntas medfinansieringskravet till och med den 30 juni 2021 utgöra 25 %. Egen nedlagd tid går att inräkna i medfinansiering. Därefter gäller 50 % medfinansiering. Aktiviteter kan pågå fram till och med 28 februari 2023, slutredovisning ska senast den 30 april 2023. Utifrån en stödnivå på 75% skulle Region JH behöva medfinansiera det tänkta ramprojektet med 1 000 000kr för att uppnå en total omslutning på totalt 4 000 000kr.

17

Medfinansiering till projektet ”Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån Corona-pandemin/CV19”

RUN/436/2020

Tjänsteskrivelse
Regionala
utvecklingsnämnden

2020-08-21

Näringsliv
Per Lundkvist Molin
Tfn: 063-14 65 28
E-post: per.lundkvist@regionjh.se

RUN/436/2020

Medfinansiering till projektet ” Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån Corona-pandemin/CV19”

Ärendebeskrivning

Region Jämtland Härjedalen har inkommit med en ansökan om 736 339 kronor i medfinansiering till projektet ”Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån Corona-pandemin/CV19”. Projektet söker även medfinansiering från Tillväxtverkets särskilda nationella utlysning *Branschsatsning – rädda företag inom besöksnäringen*. Projektet sträcker sig från 1 oktober 2020 till 30 april 2023.

Projektet avser att inom ett ramprogram utforma erbjudanden om företagsstöd i syfte att mildra de negativa effekter som restriktioner med anledning av Covid-19 har på små och medelstora företag (SME) inom besöksnäringen i Jämtlands län. Stödet avser att främst gå till, för besöksnäringen, systemkritiska företag, turismorganisationer och främjandeaktörer som hade sund ekonomi och tillväxtpotential innan krisen och som bedöms kunna ställa om verksamhet med god affärspotential efter Corona. Region Jämtland Härjedalen avser avsätta 8,5 miljoner kronor av de regionalpolitiska 1:1-medlen till företagsstöd med motsvarande del från Tillväxtverket (RUN/424/2020). Projektet förväntas ge stöd till 10-20 företag beroende på ärendenas ekonomiska storlek.

Denna projektansökan avser projektets administrativa delar gällande projektledning, handläggning och rapportering till medfinansiärer. Därtill nödvändiga resor och logi, kommunikation samt utvärdering. Denna del söks lika delar från Region Jämtland Härjedalen respektive Tillväxtverket.

I den regionala utvecklingsstrategin beskrivs besöksnäringen som en basnäring och tillväxtmotor. Besöksnäringen har även stor betydelse för andra näringar såsom bygg, transport, livsmedel/lokalt mathantverk samt service och andra typer av tjänster. De restriktioner som råder för att begränsa smittspridningen av Covid-19 har drabbat och drabbar länets näringsliv hårt. Beräkningar visar att just besöksnäringen i länet tappar närmare en miljard kronor i omsättning sett till perioden 15 mars – 20 juni 2020. Projektet bidrar till att uppfylla målen i länets

regionala utvecklingsstrategi gällande besöksnäringen som en tillväxtmotor och att fler personer besöker länet.

Projektet ligger även väl i linje med den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015-2020, där det b.la. framgår att Sverige behöver ett näringsklimat där det finns tillgång till de resurser och stöd som behövs i kritiska utvecklingsskeden.

Uppföljning, utvärdering och rapportering
Projektet ska redovisa följande indikator:

1) Antal deltagande företag (mål: 15)

Projektet skall slutrapporteras senast två månader efter projektavslut.

Regiondirektörens förslag

1. Region Jämtland Härjedalen beviljar medfinansiering av projektet ”Särskilt investeringsstöd till besöksnäringen utifrån Corona-pandemin/CV19” med 50% av redovisade och godkända kostnader, dock max 736 339 kronor.
2. Medfinansiering tas från anslag 1:1, Regionala tillväxtåtgärder.
3. Beslutet har fattats med stöd av Förordning (2003:596) om bidrag för projektverksamhet inom den regionala tillväxtpolitiken, och gäller under förutsättning att övrig finansiering ordnas enligt ansökan.
4. Region Jämtland Härjedalens Allmänna villkor för stöd till projekt (RUN/640/2017) gäller för projektet, med undantag för att schablon för lönebikostnader 45,24% tillämpas. Undantaget beror på Tillväxtverkets förändrade redovisningsalternativ för Europeiska regionala utvecklingsfonden med tillämpningsstart 1 augusti 2019.

I tjänsten

Hans Svensson
Regiondirektör

Martina Lundholm
Områdeschef Näringsliv

Utdrag till

Organisation/person som protokollsutdrag och/eller yttrande ska skickas till.

18

Förlängning av projekt Ökad attraktionskraft och tillgänglighet på internationell marknad

RUN/230/2017

Tjänsteskrivelse
Regionala
utvecklingsnämnden

2020-08-27

Näringsliv
Martina Lundholm
Tfn: 063-146521
E-post: martina.lundholm@regionjh.se

RUN/230/2017

Förlängning av projekt Ökad attraktionskraft och tillgänglighet på internationell marknad

Ärendebeskrivning

Regionala utvecklingsnämnden beslutade i april 2017, § 63, att medfinansiera Jämtland Härjedalen Turism ek. för. (JHT) projekt Ökad attraktionskraft och tillgänglighet på en internationell marknad, med projekttid 1 juni 2017 – 30 maj 2018. Under 2018 ansökte JHT om en utökning och förlängning av projektet till och med den 31 maj 2020, vilket beviljades av regionala utvecklingsnämnden i juni 2018, § 107.

Projektet har hittills inneburit en bearbetning av internationell besöksmarknad med inriktning mot den engelska marknaden samt även den danska. Målet med verksamheten har varit att locka flera gäster till länets skiddestinationer under vintersäsongen.

Jämtland Härjedalen Turism ek. för. (JHT) har vid en muntlig framställning den 23 juni 2020 redovisat pågående arbete och resultat i nämnda projekt. I sin redovisning har man muntligen framställt en förfrågan om förlängning av projekttiden. På grund av Covid-19 har det inte varit möjligt att marknadsföra Jämtland Härjedalen som besöksmål under perioden mars-juni 2020, och under rådande läge är det osäkert när marknadsföringen kan återupptas. JHT har därför begärt om en förlängning av projektet till och med 30 juni 2021.

Regiondirektörens förslag

Region Jämtland Härjedalen beviljar en förlängning av projekttiden för projektet Ökad attraktionskraft och tillgänglighet på internationell marknad till och med den 30 juni 2021 med anledning av Covid-19 och rådande Coronapandemi.

I tjänsten
Hans Svensson
Regiondirektör

Martina Lundholm
Områdeschef Näringsliv

Utdrag till

Jämtland Härjedalen Turism (JHT)

§107

Förlängning och utökning av projekt Ökad attraktionskraft och tillgänglighet på internationell marknad (RUN/230/2017)

Sammanfattning

Regionala utvecklingsnämnden beslutade i april 2017, § 63, att medfinansiera Jämtland Härjedalen Turisms projekt Ökad attraktionskraft och tillgänglighet på en internationell marknad med 46,50 % av redovisade och godkända kostnader, dock max 1 995 000 kr. Projekttiden angavs i ansökan omfatta 1 juni 2017 – 30 maj 2018.

Jämtland Härjedalen Turism ek. för. (JHT) har vid en muntlig framställning den 4 juni 2018 redovisat pågående arbete och resultat i nämnda projekt. I sin redovisning har man muntligen framställt en möjlighet till förlängning och utökning av projektet.

Projektet har hittills inneburit en bearbetning av internationell besöksmarknad med inriktning mot den engelska marknaden samt även den danska. Målet med verksamheten har varit att locka flera gäster till länets skiddestinationer under vintersäsongen.

Inför de kommande två åren är tanken att förlänga och utöka projektverksamheten med en fortsatt inriktning mot den engelska och danska marknaderna. Inför säsongen 2019/2020 är också tanken att utöka satsningarna mot den nordtyska marknaden. Detta skall bl.a. ske med hjälp av marknadsföring i samband med de Alpina VM och Skidskytte VM som genomförs under februari och mars 2019. Förhoppningarna är att kunna nyttja tävlingarna som det finns ett stort intresse för i Tyskland för att via journalister och tidningar sprida en positiv bild av regionen.

Kostnaderna för förlängningen och utökningen av projektet är beräknade till 3 700 000 kr. Av denna summa söker JHT 40 % medfinansiering, dvs 1 480 000 kr och resterande svarar näringen för genom JHT, dvs 2 220 000 kr. Medel för denna medfinansiering tas från JHTs tidigare och nuvarande pågående marknadsprojekt som ej nyttjat beslutade medelsutrymme enligt följande:

Projektnamn	RJH beslut stödsumma	Utbetalda medel	Ej nyttjade medel/återvinster
RUN/304/2016 Export 3.0 Flera internationella gäster till JH	1 750 000	750 000	1 000 000
RUN/230/2017 Ökad attraktionskraft och tillgänglighet på internationell marknad	1 995 000	1 050 900	944 100
Summor	3 745 00	1 800 900	1 944 100

Förslagna medfinansieringen om 1 480 000 kr tas ur återvinsterna om 1 944 100 kr.

Förslag till beslut

Region Jämtland Härjedalen beviljar en förlängning och utökning av projekt Ökad attraktionskraft och tillgänglighet på internationell marknad samt att medfinansiera projektet med 40,00 % av redovisade och havda utgifter, dock max 1 480 000 kronor. Medel för finansiering tas från tidigare beslutade projektmedel till Jämtland Härjedalen Turism som ej har nyttjas i tidigare och nuvarande pågående projekt.

Beslut

Region Jämtland Härjedalen beviljar en förlängning och utökning av projekt Ökad attraktionskraft och tillgänglighet på internationell marknad samt att medfinansiera projektet med 40,00 % av redovisade och havda utgifter, dock max 1 480 000 kronor. Medel för finansiering tas från tidigare beslutade projektmedel till Jämtland Härjedalen Turism som ej har nyttjas i tidigare och nuvarande pågående projekt.

Expedieras till

Jämtland Härjedalen Turism

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse Förlängning och utökning av projekt Ökad attraktionskraft och tillgänglighet och internationell marknad
- PM Förlängning av projekt Ökad attraktionskraft och tillgänglighet på internationell marknad

§63

Ansökan om projektmedel - Ökad attraktionskraft och tillgänglighet på en internationell marknad (RUN/230/2017)

Sammanfattning

Tillsammans med regionens aktörer inom turism skall JHT bedriva marknadskommunikation för att öka antalet besökare till länet. Inriktningen är i första hand att öka antalet internationella gäster som kommer till länet med inriktning mot vintersäsongen och detta sker i samarbete internationella aktörer. I arbetet med de internationella aktörerna är meningen att antalet gäster ökar främst genom direktflyg till länet.

Syftet med projektet är att öka kännedomen om Jämtland som leder till att efterfrågan på direktflyg till regionen.

Samarbetspartnerna på den internationella marknaden är flygbolag, turoperatörer, reseagenter, Visit Swedens utländska lokalkontor samt media.

Förslag till beslut

1. Region Jämtland Härjedalen beslutar medfinansiera projektet med 46,50 % av redovisade och godkända kostnader, dock max 1 995 000 kr samt under förutsättning att övrig finansiering ordnas enligt ansökan.

2. Projektets prioriteras utifrån gällande Regional utvecklingsstrategi för Jämtland Härjedalen, där insatsen att öka antalet fler gäster till länet och framförallt få en ökning av internationella gäster är något som eftersträvas och prioriteras.

3. Medel för detta projekt tas från återvinster inom regionalpolitiska sådd-finansieringen som återbetalats till Almi/Länsstyrelsen och överfördes till regionen i samband med regionbildningen.

Yrkanden

Anton Nordqvist (MP): Avslag till förslagets samtliga tre punkter.
Övriga ledamöter: Bifall till förvaltningschefens förslag.

Propositionsordning

Ordförande ställer förslagen mot varandra och finner att Regionala utvecklingsnämnden avslår Anton Nordqvists yrkande till förmån för förvaltningschefens förslag, med bifall av övriga ledamöter.

Votering

Votering är begärd och verkställs.

Propositionsordning

Ja-röst för förvaltningschefens förslag och nej-röst för Anton Nordqvists yrkande. Nämnden röstar för bifall till förvaltningschefens förslag med 12 ja-röster mot 1 nej-röst.

Reservation

Anton Nordqvist (MP):
Miljöpartiet de gröna Jämtland Härjedalen ställer sig inte bakom beslutet att bevilja ansökan om projektmedel från projektet "Ökad attraktionskraft och tillgänglighet på en internationell marknad", och jag reserverar mig därför mot sagda beslut. Huvudsyftet med projektet är vällovligt, och går väl i hand med utpekat mål i den regionala utvecklingsstrategin - att öka de internationella besökarna i regionen, och därmed också exporten av varor och tjänster från regionen. Men verktygen som projektet syftar till att använda sig av, "Syftet med projektet är att öka kännedomen om Jämtland som leder till att efterfrågan på direktflyg till regionen.", är inte förenliga med den inriktning av hållbarhet som enligt den regionala utvecklingsstrategin ska råda.
I den regionala utvecklingsstrategin pekas prioriteringen "Smart Tillväxt: Resurssnålare och Effektivare" ut. Under den lyfts målen "Transporter, industri och värme i länet oberoende av fossil energi" och "Kraftfullt arbete inom alla samhällssektorer för att hantera klimatförändringar" som båda syftar till att minska Region Jämtland Härjedalens klimatpåverkan, men också säkra regionens motståndskraft för förändringar i framtiden. Klimatpåverkan från flyget är oproportionellt mycket större än alternativen. Således kan det inte anses vara i enlighet med målen i den regionala utvecklingsstrategin att driva projekt som syftar till att öka flygandet. Tvärtom behövs projekt som både syftar till att minska flygandet, men också innovativa lösningar för hur framtidens besöksnäring kan fungera och se ut.
Även om projektet skulle kunna ses som uppfylla andra mål i den regionala utvecklingsstrategin, ska konflikter som uppstår mellan olika mål lösas i enlighet med det som kallas för hållbar utveckling, där insikten om att den ekonomiska och sociala utvecklingen ryms inom ramarna för den ekologiska utvecklingen. Mot bakgrund av det måste de negativa följderna av att gå emot hållbarhetsmålen ses som överordnade det att uppfylla tillväxtmålen, i fall där påverkan på klimat och miljö är betydande.
Med beaktande av att projektet inte kan anses vara förenligt med den regionala utvecklingsstrategin, reserverar jag mig mot beslutet att bevilja projektmedel.

Beslut

1. Region Jämtland Härjedalen beslutar medfinansiera projektet med 46,50 % av redovisade och godkända kostnader, dock max 1 995 000 kr samt under förutsättning att övrig finansiering ordnas enligt ansökan.

2. Projektets prioriteras utifrån gällande Regional utvecklingsstrategi för Jämtland Härjedalen, där insatsen att öka antalet fler gäster till länet och framförallt få en ökning av internationella gäster är något som eftersträvas och prioriteras.

3. Medel för detta projekt tas från återvinster inom regionalpolitiska sådd-finansieringen som

återbetalats till Almi/Länsstyrelsen och överfördes till regionen i samband med regionbildningen.

Expedieras till

Sven Winemark och Martina Lundholm, Område Näringsliv

Beslutsunderlag

- Tjänsteksirvelse Ökad attraktionskraft och tillgänglighet på internationell marknad
- RUN-230-2017 PM Ökad attraktionskaraft & tillgänglighet 3
- Ansökan om medfinansiering till projekt Ökad attraktionskraft & tillgänglighet på internationell marknad

19

Erbjudande om företagsstöd 2020 – Tilläggserbjudanden om stöd till bredbandsinfrastruktur samt investeringsbidrag till kommersiell service

RUN/493/2019

Tjänsteskrivelse
(Regionala utvecklingsnämnden)

2020-08-27

Näringsliv
Berit Fält
Tfn: 063-146520
E-post: berit.falt@regionjh.se

RUN/493/2019

Erbjudande om företagsstöd 2020 – Tilläggserbjudanden om stöd till bredbandsinfrastruktur samt investeringsbidrag till kommersiell service

Ärendebeskrivning

Regionala utvecklingsnämnden fastställde den 31 mars 2020, § 41, de erbjudanden om företagsstöd som ska gälla för verksamhetsåret 2020. Den bakomliggande tanken var att regionala utvecklingsnämnden inför varje verksamhetsår beslutar om vilka erbjudanden om företagsstöd som Region Jämtland Härjedalen ska ha öppna under året utifrån vad som är tillväxtpolitiskt prioriterat, och att erbjudanden därför kan variera från år till år. Erbjudanden om företagsstöd kan dock behöva ändras under året om nya behov eller prioriteringar uppstår.

Region Jämtland Härjedalen har nu behov av två tilläggserbjudanden:

- Stöd till bredbandsinfrastruktur
- Investeringsbidrag till kommersiell service

I den nationella samt regionala bredbandsstrategin är målet att 95 % av alla hushåll och företag ska ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/sekund år 2020. I årets uppföljning av bredbandsstrategin (RUN/12/2020) framgår att bredbandsmålet för 2020 inte kommer nås eftersom marknadsaktörer inte anlägger bredband i den takt som behövs på grund av bristande lönsamhet och höga investeringskostnader. Bedömningen är att nödvändig bredbandsinfrastruktur inte kommer utvecklas på kommersiella villkor. Uppföljningsrapporten framhåller vidare att regionalt utvecklingskapital, vid sidan av det stöd som erbjuds inom EU-programmet Mellersta Norrland, behöver avsättas för stöd till bredbandsinfrastruktur i syfte att komplettera övriga finansieringsmöjligheter. Stöd får enligt förordningen bara ges till utbyggnad av förbindelser som är den förmedlande länken mellan stomnät och accessnät. Förbindelsen ska kunna stödja nästa generations accessnät (NGA-nät). Vid samfinansiering mellan regioner och Europeiska regionala utvecklingsfonden får stödmottagande företag kombinera stöd så att stödnivån vid behov överstiger 50%. Av 2020 års beställningsbemyndigande för anslag 1:1 föreslås att maximalt 10 000 000 kronor får beslutas som stöd till bredbandsinfrastruktur. Hänsyn ska tas till näringslivets behov av finansiering till andra erbjudanden om företagsstöd, samt till behov av stöd till projekt.

Då ovan beskrivet stöd till bredbandsinfrastruktur syftar till att Region Jämtland Härjedalen ska kunna medfinansiera bredbandsprojekt i utlysningsomgång 2020:2 för det regionala strukturfondsprogrammet Mellersta Norrland beslutade regionala utvecklingsnämndens ordförande den 29 juni att öppna upp för ansökningar inom ovan beskrivna erbjudande, men att beslut om stöd och utbetalning av stöd får ske först efter att erbjudandena fastställts av regionala utvecklingsnämnden.

Landsbygdsprogrammet, som har till uppgift att stödja dagligvaruhandel och drivmedelsstationer genom att ge stöd till investeringar, har slut på pengar. Detta gör att ett glapp kommer uppstå till dess att nästa programperiod är igång. För att mildra konsekvenserna föreslås att Region Jämtland Härjedalen under 2020 avsätter max 2 000 000 kronor till investeringsbidrag för kommersiell service. Samråd ska ske med Länsstyrelsen Jämtlands län för att stödet ska stämma överens med den Regionala handlingsplanen för Jämtlands län. Om nya resurser i Landsbygdsprogrammet kommer till, ska dessa nyttjas i första hand.

Regiondirektörens förslag

1. *Erbjudande om företagsstöd Verksamhetsåret 2020 – Tilläggserbjudanden om stöd till bredbandsinfrastruktur* fastställs.
2. *Erbjudande om företagsstöd Verksamhetsåret 2020 – Tilläggserbjudande Investeringsbidrag till kommersiellservice* fastställs.

I tjänsten
Hans Svensson
Regiondirektör

Martina Lundholm
Områdeschef Näringsliv

Utdrag till

Områdeschef Näringsliv

Näringsliv
Juliana Wettersten
Tfn: 063-14 66 60
E-post: juliana.g.wettersten@regionjh.se

2020-06-29

RUN/493/2019

Erbjudande om företagsstöd - Tilläggserbjudande om stöd till bredbands-infrastruktur

Ärendebeskrivning

Regionala utvecklingsnämnden fastställde den 31 mars 2020, § 41, de erbjudande om företagsstöd som ska gälla för verksamhetsåret 2020. Samtidigt fastställdes en ny version av *Region Jämtland Härjedalens riktlinjer för företagsstöd* och regionfullmäktige hävde sedermera tidigare gällande riktlinjer. Genom detta skapades en ny struktur för årlig politisk styrning av den del av anslag 1:1, den del som utgör företagsstöd. Strukturen innebär att regionala utvecklingsnämnden beslutar om vilket utbudet av erbjudanden som ska gälla. Utbudet kan variera från år till år beroende på behovsgrundande prioriteringar, samt även ändras under löptiden av ett år om nya behov uppstår. Med hänsyn till rådande situation med bristande bredbandsinfrastruktur i länet finns nu anledning att anta ett nytt tilläggserbjudande för innevarande verksamhetsår.

I den nationella samt regionala bredbandsstrategin är målet att 95 procent av alla hushåll och företag ska ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/sekund år 2020. I årets uppföljning av bredbandsstrategin (RUN/12/2020) framgår att bredbandsmålet för 2020 inte kommer att nås eftersom marknadsaktörer inte anlägger bredband i den takt som behövs på grund av bristande lönsamhet och höga investeringskostnader. Bedömningen är att nödvändig bredbandsinfrastruktur inte kommer att utvecklas på kommersiella villkor. Uppföljningsrapporten framhåller vidare att regionalt utvecklingskapital, vid sidan av det stöd som erbjuds inom EU-programmet Mellersta Norrland, behöver avsättas för stöd till bredbandsinfrastruktur i syfte att komplettera övriga finansieringsmöjligheter.

Region Jämtland Härjedalen kan med legal grund i förordning (2015:211) om statligt stöd till regionala investeringar ge stöd till bredbandsinfrastruktur. Denna stödtyp var inte prioriterad i tidigare version av riktlinjer för företagsstöd, men nuvarande riktlinjer sätter inte en sådan begränsning. Därför föreslås att ett erbjudande om stöd till bredbandsinfrastruktur nu öppnas i syfte att Region Jämtland Härjedalen ska kunna medfinansiera bredbandsprojekt i utlysningsomgång 2020:2 för det regionala strukturfondsprogrammet Mellersta Norrland.

Stöd får enligt förordningen bara ges till utbyggnad av förbindelser som är den förmedlande länken mellan stomnät och accessnät. Förbindelsen ska kunna stödja nästa generations accessnät (NGA-nät). Vid samfinansiering mellan regioner och Europeiska regionala utvecklingsfonden får stödmottagande företag kombinera stöd så att stödnivån vid behov överstiger 50 procent.

Stödet söks på vanligt sätt genom Min Ansökan, www.minansokan.se, och hålls öppna under en tidsbegränsad period fram till och med 12 augusti. Stöd till bredbandsinfrastruktur enligt detta erbjudande ska endast ges som medfinansiering till Europeiska regionala utvecklingsfonden.

Av 2020 års beställningsbemyndigande för anslag 1:1 föreslås att maximalt 10 000 000 kronor får beslutas som stöd till bredbandsinfrastruktur. Hänsyn ska tas till det näringslivets behov av finansiering till andra erbjudanden om företagsstöd, samt till behov av stöd till projekt.

Beslutsunderlag

Erbjudande om företagsstöd Verksamhetsåret 2020 - Tilläggserbjudande för stöd till bredbandsinfrastruktur
Protokollsutdrag §41 Regionala utvecklingsnämnden Region Jämtland Härjedalens riktlinjer för företagsstöd samt erbjudanden om företagsstöd 2020
Erbjudande om företagsstöd Verksamhetsåret 2020

Delegationsbestämmelse och delegation

Delegationsbestämmelser för regionala utvecklingsnämnden i Region Jämtland Härjedalen 2019–2020, punkt 1.1

Beslut

1. Region Jämtland Härjedalen öppnar för ansökningar inom den tidsbegränsade utlysningen *Stöd till bredbandsinfrastruktur* fram till och med 12 augusti.
2. Beslut om stöd och utbetalning av stöd får ske först efter att regionala utvecklingsnämnden fastställt ovanstående erbjudande vid sitt sammanträde den 15 september.

Elise Ryder Wikén
Regionala utvecklingsnämndens ordförande

Anmälan

Beslutet anmäls till regionala utvecklingsnämnden den 15 september 2020

Utdrag till

Områdeschef Näringsliv

Tilläggserbjudande för stöd till bredbandsinfrastruktur

Stöd till bredbandsinfrastruktur

Stödets syfte
Att bidra till den nationella och regionala bredbandsstrategin målsättning att 95 procent av alla hushåll och företag ska ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s år 2020. Stödet får gå till utbyggnad av förbindelser som är den förmedlande länken mellan stomnät och accessnät. Förbindelsen ska kunna stödja nästa generations accessnät (NGA-nät). Det ska saknas infrastruktur inom samma kategori och sådan infrastruktur ska sannolikt inte utvecklas på kommersiella villkor inom tre år. Stödet ges som medfinansiering till ortsammanbindande fiber som beviljats stöd i utlysningsomgång 2020:2 för det regionala strukturfondsprogrammet Mellersta Norrland.
Godkända kostnader
Samma kostnader som godkänns för stödet för ortsammanbindande fiber godkänns här.
Målgrupp
Erbjudandet riktar sig endast till bredbandsaktörer som beviljas stöd från Europeiska regionala utvecklingsfonden inom utlysningsperiod 2020:2, programområde Mellersta Norrland. Stödet ska tilldelas på grundval av en öppen, transparent, icke-diskriminerande och konkurrensutsatt urvalsprocess, enligt principen om teknikneutralitet. Principen om teknikneutralitet innebär att stödet varken ska föreskriva eller gynna användningen av en viss typ av teknik.
Stödnivå
Stödmottagaren får kombinera stöd från olika finansiärer (regioner och Eruf). Stödnivån kan vid behov då överstiga 50 procent.
Bedömning och regional prioritering
Stöd lämnas endast till bredbandsförbindelse som beskrivits i aktuell behovskartläggning för länet samt beviljats stöd i utlysningsomgång 2020:2 för det regionala strukturfondsprogrammet Mellersta Norrland.
Legal grund för stöd
Artikel 52 i EU:s förordning 651/2014. Svenska regler finns i SFS 2015:211 paragraf 24–25.

Tilläggserbjudande investeringsbidrag till kommersiell service

Investeringsbidrag till kommersiell service

Stödets syfte
Att stödja dagligvaruhandel på landsbygd under en övergångsperiod till nytt Landsbygdsprogram är i drift. • Under en tidsbegränsad period ge investeringsbidrag till dagligvaruhandel i Jämtlands län. • Underlätta övergångsperioden till att ett nytt Landsbygdsprogram är i drift. I nuvarande program är pengarna slut.
Godkända kostnader
1. anskaffning eller ny-, till- eller ombyggnad eller större reparation av lokaler som behövs för verksamheten och för inredning eller annan utrustning av sådana lokaler, 2. anskaffning eller ombyggnad eller större reparation av utrustning som behövs för försäljning.
Målgrupp
Försäljningsställen (som uppfyller kraven för dagligvaror samt/eller drivmedel enligt nedan) på orter som utpekas i kommunernas serviceplaner utgör en särskilt viktig utgångspunkt för investeringsstödet. Vidare prioriteras investeringar som bidrar till *nya* eller *utökade* servicelösningar i områden med långt till motsvarande service. En SOT-punkt ska uppfylla kraven som ställs på försäljningsställen avseende dagligvaror samt/eller drivmedel. Med *dagligvaror* avses servicegivare som tillhandahåller livsmedel och har ett mångsidigt utbud av dagligvaror (minst 1000 artiklar inom varugrupp mejeri, charkvaror, ägg, färskbröd, frukt och grönsaker). Med *drivmedel* (drivmedelsstation) avses servicegivare som tillhandahåller drivmedel. Servicegivarens försäljningsställe ska vara lokaliserad i fasta lokaler/ställe, samt ha öppet på åretruntbasis. Den stödberättigade investeringen ska vara direkt kopplat till tillhandahållande av drivmedel.
Stödnivå
50% eller 85% om det finns särskilda skäl Stödet utgör stöd av mindre betydelse (även kallat försumbart stöd eller "de minimis"). Ett företag får maximalt ta emot stöd av mindre betydelse till ett värde på totalt 200 000 euro under en 3-årsperiod. Stödet får inte vara större än vad som behövs med hänsyn till övriga finansieringsmöjligheter.

Bedömning och regional prioritering
Region Jämtland Härjedalen erbjuder detta stöd i syfte att mildra de negativa effekter som uppstår i glappet mellan två programperioder. Ett nytt landsbygdsprogram är tidigast på plats 2021-2022. Samråd ska ske med Länsstyrelsen Jämtlands län för att stödet ska stämma överens med den regionala handlingsplanen för Jämtlands län.
Legal grund för stöd
Förordning 200:284 om stöd till kommersiell service.

§41

Region Jämtland Härjedalens riktlinjer för företagsstöd samt erbjudanden om företagsstöd 2020 (RUN/493/2019)

Sammanfattning

Gällande *Riktlinjer för företagsstöd utifrån regionalekonomiska 1.1-medel* (RS/913/2016) fastställdes av regionfullmäktige i juni 2016, § 98. Den 22 oktober 2019, i samband med uppföljningsrapportering av 1:1-anslaget, beslutade regionala utvecklingsnämnden att ge regiondirektören i uppdrag att se över dessa riktlinjer. Förslag till reviderade riktlinjer skulle enligt beslutet presenteras för nämnden i december, men har flyttats fram till nämndens sammanträde i mars. Detta i syfte att möjliggöra hänsyn till 1) det nationella utvecklingsarbetet för hållbara företagsstöd under ledning av Tillväxtverket, och 2) implementeringen av det nya ärendehanteringssystemet för företagsstöd, Nyps 2020.

Det förslag som nu presenteras har arbetats fram av teamet som handlägger företagsstöd. Riktlinjerna, som tidigare även innehöll rutinbeskrivningar för berörda handläggare, har renodlats till ett ramverk för Region Jämtland Härjedalens företagsstöd och riktar sig i större utsträckning till stödsökande. Till riktlinjerna hör även tre bilagor 1) *Allmänna villkor för stöd enligt SFS 2015:210* 2) *Allmänna villkor för stöd enligt SFS 2015:211* samt 3) *Särskilda villkor vid stöd som har medfinansiering från Europeiska regionala utvecklingsfonden*. Utöver riktlinjerna har ytterligare ett dokument arbetats fram, innehållande förslag på erbjudanden om företagsstöd som ska gälla för verksamhetsåret 2020. Arbetet har kopplats till regionala utvecklingsnämndens verksamhetsplan och uppdragen att skapa en struktur för årlig politisk styrning av det regionala tillväxtanslaget.

Den bakomliggande tanken är att regionala utvecklingsnämnden inför varje verksamhetsår beslutar om vilka erbjudanden om företagsstöd som ska vara löpande öppna under verksamhetsåret utifrån vad som är tillväxtpolitiskt regionalt prioriterat. Erbjudanden om stöd kan således variera år från år. Inför nästa verksamhetsår kan strukturen för politisk styrning utvecklas så att nämnden också beslutar hur mycket 1:1-anslag som maximalt får beslutas inom varje enskilt erbjudande. Under ett verksamhetsår kan det vid behov bli aktuellt att låta nämnden göra tilläggsbeslut om nya erbjudanden, alternativt revidering av beslutade erbjudanden. Varje erbjudande kommer att vara sökbart för företag via webbtjänsten Min Ansökan (www.minansokan.se) och i ärendehanteringssystemet är det kopplat till en specifik stödgrund (paragraf i svensk förordning). Den utvecklade beskrivningen av varje erbjudande ska även finnas tillgänglig på webben (www.regionjh.se/företagsstöd).

I dokumentet *PM Förändringar av Region Jämtland Härjedalens företagsstöd 2020* beskrivs de större förändringar som förslag till riktlinjer och erbjudanden innehåller. Nu gällande riktlinjer är fastställda av fullmäktige. Med anledning av de nya riktlinjernas karaktär och innehåll, samt att regionala utvecklingsnämnden enligt sitt reglemente har i uppdrag att

besluta om fördelning av statliga regionalpolitiska utvecklingsmedel och övriga tillväxtmedel, är bedömningen att riktlinjerna bör fastställas av nämnden. Detta förutsätter att regionfullmäktige upphäver tidigare riktlinjer innan de nya kan träda i kraft.

Förslag till beslut

1. *Region Jämtland Härjedalens riktlinjer för företagsstöd* fastställs. Beslutet gäller under förutsättning att regionfullmäktige upphäver nu gällande *Riktlinjer för Företagsstöd utifrån regionalekonomiska 1:1-medel* (RS/913/2016).
2. *Erbjudande om företagsstöd Verksamhetsåret 2020* fastställs.
3. *Allmänna villkor för stöd enligt SFS 2015:210*, *Allmänna villkor för stöd enligt SFS 2015:211* och *Särskilda villkor vid stöd som har medfinansiering från Europeiska regionala utvecklingsfonden* fastställs.
4. Regionala utvecklingsnämnden föreslår regionfullmäktige:
Riktlinjer för Företagsstöd utifrån regionalekonomiska 1:1-medel (RS/913/2016) upphävs.

Beslut

1. *Region Jämtland Härjedalens riktlinjer för företagsstöd* fastställs. Beslutet gäller under förutsättning att regionfullmäktige upphäver nu gällande *Riktlinjer för Företagsstöd utifrån regionalekonomiska 1:1-medel* (RS/913/2016).
2. *Erbjudande om företagsstöd Verksamhetsåret 2020* fastställs.
3. *Allmänna villkor för stöd enligt SFS 2015:210*, *Allmänna villkor för stöd enligt SFS 2015:211* och *Särskilda villkor vid stöd som har medfinansiering från Europeiska regionala utvecklingsfonden* fastställs.
4. Regionala utvecklingsnämnden föreslår regionfullmäktige:
Riktlinjer för Företagsstöd utifrån regionalekonomiska 1:1-medel (RS/913/2016) upphävs.

Expedieras till

Regionfullmäktige

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse Region Jämtland Härjedalens riktlinjer för företagsstöd samt erbjudanden om företagsstöd 2020
- PM Förändringar av Region Jämtland Härjedalens företagsstöd 2020
- Erbjudande om företagsstöd Verksamhetsåret 2020
- Allmänna villkor för stöd enligt SFS 2015:210
- Allmänna villkor för stöd enligt SFS 2015:211
- Särskilda villkor vid stöd som har medfinansiering från Europeiska regionala utvecklingsfonden
- Region Jämtland Härjedalens riktlinjer för företagsstöd

20

Rapport allmän kollektivtrafik 2019

RUN/365/2020

Tjänsteskrivelse
(Regionala utvecklingsnämnden)

2020-08-27

Regional utveckling
Erik Sjaunja
Tfn: 063-146533
E-post: erik.sjaunja@regionjh.se

RUN/365/2020

Rapport allmän kollektivtrafik 2019

Ärendebeskrivning

Transportstyrelsen har tillsynsmandat av artikel 7.1 i EU:s kollektivtrafikförordning. Enligt förordningen ska varje behörig myndighet årligen publicera en samlad rapport om den allmänna kollektivtrafiken.

Denna rapport avser den allmänna kollektivtrafiken år 2019 för Region Jämtland Härjedalen. I rapporten redovisas beslut om allmän trafikplikt, aktuella trafikavtal, finansiering, resor, trafikutbud, effektivitet och kvalitet.

Regiondirektörens förslag

Rapporten för allmän kollektivtrafik 2019 skickas till Transportstyrelsen enligt upprättat förslag.

I tjänsten

Hans Svensson
Regiondirektör

Marie Nordmark
Områdeschef Kollektivtrafik

Utdrag till

Transportstyrelsen

Rapport allmän kollektivtrafik 2019

Beslutad 2020-09-15, av:

REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN

Förord

Region Jämtland Härjedalen har det politiska och ekonomiska ansvaret för den allmänna kollektivtrafiken i länet och för dess framtida utveckling. De skattemedel som används för att stödja den allmänna kollektivtrafiken ska användas så effektivt som möjligt. Regionala utvecklingsnämnden är regional kollektivtrafikmyndighet (RKM) och fattar beslut om allmän trafikplikt, som är trafik som samhället avser ta ansvar för.

Sedan 2012 reglerar lagen om kollektivtrafik (SFS2010:1065) hur den allmänna kollektivtrafiken ska bedrivas i landet. Den grundar sig på EU:s kollektivtrafikförordning 1370/2007. Av artikel 7 i EU:s kollektivtrafikförordning framgår att ”varje behörig myndighet ska en gång om året offentliggöra en samlad rapport om den allmänna trafikplikten inom sitt behörighetsområde, och de utvalda kollektivtrafikföretagen samt om ersättningar och ensamrätt som dessa kollektivtrafikföretag beviljats som kompensation. Rapporten ska skilja mellan busstrafik och spårtrafik, den ska möjliggöra kontroll och utvärdering av kollektivtrafiknätets effektivitet, kvalitet och finansiering samt, i förekommande fall, ge information om eventuellt beviljade ensamrätters art och omfattning”.

Denna rapport avser år 2019 och är upprättad för att redovisa verksamheten utifrån kraven i EU:s kollektivtrafikförordning. Verksamheten omfattar spårtrafik, buss- och biltrafik som är linjelagd eller anropsstyrd. Den årliga rapporten ska lämnas till Transportstyrelsen. Den kan också utgöra en kunskapskälla för beslutsfattare och andra intresserade.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD 1

1 ALLMÄN TRAFIKPLIKT OCH AVTAL 3

1.1 Allmän trafikplikt 3

1.2 Aktuella trafikavtal 3

2 RESULTAT 4

2.1 Finansiering 4

2.2 Resor och trafikutbud 4

2.3 Effektivitet 5

2.4 Kvalitet 5

1 Allmän trafikplikt och avtal

1.1 Allmän trafikplikt

Kollektivtrafik kan bedrivas i offentlig eller kommersiell regi. Allmän kollektivtrafik som upphandlas i offentlig regi ska föregås av beslut om allmän trafikplikt. I Jämtlands län är det Regionala utvecklingsnämnden inom Region Jämtland Härjedalen som är regional kollektivtrafikmyndighet (RKM) och fattar beslut om allmän trafikplikt.

Under 2019 har följande beslut fattats om allmän trafikplikt:

- Allmän trafikplikt linje 40 Östersund-Hammarstrand-Sollefteå/Örnsköldsvik (RUN/288/2019). Upphandlas av kollektivtrafikmyndigheten i Västernorrland.

1.2 Aktuella trafikavtal

Nedan framgår trafikavtal med tåg, buss och biloperatörer för den allmänna kollektivtrafiken i Jämtlands län. Ingen trafik bedrivs genom ensamrätter eller direkttilldelade avtal.

Avtal/område	Avtalsperiod	Trafikutövare	Ersättning 2019, tkr	Anmärkning
Tåg				
Norrtågstrafiken	Aug 2016 – dec 2025	Vy	24 434	Tjänstekonc. Region JH:s andel
Buss				
Åre Buss	Dec 2014 – dec 2022	Centrala Buss	27 946	
Östersund tätort	Juni 2016 – juni 2023	Vy	27 991	Tjänstekoncession
Ragunda Buss	Dec 2015 – dec 2023	Centrala Buss	16 627	
Linje 40	Juni 2012 – dec 2020	KR-trafik	5 015	Region JH:s andel
Linje 45	Dec 2019 – dec 2027	Centrala Buss i Norrb	345	Region JH:s andel
Linje 45	Dec 2011 – dec 2019	KR-trafik	4 491	Region JH:s andel
Linje 46	Dec 2019 – dec 2028	Centrala Buss	433	Region JH:s andel
Linje 46	Dec 2011 – dec 2019	KR-trafik	9 844	Region JH:s andel
Regionbuss 2010	Juni 2012 – dec 2019	Centrala Buss	130 257	
Regionbuss 2019	Dec 2019 – dec 2029	Tröndebilene	5 401	Berg, Bräcke, Härjedalen, Krokom, Strömsund, Östersund
Särskild kollektivtrafik (inkl Närtrafik och anropsstyrt)				
Berg	Juni 2013 – dec 2020	Taxi Berg	1 239	
Härjedalen	Juni 2013 – dec 2020	Centrala buss	725	
Strömsund	Juni 2013 – dec 2020	Norra Jämtlands taxi	2 319	
Krokom	Juni 2013 – dec 2020	Taxi Glesbygd AB	3 725	
Östersund	Juni 2013 – juni 2020	Östersunds taxi	690	
Bräcke	Feb 2017 – juni 2020	Centrala buss	475	
Ragunda	Juni 2013 – juni 2020	Taxi Ragunda	1 512	
Åre	Juni 2013 – juni 2020	Taxi Västjämtland	1 710	

2 Resultat

Nedan beskrivs utveckling av kostnader, intäkter och resande. Effektivitet har beräknats utifrån de uppgifterna. För Norrtågtrafiken som upphandlas i en tjänstekoncession, där operatören hanterar vissa kostnader och intäkter, kan inte alla uppgifter redovisas. Kostnaden för tågtrafiken utgörs av ägarbidraget från Region Jämtland Härjedalen.

2.1 Finansiering

Bruttokostnader, Tkr			
	2017	**2018**	**2019**
Tåg (ägarbidrag exkl statlig medfinansiering)	22 800	23 636	24 434
Buss och bil	327 000	336 000	325 350

Intäkter, Tkr			
	2017	**2018**	**2019**
Tåg	ej uppg	ej uppg	ej uppg
Buss och bil	142 000	141 000	137 839

Skattesubventioneringsgrad % (Finansiärers bidrag i förhållande till total kostnadstäckning)			
	2017	**2018**	**2019**
Totalt buss, bil	57	58	58

2.2 Resor och trafikutbud

Nedan beskrivs antal resor och trafikens omfattning uppdelat på trafikslag, samt kollektivtrafikens marknadsandel i länet.

Resande (antal påstigningar, 1000-tal)			
	2017	**2018**	**2019**
Tåg	315	310	346
Buss	6 160	6 346	6 333
Summa	6 475	6 656	6 679

Utbud (fordonskm, 1000-tal)			
	2017	**2018**	**2019**
Tåg	922	851	757
Buss	9 945	9 886	11 062
Summa	10 867	10 737	11 819

Marknadsandel (%, kollektivtrafikbarometern)			
	2017	**2018**	**2019**
Totalt			13,9

2.3 Effektivitet

Som effektivitetsmått används kostnad per resa och per kilometer. För regionaltågstrafiken som drivs genom en tjänstekoncession är nettokostnaden lika med ägarbidraget, dvs vad trafiken kostar skattebetalarna i Region Jämtland Härjedalen.

Total bruttokostnad per resa (kr)			
	2017	**2018**	**2019**
Tåg	Ej uppg	Ej uppg	Ej uppg
Buss och bil	53,08	52,95	51,37

Total nettokostnad per resa (kr)			
	2017	**2018**	**2019**
Tåg	72,38	76,25	70,62
Buss och bil	30,03	30,73	29,61
Totalt	**32,09**	**32,85**	**31,73**

Total kostnad per km (kr)			
	2017	**2018**	**2019**
Tåg	24,73	27,77	32,28
Buss och bil	32,88	33,99	29,41
Totalt	**32,19**	**33,50**	**29,60**

2.4 Kvalitet

Att erbjuda goda resmöjligheter är en nyckelfråga för att kollektivtrafiken ska vara användbar och ett verktyg för regional utveckling. Enligt kollektivtrafikbarometern[1] för 2019 anger 36% av de tillfrågade att avgångstiderna passar för de behov som finns. För Östersunds stadstrafik uppgår siffran till drygt 46%, och för regionbusstrafiken till 29%.

Under 2019 var alla regionaltåg och 64% av Länstrafikens bussar tillgänglighetsanpassade. Andelen tillgänglighetsanpassade fordon ökar successivt. Det finns fortsatt behov av att även tillgänglighetsanpassa hållplatser, stationer och information.

Under 2019 drevs 75% av busstrafiken med förnybara drivmedel. Östersunds stadstrafik trafikerades med 6 elbussar.

Busstrafiken är relativt punktlig och problem främst vid särskilda händelser som halka och stora snömängder. Inom Norrtågstrafiken har punktligheten på linjen Sundsvall-Östersund-Storlien haft en positiv utveckling senaste åren.

[1] Kollektivtrafikbarometern är en kvalitets- och attitydundersökning som drivs av Svensk Kollektivtrafik.

21

Remiss: Förslag till nya föreskrifter för väg E45 Jämtlands län

RUN/392/2020

Tjänsteskrivelse
(Regionala utvecklingsnämnden)

2020-08-13

Infrastruktur och kommunikationer
Berit Eriksson
Tfn: 063-14 66 07
E-post: berit.eriksson@regionjh.se

RUN/392/2020

Remiss: Förslag till nya föreskrifter för väg E45 Jämtlands län

Ärendebeskrivning

Region Jämtland Härjedalen har erbjudits möjlighet att lämna synpunkter på Trafikverkets förslag till nya föreskrifter om hastighetsbegränsningar på väg E45 i Jämtlands län. Utifrån ”nollvisionen” planeras att alla vägar med en årsdygnstrafik över 2 000 fordon ska sänkas till 80 km/h om inte mötesseparering finns. År 2021 planerar Trafikverket för en sänkning av hastigheterna på E45 och begär därför nu in synpunkter på detta. Eventuella synpunkter ska lämnas senast den 18 september 2020.

De aktuella delsträckor på E45 som berörs av förslaget till hastighetssänkning är

- Delsträcka mellan väg 504 Sveg och väg 84
- Delsträcka mellan 260 meter söder om väg 316 Älden och väg E14 Brunflo
- Delsträcka 8 mellan väg E14 Östersund och väg 753 Häggenås

Region Jämtland Härjedalen ser att om det övergripande transportpolitiska målet om att hela Sverige ska leva ska kunna uppfyllas så måste en satsning på förhöjd säkerhetsstandard ske på viktiga vägstråk i Jämtlands län. Detta så att målhastigheten 100 km/h kan råda på de större vägarna även i vårt län. Fram till dess att investeringar i höjd säkerhetsstandard har genomförts bör viktiga vägstråk i och till/från Jämtlands län undantas från sänkta hastighetsgränser.

Regiondirektörens förslag

Svar på remiss Förslag till nya föreskrifter för väg E 5, Jämtlands län (TRV 2020/35505) skickas till Trafikverket enligt upprättat förslag.

I tjänsten
Hans Svensson

Anders Byström

Regiondirektör

Regional utvecklingsdirektör

Utdrag till

Trafikverket

2020-08-11 RUN/392/2020
FÖRSLAG Ert dnr: TRV 2020/35505

Berit Eriksson
Infrastruktur och kommunikationer
Tfn: 063-14 66 07
E-post: berit.eriksson@regionjh.se

Trafikverket
Box 417

803 02 GÄVLE

Remissvar: förslag till nya föreskrifter för väg E 45 Jämtlands län

Trafikverket planerar för en sänkning av hastigheterna på tre delsträckor av E 45 genom Jämtlands län. Bakgrunden är det mål ”noll-visionen” som riksdagen antagit utifrån trafiksäkerhetsarbetet. ”Nollvisionen”, som antogs av riksdagen 1997, utgör grunden för Trafikverkets trafiksäkerhetsuppdrag. Regeringen har bland annat i direktivet för åtgärdsplaneringen 2014 – 2025 uttalat att det är viktigt att fortsätta att systematiskt hastighetsanpassa till vägarnas standard för att uppnå ett effektivt och säkert transportsystem.

Detta samtidigt som det är angeläget att försöka motverka de negativa effekter som kan uppkomma i form av försämrad tillgänglighet och ökade restider. Enligt Trafikverket sätter myndigheten hastighetsgränsen på vägarna efter rådande säkerhetsstandard. Trafikverket genomför dessa förändringar för att rädda liv och enligt myndigheten ökar restiden marginellt av en hastighetssänkning, samtidigt som risken att omkomma vid en kollision minskar betydligt.

Trafikverket säger sig i detta arbete ta hänsyn till faktorer som miljö, tillgänglighet och regional utveckling (till exempel arbetspendling). På stora delar av viktiga stråk i det statliga vägnätet i Jämtlands län saknas mötesseparering.

Utifrån ”nollvisionen” planeras att alla vägar med en årsdygnstrafik över 2 000 fordon ska sänkas till 80 km/h om inte mötesseparering finns. År 2021 planerar Trafikverket för en sänkning av hastigheterna på E 45 och begär därför nu in synpunkter på detta.

De aktuella delsträckor på E 45 som berörs av förslaget till hastighetssänkning är

- Delsträcka mellan väg 504 Sveg och väg 84
- Delsträcka mellan 260 meter söder om väg 316 Älden och väg E14 Brunflo
- Delsträcka 8 mellan väg E14 Östersund och väg 753 Häggenås

Region Jämtland Härjedalen tillsammans med länets kommuner skickade i februari 2020 en skrivelse till Infrastrukturdepartementet och Trafikverket (RUN/116:3/2020) med anledning av de planerade hastighetssänkningarna på vägar i Jämtlands län. De samlade företrädarna för skrivelsen ser med stort bekymmer på de planerade hastighetssänkningarna då planeringar för en standardhöjning för att kunna behålla hastighetsnivåerna är i sin linda.

Hastighetssänkningar på viktiga vägstråk såsom E 45 drabbar Jämtlands län särskilt hårt och får allvarliga konsekvenser för jobb, tillväxt och konkurrenskraft. Det finns endast separering på 32 km av 597 km Europaväg (E14 och E45), dvs 5,3 procent. Inom de närmsta åren planerar därför Trafikverket att hastighetsgränsen sänks från 90 eller 100 km/h till 80 km/h på långa och viktiga vägstråk i och till länet, såsom europavägarna E 14 och E 45. Det kommer att innebära en betydande minskning av tillgängligheten. Vårt vidsträckta län, som utgör 12 procent av Sveriges yta, har långa avstånd. Såväl invånare som besökare och näringsidkare bor och verkar över hela länet.

Längre restider gör att människor väljer bort att pendla långa sträckor, vilket krymper våra arbetsmarknader, försvårar kompetensförsörjningen och försämrar möjligheterna till tillväxt och konkurrenskraft. Längre restider kan även medföra ett bortfall av besökare till länet.

De sträckor som nu planeras att hastighetssänkas är samtliga viktiga pendlingssträckor för arbetspendling i Jämtlands län och således viktiga för näringslivets, kommuners och övriga offentliga myndigheters tillgång av arbetskraft.

Trafikverket fick uppdraget om en ökad trafiksäkerhet i landet redan 1997. Trots detta har standardhöjningar för trafiksäkerheten inte genomförts i någon större omfattning i Jämtlands län. I stora delar av landet har utbyggnaden av mitträckesseparering genomförts men här ligger Jämtland långt efter.

En första utredning av E 14 och E 45, alternativ och kostnader för mötesseparering har nyligen genomförts av Trafikverket och en rapport kring detta har presenterats. Vad nästa steg i utredningen blir och hur utbyggnaden eller andra åtgärder ska genomföras har inte ännu redovisats.

I de kartor som Trafikverket presenterar i remissen med hjälp av Sampers data framgår att både restidskostnaden (reseuppoffringen) och tillgänglighetsindexet (försämrad tillgänglighet) visar rött i kartmaterialet, det vill säga en försämring på båda punkterna. Detta faktum behöver beaktas i den fortsatta planeringen hos Trafikverket.

Region Jämtland Härjedalen ser det övergripande transportpolitiska målet om att hela Sverige ska leva ska kunna uppfyllas så måste en satsning på förhöjd säkerhetsstandard ske på viktiga vägstråk i Jämtlands län. Detta så att

målhastigheten 100 km/h kan råda på de större vägarna även i vårt län. Fram till dess att investeringar i höjd säkerhetsstandard har genomförts bör viktiga vägstråk i och till/från Jämtlands län undantas från sänkta hastighetsgränser.

Region Jämtland Härjedalen motsätter sig därmed en hastighetssänkning enligt remissens förslag på de tre delsträckorna av E 45.

REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN

Elise Ryder Wikén
Ordförande regionala utvecklingsnämnden

Anders Byström
Regional utvecklingsdirektör

Från: FBL E-post Region Jämtland Härjedalen <region@regionjh.se>
Till: FBL Platina RUN <PlatinaRUN@regionjh.se>
Ärende: VB: Förslag till nya föreskrifter för väg E45, Jämtlands län
Datum: 2020-06-12 10:08:46

Från: noreply@trafikverket.se <noreply@trafikverket.se>
Skickat: den 12 juni 2020 08:37
Till: FBL E-post Region Jämtland Härjedalen <region@regionjh.se>
Ämne: Förslag till nya föreskrifter för väg E45, Jämtlands län

Ärendenummer	Datum
TRV 2020/35505	2020-06-12

Mottagare

Enligt sändlista

Denna remiss gäller förslag till nya föreskrifter för väg E45, Jämtlands län. Remissen omfattar konsekvensutredning samt förslag till föreskrifter.

Länk till karta trafikföreskrift:
https://gisportal.trafikverket.se/gisportalext/apps/webappviewer/index.html?id=8fd30acedc4c44a1a739afa4883917f6

Remissvar

Eventuella synpunkter ska ha kommit in senast den 18 september 2020. Var vänlig ange Trafikverkets diarienummer TRV 2020/35505.

Klicka för att svara

Patrik Cederberg

Trafikverket Region Mitt

Bilagor

Förslag till föreskrifter
Konsekvensutredning
Beskrivning av Tillgänglighetsindex
Beskrivning av Sampers
Sverigekarta Tillgänglighetsindex
Sverigekarta Sampers

Sändlista

Bergs kommun
Bräcke kommun
Handelskammaren Mittsverige
Härjedalens kommun
Kollektivtrafikmyndigheten Jämtlands län
Krokoms kommun
Länsstyrelsen Jämtlands län
Motormännen
NTF
NTF Västernorrland
Polismyndigheten Region Nord
Ragunda kommun
Region Jämtland Härjedalen
Riksförbundet Enskilda Vägar
Strömsunds kommun
Svensk Kollektivtrafik
Svenska Naturskyddsföreningen
Svenska Taxiförbundet
Sveriges Bussföretag
Sveriges MotorCyklister
Sveriges Åkeriföretag
Åre kommun
Östersunds kommun

Trafikverket

Box 417

803 02 GÄVLE

Besöksadress: Redargatan 18, GÄVLE

Texttelefon: 010-123 50 50

Telefon: 0771 - 921 921

trafikverket@trafikverket.se

www.trafikverket.se

Direkt: 010-123 62 04

Epost: patrik.cederberg@trafikverket.se

Trafikverkets föreskrifter om hastighetsbegränsning på väg E45 i Jämtlands län;

TRVTFS :

beslutade den

Trafikverket föreskriver följande med stöd av 3 kap. 17 § fjärde stycket trafikförordningen (1998:1276).

I stället för hastighetsbegränsning enligt 3 kap. 17 § tredje stycket trafikförordningen (1998:1276) ska den högsta tillåtna hastigheten på väg E45 i Jämtlands län vara enligt följande.

Vägsträcka mellan	och	km/tim
Gävleborgs länsgräns	5 100 meter söder om väg 504 Sveg	100
5 100 meter söder om väg 504 Sveg	väg 504 Sveg	90
väg 504 Sveg	väg 84 Älvros	80
väg 84 Älvros	väg 296 Sänna	100
väg 296 Sänna	väg 315 Rätansbyn	80
väg 315 Rätansbyn	260 meter söder om väg 316 Älden	100
260 meter söder om väg 316 Älden	väg E14 Brunflo	80
väg E14 Östersund	väg 753 Häggenås	80
väg 753 Häggenås	väg 804 Näsviken	90
1 250 meter norr om väg 342 Strömsund	1 650 meter nordost om väg 992 Stor-Hällvattnet	100
1 650 meter nordost om väg 992 Stor-Hällvattnet	väg 346 Hoting	80
väg 346 Hoting	Västerbottens länsgräns	100

Dessa föreskrifter träder i kraft den 1 december 2020.

På Trafikverkets vägnar

LENA ERIXON

Mats Sandgren
(Verksamhetsområde Planering)

Förslag

TRAFIKVERKET

Bilaga Sampers

Sampers beräknar generaliserad kostnad, som även kallas reseuppoffring, för varje start- och målpunkt, färdmedel och reseärende. Den analys som gjorts innehåller alla bilresor (dvs även yrkestrafik). Personbilstrafiken är uppdelad på arbetsresor (pendling), tjänsteresor och övriga resor.

Den generaliserade kostnaden omfattar monetär kostnad och restid viktad med tidsvärde för respektive färdmedel och reseärende. De generaliserade kostnaderna aggregeras över målpunkter och färdmedlen till s.k. logsumma som även tar hänsyn till hur attraktiva olika målpunkter är för respektive reseärende och hur stor nytta individen har av att kunna välja mellan olika färdmedel och målpunkter. För reseärende ”arbete” ingår t ex antalet arbetsplatser i målpunkten i attraktiviteten.

Vid aggregeringen ingår generaliserade kostnaden med minustecken och attraktivitet i målpunkten med plustecken. Därmed visar logsumman hur bra tillgängligheten är i en viss startpunkt för ett visst ärende, oberoende av färdmedel och målpunkt. Logsumman översätts till penningvärde och aggregeras över ärendena med hänsyn till hur ofta resor med olika ärenden sker. Förändringar av logsumman mellan två tillfällen tolkas så att en högre logsumma innebär förbättrad tillgänglighet medan en lägre logsumma på samma sätt betecknar försämrad tillgänglighet.

Tillgänglighetsförändringarna redovisas som förändringar i kronor per person och dag och blir genom det jämförbara över landet och oavsett ärende, färdsätt eller målpunkt för resan.

För den som vill fördjupa sig i metodiken hänvisas till exempelvis Jonas Eliassons skrift; ”Att mäta tillgänglighet med logsummor”(Transek) eller Trafikverkets rapport ”Tillgänglighet - Definition, mått och exempel” (publ. 2018:208).

TRAFIKVERKET

Bilaga Tillgänglighetsindex

Tillgänglighetsindex baseras på GIS-analyser av restidsförändring för resor med bil och visar sammanvägd förändring av tillgängligheten i ett område relativt andra delar av landet till följd av planerade hastighetsjuteringar mellan åren 2018 och 2025. Detta ger en bild av hur ett områdes ”styrka” gentemot andra delar av landet kan antas förändras över tid.

Teoretiskt visar Tillgänglighetsindex en rangordning av varje område av landet i olika tillgänglighetsklasser utifrån körtid till ett samhälleligt utbud. Det samhälleliga utbudet är uttryckt som:

1. Genomsnittlig restid till närmaste akutsjukhus från varje område
2. Genomsnittlig restid till närmaste vårdcentral från varje område
3. Genomsnittlig restid till närmaste dagligvarubutik från varje område
4. Genomsnittlig restid till närmaste grundskola från varje område
5. Hur många arbetsplatser man når inom 30 minuter från varje område

Kartorna visar förändringar i denna rangordning mellan 2018 och 2025. Det samhälleliga utbudet representeras i dessa analyser av storleken på en ort. Underförstått förutsätts i analysen att ju större ort desto större utbud och därför mäts körtiden till närliggande orter indelat i olika storleksklasser.

En försämring av indexet (på kartan markerad med röd färg) innebär att ett område förlorar i tillgänglighet relativt andra områden. Det innebär att även om ett område antas få kortare körtider, d.v.s. en **ökad** tillgänglighet, kan den relativa tillgängligheten jämfört andra delar av landet försämras (dvs området markeras med röd färg) ifall andra områden får ännu kortare körtider.

Grön markering i kartorna innebär sålunda att ett område relativt sett får en förbättrad tillgänglighet gentemot andra delar av landet givet att alla antagna justeringar av hastigheter under åren 2018-2025 sker. På motsvarande sätt innebär röd markering att ett område förlorar i rang vad gäller körtid. Svagt gul markering i kartan innebär oförändrad tillgänglighet år 2025 jämfört med år 2018 relativt sett. Färgerna är inte graderade

En fördjupad beskrivning av den teoretiska metodiken för tillgänglighetsindex hittas på Tillväxtanalys hemsida Tillgänglighet till tätorter av olika storlek.

Konsekvensutredning till förslag om hastighetsföreskrifter på E45, Jämtlands län enligt förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning

Innehållet i denna konsekvensutredning regleras av Förordning (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning[1].

Trafikverket föreslår nya hastighetsföreskrifter på E45 i Jämtlands län och befintlig föreskrift TRVTFS 2012:38 kommer då att upphävas.

Den här utredningen gäller E45 i Jämtlands län. E45 i Jämtlands län sträcker sig från Gävleborgs länsgräns i söder till Västerbottens länsgräns i norr, via bland annat Sveg, Ytterhogdal, Åsarna, Svenstavik, Brunflo, Hammerdal, Strömsund och Hoting.

Nollvisionen är grunden för trafiksäkerhetsarbetet i Sverige och är fastställd genom beslut i riksdagen. Den är ett etiskt förhållningssätt, men utgör också en strategi för att forma ett säkert vägtransportsystem. I Nollvisionen slås fast att det är oacceptabelt att vägtrafiken kräver människoliv. Trafiksäkerhetsarbetet i dess anda innebär att vägar, gator och fordon ska anpassas till människans förutsättningar så att ingen på sikt dödas eller skadas allvarligt i vägtrafiken. Ansvaret för säkerheten delas mellan de som utformar och de som använder vägtransportsystemet.

Trafikverkets anpassning av hastighetsgränserna till vägarnas utformning innebär att vägar utan mittseparering med måttlig eller betydande[2] trafik ska ha högsta tillåtna hastighetsbegränsning 80 km/tim samt att åtgärder för höjda hastighetsgränser genomförs utmed det utpekade funktionellt prioriterade vägnätet. Dessa anpassningar är ett viktigt bidrag till arbetet med att nå nollvisionen. Av den anledningen så ser Trafikverket nu över de sträckor som har måttlig eller betydande trafik och anpassar den högsta tillåtna hastighetsgränsen på dessa sträckor för att få störst säkerhetseffekt av förändringen.

Bakgrunden till förslaget utgår från Trafikverkets uppdrag och arbete med att fortsätta anpassa hastighetsgränserna till vägarnas utformning. Förslaget var en del i en bred remiss som skickades ut till länsplaneupprättare, kommuner m.fl. under 2016. Efter det har vissa revideringar skett, sträckan Nilsvallen-Älvros har lagts till på grund av att sträckan har över 2000 fordon/årsmedeldygn. Mer information om denna remiss samt Trafikverkets sammanfattande kommentarer till inkomna remissyttranden: https://www.trafikverket.se/resa-och-trafik/Trafiksakerhet/Din-sakerhet-pa-vagen/Hastighetsgranser-pa-vag/andradehastighetsgranser/remiss-for-anpassning-av-hastighetsgranserna-pa-vagarna/

Referenshastigheten på en väg eller del av väg bestäms av olika faktorer vilka framgår av Vägars och gators utformning, VGU. Enligt Trafikverkets riktlinjer ska vägar som saknar mittseparering ha hastigheten 80 km/tim eller lägre.

E45 planeras få en ny kortare sträckning förbi Sveg från Rengsjön till Älvros. Investeringen ingår i nu gällande nationell plan för transportsystemet. Den nya vägen kommer att bli mötesseparerad med högsta tillåtna hastighet 100 km/tim.

Trafikverket planerar för att sätta upp viltstängsel utmed E45 på sträckorna Svenstavik–Brunflo samt Östersund–Lit.

Trafikverket planerar att under år 2021-2022 installera ytterligare trafiksäkerhetskameror utmed sträckan, utöver de mätplatser som finns idag, för att säkra hastigheten.

Förslag till förändringar i föreskrift

[1] https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-20071244-om-konsekvensutredning-vid_sfs-2007-1244

[2] Med måttlig och betydande trafik avses i detta sammanhang vägar med en årsmedeldygnstrafik på 2000 fordon eller mer per dygn år 2025

TMALL 0413 Konsekvensutredning hastighet v 2.0

De delsträckor som berörs av förändring är delsträcka 3, 7 och 8, se tabell nedan.

Delsträcka 3 mellan väg 504 Sveg och väg 84 Älvros har idag som högsta tillåtna hastighet 90 km/tim och föreslås få en sänkning till 80 km/tim. På sträckan finns det lokala begränsningar i form av lokala trafikföreskrifter som innehåller de högsta tillåtna hastigheterna 80 km/tim, 70 km/tim och 50 km/tim.

Delsträcka 7 mellan 260 meter söder om väg 316 Älden och väg E14 Brunflo har idag de högsta tillåtna hastigheterna 100 km/tim och 90 km/tim vilka föreslås få en sänkning till 80 km/tim. På sträckan finns det lokala begränsningar i form av lokala trafikföreskrifter som innehåller de högsta tillåtna hastigheterna 80 km/tim, 70 km/tim, 60 km/tim och 50 km/tim.

Delsträcka 8 mellan väg E14 Östersund och väg 753 Häggenås har idag högsta tillåtna hastighet 90 km/tim och föreslås få en sänkning till 80 km/tim. På sträckan finns det lokala begränsningar i form av lokala trafikföreskrifter som innehåller den högsta tillåtna hastigheten 70 km/tim. Mellan Bye och bron över Indalsälven finns en 4 km lång sammanhängande lokal trafikföreskrift med högsta tillåtna hastighet 70 km/tim. Denna sträcka kortas ner till en längd av 1 km och föreslås få en högsta tillåten hastighet av 60 km/tim. De resterande 3 km som idag har en lokal sänkning till 70 km/tim bedöms uppfylla kraven för en säkerhetsstandard motsvarande 80 km/tim.

Delsträckorna 1, 2, 4, 6, 9, 10 och 12 föreslås fortsatt ha samma högsta tillåtna hastighet som gäller idag. Delsträcka 1, 4, 6, 10 och 12 är landsväg med 100 km/tim medan delsträcka 2 och 9 är landsväg med 90 km/tim. Dessa sträckor har trafikflöden som är lägre än 2000 fordon/årsmedeldygn och kan därmed behålla nuvarande hastighetsbegränsning.

Delsträckorna 5 och 11 har sedan tidigare 80 km/tim som högsta tillåtna hastighet.

Mellan Brunflo och Trafikplats Rannåsen går E45 i samma sträckning som E14. Föreskrift för E14 gäller på denna sträcka.

Överrensstämmelse med EU-rätten

Förslaget är av nationell karaktär och överensstämmer med de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska Unionen.

Sammanfattning

Trafikverket arbetar systematiskt för att nå nollvisionen. Den föreslagna hastighetsförändringen motiveras av att den bidrar till ökad trafiksäkerhet på de aktuella sträckorna och i detta fall är nyttorna för trafiksäkerhet överordnat konsekvenserna för tillgänglighet enligt Trafikverkets bedömningar. Dessutom leder hastighetsanpassningen till minskad miljöpåverkan (utsläpp av växthusgaser samt buller) från vägtrafiken.

Informationsinsatser och ikraftträdande

Trafikverket har informerat berörda kommuner samt Region Jämtland Härjedalen om de föreslagna hastighetsförändringarna. Under 2020 kommer Trafikverket att informera allmänheten om hastighetsanpassningarna fördelat på tre tillfällen (juni, augusti/september samt november). Informationen kommer att ske genom annonser samt med information på Trafikverkets Facebook sida och hemsida

Föreskrifterna föreslås träda i kraft den 2020-12-01.

Föreskrifterna kungörs i Svensk trafikföreskriftssamling, STFS, som innehåller trafikföreskrifter enligt förordningen (2007:231) om elektroniskt kungörande av vissa trafikföreskrifter. STFS finns i den rikstäckande databasen, RDT.

Datum: 2020-06-10

.....	.....
Patrik Cederberg	Elin Edlund
Trafikingenjör	Samhällsplanerare

TMALL 0413 Konsekvensutredning hastighet v 2.0

Länk till karta trafikföreskrift:
https://gisportal.trafikverket.se/gisportalext/apps/webappviewer/index.html?id=8fd30acedc4c44a1a739afa4883917f6

Bilagor

Bilaga 1 Information om bakgrund, konsekvenser, effekter mm.

Övriga bilagor:

Sverigekarta Tillgänglighetsindex

Sverigekarta Sampers

Beskrivning av Tillgänglighetsindex

Beskrivning av Sampers

Förslag till trafikföreskrift

TMALL 0413 Konsekvensutredning hastighet v 2.0

Bilaga 1

Bakgrund till föreslagen föreskrift

Trafikverket vill med regleringen uppnå att hastighetsbegränsningen ska överensstämma med vägens utformning. Avsaknad av mötesseparering innebär en förhöjd risk för mötesolycka med svår skadeföljd och 80 km/tim är den maximala hastighetsnivå där två personbilar av högsta säkerhetsstandard klarar en kollision utan allvarliga konsekvenser. Därför sänks hastighetsgränsen till 80 km/tim på vägar med måttlig eller betydande trafik[3] som saknar fysisk mittseparering.

Delsträcka 3, 7 och 8 i förslaget uppfyller inte riktlinjerna för nuvarande hastighetsbegränsningar 90 och 100 km/tim vilket gör att hastigheten föreslås sänkas till 80 km/tim.

Utöver detta har även vissa redaktionella ändringar gjorts som inte påverkar föreskriften i sak.

Förslag till hastighetsbegränsningar

Förslag på hastighetsbegränsningar, förändrade eller oförändrade, för hela vägen redovisas i tabellen.

#	Sträcka	Sträckans totala längd (km)	Justeringens totala längd (km)	Hastighet (km/tim)	Ny hastighet (km/tim)
1	Gävleborgs länsgräns – 5 100 meter söder om väg 504 Sveg	21,7	0	100	100
2	5 100 meter söder om väg 504 Sveg – väg 504 Sveg	5,2	0	90	90
3	väg 504 Sveg – väg 84 Älvros	17,2	12	90	80
4	väg 84 Älvros – väg 296 Sänna	23,4	0	100	100
5	väg 296 Sänna – väg 315 Rätansbyn	46,3	0	80	80
6	väg 315 Rätansbyn – 260 meter söder om väg 316 Älden	20,1	0	100	100
7	260 meter söder om väg 316 Älden – väg E14 Brunflo	61,5	100 km/tim=2,1 km 90 km/tim= 52,5 km Totalt=54,6 km	100/90	80
8	väg E14 Östersund – väg 753 Häggenås	26,8	21,3	90	80
9	väg 753 Häggenås – väg 804 Näsviken	68	0	90	90
10	1 250 meter norr om väg 342 Strömsund – 1 650 meter nordost om väg 992 Stor-Hällvattnet	28,3	0	100	100
11	1 650 meter nordost om väg 992 Stor-Hällvattnet – väg 346 Hoting	20,3	0	80	80
12	väg 346 Hoting – Västerbottens länsgräns	14,6	0	100	100

Förslaget resulterar i ökad restid för fordon som får framföras i högsta tillåtna hastighet. Restiden ökar teoretiskt med 7,5 minuter på hela sträckans längd.

Observera att nedan beskrivna kostnader och konsekvenser utgår från hela föreskriften.

[3] Med måttlig och betydande trafik avses i detta sammanhang vägar med 2000 fordon/årsmedeldygn eller mer år 2025

TMALL 0413 Konsekvensutredning hastighet v 2.0

Lokala trafikföreskrifter

Förslaget gäller endast Trafikverkets hastighetsföreskrifter. Det finns lokala trafikföreskrifter om hastighet eller tättbebyggt område utmed vägen som påverkar hastighetsbegränsningen lokalt och flödet av fordon utmed vägen. I samband med aktuellt förslag har Trafikverket sett över delsträckorna för att öka trafiksäkerheten och minska plottrigheten[4] och, om så är aktuellt, ansöka till beslutande myndighet om förändring. Sådan hantering sker separat.

Alternativa lösningar

Eftersom det saknas planerade investeringar för ombyggnation till mötesseparerad väg anpassas hastigheten till vägens utformning. Den utformning och trafikering som sträckorna har innebär att de föreslagna hastighetsgränserna måste införas.

Att bygga om vägar till mötesfria med mitträcke är en omfattande investering och det görs därför noggranna prioriteringar. E45 är en nationell väg och det är därmed regeringen som i nationell transportplan beslutar om när vägen ska prioriteras för ombyggnation utifrån förslag från Trafikverket. Vägen är inte finansierad i gällande nationell plan för transportsystemet, frånsett sträckan Rengsjön-Älvros.

Kostnader som regleringen medför

De föreslagna föreskrifterna resulterar i något ökade samhällsekonomiska kostnader i form av längre restider. Samhällsekonomisk nytta av framförallt ökad trafiksäkerhet i kombination med lägre utsläpp av CO_2 och minskade fordonskostnader överstiger samhällsekonomiska kostnader i form av ökad restid för last- och personbilar.

Vilka som berörs av regleringen

Alla som färdas i fordon som får köra i skyltat hastighet på berörda delsträckor och andra som vistas eller verkar i närheten berörs av regleringen. Se vidare under rubriken ”Effekter som regleringen medför”.

Effekter som regleringen medför

Hastighetssänkningen utförs i syfte att förbättra trafiksäkerheten och sträva mot Nollvisionen samt gällande etappmål genom att minska risken för att trafikanter dödas eller skadas allvarligt. Trafiksäkerhet och miljö är ramvillkor för tillgänglighet, vilket innebär att tillgänglighet inte får leda till bristande trafiksäkerhetsstandard eller stor miljöpåverkan.

Trafikverket bedömer att hastighetsförändringen inte kommer påverka trafikeringen eller andra vägar.

Samhällsekonomiska effekter

EVA[5] (Effekter vid VägAnalyser) är ett kalkylverktyg som används för att beräkna och värdera effekter samt beräkna lönsamhet för enskilda objekt inom vägtransportsystemet. Åtgärder som kan analyseras med hjälp av EVA är enskilda åtgärder eller kombinationer av åtgärder.

Trafikverket har för de tre berörda delsträckorna på E45 beräknat effekter av förslaget i EVA. Kalkylerna indikerar samhällsekonomisk lönsamhet utifrån gällande beräkningsförutsättningar. Samhällsekonomisk nytta av framförallt ökad trafiksäkerhet i kombination med lägre utsläpp av CO2 och minskade fordonskostnader överstiger samhällsekonomiska kostnader i form av ökad restid för last- och personbilar. Kalkylresultaten är offentliga och finns publicerade på https://www.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-utreda/Planer-och-beslutsunderlag/Samhallsekonomiskt-beslutsunderlag/

TMALL 0413 Konsekvensutredning hastighet v 2.0

[4] Med plottrighet menas här när hastighetsbegränsningen återkommande höjs/sänks på en begränsad sträcka
[5] https://www.trafikverket.se/tjanster/system-och-verktyg/Prognos--och-analysverktyg/EVA/

Trafiksäkerhet

Hastighetssänkningen är en trafiksäkerhetsåtgärd vilket innebär att risken att dödas eller skadas allvarligt utmed vägen kommer att minska. Risken att dödas minskar med ungefär 40 % om en mötesolycka sker i 80 km/tim istället för 90 km/tim.

Gällande författningar för vägsäkerhet (lag, förordning, föreskrift) gäller för vägar och vägprojekt som ingår i TEN-T-vägnätet i Sverige. Trafikverket har valt att följa författningarna för alla vägar med vägnummer upp till och med 100 samt alla vägar med ett flöde på över 4000 ÅDT. Författningarna innehåller bestämmelser om väghållares skyldigheter och syftar till att öka säkerheten för vägtrafikanter.

Tillgänglighet

Hastighetssänkningen kommer att ge något ökad restid för huvudsakligen persontrafik. Hastighetens påverkan på restid finns att läsa om här: https://www.trafikverket.se/resa-och-trafik/Trafiksakerhet/Din-sakerhet-pa-vagen/Hastighetsgranser-pa-vag/Nya-hastighetsgranser/Hastighet-och-restid/. Restiden på sträckan beräknas öka med 50 sekunder/mil vid sänkning från 90 till 80 km/tim för personbilar, bussar och lätta lastbilar. Restiden beräknas öka med 1,5 minuter/mil vid sänkning från 100 till 80 km/tim.

Sträckorna trafikeras av buss i linjetrafik. Konkurrenskraften för buss jämfört med bil blir oförändrad eftersom hastighetssänkningen gäller bägge fordonsslag. Dock är det sällan bussar har en medelhastighet på 90 km/tim, varpå konkurrenskraften kan anses öka för busstrafik jämfört med biltrafik. Kollektivtrafik med buss gynnas också av en jämn trafikrytm.

Föreskriften kommer att innebära att tunga lastbilar får köras i samma hastighet som bilar och bussar vilket ger bättre flyt i trafiken och minskar antalet omkörningar.

Trafikverket har låtit genomföra en utvärdering[6] av hur tillgänglighet i det statliga vägnätet påverkas av ändrade hastighetsgränser. Resultatet visar att det inte finns en enhetlig bild över effekterna på tillgängligheten och att det är viktigt att skilja mellan effekter på kort och lång sikt. En sänkning av hastighetsgränsen kan leda till både ökad och minskad ekonomisk aktivitet i en region. Högre hastighetsgränser kan leda till en försämrad lokal arbetsmarknad och minskad handel då det blir mer effektivt att arbetspendla bort från platsen samt att färdas längre bort för inköp. Lägre hastighetsgränser i en region kan leda till att nya affärsmöjligheter uppstår på platsen då utpendling blir mindre attraktivt. Utvärderingen belyser dessutom att sänkningar av hastighetsgränser på lågtrafikerade vägar kan vara mer motiverade, ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, än väginvestering för högre hastighetsgränser. Detta kan dock skilja sig från plats till plats.

Effekter av hastighetsjusteringar på enskilda sträckor beräknas via EVA-kalkyl. Hastighetsjusteringar sker emellertid utifrån ett systemperspektiv där vägarnas utformning avgör vilken hastighet som är möjlig. Därför måste effekter på enskilda sträckor betraktas inte enbart som enskilda förändringar utan också i ett större perspektiv. Detta görs med hjälp av analysverktygen Sampers (Trafikverket) och Tillgänglighetsindex (Tillväxtverket). Analyserna är att betrakta som systemanalyser och visar hur tillgängligheten förändras i olika delar av landet givet att alla planerade sänkningar och höjningar fram till år 2025 genomförs. Det är därför osäkert att från dessa två analysmetoder dra några långtgående slutsatser avseende effekter till följd av enskilda hastighetsförändringar, utan de bör snarare ses som ett komplement till övrig konsekvensbeskrivning för sträckan. Se bilagda kartor.

Grön markering i kartan för Tillgänglighetsindex innebär att ett område relativt sett får en förbättrad tillgänglighet gentemot andra delar av landet givet att alla antagna justeringar av hastigheter under åren 2018-2025 sker. På motsvarande sätt innebär röd markering att ett område förlorar i rang vad gäller körtid. Ju klarare färg desto större förändring. Svagt gul markering i kartan innebär marginell förändring av tillgänglighet år 2025 jämfört med år 2018 relativt sett. Se utförligare förklaring i bilagan om Tillgänglighetsindex.

Grön färg i kartan för Sampers betyder förbättrad tillgänglighet och röd färg försämrad tillgänglighet. Ju klarare färg desto större förändring. Svagt gul markering i kartan innebär att skillnaden i tillgänglighet mellan år 2025 jämfört med år 2018 tolkats som marginell. Se utförligare förklaring i bilagan om Sampers.

TMALL 0413 Konsekvensutredning hastighet v 2.0

[6] Utvärdering av förändrad tillgänglighet i Vägnätet - En makroanalys, Westin, L. et al, 2011, Trafikverket 2017:088

Miljö

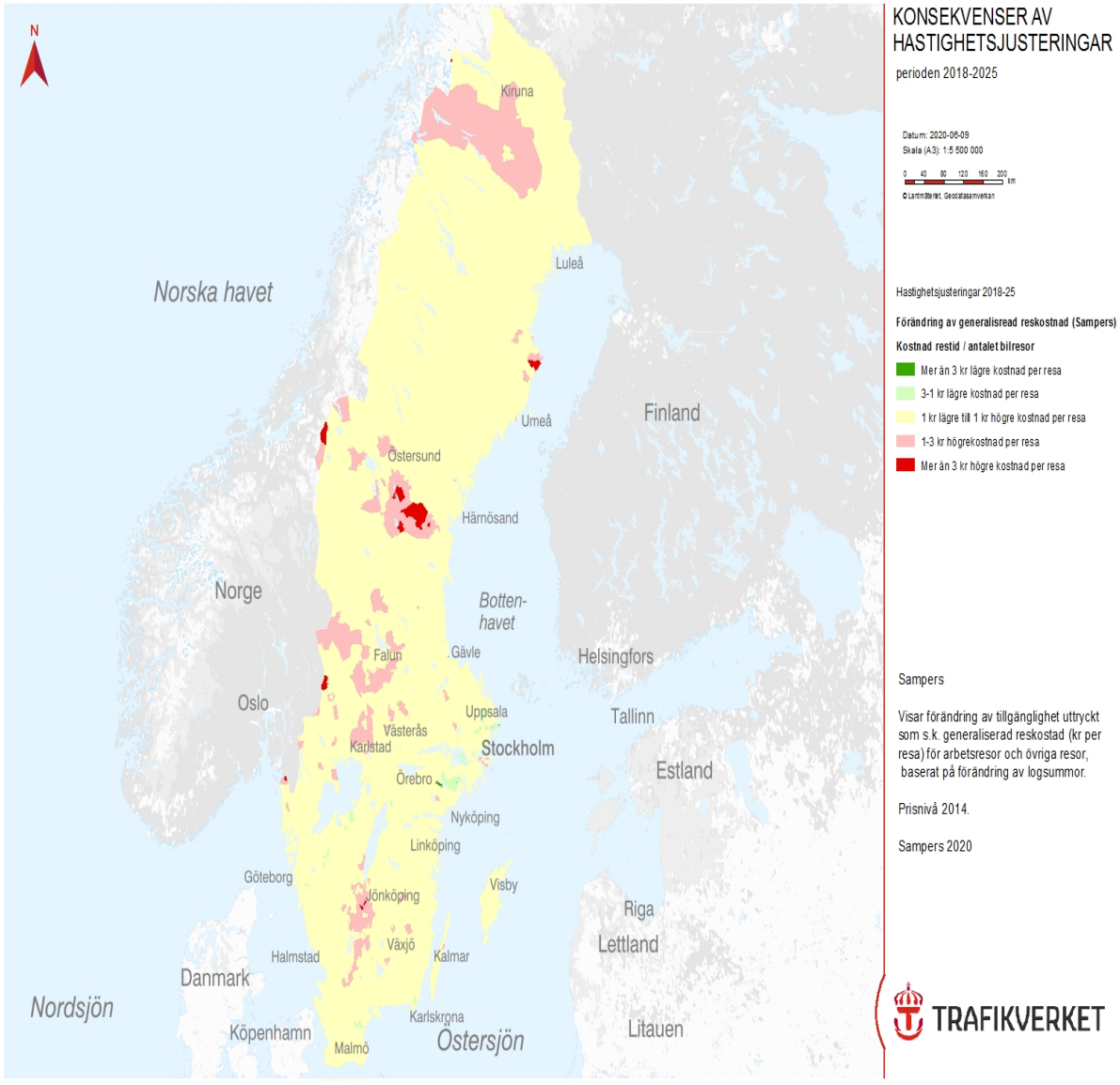
En hastighetssänkning på 10 km/tim ger en sänkning av bullernivån med 1-2 dBA (schablonvärde).

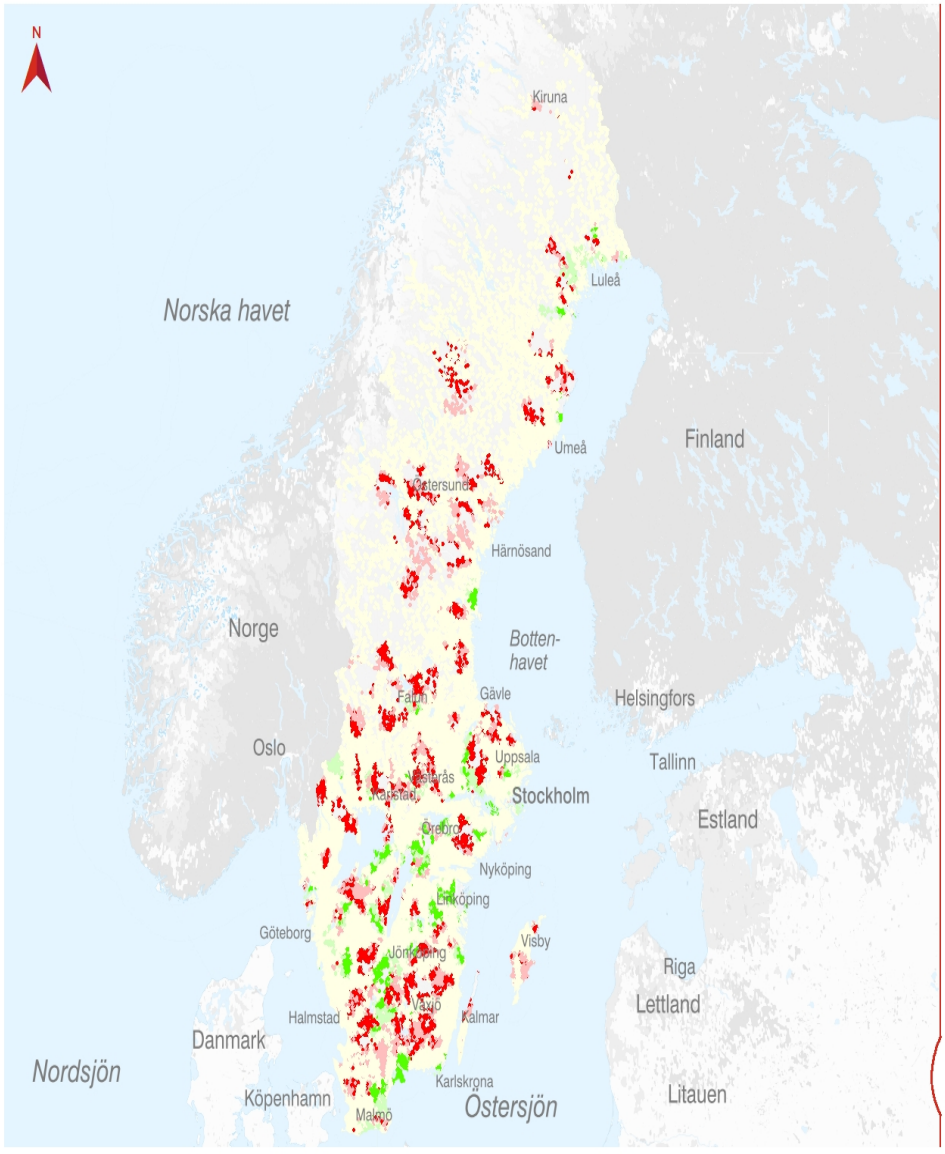
En hastighetssänkning från 90 km/tim till 80 km/tim ger en sänkning av utsläpp av koldioxid från ungefär 110 till ungefär 98 g CO_2/km (för genomsnittlig personbil 2025).

Konsekvenser om regleringen inte kommer till stånd

Om föreslagen reglering av hastighetsbegränsningen inte görs på sträckan så är hastigheten inte anpassad till vägens utformning vilket innebär att kraven på trafiksäkerhet utmed sträckan inte uppnås.

TMALL 0413 Konsekvensutredning hastighet v 2.0

N
Kiruna
Luleå
Norska havet
Finland
Umeå
Östersund
Härnösand
Norge
Botten-
havet
Falun
Gävle
Helsingfors
Oslo
Uppsala
Tallinn
Västerås
Karlstad
Stockholm
Estland
Örebro
Nyköping
Linköping
Göteborg
Visby
Jönköping
Riga
Lettland
Växjö
Halmstad
Kalmar
Danmark
Nordsjön
Karlskrona
Köpenhamn
Malmö
Östersjön
Litauen
KONSEKVENSER AV
HASTIGHETSJUSTERINGAR
perioden 2018-2025
Datum: 2020-06-09
Skala (A3): 1:5 500 000
0 40 80 120 160 200 km
©Lantmäteriet, Geodatasamverkan
Hastighetsjusteringar 2018-25
Förändring av generaliseread reskostnad (Sampers)
Kostnad restid / antalet bilresor
Mer än 3 kr lägre kostnad per resa
3-1 kr lägre kostnad per resa
1 kr lägre till 1 kr högre kostnad per resa
1-3 kr högrekostnad per resa
Mer än 3 kr högre kostnad per resa
Sampers
Visar förändring av tillgänglighet uttryckt som s.k. generaliserad reskostad (kr per resa) för arbetsresor och övriga resor, baserat på förändring av logsummor.
Prisnivå 2014.
Sampers 2020
TRAFIKVERKET

KONSEKVENSER AV HASTIGHETSJUSTERINGAR

perioden 2018-2025

Datum: 2020-06-09
Skala (A3): 1:5 500 000

0 40 80 120 160 200 km

©Lantmäteriet, Geodatasamverkan

Hastighetsjusteringar 2018-25

Tillväxtverkets tillgänglighetsindex

- Försämrat index 3 enheter eller mer
- Försämrat index 1-2 enheter
- Oförändrat index
- Förbättrat index 1-2 enheter
- Förbättrat index 3 enheter eller mer

Tillgänglighetsindex

Visar förändring av relativ tillgänglighet enligt Tillväxtverkets metod "Tillgänglighetsindex till tätorter av olika storlekar"

Tillväxtverket 2020

TRAFIKVERKET

22

Remiss: Förslag till utbyggnadsstrategi för Ostkustbanan och Ådalsbanan, Gävle – Västeraspby

RUN/499/2020

Tjänsteskrivelse
(Regionala utvecklingsnämnden)

2020-09-02

Infrastruktur och kommunikationer
Berit Eriksson
Tfn: 063-14 66 07
E-post: berit.eriksson@regionjh.se

RUN/499/2020

Remiss: Förslag till utbyggnadsstrategi för Ostkustbanan och Ådalsbanan, Gävle – Västeraspby

Trafikverket har upprättat ”Bristanalys för Nedre Norrland, förslag till utbyggnadsstrategi”. Rapporten fokuserar på den bristande kapaciteten och långa restider längs Ostkustbanan och Ådalsbanan Gävle – Västeraspby. I rapporten beskrivs också att det finns ett stort behov av utvecklad infrastruktur på angränsade stråk som har betydelse för Ostkustbanan och Ådalsbanan. Åtgärder i olika omfattning krävs på flera sträckor för att säkra framtida kapacitetsanspråk mot södra Sverige. Banor som lyfts i denna redovisning är Bergslagsbanan, Godsstråket genom Bergslagen och Norra Stambanan. För Norra Stambanan redovisas de betydande brister som finns framförallt inom punktlighet på de flesta delsträckorna på Stambanan genom övre Norrland norr om Bräcke, samt på Norra stambanan söder om Ljusdal. Betydande brister finns framförallt för kapacitet, men även för användbarhet och robusthet, Ockelbo– Gävle, Holmsveden–Kilafors, Bollnäs–Ljusdal. För Holmsveden–Kilafors minskar bristerna genom planerade åtgärder gällande nationell plan. Norra stambanan Ockelbo- Kilafors har högst kapacitetsutnyttjande och i ett stråktänk för godstrafiken måste den här sträckan åtgärdas för att trafik från Norrlandskusten ska kunna ledas över till stambanan via Söderhamn - Kilafors. I rapporten föreslås även åtgärder inom Ockelbo bangård.

Trafikverket har skickat ut ovan nämnda rapport på remiss till berörda kommuner, regioner och andra aktörer för att förankra prioritetsordningen. Eventuella synpunkter ska lämnas till Trafikverket senast den 18 september.

Region Jämtland Härjedalen ser positivt på utbyggnaden av kuststråket och har inget att invända mot prioriteringsordningen avseende utbyggnaden. Region Jämtland Härjedalen anser dock att det är av stor vikt att framtida åtgärder längs kuststråket kombineras med samtida åtgärder längs Norra Stambanan för att skapa en god kapacitet även mot inlandet och Jämtland (och vidare mot Trondheim/Norge).

Regiondirektörens förslag

Svar på remiss gällande förslag till utbyggnadsstrategi för Ostkustbanan och Ådalsbanan, Gävle – Västeraspby skickas till Trafikverket enligt upprättat förslag.

I tjänsten
Hans Svensson
Regiondirektör

Berit Eriksson
Områdeschef Infrastruktur och kommunikationer

Utdrag till

Trafikverket

2020-08-31
FÖRSLAG

RUN/499/2020
Ert dnr: TRV 2020/57564

Berit Eriksson
Infrastruktur och kommunikationer
Tfn: 063-14 66 07
E-post: berit.eriksson@regionjh.se

Trafikverket
Box 417
Redargatan 18
801 05 GÄVLE

Yttrande gällande bristanalys för Nedre Norrland samt förslag till utbyggnadsstrategi för Ostkustbanan och Ådalsbanan, Gävle - Västeraspby

Trafikverket har upprättat ”Bristanalys för Nedre Norrland, förslag till utbyggnadsstrategi”. Rapporten fokuserar på den bristande kapaciteten och långa restider längs Ostkustbanan och Ådalsbanan Gävle – Västeraspby. I rapporten beskrivs också att det finns ett stort behov av utvecklad infrastruktur på angränsade stråk som har betydelse för Ostkustbanan och Ådalsbanan. Åtgärder i olika omfattning krävs på flera sträckor för att säkra framtida kapacitetsanspråk mot södra Sverige. Banor som lyfts i denna redovisning är Bergslagsbanan, Godsstråket genom Bergslagen och Norra Stambanan. För Norra Stambanan redovisas de betydande brister som finns framförallt inom punktlighet på de flesta delsträckorna på Stambanan genom övre Norrland norr om Bräcke, samt på Norra stambanan söder om Ljusdal. Betydande brister finns framförallt för kapacitet, men även för användbarhet och robusthet, Ockelbo– Gävle, Holmsveden–Kilafors, Bollnäs–Ljusdal. För Holmsveden–Kilafors minskar bristerna genom planerade åtgärder gällande nationell plan. Norra stambanan Ockelbo- Kilafors har högst kapacitetsutnyttjande och i ett stråktänk för godstrafiken måste den här sträckan åtgärdas för att trafik från Norrlandskusten ska kunna ledas över till stambanan via Söderhamn - Kilafors. I rapporten föreslås även åtgärder inom Ockelbo bangård.

Rapporten beskriver ingående de olika delsträckorna längs kuststråket bland annat utifrån kapacitetsutnyttjande, trafikprognoser, tidtabellsanalyser och genomförda samhällsekonomiska beräkningar. Därefter görs en sammanvägd bedömning och prioritetsordning där Trafikverket föreslår att utbyggnad av dubbelspår längs sträckan Hudiksvall – Sundsvall ska prioriteras då den sträckan har störst kapacitetsproblem, längs medelhastighet och möjligheter till stora tidsvinster (upp mot 30 minuter). Därefter prioriteras sträckorna i följande ordning: Timrå – Härnösand, Sundsvall – Timrå, Gävle – Söderhamn, Söderhamn – Hudiksvall och Härnösand – Västeraspby.

Region Jämtland Härjedalen ser positivt på utbyggnaden av kuststråket och har inget att invända mot prioriteringsordningen avseende utbyggnaden. Region Jämtland Härjedalen anser dock att det är av stor vikt att framtida åtgärder längs kuststråket kombineras med

samtida åtgärder längs Norra Stambanan för att skapa en god kapacitet även mot inlandet och Jämtland (och vidare mot Trondheim/Norge).

Utbyggnaden gagnar hela järnvägssystemet i norra Sverige och kommer att bidra med önskvärda kapacitetsökningar. Åtgärder av de brister på Norra Stambanan som redovisas i bristanalysen skulle inte bara lösa de kapacitetsbehov som står i sambandet med kuststråket utan också innebära avsevärda kapacitetsökningar på Norra Stambanan som förbättrar restiderna mot Jämtland och utrymmet fler godstransporter på sträckan.

För Jämtland är Norra Stambanan ett av de absolut viktigaste järnvägsstråken för gods- och persontrafik. I synnerhet är sträckan Ånge – Gävle (Stockholm) högst betydelsefull för persontransporter. Besöksnäringens snabba tillväxt, de växande företagens och klimatomställningens påbud om ökat resande med tåg förstärker ytterligare Norra Stambanans betydelse för Jämtland. På norska sidan har Norges regering nyligen beslutat att genomföra omfattande standardhöjningar samt elektrifiera Meråkerbanan mot Trondheim. Det innebär att Norra Stambanan och Mittbanan stärks med ett upprustat spår mot de isfria hamnarna i Trondheim.

REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN

Elise Ryder Wikén
Ordförande regionala utvecklingsnämnden

Anders Byström
Regional utvecklingsdirektör

Från: Emma Borg <emma.borg@regionjh.se>
Till: FBL Platina RUN <PlatinaRUN@regionjh.se>
Ärende: Remiss av förslag till utbyggnadsstrategi för Ostkustbanan och Ådalsbanan, Gävle - Västeraspby
Datum: 2020-09-03 10:12:25

Från: Åström Hans Olov, PLmu
Skickat: den 25 maj 2020 19:05
Till: 'kundtjanst@skelleftea.se' <kundtjanst@skelleftea.se>; 'kommun@robertsfors.se' <kommun@robertsfors.se>; Umeå Kommun <umea.kommun@umea.se>; Nordmaling Kommun <kommun@nordmaling.se>; 'kontaktcenter@ornsköldsvik.se' <kontaktcenter@ornsköldsvik.se>; 'kommun@kramfors.se' <kommun@kramfors.se>; Sollefteå Kommun <kommun@solleftea.se>; 'servicecenter@harnosand.se' <servicecenter@harnosand.se>; 'timra.kommun@timra.se' <timra.kommun@timra.se>; 'kommunstyrelsen@sundsvall.se' <kommunstyrelsen@sundsvall.se>; Ånge Kommun <ange@ange.se>; Nordanstig Kommun <kommun@nordanstig.se>; Hudiksvall Kommun <kommun@hudiksvall.se>; 'kundtjanst@soderhamn.se' <kundtjanst@soderhamn.se>; Gävle Kommun <gavle.kommun@gavle.se>; 'regionen@regionvasterbotten.se' <regionen@regionvasterbotten.se>; Länsstyrelsen Västernorrlands län <vasternorrland@lansstyrelsen.se>; 'kundservice@dintur.se' <kundservice@dintur.se>; 'region.vasternorrland@rvn.se' <region.vasternorrland@rvn.se>; Länsstyrelsen Gävleborg <gavleborg@lansstyrelsen.se>; 'rg@regiongavleborg.se' <rg@regiongavleborg.se>; 'region.uppsala@regionuppsala.se' <region.uppsala@regionuppsala.se>; 'antti.vainio@mellansvenskahandelskammaren.se' <antti.vainio@mellansvenskahandelskammaren.se>; 'Anders Eriksson' <anders.eriksson@midchamber.se>; 'oliver.dogo@midchamber.se' <oliver.dogo@midchamber.se>; 'tomas.weibull@sj.se' <tomas.weibull@sj.se>; 'mats.eklund@tagibergslagen.se' <mats.eklund@tagibergslagen.se>; 'Ingela Bendrot' <ingela.bendrot@nyaostkustbanan.se>; 'gustaf.engstrand@tagoperatorerna.se' <gustaf.engstrand@tagoperatorerna.se>; 'joakim.berg@bothniancorridor.com' <joakim.berg@bothniancorridor.com>; Tiderman Olle, Extern <olle.tiderman@norrtag.se>; 'Annika Garpefjäll' <annika.garpefjall@norrtag.se>; 'emilie.thelander@norrtag.se' <emilie.thelander@norrtag.se>
Kopia: 'thomas.lundgren@umea.se' <thomas.lundgren@umea.se>; 'conny.nordendahl@nordmaling.se' <conny.nordendahl@nordmaling.se>; 'claes.edblad@ornskoldsvik.se' <claes.edblad@ornskoldsvik.se>; 'clas.engstrom@ornskoldsvik.se' <clas.engstrom@ornskoldsvik.se>; 'mikael.kristiansson@ornskoldsvik.se' <mikael.kristiansson@ornskoldsvik.se>; 'sture.andersson@kramfors.se' <sture.andersson@kramfors.se>; 'maria.lindsbo@solleftea.se' <maria.lindsbo@solleftea.se>; 'Daniel Johannsson' <daniel.johannsson@harnosand.se>; 'olof.lindstrand@timra.se' <olof.lindstrand@timra.se>; Södergårds Martin <martin.sodergards@sundsvall.se>; 'Edlund Ulrika' <ulrika.edlund@sundsvall.se>; 'johan.ohrnell@sundsvall.se' <johan.ohrnell@sundsvall.se>; 'mats.gustafsson@ange.se' <mats.gustafsson@ange.se>; 'Hans-Åke Oxelhöjd' <hans-ake.oxelhojd@nordanstig.se>; douglas.helsing@nordanstig.se; 'Gyllow, Hans' <hans.gyllow@hudiksvall.se>; Ingemar Olofsson <ingemar.olofsson@soderhamn.se>; Agneta Svensson <Agneta.Svensson@soderhamn.se>; 'Knutsen, Harald' <harald.knutsen@gavle.se>; 'heidi.thornberg@regionvasterbotten.se' <heidi.thornberg@regionvasterbotten.se>;

'marten.edberg@regionvasterbotten.se' <marten.edberg@regionvasterbotten.se>; 'maud.ericson@regionvasterbotten.se' <maud.ericson@regionvasterbotten.se>; Gustafsson Daniel <Daniel.Gustafsson@lansstyrelsen.se>; Nina Loberg <nina.loberg@rvn.se>; Henric Fuchs <henric.fuchs@rvn.se>; 'Roger Wetterstrand' <roger.wetterstrand@rvn.se>; 'mats.hindstrom@lansstyrelsen.se' <mats.hindstrom@lansstyrelsen.se>; christoffer.westerberg.von.bothmer (christoffer.westerberg.von.bothmer@regiongavleborg.se) <christoffer.westerberg.von.bothmer@regiongavleborg.se>; henrik.stromberg@regiongavleborg.se; 'johanna.kallio@regiongavleborg.se' <johanna.kallio@regiongavleborg.se>; 'andreas.eriksson@regiongavleborg.se' <andreas.eriksson@regiongavleborg.se>; 'caj.ronnback@ul.se' <caj.ronnback@ul.se>; 'erik.sjaunja@regionjh.se' <erik.sjaunja@regionjh.se>; 'Berit Eriksson' <berit.eriksson@regionjh.se>
Ämne: Remiss av förslag till utbyggnadsstrategi för Ostkustbanan och Ådalsbanan, Gävle - Västeraspby

Trafikverket har tagit fram ett förslag till strategi och utbyggnadsordning för ny järnväg på sträckan Gävle–Sundsvall–Härnösand–Västeraspby (norr om Kramfors). Sträckan har delats in i sex etapper, och ordningsföljden har valts för att nå de positiva effekterna så snabbt som möjligt.

Utbyggnadsstrategin är ett svar på ett uppdrag i nuvarande nationell infrastrukturplan som går ut på att fortsätta utreda kapacitetsproblem och långa restider längs Ostkustbanan och Ådalsbanan. Detta ska sedan tas med i kommande planeringsomgång och revidering av den nationella planen för infrastrukturen.

Sträckan har stor betydelse för både gods- och persontrafik längs kusten. Hela sträckan Gävle – Västeraspby är en enkelspårig bana med omfattande blandad trafik som skapar stora och växande kapacitetsproblem. Många delar har låg hastighetsstandard, vilket medför långa restider och risk för kraftiga förseningar. Möjligheten att utveckla tågtrafiken ytterligare är därmed mycket begränsad med dagens anläggning.

Här är etapperna listade i den ordning som de bör byggas enligt förslaget

1. Hudiksvall (inklusive delen genom Hudiksvall) -Sundsvall
2. Timrå-Härnösand
3. Sundsvall-Timrå
4. Gävle-Söderhamn
5. Söderhamn-Hudiksvall (exklusive delen genom Hudiksvall)
6. Härnösand-Västeraspby (norr om Kramfors)

Det är tidigt i processen och förslaget behöver utredas vidare. Nu går förslaget ut på remiss för att förankra prioritetsordningen.
Ni bereds därför möjlighet att inkomma med remissynpunkter på rubricerad rapport.

Remisstiden är 25 maj till 18 september.

Rapporten finns att ladda ner från hemsidan:
https://www.trafikverket.se/nara-dig/projekt-i-flera-lan/ostkustbananadalsbanan-gavle-harnosand-dubbelspar/utbyggnadsstrategi/

Remissyttranden skickas till diariet.gavle@trafikverket.se **senast den 18 september** 2020 med angivet diarienummer (TRV 2020/57564)

Nästa steg blir att sammanställa remissomgången. När slutredovisningen är klar i slutet av året, har Trafikverket ett planeringsunderlag till kommande nationell infrastrukturplan. Regeringen tar sedan beslut om olika sträckor som Trafikverket får i uppdrag att bygga.

Med vänlig hälsning

Hans-Olov Åström
Senior utredningsledare
Trafikverket Region Mitt

hans-olov.astrom@trafikverket.se
Direkt: 010-124 16 91
Mobil: 070-724 58 77

Trafikverket
Box 417
80105 Gävle
Besöksadress. Redargatan 18 Gävle
Telefon: 0771-921 921

www.trafikverket.se

RAPPORT

Bristanalys Nedre Norrland

Förslag till Utbyggnadsstrategi

Bristande kapacitet och långa restider Ostkustbanan och Ådalsbanan Gävle - Västeraspby

Trafikverket
Postadress: Trafikverket, Redargatan 18, 80302 Gävle

E-post: trafikverket@trafikverket.se
Telefon: 0771-921 921

Dokumenttitel: Bristanalys Nedre Norrland – förslag till utbyggnadsstrategi. Bristande kapacitet och långa restider på Ostkustbanan och Ådalsbanan Gävle till Västeraspby

Författare: Hans-Olov Åström, PLmu

Dokumentdatum: 2020-05-25 Ärendenummer TRV 2020/57564
Version: 1.0

Kontaktperson: Hans-Olov Åström, PLmu

Omslagsfoto; Trafikverket

Innehåll

1. Sammanfattning 6
2. Inledning 7
2.1. Uppdraget 7
2.2. Redovisade brister i underlag till nationell plan 7
2.3. Metod 8
2.4. Tidplan 9
2.5. Avgränsningar 10
2.6. Bakgrund 11
2.6.1. Delen Gävle-Sundsvall 13
2.6.2. Delen Sundsvall-Västeraspby 17
2.7. Underlag och tidigare utredningar 19
3. Nulägesbeskrivning 20
3.1. Kapacitetsutnyttjande 20
3.1.1. Ostkustbanan, Ådalsbanan 21
3.1.2. Söderhamn-Kilafors 22
3.2. Infrastruktur 24
3.2.1. Befintlig infrastruktur 26
3.2.2. Gångtider, hastighets- och lutningsprofil 27
3.3. Trafik 29
3.3.1. Godstrafik 29
3.3.2. Persontrafik 30
4. Framtida trafikering 31
4.1. Allmänt 31
4.2. Trafikprognos och kapacitetsutnyttjande år 2040 31
4.2.1. Kapacitetsutnyttjande per stationssträcka 32
4.3. Längre, tyngre och större tåg 33
4.3.1. Större tåg (utökad lastprofil) 33
4.3.2. Tyngre tåg 33
4.3.3. Bromstal 33
4.4. ERTMS 34
4.5. Framtida persontrafik 34

4.5.1. Ostkustbanan, Ådalsbanan ... 34
4.5.2. Gävle/Storvik – Kilafors – Söderhamn ... 35
4.6. Framtida godstrafik ... 35
5. Planerade åtgärder ... 37
5.1. Nationell Plan och övriga planerade åtgärder 2018- 2029 ... 37
5.2. Trafikala effekter av planerade investeringar 2021–2024 ... 37
6. Effektanalyser ... 38
6.1. Tidtabellanalyser ... 38
6.1.1. Gångtidsvinster per etapp ... 38
6.1.2. TVEM ... 40
6.1.3. 250 km/h Stockholm – Umeå ... 41
6.2. Ytterligare dubbelspårsetapper på Ostkustbanan ... 43
6.2.1. Effekter för persontrafiken ... 43
6.2.2. Effekter för godstrafiken ... 45
6.3. Linjerätningar längs Ådalsbanan ... 46
6.4. Etappindelning enligt Kapacitetsutredningen ... 48
7. ENJA modell för samhällsekonomiska beräkningar av järnvägsåtgärder . 50
7.1. Bakgrund ... 50
7.2. Metod ... 51
7.3. ENJA utifrån systemanalysen Gävle – Härnösand ... 52
7.4. Beräknade effekter i ENJA-modellen ... 55
7.5. Resultat - prioritetsordning utifrån ENJA ... 56
7.6. Begränsningar i resultaten ... 59
7.7. Fortsatta utredningsbehov ... 60
8. Prioritering ... 60
8.1. Inledning ... 60
8.2. Sammanvägd bedömning och prioritetsordning ... 60
8.2.1. Hudiksvall – Sundsvall ... 62
8.2.2. Timrå – Härnösand ... 62
8.2.3. Sundsvall - Timrå ... 64
8.2.4. Gävle - Söderhamn ... 65
8.2.5. Söderhamn – Hudiksvall ... 65
8.2.6. Härnösand – Västeraspby ... 65
8.3. Sammanfattning utbyggnadsordning och restidsvinster ... 66
8.4. Planeringsmognad ... 67
8.4.1. Gävle – Västeraspby ... 68

8.4.2. Gävle - Sundsvall 69
8.4.3. Sundsvall – Härnösand 71
8.4.4. Härnösand - Västeraspby 71
8.5. Skede i nationell plan 2018 – 2029 och planeringsmognad 72
8.6. Uppföljning och aktualisering 73
8.7. Angränsande banor 73
8.8. Trimningsåtgärder 73
9. Slutsatser 74
10. Bilagor 75

1. Sammanfattning

Utbyggnad av järnvägen i norra Sverige behövs för att möta de transportanspråk som finns från medborgarna och näringslivet. Norr om Umeå saknas järnväg helt i de befolkningstäta delarna utefter kusten där även mycket av den transportberoende industrin är lokaliserad. Längre söderut hämmas järnvägstrafiken vid kusten av anspråk som överskrider järnvägssystemets förmåga. Det håller tillbaka resande och transporter av gods och därmed den regionala utvecklingen.

Utbyggnaden av kustjärnvägen i södra Norrland, Ostkustbanan och Ådalsbanan mellan Gävle och Västeraspby består av två bandelar, Gävle-Sundsvall dubbelspår och Sundsvall-Västeraspby ny sträckning. Delar av sträckan Härnösand – Västeraspby är redan ombyggda.

För att säkra framtida kapacitetsanspråk och kopplingen mot södra Sverige behövs enligt kapacitetsprognoserna även åtgärder på angränsande banar, Bergslagsbanan, Godsstråket genom Bergslagen och Norra Stambanan.

I denna rapport redovisas ett förslag till strategi och utbyggnadsordning av ny järnväg för sträckan Gävle – Sundsvall – Härnösand – Västeraspby för ökad kapacitet och kortare restider.

Vid utvärdering har hänsyn tagits till kapacitet, restid samhällsekonomi samt i viss mån även byggbarhet och lämpliga anslutningspunkter till befintlig järnväg. Därefter har en sammanvägd prioritering tagits fram.

Sträckan Gävle – Västeraspby har delats in i sex funktionella etapper utifrån där det sker stora förändringar i trafik- och transportvolymer. Varje funktionell etapp är möjlig att dela in i tekniska deletapper, totalt 14 stycken längs hela stråket.

Förslaget är att prioritera utbyggnad av sträckan Hudiksvall – Sundsvall till dubbelspår först då den sträckan har störst kapacitetsproblem, lägst medelhastighet och möjlighet till stora tidsvinster.

Därefter föreslås gå vidare med prioriterade etapper på sträckan Sundsvall – Härnösand som bland annat möjliggör restidsförkortning, ökad kapacitet och tyngre godståg genom bättre lutningsförhållanden.

Slutligen föreslås resterande etapper på sträckorna Gävle – Söderhamn – Hudiksvall samt Härnösand – Västeraspby.

Figur 1. Funktionella etapper Gävle - Västeraspby

2. Inledning

2.1. Uppdraget

I denna rapport avhandlas en av 16 utpekade brister i regeringens fastställelse av nationell plan för transportsystemet 2018 – 2029.[1]

Rapporten omfattar utredningen av den utpekade bristanalysen Nedre Norrland, bristande kapacitet i järnvägssystemet. Återstående delsträckor med kapacitetsproblem och långa restider, såsom Ostkustbanan inklusive Ådalsbanan, Gävle – Härnösand.

Syftet med denna rapport är att utreda bristen Nedre Norrland, bristande kapacitet i järnvägssystemet - återstående delsträckor med kapacitetsproblem och långa restider, såsom Ostkustbanan inklusive Ådalsbanan, Gävle-Härnösand. I bilaga 1 till denna rapport återges fastställelsebeslutet i den del som avser de utpekade bristerna, med markering av det som avser denna utredning.

Trafikverket tolkar uppdraget att det har som mål att detta stråk är så långt utredd att några etapper kan övervägas i nästa planeringsomgång och planrevidering. Och att motiv till varför i redovisas i form av en utbyggnadsstrategi.

2.2. Redovisade brister i underlag till nationell plan

I en underlagsrapport till den nationella planen, tillstånd och brister i transportsystemet, 2017:154 redovisade Trafikverket i huvudsak följande brister.[2]

Ostkustbanan (Gävle–Sundsvall) och Ådalsbanan (Sundsvall–Härnösand-Västeraspby–Långsele)

Betydande brister finns inom punktlighet för cirka två tredjedelar av sträckan Gävle–Sundsvall på grund av långa enkelspårsträckor med få mötesstationer. Det resulterar i stor sårbarhet och problem med att ta igen förseningar. Mellan Sundsvall och Härnösand är det brister i användbarhet med långa restider. Mellan Timrå och Sundsvall är det brister i kapacitet. För dessa delar betyder de stora satsningar som sker från skogsindustrin i Timrå och Sundsvall en ökande belastning på banan. Genom pågående objekt i Sundsvall minskas bristerna närmast Sundsvall. Söder om Sundsvall finns objekt i gällande nationell plan för sträckan Dingersjö–Sundsvall, vilken kommer att minska bristerna vad gäller kapacitet och robusthet. Ådalsbanan Västeraspby–Långsele har betydande brister i användbarhet, robusthet och punktlighet.

Enligt Järnvägsnätsbeskrivning 2018 finns det på bandelen Västeraspby–Långsele risk för hastighetsnedsättningar samt temporära avstängningar för åtgärder, vilket förstärker de betydande brister inom användbarhet, punktlighet och robusthet som finns. Enligt järnvägsnätsbeskrivningen finns det även på bandelen Gävle–Vallvik (söder om Söderhamn) risk för hastighetsnedsättningar på grund av dåligt spår, vilket förstärker de betydande brister inom kapacitet och punktlighet som finns.

[1] Regeringens beslut den 31 maj 2018 om nationell trafikslagsövergripande plan för transport-systemet avseende perioden 2018-2029 (N2018/03462/TIF), bilaga 3. Regeringens skrivelse 2017/18:278 om planen

[2] Underlagsrapport till den nationella planen, tillstånd och brister i transportsystemet, 2017:154

Vid Gävle Central och mot Gävle hamn finns brister bland annat inom kapacitet och dessa bedöms bli betydande med bedömd trafikökning. Gävle hamn hanteras med åtgärder i gällande nationell plan och bristen minskas därmed.

Miljöfarlig verksamhet på och i anslutning till Valboåsen, Gävles enda dricksvattentäkt, kommer på sikt behöva flyttas för att minska riskerna för utslagning av vattenförsörjningen.

Det gäller till exempel godsbangården, som till stora delar ligger på vattentäkten.

Det råder idag kapacitetsproblem på samtliga järnvägslinjer in till Gävle. Gävle centralstation får fördubblat antal resande vilket ställer krav på genomgripande utveckling av hela stationsområdet. Befintlig godsbangård kan inte hantera 750 meter godståg som TEN-nätet kräver.

Gävle hamn kommer att fördubbla sin godshantering på kort sikt, varav hälften på järnväg, och bangården kommer därför inom kort inte att räcka till.

Depåverksamheter ligger både norr och söder om Gävle centralstation och matchar inte med de anslutande bangårdarna. Gävle personbangård ligger söder om Gävle central med uppställningsspår på cirka 200 meter. Detta uppfyller inte kraven enligt TEN-nät som kräver 400 meters uppställningsspår. Omfattande upprustning av bangården med ett stort uppdämt underhållsbehov är nödvändig.

Norra stambanan/Stambanan genom övre Norrland, Gävle–Ockelbo–Ånge–Bräcke–Långsele–Mellansel–Vännäs samt kopplingar mot Botnia-, Ådals- och Ostkustbanan

Betydande brister finns framförallt inom punktlighet på de flesta delsträckorna på Stambanan genom övre Norrland norr om Bräcke, samt på Norra stambanan söder om Ljusdal. Betydande brister finns framförallt för kapacitet, men även för användbarhet och robusthet, Ockelbo–Gävle, Holmsveden–Kilafors, Bollnäs–Ljusdal.
För Holmsveden–Kilafors minskar bristerna genom planerade åtgärder gällande nationell plan.

Bergslagsbanan

Banan har betydande brister på samtliga delsträckor. Kapacitetsbrister finns på sträckan Gävle–Storvik, som till viss del minskas med objekt i gällande nationell plan, men bristerna bedöms fortsatt vara betydande, samt på sträckan Falun–Borlänge. Brister finns även för sträckorna Storvik–Falun vad gäller användbarhet och robusthet samt för Borlänge–Ludvika vad gäller punktlighet. Eftersom banan är högt trafikerad och har problem med godståg i flera backar, uppstår ytterligare problem med restider och robusthet. Det finns även brister i användbarhet i form av långa restider vid arbetspendling mellan Gävle–Borlänge på grund av den begränsade kapaciteten.

2.3. Metod

Upprättandet av utbyggnadsstrategin har bedrivits i projektform. Projektgruppen har bestått av Hans-Olov Åström, Katarina Lind, Jon Hansson och Per Köhler.

Till hjälp har även funnits arbetsgrupp, referensgrupp, styrgrupp och kontaktgrupp.

Arbetet genomförs februari till december 2020.

Viktiga milstenar:

- Workshop om underlag till utbyggnadsstrategi feb 2020
- Redovisning av förslag till utbyggnadsstrategi Nya OKB utbildningsseminarium maj 2020
- Remiss av förslag till utbyggnadsstrategi maj – september 2020
- Utbyggnadsstrategin och planeringsläget blir underlag till rapporten bristananalysen nedre Norrland lämnas till Trafikverket, nationellt som avrapportering av bristen. Remiss.
- Delrapport av Bristanalysen Nedre Norrland aug 2020
- Slutrapport av Bristanalysen Nedre Norrland dec 2020

Rapporten omfattar utbyggnadsstrategi för Gävle – Västeraspby, utbyggnadsordning och varför den ordningen samt det fysiska planeringsläget för respektive del, dvs i vilken planmognad respektive del har.

Vi har, tittat på dagens trafik, framtida prognoser. Studerat tidigare utredningar. Gått igenom hela sträckan station för station, behov av nya stationer, plattformar, dubbelspår, befintliga spårlängder, lutningsförhållanden, identifierat ”flaskhalsar”. Vi har tittat på befintliga utredningar men även genomfört nya.

Vi har också haft samråd med de kommuner, regioner, andra myndigheter, intresseorganisationer med flera aktörer, som finns i stråket.

Denna rapport gör en sammanvägd prioritering av etappvis utbyggnad av ny järnväg för sträckan Gävle – Sundsvall – Härnösand – Västeraspby där hänsyn tas till kapacitet, restid, samhällsekonomi och i viss mån lämpliga anslutningspunkter till befintlig järnväg. Därefter har vi utformat utbyggnadsstrategin och prioritetsordningen av de föreslagna etapperna.

2.4. Tidplan

- Remiss av förslag till utbyggnadsstrategi 25 maj – 18 september 2020
- Utbyggnadsstrategin och planeringsläget blir underlag som sammanställs till rapporten, Bristananalysen nedre Norrland. Remissas ej.
- Rapporten slutredovisas till Trafikverket, Nationellt planering 31 dec 2020. En delavstämning görs senast 31 aug.

2.5. Avgränsningar

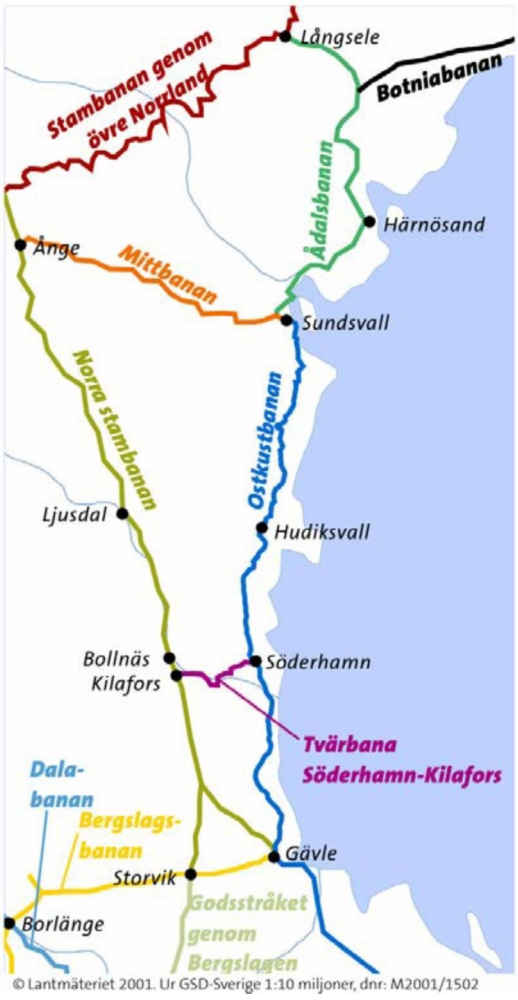
Utbyggnadsstrategin omfattar Ostkustbanan sträckan Gävle - Sundsvall samt Ådalsbanan Sundsvall - Västeraspby. Utblickar har dock gjorts mot angränsande banor som har betydelse för strategin. Såsom Ostbanan söder om Gävle, Bergslagsbanan Gävle - Storvik, Norra stambanan Storvik - Kilafors, Ådalsbanan Västeraspby – Långsele och Botniabanan Västeraspby – Umeå.

Figur 2. Utredningssträckan (grönt) samt övriga sträckor som kan beröras i rapporten (blått)

2.6. Bakgrund

Ostkustbanan mellan Gävle-Sundsvall och Ådalsbanan mellan Sundsvall och Västeraspby. Denna är en viktig del av hela kuststråket som består av Norrbottniabanan, Botniabanan, Ådalsbanan och Ostkustbanan. Tillsammans förbinder de norrlandskusten från Luleå via Skellefteå, Umeå, Örnsköldsvik, Härnösand, Sundsvall, Hudiksvall, Söderhamn, Gävle, Uppsala till Arlanda/Stockholm. Ostkustbanan sträcker sig från Stockholm till Sundsvall, där Ådalsbanan tar vid norrut till Västeraspby där Botniabanan tar vid.

Figur 3. Angränsande banor

Sträckan har stor betydelse för både gods- och persontrafik längs kusten. Hela sträckan är en enkelspårig bana med omfattande blandad trafik som skapar stora och växande kapacitetsproblem. Många delar har låg hastighetsstandard det medför långa restider och risk för kraftiga förseningar. De kapacitetsinvesteringar i form av bla nya mötesstationer som genomförts det senaste årtiondet är inte tillräckliga. När godstrafiken förväntas öka längs Botniabanan och Ådalsbanan krävs kapacitetsåtgärder mellan Gävle och Sundsvall för att klara fler tåg på banan. Möjligheten att utveckla tågtrafiken ytterligare är därmed mycket begränsad med dagens anläggning.

För hela sträckan Gävle till Umeå har en åtgärdsvalsstudie genomförts 2016-2020. 2020:093.3

Åtgärdsvalsstudien har initierats av bristen ”Kapacitetsförstärkning, Ostkustbanan Gävle – Sundsvall, inklusive Ådalsbanan” som är utpekad i nationell plan. Syftet med åtgärdsvalsstudien är att för alla berörda göra känt vilka brister och behov som finns i stråket, vilka åtgärder som planeras och pågår samt hur olika trafikslag kan samverka med varandra i stråket. Studien ska utgå från tidigare och pågåendearbeten och inte göra om det som redan är gjort. Studien tar ett helhetsgrepp på systemnivå av transportsystemet längs kusten för sträckan Gävle - Umeå. Den omfattar alla fyra trafikslag. Naturliga och viktiga transportnoder samt viktiga delar i transportsystemet, som större orter, hamnar, flygplatser, vägar och järnvägar ingår. För järnvägen ingår ”kustjärnvägen” (Ostkustbanan/Ådalsbanan/Botniabanan), ”stambanan” (Norra stambanan/ Stambanan genom Övre Norrland) och tvärbanor som förbinder dem. Syftet med det stora utredningsområdet är att fånga de nord-sydliga rese- och transportrelationerna för samtliga trafikslag.

Inom ramen för åtgärdsvalsstudien har följande vision och mål tagits fram av deltagande aktörer i stråket. Målår är 2030 (om inte annat anges). Målen är listade utan inbördes ordning, och det finns ingen prioritering mellan dem. Trafikverket i samverkan med berörda länsplaneupprättare kommer att samordna uppföljningen mot målen för att följa utvecklingen.

Övergripande mål för Kuststråket Gävle-Umeå

- Transportsystemet har hög funktionalitet och kan nyttjas effektivt och hållbart av alla människor och näringslivet, med stor hänsyn tagen till säkerhet, miljö och hälsa.
- Kopplingar mellan trafikslagen är optimerade för att person- och godstransporter ska fungera hållbart och effektivt från start- till målpunkter. Noder i stråket (t ex stationer, flygplatser, hamnar och terminaler) är integrerade i transportsystemet och har en hög tillgänglighet.
- Städer, tätorter och annan bebyggd miljö i stråket utgör en god och hälsosam livsmiljö.
- Vägmiljön och järnvägsmiljön är funktionell, med en trygg och attraktiv utformning som tar hänsyn till människan, djur och natur.

Målpreciseringar för Kuststråket Gävle-Umeå

- Restiderna på järnväg är kortare jämfört med 2015. Mål för restider med direkttåg utan stopp (varje stopp på sträckan ökar restiden):
    - Gävle-Sundsvall <1 timme
    - Sundsvall–Härnösand <30 min.
- Restidsmålen kommer troligtvis inte att uppnås till 2030, men varje etapp som byggs förkortar restiden.
- År 2020 ankommer minst 95 % av alla godståg och persontåg till slutstationer högst 5 minuter efter tidtabellstid.
- 30 % av långväga (>300km) godstransporter på väg har överförts till järnväg och sjöfart.

3 Åtgärdsvalsstudie Gävle till Umeå . 2020:093.

Vision för Kuststråket Gävle-Umeå (2030)

Ett effektivt och konkurrenskraftigt transportsystem längs Norrlandskusten har skapat förutsättningar för en attraktiv region i världsklass och en hållbar samhällsutveckling förmänniskor och näringsliv i regionen, Sverige och Europa.

- Kapaciteten i järnvägssystemet är väl dimensionerad för att hantera persontrafik och näringslivets transporter.
- Järnvägssystemet klarar axellaster på minst 25 ton (STAX25) och långa tåg (750 m) för ett effektivt nyttjande.
- Järnvägssystemet är optimerat i teknisk standard och täcker fullt ut de behov som systemet ska tillfredsställa.
- Andelen resor som sker med kollektivtrafik är större än år 2015.
- Utpekade järnvägssträckor är säkrade för att minska antalet personpåkörningar.
- Utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter är 2030 70 % lägre än 2010.

2016 togs det fram en rapport, Järnväg i norra Sverige, underlag till Sverigeförhandlingen.

Rapporten beskriver befintliga underlag och planeringsläge för viktiga delar i en sådan utbyggnad, Norrbotniabanan mellan Umeå och Luleå samt dubbelspår Ostkustbanan Gävle-Sundsvall och ny järnväg Sundsvall-Härnösand.[4]

2.6.1. Delen Gävle-Sundsvall

Den cirka 22 mil långa järnvägssträckan mellan Gävle och Sundsvall är enkelspårig och har långa avstånd mellan dagens 25 mötesstationer.

Ostkustbanan trafikeras med en blandning av person- och godstrafik, där persontrafiken utgörs av både snabb- och regionaltåg. Varje typ av tåg har sin egen hastighet vilket ger en svår trafiksammansättning där både möten och förbigång/omkörningar krävs för att tillräckligt många tåg ska få plats. De skapar oönskade beroenden mellan tågen och ger såväl förlängda res- och transporttider som ökad störningskänslighet. Risken för förseningar ökar dessutom i takt med att fler tåg ska samsas på dagens enkelspår vilket gör att möjligheten att hämta in förseningar minskar kraftigt.

Ökad trafik och byte av fordon har medfört att restiden mellan Stockholm och Sundsvall förlängts avsevärt under en period av år, från dryga 3 timmar 1996 för snabbaste tåget, till dagens 3 timmar och 35 min. Trafikverkets prognos för år 2040 indikerar en kraftig ökning av antalet tåg, dels genom ökad efterfrågan på snabb- och regionaltågstrafik, dels genom ökad godstrafik längs Norrlandskusten, bl a genom möjligheten att köra tåg via Botniabanan och förbindelsen Söderhamn – Kilafors. Utan åtgärder kommer den förväntade trafikökningen leda till ett mycket högt kapacitetsutnyttjande, tillkommande tågmöten och därmed ytterligare restids- och transporttidsförlängningar.

I Nationell transportplan 2018 – 2029 ingår dubbelspåsetappen Sundsvall-Dingersjö 14 km, ny mötesstation Dingersjö-Njurundabommen 2 km, dubbelspårsetappen Gävle-Kringlan 39 km (dock ej fullt finansierad) samt Sundsvalls Centralstation.

[4] Järnväg i norra Sverige, underlag till Sverigeförhandlingen 2016:030.

En beslutad *förstudie "Dubbelspår Gävle – Sundsvall*" finns från 2010. Slutrapport november 2010[5]

Samordnad planering för järnvägen mellan Gävle och Sundsvall

Samverkansprojektet "Samordnad Planering 2", Gävle-Sundsvall, genomfördes 2011 -2017 med övergripande mål att presentera en enda sammanhållen korridor för dubbelspåret hela vägen mellan Gävle och Sundsvall. Samtliga fem kommuner från Gävle till Sundsvall, Region Gävleborg, Region Västernorrland, samt berörda länsstyrelser har tillsammans med Trafikverket ingått i arbetet, Utgångspunkt för arbetet är den förstudie som färdigställdes 2010.

Samordningen har bestått i att den kommunala översiktsplaneringen och Trafikverkets planering enligt Järnvägslagen och Väglagen görs i samverkan i framtagandet och i samrådsprocessen.

Samma ändamål och projektmål har tagits fram för hela stråket.

Utredningen har landat i 12 etapper som kan byggas ut var för sig. Etappgränserna har lagts i anslutning till befintliga mötesstationer för att underlätta utbyggnaden.

Etapperna Gävle Kringlan Och mellan Njurundabommen och Sundsvall ingår i nu gällande Nationella Transportplan 2018-2029.

Enligt den strategi förutbyggnadsordning som valdes bedömdes det som effektivaste sättet att från början optimera förutsättningarna för trafiken och samtidigt minska restiderna vara, att stegvis bygga dubbelspårsetapper från mitten av stråket. Varannan etapp dubbelspår effektiviserar tågmöten på ett optimalt sätt, tills dubbelspåret är helt utbyggt. De återkommande dubbelspårssträckorna underlättar planeringen av tidtabell, även för mellanliggande enkelspårsträckor.

Utredningen föreslår att utbyggnadsetapperna Idenor-Stegskogen och Bäling-Tjärnvik prioriteras vid sidan om de redan beslutade etapperna från Sundsvall till Njurundabommen och Gävle-Kringlan.

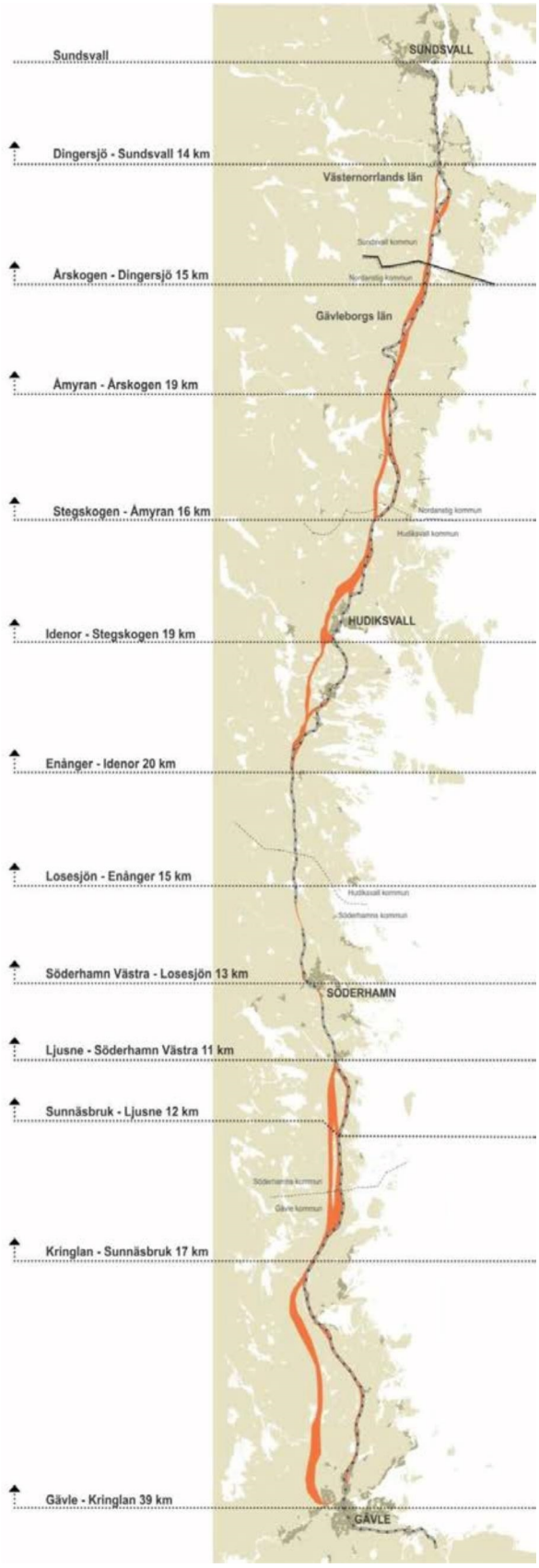
Etapperna på den södra halvan prioriteras lägre beror att enkelspåren på dessa sträckor har hög standard och är byggda för 200 km/h.

5 Dubbelspår Gävle – Sundsvall. Slutrapport november 2010

Målbilden vad gäller restider, ensamt tåg på linjen, för personresor har i arbetet varit:

Relation	Tågtyp	Restid idag	Målbild restid
Sundsvall-Stockholm	Snabbtåg	~ 3 timmar 35 min	~ 2 timmar
Sundsvall-Gävle	Snabbtåg	~ 2 timmar 10 min	~ 1 timmar
	Regionaltåg	~ 2 timmar 10 min	< 90 min
Sundsvall-Söderhamn	Snabbtåg	~ 1 timmar 20 min	< 45 min
Hudiksvall-Gävle	Snabbtåg	~ 1 timmar 15 min	< 45 min
Gnarp-Sundsvall	Regionaltåg	~ 30 min	< 30 min

Tabell 1: Restider idag och enligt gällande målbild i Samordnad planering, Källa: Samordnad planering Gävle-Sundsvall.

Figur 4. Gävle – Söderhamn etappindelning från Samordnad planering

2.6.2. Delen Sundsvall-Västeraspby

Järnvägen Sundsvall-Västeraspby, där Botniabanan ansluter är ca 13 mil, har idag relativt låg standard i jämförelse med anslutande sträckor norr- och söderut. Banan är enkelspårig och har en geometri med snäva kurvor som på stora delen av banan inte tillåter högre hastigheter än 80-95 km/h. Banans lutning är stor vilket innebär en begränsning av tågvikten för varje enskilt godståg,

Sträckan mellan Sundsvall och Härnösand är fågelvägen 42 km, E4:an är 52 km, att jämföra med den slingrande järnvägen som är 65 km lång. Restiden Sundsvall-Härnösand med tåg är i dag mellan 45 och 50 minuter, att jämföra med bil som tar ca 35 minuter. Resa med buss tar ca 45-60 minuter. Järnvägssträckan mellan Härnösand och Västeraspby är 64 km varav 29 km är nybyggd i samband med Ådalsbaneprojektet.

Med den låga standarden längs befintliga järnväg i kombination med prognostiserad godstrafikökning längs kuststråket kommer utvecklingen av den regionala pendlingstrafiken och långväga snabbtågstrafiken
längs järnväg begränsas utan ytterligare hastighets- och kapacitetshöjande åtgärder.
I nationell transportplan 2018 – 2029 finns dessa projekt finansierade och det pågår arbete med dom Triangelspår i Bergsåker 2018 -2021, som binder ihop Ådalsbana och Mittbanan. Maland- och Tunadalsspåret som kopplar ihop Ådalsbanan med Tunadalsspåret i Maland samt upprustning och elektrifiering av Tunadalsspåret till Sundsvalls hamn 2019-2023. Birsta – järnvägsutbyggnad, partiellt dubbelspår längs Ådalsbanan på delen mellan E4 och Birsta mötesstation med ett tredje mötesspår för lokrundgång för norrgående tåg 2018 – 2023.

Som en del av Botniabaneavtalet från 1997 fick Banverket ett åtagande att tillse att den befintliga Ådalsbanan från där Botniabanan ansluter till Sundsvall skulle upprustas och linjerätas så att den delen endast skulle ha en restid på 1 timme och 30 minuter. Vidare skulle planerad kapacitet kunna framföras på det avsnittet. Utan dessa åtgärder kan inte nyttorna med Botniabanan uppfyllas. Projekt Ådalsbanan genomfördes därför på sträckan Sundsvall-Västeraspby under åren 2003 – 2012. En omfattande upprustning i befintlig sträckning Sundsvall – Härnösand 65 km och Veda – Bollstabruk 35 km. Därutöver har tre mil ny järnväg byggts. Härnösand – Veda 21 km och Bollstabruk – Botniabanans anslutning, 8 km.

På sträckan Veda – Bollstabruk är hastigheten idag är mycket låg med endast 75-80 km/h på vissa avsnitt. I tidigare utredningar inför upprustningen av Ådalsbanan har möjliga linjerätningar identifierats[6]. Vidare utredning krävs för mer exakta uppgifter.

	Km start	**Km slut**	**Avstånd (km)**	**Nuvarande Hastighet (km/h)**	**Antagen ny hastighet (km/h)**
Veda - Sprängsviken	443,000	446,200	3,2	80	160
Veda - Sprängsviken	447,650	448,500	0,85	120	160
Sprängsviken - Kramfors	451,650	459,300	7,65	100-120	160
Kramfors - Dynäs	460,900	464,450	3,55	115	160
Dynäs - Bollstabruk	466,450	469,000	2,55	85	160
Dynäs - Bollstabruk	469,750	470,350	0,6	100	160

Tabell 2: Kvarstående linjerätningar Veda – Bollstabruk.

[6] Se Ådalsbanan översiktlig banutredning Sundsvall – Bollstabruk (1994-05-30) och Ådalsbanan stråkutredning Sundsvall – Bollstabruk (1994-06)

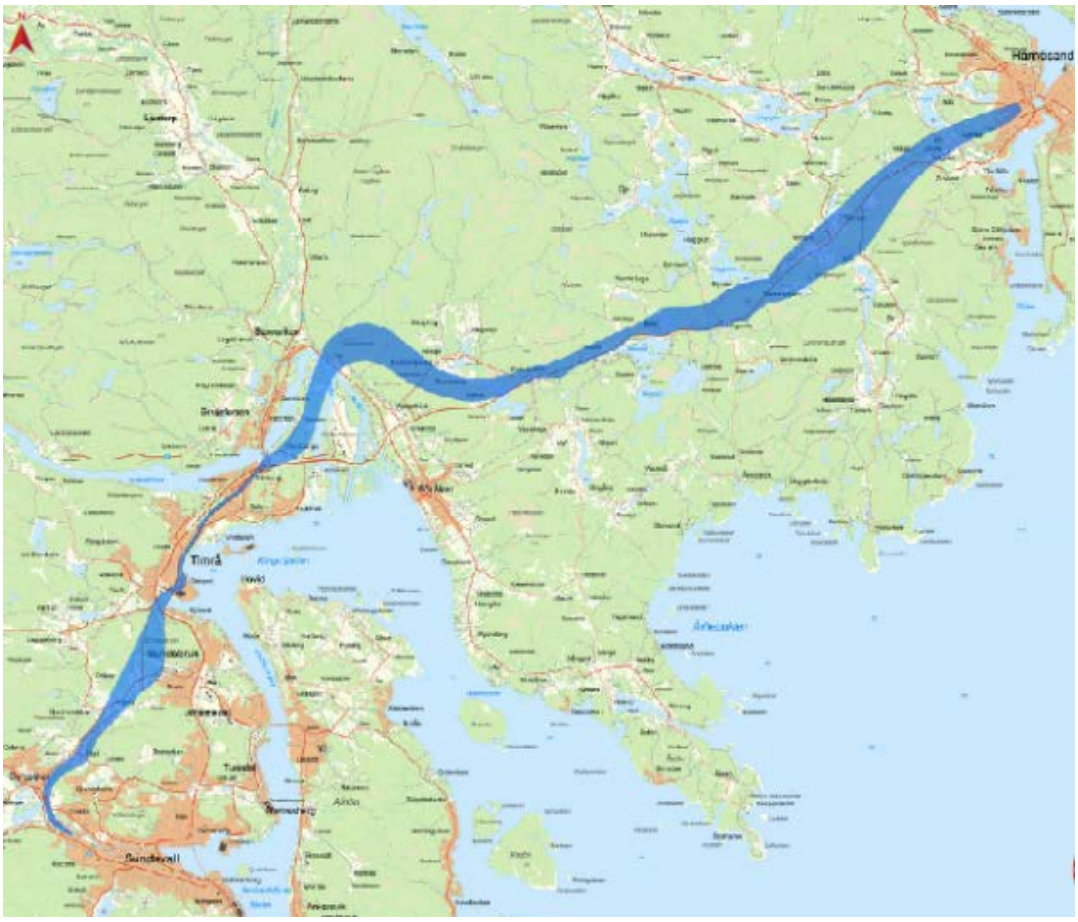
Hela Ådalsbanan Sundsvall- Västeraspby, såväl den nybyggda järnvägen som den befintliga har genom det anpassats till modern standard med helsvetsad räls, betongslipers, ny kontaktledning och nytt trafikstyrningssystem (ERTMS).

Dock har upprustningen inte medfört någon restidförkortning för persontrafiken.

I syfte att ta fram förslag på genomförbara lösningar för att möta de framtida behov som ställs på banans utformning och funktion genomfördes 2010 en förstudie på delen Sundsvall – Härnösand samt efterföljande järnvägsutredning 2012 – 2014.[7]

Järnvägsutredningen för sträckan Sundsvall-Härnösand genomfördes 2012-2014[8]. Nuvarande bana ger ytterst begränsade möjligheter att öka trafiken på sträckan i enlighet med de prognosticerade behoven för framtiden. Med ett ställningstagande kring val av korridor för ny enkelspårig sträckning. Den bygger på förstudiens slutrapport.

Banan planeras enkelspårig i ny sträckning och dimensioneras för minst 250 km/h och STAX 25 ton. Mötesstationer byggs med samtidig infart för 750 m långa tåg vilket är viktigt för kapaciteten på banan. Restidsmål < 30 min Sundsvall – Härnösand för snabbtåg.

Figur 5. Järnvägsutredning Sundsvall – Härnösand, beslutat korridor Blå öst

[7] Förstudie Sundsvall – Härnösand 2010:071

[8] Järnvägsutredning TRV2013/76428

Samordnad planering 3, SP3, Sundsvall-Härnösand

Med utgångspunkt i järnvägsutredningen pågick år 2015-2017 Samordnad planering del 3 för att hitta lämpliga etappindelningar och en gemensam utbyggnadsordning samt avsmalning (precisering) av järnvägskorridoren. Sundsvall, Timrå, Härnösands kommuner, Region Västernorrland och länsstyrelsen Västernorrland har tillsammans med Trafikverket ingått i det arbetet. Åtta möjliga etapper är idag identifierade, som förmodligen kan komma att reduceras till fem till sex när det klarlagts vilka kapacitets och restidsvinster respektive etapp ger i förhållande till investeringsbehovet.

2013 – 2017 genomfördes en åtgärdsvalsstudie som belyste nuläge, brister och transportbehov och möjliga lösningar med utgångspunkt från bristerna på delen Västeraspby – Långsele[9]. För att förstå situationen och beakta alternativa lösningar på problembilden och de identifierade behoven har studien en trafikslagsövergripande inriktning över stråket Ådalen. Utöver situationen på järnvägen har studien även identifierat en rad brister och förbättringsbehov i den övriga infrastrukturen.

2.7. Underlag och tidigare utredningar

- Flera utredningar är framtagna under årens lopp:
- Ådalsbanan översiktlig banutredning Sundsvall – Bollstabruk (1994-05-30) och Ådalsbanan stråkutredning Sundsvall – Bollstabruk (1994-06)
- Regeringsrapport utbyggnad Ådalsbanan, Banverket 1998
- Idéstudie. Etapputbyggnad av dubbelspår Gävle-Sundsvall. Banverket 2008
- Förstudie Sundsvall- Härnösand Slutrapport (Dnr TRV 2010/56900)
- Förstudie Dubbelspår Ostkustbanan Gävle – Sundsvall (slutrapport 2010)
- ÅVS tillgänglighets- och omledningsfunktion Västeraspby-Långsele (TRV 2014/88118)
- Åtgärdsvalsstudie Kuststråket Gävle-Umeå (TRV 2015/61039)
- Rapport: Samordnad planering för järnvägen mellan Gävle och Sundsvall (2015:068)
- Rapport: Järnväg i norra Sverige, Underlag till Sverigeförhandlingen (2016:030)
- Tillstånd och brister i transportsystemet, Underlagsrapport till Nationell plan för Transportsystemet 2018-2029 (Publikation 2017:154)
- Åtgärdsbeskrivning (nr 7931) Gävle – Sundsvall Kapacitetsförstärkning inklusive Ådalsbanan (2018)
- Förslag till utbyggnadsoptimering med fokus på godstrafiken för Ostkustbanan och Ådalsbanan. Nya Ostkustbanan AB (2019-10-17)
- Kapacitetsutredning för sträckan Gävle-Västeraspby (Umeå) och Norra Stambanan sträckan Storvik-Kilafors (TRV 2019/15192)

[9] ÅVS tillgänglighets- och omledningsfunktion Västeraspby - Långsele TRV 2014/88118

- Delrapport: Organisering av nya stambanor – fas 1 (2020)
- Huvudrapport 250 km/tim med blandad trafik. Underlag till NP (2020:090)
- Utredning Överflyttning av gods till järnväg och sjöfart (TRV 2020/XXXXX)
- Underlagsrapport Utbyggnadsstrategi Gävle-Västeraspby - Prioritering utifrån kapacitet och samhällsekonomi (2020-05-20)

3. Nulägesbeskrivning

I detta kapitel beskrivs kapacitetsutnyttjande på aktuella sträckor, befintlig infrastruktur samt dagens trafik. [10]

3.1. Kapacitetsutnyttjande

Trafikverket mäter varje år hur mycket våra spår nyttjas. Konsumerad kapacitet beräknas per linjedel. Indelning av hela Sveriges järnvägsnät i linjedelar är gjord utifrån nedanstående definition: En linjedel är den del av järnvägsnätet där både trafikens blandning och/eller antalet tåg samt infrastrukturen inklusive signalsystem är i stort sett oförändrad.

När kapacitetsutnyttjande (för en enskild linjedel) överskrider 80 procent, är känsligheten för störningar hög, trafiken är omfattande över hela dygnet i förhållande till banans tillgängliga kapacitet. Ett högt kapacitetsutnyttjande innebär också att det är mycket svårt att få tider för att underhålla banan.

Kapacitetsutnyttjande inom intervallet 61–80 procent innebär att trafiken inte utnyttjar hela den tillgängliga kapaciteten som infrastrukturen medger, men det kan likväl uppstå problem att tillgodose olika aktörers önskemål om trafik och tid för att underhålla banan.

När den använda kapaciteten understiger eller är lika med 60 procent finns det utrymme för ytterligare trafik eller tid för underhåll av banan.

Utnyttjandet anges med färg och/eller procent enligt figuren nedan.

Färg	Kapacitetsutnyttjande	Kommentar
	≤ 60 %	Ledig kapacitet finns, möjligt att köra fler tåg och underhålla banan.
	61 – 80 %	Avvägning behöver göras mellan antal tåg och trafikens kvalitetskrav. Trafiken är då störningskänslig och det är svårt att hitta tider för banunderhåll.
	81 – 100 %	Hög störningskänslighet, låg medelhastighet och mycket svårt att få tid att underhålla banan.

Figur 6: Olika nivåer på kapacitetsutnyttjandet.

[10] Kapacitetsutredning för sträckan Gävle- Västeraspby (Umeå) och Norra Stambanan sträckan Storvik-Kilafors TRV 2019/15192

Ostkustbanan, Ådalsbanan

Sträcka	År	Ståg	Ptåg	Gtåg	Totalt	Kapacitetsutnyttjande
Gävle- Söderhamn	2019	11	21	12	44	48 %
Söderhamn- Hudiksvall	2019	13	20	8	41	48 %
Hudiksvall- Sundsvall	2019	11	20	10	41	55 %
Sundsvall- Timrå	2019	8	19	19	46	47 %
Timrå- Härnösand	2019	8	20	7	35	49 %
Härnösand- Nyland	2019	8	20	6	34	37 %

Tabell 3: Antal person- respektive godståg per dygn

Sträcka	År	Ståg	Ptåg	Gtåg	Totalt	Kapacitetsutnyttjande i %
Gävle- Söderhamn	2019	3	3	3	9	90 %
Söderhamn- Hudiksvall	2019	3	3	2	8	85 %
Hudiksvall- Sundsvall	2019	3	3	2	8	97 %
Sundsvall- Timrå	2019	2	2	3	7	65 %
Timrå- Härnösand	2019	2	3	2	7	92 %
Härnösand- Nyland	2019	2	4	1	7	68 %

Tabell 4: Antal person- respektive godståg i max två timmar

Redan idag är kapacitetsutnyttjandet högt, vilket gör det svårt att få in ytterligare trafik vid vissa tider på dygnet. Störningskänsligheten är tidvis hög och medelhastigheten låg. Sträckorna med hög störningskänslighet är förhållandevis långa vilket innebär att störningar lätt sprids till andra omgivande stråk. Känsligheten även för små trafikstörningar, exempelvis ett enkelt signalfel, är därmed mycket hög.

På de flesta banor varierar trafiken vad gäller intensitet och karaktär beroende på veckodag och tid på dygnet. Kapacitetsutnyttjandet mäts därför dels över dygnet där även nödvändig tid för underhåll beaktas, dels under de två timmar då trafiken är som mest intensiv.

Kapacitetsutnyttjandet är mycket högt under dagtid. Under natten går det däremot inte så mycket trafik på banan. På grund av detta blir det ett lågt kapacitetsutnyttjande utslaget över hela dygnet och ett högt i max två timmar. Idealiskt kapacitetsutnyttjande ligger mellan 60-65 % vilket i så fall innebär att det finns robusthet i tågplanen och tid för nödvändigt underhåll.

Sträcka	År	Ståg	Ptåg	Gtåg	Totalt	Kapacitetsutnyttjande
Storvik- Ockelbo	2019	0	4	29	33	42 %
Ockelbo- Kilafors	2019	2	34	32	68	75 %

Tabell 5: Antal person- respektive godståg per dygn

Sträcka	År	Ståg	Ptåg	Gtåg	Totalt	Kapacitetsutnyttjande
Storvik- Ockelbo	2019	0	1	5	6	68
Ockelbo- Kilafors	2019	0	6	4	10	98

Tabell 6: Antal person- respektive godståg i max två timmar

Enkelspårsträckan mellan Holmsveden- Kilafors är dimensionerande för delen Ockelbo-Kilafors. Kapacitetsutnyttjandet blir mycket högt i max två timmar. Även enkelspårsträckan Ockelbo- Mo Grindar har ett högt utnyttjande. Mo grindar-Holmsveden har dubbelspår. Ockelbo bangård har begränsningar i form av korta spår och inga samtidigheter.

3.1.1. Söderhamn-Kilafors

Banan öppnade för trafik till Tågplan 19. I dagsläget går inte många tåg på sträckan, men våra prognoser ser en kraftig ökning av godstrafiken framöver. Banan kommer också att användas som omledningsbana.

Sträcka	År	Ståg	Ptåg	Gtåg	Totalt	Kapacitetsutnyttjande
Söderhamns Västra-Kilafors	2019	0	2	2	4	4 %

Tabell 7: Antal person- respektive godståg per dygn

Figur 7: Kapacitetsutnyttjande i max 2 timme

3.2. Infrastruktur

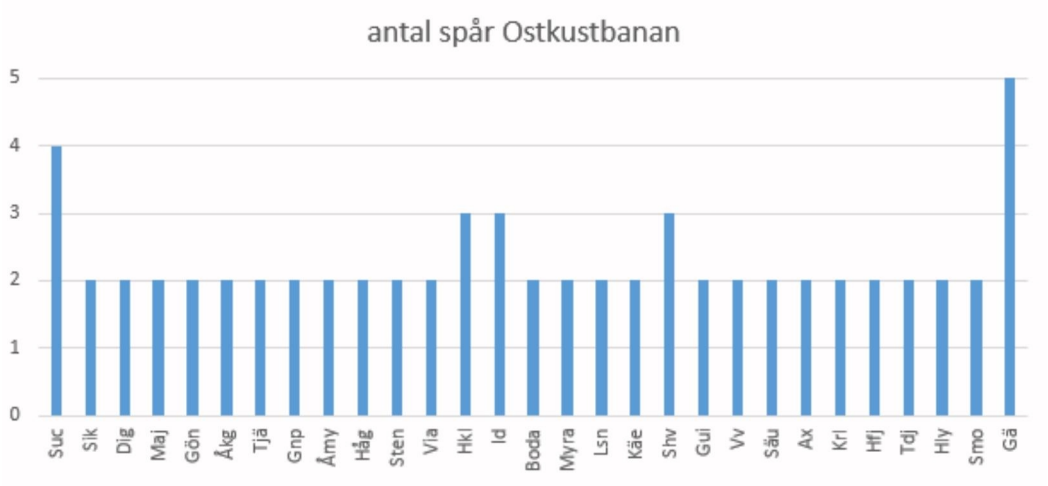
Sträckan Gävle- Västeraspby är en ca 35 mil lång enkelspårig sträcka med tidvis mycket högt kapacitetsutnyttjande. Totalt finns 40 stationer där möten mellan tåg kan ske. Av dessa 40 mötesstationer är bara tio trespårsstationer. Spårlängderna på driftplatserna varierar mellan 525 meter till över 1000 meter på vissa platser, något som beror på att antalet driftplatser byggs ut successivt, där de nyare driftplatserna generellt har längre spårlängd. Samtliga driftplatser på sträckan har möjlighet till samtidig infart för korta tåg och vissa även för långa tåg.

Hilleby	550	650	2
Trödje	578	683	2
Hamrångefjärden	559	662	2
Kringlan	806	1017	2
Axmarby	491	877	2
Sunnäsbruk	454	654	2
Vallvik	505	881	2
Gussi	833	833	2
Söderhamn V	808/745/772	808/845/772	3
Källene	757	963	2
Losesjön	1033	1233	2
Myra	1315/1315/1308	1115/1507/1507	3
Boda	590	792	2
Hudiksvall	725/652/640	725/652/640	3
Via	551	651	2
Stegskogen	757	954	2
Harmånger	676	881	2
Åmyran	757	952	2
Gnarp	545	651	2

Tjärnvik	753	953	2
Årskogen	537	640	2
Gårdsjön	1054	1257	2
Maj	546	650	2
Svartvik	533	640	2
Sundsvall	X	716/670/671/672/672	5
Birsta	652	862	2
Timrå	1034/970/660	1074/1034/660	3
Stavreviken	530	645	2
Hussjöby	753	992	2
Häggsjön	788	924	2
Hällenyland	700/653/653	826/653/790	3
Härnösand	675/964/323	1074/1064/323	3
Svedje	750	828	2
Mörtsal	690/690/872	794/795/972	3
Sprängsviken	564	664	2
Frånö	528	635	2
Kramfors	335	440	2
Dynäs	650/650/477/477	750/750/477/477	4
Västeraspby	754/804/919	754/803/1046	3

Figur 8: Spårlängder på respektive driftplats, vid fler än 2 spår har spår 1 angivits som första spår

Trespårsstationer är viktiga främst av robusthets- och redundansskäl.
Efter störningar används dessa stationer för att återställa trafiken. Vid uppkomna situationer kan ett av mötesspåren användas för tillfällig uppställning utan att mötesmöjligheten på driftplatsen slås ut. Trespårsstationer är också viktiga för att klara tidtabellsläggningen av långsamma tåg mot snabbare tåg, det vill säga på banor med blandad gods- och persontrafik. På ett enkelspår är en generell rekommendation att ungefär var tredje driftplats bör vara en trespårsstation.

Figur 9: Visar antalet trespårsstationer mellan Gävle-Sundsvall.

Särskilt långa avstånd mellan trespårsstationer finns på sträckorna Gävle – Söderhamn, Hudiksvall – Sundsvall och Härnösand - Västeraspby. Samtliga driftplatser förutom Kramfors klarar 630 meter långa tåg. Flera driftplatser klarar också 630 meter långa tåg med samtidig infart. Generellt gäller att de driftplatser som byggts nya under 1990- och

2000-talet klarar möten med 750 meter långa tåg, medan äldre driftplatser endast fått samtidig infart.

Sundsvalls central är vissa timmar högt belastad och har brist på uppställningsspår för persontåg och brister i tågbildningsmöjligheter för godståg. En bangårdsombyggnad planeras, vilket medför totalt åtta plattformslägen för persontåg mot dagens fyra. En ny uppställningsbangård byggs på kombiterminalens gamla plats vilket medför att plattformsspår inte i lika hög grad som tidigare behöver användas för uppställning. Rangerbangårdens funktioner förändras bland annat så att 630 meter långa tåg kan tas emot och rangeras i ett drag.

I Birsta, på sträckan Sundsvall–Härnösand byggs en anslutning till en ny logistikpark i Petersvik och i samband med detta kan sträckan Sundsvall - Birsta komma att bli hårt belastad. I Birsta byggs ett tredje spår och ett kortare partiellt dubbelspår fram till förgreningspunkten.

Mellan Timrå och Härnösand är det enbart två stationer med tre spår, Timrå och Hällenyland. Om den genomgående godstrafiken ökar kan sträckan få kapacitetsproblem. Sträckan har idag låg medelhastighet, kurvor och kraftiga lutningar, vilket medför att persontågen har svårt att konkurrera med buss och bil.

Plattformar för resandeutbyte finns i Ljusne, Söderhamn, Iggesund, Hudiksvall, Gnarp, Sundsvall C, Sundsvalls Västra, Timrå, Härnösand, Kramfors och Västeraspby. I Ljusne, Iggesund, Kramfors och Västeraspby finns endast en sidoplattform och därmed ingen möjlighet att kombinera persontågsmöten och resandeutbyte, vilket minskar flexibiliteten i tidtabellskonstruktionen. Njurundabommen färdigställs 2020, även den har endast en sidoplattform.

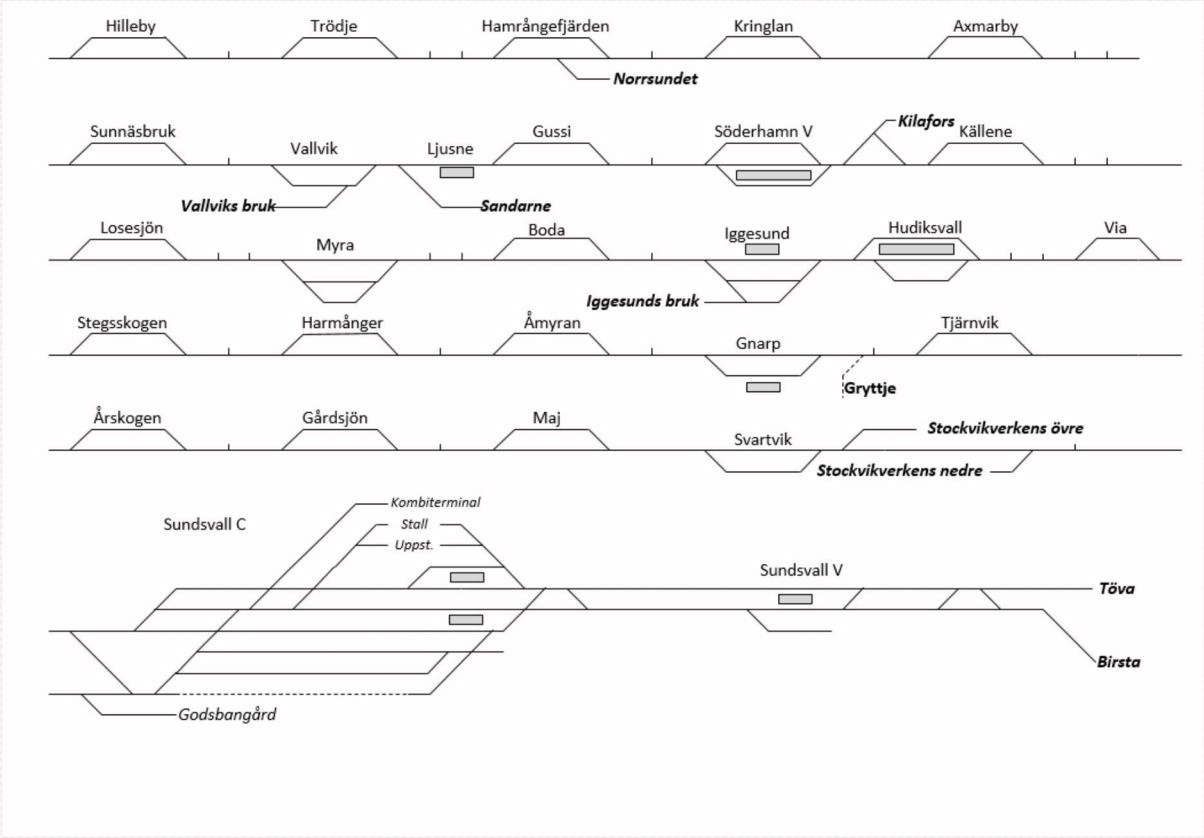
Sträckan Storvik – Ockelbo – Kilafors – Söderhamns Västra är mestadels enkelspårig förutom sträckan mellan Mo grindar och Holmsveden (21 km) som är dubbelspårig. Totalt finns elva stationer och av dessa är det endast tre som är trespårsstationer. Möteslängderna varierar mellan 522 och 963 meter. Flera driftplatser saknar möjlighet till samtidig infart. Framförallt saknas generell möjlighet till samtidig infart i Ockelbo, som är den station där linjen från Kilafors delar sig och fortsätter till Gävle respektive Storvik. Likaså saknar Röstbo samtidig infart i nuläget, men detta kommer vara åtgärdat om några år då stationens ombyggnad (förlängning) är färdigställd. I Holmsveden, som är slutet på dubbelspårssträckan, saknas också möjlighet till samtidig infart men detta är planerat att åtgärdas under 2020. Sträckan Kilafors - Söderhamns Västra är nyligen öppnad efter en total upprustning. Tyvärr saknas dock mellanblock mellan driftplatserna vilket begränsar kapaciteten och försvårar kolonnkörning.

Driftplats	Längd samtidig infart	Längd ej samtidig infart	Antal spår
Oslättfors	Samtidig infart ej möjlig	660	2
Kolforsen	Samtidig infart ej möjlig	661	2
Åshammar	522	673	2
Järbo	585	695	2
Medskogsheden	553	653	2
Ockelbo	698/626*	662/698/636/626	4
Holmsveden	Samtidig infart ej möjlig	768/655/655	3
Röstbo	Samtidig infart ej möjlig	686	2
Kilafors	760/760/760/904/852	Samtidig infart till alla spår	5
Mobodarne	753	963	2
Marmaverken	544	726	2

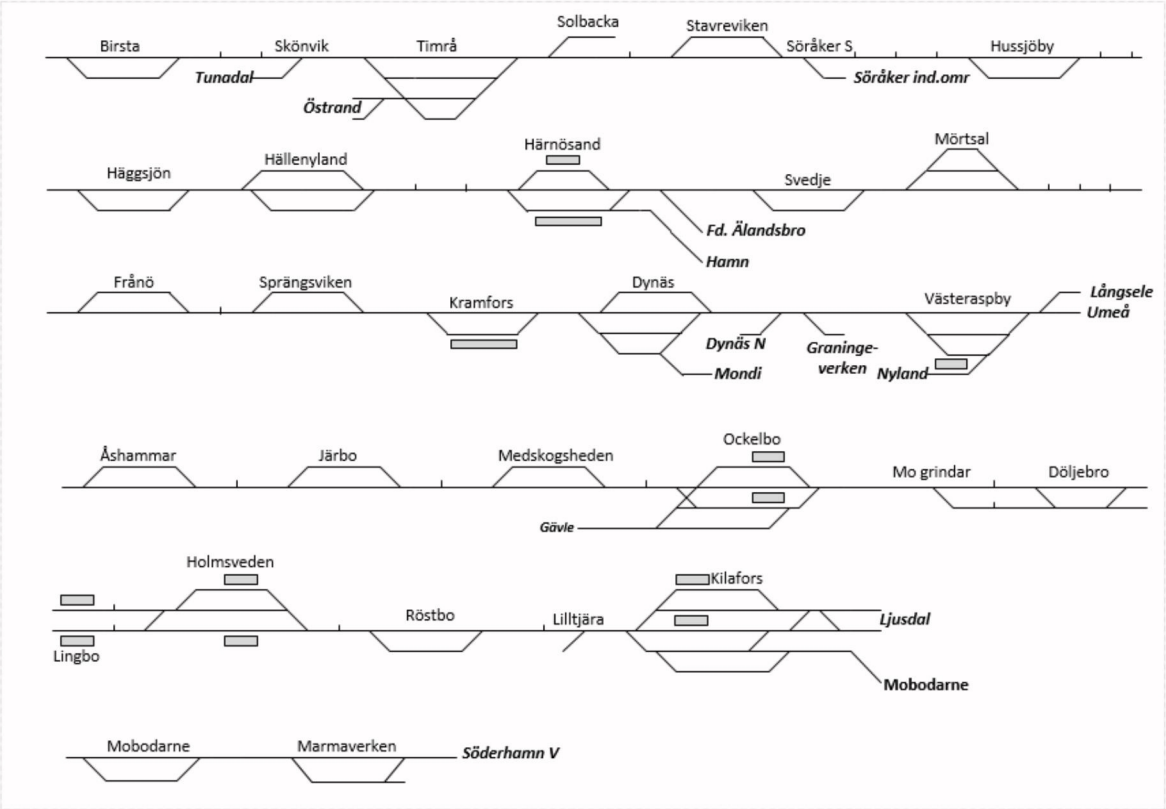
* Samtidighet kan fås mellan spår 2 och 4 om växlarna läggs manuellt i avvisande läge

Tabell 8: Spårlängder på respektive driftplats

3.2.1. Befintlig infrastruktur

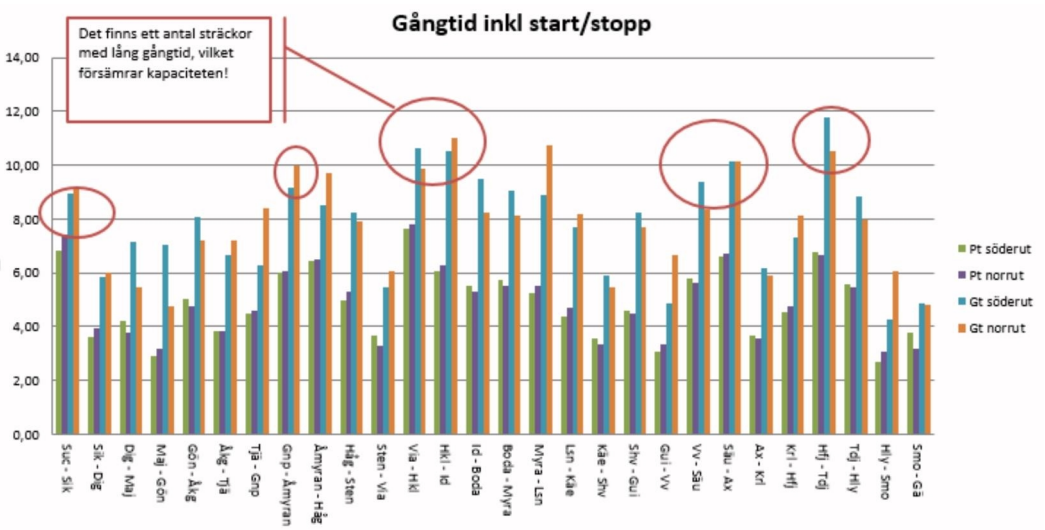
Figur 10: Schematisk karta över nuvarande infrastruktur Gävle - Sundsvall.

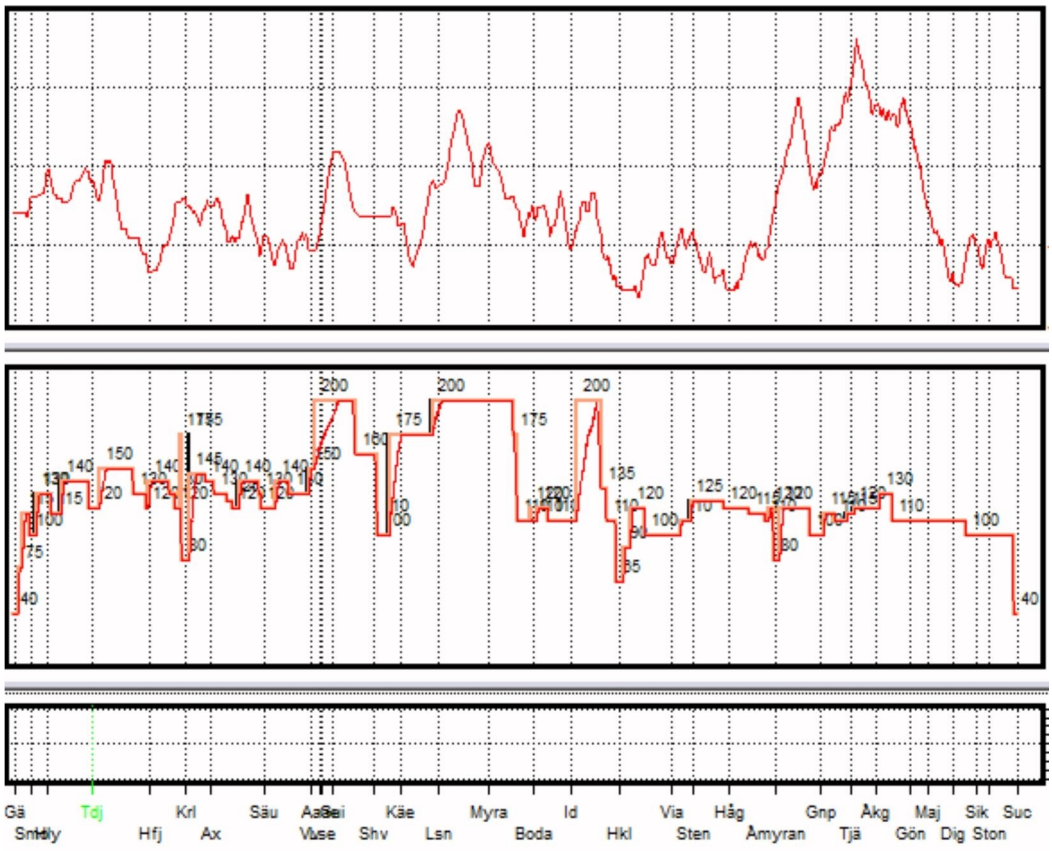

Figur 11: Schematisk bild över Sundsvall – Västeraspby och Storvik – Söderhamn V

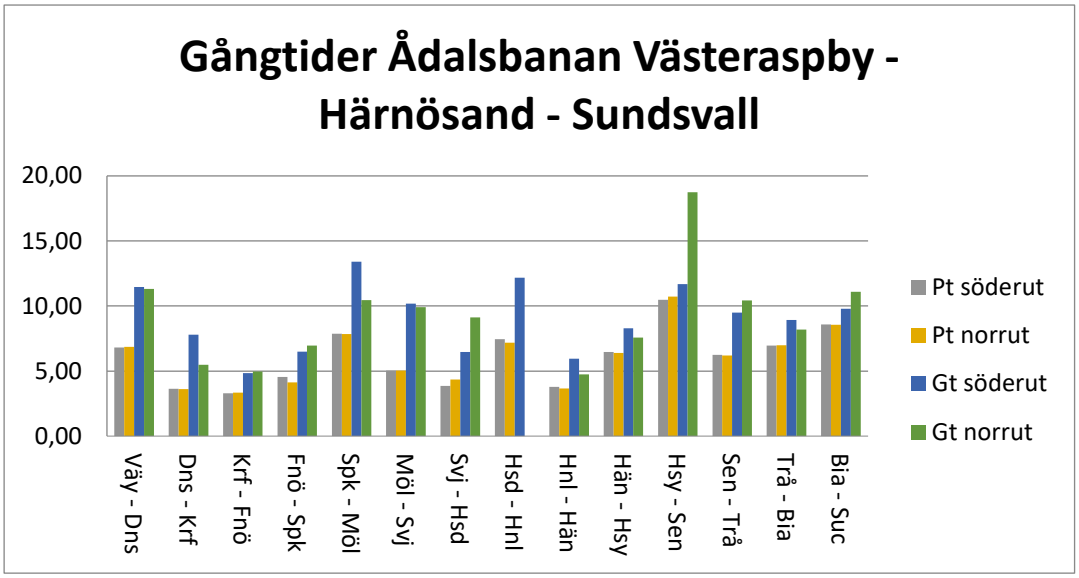
3.2.2. Gångtider, hastighets- och lutningsprofil

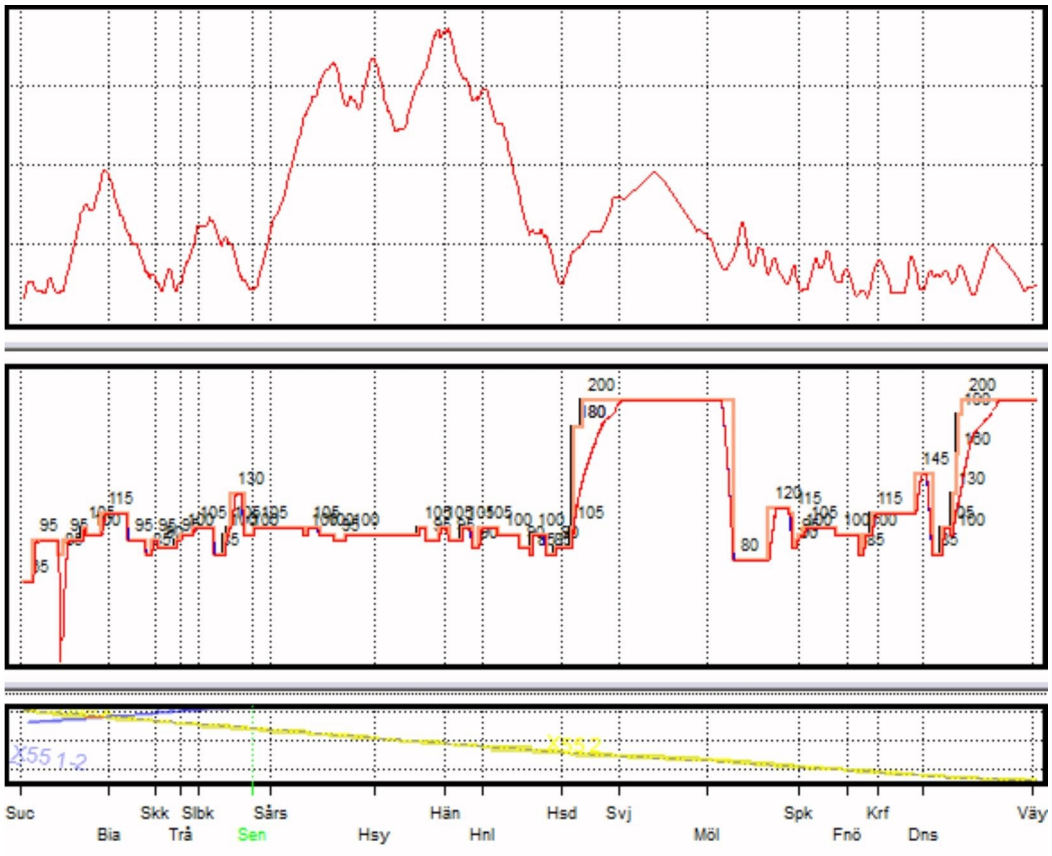
På en enkelspårig bana är gångtiden, det vill säga tidsavståndet mellan mötesstationerna, en viktig faktor för kapaciteten. Utöver hastighetsprofil och avstånd mellan mötesstationer, så har lutningsförhållandena en stor påverkan på gångtiden för tunga godståg. Framförallt sträckan Sundsvall – Västeraspby har stora lutningar, i vissa fall över det normala på 17 promille (se nedan samt bilagor).

Figur 12: Höjdprofil och hastighetsprofil för ett motorvagnståg (X55) Gävle – Sundsvall.

Figur 13: Höjdprofil och hastighetsprofil för ett motorvagnståg (X55) Sundsvall-Västeraspby.

3.3. Trafik

3.3.1. Godstrafik

Godstrafiken är omfattande både på Norra stambanan och längs kusten. På Ostkust- och Ådalsbananbanan finns genomgående godståg med målpunkter i ibland annat Älvsjö, Hallsberg Umeå och Luleå. De regionala målpunkterna är främst Sundsvall och Gävle, där det finns rangerbangårdar, kombiterminaler och hamnar. Andra platser längs med kuststråket som tar emot mycket gods är Vallvik (pappersmassa), Ljusne (sågverk), Iggesund (pappersmassa/kartongfabrik), Stockviksverken (kemisk industri), Timrå (pappersmassa), Tunadal (sågverk) och Dynäs (pappersfabrik och sågverk).

Trafikeringen på sträckan Storvik – Kilafors - Söderhamn skiljer sig åt mot Ostkustbanan. I stråket från Storvik mot Kilafors går största delen av godstrafiken som går i nord-sydlig riktning genom landet. Den består av vagnslasttåg, systemtåg, kombitåg och containertåg. Banan Kilafors - Söderhamn har upprustats för att godstågen ska kunna ta en annan väg från övre Norrland och då kunna köra via Söderhamn - Kilafors mot Borlänge/Hallsberg istället för att köra vägen via Ånge. Någon markant överflyttning av godstågen från stambanorna genom Norrland via Ånge har ännu inte skett. Orsakerna till detta är flera, bland annat att flera godsoperatörer ännu inte har tillräckligt med lok som klarar av att gå på den ERTMS-utrustade sträckan (Sundsvall) – (Umeå), att Ostkustbanan inte fullt ut kan hantera de tyngsta godstågen samt att Norrlands största rangerbangård ligger på Norra stambanan i Ånge. En tidigare tanke var att nyttja de båda banorna som ett dubbelspår, där de lastade tågen skulle gå söderut längs med kusten och de olastade tågen skulle på den inre vägen över Ånge. Detta är dock av omlopps-

och personalskäl inte praktiskt möjligt. Banorna är två separata enkelspår och har istället kommit att fungera som alternativ till varandra vid exempelvis banarbeten. Mängden persontåg på Ostkustbanan gör också att det är svårare för godstågen att få acceptabla tidtabeller där. Norra stambanan har också en gynnsammare struktur med kortare och mer symmetriskt avstånd mellan driftplatserna och flera dubbelspårssträckor, vilket förenklar tågföring och tidtabellsläggning.

3.3.2. Persontrafik

Persontrafiken på Ostkustbanan är omfattande, dels nattåg i relationen Göteborg – Sundsvall – Luleå/Duved, dels snabbtågstrafik Stockholm – Gävle – Sundsvall/Umeå samt även regional persontrafik i form av X-trafiks tåg Gävle – Sundsvall. Turtätheten på snabbtågen och regionaltågen är ett tåg per timme och riktning.

Ostkustbanan har många beroenden och kopplingar mot trafiken runt Stockholmsområdet. Beroenden kan kännetecknas av att tidtabellen för pendeltågen i Stockholm påverkar tidtabellen för snabbtågen, som i sin tur påverkar tidtabellen för UL, X-trafik och all godstrafik. Att justera ett upplägg för exempelvis X-trafik mellan Gävle och Söderhamn kan i slutänden få påverkan på Arlanda Express mellan Stockholm och Arlanda.

Tågplaneprocessen[11] är ettårig och för närvarande finns det inga möjligheter för någon sökande av tågläge att skriva ramavtal med Trafikverket angående kapacitet för mer än ett år i taget. Detta för att underlätta för nya operatörer att få tillträde till statens spåranläggning. Det innebär att ett upplägg som ansöks på samma sätt år efter år kan se olika ut från en tågplan till en annan.

Ostkustbanan får vid flera tillfällen per år ta emot omledningstrafik från stambanan och vice versa, både i form av gods- och persontåg, särskilt nu efter öppnandet av tvärbanan Söderhamns Västra- Kilafors.

Persontågen på Norra stambanan går i huvudsak Gävle – Kilafors-Ljusdal och består av X-trafiks regionaltåg i tvåtimmarstrafik, SJs Intercitytåg till och från Jämtland (två-fyra tågpar per dygn) och SJs snabbtåg (ett tågpar/dygn). Likaså passerar SJs och Transdevs nattåg till/från Övre Norrland och Jämtland. Sträckan Ockelbo – Storvik saknar i huvudsak persontrafik, endast nattågen passerar.

Banan och stationernas utformning innebär att Ockelbos nuvarande utformning utgör en flaskhals. Sträckningen mellan Storvik och Ockelbo (38 km) saknar helt trespårsstationer och klarar heller inte samtidig infart med 630 meter långa tåg. Enkelspårsträckorna mellan Ockelbo och Mo grindar (4 km), mellan Holmsveden och Röstbo (8 km) samt mellan Röstbo och Kilafors (8 km) inverkar också på tidtabellens utformning och är dimensionerande för banans kapacitet.

[11] Processen där Trafikverket fördelar kapaciteten på statens spåranläggning.

4. Framtida trafikering

4.1. Allmänt

Trafikverkets basprognos bygger på dagens infrastruktur och kända (beslutade) förändringar, dagens trafik samt framtida behov av kapacitet som kan förutses. Basprognosen är ett verktyg som Kapacitetscenter använder vid utredningar och analyser, samtidigt som vi självklart vet att framtiden är mer komplex än så. Ibland kan det betyda att analyser bygger på en trafik som avviker från basprognosen. Exempelvis går det persontrafik på banan Söderhamns Västra-Kilafors redan nu trots att bas-prognosen säger 0 både 2019 och 2040. Viss försiktighet måste dock iakttas när det gäller visioner och viljeyttringar från olika intressenter vad gäller framtida trafik, men är uppgifterna tillräckligt starka kan dessa ingå i en analys. Det anges i så fall i rapporten liksom orsaken till att de ingår i grundmaterialet. I normalfallet används dock endast basprognosen som grund. 12

4.2. Trafikprognos och kapacitetsutnyttjande år 2040

Kapacitetsutnyttjande har räknats fram per linjedel både för nuläge samt utifrån Trafikverkets basprognos 2040. Indelning sker enligt nedanstående klassificering:

Färg	**Kapacitets-utnyttjande**	**Kommentar**
	≤ 60 %	Ledig kapacitet finns, möjligt att köra fler tåg och underhålla banan.
	61 – 80 %	Avvägning behöver göras mellan antal tåg och trafikens kvalitetskrav.
	81 – 100 %	Hög störningskänslighet, låg medelhastighet och mycket svårt att få tid att underhålla banan.

Tabell 9: Klassificering av kapacitetsutnyttjande i olika intervall.

Sträcka	År	Snabb	Övr Pers	Gods	Totalt	Kapacitetsutnyttjande i %
Gävle-Söderhamn	2019	11	21	12	44	48 %
Gävle- Söderhamn	2040	24	28	16	68	71 %
Söderhamn- Hudiksvall	2019	13	20	8	41	47 %
Söderhamn- Hudiksvall	2040	24	28	30	82	85 %
Hudiksvall- Sundsvall	2019	11	20	10	41	53 %

[12] Kapacitetsutredning för sträckan Gävle- Västeraspby (Umeå) och Norra Stambanan sträckan Storvik-Kilafors TRV 2019/15192

Hudiksvall- Sundsvall	2040	24	28	29	81	89 %
Sundsvall- Timrå	2019	8	19	19	46	47 %
Sundsvall- Timrå	2040	8	22	35	65	75 %
Timrå- Härnösand	2019	8	20	7	35	49 %
Timrå- Härnösand	2040	8	22	19	49	71 %
Härnösand- Västeraspby	2019	8	20	6	34	37 %
Härnösand- Västeraspby	2040	8	22	18	48	63 %

Tabell 10: Kapacitetsutnyttjande Ostkustbanan och Ådalsbanan

Sträcka	År	Snabb	Övr Pers	Gods	Totalt	Kapacitetsutnyttjande i %
Storvik- Ockelbo	2019	0	4	29	33	42 %
Storvik- Ockelbo	2040	0	0	55	55	74 %
Ockelbo- Kilafors	2019	2	34	32	68	75 %
Ockelbo- Kilafors	2040	2	26	52	80	93 %

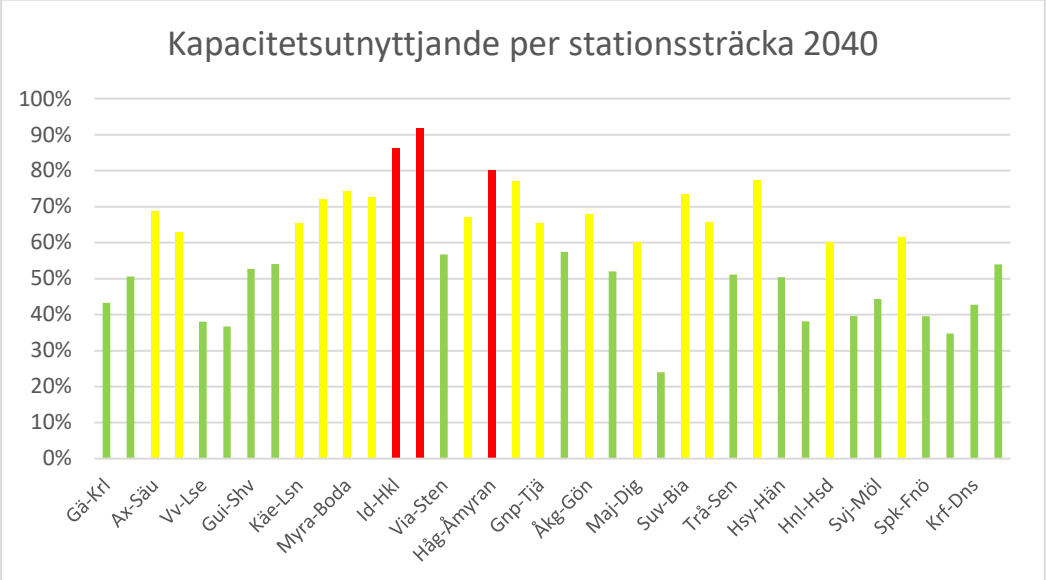
Tabell 11: Kapacitetsutnyttjande Norra Stambanan

Sträcka	År	Snabb	Övr Pers	Gods	Totalt	Kapacitetsutnyttjande i %
Söderhamn-Kilafors	2019	0	2	2	4	4 %
Söderhamn-Kilafors	2040	0	0	16	16	23 %

Tabell 12: Kapacitetsutnyttjande Söderhamn- Kilafors (Banan öppnade för trafik T19)

4.2.1. Kapacitetsutnyttjande per stationssträcka

Kapacitetsutnyttjandet har även beräknats uppdelat per stationssträcka för att få en övergripande bild av vilka större ”flaskhalsar” som finns. Då det är en teoretisk modell som inte tar hänsyn till samtliga faktorer, bland annat lutningsförhållanden, trespårsstationer och tidtabellens utformning, görs även en tidtabellanalys senare i rapporten.

Figur 14: Kapacitetsutnyttjande per stationssträcka enligt basprognos 2040 Gävle – Sundsvall – Västeraspby.

4.3. Längre, tyngre och större tåg

I april 2015 fick Trafikverket ett regeringsuppdrag för att skyndsamt se över möjligheterna att redan nu köra längre och tyngre tåg och då i första hand mellan Hallsberg-Malmö-Göteborg-Hallsberg. Sen tidigare finns ett EU-krav att TEN-T 13 nätet ska klara 740 meter långa tåg senast år 2030. Det som berör den här utredningen är sträckan från Storvik via Kilafors-Söderhamn och upp till Västeraspby som tillhör TEN-T nätet. Idag är det max 630 meter tåglängd som gäller. Vid om- eller nybyggnad så ska tåg med 750 meter tåglängd kunna framföras.

Konsekvensen av att köra 750 meter långa tåg på en bana där mötesstationerna enbart tillåter en tåglängd på 630 meter är omfattande. Tåg som inte ryms på mötesstationerna gör tidtabellsläggningen mindre flexibel med en påtvingad mötesprioritering och därmed förlängda gångtider för övriga tåg.

4.3.1. Större tåg (utökad lastprofil)

I det svenska järnvägssystemet så är den rådande lastprofilen, referensprofil A och det finns ingen bana i landet som idag är klassad för en större lastprofil. Det är dock möjligt att redan idag överskrida referensprofil A men då måste ett tillstånd för specialtransport utfärdas. I första hand är det de stora godsstråken som ska ha möjlighet att permanent trafikeras med referensprofil C utan specialtransportvillkor.

4.3.2. Tyngre tåg

Idag är den generella linjestandarden klass D2 14. Vid nybyggnation E4 15. I nuläget är Ostkustbanan mellan Gävle och Sundsvall inte tillåten för STAX 25 vilket är problematiskt då övriga delar av kuststråket norr om Sundsvall tillåter högre axeltryck. Utredningen förutsätter att det åtgärdas i och med färdigställande av Dingersjö driftplats samt med spårbytet Gävle-Ånge år 2021.

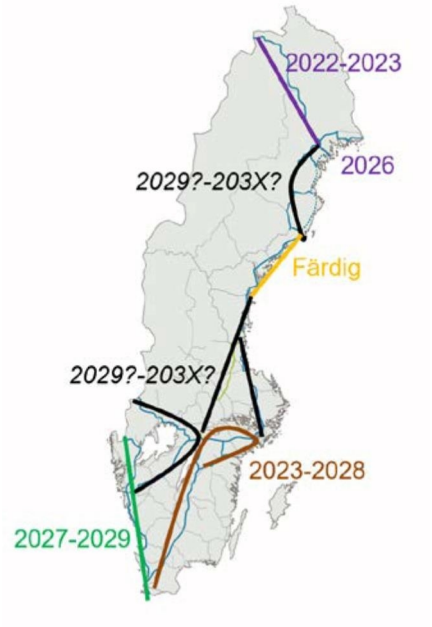
4.3.3. Bromstal

Många godståg får idag reducerad hastighet på grund av låga bromstal, ofta 80 km/h istället för 100 km/h. En uppdatering av gällande bromstalstabeller i kombination med förbättrad (utdragen) försignalering i ATC skulle medföra att tågen kan hålla en högre hastighet. Ett arbete pågår, men det måste prioriteras då det kan ge en väsentligt ökad kapacitet till en låg kostnad.

[13] Transeuropeiska transportnätet
[14] D2 motsvarar 22,5 tons axellast och metervikt 6,4 ton/m
[15] E4 motsvarar 25 tons axellast och metervikt 8 ton/m

4.4. ERTMS

Det finns ett EU-beslut om att ERTMS ska vara infört längs Core Network till 2030, vilket bland annat omfattar Ostkustbanan Gävle - Sundsvall. Samtliga sträckor finns namngivna i förslag till nationell plan 2018-2029, dock inte med full finansiering av ”Övriga core” (svart) inom planperioden. Från Sundsvall- Västeraspby trafikerar man redan idag med ERTMS.

Figur 15. Utbyggnadskarta ERTMS

Vid införande av ERTMS införs utbredda datorställverk, vilket innebär att en längre sammanhängande sträcka styrs från samma signalställverk istället för att varje driftplats har separata ställverk. Denna omställning behöver beaktas vid samtliga infrastrukturförändringar som görs framöver som kan påverka signalsystemet. Vid större åtgärder eller många mindre åtgärder kan det bli aktuellt att installera ett nytt datorställverk över en längre sträcka istället för att göra ändringar i befintliga reläställverk.

4.5. Framtida persontrafik

4.5.1. Ostkustbanan, Ådalsbanan

Tidigare material har gåtts igenom, basprognosen för 2040 har studerats och det har även skett intervjuer med flera persontrafikoperatörer om vad de ser för framtida trafikökningar i stråket Gävle – Umeå.

SJ AB (SJ) planerar långsiktigt för en trafikering där timmestrafik är basen Stockholm – Sundsvall och tvåtimmarstrafik vidare till Umeå. Detta kommer dock inte ske förrän det skett en ny leverans av snabbtåg. SJ avser att inte bygga fast sig i ett visst trafiksystem utan planera för flexibilitet. Det är en fördel, då det är svårt att förutse hur det framtida trafiksystemet kommer se ut, främst i kombination med en kraftig ökning av godstågen. SJ menar dessutom att Trafikverket bör fortsätta bygga dubbelspår från ändpunkterna och att de nuvarande systemtågmötena kan ligga kvar i Sundsvall och Hudiksvall. För SJ var kortare gångtid det viktigaste målet. En studie över tåglägen och tidtabell för STH 250 finner SJ intressant, men

menar då att Ostkustbanan söder om Gävle också behöver byggas ut, troligen med en förbigångsmöjlighet mellan Tierp och Skutskär. SJ önskade också att Trafikverket beaktade tidtabellseffekterna när tåg i 250 ska blandas med långsammare gods- och regionaltåg. Förbigångsspår måste från början placeras rätt vad gäller avstånd och antal. Det biljettsamarbete man inlett med X-trafik i T19 och den utökning av trafiken som detta medfört har fungerat väl.

Region Gävleborg (X-trafik), som kör den regionala persontrafiken i stråket Gävle – Sundsvall har tagit fram en strategi för ökat tågresande. Man ser framför sig ett trafiksystem där timmestrafiken är basen mellan Gävle och Sundsvall, men tågen kan utgöras både av SJs snabbtåg och egna regionaltåg. I dagsläget kompletteras timmestrafiken med halvtimmestrafik under rusningstid, för att ytterligare öka trafiken krävs fler fordon än vad man har idag.

Norrtåg, som kör den regionala persontrafiken i stråket Sundsvall – Umeå har inte aviserat någon större utökning framöver, möjligen kan något tågpar tillkomma i rusningstid. Trafiken på Ådals- och Botniabanan finansieras delvis av Staten genom överenskommelsen Norrtågsförsöket. Staten (i form av Trafikverket) har som avtalspart tolkat avtalet så att om SJ AB ökar trafiken, så minskar ersättningen till Norrtåg. Avtalet sträcker sig för närvarande till år 2021. En eventuell trafikökning kräver också fler fordon än de som finns tillgängliga idag. För Norrtågs del fokuserar man nu på att utveckla befintlig trafik och att starta trafiken på Haparandabanan.

När det gäller persontrafiken så finns det stor potential att öka persontrafiken norr om Sundsvall vid en ev. utbyggnad som ger restidsförkortningar.

4.5.2. Gävle/Storvik – Kilafors – Söderhamn

Sträckan Ockelbo – Storvik saknar idag regional persontrafik och några planer för framtida trafik finns inte i dagsläget.

Sträckan Gävle – Ockelbo – Kilafors ingår i X-trafiks regionaltågssystem Gävle – Ljusdal. X-trafik har i sin strategi för ökat tågresande pekat ut sträckan som viktig för att öka till timmestrafik, med förstärkning till halvtimmestrafik i rusningstid. Trafikökningen kan komma att ske med samarbete med övriga persontrafikoperatörer genom gemensam biljettgiltighet eller utökning av egen fordonspark. För att genomföra trafikökningen krävs dock åtgärder i främst Ockelbo, men även norr om Bollnäs krävs minst en ny driftplats samt fler plattformslägen. Någon regional persontrafik på banan Kilafors – Söderhamn är inte aktuell. Bangårdens utformning i Kilafors innebär också att persontåg på banan mot Söderhamn inte kan nå något plattformsspår. SJ ABs trafik i stråket väntas inte öka annat än marginellt.

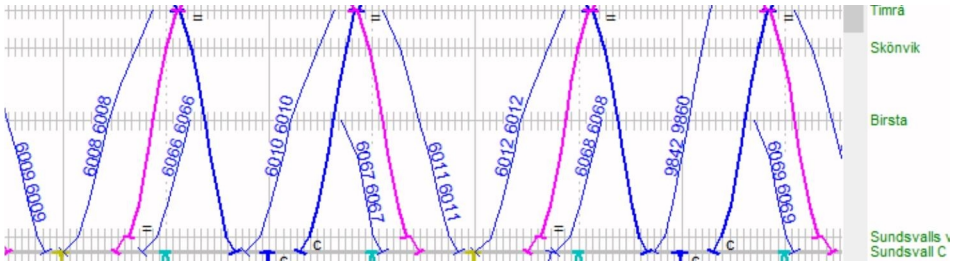
Övriga persontrafikoperatörer har inte aviserat några planer på att utöka sin trafik i de stråk som omfattas av denna rapport.

4.6. Framtida godstrafik

I Trafikverkets basprognos förväntas godstrafiken öka rent generellt. Mycket stora investeringar främst i SCA:s anläggningar i Sundsvalls- och Timråområdet kan dessutom innebära att nästa revidering av prognosen räknar upp den förväntade ökningen ytterligare.

I och med byggnaden av Sundsvalls resecenter och Sundsvalls logistikpark kommer kombiterminalen att flyttas från Sundsvall C till Petersvik. Den nya terminalen kommer att ligga i änden av Tunadalsspåret, strax söder om Sundsvalls hamn. På grund av detta, samt SCA:s produktionsökning förväntas en ökning på Tunadalsspåret från 4-6 tåg till 16-18 tåg, något som ökar belastningen på sträckan Sundsvall - Timrå rejält. Av dessa 16-18 tåg kommer fyra tåg norrifrån och övriga tåg söderifrån. Sundsvall – Timrå beräknas få ett högt kapacitetsutnyttjande vilket medför stora konsekvenser i störda lägen. Tågen kan få plats men det finns ingen robusthet, återställningsförmåga eller restkapacitet.

I Trafikverkets basprognos förväntas godstrafiken öka rent generellt. Mycket stora investeringar främst i SCA:s anläggningar i Sundsvalls- och Timråområdet kan dessutom innebära att nästa revidering av prognosen räknar upp den förväntade ökningen ytterligare. I och med byggnationen av Sundsvalls nya resecenter och Sundsvalls logistikpark i Petersvik kommer kombiterminalen att flyttas från Sundsvall C till Petersvik. Den nya terminalen kommer att ligga i änden av Tunadalsspåret, strax söder om Sundsvalls hamn. På grund av detta, samt SCA:s produktionsökning förväntas en ökning på Tunadalsspåret från 4-6 tåg till 16-18 tåg, något som ökar belastningen på sträckan Sundsvall - Timrå rejält. Av dessa 16-18 tåg kommer fyra tåg norrifrån och övriga tåg söderifrån. Sundsvall – Timrå beräknas få ett högt kapacitetsutnyttjande vilket medför stora konsekvenser i störda lägen. Tågen kan få plats men det finns ingen robusthet, återställningsförmåga eller restkapacitet.

Figur 16: Visar prognostiserad trafik mellan Sundsvall och Timrå inklusive förväntad trafikökning från Petersvik.

I den nationella basprognosen för 2040 förespås en överflyttning av trafik från Stambanan genom övre Norrland till Botnia- Ådals- och Ostkustbanan. Rangerbangården i Ånge ligger dock på Norra stambanan som tillsammans med Stambanan genom övre Norrland är det stora stråket för godstrafik till och från Norrland. Beroende på olika godsstrategier, vangslastsystemets utveckling samt rangeringsbehov kan överflyttningen av trafik komma att påverkas. Den förväntade ökningen av persontrafik på Ostkustbanan kan medföra att godstågen får svårare att få attraktiva tidtabeller så länge som det inte är dubbelspår på hela vägen till Sundsvall. Detta kan medföra att kapacitetsutnyttjandet på Norra stambanan under överblickbar tid framöver är fortsatt högt och att behov av utbyggd kapacitet finns även där.

5. Planerade åtgärder

Kapitlet innehåller Trafikverkets finansierade åtgärder på de sträckor som omfattas av rapporten, samt en del förväntade trafikala effekter.

5.1. Nationell Plan och övriga planerade åtgärder 2018- 2029

- Ostkustbanan, etapp Gävle - Kringlan dubbelspårsutbyggnad (2025 –2032, 39 km ny sträckning).
- Kapacitetshöjning Dingersjö, mötesstation och kapacitetsförstärkning (Klart 2021, 2 km)
- Sundsvall - Dingersjö, dubbelspårsutbyggnad (2024- 2028, 11 km ny sträckning)
- Sundsvall C och bangård, resecentrum (2023-2027), 2 nya plattformar, nya uppställningsspår)
- Bergsåker triangelspår (Klart 2020)
- Malands- och Tunadalsspåret. Sundsvalls hamn (Start 2021-)
- Birsta mötesstation (Klart 2023)
- Ett nationellt projekt (finns med i Nationella planen) som heter Längre Tyngre Större tåg (LTS) ser också över ett antal driftplatser.
- Spår- och växelbyten Gävle - Ånge (Klart 2021)

5.2. Trafikala effekter av planerade investeringar 2021–2024

Nya broar i Dingersjö samt spårbytet Gävle – Kringlan - Ljusne innebär att tåg med största axeltryck 25 ton kommer att kunna framföras med specialtillstånd på Ostkustbanan Gävle - Sundsvall. Det innebär att även godståg med högre axellaster, exempelvis stålpendeln, kan framföras denna väg. Kapaciteten förstärks för godset när all trafik kan omledas via Ostkustbanan då Norra Stambanan är avstängd för underhålls- och investeringsarbeten eller andra trafikstörningar. Gävle utfarter: Reinvestering och byte av spår och växlar, vilket innebär att hastigheten på berörda spår återställs.

Bergsåker triangelspår: Bergsåker triangelspår är en ny förbindelse så att tåg från Ånge kan köra direkt till Ådalsbanan och omvänt. Med nuvarande anslutning av Ådalsbanan i Sundsvall så måste tåg från Ånge gå in till Sundsvall och göra ett riktningsbyte, vilket tar tid och kapacitet. Den nya anslutningen innebär en förkortning av gångtiden för berörda tåg med upp till 30 minuter. Triangelspåret kan också användas vid omledningar av persontåg då Ostkustbanan är stängd söder om Sundsvall. I anslutning till detta arbete byggs driftplatsen i Birsta om, samt ny anslutning till kombiterminal i Petersvik. Dingersjö mötesstation är första steget till ett komplett dubbelspår Dingersjö – Sundsvall. Stationen förlängs med avseende på kommande dubbelspårsanslutning och mötesspårens längd blir ca 2 km. Mitt på driftplatsen föreslås en

kryssväxel, så att förbigångar kan äga rum på driftplatsen (inte med i planen) Åtgärden medför ytterligare en driftplats på den hårt belastade sträckan Hudiksvall–Sundsvall, vilket påverkar kapaciteten positivt. Dubbelspår Sundsvall–Dingersjö medför en 11 kilometer lång ny sträckning. Gamla banan behålls för åtkomst till godskunder i Stockvik. Utbyggnaden innebär en gångtidsförkortning på cirka tre minuter för snabbtåg, dessutom kan tågmöten ske på dubbelspår vilket ökar kapaciteten för både gods- och persontrafik.

6. Effektanalyser

I kapitel 6 analyseras restidsförkortningar, beräknad ökad kapacitet samt vilka åtgärder som ger effekt direkt. Kapacitetsutredningen påvisar hur investeringar i infrastrukturen kan ge omedelbar effekt i form av ökad kapacitet/kortare restider. Det ska inte vara nödvändigt att invänta ytterligare ett projekt innan trafiken kan tillgodogöra sig nyttan av det första. När flera större investeringar planeras i ett stråk är med andra ord turordningen för etapperna viktig för att så snart som möjligt kunna frigöra effekterna av gjorda investeringar[16].

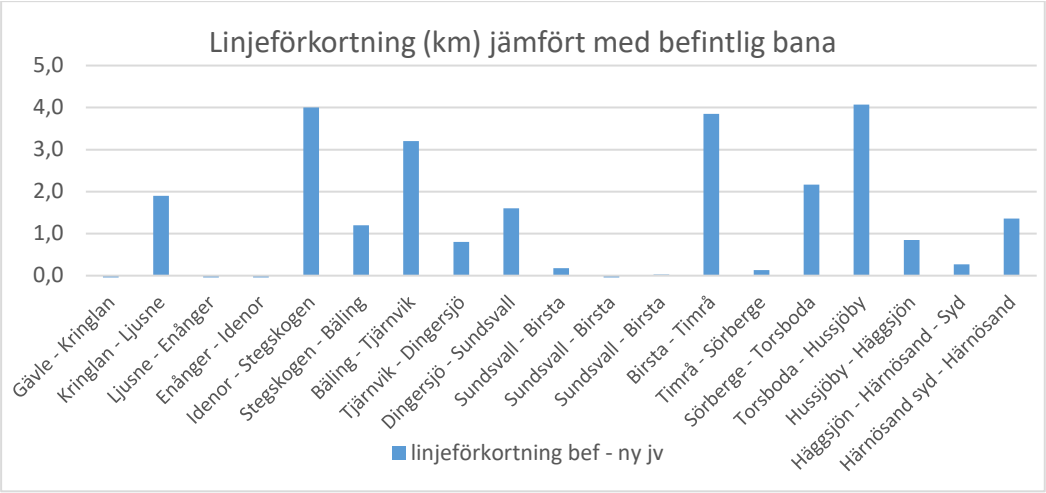
6.1. Tidtabellanalyser

6.1.1. Gångtidsvinster per etapp

Gångtidsvinst mellan befintlig och framtida bana har beräknats för samtliga deletapper Gävle - Sundsvall samt Sundsvall – Västeraspby i trafiksimuleringsprogrammet Railsys utifrån en antagen ny linjesträckning. Tidsvinsten är beräknad för regional-, snabb- och godståg utifrån tågens normala uppehållsbild för resandeutbyte, men utan hänsyn till tidtabellens utformning och eventuella tågmöten. Vissa delsträckor ger stora linjerätningar jämfört med befintlig bana, medan andra deletapper har ungefär lika stor längd. Framräknade tidsvinster och avstånd är preliminära och kan förändras beroende på exakt framtida linjedragning och anslutningspunkter mellan gamla och nya linjen.

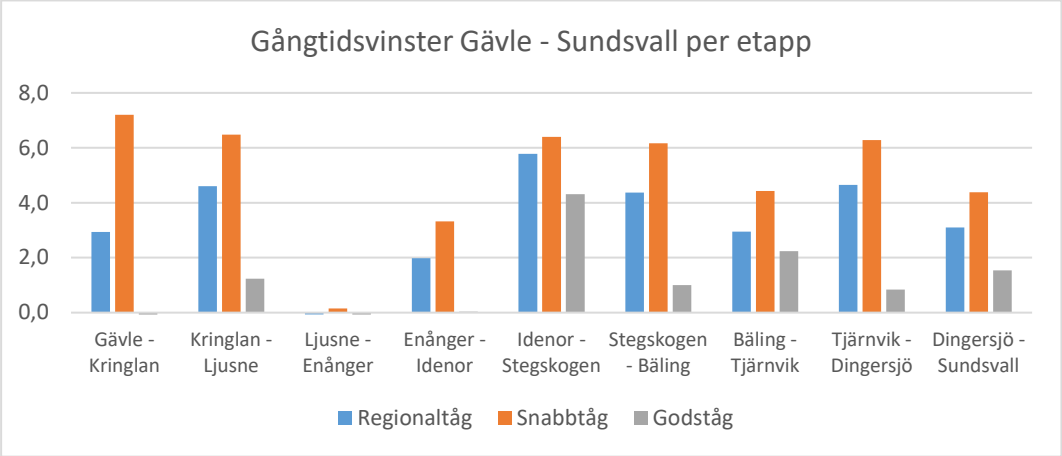
Om endast en deletapp byggs tillkommer tid för acceleration och inbromsning vid övergång mellan gamla och nya banan. Exempelvis tillkommer för en förändring i hastighet mellan 250 km/h och 100 km/h cirka 0,5 min för inbromsning och därefter cirka 1 minut för acceleration för ett snabbtåg, vilket gör att tidsvinsten för en enstaka etapp blir lägre än tidsvinsten för ett längre sammanhängande dubbelspår.

[16] Kapacitetsutredning för sträckan Gävle- Västeraspby (Umeå) och Norra Stambanan sträckan Storvik-Kilafors TRV 2019/15192

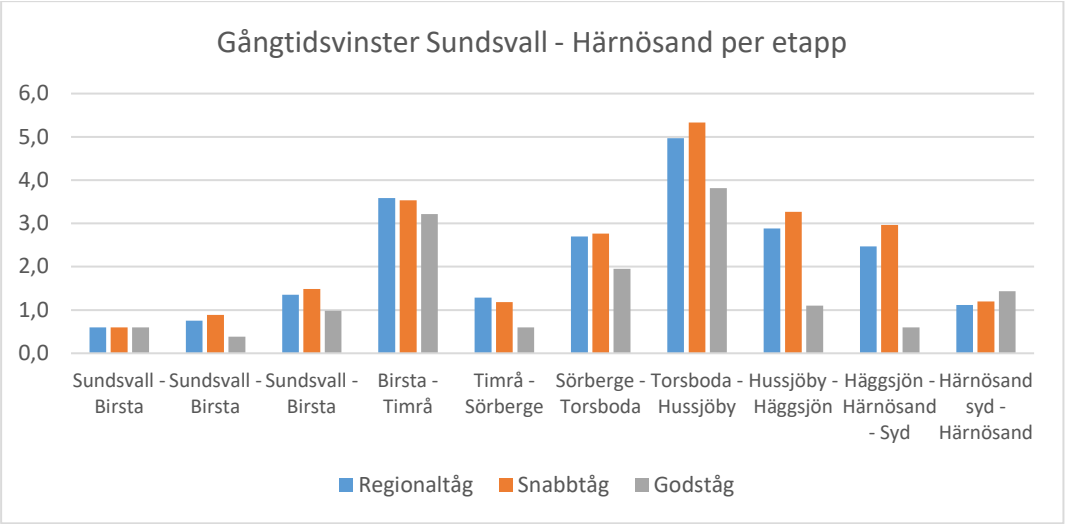
Figur 17: Preliminär linjeförkortning per deletapp för ny linje jämfört med befintlig (km).

På Ostkustbanan ger flera deletapper omkring 4-6 minuter för snabbtågen, medan variationen är större för regionaltågen beroende på hur många uppehåll de har planerade längs respektive deletapp. Sträckan Ljusne - Enånger ger i princip ingen gångtidsvinst, vilket beror på att den sträckan redan rätats på 90-talet och därför håller hög hastighet.

Figur 18: Gångtidsvinst per etapp på Ostkustbanan uppdelat per tågkategori.

På Ådalsbanan är det etappen Torsboda - Hussjöby som ger allra störst effekt med ca 5 min för ett snabb- eller regionaltåg då det är del av den längsta stationssträckan idag, Stavreviken – Hussjöby, och innefattar en stor linjerätning. Etapperna norr och söder om denna etapp samt Birsta - Timrå ger också stor effekt med ca 3 min för ett persontåg. Första sträckan norr om Sundsvall ger mindre effekt då den nya linjen är nästan lika lång som den gamla. Detta gäller även etappen direkt norr om Timrå.

Figur 19: Gångtidsvinst per etapp på Ådalsbanan Sundsvall – Härnösand uppdelat per tågkategori.

Godstågen får också tidsvinster, framförallt där hastigheten längs befintlig bana är under 100 km/h. Idag förlängs dessutom godstågens gångtider på grund av kraftiga backar och kurvig bana. Godstågens stora tidsvinst på sträckan Idenor - Stegskogen förbi Hudiksvall förklaras av att hastigheten längs befintlig bana endast är 65 km/h i kombination med att linjen blir betydligt kortare. På Ådalsbanan ger sträckan Stavreviken - Hussjöby störst tidsvinst för godstågen, vilket beror på kraftigt uppförslut längs befintlig bana i kombination med betydligt kortare ny bana.

6.1.2. TVEM

2013 utfördes en utredning om möjlig etapputbyggnad av Ostkustbanan till dubbelspår med hjälp av TVEM-metoden 17, där olika kombinationer av dubbelspårsetapper och tidtabellscenarier testats och utvärderats utifrån möjlig tidsvinst per satsad krona. De generella slutsatserna var att 2-3 dubbelspårsetapper behövs för att få fram prognostiserad trafik till 2030 med rimliga transporttider till följd av kraftigt ökat antal tågmöten. Två alternativ till dubbelspårsutbyggnad förordades där sträckan Idenor – Hudiksvall – Stegskogen ingick i båda alternativen:

Alternativ A:

Idenor – Hudiksvall (nytt läge) – Stegskogen	19 km
Åmyran – Gnarp – Årskogen	19 km
Sunnäsbruk – Ljusne	12 km

Alternativ B:

Idenor – Hudiksvall (nytt läge) – Stegskogen	19 km
Dingersjö – Sundsvall	14 km
Kringlan – Sunnäsbruk	17 km

I båda alternativen kunde nya mötesstationer i Idenor, Trödje – Hamrångefjärden, Axmarby –

[17] Utvecklad av Olof Lindfeldt i doktorandprojekt KTH

Sunnäsbruk och Sunnäsbruk – Vallvik förstärka effekterna av de första dubbelspårsetapperna. Trespårsstationer gav ingen stor ytterligare effekt i denna analys, men Harmånger och Gårdsjön kunde ändå övervägas för att lättare få fram godstrafik vid ett stört läge.

6.1.3. 250 km/h Stockholm – Umeå

Trafikverket utreder under 2018-2019 18 möjligheten att höja hastigheten från 200 till 250 km/h på ett antal delsträckor Stockholm – Sundsvall – Umeå där detta kan genomföras inom befintligt spårområde utan kurvrätningar (se figur 17). I samband med detta har en tidtabellanalys tagits fram utifrån prognostiserad trafik 2040 och den infrastruktur som är beslutad i nuvarande nationella planen 2018-2029, vilket på Ostkustbanan innebär dubbelspår Gävle – Kringlan samt Dingersjö – Sundsvall.

Figur 20: Rödmarkerade sträckor är möjliga att höja till 250 km/h.

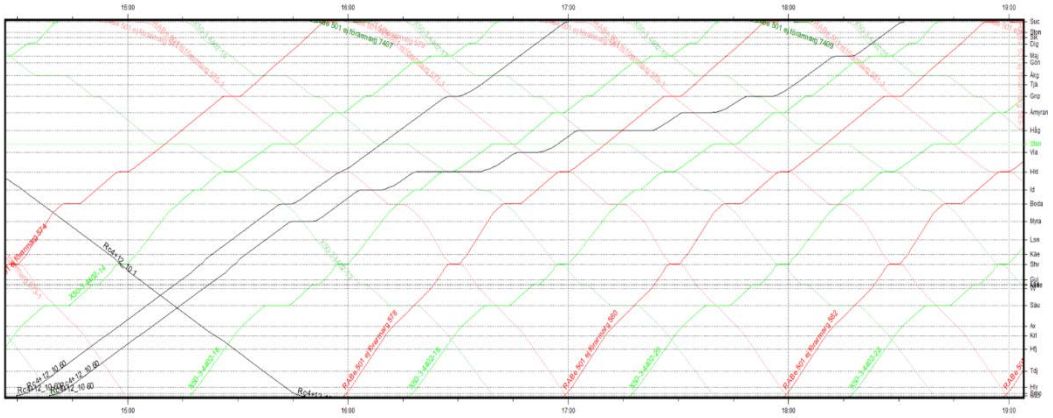
Med snabbare tåg kortas gångtiden mellan mötesstationerna, vilket möjliggör ett annat trafikupplägg än om tågen körs med 200 km/h som topphastighet. På enkelspåriga banor med blandad trafik finns många varianter av tidtabeller, vilket påverkar möjlig tidsvinst. Potentialen till restidsvinst för ett snabbtåg för 250 km/h jämfört med 200 km/h är ca 5 min Uppsala –

[18] Huvudrapport 250 km/tim med blandad trafik. Underlag till NP (2020:090)

Sundsvall och ca 10 min Sundsvall - Umeå. Om regionaltågen Sundsvall – Umeå skulle trafikeras med fordon för 250 km/h skulle tidsvinsten för dessa bli ca 10 min. Preliminära samhällsekonomiska beräkningar indikerar att åtgärderna är lönsamma.

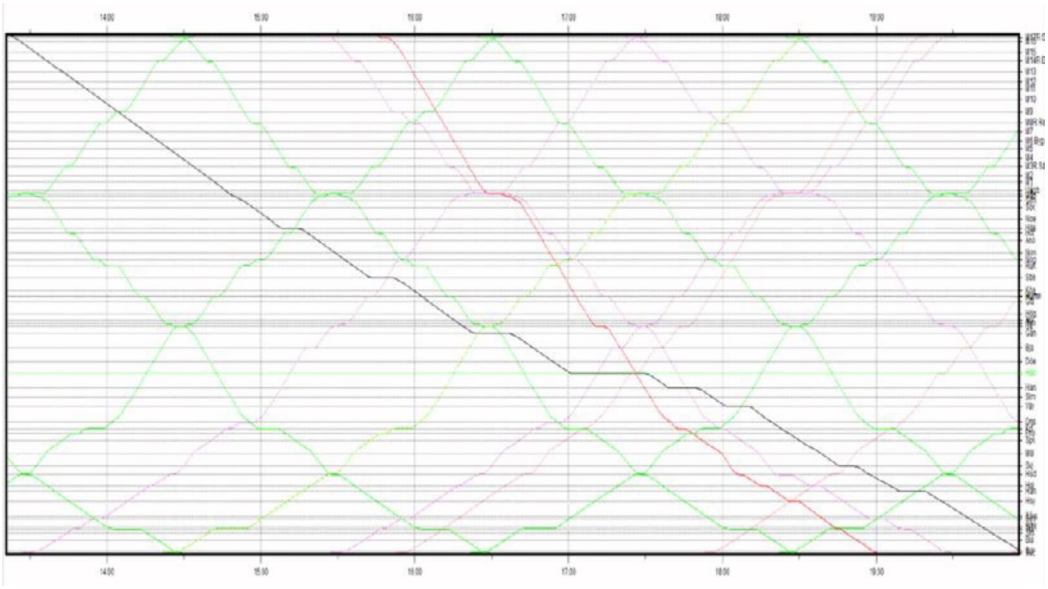
Ett trafikupplägg med ett snabbtåg per timme och riktning Stockholm – Sundsvall i 250 km/h har tagits fram där snabbtågen möter varandra i Söderhamn och Hudiksvall där de ändå stannar för resandeutbyte, vilket möjliggör minst antal tillkommande tågmöten. Detta förutsätter att snabbtågens kanal in/ut från Stockholm justeras jämfört med idag, vilket kan kräva omläggningar av övrig trafik på sträckan Stockholm – Gävle.

Tidtabellanalysen visar att på sträckan Uppsala – Gävle finns oavsett snabbtågens hastighet ett behov av fler förbigångsspår för att få fram godstrafiken. Om det i högtrafik både går regional- och snabbtågstrafik varje timme Gävle – Sundsvall blir det svårt att få fram godståg med rimliga transporttider utan ytterligare åtgärder. På sträckan Gävle – Sundsvall behövs en dubbelspårsetapp förbi Hudiksvall för att få ut större effekt av tåg med hastighet i 250 km/h.

Figur 21: Principtidtabell Gävle – Sundsvall i högtrafik med snabbtåg i 250 km/h (rött), regionaltåg (grönt) och godståg (svart). Godståget som går i högtrafik får många tågmöten.

På sträckan Sundsvall – Västeraspby är det endast sträckan Härnösand – Mörtsal som är möjlig att höja till 250 km/h utan större linjerätningar. Denna sträcka ger ca 0,5 min i tidsvinst, medan större tidsvinster fås på Botniabanan med ca 9 min Västeraspby - Umeå. Om både snabb- och regionaltåg körs i 250 km/h ökar möjligheten att få till en takttidtabell med knutpunkter där tågen sammanstrålar i bland annat Umeå och Örnsköldsvik. I högtrafik blir det svårt att få fram godståg med attraktiva transporttider oberoende av 250 eller 200 km/h.

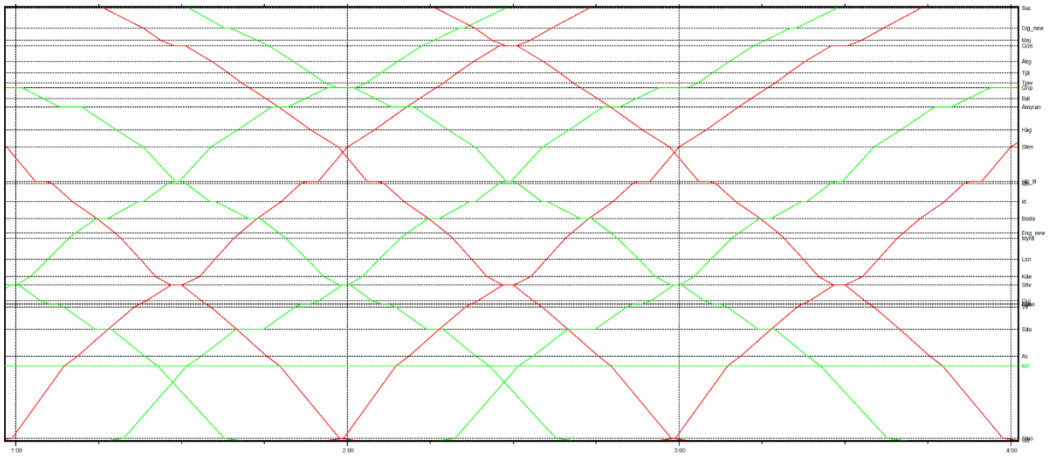
Figur 22: Principtidtabell Sundsvall - Skellefteå i högtrafik med snabbtåg i 250 km/h (rött), regionaltåg (grönt, lila) och godståg (svart). Godståget som går i högtrafik får många tågmöten.

6.2. Ytterligare dubbelspårsetapper på Ostkustbanan

6.2.1. Effekter för persontrafiken

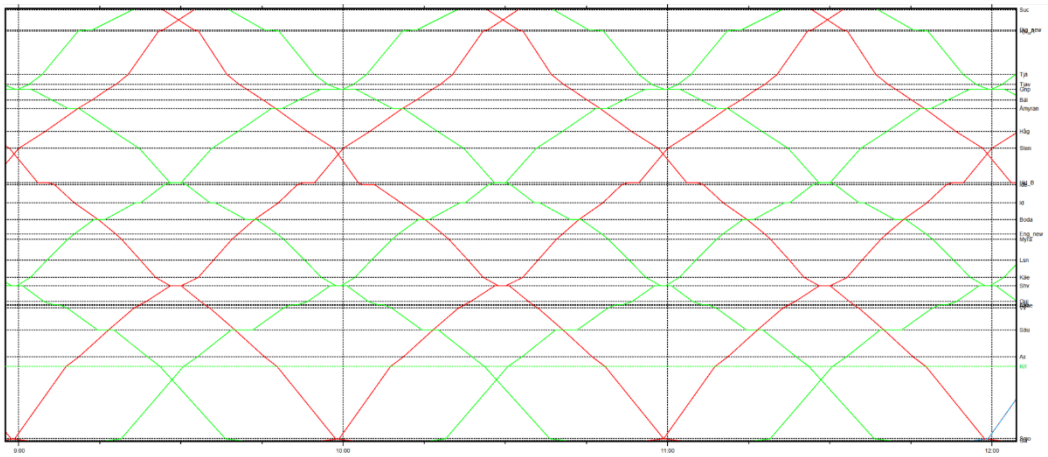
Utifrån tidigare framtagen tidtabellanalys och trafikupplägg för snabbtåg i 250 km/h som baseras på redan beslutade dubbelspårsetapper Gävle – Kringlan och Dingersjö – Sundsvall har förslag till ytterligare etapper analyserats. Ett snabbtåg i timmen innebär att tågen möts varje halvtimme, där det är önskvärt att så stor del av tågmötena som möjligt sker på de dubbelspåriga delarna eller där tågen ändå stannar för resandeutbyte. En förutsättning i denna analys har därför varit att tågmötet ligger kvar i Söderhamn där tågen ändå stannar och att justeringar i mötesbilden görs längre norrut. Se bilaga 3

Dubbelspårsetappen genom Hudiksvall har störst effekt på snabbtågens restid, då det möjliggör att snabbtågen vid timmestrafik kan mötas norr om Hudiksvall på dubbelspåret istället för att få vänta i Hudiksvall på mötande snabbtåg. Detta gör att nästa tågmöte mellan snabbtågen kan flyttas från Gnarp till Gårdsjön. Tillkommande restidsvinsten till Sundsvall blir då ca 9 min. Ett alternativ är att bygga etappen Tjärnvik – Dingersjö så att ett sammanhängande dubbelspår fås upp till Sundsvall, men då det innebär fortsatt lång mötestid i Hudiksvall blir tidsvinsten något mindre, ca 7 min.

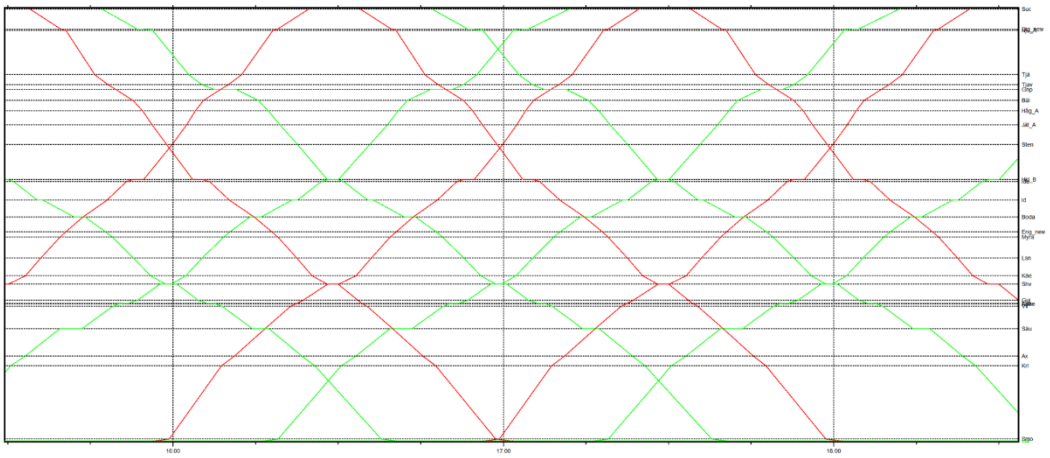
Figur 23: Exempel på grafisk tidtabell för ett tåg i timmen med snabbtåg (röd) och regionaltåg (grön) med dubbelspår Gävle – Kringlan, Idenor – Stegskogen samt Dingersjö – Sundsvall.

För att undvika tidskrävande tågmöten i Gårdsjön är ett alternativ att bygga nästa dubbelspårsetapp Tjärnvik – Dingersjö så att ett komplett dubbelspår fås upp till Sundsvall. Tågmötena mellan snabbtågen kan då ske längs dubbelspåret norr om Dingersjö, vilket tillsammans med den högre hastigheten kan korta restiden med ytterligare ca 10 min. Ett alternativ är att bygga sträckan Stegskogen - Bäling som andra etapp, vilket möjliggör ungefär samma tidsvinst och mer marginal i snabbtågsmötet norr om Hudiksvall. Däremot ger Bäling – Tjärnvik (förbi Gnarp) mindre restidsvinst, då snabbtågen vid timmestrafik inte hinner till Dingersjö och det därför tillkommer ett långt tågmöte i Maj.

Figur 24: Exempel på grafisk tidtabell för ett tåg i timmen med snabbtåg (röd) och regionaltåg (grön) med dubbelspår Gävle – Kringlan, Idenor – Stegskogen samt Tjärnvik - Dingersjö – Sundsvall.

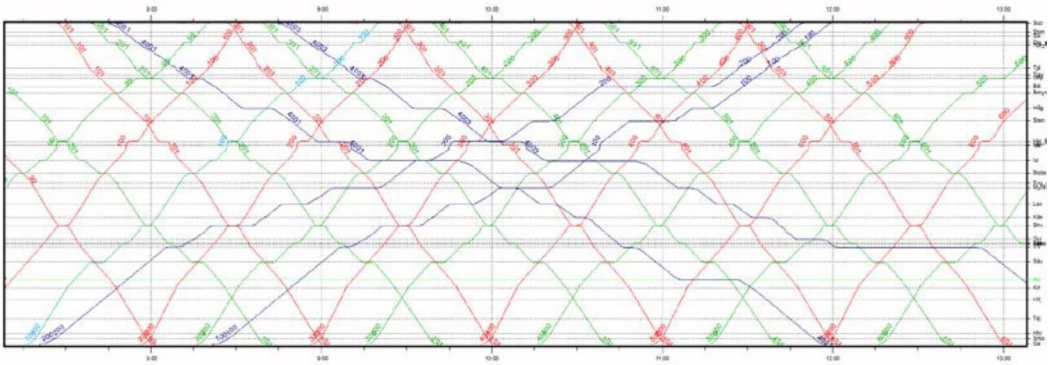
Som tredje etapp är alternativet antingen att bygga vidare med ytterligare etapper norr om Hudiksvall där hastigheten är lägst och tidsvinsten därför störst eller att prioritera sträckan Axmarby - Sunnäsbruk – Vallvik där avstånden mellan mötesstationerna är långa. Då medelhastigheten är högre söder om Söderhamn och den prognostiserade trafiken mindre förordas ytterligare dubbelspårsetapper norr om Hudiksvall. Då fås ett längre sammanhängande dubbelspår med hög hastighet som ger stora restidseffeker för såväl snabb- som regionaltåg.

Figur 25: Exempel på grafisk tidtabell för ett tåg i timmen med snabbtåg (röd) och regionaltåg (grön) med dubbelspår Gävle – Kringlan, Idenor – Stegskogen – Bäling samt Tjärnvik - Dingersjö – Sundsvall.

6.2.2. Effekter för godstrafiken

I figur 23 nedan är tågen konstruerade med utgångspunkt från att dubbelspårsetapperna Sundsvall - Dingersjö, Dingersjö - Tjärnvik, Idenor - Stegskogen samt Gävle - Kringlan är byggda. Snabb- och regionaltågstrafiken går i önskad entimmes takt. Godstågen får då en medeltransporttid på cirka 4 timmar, vilket är ca 30-60 min längre än idag. Ovan nämnda dubbelspårsetapper räcker med andra ord inte till för att ge godstrafiken oförändrade transporttider jämfört med idag om persontrafiken utvecklas som beräknat. För att inte försämra godstrafikens villkor på Ostkustbanan behövs därför ytterligare åtgärder i väntan på fler dubbelspårsetapper. Dessa åtgärder kan exempelvis vara fler trespårsstationer på enkelspåren, förbigångsspår på dubbelspåren, reducering av beräknad persontrafik, flexibla persontrafikupplägg (inga styva tidtabeller) eller att leda om godstrafik till/från Gävle godsbangård via Ockelbo -Kilafors - Söderhamn. Antagligen kommer det att krävas en kombination av två eller fler av dessa alternativ.

Figur 26: Principtidtabell Gävle – Sundsvall i högtrafik med snabbtåg i 250 km/h (rött), regionaltåg (grönt) och godståg (blått).

Trespårsstationer är mer eller mindre en förutsättning för att få fram godstrafik med acceptabla transporttider på enkelspår med tät persontrafik. I annat fall kan stationer där persontågen har systemmöten inte användas för möten eller förbigångar med gods. Ett antal strategiskt placerade mötesstationer på kvarvarande enkelspår bör därför byggas ut med ytterligare ett mötesspår.

Dubbelspår med blandad trafik ska ha förbigångsspår jämt placerade utmed sträckningen. Rekommenderat avstånd är ca 10 km med växelvis placering invid upp- respektive nedspår. Vid tät trafik bör både upp- och nedspår ha ett förbigångsspår med ca 10 km avstånd. I vissa fall kan ett mittplacerat förbigångsspår byggas (Trafikverket Kapacitetscenter, Kapacitet på järnväg - en kunskapsöversikt sid 11 f). Detta måste beaktas vid byggandet av dubbelspåretapper på ostkustbanan.

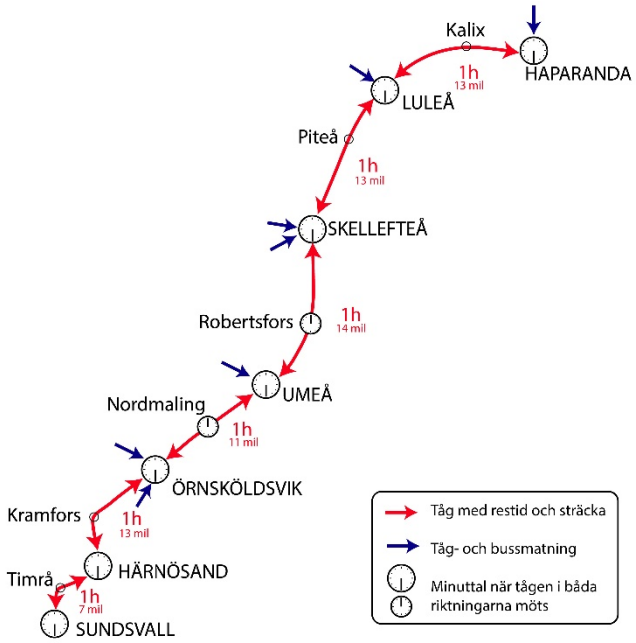
Persontrafik som trafikerar en viss bestämd sträcka med regularitet ansöker ofta om tåglägen med styva tidtabeller. Det innebär att tågens tidtabeller ser likadana ut, det vill säga att tågen ankommer och avgår på samma minuttal timme efter timme. Nackdelen med den typen av upplägg är att de konsumerar extra kapacitet då tiderna inte är flexibla. Rent praktiskt blir det så att övrig trafik får anpassas medan det styva upplägget bara kan ändras i mycket begränsad omfattning genom att hela mönstret ändras på samma sätt. Lite tillspetsat kan man säga att övrig trafik, oftast godståg, får hålla tillgodo med den kapacitet som blir kvar, det som i korttidsprocessen kallas restkapacitet. I värsta fall räcker inte kapaciteten till för alla tåg. För att frigöra kapacitet för övrig trafik är det därför troligt att regional- och snabbtågstrafiken får finna sig i en mer flexibel kapacitetstilldelning än den i figur 23 ovan. I de fall detta inte räcker får man tilldela färre persontågslägen i tidsavsnitt utanför högtrafik.

I och med att banan Söderhamn - Kilafors har öppnat för trafik så finns möjlighet att leda om tåg från Ostkustbanan via Kilafors - Ockelbo. Godståg med ankomst/avgång Gävle godsbangård får då en förlängd gångtid med ca 30 minuter. Omledningssträckan består av dubbelspår mellan Mo grindar och Holmsveden, men i övrigt av enkelspår med förhållandevis långt mellan mötesstationerna. Med högt kapacitetsutnyttjande på vissa delar får godstågen därför räkna med långa ståtider för möten, uppskattningsvis 20-30 minuter. Detta, i kombination med att godstrafikens förlängda transporttider på Ostkustbanan främst uppstår norr om Söderhamn, innebär att godståg med ankomst/avgång Gävle godsbangård får längre transporttid vid omledning. Att leda över tåg från Ostkustbanan via banan Söderhamn - Kilafors fungerar med andra ord bra för trafik mot exempelvis Borlänge eller Hallsberg, men inte för tåg mot Gävle godsbangård.

6.3. Linjerätningar längs Ådalsbanan

För regionaltågstrafiken finns en idé om att möjliggöra ett tåg i timmen med taktfast tidtabell och knutpunktsupplägg längs hela Norrlandskusten efter att Norrbotniabanan byggts ut (källa Trivector 19). Detta innebär ett trafikupplägg där det eftersträvas att tågen går vid samma klockslag varje timme och möts i knutpunkterna och där tågen ändå stannar för resandeutbyte, vilket möjliggör kortare restid och effektiva byten till anslutande bussar och tåg. Ett sådant upplägg kräver vid timmestrafik max 28 min gångtid inklusive marginaler mellan knutpunkter och lämpliga mötesstationer för tågmöten och 58 min vid ett tåg varannan timme (se Figur 2Figur 24). Därtill behöver det finnas tillräckliga marginaler för tågbyte i bl. a Sundsvall samt för tågmöten med övriga tåg på banan.

[19] Norrbotniabanans nyttoeffekter, Trafikeringsstrategi för sträckan Umeå – Skellefteå, Trivector, 2018

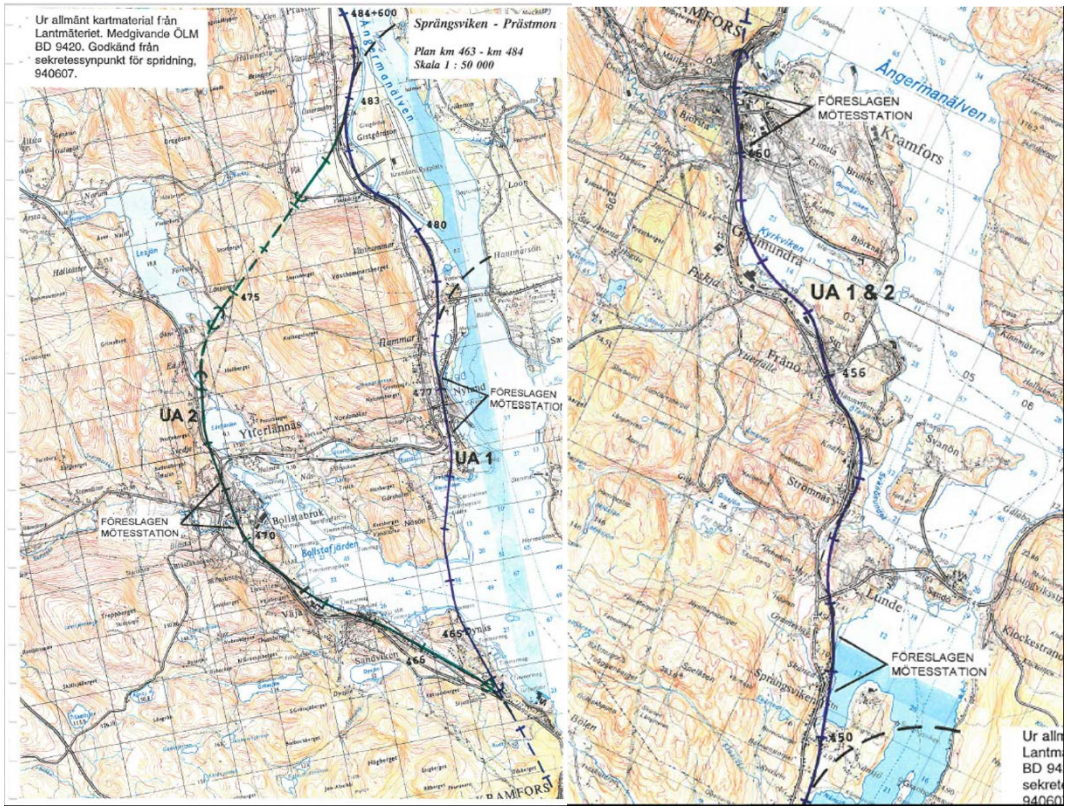
Figur 27: Vision om knutpunktsupplägg för regionaltågstrafiken längs Norrlandskusten (källa Trivector[20]).

Genom att göra linjerätningar på en till två deletapper på sträckan Timrå – Härnösand finns möjlighet att få till ett trafikupplägg med ett regionaltåg i timmen i vardera riktningen med återkommande tågmöten i Timrå och Härnösand samt med knutpunkt i Sundsvall. Den deletapp som ger störst tidsvinst och därför förordas utifrån detta resonemang är Torsboda – Hussjöby, gärna i kombination med ytterligare en angränsande etapp norr om Timrå för att kunna hålla en högre hastighet under längre sträcka. Även etappen Birsta – Timrå ger stor tidsvinst, men är inte nödvändig för att möjliggöra ett knutpunktsupplägg enligt ovan.

Förutsatt att regionaltågen i en framtid körs i 250 km/h går det att bygga vidare på detta upplägg enligt samma princip norr om Härnösand med tågmöten i Dynäs/Västeraspby – Örnsköldsvik – Nordmaling samt Umeå. För att få tillräckliga marginaler i ett sådant trafikupplägg och även möjliggöra ett framtida uppehåll i Bollstabruk är det intressant med linjerätning på sträckan Veda (Mörtsal) – Bollstabruk (norr om Dynäs) där hastigheten idag är mycket låg med endast 80 km/h på vissa avsnitt. En hastighetshöjning på detta linjeavsnitt skulle även komma till nytta vid framtida persontrafik Långsele/Sollefteå – Kramfors[21]. Linjerätningar på denna sträcka är även av intresse för godstrafiken då sträckan har kraftiga, men korta lutningar på upp mot 17 promille. I tidigare utredningar inför upprustningen av Ådalsbanan har möjliga linjerätningar identifierats.

[20] Ibid

[21] Analys av trafikering med persontåg Östersund – Umeå via Sollefteå eller Sundsvall, Trivector, 2019.

Figur 2825: Möjliga linjerätningar på sträckan Veda – Kramfors (vänster) och Kramfors – Bollstabruk - Västeraspby (höger) där linjerätning redan är utförd norr om Bollstabruk enligt UA2.

Utifrån tågviktsbegränsande backar för godstrafiken är det sträckorna Stavreviken – Hussjöby samt Häggsjön – Härnösand med långa sammanhängande lutningar på 17 promille som är viktigast att åtgärda. Även sträckan Sundsvall – Birsta är intressant utifrån tillkommande godstrafik till/från Timrå och Tunadal samt den förväntade trafikökningen efter Sundsvall Logistikparkens öppnande. Nysträckning Birsta – Timrå skulle möjliggöra ett triangelspår norrut från Tunadal och Logistikparken och därmed inget behov av riktningsbyte i Birsta.

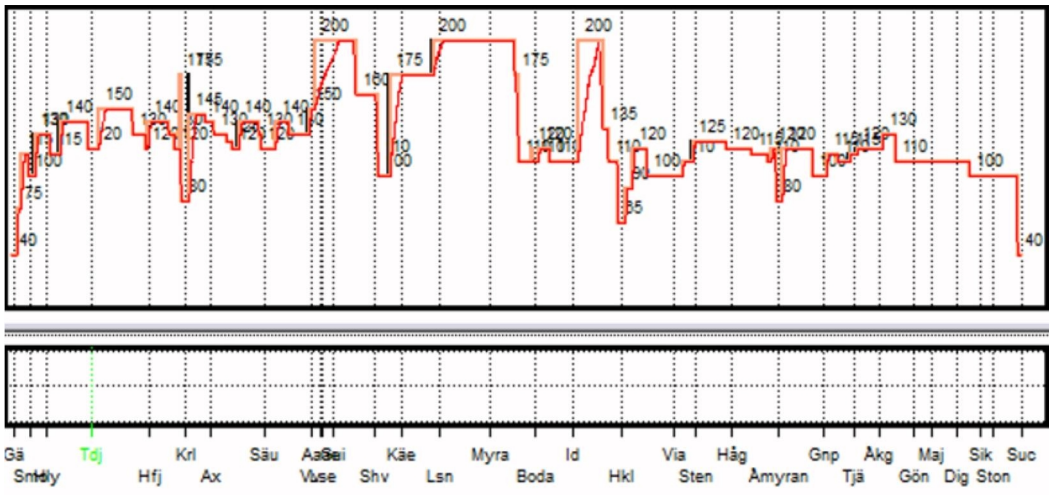
6.4. Etappindelning enligt Kapacitetsutredningen

Tabellen i figur 26 nedan visar en jämförelse mellan olika dubbelspårsetapper avseende restid för snabb- respektive regionaltåg. JA är nuläge och i scenario 0 är de beslutade etapperna Gävle - Kringlan och Sundsvall - Dingersjö byggda (grönmarkerade). Scenario 1-3 visar effekterna av olika utbyggnadsalternativ mellan Hudiksvall (Idenor) och Dingersjö. I scenario 4 är hela sträckan Sundsvall-Hudiksvall samt Gävle - Kringlan utbyggda med dubbelspår. Färgmarkeringarna (rött, gult och grönt) visar skillnader i effekt mellan olika alternativ i de olika scenarierna. Exempelvis jämförs i scenario 1 en utbyggnad av endera Idenor - Stegskogen eller Tjärnvik - Dingersjö. Av tabellen kan man utläsa att det är fördelaktigt att bygga etappen Tjärnvik - Dingersjö först. Tabellen innehåller inga etapper mellan Gävle och Hudiksvall förutom den beslutade Gävle - Kringlan.

Antal dubbelspårsetapper	1	1	2	2	2	3	3	3	4
Sträcka	Scenario 1a	Scenario 1b	Scenario 2a	Scenario 2b	Scenario 2c	Scenario 3a	Scenario 3b	Scenario 3c	Scenario 4
Gävle-Kringlan									
Kringlan-Ljusne									
Anslutning Ljusne									
Ljusne-Söderhamn									
Söderhamn-Losesjön									
Losesjön-Enånger									
Enånger-Idenor									
Idenor-Stegskogen									
Stegskogen-Bäling									
Bäling-Tjärnvik									
Tjärnvik-Dingersjö									
Dingersjö-Sundsvall									
tidsvinst snabbtåg	00:09	00:07	00:11	00:20	00:20	00:24	00:25	00:28	00:33
tidsvinst regionaltåg	00:16	00:10	00:22	00:24	00:25	00:25	00:30	00:33	00:40

Figur 29: Restidsvinster för olika dubbelspårsetapper Gävle – Sundsvall

Hastighetsprofilen i figur 27 nedan visar att tidsvinsterna vid utbyggnad till dubbelspår blir större mellan Hudiksvall - Dingersjö jämfört med Kringlan - Hudiksvall. När det gäller snabbtåg är det bra med så långa sträckor som möjligt med hög medelhastighet eftersom återkommande inbromsningar och accelerationer förlänger gångtiderna.

Figur 30: Hastighetsprofil Gävle-Sundsvall

Genom att bygga upp olika alternativ av dubbelspårsetapper i vårt tidtabells- och simuleringsverktyg Railsys, har vi fått fram vilka etapper som är effektivast ur ett trafikerings- och kapacitetsperspektiv, gällande gångtider och möjlighet att få fram önskad trafikmängd. Det blir väldigt tydligt att det är mer effektivt att bygga längre sammanhängande dubbelspårssträckor än att bygga kortare öar här och var, framförallt snabbtågen får en mycket mindre restidsvinst om det blir kortare etapper, då det tar tid för dem att accelerera upp i full hastighet och man hinner inte nyttja dubbelspårens fulla potential om de är uppdelade på många kortare delar. En förutsättning är att Sundsvall - Dingersjö och Gävle - Kringlan är färdigutbyggda till dubbelspår.

Som nästa etapp har vi valt att förorda Idenor - Stegskogen, då vi ofta har möten som hamnar mellan Hudiksvall och Via enligt önskade trafikupplägg.

Etappen Dingersjö - Tjärnvik ger stor effekt då Sundsvall är en grenstation med mycket ankommande och avgående trafik. Maj söder om Dingersjö är en driftplats idag där man

undviker att ställa tunga godståg som ska söderut på sidotågväg då det är kraftig lutning ut från stationen. Det är en stor fördel att slippa stanna med tunga tåg i Maj. Tidtabellsanalyser både för 250 km/h och 200 km/h visar behov av möten söder om Dingersjö.

Även etappen Stegskogen - Bäling har stor effekt för framkomlighetens skull då vi får ett längre sammanhängande dubbelspår. Rätning av linjen förbi Gnarp behöver genomföras tillsammans med angränsande dubbelspårsetapper för att den ska ge bra effekt med en längre sammanhängande sträcka med hög hastighet och föreslås därför som fjärde etapp efter Dingersjö – Tjärnvik och Stegskogen – Bäling.

Vid val och prioritering av etapper eller delar inom etapperna har ett antal olika faktorer vägts mot varandra. Det viktigaste är kapaciteten på dagens infrastruktur och den trafik vi kan vänta oss i framtiden samt nuvarande trafik. När det gäller kapacitet på infrastruktur bestäms den bland annat av hastighet och avståndet mellan mötesstationerna. Trafikutvecklingen kan vara svårare att bedöma. Här har Trafikverkets basprognos spelat en stor roll i bedömningen, men även olika intressenters prognoser har beaktats.

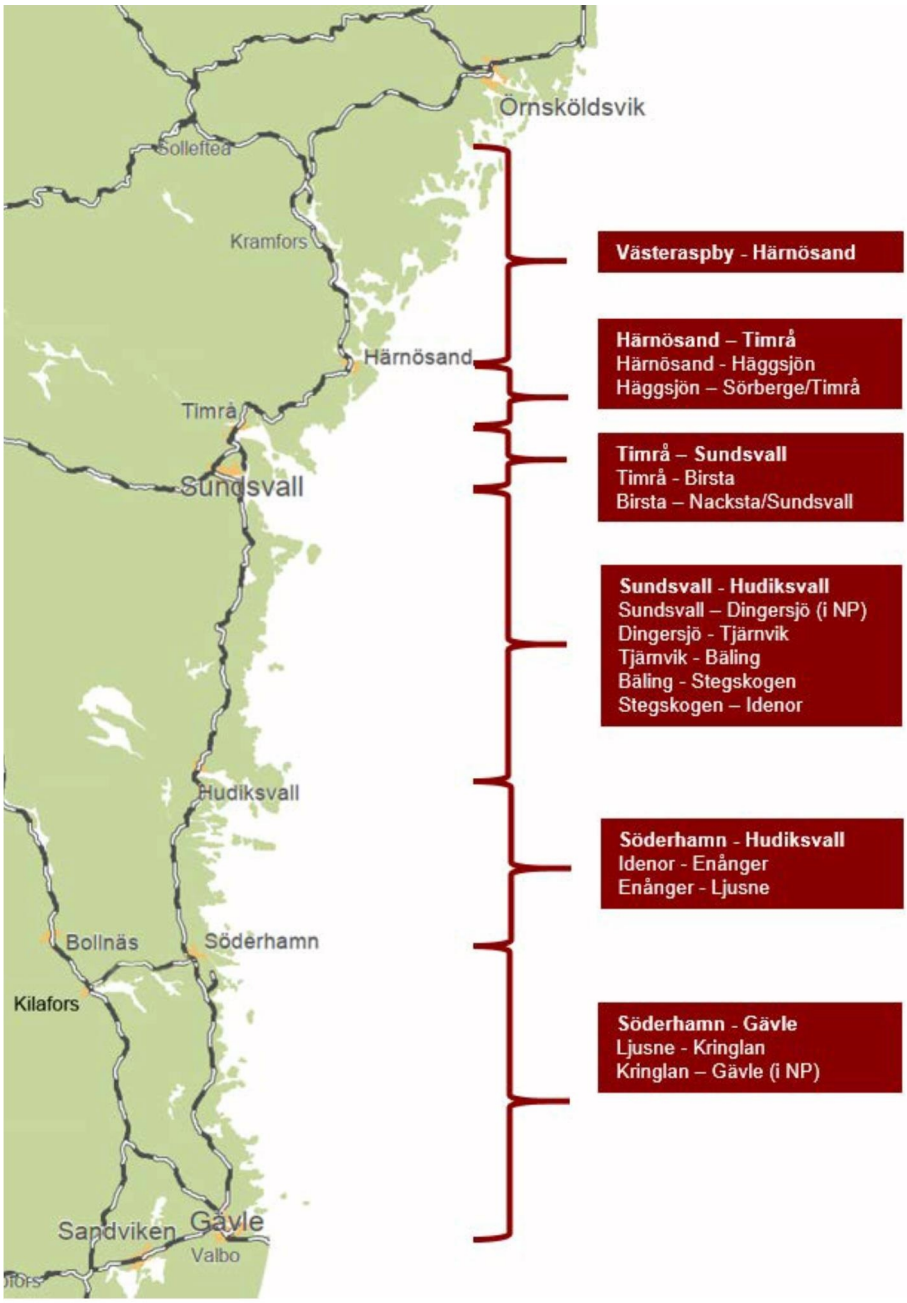
Endast tidtabellsanalyser får dock inte avgöra besluten om ny sträckning, utan hastighet och lutningsprofiler väger tungt för effekt direkt då trafikupplägg kan förändras över tid.

7. ENJA modell för samhällsekonomiska beräkningar av järnvägsåtgärder

7.1. Bakgrund

I detta avsnitt görs en översiktlig analys av samhällsekonomiska nyttor i förhållande till anläggningskostnad för olika etapper. Genom att väga in samhällsekonomi fångas värdet av förkortade transporttider beroende på resandevolymer samt skillnad i anläggningskostnad mellan olika etapper i prioriteringen.

Sträckan Gävle – Västeraspby har i denna analys delats in i sex funktionella etapper utifrån där det sker stora förändringar i trafik- och transportvolymer. Varje funktionell etapp är möjlig att dela in i tekniska deletapper, totalt 14 stycken längs hela stråket (Figur 1).

Figur 31: De olika tekniska och funktionella etapperna.

7.2. Metod

För att på en översiktlig nivå kunna inkludera samhällsekonomiska effekter mellan olika alternativ och etapper i utbyggnadsstrategin har verktyget ENJA [22], en schablonmodell för samhällsekonomiska beräkningar av järnvägsåtgärder, tillämpats. Modellen är avsedd att användas för att erhålla snabba och enkla beräkningar av åtgärders samhällsekonomiska effekter. Tänkbara fall för sådana enkla beräkningar är vid åtgärdsvalsstudier, val av banstandard, val av sträckning etc.

[22] ENJA står för enkel samhällsekonomisk järnvägsanalys, se Trafikverkets hemsida

ENJA kan användas för att beräkna värdet av följande förändringar:

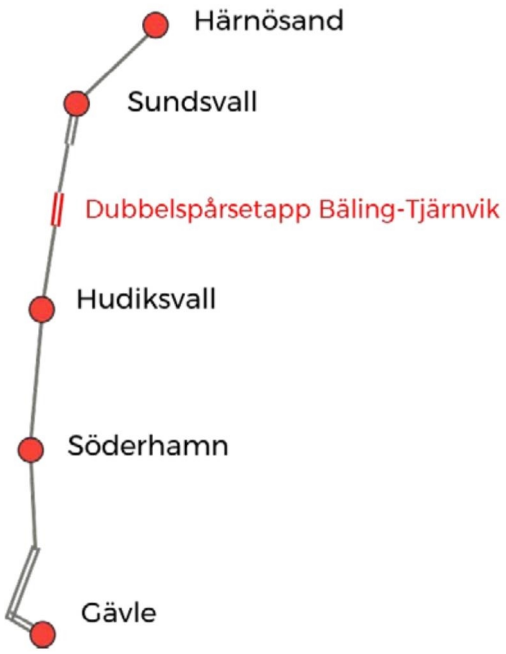
- Åktid (tidtabellstid)
- Förseningstid
- Linjeavstånd

Modellen finns i två versioner, en version med basprognosen och en med JNB-prognosen. För åtgärder som genomförs i närtid bör versionen med JNB-prognosen användas, medan basprognosversionen bör användas för åtgärder längre fram i tiden, långsiktiga åtgärder. Vid behov kan också specifika projektprognoser läggas in i modellen.

Resultaten från ENJA-modellen har vägts samman med underlag från kapacitetsutredningen [23] och i viss mån byggbarhet och möjliga anslutningspunkter till befintlig järnväg och en sammanvägd prioritering har slutligen tagits fram.

7.3. ENJA utifrån systemanalysen Gävle – Härnösand

Restider och trafikutbud i basprognosen förutsätter att åtgärder enligt nationell transportplan är genomförda. Dubbelspårsetapperna Gävle - Kringlan och Sundsvall - Dingersjö ingår i nationell transportplan och ligger därmed till grund för antaget tågantal för år 2040. På grund av kapacitetsbrist begränsas möjligheten att öka tågtrafiken utöver Basprognos 2040. Sträckan Sundsvall-Hudiksvall antas i Basprognosen trafikeras av 52 persontåg och 28 godståg per dygn. Vid användande av basprognosversionen av ENJA antas därmed t ex dubbelspårsetappen Bäling - Tjärnvik (enligt Figur 2) vara den första att bygga efter etapperna Gävle - Kringlan och Sundsvall - Dingersjö.

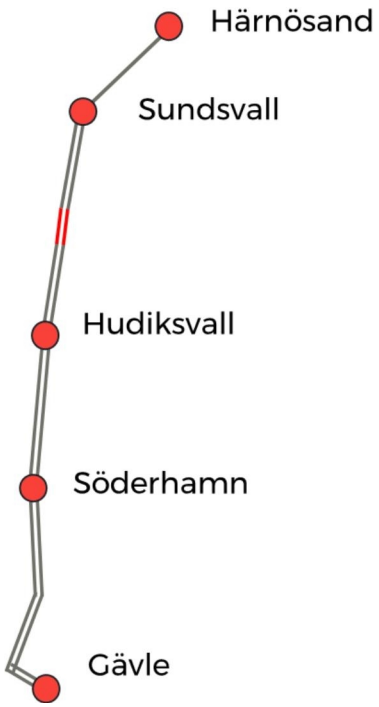
Figur 32: Schematisk bild över ENJA enligt basprognosversionen för sträckan Gävle-Härnösand.

[23] i Kapacitetsutredningen för sträckan Gävle – Västeraspby (Umeå) och Norra Stambanan sträckan Storvik – Kilafors (Trafikverket, 2019)

I samband med arbetet att ta fram ett förslag till nationell transportplan för åren 2008-2029 genomförde Trafikverket 2016 en systemanalys för sträckan Gävle-Härnösand. Syftet med analysen var att ta fram en samhällsekonomisk systemkalkyl för utbyggnad av ett komplett dubbelspår mellan Gävle och Sundvall samt en ny linjesträckning med enkelspår mellan Sundsvall och Härnösand. Dessa åtgärder ger stora restidsvinster och en ökad kapacitet vilket möjliggör ett utökat persontrafikutbud samt en ökad godstrafik. För att bedöma vilken ökning av resande- och godsvolymer en sådan utbyggnad skulle ge genomfördes Sampers- och Samgodsanalys.

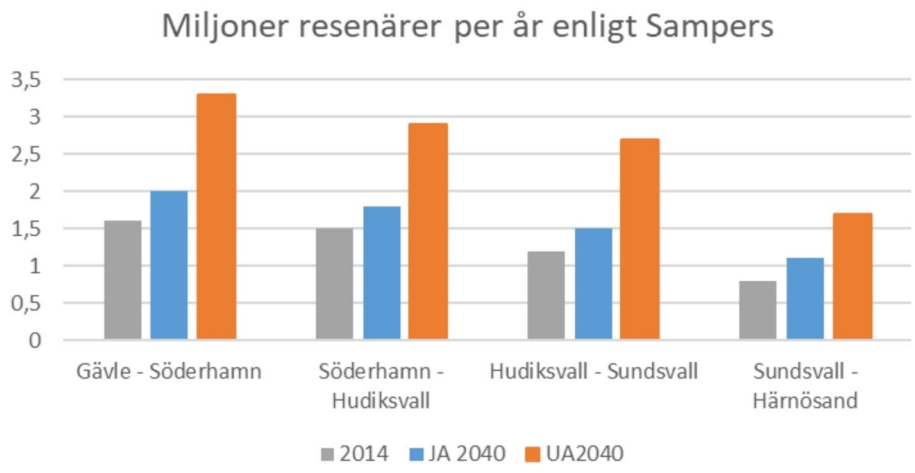
Vid en utvärdering av större infrastrukturförändringar som innebär en stor trafikförändring riskerar Basprognosversionen av ENJA att underskatta nyttorna. För att på ett bättre sätt fånga upp potentiella effekter med ett komplett dubbelspår Gävle - Sundsvall samt en ny bansträckning Sundsvall-Härnösand har därför resultaten från de trafikprognoser som togs fram i samband med systemanalys Gävle - Härnösand lagts in i ENJA.

Prognosen enligt systemanalys Gävle - Härnösand förutsätter som ovan nämnt komplett dubbelspår Gävle-Sundsvall och ny linjesträckning Sundsvall - Härnösand. I prognosen för systemanalysen har kapacitetsbegränsningarna på Ostkustbanan åtgärdats och banan tillåter en hastighet på 250 km/h vilket ger förbättrade restider. Detta medför både en ökad person- och godstrafik. I denna prognos antas sträckan Sundsvall - Hudiksvall av 96 persontåg och 38 godståg per dygn. Med systemanalysversion av ENJA antas därmed analyserad etapp t ex Bäling - Tjärnvik enligt figur 2, vara den sista etappen i ett komplett dubbelspår.

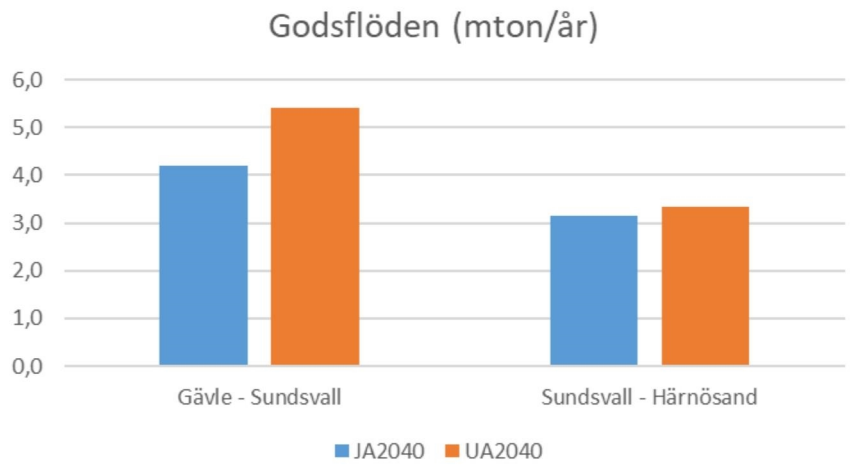

Figur 13: Schematisk bild över ENJA enligt systemanalysversionen för sträckan Gävle-Härnösand.

I figur 34 och 35 jämförs antalet resenärer och godsvolym enligt Basår 2014, Basprognos 2040 och systemanalys Gävle - Härnösand.

Figur 34: Antal resenärer per år enligt Basår 2014, Basprognos 2040 och systemanalys Gävle-Härnösand.

Figur 35: Godsvolym mton/år sträckan Gävle-Sundsvall enligt Basår Basprognos 2040 och systemanalys Gävle-Härnösand.

I ENJA-modellen, med resandemängder och godsvolymer enligt systemanalys Gävle - Härnösand, har effekter i form av förändrad åktid, förseningstid och förändrad linjelängd lagts in för respektive utbyggnadsetapp mellan Gävle och Härnösand. Gångtidsvinster är beräknade i trafiksimuleringsprogrammet Railsys utifrån en trolig spårlinje.

Med åktid avses restid för persontåg och transporttid för godståg. Förändringar i åktid består dels av gångtidsvinster i och med att åtgärderna möjliggör en högre tillåten hastighet och dels av en kapacitetstidsvinst. Kapacitetstidsvinsten beräknas utifrån förändrat kapacitetstillägg som är en funktion av avstånd och beräknat kapacitetsutnyttjande. Med en kapacitetshöjande åtgärd minskar banans kapacitetsutnyttjande. Detta leder i sin tur till minskade kapacitetstillägg på grund av tid för tågmöten och förbigångar kan minskas. En ökad kapacitet möjliggör också att kvalitetstillägg i tidtabellen kan minskas samt att risken för förseningar minskar. Hälften av förändringen av kapacitetstillägg (JA-UA) har lagts till förändrad åktid och den andra hälften antas utgöra en förseningstidsvinst. Med förseningstidsvinst avses genomsnittlig minskad

försening per tåg. Tidsvinsterna är beräknade jämfört med bedömda restider med trafikutbud enligt basprognosen.

Summan av nyttor per utbyggnadsetapp har därefter jämförts med anläggningskostnaden per etapp för att utgöra ett underlag för prioritering av etapper. Anläggningskostnaden har indexomräknats till prisnivå 2015-06 för att få jämförbarhet mellan olika etapper. Totalt har 16 etapper på sträckan Gävle-Västeraspby utvärderats med ENJA.

7.4. Beräknade effekter i ENJA-modellen

Som tidigare nämnts kan ENJA-modellen användas för att beräkna värdet av förändringar i åktid, förseningstid och linjeavstånd. De effekter som beräknas är:

- Värderade åktids- och transporttidsförändringar för resande och gods
- Förändrade fordonskostnader för person- och godståg
- Värderade förseningstidsförändringar för resande och gods

Resultaten från ENJA baseras på en konstant trafik och transportvolym som hämtas från Sampers respektive Samgods som ger indata till ENJA. Det innebär att inga förändringar av antal avgångar kan göras och inga beräkningar av förändrat resande eller godsvolymer görs i modellen. I ENJA beräknas därmed inte heller någon restidselasticitet (ökning av resenärer på grund av tidsvinst). Ingen beräkning av kostnader för investering eller underhåll görs i modellen.

I modellen har resultat från person- och godsprognoser sammanställts på järnvägsnätets länkar. Personprognosen baseras på Sampers och godsprognosen på Samgods. Att föra över prognosresultaten från Samgodsanalysen till ENJA innebär ett mer omfattande arbete än att föra över resultaten från Sampersanalysen. Därför har i denna analys fördelning av varuslag och godstågstyper antagits vara densamma som i enligt Basprognos version 20180401 rev 181115 och endast godstågsantal och godsvolymer justerats per linjedel utifrån systemanalys Gävle - Härnösand. Då godsnyttorna utgör en liten del av de totala nyttorna bedöms denna förenkling inte ha någon påverkan på prioritering av etapperna.

Godsprognosen i systemanalysen utgår ifrån samma förutsättningar som den då gällande basprognosen förutom att dubbelspår Gävle - Sundsvall och ny linjesträckning Sundsvall - Härnösand ingår. Då det inte har tagits något beslut om utbyggnaden i Tunadal/logistikparken i Sundsvall har det inte ingått i förutsättningarna för prognosen. Eftersom dåvarande basprognos och därmed även godsprognosen i systemanalysen utgick från basår 2014 bedöms inte heller ökad godstrafik pga SCA:s investeringar finnas med i prognosen. Osäkerheten i godsprognosen bedöms därmed vara större norr om Sundsvall. Med anledning av detta har ett alternativ med 50% ökning av godståg och godsvolymer på sträckan Sundsvall - Timrå studerats som känslighetsanalys.

Prognosen enligt systemanalysen innebär en procentuellt större ökning av antalet godståg och godsvolymer i förhållande till basprognosen på sträckan Gävle-Söderhamn jämfört med Söderhamn-Hudiksvall. Det beror på att i basprognosen antas en större andel av de långväga godstågen att leda via sträckan Söderhamn-Kilafors till Norra Stambanan. Med anledning av detta har en känslighetsanalys också gjorts med samma procentuella ökning av antal godståg och godsvolymer på sträckan Gävle - Söderhamn som på sträckan Söderhamn - Hudiksvall.

ENJA-modellen kan ge en första vägledning i hur de samhällsekonomiska nyttor som värderas i modellen skiljer sig mellan olika alternativ. Den ger däremot ingen samlad bild av de totala nyttorna av en åtgärd och det är därför inget verktyg för att bedöma en åtgärds samhällsekonomiska lönsamhet. Det är ett flertal övriga nyttor som ingår i en samhällsekonomisk kalkyl som inte ENJA omfattar. Exempel på effekter som inte beräknas med ENJA:

- Förändrat producentöverskott på grund av resande (biljettintäkter minus transportkostnader)
- Budgeteffekter (t ex minskade intäkter för drivmedelsskatter)
- Trafiksäkerhet (t ex att plankorsningar åtgärdas och överflyttning av resenärer och gods från väg till järnväg)
- Klimat-, och miljöeffekter (t ex på grund av överflyttning av resenärer och gods från väg till järnväg)
- Drift- och underhåll samt reinvesteringar (på grund av förändrad anläggningsmassa)
- Ej prissatta effekter som annars inte heller fångas upp i en samhällsekonomisk kalkyl (t ex effekter på landskap och biologisk mångfald)

7.5. Resultat - prioritetsordning utifrån ENJA

I tabell 1 redovisas indata för respektive etapp till ENJA-modellen i form av förändrad tidtabellstid, avstånd och förseningstid. Negativa värden innebär en tidsvinst av föreslagen åtgärd.

	TIDTABELLSTID, MINUTER				AVSTÅND, KM				FÖRSENINGSTID			
Etapp	Snabb-tåg	Övriga person-tåg	Lokal-tåg	Gods-tåg	Snabb-tåg	Övriga person-tåg	Lokal-tåg	Gods-tåg	Snabb-tåg	Övriga person-tåg	Lokal-tåg	Gods
Gävle-Kringlan	-8,3	-4,1	-4,1	-2,2	0,5	0,5	0,5	0,5	-1,1	-1,2	-1,2	-2,2
Kringlan-Ljusne	-7,6	-5,7	-5,7	-3,2	-1,9	-1,9	-1,9	-1,9	-0,9	-1,1	-1,1	-2,0
Kringlan-Ljusne mindre gods	-7,6	-5,7	-5,7	-3,2	-1,9	-1,9	-1,9	-1,9	-0,9	-1,1	-1,1	-2,0
Ljusne-Enånger	-1,5	-1,5	-1,5	-2,7	0,0	0,0	0,0	0,0	-1,3	-1,5	-1,5	-2,7
Ljusne-Enånger alt 2	-2,9	-1,5	-1,5	-2,7	0,0	0,0	0,0	0,0	-1,3	-1,5	-1,5	-2,7
Enånger-Idenor	-4,2	-3,0	-3,0	-1,6	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,9	-1,0	-1,0	-1,6
Idenor-Stegskogen	-7,6	-7,1	-7,1	-6,3	-4,0	-4,0	-4,0	-4,0	-1,2	-1,3	-1,3	-2,0
Stegskogen-Bäling	-7,2	-5,5	-5,5	-2,9	-1,2	-1,2	-1,2	-1,2	-1,1	-1,2	-1,2	-1,9
Bäling-Tjärnvik	-4,9	-3,5	-3,5	-3,1	-3,2	-3,2	-3,2	-3,2	-0,5	-0,5	-0,5	-0,9
Tjärnvik-Njurundabommen	-7,0	-5,5	-5,5	-2,3	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,7	-0,8	-0,8	-1,5
Dingersjö-Sundsvall	-5,1	-3,9	-3,9	-2,8	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6	-0,7	-0,8	-0,8	-1,2
Sundsvall v-Huli	-0,7	-0,8	-0,8	-0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Huli-Birsta	-0,7	-0,8	-0,8	-0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Huli-Birsta alt 2	-0,8	-1,0	-1,0	-0,9	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,4
Birsta-Timrå	-3,7	-3,7	-3,7	-3,5	-4,1	-4,1	-4,1	-4,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,3

Birsta-Timrå alt 2	-3,7	-3,7	-3,7	-3,6	-4,1	-4,1	-4,1	-4,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2
Timrå-Sörberge	-1,1	-1,4	-1,4	-0,5	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Sörberge-Torsboda	-2,8	-2,9	-2,9	-2,0	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Torsboda-Hussjöby	-5,8	-5,5	-5,5	-4,5	-4,1	-4,1	-4,1	-4,1	-0,4	-0,5	-0,5	-0,7
Hussjöby-Häggsjön	-3,2	-2,8	-2,8	-1,0	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	0,1	0,1	0,1	0,1
Häggsjön-Härnösand	-4,2	-3,6	-3,6	-2,0	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	0,1	0,1	0,1	0,0
Härnösand-Västeraspby	-5,8	-5,8	-5,8	-1,8	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2

Tabell 13: Indata för respektive etapp till ENJA-modellen i form av förändrad tidtabellstid, avstånd och förseningstid. Negativa värden innebär en tidsvinst av föreslagen åtgärd.

I tabell 2 redovisas beräknade nyttor i ENJA för respektive etapp. Kolumnen ”Nuvärde 60 år” anger de totala nyttorna av beräknade effekter i form av nuvärde under en 60 års kalkylperiod. Vid nuvärdeberäkning har generella trafiktillväxttal använts, det vill säga inga bandelsspecifika tillväxttal för godstrafiken ingår. I tabellen redovisas också hur nyttorna fördelas mellan åktid/transporttid, förseningstid och fordonskostnad utifrån effekterna förändrad åktid, förseningstidsvinst och förändrad linjelängd samt fördelning mellan långväga resor, kortväga resor och gods. Effekten fordonskostnad är både tids- och avståndsberoende. I ENJA beräknas och redovisas nyttorna per riktning. Resultaten i tabell 1 avser summan av båda körriktningarna. För några etapper erhålls negativa nyttor för förseningstid. Det beror på att den totala utbyggnaden av sträckan Gävle-Härnösand antas ge ett ökat trafikutbud och att kapacitetsutnyttjande därmed är något högre efter åtgärd jämfört med före åtgärd. Då ett högre kapacitetsutnyttjande medför en ökad förseningsrisk ger det en negativ nytta.

	NUVÄRDE 60 år	Nuvärde åktid/transporttid, MSEK			Nuvärde förseningstid, MSEK			Nuvärde fordonskostnad, MSEK	
Etapp	TOTALT MSEK	Långväga resor	Regionala resor	Gods	Långväga resor	Regionala resor	Gods	Persontåg	Godståg
Gävle-Kringlan	3063	1580	133	26	795	136	52	296	46
Kringlan-Ljusne	2984	1497	184	38	661	124	48	336	95
Kringlan-Ljusne, mindre gods	2917	1497	184	21	661	124	26	336	67
Ljusne-Enånger	1723	305	44	32	947	152	64	112	67
Ljusne-Enånger alt 2 sth 250	2005	554	44	32	947	152	64	145	67
Enånger-Idenor	1806	768	62	29	611	72	58	171	36
Idenor-Stegskogen	3313	1435	160	114	811	102	72	401	218
Stegskogen-Bäling	2662	1225	127	50	690	97	65	318	90
Bäling-Tjärnvik	1697	827	80	53	310	40	31	241	116
Tjärnvik-Njurundabommen	2278	1195	125	39	443	64	51	292	68
Dingersjö-Sundsvall	1874	868	89	48	443	64	41	235	86
Sundsvall v-Huli	99	87	11	2	-21	-2	-1	19	4
Huli-Birsta	99	87	11	2	-21	-2	-1	19	4
Huli-Birsta dsp 50% mer gods	219	103	14	8	34	6	7	27	19
Birsta-Timrå	839	436	52	21	73	9	4	150	94
Birsta-Timrå 50% mer gods	862	436	52	31	49	6	4	148	135
Timrå-Sörberge	185	123	21	4	0	0	0	33	4
Sörberge-Torsboda	483	283	43	16	0	0	0	101	40
Torsboda-Hussjöby	1175	564	81	36	162	25	12	209	86

Hussjöby-Häggsjön	410	301	41	8	-35	-5	-2	85	16
Häggsjön-Härnösand	588	392	53	16	-17	-3	0	117	31
Härnösand-Västeraspby	773	524	34	15	57	4	3	103	33

Tabell 14: Beräknade nyttor i ENJA för respektive utbyggnadsetapp Gävle - Västeraspby

Resultaten visar att effekterna för persontrafiken utgör den största delen av de totala nyttorna och att godsnyttorna är små i förhållande till persontågsnyttorna. Det beror på att tidsvärdet för gods generellt sett är mycket lägre jämfört med motsvarande värde för resenärer. Det medför också att de känslighetsanalyser avseende godsvolymer som utförts för vissa etapper ger en relativt liten procentuell förändring av de totala nyttorna.

Då utbyggnaderna på sträckan Gävle - Sundsvall avser dubbelspår blir kapacitetförbättringen större där jämfört med sträckan Sundsvall-Härnösand som även efter utbyggnad kommer vara enkelspårig. Som tidigare nämnts har kapacitetstidsvinsterna fördelats till hälften som restidsvinst och hälften som förseningstidsvinst. En minut förseningstidsvinst värderas högre än 1 min restidsvinst. Det medför att nyttan av en kapacitetstidsvinst värderas högre än en gångtidsvinst. Detta tillsammans med att det prognostiseras vara fler resenärer och större godsvolymer på sträckan Gävle - Sundsvall gör att nyttorna generellt sett är större för etapper mellan Gävle och Sundsvall jämfört med mellan Sundsvall och Härnösand.

Eftersom det är stor variation mellan olika etappers längd och anläggningskostnad är det svårt att jämföra storleken på nyttorna rakt av. För att få en bättre jämförbarhet mellan olika etapper har etappernas nyttor under en 60 års kalkylperiod dividerats med beräknad anläggningskostnad [24]. Se tabell 3. Även när nyttorna ställs i förhållande till anläggningskostnaden beräknas dubbelspårsetapperna mellan Gävle och Sundsvall ge störst nytta per investerad krona. Då etapperna Gävle-Kringlan och Sundvall-Dingersjö redan ligger med i den nationella transportplanen ingår de inte i denna prioriteringsutredning. Störst nytta i förhållande till anläggningskostnaden erhålls med etappen Kringlan-Ljusne samt Stegskogen - Bäling. Därefter kommer etappen Bäling - Tjärnvik och Sörberge - Torsboda på Ådalsbanan.

Tabell 1: Beräknade nyttor i ENJA för respektive utbyggnadsetapp Gävle-Västeraspby i förhållande till anläggningskostnad.

Etapp	Anläggningskostnad prisnivå 2015-06 (Mdr kr)	Längd (km)	ENJA Nuvärde 60 år totalt MSEK	Nytta/kostnad
Gävle-Kringlan	5,0	39	3063	
Kringlan-Ljusne	2,7	29	2984	1,1
Kringlan-Ljusne, mindre gods	2,7	29	2917	1,1
Ljusne-Enånger	4,3	41	1723	0,4
Ljusne-Enånger alt 2 250 km/h	4,4	41	2005	0,5
Enånger-Idenor	2,2	20	1806	0,8
Idenor-Stegskogen	4,2	19	3313	0,8
Stegskogen-Bäling	2,5	20	2662	1,1
Bäling-Tjärnvik.	1,8	14	1697	0,9

[24] Kvoten Nytta/kostnad ska inte förväxlas med nettonuvärdeskvot (NNK) som innehåller fler effekter enligt ovan.

Tjärnvik-Njurundabommen	3,7	25	2278	0,6
Dingersjö-Sundsvall	2,2	11	1874	
Sundsvall Västra-Huli	0,6	3	99	0,2
Huli-Birsta	0,5	3,1	99	0,2
Huli-Birsta dsp samt 50% mer gods	1,0	3	219	0,2
Birsta-Timrå	1,2	5,5	839	0,7
Birsta-Timrå 50% mer gods	1,2	5,5	862	0,7
Timrå-Sörberge	0,7	4,5	185	0,2
Sörberge-Torsboda	0,5	4,6	483	0,9
Torsboda-Hussjöby	2,1	9,8	1175	0,5
Hussjöby-Häggsjön	0,5	7,1	410	0,8
Häggsjön-Härnösand	2,1	11,6	588	0,3
Härnösand-Västeraspby	1,7	27,0	773	0,4

Tabell 15: Beräknade nyttor i ENJA för respektive utbyggnadsetapp Gävle-Västeraspby i förhållande till anläggningskostnad.

7.6. Begränsningar i resultaten

Resultaten från ENJA bygger på tidsvinster per deletapp vid ett komplett dubbelspår, vilket gör att nyttorna kommer vara något överskattade om endast ett mindre antal av deletapperna kommer byggas då tid för inbromsning och acceleration tillkommer vid övergång mellan gamla och nya banan. Det är därför motiverat att hålla samman flera etapper även om några av dessa har sämre nytta i förhållande till kostnad.

Förutom förändrad gångtid pga. hastighetshöjningar och ändrad linjelängd beräknas tidsvinsterna som tidigare nämnt utifrån förändrat kapacitetstillägg. Modellen för beräkning av linjekapacitet tar dock inte hänsyn till tidtabellens påverkan på kapaciteten. Detta innebär både en svaghet och en styrka med modellen. Beroende på hur tidtabellen är utformad kan olika tidsvinster erhållas av samma etapp. Det vill säga optimeras en utbyggnad utifrån en viss tidtabellsstruktur kan man erhålla större tidsvinster och kapacitetsförbättringar. En utbyggnad som inte är anpassad efter en tidtabell och som syftar till att ge så stor teoretisk kapacitetsförbättring kan ge större flexibilitet om framtida tidtabellsstruktur är okänd eller förändras.

ENJA-modellen bedöms fånga upp merparten av de totala nyttorna av studerade utbyggnadsetapper. Förändrade kostnader för reinvesteringar och drift- och underhållskostnader samt ökade kostnader pga ett utökat tågutbud är dock exempel på större effekter som inte finns med i modellen. Likaså vissa godseffekter, exempelvis tågviktsbegränsande backar för godståg. Att ENJA inte ger en samlad bild av alla nyttor innebär därmed att etapper som har kvoten nyttor/kostnad i samma storleksordning skulle kunna byta plats i rangordningen vid en fullständig samhällsekonomisk kalkyl.

Generellt sett bedöms dubbelspårsetapper mellan Gävle och Sundsvall mer jämförbara med varandra. Även utbyggnadsetapper mellan Sundsvall och Härnösand bedöms vara mer jämförbara med varandra inom denna sträcka. Detta med anledning av att utbyggnad till dubbelspår ger högre kostnader för reinvesteringar och drift och underhåll jämfört med en utbyggnad till enkelspår. Etapperna mellan Gävle och Sundsvall har också samma förändring i trafikutbud vilket ger motsvarande ökning av transportkostnader till skillnad för sträckan Sundsvall - Härnösand som har ett annat trafikutbud.

7.7. Fortsatta utredningsbehov

Tidsvinsterna och kostnaderna i detta underlag som ligger till grund för den samhällsekonomiska nyttan är baserade på underlag från tidiga utredningsskeden där exakt spårlinje för den nya järnvägen ännu inte har varit beslutad. I takt med att en mer säker spårlinje växer fram rekommenderas att gångtidsberäkningar och vid behov även ENJA-modellen uppdateras.

I samband med kommande linjestudier blir det även viktigt att utreda djupare vilka anslutningspunkter mellan befintlig och ny järnväg som är lämpliga att bygga utifrån kostnad och genomförbarhet. Detta gäller exempelvis utformning av anslutningspunkterna i Birsta, Sörberge och Torsboda längs Ådalsbanan.

Möjliga linjerätningar på sträckan Veda – Bollstabruk skulle behöva utredas vidare, då den sträckan har mycket låg hastighetsstandard och det är svårt att hitta detaljerat underlag från tidigare utredningar då Ådalsbanan upprustades.

Resultaten från ENJA bygger på nyttor per deletapp vid ett komplett dubbelspår, vilket gör att nyttorna kommer vara något överskattade om endast ett mindre antal av deletapperna kommer byggas. För att få ut exakt resultat från ENJA av enskilda etapper kan därför nya beräkningar behöva göras. Detta görs lämpligen vid framtagande av SEB.

8. Prioritering

8.1. Inledning

Grundläggande i utbyggnadsstrategin är att längre och sammanhållande dubbelspårsetapper är att föredra med avseende på effekter för trafikanter och arbetspendlingen, men även för att kunna kommunicera utåt. Denna etappindelning benämns funktionella etapper. En annan grundläggande aspekt är att bristanalysen ska ta fram ytterligare etapper för att kunna övervägas inför kommande revidering av nationell transportplan. Med utgångspunkt att kunna övervägas i ett planbygge så behövs även mindre etapper, s.k. tekniska etapper. De tekniska etapperna kopplar till de funktionella. Bristanalysrapporten förklarar hur de funktionella och tekniska etapperna hänger ihop och man behöver båda dessa perspektiv i utbyggnadsstrategin.

8.2. Sammanvägd bedömning och prioritetsordning

I detta avsnitt har ett förslag till sammanvägd prioritering av de olika etapperna tagits fram som tar hänsyn till kapacitet [25], samhällsekonomi och i viss mån även byggbarhet och lämpliga anslutningspunkter till befintlig järnväg. Motiv till prioriteringen redovisas i detta avsnitt uppdelat i de sex funktionella etapperna.

Som nämnts ovan finns det ett antal kapacitetsaspekter som inte fångas in av ENJA-modellen som behöver tas hänsyn till vid en sammanvägd bedömning av prioritetsordning. För att undvika tidskrävande accelerationer och inbromsningar och få full effekt av de utbyggda etapperna finns det fördelar med att hålla ihop flera etapper vid val av utbyggnadsordning.

[25] Se Kapacitetsutredningen för sträckan Gävle – Västeraspby (Umeå) och Norra Stambanan sträckan Storvik – Kilafors (Trafikverket, 2019).

Utifrån bland annat angränsande banor och trafiksystem finns det vissa trafikupplägg och tidtabeller som är mer troliga för snabb- och regionaltåg, vilket påverkar var det är mest sannolikt att tågen kommer mötas och var dubbelspårsetapper gör störst effekt. Vissa godseffekter, exempelvis tågviktsbegränsande backar för godståg, fångas inte upp av modellen.

Teknisk etapp	Etappnr	Kostnad 2015-06	Längd (km)	Tidsvinst Snabb (min)	Tidsvinst Gods (min)	ENJA Nuvärde 60 år totalt MSEK	Nytta/ kostnad	Kapacitets-utnyttjande basprognos 2040
Idenor-Stegskogen (genom Hkl.)	1	4,2	19,0	7,6	6,3	3 313	0,8	92%
Stegskogen-Bäling	2	2,5	20,0	7,2	2,9	2 662	1,1	80%
Tjärnvik-Njurundabommen	3	3,7	25,0	7,0	2,3	2 278	0,6	68%
Bäling-Tjärnvik (Gnarpkurvan)	4	1,8	14,0	4,9	3,1	1 697	0,9	77%
Sörberge-Torsboda	5	0,5	4,6	2,8	2,0	483	0,9	77%
Torsboda-Hussjöby	5	2,1	9,8	5,7	4,4	1 175	0,5	77%
Hussjöby-Häggsjön	5	0,5	7,1	3,2	1,0	410	0,8	77%
Häggsjön-Härnösand	6	2,1	11,6	4,1	1,9	549	0,3	60%
Huli-Birsta (dsp samt 50% mer gods)	7	1,0	3,0	0,8	0,9	219	0,2	73%
Birsta-Timrå	8	1,2	5,5	3,7	3,5	839	0,7	66%
Kringlan-Ljusne	9	2,7	29	7,4	3,2	2 984	1,1	69%
Enånger-Idenor (Iggesund)	10	2,2	20,0	4,2	1,6	1 806	0,8	74%
Ljusne-Enånger	11	4,3	41,0	1,5	2,7	1 723	0,4	72%
Mörtsal/Veda-Bollstabruk	12	1,7	27	5,8	1,8	773	0,4	62%
Sundsvall Västra-Huli	13	0,6	3,0	0,7	0,4	99	0,2	73%
Timrå-Sörberge	14	0,7	4,5	1,1	0,5	185	0,2	51%

Tabell 16: Förslag till prioritetsordning inklusive sammanställning av nyttor och kostnader, där tidsvinsterna inkluderar minskat kapacitetstillägg till följd av minskad trängsel på banan.

8.2.1. Hudiksvall – Sundsvall

Sträckan Hudiksvall – Sundsvall har i kapacitetsutredningen identifierats som prioriterad för dubbelspårsutbyggnad. Denna sträcka har lägst medelhastighet på Ostkustbanan (ca 100 km/h) och flera delsträckor med mycket högt kapacitetsutnyttjande. Utöver tät persontrafik väntas sträckan trafikeras av en stor andel godståg, då ett stort antal tåg väntas tillkomma från stambanan via tvärförbindelsen Kilafors – Söderhamn. Flera av etapperna ger bland de högsta nyttorna i förhållande till kostnaderna (Tabell 16). För att få ut full systemeffekt och undvika tids- och kapacitetskrävande inbromsningar och accelerationer, föreslås att de fyra deletapperna på denna sträcka byggs som de första etapperna i stråket enligt följande ordning:

Idenor – Hudiksvall – Stegskogen
Etappen förbi Hudiksvall är den sträcka som har allra lägst hastighetsstandard längs Ostkustbanan, vilket gör att en ny järnväg på denna sträcka ger stora tidsvinster. Dubbelspårsetappen genom Hudiksvall bedöms ha allra störst effekt på persontågens restid, då det möjliggör att snabbtågen vid timmestrafik kan mötas i full hastighet strax norr om Hudiksvall på dubbelspåret istället för att få vänta i Hudiksvall på mötande tåg. Stationssträckan norr om Hudiksvall är även den sträcka med längst avstånd och gångtid som dimensionerar kapaciteten för hela Ostkustbanan.

Stegskogen – Bäling
Denna deletapp har efter Idenor – Stegskogen högst kapacitetsutnyttjande på Ostkustbanan. Genom att förlänga dubbelspåret vidare från Stegskogen fås ett längre sammanhängande dubbelspår med färre tidskrävande inbromsningar och accelerationer. Åtgärden har en mycket hög nytta i förhållande till kostnad (Tabell 16).

Tjärnvik - Njurundabommen
Sträckan är en naturlig förlängning av dubbelspår Sundsvall – Dingersjö som finns med i nationell plan. Nuvarande järnväg har en ca 10 km lång kraftig uppförsbacke söder om Njurundabommen som ger begränsade möjligheter att stanna godståg för tågmöte på denna sträcka. Sträckan ger något lägre nytta i förhållande till kostnad jämfört med övriga, vilket främst beror på att anläggningskostnaden är högre (Tabell 16).

Bäling – Tjärnvik
Med denna etapp byggs den så kallade Gnarp-kurvan bort som idag medger en låg hastighet på 100 km/h. Åtgärden ger stor gångtidsvinst i förhållande till längd och kostnad, men är svår att dra nytta av som enskild etapp i tidtabellen då tågmötena för persontågen normalt inte hamnar på denna sträcka och tågen tappar en stor del av tidsvinsten vid acceleration och inbromsning till angränsande enkelspår. Den föreslås därför byggas som sista etapp av de fyra etapperna mellan Hudiksvall och Sundsvall. Beroende på korridorval kan det finnas samordningsvinster med att slå samman denna etapp med Tjärnvik – Njurundabommen.

8.2.2. Timrå – Härnösand

Sträckan har en låg hastighetsstandard på 80-100 km/h och delvis kraftiga lutningar som begränsar möjlig tågvikt för godstågen. Den låga hastigheten gör att tåget har svårt att konkurrera restidsmässigt i förhållande till bilen.

Sörberge – Häggsjön
Sträckan består av tre möjliga deletapper där Sörberge strax norr om Timrå och Häggsjön utifrån tidigare utredningar bedöms ge de mest kostnadseffektiva anslutningarna till befintlig

järnväg. Genom att hålla samman dessa tre delsträckor fås en längre sammanhängande sträcka med hög hastighet och bra standard och därigenom större systemeffekter.

Med ett 15 km långt avstånd mellan de befintliga mötesstationerna i Stavreviken (väster om Torsboda) och Hussjöby är detta den längsta enkelspåriga sträckan i stråket Gävle – Västeraspby. Sträckan har dessutom de brantaste lutningarna i stråket med upp mot 18 promille, vilket ger tågviktsbegränsningar i riktning norrut. I takt med prognostiserad ökning av både person- och godstrafiken kommer detta bli en allt större flaskhals för trafiken längs Norrlandskusten och sträckan har därför hög prioritet.

På sträckan Sörberge – Stavreviken – Torsboda behöver befintlig järnväg behållas norr om Indalsälven för att möjliggöra anslutning till Deltaterminalen och Söråkers hamn. Detta kan föranleda en anslutningspunkt mellan befintlig och ny järnväg i Torsboda för en effektivare anslutning norrifrån mot Söråker samt för att kunna nyttja befintlig järnväg Sörberge – Torsboda som omledning och dubbelspårsfunktion (Figur 36). Vidare studier behövs för avgöra om en anslutningspunkt i Torsboda är genomförbar. En möjlighet är i så fall att prioritera sträckan Torsboda – Häggsjön som en första etapp som är den delsträcka som har allra högst prioritet att åtgärda.

Kartbild kommer

Figur 36: Möjlig linjesträckning Sörberge – Torsboda

Häggsjön – Härnösand

Denna deletapp ger något lägre nytta i förhållande till kostnad och har inte lika högt kapacitetsutnyttjande. Utifrån denna aspekt har sträckan något lägre prioritet, men den är ändå viktig utifrån ett systemperspektiv med målet att nå en hög och jämn hastighet längs Norrlandskusten. Hastigheten är idag begränsad till 90-100 km/h för ett persontåg och etappen kan ge ytterligare ca 4 min tidsvinst för persontågen.

För södergående godståg förbättras även lutningsförhållandena, vilket ur ett systemperspektiv är gynnsamt för att kunna köra tyngre godståg längs hela Norrlandskusten, särskilt efter att Norrbotniabanan har färdigställts.

Efter denna etapp går det tillsammans med etappen Häggsjön – Härnösand att nå en restid på ca 35 min Sundsvall – Härnösand och tåget blir då mer konkurrenskraftigt gentemot bilen. Detta tillsammans med att tågviktsbegränsande backar byggs bort talar för att hålla ihop denna etapp med Sörberge – Häggsjön även fast den har lägre nytta.

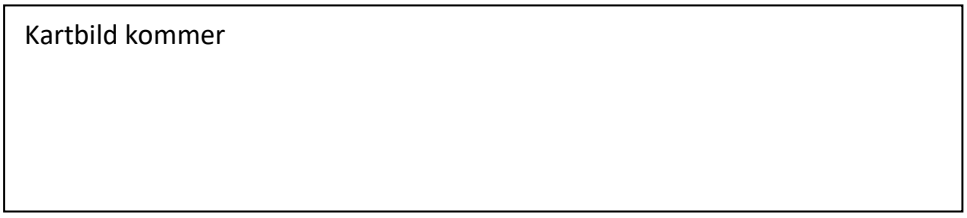
Resterande etapp

Timrå – Sörberge går genom centrala Timrå, ger liten tidsvinst och har därför lägre prioritet. Vidare studier får avgöra om den är lämplig att samordna med etappen vidare från Sörberge norrut.

8.2.3. Sundsvall - Timrå

Huli – Birsta
Stora kapacitetshöjande järnvägsinvesteringar görs för närvarande på sträckan Sundsvall – Timrå samtidigt som Sundsvall kommun planerar för en logistikpark och SCA gör stora investeringar. Genom det nya Maland- och Tunadalsspåret från Birsta till Tunadal behöver godstågen mellan Sundsvall och Tunadal inte längre gå upp till Timrå för att byta riktning. Bergsåkertriangeln gör att godstågen till/från Ånge/Töva inte längre behöver byta riktning vid Sundsvall Västra. Vid Birsta mötesstation byggs ett tredje spår samt ett ca 2 km långt partiellt dubbelspår fram till där förgreningspunkten mot Tunadal som bidrar till ökad kapacitet och snabbare tågmöten. Sammantaget bedöms dessa åtgärder göra att det inte finns något akut behov av ytterligare kapacitetshöjande åtgärder.

Gångtidsvinsterna på sträckan Sundsvall – Birsta är mycket små. En ny linje på denna sträcka är därför framförallt motiverat utifrån kapacitetsskäl på längre sikt vid en kraftig trafikökning. Dubbelspår kan då vara motiverat på sträckan Huli – Birsta. Tillsammans med det partiella dubbelspåret som finns med i nationella planen Birsta – Maland fås då ett 5 km långt sammanhängande dubbelspår, vilket ger stor kapacitetseffekt. På sträckan Nacksta – Huli behålls befintligt enkelspår för att anslutning till Bergsåkertriangeln fortsatt ska vara möjlig (Figur 37).

Figur 37: Möjlig anslutning till befintlig järnväg Sundsvall – Birsta.

Birsta – Timrå
Delsträckan Birsta – Timrå ger större tidsvinster och möjliggör även framtida byggnation av ett norrgående spår från Tunadal. Då den nya linjen viker av i nivå med befintlig driftplats i Birsta kommer de kapacitetshöjande åtgärder som nu genomförs på sträckan Birsta – Maland inte kunna nyttjas för genomgående trafik norrut. Genom att bygga denna etapp efter dubbelspåret Huli – Birsta behöver troligtvis inget nytt mötesspår byggas i Birsta.

Efter denna etapp går det tillsammans med etapperna norr om Timrå att nå en restid på under 30 min Sundsvall – Härnösand och det skulle därigenom vara möjligt att skapa ett attraktivt trafikeringsupplägg för regionaltågen möts i knutpunkterna i Sundsvall och Härnösand.

Resterande etapp

På delen Sundsvall Västra – Huli behålls befintlig järnväg för att möjliggöra anslutning mot Bergsåkertriangeln enligt beskrivning ovan, vilket gör att ny järnväg har lägre prioritet.

8.2.4. Gävle - Söderhamn

Kringlan – Ljusne

Resterande etapp Kringlan – Ljusne ger mycket stor nytta i förhållande till kostnad. Detta beror på att sträckan har förhållandevis låg anläggningskostnad samtidigt som resandevolymerna är som störst på denna sträcka. Det som gör att sträckan ändå hamnar något lägre i sammanvägd prioritet är att den möjliga gångtidsvinsten är svår att få ut i en trolig tidtabell för snabbtågen. Anledningen är att möjliga tåglägeskanaler till/från Stockholm gör det troligt att etappen medför tillkommande tågmöten på enkelspåret norr om Söderhamn. Detta tillsammans med att godstrafiken på sträckan Gävle – Söderhamn förutspås bli lägre än norr därom gör att etappen får lägre prioritet totalt sett.

Om en linjeomläggning av Bergslagsbanan och flytt av Gävle godsbangård till Tolvfors blir aktuell i en framtid, kan det tänkas att fler godståg kommer ledas via Storvik – Gävle – Söderhamn istället för Storvik – Kilafors – Söderhamn. I ett sådant scenario skulle dubbelspårsetappen Kringlan – Ljusne få högre prioritet.Söderhamn – Hudiksvall

Enånger – Iggesund – Idenor

Efter etappen Enånger - Idenor fås ett komplett dubbelspår norr om Enånger med den föreslagna prioritetsordningen. Etappen har något lägre prioritet utifrån att den till viss del redan har hög hastighet genom linjerätningen via Andtjärnstunneln på 90-talet strax norr om Iggesund. Enånger – Idenor är den sträcka som återstår med lägre hastighetsstandard norr om Söderhamn. Sträckan bedöms kunna ge ca 4 min för snabbtågen, men tidsvinsten är något osäker då det beror på möjlig linjedragning och hastighet genom Iggesund, där anslutning även ska möjliggöras till Iggesunds bruk.

Ljusne – Enånger

Sträckan Ljusne – Enånger linjerätades på 90-talet och har därför redan en hög hastighetsstandard. På denna etapp är tanken därför att bygga ett nytt spår parallellt med befintligt till stor del. Den enda tidsvinsten som fås är därför genom inbesparade tågmöten, vilket gör att den värderade nyttan blir förhållandevis liten i förhållande till kostnaden. Då kapacitetsutnyttjandet är acceptabelt utifrån basprognos 2040 bedöms befintligt enkelspår räcka till under överskådlig tid och sträckan har därför lägre prioritet.

8.2.5. Härnösand – Västeraspby

På sträckan Veda (norr om driftplats Mörtsal) – Bollstabruk (norr om Dynäs) är hastigheten idag är mycket låg med endast 75-80 km/h på vissa avsnitt. I tidigare utredningar inför upprustningen av Ådalsbanan har möjliga linjerätningar identifierats[26]. En sammanställning av utredningsalternativ från dessa utredningar framgår av (Tabell 17). Då det inte framgått av utredningarna vilken ny hastighet som blir möjlig har det antagits 160 km/h på sträckan samt en linjeförkortning på 2 km vilket bedöms ge ca 5-6 min gångtidsvinst för ett snabbtåg och 2 min tidsvinst för ett godståg. Vidare utredning krävs för mer exakta uppgifter.

[26] Se Ådalsbanan översiktlig banutredning Sundsvall – Bollstabruk (1994-05-30) och Ådalsbanan stråkutredning Sundsvall – Bollstabruk (1994-06)

	Km start	Km slut	Avstånd (km)	Nuvarande Hastighet (km/h)	Antagen ny hastighet (km/h)
Veda - Sprängsviken	443,000	446,200	3,2	80	160
Veda - Sprängsviken	447,650	448,500	0,85	120	160
Sprängsviken - Kramfors	451,650	459,300	7,65	100-120	160
Kramfors - Dynäs	460,900	464,450	3,55	115	160
Dynäs - Bollstabruk	466,450	469,000	2,55	85	160
Dynäs - Bollstabruk	469,750	470,350	0,6	100	160

Tabell 17: Kvarstående linjerätningar Veda – Bollstabruk.

Linjerätningar på dessa sträckor skulle gynna persontrafiken genom kortare restider och möjligheten att uppnå attraktiva knutpunktsupplägg för regionaltågstrafiken [27]. Även godstrafiken gynnas då sträckan har kraftiga, men korta lutningar på upp mot 19 promille. Gångtidssimuleringar har visat att det framförallt är vid start från stillastående från vissa mötesstationer (framförallt Dynäs och Sprängsviken i riktning söderut) som lutningarna på denna sträcka är ett problem så det gör att denna etapp ur denna aspekt har lägre prioritet än Sundsvall – Härnösand.

8.3. Sammanfattning utbyggnadsordning och restidsvinster

Sammanfattningsvis föreslås följande utbyggnadsordning:

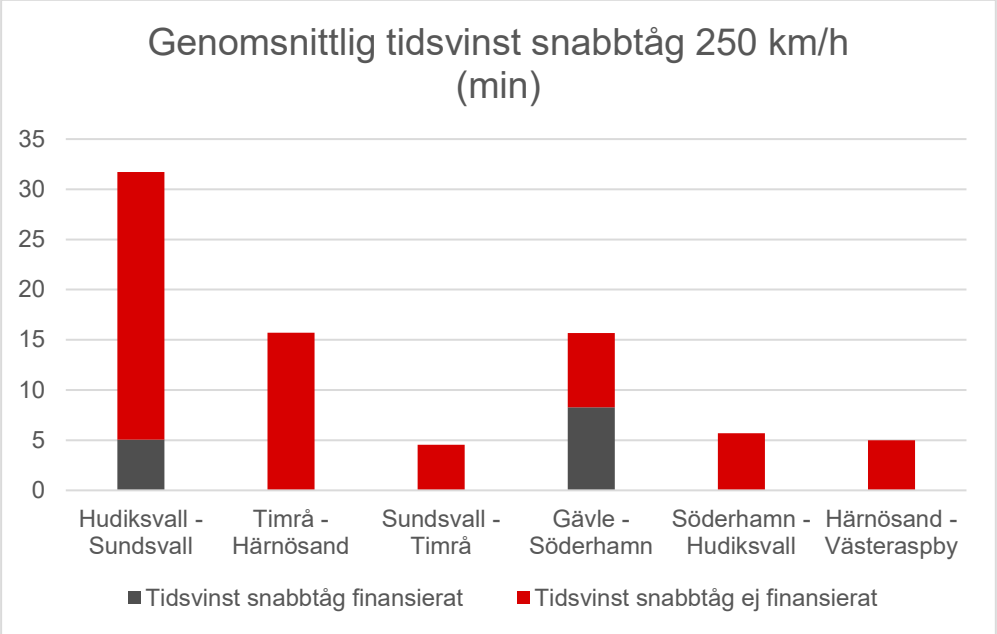
1. Hudiksvall –(inkl. delen genom Hudiksvall) Sundsvall
2. Timrå – Härnösand
3. Sundsvall – Timrå
4. Gävle – Söderhamn
5. Söderhamn – Hudiksvall (exkl. delen genom Hudiksvall)
6. Härnösand - Västeraspby

Genomsnittlig restidsvinst per funktionell etapp framgår av figur 38. I denna tid ingår även en schablonbaserad tidsbesparing på grund av minskad trängsel på banan med färre tågmöten. Tidsvinsten kan bli ännu större beroende på den faktiska tidtabellens utformning.

För godstrafiken förbättras förutsättningarna kraftigt genom ökad förbättrad framkomlighet, förkortade transporttider och möjligheten att köra tyngre tåg. Detta gynnar den nationella godstrafiken längs hela Norrlandskusten, särskilt efter en utbyggd Norrbotniabana då mer

[27] Se Kapacitetsutredningen för sträckan Gävle – Västeraspby (Umeå) o Norra Stambanan sträckan Storvik – Kilafors (Trafikverket, 2019).

godstrafik sannolikt kommer ledas längs Norrlandskusten och Ostkustbanan- och Ådalsbanan då blir begränsande om ingen utbyggnad görs.

Figur 38: Genomsnittlig tidsvinst per funktionell etapp efter utbyggd järnväg för ett snabbtåg i 250 km/h.

8.4. Planeringsmognad

Vi skiljer på ekonomisk och fysisk planering. Ekonomisk planering är finansiering i Nationell transportplanen och länsplanerna. Fysisk planering är i vilket planläggningsskede ett projekt befinner sig i. Åtgärdsval, samråd, granskning eller fastställd järnvägsplan.

Investeringar i transportsystemet hanteras i den nationella planen och länsplaner. Trafikverket ansvarar för den ekonomiska planeringen av det nationella transportsystemet genom Nationell plan för transportsystemet. Ansvarig regional plan upprättare tar fram länstransportplaner för regional transportinfrastruktur utifrån regeringens direktiv att upprätta åtgärdsplaner.

Inför upprättandet av Länsplan för regional transportinfrastruktur och Nationell plan för transportsystemet utarbetas normalt aktörsgemensamma planeringsunderlag med syfte att, utifrån aktuella mål och kunskapsunderlag, aktörsgemensamt diskutera fram vilka funktioner som det regionala transportsystemet måste tillgodose samt övergripande strategier för hur detta kan åstadkommas. Nationell plan för transportsystemet Nationell plan för transportsystemet är en samlad, trafikslagsövergripande och långsiktig plan för vägtrafik, järnvägstrafik, sjöfart och luftfart. Regeringen fastställer en ny plan

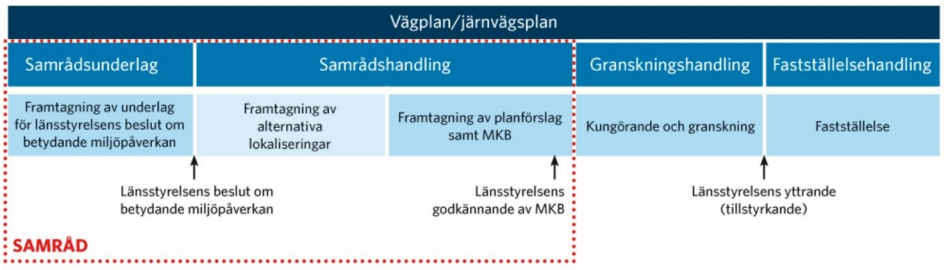
ungefär vart fjärde år. Planen kompletteras med årliga beslut om genomförandet av åtgärderna. Trafikverket ska lämna årliga förslag till regeringen om genomförande av infrastrukturåtgärder de närmaste sex åren. Förslagen ska vara indelade i en del som avser de närmaste tre åren (år 1-3) med åtgärder som är färdiga att byggstarta, och en del som avser åtgärder som bedöms kunna byggstarta under de följande tre åren (år 4-6). Där vilken planläggningsmognad som projektet är en viktig faktor. Se kriterierna nedan.

Figur 39: Ekonomisk planeringsprocess

Planläggning av väg- och järnvägsbyggande följer en process där både infrastrukturbyggaren och företrädare för samhället i övrigt medverkar. Planläggningsprocessen regleras i väglagen (1971:954) och lag (1995:1649) om byggande av järnväg och syftar till att förfarandet vid byggande av transportinfrastruktur ska få en god anknytning till övrig samhällsplanering och till miljölagstiftningen. Processen innebär att planläggningen av vägar och järnvägar förankras bland annat i kommunernas planering och att de som berörs i olika processteg får goda möjligheter till insyn och ges möjlighet att framföra synpunkter. Under processen analyseras och beskrivs väg- eller järnvägsanläggningens lokalisering och utformning. Slutligen läggs lokaliseringen och detaljutformningen fast.

De handlingar som ska tas fram kommer successivt att bli mer detaljerade. För att underlätta kommunikationen och för att man ska veta var i processen man befinner sig, har Trafikverket identifierat följande statusbegrepp för väg- och järnvägsplanen. Handlingen benämns vägplan eller järnvägsplan. Under processens gång har planen olika status, till exempel samrådsunderlag i början av processen och fastställelsehandling i slutet av processen.

Figur 40: Fysisk planläggningsprocess

8.4.1. Gävle – Västeraspby

För hela sträckan Gävle till Umeå har en åtgärdsvalsstudie genomförts 2016-2020. Det innebär att hela sträckan har minst skede åtgärdsval vilket är kriteriet för att kunna vara möjlig som förslag till namngivet objekt med byggstart år 7 – 12 i kommande planrevidering. Nästa steg är skede planläggning. Gävle-Sundsvall är det i stora delar i genom Samordnad planering. Sundsvall-Härnösand är i detta skede genom järnvägsutredningen som gjordes 2014. Det

planläggningsskedet är ett av kriterierna för att kunna lyftas till nästa byggstartskede år 4 – 6 Ett annat krav är att det finns förslag till finansieringslösning inkl. eventuella medfinansieringsavtal. Det sista skedet är byggstartskede år 1-3. Då ska det finnas en laga kraftvunnen järnvägsplan samt att det finns fullständig finansiering. Regeringen beslutar varje år hur projekten får flyttas mellan skedena och vilka som kan byggstarta.

I nuvarande nationell plan finns följande projekt namngivna och finansierade. Gävle – Kringlan (delvis finansierad), Dingersjö – Sundsvall, Sundsvalls Central och bangård med byggstart år 7 – 12. Dingersjö mötesstation, Bergsåkerstriangeln, Maland – Tunadal och Birsta mötesstation är pågående projekt.

8.4.2. Gävle - Sundsvall

Utredningsarbetet är startat och en förstudie (motsvarar närmast i nu gällande planläggningsprocess plan med status samrådsunderlag) var klar 2010 för sträckan Gävle – Sundsvall, beslut om betydande miljöpåverkan har fattats av länsstyrelserna. Under 2011 fortsatte utredningsarbetet för att kunna välja en korridor för framtida dubbelspår. Arbetet, kallat Samordnad Planering, har bedrivits tillsammans med berörda kommuner, regionala organ samt länsstyrelser.

På etapperna Kringlan - Ljusne, Enånger – Iggesund - Idenor, Idenor – Hudiksvall - Stegskogen, Stegskogen Bärling och Tjärnvik – Njurundabommen pågår det komplettering av samrådsunderlag samt upprättande av samrådshandling för val av lokalisering (korridor).

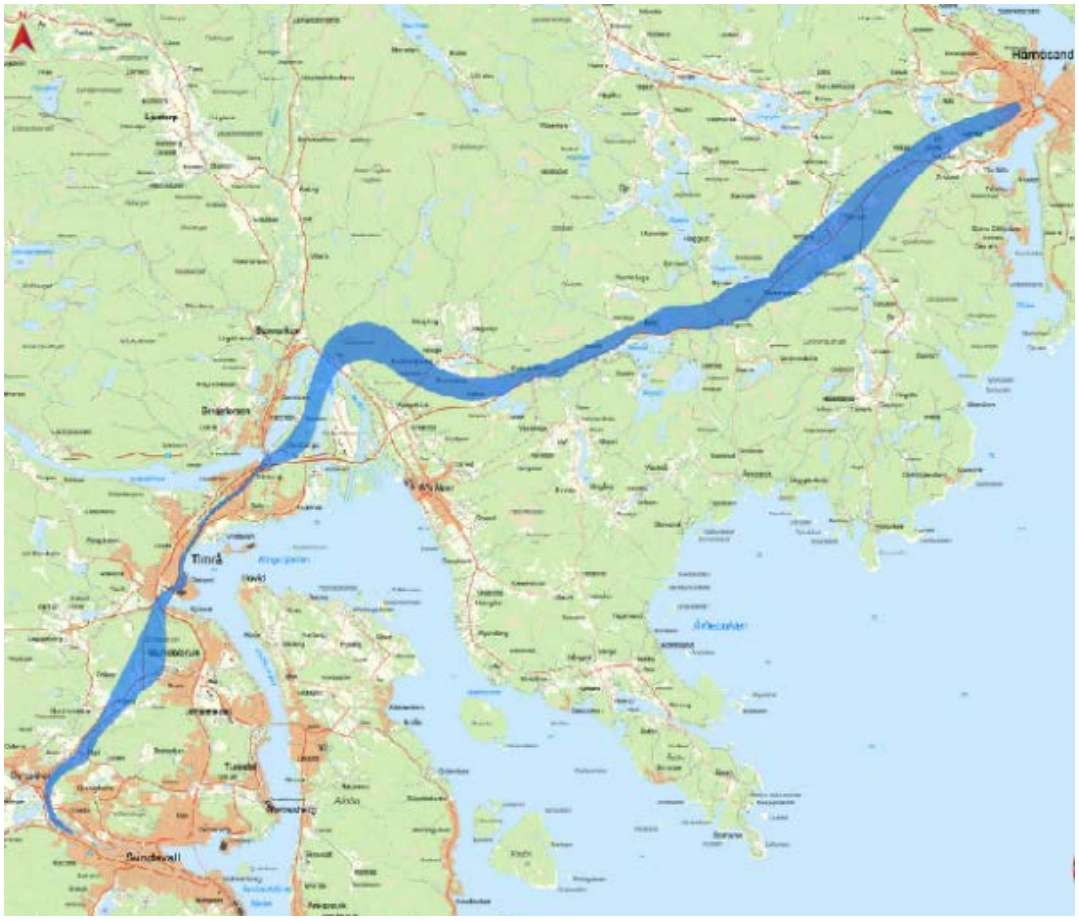
På etapperna Ljusne – Enånger och Bärling – Gnarp – Tjärnvik så finns det enbart en korridor så där pågår det för närvarande inget planläggningsarbete förutom uppdatering av kostnader.

Figur 41: Gävle – Söderhamn etappindelning från Samordnad planering

8.4.3. Sundsvall – Härnösand

I syfte att ta fram genomföra lösningar för att möte framtiden behov som ställs på banans utformning och funktion genomfördes 2010 en förstudie samt efterföljande järnvägsutredning 2012-2014. Med som resultat en beslutad järnvägskorridor benämnd blå öst mellan Sundsvall och Härnösand.

Figur 42: Järnvägsutredning Sundsvall – Härnösand, beslutat korridor Blå öst

8.4.4. Härnösand - Västeraspby

På sträckan Veda (norr om driftplats Mörtsal) – Bollstabruk (norr om Dynäs) är hastigheten. I tidigare utredningar inför upprustningen av Ådalsbanan har möjliga linjerätningar identifierats. Dessa behöver dock studeras vidare i kommande skeden.

8.5. Skede i nationell plan 2018 – 2029 och planeringsmognad

x	Skede i nationell plan 2018-2029				Planeringsmognad			
Teknisk etapp	Namngiven brist	7-12	4-6	1-3	ÅVS	Jvg.plan	Bygg	Övrigt
Gävle-Kringlan		x				x		Byggstart 2025
Kringlan-Ljusne	x					x		Val av alt. 2021
Ljusne-Enånger	x				x			Förstudie klar
Enånger-Idenor (Iggesund)	x					x		Val av alt. 2022
Idenor-Stegskogen (genom Hudiksvall)	x					x		Val av alt. 2022
Stegskogen-Bäling	x					x		Val av alt. 2021
Bäling-Tjärnvik (Gnarpkurvan)	x				x			Förstudie klar
Tjärnvik-Njurundabommen	x					x		Val av alt. 2021
Dingersjö mötesstation				x			x	Byggnation pågår
Dingersjö-Sundsvall		x				x		Byggstart 2024
Sundsvall C och bangård				x			x	Byggstart 2023
Bergsåkertriangeln				x			x	Byggnation pågår
Sundsvall Västra-Huli	x					x		Jvg.utred. 2014
Huli-Birsta	x					x		Jvg.utred. 2014
Birsta mötesstation				x			x	Byggnation pågår
Malandstriangeln				x		x		Byggstart 2023
Birsta-Timrå	x					x		Jvg.utred. 2014
Timrå-Sörberge	x					x		Jvg.utred. 2014
Sörberge-Torsboda	x					x		Jvg.utred. 2014
Torsboda-Hussjöby	x					x		Jvg.utred. 2014
Hussjöby-Häggsjön	x					x		Jvg.utred. 2014
Häggsjön-Härnösand	x					x		Jvg.utred. 2014
Mörtsal/Veda-Bollstabruk	x				x			Förstude klar

Tabell 18: Sked i Nationell plan 2018 – 2029 och planeringsmognad

8.6. Uppföljning och aktualisering

Utbyggnadsstrategin, de funktionella etapperna och föreslagen ordning för de tekniska etapperna utgår från aktuell information om nationella transportplanen, kapacitetsutredningen, läget i pågående planläggningsprocesser och aktuella kostnadskalkyler m.m. Om någon av dessa variabler förändras väsentligt så kan ordningen för framförallt de tekniska etapperna eventuellt behöva justeras. För att hantera detta behöver strategin ses över löpande när väsentliga händelser bedöms ha en påverkande betydelse. Trafikverket gör bedömningen när strategidokumentet behöver ses över i vissa delar eller revideras i sin helhet.

8.7. Angränsande banor

Det finns stort behov av utvecklad infrastruktur på angränsade stråket som har betydelse för Ostkustbanan och Ådalsbanan.

Norra stambanan Ockelbo- Kilafors har högst kapacitetsutnyttjande och i ett stråktänk för godstrafiken måste den här sträckan åtgärdas för att trafik från Norrlandskusten ska kunna ledas över till stambanan via Söderhamn- Kilafors. Ockelbo bangård behöver byggas om då växlar och kontaktledning nått sin tekniska livslängd men även för brister i funktionalitet. För att åtgärda detta föreslås att man samplanerar bangårdsombyggnad med ett dubbelspår Ockelbo – Mo grindar. Ombyggnaden i Ockelbo behöver då inte bli lika omfattande. Utbyggnaden av dubbelspår på sträckan Gävle-Kringlan på Ostkustbanan påverkar Bergslagsbanan in mot Gävle med de anslutningar som behövs till Ostkustbanan, logistikparken, ny regionaltågsstation vid Gävle sjukhus (Gävle Västra) in mot Gävle Central samt flytt av godsbangården. För att erhålla en optimal och långsiktig lösning för dessa anslutningar behöver Bergslagsbanan en ny linjesträckning på delen Gävle-Forsbacka. Efterfrågan på kapacitet på Bergslagsbanan bedöms öka, bl.a. med anledning av utveckling av Gävle hamn samt den nya stationen på Ostkustbanan, Gävle Västra. Det kommer att innebära nya möjligheter för regionaltågtrafikupplägg.

Godsbangården i Gävle utgör en betydande brist i sitt nuvarande läge utifrån flera aspekter. Möjligheterna till ökat bostadsbyggande i Gävle och kopplingen till utbyggnaden av Gävle - Kringlan. I avtalet mellan staten och Gävle kommun avseende bostadsbyggande i Näringen i Gävle är en flytt av Gävle godsbangård från nuvarande läge en förutsättning. Gävle godsbangård utgör också betydande miljöbrist i och med konfliktpunkt med vattenförekomst med betydelse för dricksvattenförsörjningen i Gävle. Godsbangården är inte heller funktionell i sen nuvarande utformning. En utredning av ett framtida läget för godsbangården pågår för närvarande.

Dessa behov/brister för angränsande banor har en hög prioritet för utvecklingen av järnvägen i nedre Norrland, men att vi i den här utredningen inte har ställt dessa behov i relation till den föreslagna etappvisa utbyggnadsordningen som sammanfattas i kap. 8.2.

8.8. Trimningsåtgärder

I väntan på ett utbyggt dubbelspår finns möjlighet att göra kapacitetshöjande trimningsåtgärder längs befintligt enkelspår. En hel del trimningsåtgärder har redan genomförts de senaste åren

längs Ostkustbanan och de mest prioriterade är därför redan genomförda. Det som återstår är bland annat utbyggnad till två plattformslägen på de stationer för resandeutbyte som saknar detta samt utbyggnad av ett tredje mötesspår på vissa mötesstationer.

Resterande trimningsåtgärderna får generellt sett liten påverkan på restiderna då någon ytterligare hastighetshöjning inte är möjlig längs befintligt spår. De kan dock bidra till att öka kapaciteten med något enstaka tågläge i högtrafik när trafiken är som tätast samt bidra till snabbare återställning vid förseningar och störda trafiksituationer.

I de flesta fall kan åtgärderna inte nyttjas av den framtida järnvägen som går i en annan sträckning. För varje tillkommande trimningsåtgärd blir det därför en avvägning om de är samhällsekonomiskt motiverade att genomföra beroende på när dubbelspåret väntas byggas och trafikens behov fram till dess.

9. Slutsatser

Gävle – Västeraspby är en del av stråket Stockholm – Umeå, där det finns ett uttalat behov av kortare restider och ökad turtäthet både för den regionala tågtrafiken och långväga snabbtågstrafiken. För att möjliggöra detta föreslås en etappvis utbyggnation av dubbelspår på sträckan Gävle – Sundsvall samt linjerätningar på sträckan Sundsvall – Härnösand – Västeraspby.

Förslaget är att prioritera utbyggnad av sträckan Hudiksvall – Sundsvall till dubbelspår först då den sträckan har störst kapacitetsproblem, lägst medelhastighet och möjlighet till stora tidsvinster. Därefter föreslås gå vidare med prioriterade etapper på sträckan Sundsvall – Härnösand som bl a möjliggör restidsförkortning, ökad kapacitet och tyngre godståg genom förbättrade lutningsförhållanden. Slutligen föreslås resterande etapper på sträckorna Gävle – Söderhamn – Hudiksvall samt Härnösand – Västeraspby.

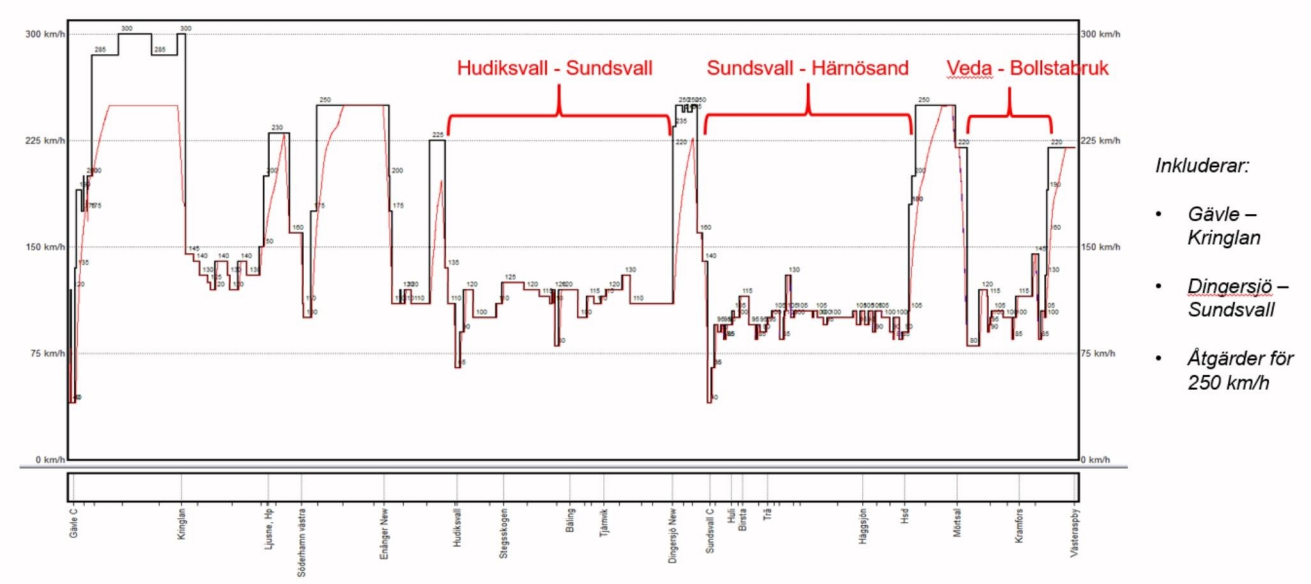
För godstrafiken förbättras förutsättningarna kraftigt med föreslagen utbyggnation genom förbättrad framkomlighet, förkortade transporttider och möjligheten att köra tyngre tåg. Detta gynnar den nationella godstrafiken längs hela Norrlandskusten, särskilt efter en utbyggd Norrbotniabana då mer godstrafik sannolikt kommer ledas längs Norrlandskusten och Ostkustbanan- och Ådalsbanan då blir begränsande om ingen utbyggnad görs.

Det är viktigt att inte banan ”hackas upp” i korta dubbelspår med enkelspår emellan eftersom möjliga tidsvinster då inte kan utnyttjas fullt ut av de snabbare tågen. För att undvika tidskrävande accelerationer och inbromsningar och få så stor systemeffekt som möjligt rekommenderas därför att flera tekniska deletapper hålls samman i funktionella etapper.

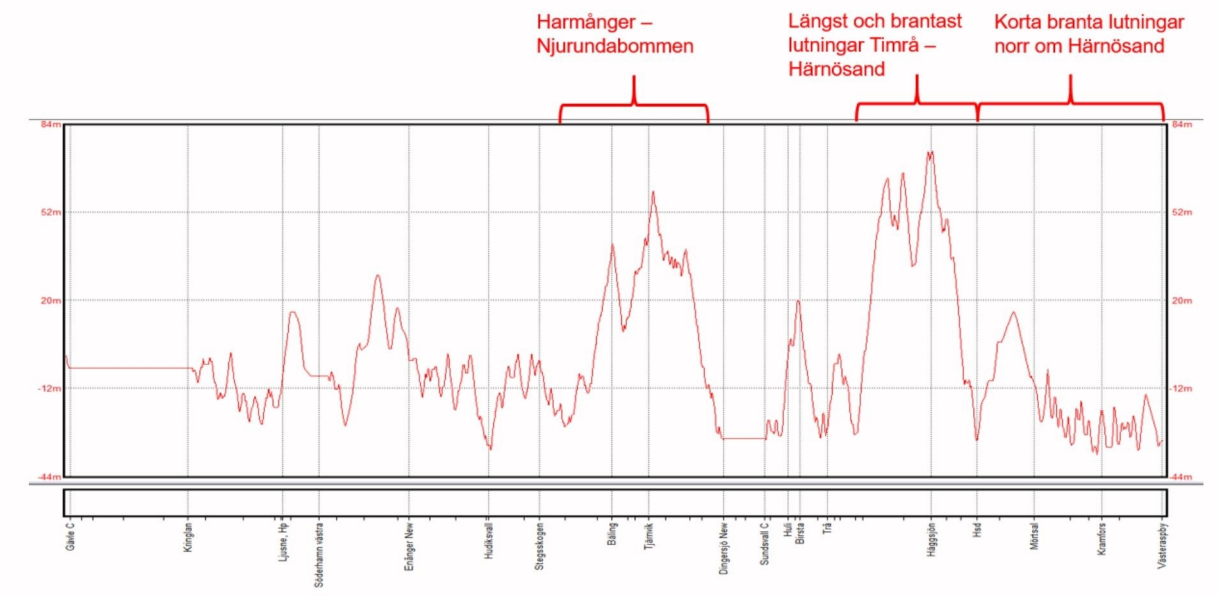
I väntan på ett utbyggt dubbelspår finns möjlighet att göra kapacitetshöjande trimningsåtgärder längs befintligt enkelspår. I de flesta fall kan åtgärderna inte nyttjas av den framtida järnvägen som går i en annan sträckning och åtgärderna får i de flesta fall förhållandevis liten effekt på restiden och kapaciteten. För varje tillkommande trimningsåtgärd blir det därför en avvägning om de är samhällsekonomiskt motiverade att genomföra beroende på när dubbelspåret väntas byggas och trafikens behov fram till dess.

10. Bilagor

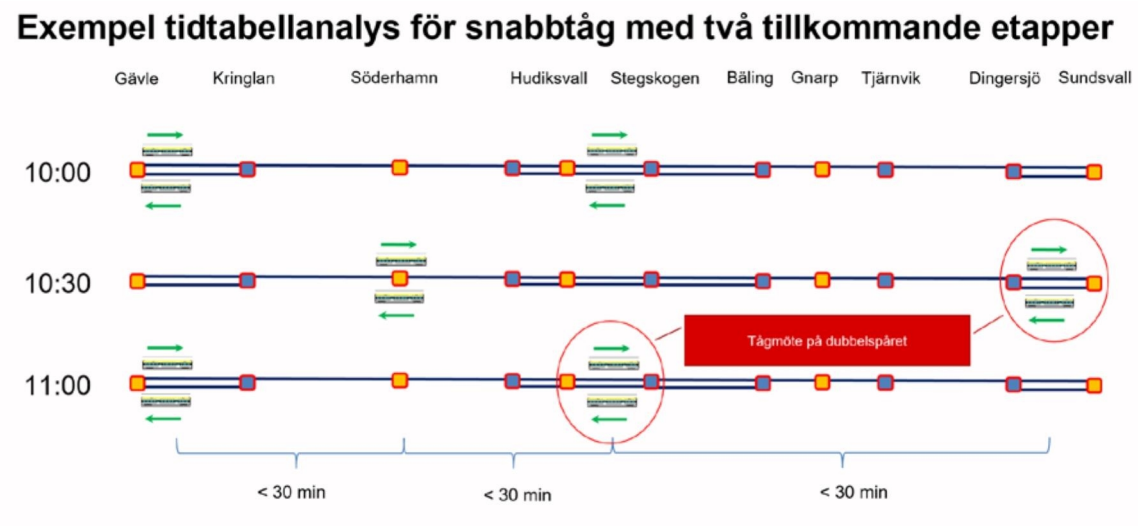
Bilaga 1: Hastighetsprofil Gävle – Västeraspby

Bilaga 2: Höjdprofil Gävle - Västeraspby

Bilaga 3: Exempel på tidtabellanalys för snabbåg

Restid 1:37 min med tåg i 250 km/h (idag 2:11)

Trafikverket, 80302 Gävle. Besöksadress: Redargatan 18.
Telefon: 0771-921 921, Texttelefon: 020-600 650

www.trafikverket.se

TRAFIKVERKET

23

Remiss: Promemoria om behovsanalys i den strategiska planen av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige

RUN/412/2020

Tjänsteskrivelse
(Regionala utvecklingsnämnden)

2020-08-24

Regional utveckling
Maria Kumpula
Tfn: 063146626
E-post: maria.kumpula@regionjh.se

RUN/412/2020

Remiss: Promemoria om behovsanalys i den strategiska planen av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige

Ärendebeskrivning

Region Jämtland Härjedalen har fått möjlighet att ge synpunkter på promemorian som redovisar Sveriges behovsanalys med de behov som helt eller delvis föreslås mötas inom CAP. Eventuella synpunkter ska lämnas till Näringsdepartementet senast den 28 september 2020.

EU-kommissionen lämnade den 1 juni 2018 ett förslag till reform av den gemensamma jordbrukspolitiken (CAP) för perioden efter 2020. Varje medlemsstat ska redovisa det nationella genomförandet i en strategisk plan som ska godkännas av EU-kommissionen. Enligt nu gällande tidsplan ska ett förslag till strategisk plan överlämnas för godkännande senast december 2020. En viktig och obligatorisk del av den strategiska planen är de behov som respektive medlemsstat ska identifiera i en behovsanalys.

Behovsanalysen har genomförts med beaktande av följande kriterier:

- Behovet ska sammanfalla tydligt med målen med CAP.
- Regelverket måste medge att behovet kan hanteras inom CAP.
- För att kunna minimera den administrativa bördan för företag, andra stödmottagare och administrativa myndigheter ska behovet medge flexibilitet vad gäller utformningen av interventioner.

Ytterligare prioritering mellan och inom de behov som uppfyller de tre punkterna ovan kommer således att ske när de finansiella förutsättningarna för den strategiska planen är kända.

Region Jämtland Härjedalen har varit med i processen kring CAP genom SKR som haft en samordnande funktion kring regionernas intressen i CAP. Tjänsteperson har även närvarat på Sakråden i januari 2019 samt i oktober 2019 tillsammans med ca 100 olika organisationer som har intresse i CAP.

Regiondirektörens förslag

Svar på remiss av Promemoria om behovsanalys i den strategiska planen av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige skickas till Näringsdepartementet enligt upprättat förslag.

I tjänsten

Hans Svensson	Anders Byström
Regiondirektör	Regional utvecklingsdirektör

Utdrag till

Näringsdepartementet

2020-08-24
FÖRSLAG

RUN/412/2020
Ert dnr: N2020/01752/JL

Maria Kumpula
Regional utveckling
Tfn: 063146626
E-post: maria.kumpula@regionjh.se

Näringsdepartementet
Landsbygdsavdelningen, Enheten livsmedelsföretagande

Yttrande gällande promemoria om behovsanalys i den strategiska planen av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige

Region Jämtland Härjedalen uppskattar att få vara remissinstans för detta arbete och vill även framöver vara en part i arbetet och bidra med Jämtlands läns perspektiv på den gemensamma jordbrukspolitiken 2021-2027.

Region Jämtland Härjedalen instämmer i att det behöver arbetas med förenklingar i administrationen för att underlätta för den målgrupp som ska ansöka om medel, det är även viktigt att behoven är kopplade till det som är genomförbart i CAP. En annan viktig viljeinriktning är att se mer på resultat och effekter av insatser. En förenkling leder till färre mål och insatsområden, här är det viktigt att nationell nivå tänker på att de områden som tidigare funnits i CAP också är fortsatt viktiga för landsbygdernas utveckling, såsom bredband och kommersiell service. Region Jämtland Härjedalen vill därmed instämma i att det är viktigt att hitta en samordning mellan olika fonder, nationella medel och andra finansieringsmöjligheter som kan komplettera varandra.

Från och med 1 januari 2020 har det Regionala utvecklingsansvaret en enhetlig organisering i hela Sverige. Utvecklingsansvaret innefattar hela länet och dess olika förutsättningar till hållbar utveckling och tillväxt. Här är det viktigt att landsbygdsutveckling och verktyg kopplade till det också ses som en del av den regionala utvecklingen, då det är viktigt med helhetsperspektiv på samhället för att skapa hållbar regional utveckling. Inte minst i ett län som Jämtland.

Jämtlands län består av en mångfald av landsbygder, där förutsättningarna skiljer sig åt. Inomregionala skillnader inom Jämtlands län finns, precis som det finns regionala skillnader i Sverige och dessa skillnader bör synliggöras genom ett flexibelt genomförande av CAP, så att jordbruksfondens medel har möjlighet att ge resultat och effekter i alla Sveriges olika landsbygder. Här bör länen själva få stort

mandat att fördela medlen på det sätt som ger bäst effekt utifrån de förutsättningar som finns i området. Det är även av särskild vikt för Jämtlands län att jordbruken i de nordligaste delarna av Sverige får fortsatt stöd för att kunna konkurrera på lika villkor med företag i olika delar av Sverige och i Europa.

Som Regionalt utvecklingsansvariga så anser vi att gröna näringar av olika slag är oerhört viktiga för Sverige och för Jämtlands läns utveckling, det är dock väldigt viktigt att inte sätta likhetstecken mellan landsbygd och jordbruk. Landsbygd är en geografisk definition över platser med vissa slags förutsättningar och olika grad av glesa strukturer, jordbruk är en näringsgren av flera som kan verka i landsbygderna.

Kapitalförsörjningen till olika slags investeringar på landsbygden är en utmaning även i Jämtlands län. Förutom fastighetsvärderingar, så finns även exempel på detta som handlar om investeringar i grön infrastruktur. Drivmedelsförsörjningen av förnybart bränsle eller laddstolpar kräver investeringar hos aktörer på landsbygden. Detta för att det är viktigt att arbeta för fossilfrihet i hela landet, i stad som land. Samhällsomställningen kräver investeringar och det finns ett konkret exempel i Jämtlands län, där en sådan investering inte höll på att bli av på landsbygden på grund av brist på tillgång till finansiering.

Bredbandets betydelse för att kunna anamma digitaliseringens möjligheter i landsbygderna är viktigt, detta är en grundläggande förutsättning för att kunna arbeta med innovativa idéer. Den industriella transformationen som sker är kopplad till snabba uppkopplingar även i glesare strukturer, vilket är problematiskt när marknadsekonomin inte räcker till för utbyggnad av bredband och 5G i glesare miljöer. Bredbandets betydelse behöver betonas mer och verkligen lyftas upp som ett starkt grundläggande behov som understödjer många av de andra av behoven i CAP. Såsom innovation, främjandet av konkurrenskraft, attraktiva livsmiljöer och grön omställning.

Språk är makt och det är viktigt att fundera kring vilka signaler som våra olika offentliga dokument sänder. En sådan sak kan exempelvis vara att bredda perspektivet på landsbygd och vilka näringar som verkar på landsbygden. Vi inom offentligheten bör öppna upp för att alla näringar kan verka där de ser mest nytta att verka, oavsett om det är stad eller land. Risken med att vi kategoriserar vad som är en ”landsbygdsnäring” begränsar innovationer och därmed utvecklingen på landsbygden. Om vi har ”landsbygdsnäring” (nämns bland annat på sid 27, stycke 1 i behovsanalysen), vad är definitionen på en sådan näring i dagens samhälle där globalisering, digitalisering och industriella transformationer sker? Ska vi kategorisera näringarna, så bör vi även fundera kring hur vi definierar en ”stadsnäring”. Vilka värderingar och normer signalerar vi genom dessa kategoriseringar? Det här är viktigt att tänka på med tanke på att det även finns forskning på att glesa strukturers största utmaningar kring innovationssystem är den kritiska massan som krävs (Nordregio). För att innovationer ska ske så behövs

en kritisk massa och även korsbefruktningar mellan olika perspektiv och kompetenser. Därför är det viktigt att landsbygderna inte fastnar i en för snäv definition av verksamma näringar, detta gynnar ingen och allra främst inte de gröna näringarna. Det skapar normativa strukturer som inte gynnar innovativt tänkande. Detta är även särskilt viktigt att tänka på i och med att behovsanalysen lyfter innovation och konkurrenskraft som en viktig del att arbeta med framöver i CAP. Då behöver man även fundera kring innovationssystemens byggstenar och dess utmaningar i glesa miljöer för överbrygga dessa med nytänkande. Det finns flera olika branscher och näringar som är viktiga för landsbygdernas utveckling och helst nu utifrån att avståndsoberoendet ökar och ny teknik skapar nya slags förutsättningar för samhällsutveckling i alla slags geografiska utgångslägen. Detta ökar även möjligheten till att öka den kritiska massan och därmed skapa dynamiska och innovativa miljöer, där olika perspektiv möts och nya lösningar på olika utmaningar och behov växer fram.

Gällande detta så kan hänvisas till Jordbruksverkets definition av landsbygderna, som finns på sidan: https://jordbruksverket.se/stod/programmen-som-finansierar-stoden/var-definition-av-landsbygd. ”Landsbygd” är en slags geografisk definition över platser med vissa förutsättningar, ”jordbruk” är en näringsgren av flera som kan verka i landsbygderna. Även om det finns en förståelse för att jordbruket har en stark koppling till just CAP och dess genomförande, så behöver näringen ses som en del i en helhet som signalerar landsbygdernas totala utvecklingskraft.

REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN

Elise Ryder Wikén
Ordförande regionala utvecklingsnämnden

Anders Byström
Regional utvecklingsdirektör

Från: FBL E-post Region Jämtland Härjedalen <region@regionjh.se>
Till: FBL Platina RUN <PlatinaRUN@regionjh.se>
Ärende: VB: N2020/01752/JL Remiss av Promemoria om behovsanalys i den strategiska planen för genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige
Datum: 2020-06-25 08:37:26

Från: Anna Wikström <anna.wikstrom@regeringskansliet.se> **För** N Strategisk plan
Skickat: den 24 juni 2020 16:49
Ämne: N2020/01752/JL Remiss av Promemoria om behovsanalys i den strategiska planen för genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige

Hej

Bifogat är en remiss av Promemoria om behovsanalys i den strategiska planen för genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige med tillhörande Bilaga 1. Bifogat för kännedom finner ni även Jordbruksverkets SWOT-analys som varit underlag till behovsanalysen, det är dock inte möjligt att lämna synpunkter på SWOT-analysen i denna remiss.

Remissvaren ska ha kommit in till Näringsdepartementet **senast den 28 september 2020**. Svaren bör lämnas i bearbetningsbar form (t.ex. Wordformat) per e post till **n.remissvar@regeringskansliet.se** och med kopia till **n.strategisk.plan@regeringskansliet.se**
Ange **diarienummer N2020/01752/JL** och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet. Remissinstansens namn ska även anges i dokumentnamnet.

Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

Vid ev frågor med anledning av remissen under sommaren kan ni maila n.strategisk.plan@regeringskansliet.se eller följande kontaktpersoner

25-26 juni anna.wikstrom@regeringskansliet.se

29 juni-8 juli asa.wolgast.broberg@regeringskansliet.se

27-31 juli carl-fredrik.loof@regeringskansliet.se

2 augusti -28 september anna.wikstrom@regeringskansliet.se

Med vänlig hälsning

Anna Wikström
Ämnesråd
Näringsdepartementet
Jordbruk och livsmedelsföretagande
Tfn +46 8 405 57 04
Mobil +46 73 807 44 89
anna.wikstrom@regeringskansliet.se
www.regeringen.se

Regeringskansliet

Promemoria

2020-06-24
N2020/01752/JL

Näringsdepartementet

Promemoria om behovsanalys i den strategiska planen för genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige

Innehåll

1. Promemorians syfte och innehåll 3

2. Bakgrund 3

2.1 Förslaget om ny gemensam jordbrukspolitik 3
2.2 Lägesbeskrivning – förhandlingar 4
2.3 Lägesbeskrivning – nationellt genomförande 5
2.4 Nationella mål relevanta för genomförandet av framtida CAP 5

3. SWOT- och behovsanalys 7

4. Process och principer för prioritering av behov 7

4.1 Process 7
4.2 Administrativa principer vid prioritering av behov 9

5. Prioriterade behov i den strategiska planen 10

5.1 Målstruktur CAP 10
5.2 Inledning 11
5.3 Allmänt mål 1 11
5.3.1 Goda konkurrensvillkor 11
5.3.2 Konkurrenskraftigt jordbruk 12
5.3.3 Affärsmässighet 13
5.3.4 Prissvängningar 13
5.3.5 Djurstallar 14
5.3.6 Jordbruksmarkens produktionsförmåga 14
5.3.7 Klimatanpassning 15

5.3.8 Vilt 16
5.3.9 Ny teknik och kunskapsspridning 16
5.3.10 Samverkan jordbruk, rådgivning och forskning 17
5.3.11 Jordbrukarnas ställning i livsmedelskedjan 18
5.4 Allmänt mål 2 19
5.4.1 Inlagring av kol och växthusgasavgång från organogena jordar 19
5.4.2 Förnybar energi och energieffektivisering 20
5.4.3 Anpassad produktion till klimatförändringarna och minskad relativ påverkan på klimatet 20
5.4.4 Minskad belastning på mark, luft och vatten 21
5.4.5 Utveckling och spridning av kunskap om hållbar produktion 22
5.4.6 Biologisk mångfald i slättbygd 23
5.4.7 Värdefulla gräsmarker 23
5.4.8 Genetisk mångfald 24
5.4.9 Kompetens om biologisk mångfald 25
5.4.10 Ekologisk produktion 25
5.5 Allmänt mål 3 26
5.5.1 Underlätta generationsväxling 26
5.5.2 Stärkt affärsmässighet på landsbygden 27
5.5.3 Kapitalförsörjning på landsbygden 28
5.5.4 Arbetsmiljö 28
5.5.5 Utveckling genom nya företagare 29
5.5.6 Attraktiv landsbygd 30
5.5.7 Djurvälfärd och djurhälsa 31
5.6 Övergripande mål 31
5.6.1 Kunskapssystemet, AKIS 31

6. Fortsatt process 32

1. Promemorians syfte och innehåll

I denna promemoria redovisas i avsnitt 2 arbetet på EU-nivå med den nya gemensamma jordbrukspolitiken och genomförandet av densamma på nationell nivå. Avsnitten 3 och 4 redogör för arbetet med en analys av sektorns styrkor, svagheter, möjligheter och hot (SWOT-analys), behovsanalys och tillämpade principer för prioritering av behov. I avsnitt 5 redovisas de behov som kan hanteras i den strategiska planen. Avslutningsvis ges i avsnitt 6 en kort beskrivning av den fortsatta processen. I Bilaga 1 återfinns samtliga de behov som redovisats av Jordbruksverket utifrån deras SWOT-analys (den sk. bruttolistan). Som en del av beredningen av den strategiska planen och de identifierade behoven remitteras denna promemoria.

2. Bakgrund

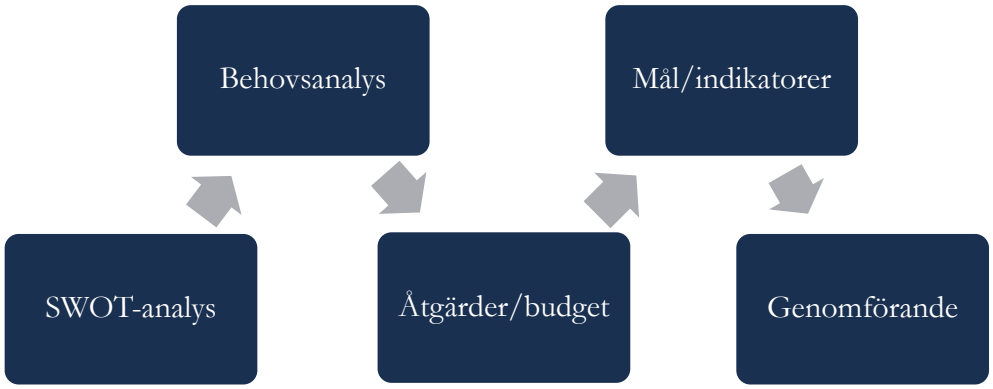
2.1 Förslaget om ny gemensam jordbrukspolitik

EU-kommissionen lämnade den 1 juni 2018 ett förslag till reform av den gemensamma jordbrukspolitiken (CAP) för perioden efter 2020. I förslaget anges att medlemedsstaterna i sina strategiska planer ska höja ambitionen på miljö-och klimatområdet. Förslaget ger ett större nationellt handlings-utrymme att välja vilka och hur många åtgärder som ska ingå i de nationella programmen. Detsamma gäller regler och villkor för åtgärderna. Åtgärderna får medlemsländerna välja utifrån hur man bäst anser att dessa leder till att de EU-gemensamma målen kan uppnås och det finns större möjlighet att utforma ett mer riktat program med färre åtgärder. Åtgärderna ska redovisas i landets strategiska plan för CAP. Utgångspunkten från kommissionen är även att politiken ska bli mer resultatorienterad och fokusera på måluppfyllelsen istället för regelefterlevnad.

Den strategiska planen ska omfatta åtgärder från både pelare 1 (inkomststöden och delar av marknadsåtgärderna) och pelare 2 (nuvarande Landsbygdsprogram 2014-2020). Planen ska godkännas av kommissionen i förväg. Kommissionen ska övervaka och kontrollera att det nationella genomförandet är i enlighet med de på EU-nivå överenskomna målen samt följa upp budgetens genomförande. Se schematisk bild nedan som illustrerar processen.

Kommissionens förslag om en sk. grön arkitektur, innebär bland annat att de nuvarande tvärvillkoren tillsammans med det nuvarande förgröningsstödet

ska utgöra nya grundvillkor för jordbrukarstöd. Kommissionen föreslår även ett obligatoriskt miljöprogram i pelare 1. Landsbygdsutvecklingsåtgärderna grupperas annorlunda men överensstämmer i huvudsak med motsvarande i dagens pelare 2.

Figur Process för nya CAP

Från jord till bord

Inom ramen för den europeiska gröna given presenterade kommissionen den 20 maj 2020 två strategier: Från jord till bord-strategin (F2F) och strategin för biologisk mångfald. Den nya gemensamma jordbrukspolitiken kommer att vara en viktig del för att bidra till målsättningarna i strategin från jord till bord.

2.2 Lägesbeskrivning – förhandlingar

Under våren 2020 arbetade det kroatiska ordförandeskapet främst med ändringsförslag avseende den nya genomförandemodellen och den nya gröna arkitekturen. Utestående frågor inför hösten är bland annat eventuell öronmärkning av budgetmedel för miljö och klimat i pelare 1 och behov av ökad flexibilitet vid hantering av medel för detta. När det gäller den nya genomförandemodellen kvarstår fortfarande arbete för att hitta lösningar som gör att modellen blir enklare att administrera.

Europaparlamentet och rådet planerar att kunna inleda trepartssamtal om reformförslaget tidigast i slutet av oktober 2020. Det bedöms inte som troligt att en överenskommelse kan nås under 2020.

Till följd av utdragna förhandlingar står det klart att det nya regelverket kommer att försenas med ett år enligt de snart färdigställda övergångsreglerna. Det är emellertid svårt att se att en tvåårig försening skulle gå att undvika. En tvåårig försening innebär att det nya regelverket börjar gälla tidigast den 1 januari 2023.

2.3 Lägesbeskrivning – nationellt genomförande

Medlemsstaternas nationella genomförande av CAP för den kommande perioden ska redovisas i en strategisk plan. Den strategiska planen ska godkännas av kommissionen som i sin granskning särskilt kommer att fokusera på den så kallade interventionslogiken. Detta innebär att det ska finnas en sammanhållen struktur med en SWOT-analys och en efterföljande behovsanalys. Utifrån dessa analyser ska sedan det slutliga valet av interventioner (åtgärder) ske. Interventionslogiken ska även stödjas av en särskild förhandsutvärdering.

2.4 Nationella mål relevanta för genomförandet av framtida CAP

Behov och åtgärder i den strategiska planen ska bidra till att uppfylla det övergripande målet, de tre allmänna målen och de nio särskilda målen i CAP. Dessa redovisas nedan i avsnitt 5.1.

I arbetet med den strategiska planen behöver de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga interagera. De tre hållbarhetsdimensionerna är odelbara och inbördes beroende av varandra. Vidare är en stärkt tydlighet och en överensstämmelse mellan olika politikområden ett utpekat horisontellt delmål i Agenda 2030 (FN:s globala utvecklingsmål) och ligger i linje med hela utformningen av agendan.

Utöver detta så finns det inom flera områden nationella mål, strategier och åtgärder som bidrar till att uppfylla målen i CAP. Exempel på sådana är livsmedelsstrategin, de nationella miljömålen samt den sammanhållna landsbygdspolitiken. Detsamma gäller relevanta delar i olika internationella konventioner och åtaganden, exempelvis Parisavtalet eller Europeiska landskapskonventionen och Agenda 2030.

Livsmedelsstrategin

Livsmedelsstrategins mål och dess åtgärder syftar sammanfattningsvis till att öka livsmedelsproduktionen och stärka sektorns konkurrenskraft samtidigt som relevanta miljömål nås. Att öka antalet betande djur är en viktig del i att nå målet om en ökad produktion och för att bidra till att nå miljökvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap. Livsmedelsstrategins mål sammanfaller i vissa delar med målen för CAP och bidrar därför även till uppfyllelse av dessa. Det gäller främst Allmänt mål 1. Främja en smart, motståndskraftig och diversifierad jordbrukssektor som säkerställer livsmedelstryggheten samt det särskilda målet 2.

De nationella miljömålen

Sveriges nationella miljömål (nationella åtaganden) inom miljöområdet, sammanfaller till viss del internationella åtaganden och är ofta mer ambitiösa. Det övergripande Generationsmålet är vägledande för det nationella miljöarbetet. Arbetet för att nå målet sker genom åtgärder kopplade till de 16 miljökvalitetsmålen. Miljömålen sammanfaller i vissa delar med målen för CAP och bidrar därför även till uppfyllelse av dessa. Det gäller främst Allmänt mål 2. Stärka miljövård och klimatåtgärder och bidra till EU:s miljö och klimatmål samt de särskilda målen 4, 5 och 6.

Klimatanpassning

Målet för klimatanpassning är att utveckla ett långsiktigt hållbart och robust samhälle som aktivt möter klimatförändringarna genom att minska sårbarheten och ta tillvara möjligheter. Målen sammanfaller i vissa delar med målen för CAP och bidrar därför även till uppfyllelse av dessa. Det gäller främst Allmänt mål 2. Stödja miljövård och klimatåtgärder och bidra till EU:s miljö och klimatmål samt de särskilda målen 4, 5 och 6.

En sammanhållen landsbygdspolitik

Målet för den sammanhållna landsbygdspolitiken syftar sammanfattningsvis till en livskraftig landsbygd och en långsiktigt hållbar utveckling i hela landet. I detta inkluderas exempelvis arbete för stärkt konkurrenskraft, hållbar utveckling och relevanta miljömål. Detta mål sammanfaller i vissa delar med målen för CAP och bidrar därför även till uppfyllelse av dessa. Det gäller

främst Allmänt mål 3. Förbättra den socioekonomiska strukturen i landsbygdsområden samt de särskilda målen 7, 8 och 9.

3. SWOT- och behovsanalys

En SWOT-analys beskriver vilka styrkor, svagheter, möjligheter och hot som finns, i detta fall i Sveriges landsbygder och de gröna näringarna. Den efterföljande behovsanalysen ska utifrån SWOT-analysen ange behov som kan mötas med CAP. Dessa behov utgör en obligatorisk och viktig del av den strategiska planen. Planen ska också innehålla åtgärder som bedöms lämpliga och effektiva för att möta behoven och uppfylla CAP:s mål.

Arbetet med SWOT-analys och behovsanalys inleddes under våren 2018. Statens Jordbruksverk (Jordbruksverket) har ansvarat för det grundläggande arbetet med att genomföra och sammanställa SWOT-analysen och det första steget i behovsanalysen. Arbetet har beaktat befintliga underlag, exempelvis betänkanden från Parlamentariska landsbygdskommittén[1], Konkurrenskraftsutredningen[2], befintlig statistik och har bedrivits i dialog med berörda intresseorganisationer och myndigheter. I januari 2019 anordades även ett sakråd där utformningen av SWOT-analysen diskuterades.

4. Process och principer för prioritering av behov

4.1 Process

Jordbruksverkets SWOT- och behovsanalys resulterade i en lista (se Bilaga 1, den sk. bruttolistan) med behov av betydelse för utvecklingen i jordbruket och på landsbygden. Bruttolistan är omfattande och täcker in en stor mängd områden. Behoven baseras på faktorer i SWOT-analysen och för varje enskilt behov anges en referens till relevanta SWOT-faktorer. Varje behov kan på så sätt härledas till de styrkor, svagheter, möjligheter och hot som Jordbruksverket identifierat i sin analys.

Ett viktigt steg i behovsanalysen har varit att utifrån bruttolistan identifiera de behov som lämpligen skulle kunna hanteras inom CAP och sammanställa en nettolista med dessa behov. Detta arbete har främst bedrivits inom Regeringskansliet. Om, i vilken utsträckning och på vilket sätt behoven

[1] SOU 2016:26 och SOU 2017:1

[2] SOU 2014:38 och SOU 2015:15

slutligen kan komma att mötas inom CAP kommer först att kunna avgöras när de finansiella förutsättningarna är klara. Det kommer således vara en delmängd av de behov som redogörs för nedan som slutligen kommer att mötas inom CAP.

Analysen har genomförts med beaktande av följande kriterier:

- Behovet ska sammanfalla tydligt med målen med CAP.
- Regelverket måste medge att behovet kan hanteras inom CAP.
- För att kunna minimera den administrativa bördan för företag, andra stödmottagare och administrativa myndigheter ska behovet medge flexibilitet vad gäller utformningen av interventioner.

Ytterligare prioritering mellan och inom de behov som uppfyller de tre punkterna ovan kommer således att ske när de finansiella förutsättningarna för den strategiska planen är kända.

Som ett led i prioriteringsarbetet anordnades i oktober 2019 ytterligare ett sakråd med fokus på behovsanalysen. Vid sakrådet diskuterades framförallt prioriteringar i steget från bruttolista till nettolista. Till sakrådet inbjöds ett hundratal organisationer. Minnesanteckningar från detta sakråd finns tillgängliga på regeringens hemsida, www.regeringen.se. Utfallet av dessa diskussioner har beaktats i utformningen av nettolistan.

Ett nationellt program med många åtgärder, små budgetar och begränsad flexibilitet kan försvåra måluppfyllelse och möjligheterna att nå effekter. Regeringens ambition är därför att inte ha fler åtgärder i det kommande programmet än vad som bedöms som nödvändigt. Tillämpning av den metod som beskrivs ovan har resulterat i att ett antal, i sig viktiga, behov inte kommer att hanteras inom CAP, helt eller delvis. Några exempel på sådana behov rör bl.a. skog och forskning. Sådana behov redovisas därför inte i avsnitt 5 i denna PM. Det är också viktigt att ta tillvara möjligheter till samordning av andra fonder och nationella insatser.

4.2 Administrativa principer vid prioritering av behov

En viktig aspekt i arbetet med reformen av CAP är att minska den administrativa bördan för företag, andra stödmottagare och de administrerande myndigheterna. Företagen upplever stora problem med lagar och myndighetsregler[3] och att minska deras administrativa börda är därför en viktig prioritering. Möjligheten till förenkling utifrån den enskilda företagarens perspektiv ligger i huvudsak i utformningen av åtgärder. Även behovsanalysen har till viss del påverkan på möjligheterna att förenkla, eftersom de behov som föreslås kunna mötas inom CAP, påverkar den strategiska planens struktur och omfattningen av interventioner.

Kostnaden för införande av förändrade eller nya stöd och ersättningar påverkas bland annat av EU-regelverkets krav på stödvillkor och kontroll av dessa samt krav på it-stöd för ansökan, kontroll, handläggning, utbetalning och utvärdering. Riksrevisionen genomförde 2018 en granskning av regeringens och svenska myndigheters genomförande av Landsbygdsprogrammet 2014–2020 (RiR 2018:26). Riksrevisionens övergripande slutsats är att regeringens utformning av programmet har bidragit till en programstruktur som försvårar möjligheten att nå programmets mål och att valet att låta ett stort antal åtgärder ingå har försvårat genomförandet, lett till ökade administrativa kostnader och försenade utbetalningar av stöd. Riksrevisionen rekommenderar regeringen bl.a. att se till att underlag tas fram inför nästa programperiod som utgår från de nationella behoven av landsbygdsutveckling och som innefattar analys av vilka konsekvenser olika val i programutformningen kan få.

Riksrevisionens rekommendationer är vägledande under hela processen för att ta fram en strategisk plan. Rekommendationerna har varit vägledande när det gäller den prioritering av behov som presenteras i denna promemoria och kommer även att vara det framöver i framtagandet av den strategiska planen.

[3] Tillväxtverkets undersökning Företagens villkor och verklighet (FVOV) om gröna näringar. https://tillvaxtverket.se/statistik/vara-undersokningar/resultat-fovven-2017/2018-11-28-foretag-i-grona-naringar-hindras-av-krangliga-regler.html

5. Prioriterade behov i den strategiska planen

5.1 Målstruktur CAP

Den nya målsstrukturen för CAP omfattar ett övergripande, tre allmänna och nio särskilda mål som framgår av förslaget om nytt regelverk på EU-nivå. Under varje allmänt mål återfinns tre särskilda mål som väl speglar de tre hållbarhetsdimensionerna i enlighet med Agenda 2030. Strukturen i denna PM utgår från denna målstruktur som redovisas nedan.

Övergripande mål. Modernisering av sektorn genom att främja och utbyta kunskap, innovation och digitalisering i jordbruket och i landsbygdsområden samt uppmuntra sektorn att ta till sig dessa.

Allmänt mål 1. Främja en smart, motståndskraftig och diversifierad jordbrukssektor som säkerställer livsmedelstryggheten.

- Särskilt mål 1. Stödja jordbruksinkomster som det går att leva på och jordbrukets motståndskraft i unionen för att förbättra livsmedelstryggheten.

- Särskilt mål 2. Öka marknadsorienteringen och konkurrenskraften, med ett större fokus på forskning, teknik och digitalisering.

- Särskilt mål 3. Förbättra jordbrukarnas position i värdekedjan.

Allmänt mål 2. Stärka miljövård och klimatåtgärder och bidra till unionens miljö- och klimatrelaterade mål.

- Särskilt mål 4. Bidra till begränsning av och anpassning till klimatförändringar samt till hållbar energi.

- Särskilt mål 5. Främja hållbar utveckling och effektiv förvaltning av naturresurser som vatten, mark och luft.

- Särskilt mål 6. Bidra till att skydda den biologiska mångfalden, stärka ekosystemtjänster samt bevara livsmiljöer och landskap.

Allmänt mål 3. Förbättra den socioekonomiska strukturen i landsbygdsområden.

- Särskilt mål 7. Locka och understödja unga jordbrukare och underlätta affärsutveckling i landsbygdsområden.

- Särskilt mål 8. Främja sysselsättning, tillväxt, jämställdhet, social delaktighet och lokal utveckling i landsbygdsområden, inbegripet bioekonomin och hållbart skogsbruk.

- Särskilt mål 9. Se till att EU:s jordbruk svarar bättre på samhällets krav på livsmedel och hälsa, inbegripet säkra och näringsrika livsmedel som producerats på ett hållbart sätt, matsvinn samt djurskydd.

5.2 Inledning

I avsnitten 5.3-5.6 redovisas de behov som utifrån analysen helt eller till viss del kan hanteras inom CAP. Vad gäller begreppet ”hanteras till viss del” varierar innebörden, vissa behov kommer att omfattas i högre grad än andra behov, med motsvarande kommentar. De behov som kan hanteras har sorterats in under respektive mål. Hänvisningarna till numrerade behov (nr 1-150) avser de behov som identifierats av Jordbruksverket i den sk. bruttolistan. Samtliga dessa numrerade behov med hänvisning till relevanta SWOT-faktorer återfinns i Bilaga 1.

5.3 Allmänt mål 1

Främja en smart, motståndskraftig och diversifierad jordbrukssektor som säkerställer livsmedelstryggheten.

Särskilt mål 1. Stödja jordbruksinkomster som det går att leva på och jordbrukets motståndskraft i unionen för att förbättra livsmedelstryggheten.

5.3.1 Goda konkurrensvillkor

Jordbruket behöver goda konkurrensvillkor för att säkerställa en ökad lönsamhet, vilket är nödvändigt för ett livskraftigt och hållbart jordbruk, och för och att potentialen i svenskt jordbruk ska kunna tas till vara.

Relaterar till behoven 1, 15, 22, 30 och 70 (se Bilaga 1).

Kan till viss del mötas inom CAP

Utformning av stöd och ersättningar i den strategiska planen ska ske med beaktande av konkurrensförhållanden med jordbrukare i andra medlemsstater för att potentialen för en ökad produktion ska kunna utnyttjas. En ökad produktion bidrar till en hållbar ökning av den globala tillgången på livsmedel och minskar exporten av livsmedelsproduktionens miljöpåverkan. Utöver inriktning och nivå på stöd och ersättningar så påverkas konkurrenskraften av komplexiteten i utformningen av dessa. Stöd och ersättningar inom CAP utgör ett viktigt bidrag till jordbrukarnas inkomster samtidigt som de också svarar för en betydande del av de regler som ska följas. Den strategiska planen med dess åtgärder ska utformas så att den bidrar till en minskad administrativ börda för jordbruket och ökad konkurrenskraft.

Skatter och generella regler för jordbruket hanteras utanför CAP. Obligatoriska krav och regler kan dock påverka vilka åtgärder som blir möjliga att genomföra i CAP vilket behöver beaktas.

5.3.2 Konkurrenskraftigt jordbruk

För att säkerställa ett konkurrenskraftigt jordbruk i alla delar av Sverige behöver det ske en kompensation för kostnadsnackdelar orsakade av sämre produktionsförutsättningar och högre kostnader.

Relaterar till viss del av behoven 29 och 70 (se Bilaga 1).

Kan mötas inom CAP

Jordbruket behöver ekonomiska förutsättningar och ändamålsenliga regler för att bedriva en ekonomiskt hållbar produktion. Konkurrenskraften och lönsamheten har sjunkit under åren 2011-2016, särskilt inom animalieproduktionen och i områden med sämre förutsättningar för produktion. I Sverige varierar de naturliga förutsättningarna för jordbruksproduktion. Det kan handla om vegetationsperiodens längd, geografiska avstånd och klimatförhållanden. För att ta tillvara den potential för ökad livsmedelsproduktion som finns i form av jordbruksmark och kompetens kan områden med sämre förutsättningar behöva kompenseras för olika kostnadsnackdelar. Animalieproduktionen är central i svenskt jordbruk och står för en stor andel av produktionsvärdet. Djurfoder, särskilt

i form av vall, kan produceras i områden där det inte finns marknadsmässiga förutsättningar att producera andra grödor. Animalieproduktionens behov av goda produktionsförutsättningar behöver därför särskilt beaktas.

5.3.3 Affärsmässighet

Företagens kunskap och kompetens vad gäller affärsmässighet och företagsledning behöver utvecklas. Möjligheten till diversifiering bör tas tillvara.

Relaterar till behoven 5, 10, 36 och 117 (se Bilaga 1).

Kan till viss del mötas inom CAP

Förutsättningarna för att driva jordbruk har förändrats och är idag mer komplexa med ökade risker och ett ökat behov av kompetens i affärsutveckling och generella företagsfrågor. En hållbar marknadsorienterad jordbrukssektor bygger på företag som har förmåga att anpassa sig till förändrade marknadsvillkor och krav på en attraktiv arbetsmiljö. Diversifiering av verksamheten kan ge enskilda företag möjligheter att sprida riskerna och öka intäktsbasen.

Kompetensutveckling och rådgivning är viktigt och genom CAP är det möjligt att stödja utveckling på detta område.

5.3.4 Prissvängningar

Företagens kunskap och kompetens att hantera prissvängningar i jordbruksmarknaderna behöver öka.

Relaterar till behov 24 (se Bilaga 1).

Kan mötas inom CAP

Den succesiva marknadsorienteringen av CAP leder till en mer rörlig jordbruksmarknad där företagens affärsförmåga och förmågan atthantera prissvängningar behöver öka. Det finns i det svenska skattesystemet en möjlighet att periodisera företagsresultatet och att prissäkra flertalet jordbruksprodukter genom terminssäkring och särskilda avtal. Inom flera segment är möjligheterna dock begränsade. Prissäkring är komplext och kräver kunskap hos lantbrukarna.

Kompetensutveckling och rådgivning är viktigt och genom CAP är det möjligt att stödja en utveckling på detta område.

5.3.5 Djurstallar

Förutsättningarna för att bygga rationella stallar som möter krav på gott djurskydd och smittskydd, god djurhälsa, arbetsmiljö och en lönsam produktion behöver stärkas, samtidigt som behovet av att minska jordbrukssektorns belastning på mark, luft och vatten möts.

Relaterar till behov 8 (se Bilaga 1).

Kan mötas inom CAP

Investeringarna inom svensk animalieproduktion är otillräckliga för att utveckla en effektiv och lönsam produktion. Inom ramen för CAP finns det möjligheter att utveckla, sammanställa och sprida kunskap om utformning och byggande av rationella stallar. CAP kan även understödja investeringar som sker i ny teknik eller som kräver särskilda lösningar på grund av svenska krav.

5.3.6 Jordbruksmarkens produktionsförmåga

Jordbruksmarkens produktionsförmåga behöver bibehållas och utvecklas för en ökad lönsamhet och miljömässig hållbarhet.

Relaterar till behoven 9, 17, 68 och 70 (se Bilaga 1).

Kan till viss del mötas inom CAP

Företagen har både ett produktionsintresse och ett ansvar för god markvård som säkerställer markens produktionsförmåga. Ansvaret ligger därför primärt på företagen. Det finns samtidigt från statens sida en möjlighet att tillhandahålla kunskap och stimulera fortsatt utveckling. Det kan även gälla övergång till ny teknik som ger miljömässiga mervärden men där kostnaden inte fullt ut är företagsekonomiskt motiverad. CAP kan även bidra genom att underlätta samverkan mellan jordbrukare för att aktivera dikningsföretag.

Viktiga åtgärder för en ökad hållbar produktion är en funktionell markavvattning, god markstruktur och balanserat näringsinnehåll i jorden. Att säkerställa markavvattning genom dikesunderhåll och nya täckdiken är generellt sett företagsmässigt lönsamt och huvudansvaret för detta bör ligga

på företagen. Sådana långsiktiga investeringar är dock eftersatta bland annat på grund av den höga andelen korta arrenden och låga lönsamheten i sektorn. Insatser inom CAP kan användas för att stärka kunskapen och i viss mån överbrygga hinder för god markvård samt underlätta investeringar.

5.3.7 Klimatanpassning

Insatser behövs för att anpassa svenskt jordbruk (inkl. rennäring) till ett förändrat klimat och hantera de produktionsrisker som följer av detta

Relaterar till behoven 6, 7, 10, 19, 21, 55, 58, 67, 68 och 129 (se Bilaga 1).

Relaterar även till behovet Anpassad produktion för klimatförändringarna under allmänt mål 2.

Kan till viss del mötas inom CAP

Ett varmare klimat kan leda till längre växtsäsong och möjlighet att odla nya grödor men kan även innebära utmaningar. En sådan utveckling är främst kopplad till större variationer i vädret med ökad risk både för intensiva regn och perioder med torka och vattenbrist. Nederbördsmängderna förväntas öka i stora delar av landet men kan också minska särskilt i södra Sverige och under sommaren. Högre temperaturer medför ökad avdunstning vilket också leder till att vattentillgången minskar sommartid. Behovet av bevattning och markavvattning förväntas bli större samtidigt som konkurrensen om vattenresurserna kommer att öka. Ett varmare klimat innebär också en ökad risk för värmestress för djur samt angrepp och utbredning av växtskadegörare.

För rennäringens del kan ett förändrat klimat innebära större risk för s.k. låsta beten med en isbark överst på snötäcket. Höga flöden och höjd grundvatttennivå kan också komma att bli en konsekvens av ett förändrat klimat vilket kan kräva anpassningsåtgärder.

För att hantera klimatförändringen är kompetensutveckling, rådgivning och att underlätta investeringar möjliga åtgärder inom ramen för CAP. Även innovationer och tillämpning av ny teknik kan underlättas genom åtgärder i CAP.

Utveckling av nya sorter och en effektiv sortprovning har även betydelse för jordbrukets möjligheter till klimatanpassning. Dessa delar hanteras inte inom CAP.

5.3.8 Vilt

De negativa konsekvenserna för jordbruket på grund av stora viltstammar behöver minska.

Relaterar till behov 25 (se Bilaga 1).

Kan till viss del mötas inom CAP

Ökande viltstammar av vildsvin och hjort orsakar skador för jordbruket som bedöms kräva gemensamma åtgärder från branschen, jägarna och staten. I huvudsak bör detta ske utanför CAP. Rådgivning inom CAP kan samtidigt understödja en mer effektiv viltförvaltning.

Särskilt mål 2. Öka konkurrenskraften och marknadsorienteringen med ett större fokus på forskning, teknik och digitalisering.

5.3.9 Ny teknik och kunskapsspridning

Utnyttja de möjligheter som ny kunskap, teknik och digitalisering kan skapa för att främja en ökad produktivitet och lönsamhet i svenskt jordbruk.

Relaterar till behoven 12, 31, 32, 34, 94, 118, 141 och 146 (se Bilaga 1).

Kan till viss del mötas inom CAP

En ökad produktivitet är nödvändig för att åstadkomma en lönsam jordbruksproduktion som ökar i omfattning. Ny teknik och digitalisering är en viktig förutsättning för att underlätta detta. Möjlighet att använda ny teknik öppnar upp för helt nya arbetsmetoder, vilket kan ge stora effekter på produktivitet och lönsamhet. Automatisering av arbetsmoment minskar arbetskraftskostnader, risken för arbetsskador och gynnar produktivitetsutvecklingen. Spridning av ny kunskap och goda exempel är andra vägar till ökad produktivitet och kan riktas till olika insatsområden som kan påverka lönsamheten.

En satsning på ny oprövad teknik innebär en ökad risk för det enskilda företaget och det finns möjligheter att reducera dessa risker genom åtgärder i CAP.

5.3.10 Samverkan jordbruk, rådgivning och forskning

Utveckla ett starkt kunskapssystem som säkerställer en nära samverkan mellan jordbruket, rådgivningen och forskningen och därigenom uppnå en förbättrad produktivitet och en ökad lönsamhet i jordbruket.

Relaterar till behoven 2, 3, 13, 31, 33, 34, 38, 41, 132, 133, 136, 138 och 140 (se Bilaga 1).

Kan till viss del mötas inom CAP

Svensk grundforskning är stark och världsledande inom flera områden som har hög relevans för utvecklingen inom jordbruk. Det finns en outnyttjad potential i form av bättre samverkan mellan leden till exempel genom en starkare koppling mellan forskning och rådgivning.

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och även andra universitet och högskolor har potential att i än större utsträckning än som sker i dag, bidra till jordbrukets och landsbygdernas utveckling. Det är dock en utmaning att få en väl fungerande samverkan mellan forskning och näringsliv. Digitaliseringen kan i viss utsträckning överbrygga detta och kan innebära möjligheter till kunskapsutveckling för sektorn. I huvudsak bör stärkandet av kunskapssystemet ske genom befintliga nationella anslag, utanför CAP. Rådgivning och kompetensutveckling på områden som syftar till att stärka lönsamheten och hållbarheten i svenskt jordbruk bör så långt som möjligt ske på marknadsmässiga villkor. I de fall det finns möjligheter för CAP att påskynda utvecklingen bör denna möjlighet dock tas till vara. En annan viktig pusselbit är etableringen av Sweden Food Arena, vilket möjliggjordes genom satsningar i livsmedelsstrategin. I Sweden Food Arena har företagen i livsmedelskedjan nu en organisation med potential att bli en samlad och kraftfull beställare av ny kunskap och forskning.

Särskilt mål 3. Förbättra jordbrukarnas position i värdekedjan.

5.3.11 Jordbrukarnas ställning i livsmedelskedjan

Jordbrukarnas ställning i livsmedelskedjan behöver stärkas genom utveckling av olika mervärdeskoncept och starka varumärken. Därigenom kan svenskt jordbruks mervärden föras tillbaka till jordbrukaren.

Relaterar till behoven 4, 14, 26, 42, 43, 44 ,45, 46, 47, 48, 49, 57 och 77 (se Bilaga 1).

Kan till viss del mötas inom CAP

Jordbrukets konkurrenskraft och jordbrukarnas inkomster kan gynnas av att svenska jordbrukare producerar livsmedel med hög kvalitet. Det gäller god djuromsorg och djurhälsa, ansvarsfull användning av läkemedel och växtskyddsmedel och en hög säkerhet genom hela livsmedelskedjan. Detta resulterar i att svenska konsumenter har ett stort förtroende och hög betalningsvilja för svenskproducerade livsmedel. Dessa mervärden är ofta understödda av svensk lagstiftning, vilket kan leda till att primärledet har svårare att använda dessa mervärden och få ersättning från marknaden när man utvecklar sina egna unika produktegenskaper, varumärken och branschstandarder.

Det finns potential att ytterligare kommunicera de värden som svenskt jordbruk ger upphov till och utveckla starka varumärken kopplade till dessa värden. Detta kan skapa konkurrensfördelar för svenskt jordbruk. Genom detta är det möjligt att ta ut en merbetalning för svenska produkter och då till viss del kompensera jordbruket, i de fall en mer strikt lagstiftning innebär konkurrensnackdelar i form av högre produktionskostnader.

Konsumenternas ökade efterfrågan av närproducerade livsmedel med tydligare märkning är ett exempel på nya konsumtionstrender. Det innebär att starka varumärken och mervärdeskonceptet går att utveckla, vilket skapar nya affärsmöjligheter. På världsmarknaden råder stark konkurrens där många faktorer såsom möjlighet att konkurrera med priset, kvalitet och livsmedelssäkerhet har betydelse för svenska produkters framgång. Även här krävs det en starkare och mer fokuserad varumärkesbyggnad.

Trots att fler jordbruksföretag säljer direkt till slutkonsument är gårdsförädling fortfarande en tämligen begränsad företeelse. De flesta

primärproducenter säljer hela sin produktion till företag inom förädlingsledet, vilket gör att primärledet har mycket litet inflytande över den förädling och marknadsföring som görs i efterföljande led. Detta gör att primärledet står för en relativt liten del av produktens slutvärde och har därmed en svag position i värdekedjan.

Digital teknik möjliggör nya affärsmodeller för att stärka primärproducenterna och komma i närmare kontakt med konsumentledet. Utveckling av detta kan ske inom ramen för CAP. Detsamma gäller visst stöd för att utveckla mervärdeskoncept och för att marknadsföra specifika egenskaper. I huvudsak är ovanstående behov dock något som hanteras genom samordnade insatser utanför CAP, inom ramen för livsmedelsstrategin.

5.4 Allmänt mål 2

Stärka miljövård och klimatåtgärder och bidra till unionens miljö- och klimatrelaterade mål.

Särskilt mål 4. Bidra till begränsning av och anpassning till klimatförändringar samt till hållbar energi.

5.4.1 Inlagring av kol och växthusgasavgång från organogena jordar

Potentialen att lagra in kol i biomassa och i marken behöver nyttjas.

Relaterar till behoven 50 och 54 (se Bilaga 1).

Kan till viss del mötas inom CAP

Det finns en potential att genom till exempel utvecklade odlingsmetoder och odlingssystem öka kolinlagringen i jordbruksmarken. Utöver kolinlagring kan även dessa åtgärder bidra till bättre bördighet, markstruktur, vattenhushållning och biologisk mångfald. CAP kan vara ett ändamålsenligt verktyg för att till viss del möta behovet av att ta tillvara denna potential på jordbruksmark. Stöden kan kombineras med kunskapsspridning för att vara effektiva. Insatser som kombinerar kolinlagring med andra målsättningar inom CAP bör prioriteras. Även nationella befintliga insatser kan komma att behövas för att möta behovet av ökad kolinlagring.

Merparten av de organogena jordarna utgörs av skogsmark och impediment. Insatser som medför att våtmarker i landskapet anläggs eller restaureras kan finansieras av CAP. Även andra insatser kan övervägas.

5.4.2 Förnybar energi och energieffektivisering

Produktion och tillvaratagande av råvaror för produktion av förnybar energi behöver uppmuntras, liksom arbetet med att ersätta fossil energi med förnybar samt att effektivisera energianvändningen.

Relaterar till behoven 52, 56 och 58 (se Bilaga 1).

Kan till viss del mötas inom CAP

Ökad produktion och tillvaratagande av resurser för produktion av förnybar energi inom de areella näringarna kan bidra till att skynda på energiomställningen i samhället. Produktionen av förnybara energiråvaror och av förnybar energi bör i huvudsak styras av efterfrågan. I allmänhet har Sverige valt att främja förnybar energi genom stöd till konsumtionen av sådan energi, främst genom differentierade skatter och reduktionsplikt för drivmedel, vilket ökar möjligheterna för kostnadsmässigt effektiva lösningar. Effektivisering drivs i huvudsak av andra krafter än CAP.

För att öka effektiviteten och tydligheten, bör så långt som möjligt insatser för samma ändamål hanteras i en åtgärd. I fråga om investeringar för produktion av förnybar energi, konvertering och effektivisering har nationella stöd varit mer attraktiva än stöd via CAP. Befintliga nationella stöd kan därför även fortsättningsvis vara viktiga för att möta behoven. CAP kan finansiera vissa insatser.

Helt fossilfria företag utgör föredömen för arbetet med omställningen av jordbruket. Särskilda incitament inom CAP kan övervägas som stimulans till att fullt ut genomföra konverteringen.

5.4.3 Anpassad produktion till klimatförändringarna och minskad relativ påverkan på klimatet

Det finns behov av att underlätta för lantbruket att anpassa produktionen till effekterna av klimatförändringarna. Det finns också ett behov av att stärka jordbrukets möjligheter att minska klimatpåverkan per viktenhet producerad produkt.

Relaterar även till behoven Jordbruksmarkens produktionsförmåga och Klimatanpassning som hanteras under särskilt mål 1.

Relaterar till behoven 17, 20, 21, 50, 53, 55, 60, 63, 66, 69, 83 och 148 (se Bilaga 1).

Kan till viss del mötas inom CAP

Insatser som underlättar lantbrukets anpassning till ett förändrat klimat kan förebygga och mildra konsekvenserna för näringarna. Kunskap, innovationer och investeringar krävs för att t.ex. nya grödor och förändrade produktions- och uppfödningssystem ska kunna utvecklas och tillämpas. Detsamma gäller insatser som skapar bättre beredskap och kapacitet för att hantera ändrade nederbörds- och temperaturförhållanden, såsom behovet av stärkt vattenhushållning.

Svenskt jordbruk har hög produktivitet och såväl i animalieproduktionen som i växtodlingen är resursutnyttjandet effektivt jämfört med de flesta andra länder. Ur ett globalt klimatperspektiv är det därför viktigt att den höga produktiviteten och resurseffektiviteten i svensk livsmedelsproduktion bibehålls och utvecklas ytterligare, såväl inom djurhållning som växtodling. Det finns också en potential i de areella näringarna att ytterligare bidra till omställningen till en biobaserad ekonomi, t. ex. genom utveckling och tillvaratagande av biomassa för användning till förnybar energi och förnybara material.

Flera olika typer av insatser inom CAP kan bidra till att möta behovet av att anpassa produktionen till ett förändrat klimat samt minska relativ klimatpåverkan från jordbruket. Forskning och utveckling kan emellertid inte hanteras inom ramen för CAP. Däremot kan CAP komma att möta närliggande behov inom kunskapskedjan, till exempel öka utbytet mellan forskning och praktik.

Särskilt mål 5. Främja hållbar utveckling och effektiv förvaltning av naturresurser som vatten, mark och luft.

5.4.4 Minskad belastning på mark, luft och vatten

Det finns behov av att fortsätta och stärka arbetet med att minska jordbrukssektorns belastning på mark, luft och vatten på ett sätt som samverkar med behovet av ökad konkurrenskraft i sektorn.

Relaterar till behoven 16, 17, 20, 61, 62, 64, 65, 69, 70 och 83 (se Bilaga 1).

Relaterar även till behov Jordbruksmarkens produktionsförmåga och Klimatanpassning under särskilt mål 1.

Kan till viss del mötas inom CAP

CAP kan delvis möta det behov av insatser för att minska jordbrukssektorns belastning på mark, luft och vatten. Behoven framgår av ramdirektivet för vatten, handlingsplanen för hållbar användning av växtskyddsmedel samt luftvårdsprogrammet. Utöver finansiering via CAP kan även befintliga nationella medel bidra till att nå de mål och ambitioner som är uppsatta, särskilt i de fall där nationella medel enklare, snabbare eller på andra sätt kan erbjuda mer attraktiva insatser som lättare leder till att åtgärder genomförs. Även ett starkt kunskapssystem behövs för att åtgärdsarbetet för ökad vatten- och luftkvalitet blir framgångsrikt.

De senaste årens väderlek har uppmärksammat samhället på behovet av att vårda odlingsmarken som produktionsresurs, att ha en effektiv vattenhushållning och att utveckla och använda metoder med hänsyn till behovet av förbättrad markbördighet. Jordbrukarna har ett grundläggande ekonomiskt intresse av att underhålla och förbättra markbördigheten och CAP kan bidra till att understödja utvecklingen på området.

Genom samverkan i större områden, t.ex. i byn, föreningens geografiska utbredning eller avrinningsområdet, kan insatser effektiviseras, kunskap och erfarenheter utbytas. och det skapas drivkrafter för fler att genomföra miljöinsatser och insatser som bidrar till sammanhängande ekosystem i landskapet. Insatser som leder till ökad samverkan kan därför vara angelägna.

5.4.5 Utveckling och spridning av kunskap om hållbar produktion

Fortsatt forskning, utveckling och rådgivning behövs för att ta fram och sprida kunskap om hur jord- och skogsbrukets miljö- och klimatarbete kan stärkas samtidigt som produktionen totalt sett ökar.

Relaterar till behoven 61, 69,133 och 134 (se Bilaga 1).

Kan till viss del mötas inom CAP

Kunskapsspridning och möjligheter till innovation är centralt för att utveckla lösningar på de komplexa utmaningar som lantbruket står inför på flera områden. Fortsatt utvecklingsarbete och kunskapsspridning där olika mål i livsmedelsproduktionen kombineras är därför angeläget och i detta avseende kan CAP vara ett av flera verktyg. Detta innebär t.ex. att både miljö och produktionsaspekter behöver beaktas. Ett ensidigt fokus kan annars leda till suboptimering och ineffektivitet. För att nå ett långsiktigt hållbart jordbruk och livsmedelsproduktion behöver fokus framöver vara att integrera alla aspekter av hållbarhet. Forskning kan däremot inte hanteras inom CAP.

Särskilt mål 6. Bidra till att skydda den biologiska mångfalden, stärka ekosystemtjänster samt bevara livsmiljöer och landskap.

5.4.6 Biologisk mångfald i slättbygd

I den allt mer intensivt brukade slättbygden behövs en balans mellan produktion och att bevara och förstärka den biologisk mångfalden, kulturlandskapets värden och ekosystemtjänsterna.

Relaterar till behoven 63, 71, 72, 76, 79, 80, 83, 85, 119 och 149 (se Bilaga 1).

Kan till viss del mötas inom CAP

Jordbruksverkets plan för odlingslandskapets biologiska mångfald pekar tydligt på behovet av insatser för att värna den biologiska mångfalden i slättlandskapet. Även ur ett produktionsperspektiv är ekosystemtjänster, t.ex. pollinering, nödvändiga. Kostnadseffektiva insatser för biologisk mångfald i det storskaliga slättlandskapet, såsom anläggning av småbiotoper och våtmarker, kan rymmas inom den strategiska planen för CAP. Även vissa insatser för att främja samverkan för att kunna skapa och bibehålla sammanhängande ekosystem i odlingslandskapet kan inrymmas.

5.4.7 Värdefulla gräsmarker

Både som foderresurs och för bibehållen biologisk mångfald behöver värdefulla gräsmarker skötas och bevaras.

Relaterar till behoven 72, 75, 76, 79, 80, 84 och 87 (se Bilaga 1).

Kan till viss del mötas inom CAP

Stärkta, breda och mer flexibla insatser för biologisk mångfald i gräsmarker kan bryta de negativa utvecklingstrenderna för arter och livsmiljöer i odlingslandskapet, vilket framgår av SWOT-analysen. Fortsatt konkurrenskraftig uppfödning av betande djur är viktig för att kunna bevara den biologiska mångfalden i betesmarkerna på ett effektivt sätt, medan även andra och delvis manuella insatser behövs i vissa av gräsmarkstyperna. Det är angeläget att möta behoven av att sköta befintliga hävdberoende gräsmarker, såväl innanför som utanför Natura 2000-områden, med kostnadseffektiva insatser via CAP. Dessa insatser kan omfatta både åtgärder riktade mot markernas skötsel och åtgärder för att stärka lönsamheten i grovfoderbaserat djurhållning. Behovet av förenkling och effektivisering av CAP är stort och även befintliga nationella insatser är viktiga för att nå de mål och ambitioner som är uppsatta för den biologiska mångfalden i gräsmarker.

5.4.8 Genetisk mångfald

Hotade lantraser och kultursorter behöver bevaras för att säkra den genetiska mångfalden för framtiden, trots att dessa har svårt att möta jordbrukets lönsamhetskrav.

Relaterar till behov 81 (se Bilaga 1).

Kan till viss del mötas inom CAP

Sveriges skyldigheter att bevara hotade husdjursraser och växtsorter följer av Internationella fördraget för växtgenetiska resurser samt Konventionen för biologisk mångfald. Dessa genetiska resurser är viktiga utgångspunkter för husdjursavel och förädling av växter som är anpassade till svenskt klimat. Kommissionen för genetiska resurser för livsmedel och jordbruk inom FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations) tar fram handlingsplaner för bevarandearbetet. Behovet i fråga om bevarande av växtgenetiska resurser bör även fortsättningsvis hanteras via befintliga nationella insatser, medan bevarande av husdjursgenetiska resurser är mer lämpliga att hantera inom CAP.

5.4.9 Kompetens om biologisk mångfald

Det finns ett behov av att öka kunskapen om hur biologisk mångfald kan främjas i jord- och skogsbruket och hur dess ekosystemtjänster kan bidra till produktionen.

Relaterar till behoven 73, 74, 75, 78, 80, 87 och 143 (se Bilaga 1).

Kan mötas inom CAP

Behoven av att ta fram ny kunskap, samt att sammanställa, sprida och nyttja den kunskap som finns är angelägna för att kunna möta utmaningar om ökad produktion, tillvaratagande av resurser och hållbarhet. CAP är ett viktigt verktyg för att nå behov inom kunskapssystemet, såsom rådgivning, gemensamt lärande och utvärdering, informationsspridning och ökat utbyte mellan olika aktörer i systemet, men även nationella insatser är värdefulla för att möta behovet av kunskap. Handlingsplanerna för grön infrastruktur och kunskapsunderlag för skogliga naturvärden kan vara värdefulla planeringsverktyg för att öka kunskaperna om var insatser är angelägna och underlagen kan nyttjas i samband med t.ex. rådgivning eller andra initiativ. Även kunskapsbaserade verktyg som underlättar för aktörer att ta till sig nya metoder och tekniker bör tillgängliggöras och användas. Digitaliseringen och en förstärkning av kunskapssystemet i allmänhet kan underlätta i detta arbete.

5.4.10 Ekologisk produktion

Underlätta för att öka den ekologiska produktionen.

Relaterar till behov 72, 73 och 119 (se Bilaga 1).

Kan mötas inom CAP

En ökad ekologisk produktion kan svara mot flera av målen i CAP. Konsumenternas intresse för ekologiska produkter har över en längre tidsperiod uppvisat en ökande trend och den efterfrågan behöver kunna mötas av producenterna. I den åtgärdsplan med etappmål för produktion, konsumtion och export av ekologiska livsmedel, som Jordbruksverket har tagit fram i samråd med myndigheter, företag och organisationer i hela livsmedelskedjan, finns det en ambition att ekologisk produktion ska öka i takt med efterfrågan och att exporten ska öka. Enligt Jordbruksverkets plan

för odlingslandskapets biologiska mångfald bedöms också ekologisk produktion i slättbygd bidra till bevarandet av biologisk mångfald. CAP kommer bidra till att möta behovet av insatser som underlättar fortsatt omställning till, och en ökad, ekologisk produktion.

5.5 Allmänt mål 3

Förbättra den socioekonomiska strukturen i landsbygdsområden.

Särskilt mål 7. Locka och understödja unga jordbrukare och underlätta affärsutveckling i landsbygdsområden.

5.5.1 Underlätta generationsväxling

Det finns behov att underlätta för nya jordbrukare, renägare och andra företagare att etablera sig på marknaden. En underlättad generationsväxling är också viktig för att främja omställningen till en cirkulär och biobaserad ekonomi.

Relaterar till behoven 40, 88 och 97 (se Bilaga 1).

Kan mötas inom CAP

Generationsskifte och föryngring inom svenskt jordbruk och rennäring är viktigt för fortsatt livsmedelsproduktion i Sverige. Företagsöverlåtelser i jordbruks- och trädgårdsföretag kommer i allt högre grad att innebära stora kapitalinsatser och i linje med konkurrenskraftsutredningens bedömning kommer det att kräva en ökad dynamik, nya ägare och nya kategorier av ägare för att kunna överlåta och investera. Ett underlättande av överlåtelser kan därför stärka konkurrenskraften.

Steget till att starta och driva ett eget rennäringsföretag är långt med tanke på att det tar lång tid att bygga upp en egen hjord, både tidsmässigt och ekonomiskt. Det krävs oftast andra kompletterande inkomster för att klara ekonomin. För att samer ska kunna och våga etablera sig som renskötare kommer det därför att behövas marknadskompletterande insatser.

Vad gäller vattenbruk kommer det inom ramen för den europeiska havs- och fiskerifonden (EHFF) 2021-2027 sannolikt gå att bevilja stöd till vattenbrukare som etablerar sig i sektorn genom t.ex. startstöd. Denna typ av investeringsstöd har funnits inom ramen för nuvarande havs- och

fiskeriprogrammet och haft stor efterfrågan. Möjlighet till stöd genom EHFF kan möta vissa behov inom branschen men huruvida vissa typer av behov ska mötas inom ramen för CAP måste utredas vidare. Komplementariteten mellan fonderna måste tydliggöras. Dels eftersom vattenbruk är en landsbygdsnäring och dels för att man kan konstatera att fiskodling i ökande grad kombineras med lantbruk och kan utgöra en form av diversifiering inom jordbruket genom ett integrerat lant- och vattenbruk som är cirkulära system. Detta innebär att vattnet går runt i ett system, genom en biobädd och gödseln används därefter i jordbruket.

5.5.2 Stärkt affärsmässighet på landsbygden

Det finns behov att stärka affärsmässigheten och främja innovationskraften inom svenskt jordbruk (inklusive rennäringen) samt inom andra verksamheter på landsbygderna än jordbruk.

Relaterar till behoven 10, 36, 89, 92, 102, 104, 111, 137 och 139 (se Bilaga 1).

Kan till viss del mötas inom CAP

I linje med konkurrenkraftsutredningens bedömning bör en väsentlig del i arbetet med stärkt svensk konkurrenskraft inom jordbruks- och trädgårdsföretag vara att öka fokus på produktionsprocesser, marknad, företagsledning och entreprenörskap. Inte minst inom trädgårdsnäringen finns potential att öka produktionen genom innovationer och automatiserade produktionsprocesser. Kompetensen inom dessa områden behöver öka. Det finns även behov av utbildning i företagande inom exempelvis upplevelseturism och annan besöksnäring, småskalig livsmedelsförädling, hästföretagande och grön omsorg m.m.

Etablering och utveckling av verksamheter bör underlättas. Det kan bland annat ske genom att ta tillvara på digitaliseringens möjligheter till både nya affärsmöjligheter och till att överbrygga de geografiska avståndsnackdelar som kan finnas på landsbygderna. Regelförenklingar är fortsatt viktiga för att underlätta företagandet.

Ett mer diversifierat näringsliv på landsbygderna kan bl.a. bidra till att minska sårbarheten för orter med få arbetsgivare och liten mångfald i näringslivet. Den tjänstebaserade ekonomin behöver fortsätta växa på

landsbygderna för att skapa en mångfald i näringslivet och för att öka möjligheten till sysselsättning.

5.5.3 Kapitalförsörjning på landsbygden

Det finns behov att underlätta kapitalförsörjningen för jordbruksföretag (inklusive häst- och rennäringen) samt för små och mikroföretag i landsbygderna som inte bedriver jordbruksverksamhet. Det är en förutsättning för att fler företag ska etablera sig och verka i landsbygderna.

Relaterar till behoven 104 och 106 (se Bilaga 1).

Kan till viss del mötas inom CAP

Utöver jordbruksföretagen avses företag på landsbygden som enligt EU:s rekomendation 2003/361 definieras som små- och mikroföretag. Det är företag med högst 50 anställda och en årsomsättning som inte överstiger 10 miljoner euro. Den parlamentariska landsbygdskommitén har gjort bedömningen att det kan vara särskilt svårt för företagen på landsbygden att få privat lånefinansiering. Ett skäl är att värdeutvecklingen för fastigheter under lång tid varit mer gynnsam i storstäder än på landsbygden, vilket påverkar säkerheten som företagen kan lämna när de söker lån. En annan orsak är att bankernas fysiska närvaro minskat på landsbygden, vilket riskerar att leda till försämrade förutsättningar för utlåning till landsbygdsföretag.

Detta motiverar fortsatta marknadskompletterande insatser inom CAP för att underlätta kapitalförsörjningen för små företag på landsbygderna.

Det verkar dock vara ett mindre problem för svenska jordbruksföretag att få extern finansiering,[4] men det kan delvis förklaras av att svenska jordbruksföretag under en längre period haft möjlighet att beviljas investeringsstöd inom CAP.

5.5.4 Arbetsmiljö

Arbetsmiljön inom jordbruket behöver förbättras och antalet arbetsrelaterade olyckor och dödsfall i jord- och skogsbruket behöver minska.

[4] Agrifood (2019) samt Företagens villkor och verklighet (FVOV) om gröna näringar. https://tillvaxtverket.se/statistik/vara-undersokningar/resultat-fovven-2017/2018-11-28-foretag-i-grona-naringar-hindras-av-krangliga-regler.html (Tillväxtverket 2019)

Relaterar till behov 97 (se Bilaga1).

Kan till viss del mötas inom CAP

En god arbetsmiljö är en förutsättning för att åstadkomma en attraktiv jordbrukssektor som kan locka nya företagare och arbetskraft. Det handlar både om att förbättra den allmänna arbetsmiljön och minska riskerna. Jord- och skogsbruket är olycksdrabbade näringar med ett högt antal dödsfall i förhållande till antalet sysselsatta. Många arbetsmoment är riskfyllda som exempelvis användning av tunga maskiner, hantering av stora djur och trädfällning med motorsåg. En del i arbetet med att åstadkomma långsiktiga förändringar för att minska antalet olyckor är ökade kunskaper hos företagen om risker och säkert arbete. CAP kan användas till att stödja en sådan kompetensutveckling, i första hand med sikte på jordbruket. CAP kan även till del bidra till att stödja investeringar, innovationer och spridning av ny teknik som kan förbättra jordbrukets arbetsmiljö.

Särskilt mål 8. Främja sysselsättning, tillväxt, jämställdhet, social delaktighet och lokal utveckling i landsbygdsområden, inbegripet bioekonomin och hållbart skogsbruk.

5.5.5 Utveckling genom nya företagare

För att främja utvecklingen av nya produkter och tjänster på de svenska landsbygderna så finns det behov att attrahera unga, välutbildade, entreprenöriella och innovativa personer att bosätta sig där och att verka därifrån.

Relaterar till behoven 95, 97, 103 och till viss del 39 (se Bilaga 1).

Kan mötas inom CAP

Bristen på kompetens är ett uttalat problem på Sveriges landsbygder och lyfts ofta fram som ett stort hinder för företagens utveckling och tillväxt. Storstadskommuner har en högre andel högutbildad arbetskraft. Samtidigt har invånarna i Sveriges landsbygder svagare tillgång till utbildning i närområdet vilket gör att ungdomar flyttar för att skaffa sig en utbildning och relativt få av dem kommer tillbaka. Landsbygdskommuner har oftare en högre andel lågutbildade, det vill säga personer som inte läst vidare efter grundskola eller folkskola. Landsbygdskommuner har också en lägre andel av befolkningen som läst vidare efter gymnasiet. Detta präglar både

karaktären på de arbetstillfällen som finns kvar där och på de jobb som skapas. Attraktiviteten för arbetstagare och entreprenörer att bo och verka i landsbygden behöver därför öka, bl.a. genom att öka andelen attraktiva arbetstillfällen (se även avsnitt 5.5.6). Den parlamentariska landsbygdskommittén kom i sitt slutbetänkande fram till att kompetens är en av grunderna för ekonomisk tillväxt och utveckling. De konstaterade vidare att det därför är angeläget med arbetstillfällen som kräver en hög utbildningsnivå på landsbygden.

5.5.6 Attraktiv landsbygd

För att Sveriges landsbygder ska fortsätta utvecklas behöver människor vilja bo och verka där. Därför finns det ett behov att främja attraktiva boende- och livsmiljöer och ideellt engagemang för landsbygderna. Det har även potential att främja besöksnäringen samt arbetskraftens mångfald.

Relaterar till behoven 96, 99, 100, 101, 105, 107, 109, 110, 114, 125 och 144 (se Bilaga 1).

Kan mötas inom CAP

En minskande befolkning minskar förutsättningarna för att upprätthålla en god kommersiell och offentlig service samt en väl fungerande infrastruktur. Detta beror på att kostnaden per användare blir för hög när befolkningen understiger en viss kritisk volym. Forskning visar att en mängd olika faktorer påverkar val av bostadsort. Därför är det angeläget att CAP fortsätter att bidra till att utveckla attraktiva landsbygder och livaktiga civilsamhällen. Landsbygdernas attraktivitet kan stärkas exempelvis genom leadermetoden eller särskilda insatser för att förbättra tillgången till kommersiell service- och de möjligheter som digitaliseringen medför. Fortsatt bredbandsutbyggnad är därför också viktig, särskilt i de glesare delarna av landet. Sverige kan även bli bättre på att utnyttja potentialen i attraktiva natur- och kulturmiljöer samt kulturverksamhet. Även den potential som nya svenskar kan ge skulle kunna tillvaratas bättre. Allt detta för en god livskvalitet och för en utvecklad besöksnäring.

Särskilt mål 9. Se till att EU:s jordbruk svarar bättre på samhällets krav på livsmedel och hälsa, inbegripet säkra, och näringsrika livsmedel som producerats på ett hållbart sätt, matsvinn samt djurskydd.

5.5.7 Djurvälfärd och djurhälsa

Det finns behov att upprätthålla Sveriges goda djurvälfärd och djurhälsa.

Relaterar till behoven 14 och 124 (se Bilaga 1).

Kan mötas inom CAP

Genom att upprätthålla en god djurvälfärd och djurhälsa bör en fortsatt låg användning av antibiotika säkerställas vilket bidrar till att bekämpa antibiotikaresistens. Det bidrar också till att möta konsumenternas förväntningar på djurhållningen och till en fortsatt hög kvalitet på svenska livsmedel. De ökade kostnader som kan följa av detta kan vara svåra för svenska jordbrukare att få ersättning för på marknaden. I vissa fall kan åtgärder inom CAP användas för att kompensera lantbrukarna för ökade kostnader.

5.6 Övergripande mål

Identifierade behov under CAP:s övergripande mål redovisas under de övriga allmänna målen.

5.6.1 Kunskapssystemet, AKIS

Kunskapssystemet AKIS är det nätverk av aktörer som på olika sätt arbetar med kunskap inom lantbrukssektorn. Delvis kan AKIS även omfatta kunskapsaktörer inom en bredare landsbygdsutveckling. Systemet stöds av olika insatser som kan finansieras via CAP, andra offentliga medel eller privata medel.

Kunskapssystemet hanteras av behoven 93, 94, 113, 132-141 (se Bilaga 1). Se även särskilt mål 2.

Det finns ett behov av att stärka kunskapssystemet i Sverige inom alla de områden som CAP omfattar och CAP kan bidra till att möta dessa behov, såväl vad gäller insatser som stärker utbytet och spridningen av kunskap och erfarenheter mellan olika aktörer i systemet som insatser som uppmuntrar till utveckling av kunskap och innovationer. Goda exempel på lönsamma och hållbara företag ska nyttjas. Insatserna för kunskapssystemet behöver kompletteras genom befintliga nationella anslag för en stärkt kunskapskedja,. Medel från andra europeiska initiativ, såsom Horisont Europa och andra

näraliggande fonder kan också ge viktiga bidrag för landsbygdernas utveckling.

6. Fortsatt process

För att kommunicera resultatet av behovsanalysen, och för att inhämta kompletterande synpunkter på de behov som identifierats, remitteras denna PM till berörda intresseorganisationer och myndigheter.

Nästa steg i interventionslogiken är att utarbeta förslag till åtgärder för att möta de identifierade behoven. I detta arbete kommer erfarenheterna från tidigare tillämpning av CAP vara viktiga. För att förenkla CAP är det avgörande att utformningen av åtgärder underlättar för företagare och andra intressenter. Regeringens avsikt är därför att inte ha fler åtgärder än vad som bedöms som nödvändigt. Regeringen har även gett Jordbruksverket i uppdrag att inrätta en förenklingsgrupp med företrädare för relevanta aktörer. Den huvudsakliga uppgiften är att granska åtgärdsförslagen när dessa utarbetas, bedöma den administrativa bördan av olika regler och villkor och när så är lämpligt, föreslå ytterligare förenklingar.

I den strategiska planen måste också budgetfördelning, indikatorer och kvantifierade mål framgå. Dessutom ska den administrativa modellen för genomförandet av planen beskrivas. Arbetet med den strategiska planen är därför inte möjligt att slutföra innan de finansiella förutsättningarna, såväl gällande omfattningen på EU-medel för perioden 2021-2027(MFF) som den nationella medfinansieringen i pelare 2, är kända. Förhandlingarna om EU:s fleråriga budgetram kommer även påverka när beslut kan fattas om de olika förordningarna som reglerar innehåll och genomförande av CAP. Tidplanen för det fortsatta arbetet med den strategiska planen behöver därför anpassas till det pågående förhandlingsarbetet på EU-nivå. Nuvarande tidplan utgår från att ett förslag till strategisk plan för CAP ska kunna överlämnas till kommissionen runt årsskiftet 2021/2022.

Förutsättningar för den gemensamma jordbrukspolitiken 2021–2027

SWOT-analys

Innehåll

1 Bakgrund, syfte och metod 4
1.1 Mål för den framtida gemensamma jordbrukspolitiken 4
1.1.a Tvärgående mål 4
1.1.b Allmänna mål 4
1.1.c Särskilda mål 5
1.2 Metod 5
1.3 Avgränsningar 6
1.4 Disposition och läsanvisningar 7
2 Mål att beakta för Sverige 9
2.1 Svenska mål relaterade till området konkurrenskraftigt jordbruk 9
2.1.a Livsmedelsstrategin ett viktigt politiskt instrument 9
2.2 Svenska mål relaterade till området miljö och klimat 10
2.3 Svenska mål relaterade till området landsbygdsutveckling 11
2.3.a Landsbygdspropositionen håller samman politiken för landsbygderna 11
2.3.b Konsumenterna förväntar sig hög kvalitet 12
3 Sveriges jordbruk 12
3.1 Övergripande nulägesbeskrivning 13
3.1.a Betesvall och spannmål dominerar åkerarealen 13
3.1.b Mjölk- och nötköttsproduktion dominerar animalieproduktionen 14
3.1.c Trädgårdssektorn producerar betydande värden på liten yta 15
3.1.d Rennäringen är förbehållen samerna 16
3.1.e Sverige är nettoimportör av jordbruksprodukter och livsmedel 17
3.1.f Stora regionala skillnader 18
4 SWOT-analys 20
4.1 Allmänt mål – Främja en smart, motståndskraftig och diversifierad jordbrukssektor för livsmedelstryggheten 20
4.1.a Stödja jordbruksinkomster som det går att leva på och jordbrukets motståndskraft i unionen för att förbättra livsmedelstryggheten 21
4.1.b Öka konkurrenskraften och marknadsorienteringen, med ett större fokus på forskning, teknik och digitalisering 41
4.1.c Förbättra jordbrukarnas position i värdekedjan 53

4.2 Allmänt mål – Stödja miljövård och klimatåtgärder och bidra till EU:s miljö- och klimatmål 57
4.2.a Bidra till begränsning av och anpassning till klimatförändringar samt till hållbar energi 58
4.2.b Främja hållbar utveckling och effektiv förvaltning av naturresurser som vatten, mark och luft 66
4.2.c Bidra till att skydda den biologiska mångfalden, stärka ekosystemtjänster samt bevara livsmiljöer och landskap 75
4.3 Allmänt mål – Förbättra den socioekonomiska strukturen i landsbygdsområden 85
4.3.a Attrahera unga jordbrukare och underlätta affärsutveckling i landsbygdsområden 86
4.3.b Främja sysselsättning, tillväxt, social delaktighet och lokal utveckling i landsbygdsområden, inbegripet bioekonomin och hållbart skogsbruk 94
4.3.c Adressera samhällets förväntningar på mat och hälsa 110
4.4 Tvärgående mål - Modernisera sektorn genom att främja och utbyta kunskap, innovation och digitalisering 117
4.4.a Sveriges system för kunskap och innovation inom lantbruket (AKIS) 117
4.4.b Grundförutsättningarna är goda för en hållbar utveckling 118
4.4.c Utmaningarna är stora 119
4.4.d Ökat kunskapsutbyte, innovation och digitalisering kan bidra till en hållbar utveckling 119
5 Bilagor 121
5.1 Bilaga 1, deltagare på workshop 121
5.2 Bilaga 2, deltagare på sakrådet 123

1 Bakgrund, syfte och metod

Arbetet med att utforma en strategisk plan för genomförandet av EU:s gemensamma jordbrukspolitik (GJP) i Sverige tar avstamp i en analys av förhållanden och förutsättningar i svenskt jordbruk och i Sveriges landsbygder samt de möjligheter och utmaningar som förväntas påverka utvecklingen framåt. Detta har gjorts genom en SWOT-analys som presenteras i denna rapport.

SWOT-analysen utgår från målen för den gemensamma jordbrukspolitiken och pekar på faktorer som påverkar möjligheten att nå dessa mål. SWOT-analysen säger inte någonting om målen för politiken eller vilken politik som bör införas utan syftar till att visa hur olika faktorer påverkar möjligheten att nå målen.

1.1 Mål för den framtida gemensamma jordbrukspolitiken

Den framtida gemensamma jordbrukspolitiken i EU rymmer det som tidigare delats upp i pelare I (direktstöd och marknadsstöd) och pelare II (landsbygdsprogrammet). Målen för den gemensamma jordbrukspolitiken är ännu inte fastställda men för närvarande diskuteras ett tvärgående mål, tre allmänna mål och nio specifika mål för politiken. Denna SWOT fokuserar på faktorer som påverkar de specifika och det tvärgående målet. I rapporten diskuterar vi dessutom om målen är tillräckliga och relevanta i förhållande till den gemensamma jordbrukspolitikens allmänna mål samt i relation till andra svenska mål (se kapitel 2).

1.1.a Tvärgående mål

Det tvärgående målet för den gemensamma jordbrukspolitiken är följande:

> Modernisering av sektorn genom främjande av kunskap, innovation och digitalisering i jordbruk och landsbygder.

1.1.b Allmänna mål

För att nå det tvärgående målet ska stöd och åtgärder som politiken innehåller syfta till att ytterligare förbättra den hållbara utvecklingen av jordbruk, livsmedel och landsbygder. De ska bidra till att nedanstående allmänna mål uppnås:

A. Främja en smart, uthållig och diversifierad jordbrukssektor som garanterar livsmedelssäkerhet.
B. Stödja miljövård och klimatåtgärder och bidra till EU:s miljö- och klimatmål.
C. Förbättra den socioekonomiska strukturen i landsbygdsområdena.

1.1.c Särskilda mål

Följande nio mål ska bidra till uppfyllandet av de tre allmänna målen:

1. Stödja jordbruksinkomster som det går att leva på och jordbrukets motståndskraft i unionen för att förbättra livsmedelstryggheten.
2. Öka konkurrenskraften och marknadsorienteringen, med ett större fokus på forskning, teknik och digitalisering.
3. Förbättra jordbrukarnas position i värdekedjan.
4. Bidra till begränsning av och anpassning till klimatförändringar samt till hållbar energi.
5. Främja hållbar utveckling och effektiv förvaltning av naturresurser som vatten, mark och luft.
6. Bidra till att skydda den biologiska mångfalden, stärka ekosystemtjänster samt bevara livsmiljöer och landskap.
7. Locka unga jordbrukare och underlätta affärsutveckling i landsbygdsområden.
8. Främja sysselsättning, tillväxt, social delaktighet och lokal utveckling i landsbygdsområden, inbegripet bioekonomin och hållbart skogsbruk.
9. Se till att EU:s jordbruk svarar bättre på samhällets krav på livsmedel och hälsa, inbegripet säkra, näringsriktiga och hållbara livsmedel, matsvinn samt djurskydd.

1.2 Metod

SWOT-analysen har strukturerats utifrån de nio särskilda målen ovan. Analysen identifierar således ett antal faktorer som påverkar förutsättningarna att nå dessa nio mål. De kan delas in i faktorer som å ena sidan underlättar respektive försvårar uppfyllandet av mål och å andra sidan är interna respektive externa.

De *interna* faktorerna kan aktören själv påverka, de beskriver vilka *styrkor (S för strengths)* respektive *svagheter (W för weaknesses)* som aktören själv har. Styrkorna underlättar måluppfyllelsen och svagheterna försvårar.

De *externa* faktorerna kan aktören inte påverka själv. De beskriver vilka *möjligheter (O för opportunities)* respektive *hot (T för threats)* som omvärldsförhållandena innebär. Möjligheterna underlättar måluppfyllelsen och hoten försvårar.

	Faktorer som underlättar uppfyllandet av målet	Faktorer som försvårar uppfyllandet av målet
Interna faktorer	**Styrkor**	**Svagheter**
Externa faktorer	**Möjligheter**	**Hot**

Processen med att identifiera SWOT-faktorer har genomförts i flera steg:

1. Jordbruksverket arbetade fram ett första utkast.
2. SWOT-faktorerna diskuterades på en workshop med en bred grupp av externa intressenter.[1] Workshopen syftade till att
   a) komplettera listan med SWOT-faktorer
   b) bistå med källhänvisningar till SWOT-faktorerna
   c) bistå med bedömningar av regionala och sektoriella variationer.
3. Jordbruksverket bearbetade workshopmaterialet inklusive kompletteringar från externa intressenter via e-post.
4. Näringsdepartementet anordnade ett sakråd med en bred grupp av externa intressenter.[2] Huvudsyftet med detta sakråd var att ytterligare komplettera SWOT med regionala och branschspecifika faktorer. Inbjudna organisationer framgår av bilagan.
5. Jordbruksverket levererade ett slutligt förslag[3] till SWOT.
6. Departementet tog sedan över dokumentet och höll ytterligare ett sakråd den 1 oktober 2019. De stämde också av med kommissionen.
7. Jordbruksverket levererade kompletteringar i december 2019 och i maj 2020.

I kapitel 4 i denna rapport presenterar vi de SWOT-faktorer som identifierats.

1.3 Avgränsningar

Denna SWOT beaktar huvudsakligen mål och SWOT-faktorer på en generell nivå. Det är en medveten förenkling, som kan vara acceptabel i många fall. Men, i andra fall är det just skillnader i förutsättningar mellan exempelvis landsändar, sektorer, typer av landsbygd, naturtyper, kön eller etnicitet som utgör grunden för att det finns behov av politiska insatser. SWOT-analysen beaktar endast de fall där regionala eller sektoriella variationer har

[1] Inbjudna till workshop finns i bilaga 1.

[2] Inbjudna till sakrådet finns i bilaga 2.

[3] Jordbruksverkets uppdrag var att ta fram ett utkast till SWOT-analys, vilket har resulterat i detta förslag. När förslaget levererats till Näringsdepartementet kan ytterligare justeringar komma att ske under det fortsatta arbetet.

väsentlig betydelse men gör ingen fördjupad analys av sådana variationer för varje SWOT-faktor.

Vidare görs inte någon genomgående avvägning av vilka faktorer som kan bedömas ha stor eller liten betydelse för möjligheten att nå olika mål eller någon avvägning mellan vilka mål som bör prioriteras.

När vi använder begreppet ”jordbruk” så inkluderar vi också trädgårdsnäringen (frukt, bär, grönsaker och prydnadsväxter), om det inte uttryckligen står något annat i texten. Däremot ingår inte skog, fiske, hästverksamhet eller rennäring i begreppet såsom vi använder det här.

Definitionen av landsbygd är komplicerad. Enligt SCB är befolkningen på landsbygden de som bor utanför tätort, vilket vi använder i vissa kartor (se 3.1.f). För uppföljning och utvärdering brukar det däremot krävas en definition som befinner sig på en lämplig administrativ nivå för att det ska vara möjligt att göra bra analyser med tillräckligt statistiskt underlag. Därför baseras SWOT-analysen mer på en kommunindelning i olika regiontyper.[4]

1.4 Disposition och läsanvisningar

Kapitel 2 redogör för svenska mål och program som berör jordbruket, livsmedelssektorn eller landsbygderna, och kopplar detta till mål på EU-nivå och global nivå.

Kapitel 3 ger en övergripande bild över det svenska jordbruket.

Kapitel 4 är baserat på de särskilda målen i kommissionens förslag till planförordning. Texten under varje mål inleds med en sammanfattning, följt av en nulägesbeskrivning samt SWOT-faktorer för varje mål.

[4] Tillväxtanalys (2014). *Bättre statistik för en bättre regional- och landsbygdspolitik.* Rapport 2014:4

Tabell 1. Målstruktur

Allmänna mål	**Särskilda mål**	**Behandlas i avsnitt**
1. Främja en smart, resilient och diversifierad jordbrukssektor som garanterar livsmedelssäkerhet	1. Stödja jordbruksinkomster som det går att leva på och jordbrukets motståndskraft i unionen för att förbättra livsmedelstryggheten.	4.1.a
	2. Öka konkurrenskraften och marknadsorienteringen, med ett större fokus på forskning, teknik och digitalisering.	4.1.b
	3. Förbättra jordbrukarnas position i värdekedjan.	4.1.c
2. Stödja miljövård och klimatåtgärder och bidra till EU:s miljö- och klimatmål.	4. Bidra till begränsning av och anpassning till klimatförändringar samt till hållbar energi.	4.2.a
	5. Främja hållbar utveckling och effektiv förvaltning av naturresurser som vatten, mark och luft.	4.2.b
	6. Bidra till att skydda den biologiska mångfalden, stärka ekosystemtjänster samt bevara livsmiljöer och landskap	4.2.c
3. Förbättra den socioekonomiska strukturen i landsbygdsområdena.	7. Locka *och underlätta för* unga jordbrukare och underlätta affärsutveckling i landsbygdsområden.	4.3.a
	8. Främja sysselsättning, tillväxt, *jämställdhet,* social delaktighet och lokal utveckling i landsbygdsområden, inbegripet bioekonomin och hållbart skogsbruk	4.3.b
	9. Se till att EU:s jordbruk svarar bättre på samhällets krav på livsmedel och hälsa, inbegripet säkra, näringsriktiga och *hållbart producerade* livsmedel, matsvinn samt djurskydd.	4.3.c
4 Modernisering av sektorn genom främjande av kunskap, innovation och digitalisering i jordbruk och landsbygder	Tvärgående mål	4.4

2 Mål att beakta för Sverige

SWOT-analysen är främst inriktad på målen i den kommande gemensamma jordbrukspolitiken. Det finns även många andra mål och strategier som vi i Sverige behöver förhålla oss till. Här beskrivs översiktligt sådana mål inom områdena konkurrenskraft, miljö och klimat samt landsbygdsutveckling.

FN:s globala hållbarhetsmål (Agenda 2030) är en gemensam utgångspunkt för Sveriges arbete med alla mål i den gemensamma jordbrukspolitiken. De globala målen är integrerade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. De tre hållbarhetsdimensionerna hör ihop. Välfungerande ekosystem är en förutsättning för mänskligt välstånd och ekonomisk utveckling.

I regeringens handlingsplan för 2018-2020 konstateras att Sverige genom nationellt och internationellt ledarskap ska vara drivande i genomförandet av Agenda 2030 och målen för hållbar utveckling. Planen identifierar 6 fokusområden, varav ett är en hållbar och hälsosam livsmedelskedja. Inom detta fokusområde anges bl.a. att en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja som underlättar för hållbara och hälsosamma matvanor ska främjas.

2.1 Svenska mål relaterade till området konkurrenskraftigt jordbruk

2.1.a Livsmedelsstrategin ett viktigt politiskt instrument

I Sverige fattades år 2017 ett politiskt beslut om en livsmedelsstrategi. Livsmedelsstrategin består av ett övergripande mål och tre strategiska mål, där jordbrukets konkurrenskraft har en central roll. Det övergripande målet för livsmedelsstrategin är en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Produktionsökningen, både konventionell och ekologisk, bör svara mot konsumenternas efterfrågan. En produktionsökning skulle kunna bidra till en ökad självförsörjningsgrad av livsmedel. Sårbarheten i livsmedelskedjan ska minska.

Målet för det strategiska området om regler och villkor är att utformningen av regler och villkor ska stödja målet om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där produktionen ökar. Detta genom ändamålsenliga skatter och avgifter, regelförenklingar, administrativa lättnader och andra åtgärder för att stärka konkurrenskraften och lönsamheten.

Målet för det strategiska området om konsument och marknad är att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader.

Målet för det strategiska området om kunskap och innovation är att stödja kunskaps- och innovationssystemet för att bidra till ökad produktivitet och innovation i livsmedelskedjan samt hållbar produktion och konsumtion av livsmedel.

2.2 Svenska mål relaterade till området miljö och klimat

Det finns ett stort antal nationella och internationella miljö- och klimatrelaterade mål vars uppfyllelse påverkas av en levande landsbygd som bidrar till att förvalta natur- och kulturmiljöer. De främsta av dessa mål är de av den svenska riksdagen beslutade svenska miljömålen som består av 16 miljökvalitetsmål och ett övergripande generationsmål[5]. Målbilden och relationen mellan olika mål inom miljö och klimat är ofta komplex. Många mål återfinns i flera dokument och kan vara formulerade på delvis olika sätt. Många av dem bygger på de EU-rättsakter som räknas upp i bilaga XI till planförordningen. De svenska miljömålen är Sveriges sätt att arbeta med nationella och internationella åtaganden inom miljöområdet. Här följer en förenklad sammanfattning av generationsmålet och några av de svenska miljökvalitetsmål som är relevanta för jordbrukspolitiken:

- **Generationsmålet**
  Generationsmålet är det övergripande målet som visar inriktningen för Sveriges miljöpolitik. Målet visar på den samhällsomställning som krävs för att vi till kommande generationer ska kunna lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Generationsmålet är vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället. Arbetet för att nå generationsmålet sker främst inom de 16 miljökvalitetsmålen.
- **Begränsad klimatpåverkan**
  Nettoutsläppen av växthusgaser till atmosfären ska minska. Detta kan åstadkommas genom såväl minskade bruttoutsläpp av växthusgaser som genom ökad inlagring av kol.
- **Ett rikt odlingslandskap och Ett rikt växt- och djurliv**
  Dessa mål syftar främst till att bevara biologisk mångfald, kulturmiljöer och förutsättningar för friluftslivet samt att ekosystemtjänster vidmakthålls. Ett rikt odlingslandskap innebär också att bevara jordbruksmarkens produktionsförmåga samt innefattar även bevarande av husdjurs och odlade växters genetiska resurser.
- **Ingen övergödning**
  Tillförseln av kväve och fosfor till sjöar och vattendrag samt Sveriges omgivande hav ska inte vara större än vad som fastställts i nationella mål och internationella konventioner. Tillförseln av nitrat, och fosfor från jordbruksmark och utsläpp av ammoniak från jordbruket behöver minska.
- **Giftfri miljö**
  Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna.

[5] Sveriges miljömål, 2019. Webbsida http://sverigesmiljomal.se/miljomalen/

- **Grundvatten av god kvalitet**
  Tillgången ska säkras långsiktigt och gäller både mängd och kvalitet på vatten. Dessutom ska effekterna av torka och översvämningar mildras.
- **Myllrande våtmarker**
  Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden. Ett stort antal växter och djur är beroende av olika våtmarker. Många hotade eller missgynnade arter är kopplade till dessa naturmiljöer. En orsak är att stora arealer våtmark har torrlagts och förstörts i Sverige sedan början av 1800-talet.
- **Levande skogar**
  Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas. Mer än halva Sveriges yta täcks av skog. Skogen erbjuder unika livsmiljöer för djur och växter, är en viktig källa till förnybara råvaror och är värdefull för friluftsliv och rekreation.
- **Storslagen fjällmiljö**
  Fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen ska bedrivas med hänsyn till dessa värden och så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar. Fortsatt renskötsel liksom annan djurhållning behövs för att bevara ett vidsträckt och betespräglat fjällandskap som erbjuder livsmiljöer för många arter. Samtidigt måste rennäringens behov av stora sammanhängande betesområden balanseras mot behovet av anläggningar för bland annat friluftsliv, naturturism, vindkraft och mineralbrytning.

Det regionala samarbetet kring Östersjön är av särskild vikt för Sverige. Inom EU arbetar vi med den så kallade Östersjöstrategin som bland annat handlar om att rena havet och förebygga effekterna av klimatförändringarna. Vi arbetar också med den så kallade Baltic Sea Action Plan (kopplat till HELCOM) där även andra angränsande länder är med i samarbetet.

2.3 Svenska mål relaterade till området landsbygdsutveckling

2.3.a Landsbygdspropositionen håller samman politiken för landsbygderna

Landsbygdspropositionen[6] lägger grunden för en sammanhållen politik för Sveriges landsbygder och innehåller ett övergripande mål och tre delmål.

Det övergripande målet i landsbygdspropositionen är en livskraftig landsbygd med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd som leder till en långsiktigt hållbar utveckling i hela landet. Detta innefattar landsbygdernas förmåga att ta till

[6] *En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder – för ett Sverige som håller ihop*. Prop. 2017/18 179.

vara förutsättningarna för företagsamhet och sysselsättning är långsiktigt hållbar, samtidigt som miljömålen nås. Landsbygderna ska bidra till att stärka Sveriges konkurrenskraft i en utveckling mot en cirkulär, biobaserad och fossilfri ekonomi och till ett hållbart nyttjande av naturresurserna samt till att relevanta miljömål uppfylls.

De tre delmålen har som syfte att integrera tre dimensioner av hållbar utveckling. Delmålen ligger även i linje med FN:s strategi för hållbar utveckling, Agenda 2030.

Delmål 1: Landsbygdernas förmåga att ta till vara förutsättningarna för företagsamhet och sysselsättning ska vara långsiktigt hållbar, samtidigt som miljömålen nås. Landsbygderna ska bidra till en positiv utveckling av Sveriges ekonomi.

Delmål 2: Landsbygderna ska bidra till att stärka Sveriges konkurrenskraft i en utveckling mot en cirkulär, biobaserad och fossilfri ekonomi och till ett hållbart nyttjande av naturresurserna samt till att relevanta miljömål uppfylls.

Delmål 3: Likvärdiga förutsättningar för människor att arbeta, bo och leva i landsbygderna.

Utöver landsbygdspolitiken bör också den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 beaktas.

2.3.b Konsumenterna förväntar sig hög kvalitet

Sverige strävar efter att konsumenterna ska ha tillgång till säkra livsmedel som uppfyller de krav som konsumenterna förväntar sig. Det finns flera strategier och propositioner som är av betydelse i sammanhanget. Framför allt kännetecknas våra ambitioner av följande:

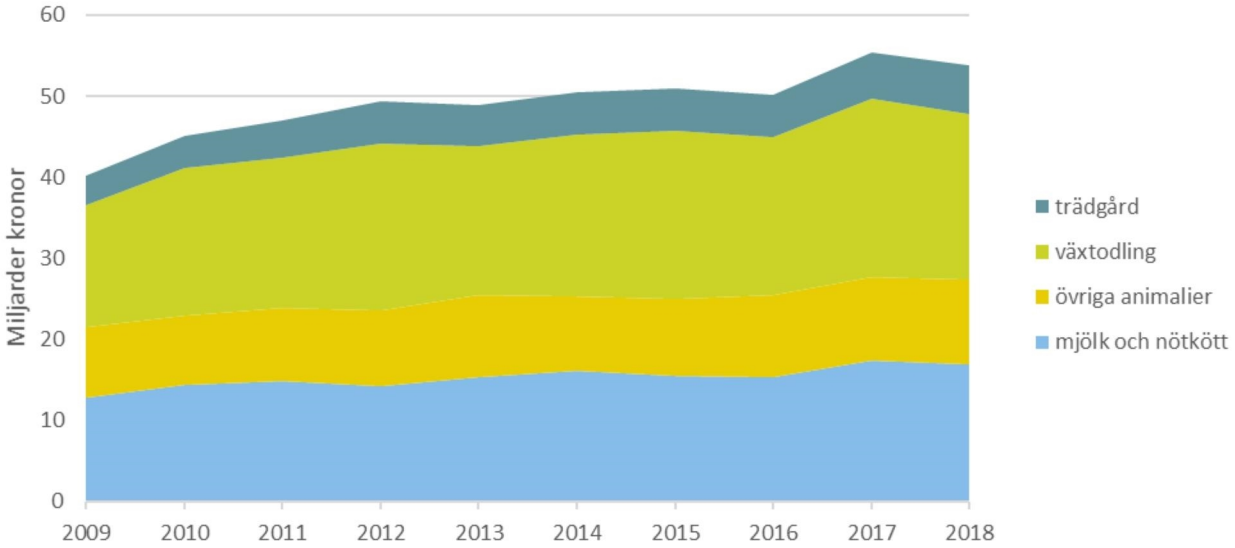
- **Bevara möjligheten till effektiv behandling av bakteriella infektioner**
  Minska risken för antibiotikaresistens för att möjliggöra fortsatt effektiv behandling hos såväl människor som djur.
- **Produktionen, konsumtion och export av ekologiska produkter bör öka**
  Ekologisk odling kan ses som en metod, eller ett medel, för att uppnå en rad andra tillståndsmål.
- **Upprätthålla höga standarder för djurskydd**
  Konsumenterna förväntar sig att vi upprätthåller höga standarder för djurskydd inom jordbruket.
- **Minska matsvinnet i alla led**
  Den svenska handlingsplanen förespråkar satsningar på samarbete, forskning och innovation, samt på att förändra konsumenternas beteende.

3 Sveriges jordbruk

Detta kapitel ger en övergripande bild av det svenska jordbruket. Denna kompletteras med nulägesbeskrivning för vart och ett av de nio särskilda målen i SWOT-analysen i kapitel 4.

3.1 Övergripande nulägesbeskrivning

Sveriges jordbruk producerar varor värda omkring 53 miljarder kronor om året. Omkring en tredjedel av detta utgörs av mjölk och nötkött. Växtodling utom trädgård utgör omkring 40 procent, och de återstående 30 procenten kommer framför allt från gris- och fjäderfäkött samt från trädgårdssektorn.

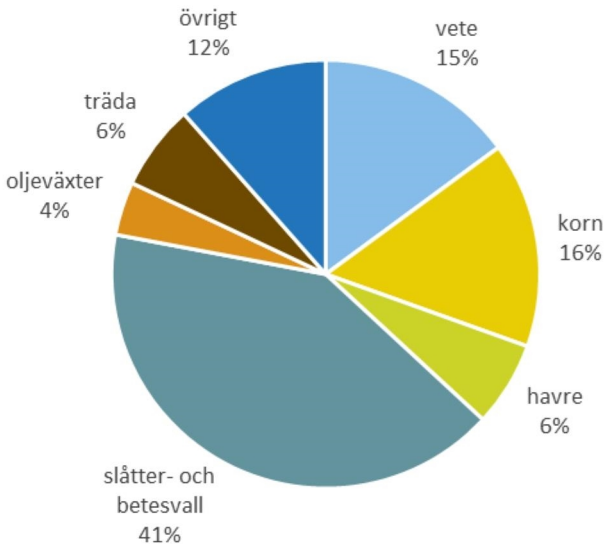

Figur 1. Produktionsvärde 2009-2018, miljarder kronor
Källa: Jordbruksverket

Det sammanlagda produktionsvärdet hade en positiv utveckling fram till år 2017. Nedgången under 2018 kan förklaras av svår torka i landet det året.

3.1.a Betesvall och spannmål dominerar åkerarealen

Arealen jordbruksmark har legat ganska stabilt kring 3 miljoner hektar de senaste tio åren. Av detta är 2,6 miljoner hektar åkermark. Åkermarken används framför allt till slåtter- och betesvall, vete och korn. Sverige har under föregående och nuvarande programperiod haft en ökande kvot av permanent gräsmark i landet.

Figur 2 Åkermarkens användning 2018
Källa: Jordbruksverket

I de grova drag som figuren ovan visar har markanvändningen inte ändrats nämnvärt de senaste tio åren. På detaljerad nivå pågår dock en del förändringar. Till exempel minskar odlingen av sockerbetor, potatis och energiskog samtidigt som odlingen av majs och grönfoderväxter ökar. En annan förändring är att rapsen i allt större utsträckning sås på hösten.

3.1.b Mjölk- och nötköttsproduktion dominerar animalieproduktionen

Mjölk och nötkött är viktiga produkter i det svenska jordbruket. De hänger dessutom nära samman, eftersom omkring 60 procent av det svenska nötköttet kommer från djur från mjölkproduktionen. Antalet nötkreatur är ungefär detsamma nu som för tio år sedan, omkring 1,5 miljoner djur. Antalet mjölkkor har dock minskat med tio procent under den perioden, samtidigt som antalet kor för uppfödning av kalvar har ökat.

Mjölkkobesättningarna ökar snabbt i storlek. År 2016 hade den genomsnittliga mjölkko-besättningen 85 kor. Det är mer än dubbelt så många som motsvarande siffra tretton år tidigare; år 2003 var det genomsnittliga antalet kor 41 djur per gård. Kvantiteten invägd mjölk har dock en nedåtgående trend under de senaste tio åren, och svenska produkter tappar andelar av hemmamarknaden gentemot importen. År 2018 var den svenska andelen av förbrukningen[7] nere på 72 procent.

Fårnäringen är liten i Sverige. Antalet får har ökat något under den senaste tioårsperioden och är nu strax under 300 000 djur. Antalet företag med får har också ökat, så det genomsnittliga antalet djur per gård har inte ändrats nämnvärt de senaste tio åren. Näringen

[7] Med förbrukning avses konsumtion i slaktad vikt.

är tämligen småskalig. I genomsnitt har en gård omkring 30 vuxna djur. Mer än hälften av djuren finns dock på gårdar med mer än 49 vuxna djur.

Produktionen av **griskött** har länge haft en nedåtgående trend i Sverige, framför allt på grund av hård konkurrens från utlandet. Sedan några år tillbaka har dock konsumenternas efterfrågan på svenskt griskött växt tydligt och detta har lett till ökad produktion både år 2017 och år 2018. Låg användning av antibiotika och god djurvälfärd är mervärden som finns i den svenska grisproduktionen och som konsumenter uppskattar alltmer.

Samtidigt som konsumtionen av svenskt griskött stiger i Sverige så minskar den totala konsumtionen av griskött sedan flera år tillbaka. Det är importerat griskött som står för hela minskningen. Sammantaget leder detta till att andelen svenskt griskött ökar.

Äggproduktion bedrivs av omkring 3 000 företag. Den svenska äggproduktionen har ökat stadigt under den senaste tioårsperioden och andelen svenska ägg av den totala förbrukningen är över 90 procent. Detta är betydligt mer än för fågelkött. Den höga andelen beror på en kombination av att färska svenska ägg är en självklarhet för många svenska hushåll och att vi sedan EU-inträdet har ett skydd mot import av färska ägg för direktkonsumtion som inte kan intygas komma från salmonellafria besättningar i andra länder.

Även produktionen av **fågelkött** ökar och är den typ av animalieproduktion som ökat mest de senaste decennierna. År 2014 producerades för första gången mer fågelkött än nötkött i Sverige. Svenska produkter har nästan 70 procent av marknaden. Liksom för gris- och nötkött har svenskarnas växande intresse för svenska mervärden, som låg antibiotika-förbrukning och god djurvälfärd, påverkat andelen svensk matfågel av förbrukningen positivt de senaste åren. Fågelkött produceras av ganska få företag. Antalet är omkring 200 om man inkluderar småföretagen.

3.1.c Trädgårdssektorn producerar betydande värden på liten yta

Trädgårdsodlingen är en relativt kapital-, arbets- och kunskapsintensiv gren av jordbruket, som producerar betydligt högre värden per ytenhet än jordbruket i allmänhet. Under år 2017 nyttjades drygt 13 600 hektar på friland och knappt 310 hektar växthusyta till just trädgårdsodling i Sverige. På dessa ytor producerade 1 952 företag trädgårdsprodukter värda mer än 5,3 miljarder kronor. Det innebär att 3 procent av de svenska jordbruksföretagen producerade omkring 10 procent av alla jordbruksprodukters samlade värde på 0,5 procent av den tillgängliga åkermarken.

Trädgårdsodlingen utgör en komplex bransch och består av företag med en rad olika inriktningar, odlingsformer och förutsättningar. Här finns allt från stora specialiserade växthusföretag med fokus på någon enskild gröda, till små företag som bedriver både växthus- och frilandsodling av såväl köks- som prydnadsväxter vid sidan av animalieproduktion och spannmålsodling.

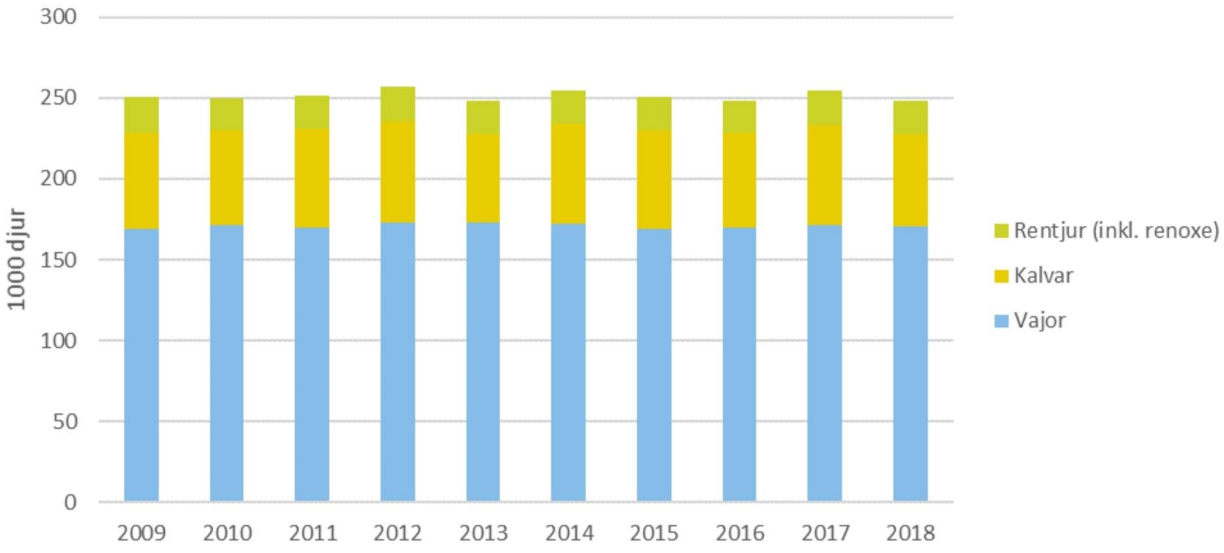
Precis som det svenska jordbruket i övrigt, har trädgårdsodlingen upplevt en kraftig strukturrationalisering. Sedan år 1990 har antalet företag minskat till färre än hälften, medan odlingsarealerna är mer eller mindre oförändrade.

Produktionen består till större delen av frilandsodlade grönsaker. Produktionen består av många olika produkter, men morötter och lök står för de största volymerna. I växthusen odlas i första hand prydnadsväxter, gurka och tomat. Frukt- och bärodlingen domineras av äpplen och jordgubbar.

En mycket stor del av frilandsodlingen bedrivs i de sydligaste delarna av Sverige. Också växthusodlingen sker till största delen i söder, men omkring 25 procent av odlingen sker i Svealand.[8]

3.1.d Rennäringen är förbehållen samerna

Renskötseln är en samisk näring som i Sverige är förbehållen samerna. All rennäring bygger på det fria naturbetet eftersom renar är vandringsdjur. Det finns cirka 4 600 renägare (som äger minst en ren), varav 85 procent bor i Norrbottens län. 40 procent är kvinnor. Antalet renar i Sverige varierar mellan 225 000 och 280 000 i vinterhjord.

Figur 3 Antal renar i Sverige, 1000 djur
Källa: Sametinget

Rennäringen är beroende av stora betesarealer eftersom renarna rör sig efter årstidsväxlingarna. För vandringarna mellan olika betesmarker utnyttjar renen bestämda vandringsleder. Under vissa tider på året, framför allt i samband med kalvmärkning, höstslakt och flytt till vinterbetesområdena, samlar renskötarna renarna i större hjordar som drivs efter urgamla flyttleder. Det är nästan omöjligt att ändra en flyttled eftersom renarna är

[8] Jordbruksverket (2017). Statistikrapport 2017:02 (uppdaterad med data från 2017).

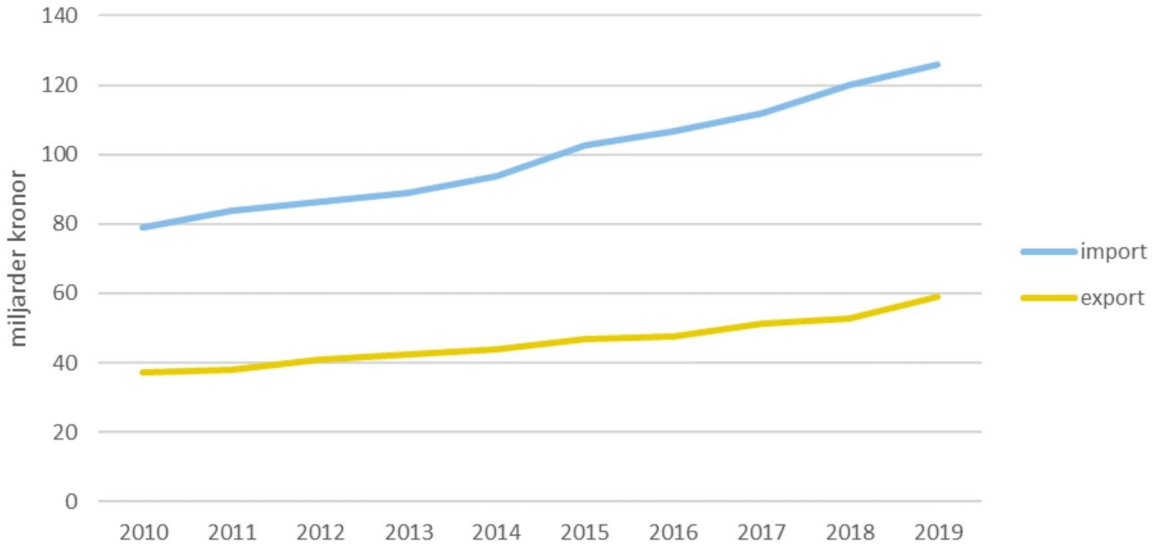
lättskrämda vanedjur. I vissa områden är flyttlederna avskurna av exempelvis industriaktiviteter, bilvägar och järnvägar. Då måste renarna fraktas till nya betesområden med lastbil.

Renslakten ger omkring 1,4 miljoner ton om året. Priset till uppfödaren har ökat markant de senaste åren, och har på senare tid legat över 65 kronor per kilo. För tio år sedan låg priset vanligen omkring 50 kronor per kilo.[9]

3.1.e Sverige är nettoimportör av jordbruksprodukter och livsmedel

Sverige importerar jordbruksprodukter och livsmedel till ett betydligt större värde än vad vi exporterar. Under år 2018 uppgick importen till 120 miljarder kronor och exporten till 53 miljarder kronor.[10]

Både importen och exporten ökar stadigt. De senaste tio åren har de ökat med nästan 60 procent. Eftersom importen är så mycket större betyder detta att handelsunderskottet inom sektorn ökar stadigt i absoluta tal.

Figur 4 Sveriges import och export av jordbruksprodukter och livsmedel exkl. fisk 2010–2019, miljarder kronor
Källa: SCB

Importen består framför allt av vin, kött, mejeriprodukter samt frukt och grönsaker. Viktiga exportprodukter är vodka, olika förädlade livsmedel, vegetabiliska fetter och mjölkpulver.

[9] Sametingets webbplats, hämtat 7 maj 2019.

[10] SCB. Jordbruks- och livsmedelsproduktion syftar här på KN-nummer 1-24, utom nr 3 (fisk).

3.1.f Stora regionala skillnader

Olika förutsättningar för odling

Det är mycket olika förutsättningar för jordbruk i olika delar av Sverige. Skånska jordbrukare arbetar på samma breddgrad som jordbrukare i Danmark, medan det nordligaste jordbruket i Sverige ligger norr om polcirkeln. Terräng, arrondering och jordmån varierar också mellan olika regioner. På slättlandet i söder och runt de stora sjöarna är förutsättningarna bra och jordarna ger god avkastning (omkring 6 500 kg per hektar för vårkorn, över 8 000 kg per hektar för vårvete). I skogs- och mellanbygder är avkastningen sämre och där dominerar den grovfoderbaserade animalieproduktionen.

Spannmål och andra grödor odlas i första hand där förutsättningarna är bäst. Drygt hälften av åkerarealen finns på slättmarkerna i södra och mellersta Sverige. En dryg tredjedel finns i skogs- och mellanbygd i samma region. Endast en tiondel av åkermarken finns i norra Sverige. I slättbygden finns också större delen av produktionen av ägg samt gris- och fjäderfäkött, vilket innebär att djuren finns nära odlingen av foderspannmål.

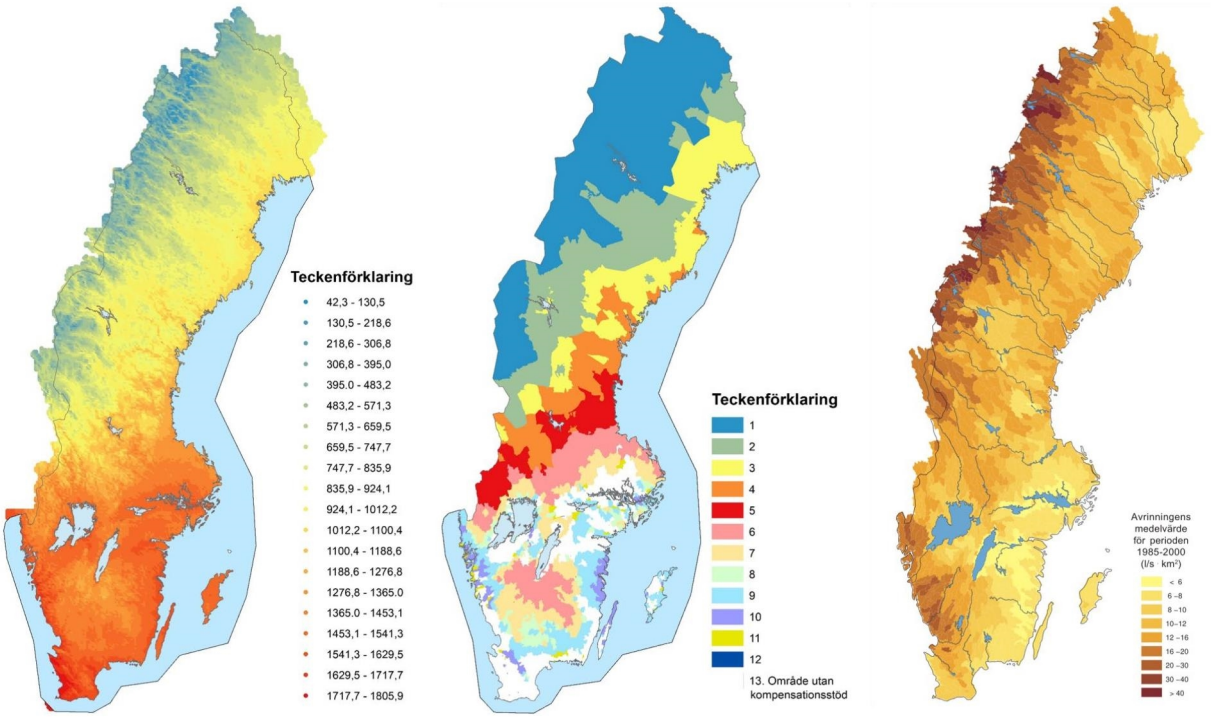
För betesmarkerna är fördelningen nästan den motsatta när det gäller slätt- respektive skogs- och mellanbygd i södra och mellersta Sverige. Omkring två tredjedelar av betesmarkerna finns i skogs- och mellanbygd, medan en dryg fjärdedel finns på slättmarkerna, och omkring 8 procent i norra Sverige. De här andelarna har inte ändrats nämnvärt de senaste tio åren. Vallen ligger också i första hand i skogs- och mellanbygd eller i norra Sverige. Eftersom produktionen av mjölk, nötkött och fårkött till övervägande del är baserad på grovfoder så ligger en stor del av de sektorerna i skogs- och mellanbygderna.

Kartorna nedan illustrerar de stora geografiska skillnaderna på två sätt:

Den vänstra kartan visar temperatursumman under vegetationsperioden i hela landet.[11] Ju längre norrut man kommer, desto kallare är det och desto kortare är vegetationsperioden. Det är därför mycket stora skillnader mellan olika landsändar. Om temperatursumman är under 1500 grader anses det påverka odlingsförutsättningarna.

Den mellersta kartan visar olika stödområden inom kompensationsstödet 2014–2020. Endast de vita områdena är de som inte anses behöva någon form av kompensation för sämre naturgivna förutsättningar. Omkring hälften av jordbruksarealen ligger inom områden som under perioden 2014–2020 fick stöd eftersom de ansågs ligga i områden med sämre förutsättningar för jordbruk.

[11] Temperatursumman beräknas per år som summan av varje dags skillnad mellan dagsmedeltemperaturen och +5 grader under vegetationsperioden. Vegetationsperioden börjar när fem dagar med medeltemperatur över +5 grader inträffat, och slutar när fem dagar med dagsmedeltemperatur under +5 grader har inträffat.

Figur 5 Skillnader i förutsättningar mellan olika regioner - Från vänster: karta som visar temperatursumma under växtperioden (dygnsgrader), karta med indelning i kompensationsstödsområden år 2019 samt karta över medelavrinning (l/s km2)
Källa: Jordbruksverket (vänster, mitten), SMHI (höger)

Det finns även betydande skillnader i vattentillgången i olika delar av landet. Nederbörden är störst i landets västra delar medan avdunstningen främst beror av temperaturen är störst i södra delen av Sverige. Det innebär att risken för vattenbrist och torka är störst i sydöstra Sverige. Avrinningen, det vill säga skillnaden mellan nederbörd och avdunstning är tre till fem gånger större på västkusten än i sydöstra Sverige och upp mot tio gånger höge i fjälltrakterna.[12]

Nötkreaturen är viktiga för områden med sämre produktionsförutsättningar
Jordbruket i skogsbygden och Norrland är starkt beroende av lönsamheten i mjölk- och nötköttsproduktionen, eftersom det finns få andra produktionsinriktningar som kan bedrivas med den låga markkvalitet och det klimat som finns i dessa områden. Exempelvis finns 41 procent av nötkreaturen i skogsbygdsområden, medan dessa områden bara svarar för 28 procent av arealen jordbruksmark i landet. I Norrland medför de låga hektarskördarna att det behövs uppemot dubbelt så stor areal per djur för att producera grovfoder, jämfört med de södra delarna av landet. I Norrland används cirka 80 procent av jordbruksmarken till att producera grovfoder till djuren.

[12] SMHI (2002). *Avrinningen i Sverige.* Faktablad nr 12

Jordbruket domineras av mjölk- och nötköttsproduktion i områden med sämre naturliga förutsättningar för jordbruk. På många håll i dessa områden är de alternativa sysselsättningsmöjligheterna samtidigt färre. En förklaring är att dessa delar av landet är jämförelsevis glest befolkade. Skogsbruk inklusive dess förädlingsled har, relativt sett, stor betydelse för sysselsättningen i skogsbygderna och i Norrland.

4 SWOT-analys

I detta kapitel presenterar vi de SWOT-faktorer som identifierats för vart och ett av de nio särskilda målen samt det tvärgående målet som anges för den gemensamma jordbrukspolitiken. Kapitlet är indelat i tre delar, vilka motsvarar de tre allmänna målen som den gemensamma jordbrukspolitiken slår fast. Under vart och ett av dessa inordnas tre särskilda mål, vilka varit i fokus för SWOT-analysen. Därtill görs en särskild analys med anledning av det tvärgående målet. Varje avsnitt inleds med en nulägesbeskrivning för det särskilda målet.

4.1 Allmänt mål – Främja en smart, motståndskraftig och diversifierad jordbrukssektor för livsmedelstryggheten

Det svenska jordbrukets konkurrenskraft och lönsamhet har utvecklats svagt under de senaste tio åren, jämfört med näringslivet som helhet. Detta beror delvis på en jämförelsevis svag ökning av produktiviteten, som i sin tur är en följd av att satsningar på kunskap och innovation är förhållandevis låg i livsmedelskedjan. Om lönsamheten fortsätter att försämras kommer produktionen fortsätta minska och minska på fler områden än idag.

Primärproducenterna har fått en mer affärsmässig roll i en allt mer diversifierad och dynamisk livsmedelskedja vilket ställer stora krav på förutseende, anpassning och flexibilitet. För att anpassa sig behöver de utveckla sin affärsmässighet, marknadsorientering och produktivitet samt investera i ny teknik, specialisera, diversifiera, öka förädlingsgraden eller hitta nya marknader, nischer och kortare vägar till konsumenter inom eller utom landet.

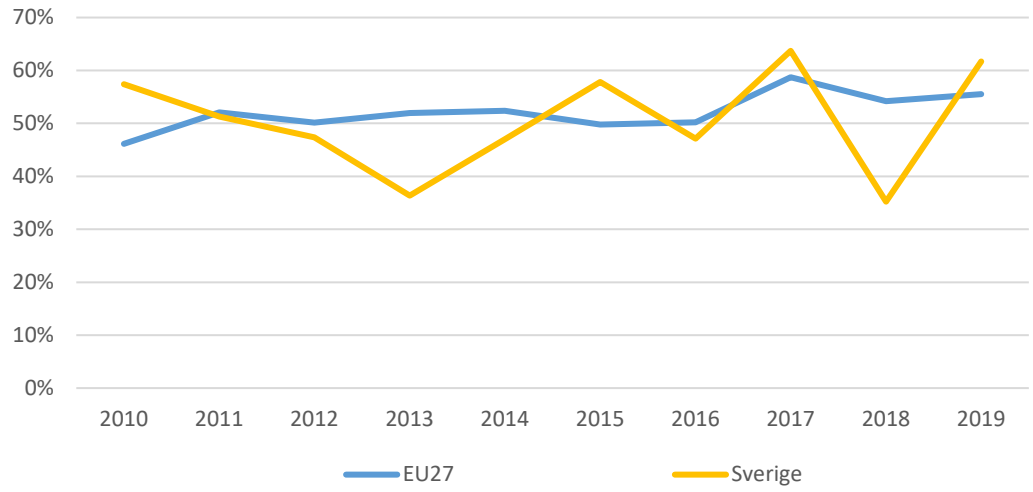
Det är helt avgörande för det enskilda företaget att hitta just sina möjligheter för att utvecklas till ett konkurrenskraftigt företag. Det kan vara dyrt och svårt men det är nödvändigt på sikt, och gäller såväl branscher som enskilda företagare. Hit hör att använda ny kunskap och teknik, exempelvis digitalisering, samt att företagarna lär sig mer om företagsledning och affärsutveckling.

4.1.a Stödja jordbruksinkomster som det går att leva på och jordbrukets motståndskraft i unionen för att förbättra livsmedelstryggheten

Nulägesbeskrivning

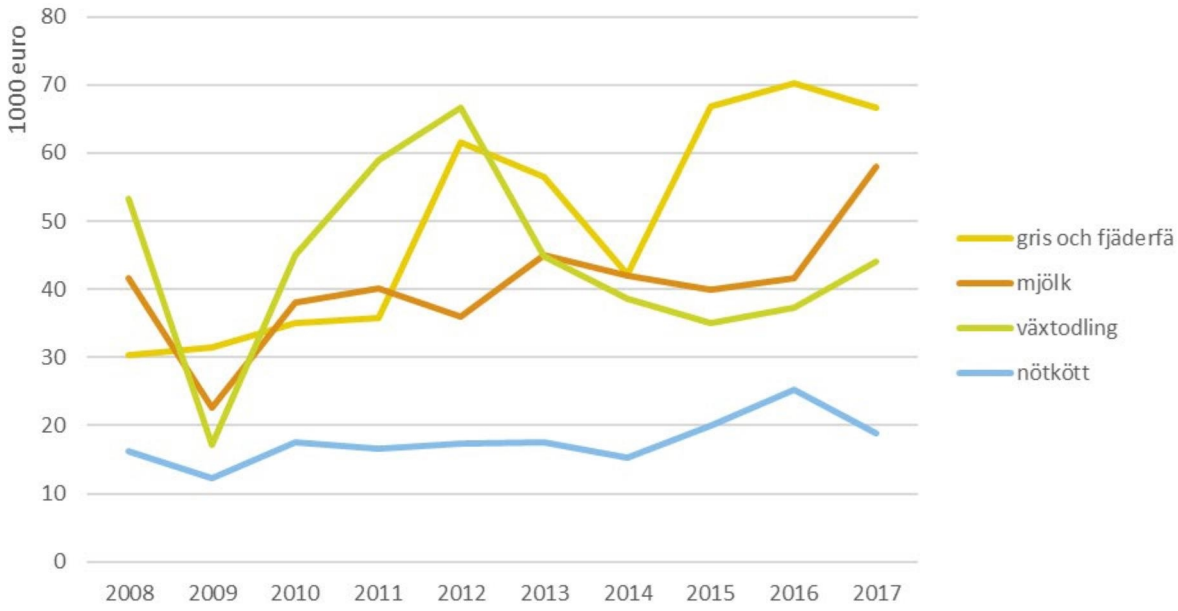
Svag lönsamhet inom jordbruket

Jordbruksföretagen har i genomsnitt en dålig lönsamhet om man jämför med ekonomin som helhet. Den uppskattade timlönen (inklusive stöd) inom jordbruket är i grova drag hälften av vad den är inom hela ekonomin. Genomsnittet för EU är ungefär detsamma.

Figur 6. Timlön (företagsinkomst per obetald AWU) i jordbruket jämfört med hela ekonomin 2010-2019, procent
Källa: Eurostat (kontextindikator C26 samt egen beräkning)

Det är stora skillnader mellan sektorerna. Framför allt uppvisar nötköttsproducenterna genomgående lägre siffror än de andra större sektorerna i landet. Sektorn för gris- och fjäderfäkött har de senaste åren legat nästan tre gånger högre (med undantag för 2014).

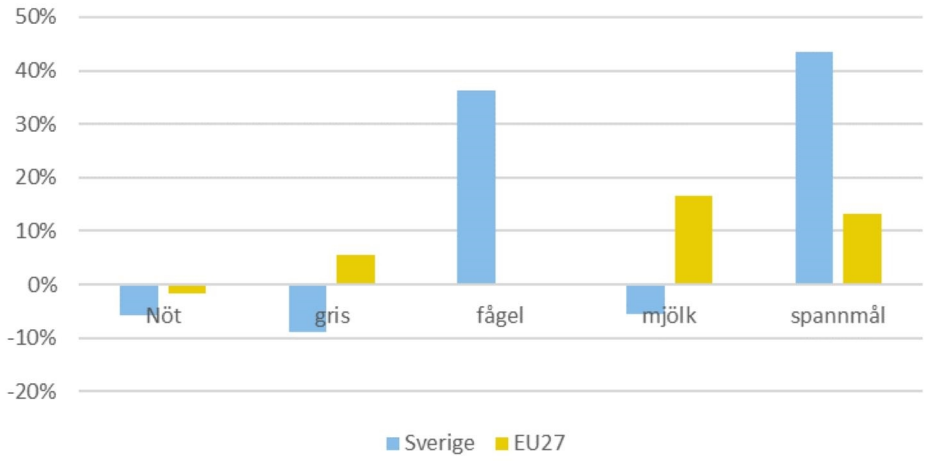

Figur 7. Nettoförädlingsvärde per årsarbetskraft 2008-2017 för valda sektorer, 1000 euro
Källa: FADN, post 15, 45, 49 och 50.

Datan i figuren ovan går bara till 2017. Med tanke på den svåra torkan sommaren 2018 är det troligt att vi skulle ha sett en nedgång i nettoförädlingsvärdet om vi redovisat data också för det året. Figuren inkluderar inte trädgårdssektorn eller lammproduktionen eftersom FADN:s data för dessa sektorer bygger på för få företag för att vara pålitlig.

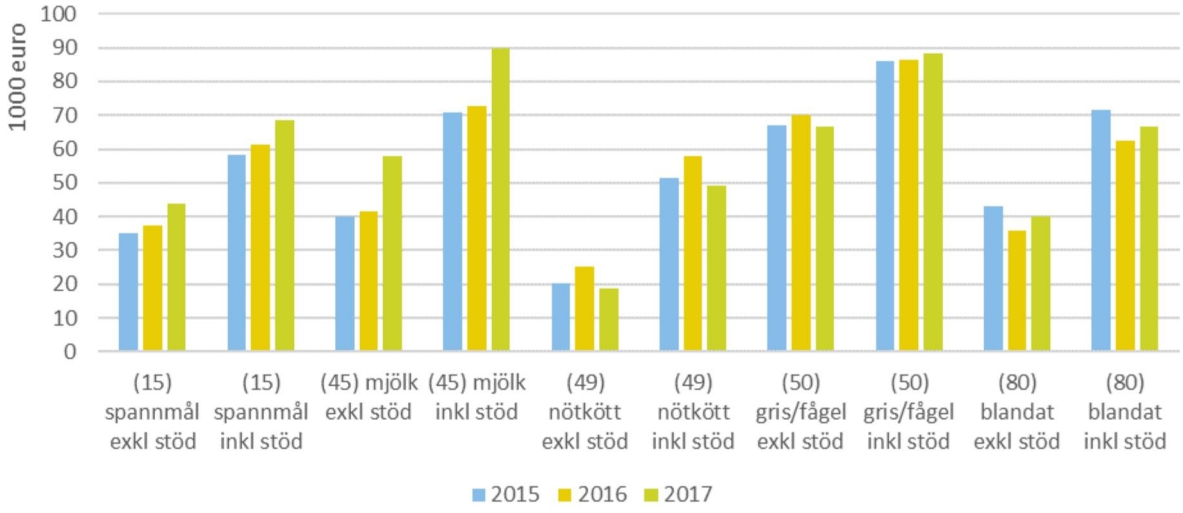
Att det är stora skillnader mellan produktionsgrenarna ser man också om man jämför utvecklingen i Sverige med den i EU som helhet. Om man ser till utvecklingen på tio år så minskar den svenska produktionen av mjölk, nötkött och griskött, samtidigt som EU som helhet haft en betydligt mer positiv utveckling för dessa produkter. Särskilt för mjölk är skillnaden slående; EU-snittet har ökat med 17 procent samtidigt som den svenska produktionen minskat med 5 procent. Samtidigt har den svenska produktionen av matfågel och spannmål sett en betydligt mer positiv utveckling[13].

[13] Eurostat redovisar inga totalsiffror för fågelkött, eftersom några länders data betecknas som konfidentiella. Den genomsnittliga trenden för de länder som det finns data för är en ökning med 13 % under 2015-2019.

Figur 8. Ändring av produktionen i ton från 2010 till 2019 i Sverige och EU27, procent
Källa: Eurostat

Stöden utgör för många företag en betydande del av nettoförädlingsvärdet. Det är dock stora skillnader mellan sektorerna. Framför allt skulle den genomsnittliga nötköttsproducenten ha en mycket svag lönsamhet utan stöden, men även för mjölkproducenter och spannmålsodlare har stöden stor betydelse. För de mindre reglerade sektorerna gris- och fågelkött är stöden inte av samma vikt för den specialiserade produktionen.

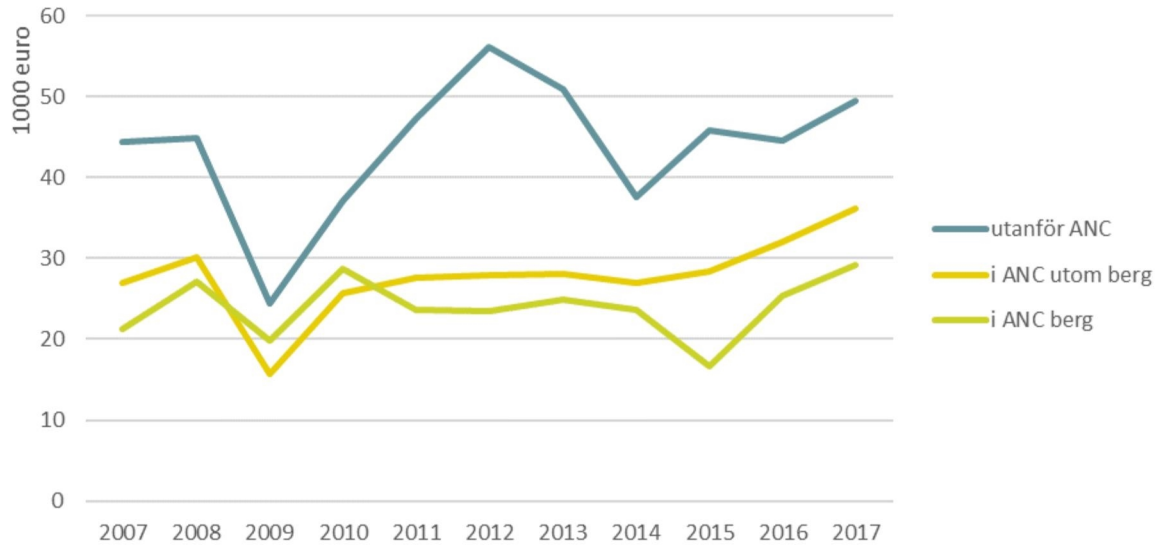
Figur 9. Nettoförädlingsvärde med och utan stöd 2015-2017, 1000 euro
Källa: FADN. "Stöd" i figuren inkluderar inte investeringsstöd.

Figuren ovan visar på genomsnittlig lönsamhet per produktionsgren. Skillnaden är dock stor mellan olika företag, vilket gör att de som har en bättre lönsamhet än genomsnittet har bättre

förutsättningar att fortsätta och även klara större investeringar. De som har lägre lönsamhet över tid har däremot svårare att bedriva en långsiktig produktion och svårare att investera.[14]

Skillnader i lönsamhet mellan olika regioner

Stora delar av Sverige utgörs av skogs- och mellanbygder med ganska dåliga naturliga förutsättningar för jordbruk. Det är inte oväntat att lönsamheten (mätt som nettoförädlingsvärdet) är sämre i områden med sämre naturgivna förutsättningar.

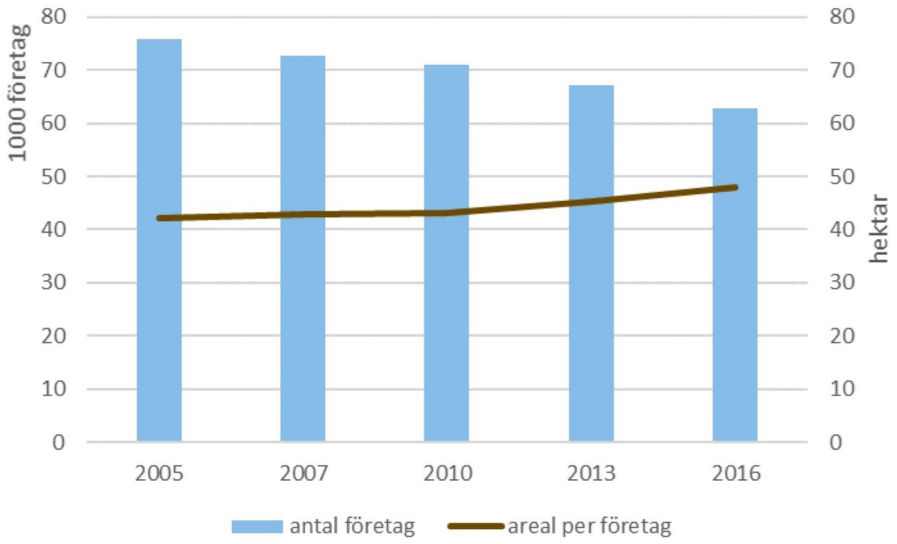
Figur 10. Nettoförädlingsvärde per arbetstidsenhet 2007-2017, 1000 euro
Källa: Farm Accountancy Data Network

Det genomsnittliga nettoförädlingsvärdet har fluktuerat en hel del under perioden, men har oftast legat nästan hälften så högt i områden med naturliga begränsningar (ANC) än i områden med bättre förutsättningar. Man bör komma ihåg att figuren ovan visar just genomsnitt – det är stora skillnader i naturgivna förutsättningar även inom ANC-området, och därmed också i vilken produktion som bedrivs i olika områden. Se avsnitt 3.1.f ovan för detaljer om detta. Kompensationsstödet bidrar alltså till att jämna ut inkomstskillnaderna inom jordbruket.

Företagen blir färre och större

År 2016 fanns det omkring 63 000 jordbruksföretag i Sverige. Antalet minskar snabbt; bara tio år tidigare fanns det över 72 000 företag i landet.

[14] LRF Konsult (2019). *Lantbrukets lönsamhet – november 2019*. Siffrorna avser medelgårdar som bygger på verkliga företag fram till 2018, och prognos för 2019.

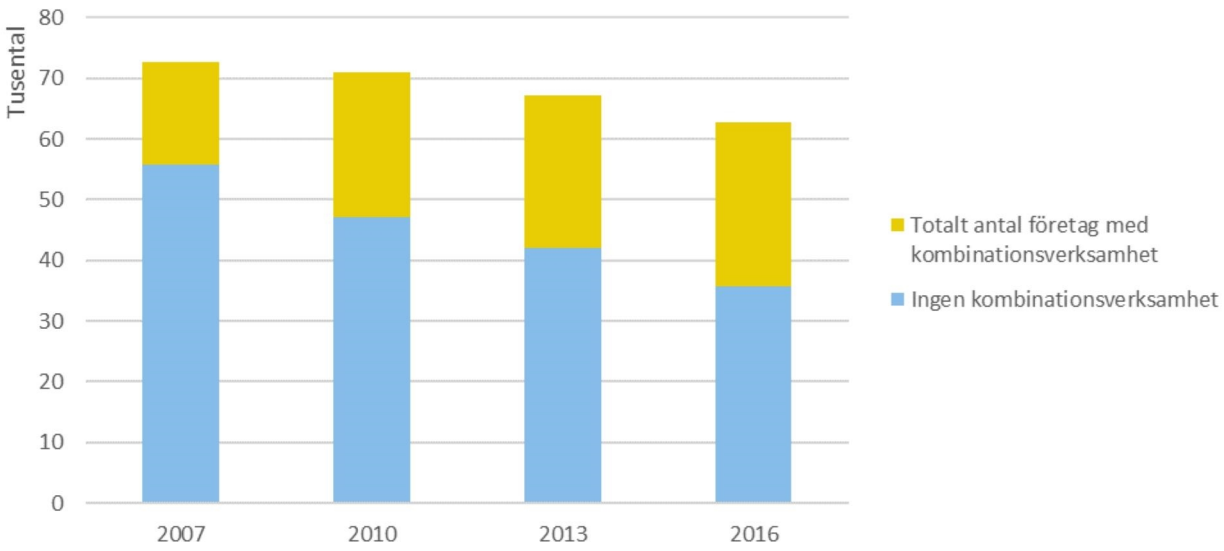
Figur 11. Antal företag och areal per företag 2005-2016
Källa: Eurostat, kontextindikator 17

Samtidigt blir företagen större. Ett genomsnittligt företag brukade år 2016 en areal på 48 hektar, jämfört med 42 hektar tio år tidigare. De företag som har djur har dessutom fler djurenheter. År 2005 hade dessa företag i genomsnitt 43,3 djurenheter, och 2016 hade den siffran ökat till 49,6 djurenheter. Djurtätheten är dock stabil under perioden på 0,57 djurenheter per hektar.

De flesta jordbruksföretagen i Sverige bedrivs på deltid. Många jordbrukare har alltså andra inkomstkällor än jordbruket. Den nedåtgående trenden i antal företag gäller både heltids- och deltidsföretagen. År 2016 fanns totalt omkring 15 500 heltidsföretag och 47 500 deltidsföretag.

Heltidsjordbruken är mycket större än deltidsjordbruken. Under år 2016 brukades 72 procent av jordbruksmarken av den knappa fjärdedel företag som var heltidsjordbruk, vilket innebär att den genomsnittliga arealen åker- och betesmark som brukades av heltidsföretag var nästan åtta gånger så stor som för övriga jordbruksföretag (140 kontra 18 hektar). Heltidsjordbruken växer snabbt. Den genomsnittliga arealen åkermark som brukades av heltidsjordbruk ökade från 97 till 121 hektar mellan åren 2007–2016, samtidigt som andelen större heltidsföretag (som brukade mer än 100 hektar åkermark) ökade från 32 till 42 procent.

Samtidigt som antalet företag har minskat inom jordbruket så har antalet företag med kombinationsverksamhet ökat de senaste tio åren, både som en andel av totalen och i absoluta tal. År 2016 uppgav omkring 43 procent av företagen att de har kombinations-verksamhet. Tio år tidigare var motsvarande siffra bara 23 procent.

Figur 12. Kombinationsverksamhet i jordbruket 2007-2016
Källa: Jordbruksverket

Den vanligaste kombinationen är olika former av entreprenadarbete, framför allt inom jordbruket men också utanför det. Turism och andra fritidsaktiviteter är också en vanligt förekommande kombination.

Att jordbrukarnas privata ekonomi i växande grad bygger på inkomster från arbeten utanför jordbruket försvårar levnadsvillkoren för jordbruken i glesbygd. En konsekvens av detta är att sysselsättningen i jordbruket följer utvecklingen på den regionala arbetsmarknaden, det vill säga minskar mest i de mest glesa landsbygderna och minst i den storstadsnära landsbygden. Urbaniseringen innebär alltså en utmaning också för jordbruksföretagen, som till skillnad mot företag i andra näringar inte lika enkelt kan följa efter befolkningen till storstäderna eftersom jordbruksmarken är en geografiskt fast produktionsfaktor. [15]

Skillnader mellan män och kvinnor

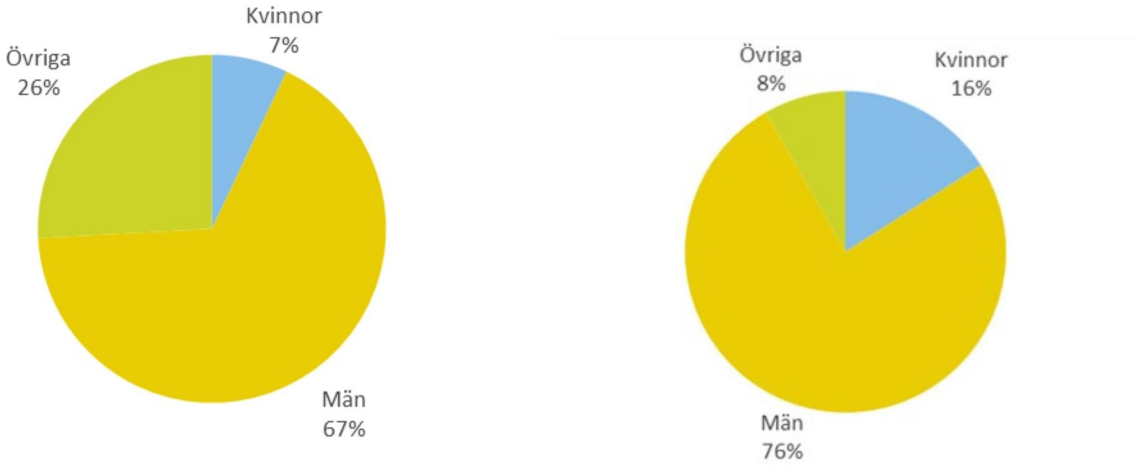
De flesta jordbruksföretagare är män. Av de jordbruk som drivs som enskild firma var det år 2016 bara 17 procent som drevs av kvinnor. Andelen har dock ökat något på senare år; tio år tidigare var den 14 procent.

I könsfördelningen mellan jordbruksföretagen syns ett mönster. Ju större åkerareal ett jordbruksföretag har desto färre av dem sysselsatta är kvinnor. För företag med mindre än 2 hektar är andelen kvinnor cirka 49 procent. För företag i kategorin med störst areal, mer än 100 hektar, är andelen cirka 39 procent. Samma mönster går igen bland företagsledarna. Kvinnor driver cirka 27 procent av enskilda jordbruksföretag med mindre än 2 hektar

[15] Bjerke, L. och Johansson, S. (2015). *Företagande och arbetsliv i Sveriges lands- och stadsbygder*. Center for Entrepreneurship and Spatial Economics Jönköping International Business School.

åkermark. Andelen bland företag med mer än 100 hektar är drygt 4 procent. Siffrorna avser år 2017[16].

Beträffande gårdsstödet syns skillnader mellan män och kvinnor. År 2019 var könsfördelningen för sökande av gårdsstöd 76 procent män och 16 procent kvinnor. Resterande 8 procent söktes av en organisation. Av utbetalat stöd uppgick andelen till kvinnor år 2019 till 7 procent, medan andelen för män var 67 procent. Resterande 26 procent gick till organisationer[17].

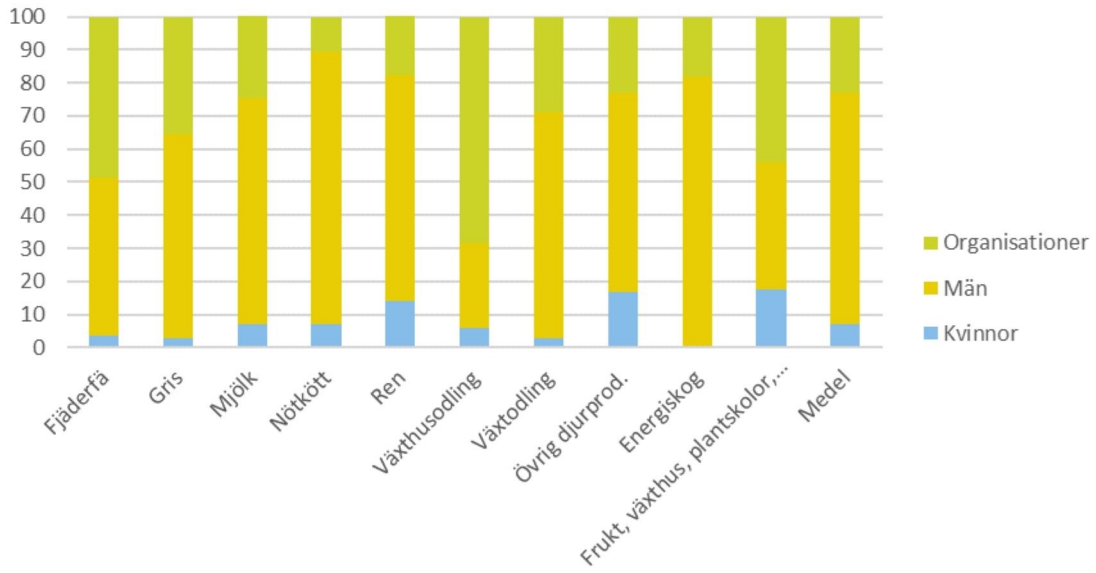
Figur 13 Utbetalt gårdsstöd år 2019, andel av stödbelopp (till vänster) och av antal sökande (till höger). Källa: Jordbruksverket.

För investeringsstöd inom jordbruk var den genom snittliga könsfördelningen år 2017 7 procent kvinnor, 70 procent män och 23 procent organisationer. Det är inom de traditionella jordbruksinriktningarna som de flesta investeringarna görs. Mjölkproduktion, nötköttsproduktion och växtodling står för drygt 77 procent av alla ärenden för investeringar inom jordbruket. Andelen kvinnliga sökande är större inom andra inriktningar som rennäring, övrig djurproduktion samt frukt, växthus, plantskolor, frilandsodling. Inom startstödet är bara en fjärdedel av de som beviljats stöd kvinnor, medan resterande andel tilldelats män[18].

[16] Jordbruksverket, (2018). *Indikatorer och statistik uppdelat per kön – inom jordbruket, landsbygdsprogrammet och i Sveriges landsbygder*.

[17] Utbetalat belopp för gårdsstöd 2019, uttag ur Jordbruksverkets system 2020-03-30.

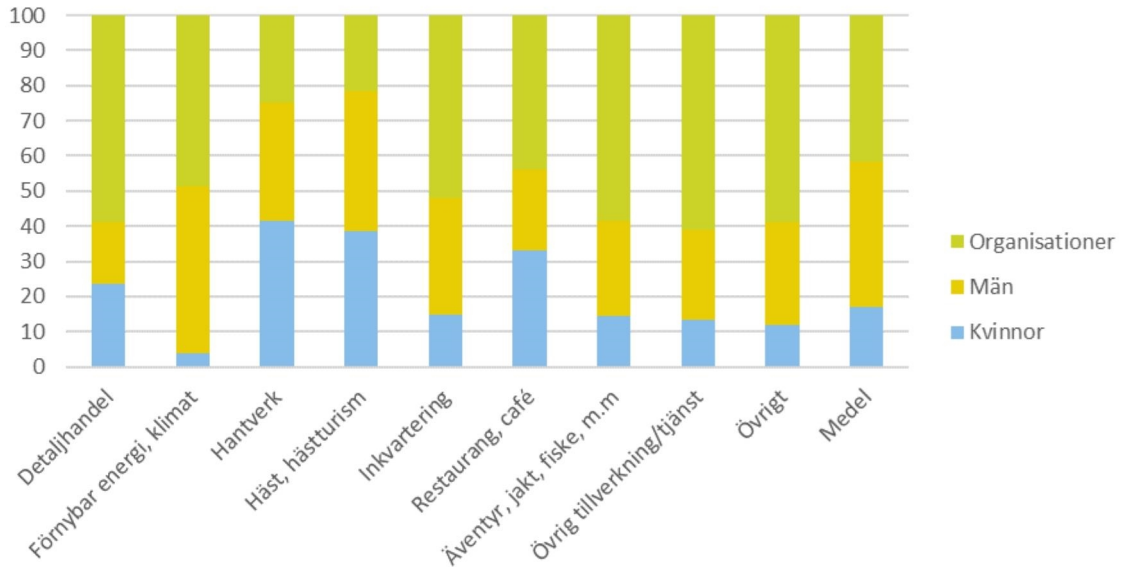
[18] Jordbruksverket, (2018). *Indikatorer och statistik uppdelat per kön – inom jordbruket, landsbygdsprogrammet och i Sveriges landsbygder*.

Figur 14. Investeringsstöd inom landsbygdsprogrammet
Källa: Jordbruksverket.

För de investeringsstöd som riktas till andra verksamheter än jordbruk, såsom detaljhandel, turism och restaurangverksamhet, är könsfördelningen mer jämn: 17 procent av de sökande var kvinnor och 41 procent var män. De investeringsstöd med störst andel kvinnor är de till hantverk och häst, inklusive turism. Där var andelen sökande kvinnor 42 respektive 39 procent, medan andelen sökande män uppgick till 33 respektive 40 procent. Siffrorna gäller 2017 års ansökningar[19].

[19] Ibid.

Figur 15. Investeringsstöd inom landsbygdsprogrammet till annat än jordbruk
Källa: Jordbruksverket

Den sammanlagda förvärvsinkomsten för jordbrukare är lägre för kvinnor än för män. Skillnaden har dock minskat något. År 2016 låg kvinnors förvärvsinkomst på 88 procent av männens. Motsvarande siffra tio år tidigare var 83 procent.

Det är inga nämnvärda skillnader mellan olika landsändar, utan både nivån och trenden ser ungefär likadana ut i hela landet.

Risker hanteras i viss mån av marknaden

Vid tillfällen där olika kriser drabbat jordbruket och rennäringen, såväl produktionskopplat som marknadskopplat, har det visat sig att enskilda producenter hamnat i stora svårigheter. De reguljära stödsystem som finns har visat sig ge ett otillräckligt stöd i krissituationer även om gårdsstödet i viss mån fungerar som inkomstförsäkring. Det har vuxit fram en rad olika riskhanteringsverktyg på marknaden för att minska riskerna för jordbrukarna. Exempel på sådana åtgärder är prissäkring, kontraktsodling och märkningssystem. Krislägen har inte sällan lett till att aktörerna i livsmedelskedjan gått samman för att gemensamt lösa problemen, vilket ofta varit framgångsrikt, även om det också lett till en minskning av antalet jordbruk.

Det finns även ett brett utbud av försäkringar som täcker produktionsrisker i animalie-produktionen. Merparten av animalieproducenterna har sin produktion försäkrad. För salmonella finns det även ett statligt finansierat försäkringsskydd som kan kompletteras med privata försäkringar. Inom växtodlingen är det betydligt färre försäkringar som erbjuds. Det finns några enstaka försäkringar som avser några väl definierade risker, försäkringar mot hagelskador är vanligast förekommande. Det saknas däremot försäkringar mot torka och nederbörd i för stor mängd. På grund av den höga risken skulle premien bli allt för hög för att vara attraktiv för jordbrukarna.

Det finns inte heller några inkomstförsäkringar som är riktade mot jordbruket. Det finns däremot företagsförsäkringar som ger ersättning vid sjukdom och andra störningar. Även inom skattelagstiftningen erbjuds möjligheter att göra resultatutjämningar mellan åren vilket ger företagen en jämnare skattekostnad mellan åren. Åtgärderna inom skattesystemet hjälper dock inte företag med låga inkomster.

SWOT-analys

Styrkor, särskilt mål 1

S1 God tillgång till mark och vatten av tillfredställande kvalitet
Trots att markförhållandena skiljer sig mycket åt mellan olika delar av landet är markens bördighet och produktionsförmåga (mullhalt, jordens packning, pH och markavvattning) acceptabel med tillfredsställande halt av organiskt kol i hela landet.[20] Det finns områden där åkermarken håller mycket hög kvalitet, framförallt i slättbygderna. Vattentillgången är relativt god, i synnerhet i jämförelse med länder i södra Europa.[21] Sveriges förutsättningar i form av naturgivna resurser innebär således goda möjligheter för en hållbar livsmedelsproduktion som både kan möta den nationella och den globala efterfrågan på livsmedel.[22]

S2 God generell kunskapsnivå ger hög produktivitet i jordbruksföretagen
Produktiviteten är hög i många produktionsgrenar jämfört med länder i vår omgivning.[23] Detta beror dels på att svenska jordbrukare har en god utbildningsnivå[24] tack vare ett utbildningssystem som erbjuder yrkesinriktade utbildningar inom jordbruk på såväl gymnasial som eftergymnasial nivå.[25] Det finns ett rådgivningssystem med flera olika aktörer i de flesta delar av landet som bidrar till en god kunskapsnivå i sektorn.[26]

---

[20] Naturvårdsverket (2015). *Mål i sikte - fördjupad utvärdering av miljökvalitetsmålen. Analys och bedömning av de 16 miljökvalitetsmålen i fördjupad utvärdering 2015*. Volym 2 av rapport 6662.

[21] *Nationell strategi för klimatanpassning* Prop. 2017/18:163; Mattsson, E. *et al*. 2018. *Jordbrukets behov av vattenförsörjning*. Jordbruksverket Rapport 2018:18.

[22] *Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring.* SOU 2015:15

[23] Gård & Djurhälsan (2018). *InterPIG - Internationella rapporten 2017*. Husdjursstatistik 2018. Växa Sverige

[24] SCB (2018). *Befolkning efter utbildningsinriktning SUN 2000.* Hämtat från webbsida 11 juni 2019.

[25] *Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring.* SOU 2015:15

[26] Ibid.

S3 Strukturomvandlingen bidrar till jordbrukets produktivitetstillväxt

En god produktivitetstillväxt är en förutsättning för att upprätthålla jordbrukets konkurrenskraft. En strukturomvandling inom jordbruket som resulterar i större företag är en faktor som lyfts fram i detta sammanhang och studier visar att sådan strukturomvandling resulterar i ökad produktivitet, främst på animaliesidan.[27] Ser man till utvecklingen det senaste decenniet kan man konstatera att strukturen på företagen i producentledet har utvecklats mot allt större företag.[28]

S4 Svenska jordbrukare producerar livsmedel med hög kvalitet

Jordbrukets konkurrenskraft och jordbrukarnas inkomster gynnas av att svenska jordbrukare producerar livsmedel med hög kvalitet.[29] Detta beror bland annat på att produktionen sker med god djuromsorg och djurhälsa,[30] ansvarsfull användning av läkemedel och bekämpningsmedel[31] och att det finns en hög säkerhet genom hela livsmedelskedjan. Detta resulterar i att svenska konsumenter har ett stort förtroende för svenskproducerade livsmedel och att det för många produkter finns en högre betalningsvilja för inhemskt producerade livsmedel i jämförelse med importerade livsmedel.[32] [33]

S5 Diversifierade företag minskar den ekonomiska sårbarheten

Många jordbruksföretag ägnar sig åt flera produktionsgrenar och har verksamheter inom andra näringar än jordbruk, exempelvis entreprenad, besöksnäring och livsmedelsförädling. Sådan diversifiering är vanligt förekommande och bidrar till att minska den ekonomiska sårbarheten i jordbruksföretagen.[34] Det är i stor utsträckning kvinnor som driver företag inom besöksnäring och livsmedelsförädling. Andelen kvinnor i företagsledningen för turism, hästverksamhet och förädling är omkring 80 procent.[35]

---

[27] Jordbruksverket (2017). *Jordbrukets produktivitet och struktur.* Jordbruksverket Rapport Nr. RA17:21.

[28] Jordbruksverket (2017). *Jordbruk och jordbruksföretagare 2016.* JO 34 SM 1701,

[29] *Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring.* SOU 2015:15

[30] Sveriges Veterinärmedicinska anstalt (2017). *Antibiotika och djur inom EU.* SVA, 17 oktober 2017

[31] Livsmedelsverket (2018). *Kontroll av bekämpningsmedelsrester i livsmedel 2016.* Rapport NR 8 2018; Livsmedelsverket (2018). *Kontroll av restsubstanser i levande djur och animaliska livsmedel 2016.* Rapport NR 6 2018.

[32] Gullstrand, J. & Hammarlund C. (2007). *Säljer svenska mervärden på EU-marknaden?* SLI Rapport Nr. 2007:3

[33] Livsmedelsföretagen (2017). *Allmänhetens inställning till svensk mat och dryck och ekologiska livsmedel*.

[34] Jordbruksverket (2017). Jordbruksföretagens kombinationsverksamheter 2016. JO 47 SM 1701

[35] LRF jämställdhetsakademi (2019). *Jämställdhet i det gröna näringslivet.* LRF.

S6 Svenska livsmedel har jämförelsevis låg belastning på klimat och miljö
Livsmedelsproduktionen bidrar med både positiv och negativ miljöpåverkan men svensk livsmedelsproduktion kännetecknas i en internationell jämförelse av en hög standard inom miljö- och klimatområdet.[36] En ökad produktion av livsmedel har förutsättningar att bidra till att flera av miljömålen kan nås under förutsättning att tillväxten sker på ett hållbart och resurseffektivt sätt.[37] Som producent av olika typer av biomassa har jordbruket också en central roll i omställningen till en cirkulär och biobaserad ekonomi.[38] Svenskt jordbruk har således potential att bidra till att livsmedelskonsumtionens klimatpåverkan minskar.

S7 Motståndskraft mot extremväder
Det finns ett utvecklat arbetssätt där livsmedelskedjan samarbetar i krislägen. Samarbetet ger en samsyn om läget vilket underlättar för att vidta nödvändiga beslut.[39]

S8 Livsmedelsstrategin samlar näringens aktörer
Livsmedelsstrategin samlar såväl privata som offentliga aktörer kring en gemensam ambition att utveckla livsmedelsproduktionen på ett hållbart sätt. Samsynen kring behovet är en styrka. [40]

Svagheter, särskilt mål 1

W1 Ogynnsamma klimatförhållanden ger ett jordbruk med relativt svag lönsamhet
I delar av Sverige är de naturliga förutsättningar för jordbruksproduktion svaga; vegetationsperiodens längd är kortare än 170 dagar i mellersta och norra delarna av landet.[41] Detta resulterar i en kortare odlings- och betessäsong med lägre avkastning. Svenska klimatförhållanden ställer också högre krav på stallar vilket ökar kostnaderna inom animalieproduktionen. Detta gör att det är svårare att bedriva bland annat mjölkproduktion i norra Sverige utan kompensationsbidrag.[42]

W2 Markegenskaper försvårar produktionen
Uppemot en fjärdedel av åkerarealen har bristfällig dränering beroende på låg investeringstakt i täckdikning, eftersatt underhåll av diken och andra markavvattningsanläggningar samt förändrat klimat. Underhållet försvåras av att anläggningarna ofta är

---

[36] OECD (2018). *Innovation, Agricultural Productivity and Sustainability in Sweden*

[37] *Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring.* SOU 2015:15

[38] Ibid.

[39] Jordbruksverket (2018). *Långsiktiga effekter av torka 2018*. Jordbruksverkets skrivelse dnr 2.2. 17-13253/18

[40] *En Livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet*. Prop. 2016/17:104.

[41] SMHI (2019). *Vegetationsperiod*. Hämtad från webbsida 22 maj 2019.

[42] Jordbruksverket (2018). *Jordbruksekonomiska undersökningen 2016*. JO 40 SM 1801

samfällda vilket innebär att flera fastighetsägare måste samverka.[43] Vissa områden kännetecknas av mosaiklandskap där åkrarnas storlek och gårdarnas arrondering resulterar i lägre produktivitet. Vissa jordar har höga kadmiumhalter,[44] vilket kan utgöra en hälsorisk och potentiellt ha en negativ påverkan på kvalitet och konkurrenskraft inom livsmedelskedjan.

W3 Otillräcklig kunskaps- och kompetensförsörjning

Ett utvecklat kunskaps- och kompetensförsörjningssystem som bidrar till ny kunskap, kunniga rådgivare och tillgång till kompetent arbetskraft är viktigt för hela livsmedelskedjan. Generellt kan det vara svårt för små, innovativa och nyetablerade företag att få tillgång till och finansiera kvalificerad rådgivning och annan kompetensutveckling som kan bidra till en god utveckling för företaget.[45]

Inom flera områden är kunskaps- och kompetensförsörjningen otillräcklig. Det gäller till exempel inom animalieproduktionen generellt[46] och specifikt för stallbyggande[47]. Kunskapen om jordbrukets dränering är också generellt låg.[48] Inom trädgårdsnäringen kan de producenter som ligger utanför de stora produktionsområdena ha sämre tillgång till rådgivning, fältvandringar, kurser och studiebesök. [49] [50]

W4 Otillräckliga kunskaper om företagsledning och affärsutveckling

Strukturomvandlingen inom jordbruket har medfört att företagen blir större, vilket kräver mer resurser och kompetens kring företagsledning och affärsutveckling. Variationen i företagarnas affärsmässighet är stor.[51] I många företag finns otillräcklig kompetens om företagsledning och styrning av produktionsprocesser, vilket hämmar produktiviteten och

---

[43] Jordbruksverket (2018). *Avvattning av jordbruksmark i ett förändrat klimat*. Rapport RA18:19

[44] Naturvårdsverket (2015). *Mål i sikte - fördjupad utvärdering av miljökvalitetsmålen. Analys och bedömning av de 16 miljökvalitetsmålen i fördjupad utvärdering 2015*. Volym 2 av rapport 6662.

[45] Jordbruksverket (2016). *Effektiva kompetensutvecklingsinsatser*. Rapport 2016:21.

[46] Jordbruksverket (2019). *Nationell kunskapsförsörjning för en hållbar och konkurrenskraftig animaliesektor*. Rapport nr 2019:4

[47] *Tillväxt och värdeskapande Konkurrenskraft i svenskt jordbruk och trädgårdsnäring, Delbetänkande av Konkurrenskraftsutredningen.* SOU 2014:38; Jordbruksverket (2018). *Kunskapsförsörjning för konkurrenskraftigt stallbyggande.* Rapport RA18:15

[48] Jordbruksverket (2018). *Avvattning av jordbruksmark i ett förändrat klimat*. Rapport RA18:19.

[49] Jordbruksverket (2019). *Bärodling och bärföretagande – kompetensbehov, möjligheter och utmaningar*. Rapport 2019:15

[50] SLU (2017). *Branschbeskrivning Trädgård – område hortikultur, utemiljö och fritidsodling*. SLU, Enheten för samverkan och utveckling 2017". ISBN 978-91-576-9536-9

[51] SLU (2018). *Rapport om uppdraget att, inom ramen för livsmedelsstrategin, utveckla samverkan och samverkansformer mellan forskning och rådgivning.* N2017/04769/JM

tillväxten i företagen.[52] Vad gäller innovation och affärsutveckling har det gängse företags- och innovationsstödjande systemet på många håll svårt att nå ut till jordbruksföretagen,[53] vilka ofta anlitar rådgivningsorgan som är nischade på jordbruksproduktion. Det finns stort behov av kompetensutveckling inom rådgivningssystemet inom innovation och affärsutveckling.[54]

W5 Lönsamheten är generellt låg inom jordbruket

Hälften av jordbrukarna upplever att lönsamheten är svag.[55] Detta leder till att svenskt jordbruk är ekonomiskt sårbart och jordbrukarna är beroende av olika stöd för att uppnå en tillräcklig arbetsinkomst och för att visa ett positivt resultat i sina företag.[56] Detta resulterar i en svag investeringsvilja i stora delar av branschen, och nuvarande investeringstakt är inte tillräcklig för att bibehålla nuvarande produktionsvolym.[57]

W6 Svag konkurrens i efterföljande led i livsmedelskedjan minskar marginalerna i jordbruket

Svag konkurrens i förädlingsled och detaljhandel påverkar jordbruksföretagens lönsamhet negativt.[58] Både livsmedelsindustrin och dagligvaruhandeln är branscher där ett fåtal företag står för en stor del av försäljningen vilket gör att marknadskoncentrationen är hög i båda dessa led.[59] Detta innebär att primärledet har få aktörer att förhandla med och utsätts därför för en hård prispress när inhemska råvaror kan ersättas med importerad råvara. Detta underminerar lönsamheten i primärledet.

W7 Det svenska djurskyddet medför högre kostnader

Svensk lagstiftning kring djurskydd och djurhållning är hårdare än i viktiga konkurrentländer, vilket i vissa fall avspeglas i högre produktionskostnader. Den svenska lagstiftningen som går utöver EU:s minimilagstiftning fördyrar i vissa avseenden produktionen i

---

[52] *Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring.* SOU 2015:15

[53] OECD (2018). *Innovation, Agricultural Productivity and Sustainability in Sweden*

[54] *Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring.* SOU 2015:15

[55] LRF Konsult (2018). *Lantbruksbarometern 2018.* Swedbank

[56] Jordbruksverket (2017). *EAA – Ekonomisk kalkyl för jordbrukssektorn 2005–2016*

[57] Jordbruksverket (2018). *Förprövningar av stallplatser 2017, På tal om jordbruk och fiske – fördjupning om aktuella frågor*.

[58] *Tillväxt och värdeskapande Konkurrenskraft i svenskt jordbruk och trädgårdsnäring*, *Delbetänkande av Konkurrenskraftsutredningen*, SOU 2014:38

[59] Konkurrensverket (2018). *Konkurrensen i livsmedelskedjan*. Rapport nr 2018:4

förhållande till konkurrentländerna och försämrar därmed konkurrenskraften hos svenska jordbruksföretag.

Ett gott djurskydd har samtidigt en djup förankring hos många konsumenter.[60] Trots att det finns en ökad medvetenhet bland konsumenter kring frågor som rör djurvälfärd blir svenska animalieproducenter oftast inte kompenserade för de merkostnader som den högre svenska standarden medför.[61] Svenska primärproducenter får förvisso ofta ett högre avräkningspris jämfört med primärproducenter i andra EU-länder och svenskproducerade animalieprodukter har ibland ett högre pris än importerade produkter, men det saknas studier som kan belägga att denna prispremie är tillräcklig för att kompensera primärproducenterna för högre kostnader för djurhållning. Däremot har importen av flera av dessa produkter börjat minska, bland annat som en följd av larm om antibiotikaresistens.[62]

W8 Regelverk och beskattning skapar konkurrensnackdelar
Jordbruket berörs av flera politiska mål och de regler och villkor som styr produktionen har sin utgångspunkt i flera politikområden. Utformningen av lagar och regler påverkar förutsättningarna för att driva företag som kan konkurrera på en global marknad.[63] Till detta kommer ett komplext stödsystem som medför administrativa kostnader samt höga skatter på bland annat energi och drivmedel som ytterligare ökar kostnaderna

W9 Hög andel importerade insatsvaror ger ett sårbart jordbruk
Svenskt jordbruk är sårbart då en stor del av produktionen baseras på importerade insatsvaror, som drivmedel, handelsgödsel, genetiskt material, växtskyddsmedel och foderråvaror.[64] Inom den ekologiska odlingen är detta beroende dock inte lika stort.

W10 Långa avstånd och gles befolkningsstruktur leder till höga transportkostnader
Långa avstånd och gles befolkning utgör problem, särskilt för det norrländska jordbruket, där leverantörer av insatsvaror är få och det finns en begränsad avsättningsmarknad i närområdet. Detta resulterar i höga transportkostnader och svag konkurrens vilket försämrar jordbrukets lönsamhet.

---

[60] Ibid.

[61] Jordbruksverket (2014). *Beteslagstiftningens effekter på lönsamheten i mjölkföretagen - en studie av tre typgårdar*. Rapport RA14:16

[62] Jordbruksverket, *Konsumtion och förbrukning av kött*, hämtat från webbplatsen 12 december 2019.

[63] *En Livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet*. Prop. 2016/17:104.

[64] MSB (2018). *Livsmedelsproduktion ur ett beredskapsperspektiv Sårbarheter och lösningar för ökad resiliens*; Försvarsdepartementet (2017). *Motståndskraft Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025.* Ds 2017:66

W11 Sämre tillgång till växtskyddsmedel och växtförädling
Sverige har i vissa fall tillgång till färre växtskyddsmedel av betydelse för produktionen än övriga konkurrentländer.[65] Samtidigt är inte marknadskrafterna tillräckliga för att svara för en växtförädling som fullt ut beaktar specifika svenska odlingsförhållanden. Bland annat med tanke på klimatförändringarna kan det innebära att möjligheterna att odla vissa grödor på ett lönsamt sätt minskar.

Möjligheter, särskilt mål 1

O1 Ett varmare klimat ger nya odlingsmöjligheter
Ett varmare klimat gör att odlingsgränsen för flera grödor flyttas norrut. Dessa klimatförändringar ger möjlighet till högre avkastning av befintliga grödor samt att odla nya grödor.[66] Detta kan medföra en ökad användning av outnyttjad mark som i dagsläget inte odlas eller där odlingen är extensiv.[67] Åtgärder för kompetensutveckling och innovation är en möjlighet för att öka resiliensen inom jordbruket för att bättre kunna möta ett mer varierat klimat.

O2 Ökat intresse från samhälle och politiker för ett konkurrenskraftigt svenskt jordbruk
Det finns en bred uppslutning i samhället kring den livsmedelsstrategi som beslutades år 2017. Livsmedelsstrategin ger en samsyn om de långsiktiga målen för svenskt jordbruk.[68] Livsmedelsstrategin kan bidra till att myndigheternas arbete blir mer inriktat på att främja utvecklingen i jordbruket.[69] [70]

O3 Konsumenternas kunskap och medvetenhet om svenska mervärden ökar
Konsumenternas kunskap och medvetande om ämnesområden där svenskt jordbruk har fördelar ökar, exempelvis inom miljö, djuromsorg och antibiotikaanvändning[71].[72] Detta kan komma att öka betalningsviljan för produkter med svenska mervärden. Det finns potential att ytterligare kommunicera de värden som svenskt jordbruk ger upphov till och utveckla starka varumärken kopplade till dessa värden. Detta kan skapa konkurrensfördelar för svenskt jordbruk som har kommit längre i lagstiftningen på många områden vad gäller till exempel

---

[65] *Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring*. SOU 2015:15

[66] SMHI (2019). *Vegetationsperiod*. Hämtad från webbsida 22 maj 2019.

[67] Jordbruksverket (2018). *Jordbruksmarkens användning 2018*. JO 10 SM 1801

[68] Regeringen (2017). Riksdagsskrivelse 2016/17:338

[69] Jordbruksverket (2017). *Färdplan – Strategisk plan för åren 2017–2019*

[70] Förvaltningslagen, 2017/18:KU2, SFS 2017:900

[71] Yougov (2016), *Attityder kött, Svenskt Kött i Sverige AB*

[72] Bergström, A. och Harring, N. (2016). *Hållbarhetens horisont, Samhälle, Opinion och Medier i Västsverige*. SOM-rapport nr 68, sid 51-63

djurvälfärd och miljö. I andra länder återstår att göra anpassningar som redan gjorts i Sverige.[73] Att använda mervärden som konkurrensmedel är ett koncept som går att utveckla.[74]

O4 Kunskap ökar jordbrukets motståndskraft mot extremväder
Ökad kunskap i de olika delarna av livsmedelskedjan, till exempel hur riskhanteringsverktyg kan användas effektivare, ger möjlighet för ökad motståndskraft mot extrema vädersituationer.[75] Kunskap om hur skötselmetoder, grödval och kontraktsproduktion kan utnyttjas i situationer av extrema vädersituationer minskar jordbrukets sårbarhet.

O5 Invandrad arbetskraft kan öka nytänkandet och innovation i jordbruket
Invandring ökar tillgången på arbetskraft, särskilt i branscher som jordbruk som kan sysselsätta arbetskraft med relativt låg utbildningsnivå. Invandringen till Sverige tillför dessutom ny kunskap och nytänkande i sektorn. Detta skapar bättre förutsättningar för innovation och ökar möjligheterna att nå nya marknader.

O6 Digitalisering och automation kan öka jordbrukets produktivitet
Ny teknik öppnar upp för helt nya arbetsmetoder, vilket kan ge stora effekter på produktivitet och lönsamhet. Automatisering av arbetsmoment minskar arbetskraftskostnader och gynnar produktivitetsutvecklingen. Digitaliseringen innebär också att det kommer fram helt nya metoder och tjänster, bland annat kopplat till tillhandahållande och processande av så kallad big data. Digitalisering av olika administrativa system kan också leda till förenklad administration.[76]

O7 Outnyttjad potential för innovation, kunskaps- och tekniskspridning inom jordbruket
Svensk grundforskning är stark och världsledande inom flera områden som har hög relevans för utvecklingen inom jordbruk. Det finns dock en outnyttjad potential i forskningen som bedrivs genom bättre samverkan mellan leden så att den kommer till nytta i praktiken, till exempel genom en tydligare koppling till rådgivningsverksamheten.[77]

O8 Kunskapssystemet kan utvecklas genom ökad samverkan och digitalisering
Det svenska agrara kunskaps- och innovationssystemet har en potential att förbättras och kompletteras så att de bättre stödjer företagens behov och ökar deras möjligheter att bedriva

---

[73] *Tillväxt och värdeskapande Konkurrenskraft i svenskt jordbruk och trädgårdsnäring, Delbetänkande av Konkurrenskraftsutredningen.* SOU 2014:38

[74] Jordbruksverket (2018). *Mervärden som konkurrensmedel - affärsmodeller och kompetenser för framgångsrika mervärdesstrategier.* Rapport 2018:23

[75] Jordbruksverket (2018). *Långsiktiga effekter av torkan 2018*. Jordbruksverkets skrivelse 2.2.17-13253/18

[76] MackLean (2017). *Internet of Things - nu formas framtidens lantbruk*. Insikter #9

[77] SLU (2018). *Rapport om uppdraget att, inom ramen för livsmedelsstrategin, utveckla samverkan och samverkansformer mellan forskning och rådgivning.* N2017/04769/JM

en konkurrenskraftig och affärsmässig verksamhet. Det finns en potential att stärka kopplingarna mellan grundforskning, tillämpad forskning och rådgivning.[78] Både Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och andra universitet och högskolor runt om i landet har potential att bidra till jordbrukets och landsbygdernas utveckling. Det är dock svårt att få till en samverkan mellan forskning och näringsliv om avstånden är alltför stora. Digitaliseringen kan i viss utsträckning överbrygga detta och kan innebära möjligheter till kunskapsutveckling för sektorn.

O9 En nationell aktör kan ge förbättrad kunskapsförsörjning till animalieproduktionen
Samverkan mellan de olika aktörerna i kunskapssystemet för animalieproduktionen behöver öka och det har förts fram förslag på att inrätta en sammanhållande aktör för kunskapsförmedling och samverkan inom animalieproduktionen[79]. Det handlar både om att överföra kunskap från forskning till praktisk tillämpning och kommersialisering i företagen och om att föra relevanta frågor från företagen till forskningen.

O10 God tillväxt i den tätortsnära landsbygden ger dragkraft till att utveckla jordbruket
I den mer tätortsnära landsbygden finns en god ekonomisk tillväxt och ett stort intresse för att kapitalisera på landsbygdernas naturtillgångar och jordbrukets råvaror.[80] Detta skapar efterfrågan på de varor och tjänster som jordbruksföretagen levererar. En växande besöksnäring på landsbygden bidrar också med att öka marknadsunderlaget för andra typer av verksamheter och erbjuder ökade möjligheter för jordbruksföretagen att diversifiera sina företag.

O11 Rennäringen bidrar till livsmedelsproduktionen
Rennäringen utnyttjar stora markarealer som är svåra att utnyttja för annan livsmedels-produktion. Rennäringen bidrar till att mildra konsekvenserna av klimatförändringarna genom att beta växlighet på tundran[81] och till biologisk mångfald[82].

O12 Potential för ökad svensk bärodling
Det finns en potential för ökad svensk produktion av bland annat bär, för att tillgodose en ökad efterfrågan och det importbehov som finns. Odlingen innebär en möjlighet att utnyttja

---

[78] OECD (2018). *The Swedish agricultural innovation system, Innovation, Agricultural Productivity and Sustainability in Sweden*.

[79] Jordbruksverket (2018). *Kunskapsförsörjning för konkurrenskraftigt stallbyggande*. Rapport 2018:15. Jordbruksverket (2019). *Nationell kunskapsförsörjning för en hållbar och konkurrenskraftig animaliesektor*. Rapport 2019:4

[80] *På väg mot en ny politik för Sveriges landsbygder*. SOU 2016:26

[81] Beest m.fl. (2016). *Reindeer grazing increases summer albedo by reducing shrub abundance in Arctic tundra*. https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/aa5128

[82] Tunòn och Sjaggo (2012). *Ájddo – reflektioner kring biologisk mångfald i renarnas spår – En kunskapssammanställning om renar och renbete*.

mindre åkermarker med god kvalitet. Bärföretagen ser störst behov av kompetensutveckling inom odling och livsmedelsförädling. Detta kan underlättas genom att utnyttja digitaliseringen för att erbjuda distansdeltagande både i gruppaktiviteter och enskild rådgivning.[83]

Hot, särskilt mål 1

T1 Globaliseringen skärper konkurrensen på inhemska och utländska marknader
Svensk livsmedelsproduktion utsätts för stark konkurrens från importerade livsmedel, som står för en stor del av den inhemska konsumtionen.[84] Konkurrensen från importerade produkter kan väntas öka till följd av bland annat Brexit.[85] På världsmarknaden råder stark prispress och det är svårt att få ut en prispremie för svenska mervärden utan att företagaren lägger ner resurser för att utveckla dessa.[86] Det krävs starkare och mer fokuserad varumärkesbyggnad för att få ut svenska mervärden på en internationell marknad. Gemensamma regler för till exempel djurvälfärd, klimat och miljö i hela EU kan leda till att det försprång som Sverige har på dessa områden i dag minskar.[87]

T2 Landsbygdernas avfolkning minskar jordbrukets attraktionskraft
Långa avstånd och gles befolkning utgör problem för svenskt jordbruk eftersom de personer som arbetar i företagen ofta bor i närhet till företaget. Detta gäller i synnerhet för företag som har djurhållning, vilket kräver tillsyn stora delar av dygnet alla dagar i veckan. Att stora delar av landsbygderna avfolkas innebär att jordbruket har svårare att hitta arbetskraft och branschen har svårt att attrahera yngre arbetskraft.[88]

Långa avstånd leder till långa transporter som resulterar i höga transportkostnader. Detta kan medföra att primärproducenter i vissa delar av landet har mycket få kunder i förädlingsledet, som i sin tur har svårt att uppnå tillräckligt stora volymer för att nå en lönsam produktion. Detta gäller särskilt i norra Sverige som i hög grad kännetecknas av glesa strukturer och långa avstånd.[89]

---

[83] Jordbruksverket (2019). *Bärodling och bärföretagande – kompetensbehov, möjligheter och utmaningar*. Rapport 2019:15.

[84] Jordbruksverket (2017). *Marknadsrapport nötkött utvecklingen till och med 2017*

[85] Jordbruksverket (2018). *Brexit - jordbruket, fisket, livsmedelsindustrin och politiken, På tal om jordbruk och fiske – fördjupning om aktuella frågor*

[86] Jordbruksverket (2018), *Mervärden som konkurrensmedel – affärsmodeller och kompetenser för framgångsrika mervärdesstrategier*, Rapport 2018:23

[87] Jordbruksverket (2010). *Kostnader och intäkter i svenskt jordbruk – en jämförelse med Danmark och Finland*. Rapport 2010:18

[88] Skolverket (2019). *Statistikdatabas.* Hämtat från webbsida 22 maj 2019

[89] Jordbruksverket (2018). *Landsbygdens utveckling i norra Sverige under 2013–2017.* Rapport 2018:21

T3 I regioner med stark ekonomisk tillväxt har jordbruket svårt att konkurrera om produktionsfaktorer

Jordbruket har svårt att konkurrera om arbetskraft och kapital med andra näringsgrenar. Antalet studerande på utbildningar kopplade till jordbruket har minskat.[90] Över tid har jordbruket fått svårare att konkurrera om kapital för att finansiera investeringar p.g.a. att företagen blivit allt större och allt mer specialiserade samt att verksamheten inte längre har samma koppling till mark som kan användas som säkerhet.[91] [92] I snabbt växande regioner finns också stor konkurrens om mark från andra sektorer, vilket driver upp priserna på jordbruksmark.[93]

T4 Tillgången på mark begränsar företagens utveckling

Mängden jordbruksmark är i princip konstant och en relativt liten andel av all mark omsätts på fastighetsmarknaden. Tillgången till jordbruksmark påverkar företagens möjlighet att nå effektiv storlek. Det finns dessutom begränsningar i vilka företagsformer som får äga jordbruksmark som innebär att aktiebolag inte tillåts, det kan verka hämmande på företagandet.[94]

T5 Regelverk och kontroller försvårar nytänkande och utveckling i livsmedelskedjan

Tolkningen av regler och annan myndighetsutövning kan hämma utvecklingen.[95] Svenska regler för betesdrift kan vara ett sådant exempel.[96] . Nästan hälften av företagen inom de gröna näringarna (jordbruk, fiske och skog) uppger att lagar och myndighetsregler är ett stort hinder för företagets utveckling och tillväxt.[97]

T6 Ändrade klimatförhållanden förändrar produktionsvillkoren i jordbruket

Även om klimatförändringar kan leda till att odlingsförutsättningarna blir bättre kommer de troligen också innebära att förutsättningarna i vissa områden försämras. En sådan utveckling

---

[90] Skolverket (2019). *Statistikdatabas.* Hämtat från webbsida 22 maj 2019

[91] LRF (2015). *Kapital till jordbruket – varifrån och till vem?*

[92] Tillväxtverket (2018). *Växtkraft i gröna näringar*. Rapport 0272, nr 9 i serien om Företagens villkor och verklighet.

[93] Johansson, S. och Nilsson, P. (2013). *Location Determinants of Agricultural Land Prices*. Review of Regional Research, Vol. 33, pp. 1-21

[94] *Tillväxt och värdeskapande Konkurrenskraft i svenskt jordbruk och trädgårdsnäring, Delbetänkande av Konkurrenskraftsutredningen.* SOU 2014:38

[95] *En Livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet*. Prop. 2016/17:104.

[96] Jordbruksverket (2014). *Beteslagstiftningens effekter på lönsamheten i mjölkföretagen - en studie av tre typgårdar*. Rapport 2014:16

[97] Tillväxtverket (2018), *Växtkraft för de gröna näringarna,* rapport 0272, nr 9 i serien om företagens villkor och verklighet.

är främst kopplad till större variationer i vädret med ökad risk både för intensiva regn och perioder med torka och vattenbrist. Nederbördsmängderna ökar i stora delar av landet men samtidigt medför ökad avdunstningen att vattentillgång sommartid minskar. Behovet av bevattning förväntas bli större samtidigt som konkurrensen om vattenresurserna kommer att öka.[98] Men jordens avkastning och behov av bearbetning påverkas också av minskad tjäle vilket kan utgöra ett hot.[99] Ett varmare klimat innebär också en ökad risk för angrepp och utbredning av växtskadegörare.[100]

T7 Försämring av ekosystemtjänster innebär ett hot mot jordbrukets produktionsmöjligheter

När den biologiska mångfalden minskar i olika ekosystem hotas jordbruket av att vissa ekosystemtjänster riskerar att reduceras eller helt försvinna. Ett exempel är att antalet individer och artrikedomen av vilda pollinerare har minskat, samtidigt som antalet domesticerade bisamhällen inte ökat lika snabbt som arealen grödor i behov av pollinering.[101]

T8 Viltstammar hotar jordbruket

I vissa delar av landet är viltstammarna av främst kronhjort och vildsvin så stora att de hotar jordbruket. De orsakar stora skador på åkrarna och innebär att det inte går att bruka marken rationellt.[102]

4.1.b Öka konkurrenskraften och marknadsorienteringen, med ett större fokus på forskning, teknik och digitalisering

Nulägesbeskrivning

Konkurrenskraften har en ganska svag utveckling

Konkurrenskraft kan definieras som förmågan hos enskilda företag att bedriva verksamhet som är lönsam på lång sikt, och kan till exempel mätas med olika lönsamhetsmått[103]:

- nettomarginalen, som visar hur effektivt ett företag utnyttjar sin omsättning för att skapa ett överskott

---

[98] Jordbruksverket (2018). *Avvattning av jordbruksmark i ett förändrat klimat*. Rapport 2018:19.

[99] *Nationell strategi för klimatanpassning*. Prop.2017/18:163.

[100] Jordbruksverket (2012). *Vässa växtskyddet för framtidens klimat*. Rapport 2012:10

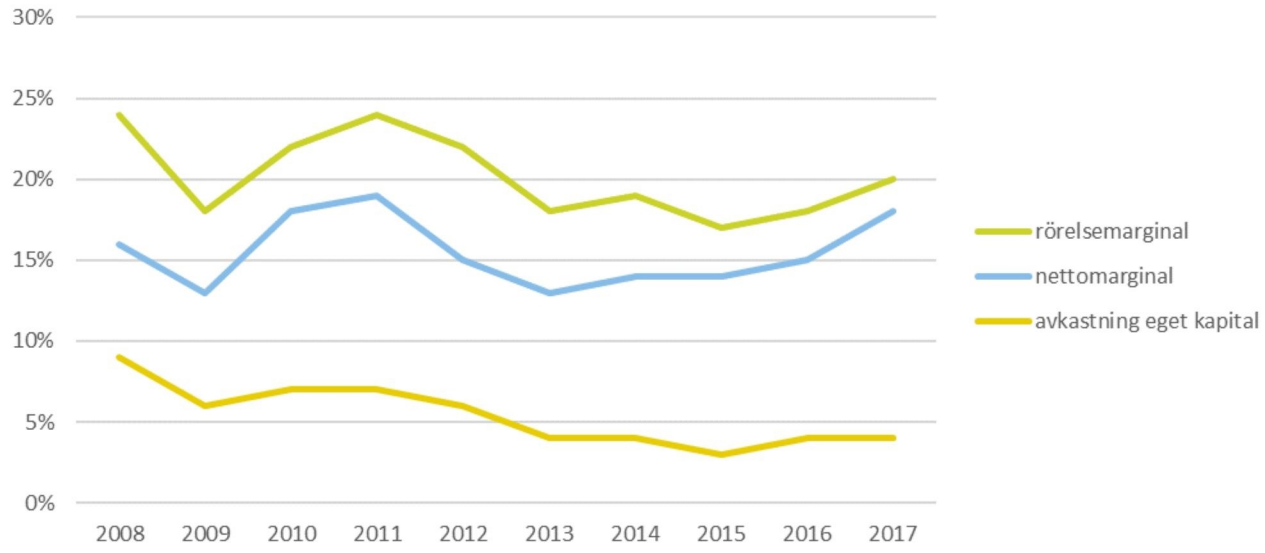
[101] Brommarco, R. m.fl. 2012. Drastic historic shifts in bumblebee community composition in Sweden. Proc. R. Soc. B. 279: 309–315.

[102] Jordbruksverket (2010). *Vildsvin – Hur stora kostnader orsakar vildsvin inom jordbruket?* Rapport 2010:26

[103] Jordbruksverket (2019). *Utvärdering och uppföljning av livsmedelsstrategin – årsrapport år 2019.* Rapport 2019:9

- avkastning på eget kapital, som visar om det är lönsamt att ha kvar kapitalet i företaget eller om det är bättre att ta ut det och placera det i något annat
- rörelsemarginal, som visar det procentuella överskottet som varje omsättningskrona ger.

Siffrorna i figuren nedan avser ekonomin i de företag som är registrerade med SNI-kod inom primärproduktionen (inklusive fiske, vattenbruk och rennäring, men jordbruket är den i särklass största delen av sektorn). Statistiken omfattar all verksamhet i företagen och innehåller därför även annat än primärproduktion.

Figur 16 Lönsamheten inom primärproduktionen inklusive fiske, vattenbruk och rennäring 2008-2017
Källa: Jordbruksverket

Figuren ovan visar att lönsamheten varierar över tiden och avkastningen på eget kapital har minskat successivt. En rörelsemarginal och en nettomarginal på omkring 15 procent kan tyckas ganska bra, man bör komma ihåg att en stor del av företagen inom sektorn drivs som enskild firma. Det betyder att kostnaden för eget arbete inte har beaktats, utan ska täckas av marginalen. Om hänsyn tas till allt arbete så visar EAA-kalkylen[104] att löneutrymmet i genomsnitt motsvarar en månadslön på 13 700 kr, vilket är påfallande lågt jämfört med en genomsnittlig industriarbetarlön på omkring 28 000 kronor[105]. Beräkningen visar att lönsamheten inom jordbruket är låg.

[104] Egen bearbetning av statistik från EAA-kalkylen med hänsyn till 32 procent sociala avgifter. Källa: Jordbruksverket, statistiskt meddelande JO 45 SM 1802: EAA står för Economic Accounts for Agriculture och är en ekonomisk kalkyl för jordbrukssektorn som görs på samma sätt i hela EU.

[105] Avser privatanställda arbetare inom samtliga sektorer 2016-2018, enligt SCB.

Arbetskraftens produktivitet utvecklas sämre inom jordbruket än inom näringslivet generellt

Lönsamheten har ett positivt samband med förädlingsgrad och produktivitet. Om dessa båda faktorer förbättras är möjligheterna goda att även lönsamheten förbättras, och därmed även konkurrenskraften.

Arbetskraftens produktivitet (mätt som förädlingsvärde per årsarbetstid) är högre inom primärproduktionen än inom näringslivet generellt, men då ska man komma ihåg att stöden ingår i siffran för primärproduktionen. Produktiviteten har dock stagnerat i utvecklingen sedan år 2010, medan näringslivet under samma tid sett en ökning av produktiviteten med 13 procent. Även förädlingsgraden på omkring 35 procent (mätt som förädlingsvärdet genom nettoomsättningen) har varit oförändrad i flera år.[106]

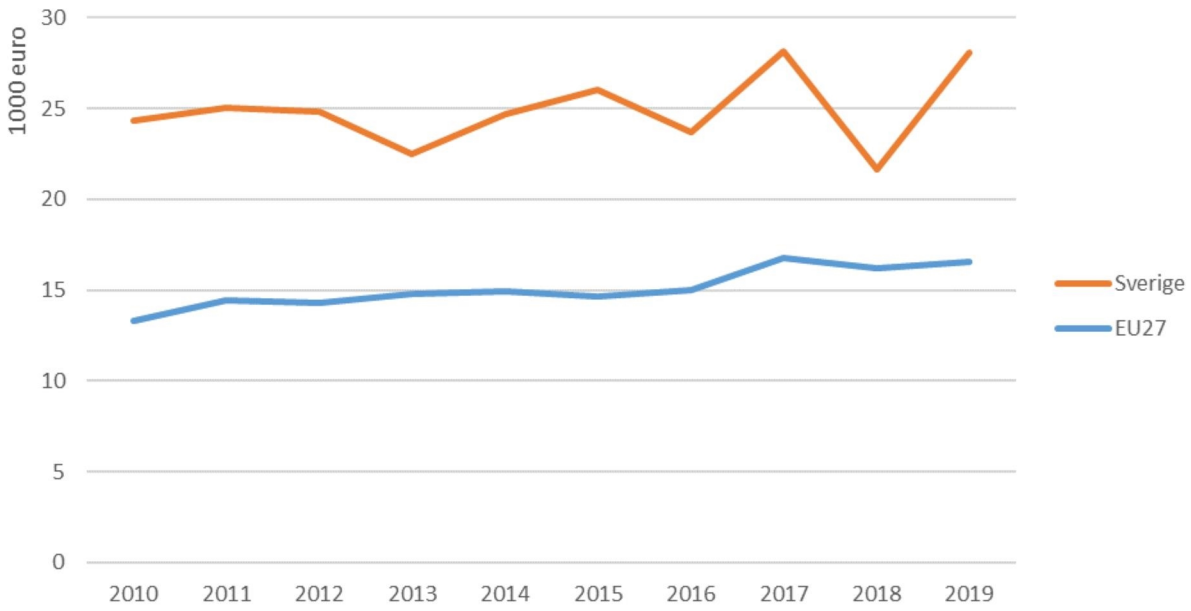
Den stagnerande produktiviteten och oförändrade förädlingsgraden är förklaringen till att konkurrenskraften och lönsamheten utvecklats svagt. En förbättrad produktivitet och ökad förädlingsgrad är nödvändigt för att öka konkurrenskraften och nå livsmedelsstrategins övergripande mål. Både produktivitet och förädlingsgrad är direkta resultat av kunskap och innovation. Idag är satsningarna på kunskap och innovation förhållandevis låga inom livsmedelskedjan jämfört med andra sektorer i Sverige och livsmedelssektorn i andra länder.[107]

Inom jordbruket mäter man oftast produktiviteten som faktorinkomst per årsarbetskraft. Nedan redovisar vi därför även dessa uppgifter. Även det här måttet visar på en stagnerande arbetskraftsproduktivitet inom det svenska jordbruket, särskilt om man inte beaktar de höga siffrorna för 2019, som i skrivande stund är en prognos.

---

[106] Datan i det här stycket kommer från SCB, *Structural Business Survey*, och är den vi använder i utvärderingen av livsmedelsstrategin för att kunna göra jämförelser med andra sektorer. Den svenska företagsstatistiken innehåller fler jordbruksföretag än i många andra länder.

[107] Jordbruksverket (2019). *Utvärdering och uppföljning av livsmedelsstrategin – årsrapport år 2019.* Rapport 2019:9

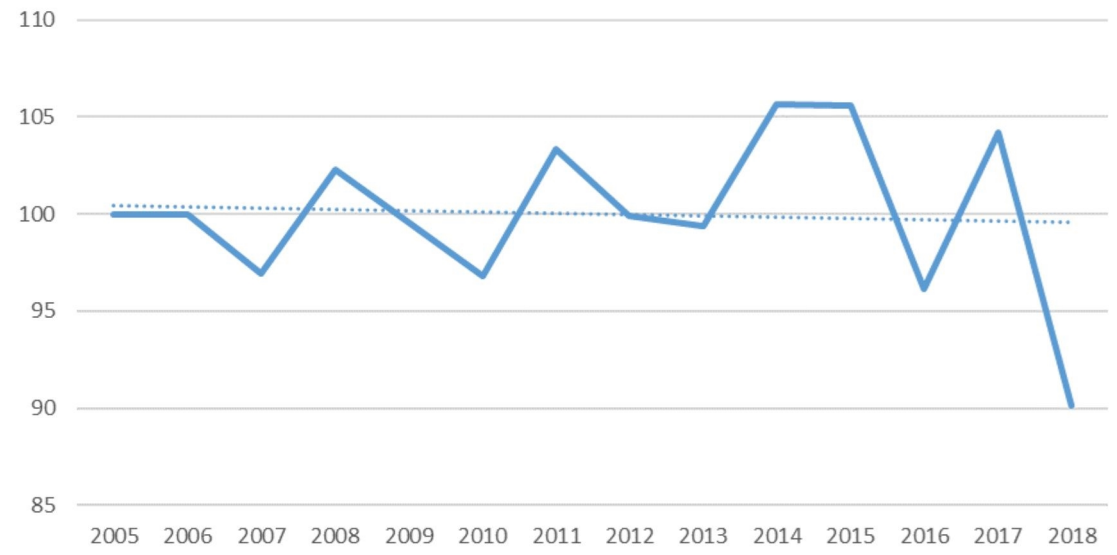

Figur 17 Arbetskraftens produktivitet (faktorinkomst per AWU) 2005-2019 i Sverige och EU, 1000 euro
Källa: Eurostat, kontextindikator C25

Den svenska produktiviteten ligger en bit över snittet för hela EU, men det är många länder som har en bättre produktivitet. De senaste åren har vi legat ungefär på tionde plats. Tendensen för EU som helhet är dessutom positiv samtidigt som utvecklingen i Sverige stagnerat.

Den totala faktorproduktiviteten har en svag utveckling

Den totala faktorproduktiviteten (TFP) har stagnerat, sett till jordbruket som helhet. En trendlinje för 2005-2018 visar på en svag nedgång under perioden, men man ska komma ihåg att 2018 var ett år med extrem torka och att utfallet det året drar ner helheten. Om man istället ritat trendlinjen till 2017 skulle den ha visat en viss ökning av TFP under perioden.

Figur 18. Total faktorproduktivitet inom jordbruket 2005-2018, index 2005=100
Källa: Eurostat kontextindikator C27.

OECD studerade nyligen produktiviteten inom svenskt jordbruk. De noterade en stor skillnad mellan olika sektorer: under perioden 2002-2014 ökade TFP för flera typer av animalieproduktion samtidigt som den minskade inom växtodlingen. OECD förklarar den utvecklingen framför allt med att insatsen av arbetskraft minskat markant i takt med att gårdarna blivit färre och större.[108]

Höga kapitalkostnader försvårar generationsväxlingen

En utmaning när det gäller att öka föryngringen inom jordbrukarkåren är den höga kapitalinsats som krävs vid ett gårdsköp eller vi ett generationsskifte. För unga intresserade av att starta lantbruk och utan ett större eget startkapital kan finansieringsfrågan vara ett oöverstigligt hinder, antingen genom att det är svårt att få lån eller genom att den ekonomiska marginalen i företaget skulle bli alltför liten för att bära stora lån.

Direktstöden bidrar till höga markpriser och dämpar därmed strukturomvandlingen inom jordbruket.[109] Kapitaliseringseffekten har störst påverkan, uttryckt i procent, i områden där stödet utgör en stor del av inkomsten medan motsatt förhållande råder där inkomst från produktionen utgör en större andel av inkomsten. I absoluta tal kan däremot kapitaliseringseffekten vara större i högavkastande områden.

[108] OECD (2018). *Innovation, Agricultural Productivity and Sustainability in Sweden - The Swedish agricultural innovation system*

[109] AgriFood (2018), *Reformen av CAP 2013 – lärdomar för en bättre jordbrukspolitik efter 2020*. Rapport 2018:1.

Avkastning jämfört med andra länder
På de bästa jordarna på slättlandet är avkastningen per hektar jämförbar med vad man kan få ut på kontinenten. I områden med sämre förutsättningar för jordbruk är avkastningen lägre. I genomsnitt kan man se en svag ökning av avkastningen per hektar, ungefär i samma takt som i närliggande EU-länder.

Å andra sidan är avkastningen inom mjölksektorn god i en europeisk jämförelse. År 2017 låg den svenska genomsnittliga avkastningen på 8,7 ton per ko, vilket var den femte högsta avkastningen inom EU27 det året..[110] Avkastningen per ko ökar dessutom ganska stadigt, men inte lika snabbt som i de andra länderna med hög avkastning.

God tillgång till växtskyddsmedel är nödvändigt för konkurrenskraften
Effektiva växtskyddsmedel är en förutsättning för att bedriva en lönsam växtodling. För flertalet grödor och skadegörare finns i dag ett fåtal växtskyddsmedel registrerade i Sverige och många av dessa medel har samma verksamma substans. När det inte finns tillgång till sådana medel uppstår kostnader, dels för att hantera det aktuella växtskyddsproblemet, dels i form av förlorad inkomst om det inte blir möjligt att bedriva en viss produktion.[111]

En aktuell fråga gäller ett kommande glyfosatförbud inom hela EU. Glyfosat ingår som verksamt ämne i världens mest använda ogräsmedel. Enligt en analys från Jordbruksverket[112] skulle ett förbud leda till minskade intäkter och ökade kostnader för både jordbruks- och trädgårdsnäringen. Dessutom skulle både kväveutlakningen och utsläpp av växthusgaser öka.

Ett förbud mot glyfosat skulle dock leda till en minskning av förekomsten av resthalter av glyfosat i miljön. Mer kunskap behövs kring vilken påverkan glyfosat har på artnivå (t.ex. för pollinerande insekter) samt vilka konsekvenser ett glyfosatförbud skulle få i ett större perspektiv genom förändrade odlingssystem. Det finns ett stort behov av fortsatta analyser samt av ett intensifierat arbete med lämpliga lösningar som kan motverka konsekvenser som ett glyfosatförbud skulle leda till för svensk livsmedelsproduktion och miljön.

[110] Europeiska kommissionen (2017). *Milk Market Observatory.* Uppdaterad 30 januari 2020.

[111] *Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring.* SOU 2015:15

[112] Jordbruksverket (2019) *Vilka effekter kan ett glyfosatförbud medföra?* Rapport 2019:8.

SWOT-analys

Styrkor, särskilt mål 2

S1 Sverige har världsledande grundforskning och ett starkt nationellt kunskaps- och innovationssystem

Svensk grundforskning är världsledande inom flera områden där det finns potentiella tillämpningar inom jordbrukssektorn, exempelvis genetik, biokemi och nanoteknik. Sverige är som land också en stark innovationsmiljö med ett väl utvecklat nationellt kunskaps- och innovationssystem som grundas på många starka forskningsmiljöer, en hög generell utbildningsnivå, starka nationella institutioner och väl etablerade nationella och internationella nätverk.[113] Sverige är också ett av de länder som kommit längst vad gäller digitalisering och automation inom industrin och här finns stor potential till utveckling också inom jordbruket.[114]

S2 God generell kunskapsnivå underlättar modernisering och tekniskpridning i jordbruket

Det finns goda förutsättningar för att införa ny teknik och nya arbetsmetoder eftersom utbildningsnivån i jordbruket är jämförelsevis hög och Sverige är ett av de länder som generellt kommit längst vad gäller digitalisering och automation. Detta bidrar till möjligheter för produktivitetsutveckling och innovation i sektorn. Produktiviteten är hög i många produktionsgrenar jämfört med länder i vår omgivning.[115] Detta beror dels på att svenska jordbrukare har en god utbildningsnivå[116] tack vare ett utbildningssystem med yrkesinriktade utbildningar inom jordbruk på såväl gymnasial som eftergymnasial nivå.[117]

S3 God produktivitet stärker konkurrenskraften

Svenskt jordbruk har under lång tid visat på en god produktivitet. En stor del av den produktivitetsutveckling som skett i jordbruket under de senaste decennierna följer av en strukturomvandling som resulterat i att gårdarna blir större.[118] Ser man till utvecklingen det senaste decenniet kan man konstatera att strukturen på företagen i primärledet har utvecklats i gynnsam riktning.[119] En fortsatt god tillväxt av produktiviteten är en förutsättning för att

---

[113] OECD (2018). *Innovation, Agricultural Productivity and Sustainability in Sweden - The Swedish agricultural innovation system*

[114] Ibid

[115] Gård & Djurhälsan (2018). *InterPIG - Internationella rapporten 2017*. Husdjursstatistik 2018. Växa Sverige

[116] SCB (2018). *Befolkning efter utbildningsinriktning SUN 2000.* Hämtat från webbsida 11 juni 2019.

[117] *Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring.* SOU 2015:15

[118] OECD (2018). *Innovation, Agricultural Productivity and Sustainability in Sweden - The Swedish agricultural innovation system*

[119] Jordbruksverket (2017). *Jordbruk och jordbruksföretagare 2016*. JO 34 SM 1701

svenskt jordbruk ska kunna hävda sig i en allt starkare konkurrens trots konkurrensnackdelar i form av ogynnsamt klimat, höga lönekostnader och kostnadskrävande regelverk för djurskydd och miljö.[120]

S4 Svenska jordbrukare producerar livsmedel med hög kvalitet
Jordbrukets konkurrenskraft på den inhemska marknaden bygger i hög grad på att svenska jordbrukare producerar livsmedel med hög kvalitet.[121] Detta beror bl.a. att produktionen sker med god djuromsorg och djurhälsa,[122] ansvarsfull användning av läkemedel och bekämpningsmedel,[123] och att det finns en hög säkerhet genom hela livsmedelskedjan. Detta gör att svenska konsumenter har stort förtroende för svenskproducerade livsmedel och att det för många produkter finns en högre betalningsvilja för inhemskt producerade livsmedel i jämförelse med importerade livsmedel. Denna betalningsvilja kan åtminstone delvis härledas till de s.k. mervärden som finns i svenska livsmedel – god djuromsorg, stor miljöhänsyn och hög livsmedelssäkerhet.

Svagheter, särskilt mål 2

W1 Produktiviteten är inte tillräckligt hög
Produktiviteten i den svenska primärproduktionen är inte tillräckligt hög och behöver utvecklas i takt med omvärldens. Eftersom kostnadsläget för vissa insatsvaror och arbetskraft är högre än i jämförbara länder ställs krav på produktivitetsutveckling.[124]

W2 Lång livsmedelskedja gör att primärledet har lite kunskap om slutkonsumenten
Även om gårdsförädling är ett växande fenomen levererar de allra flesta primärproducenter hela sin produktion till företag inom förädlingsledet, som i sin tur säljer till grossist- och detaljhandel. Detta gör att primärledet har lite kontakt med produkternas slutanvändare och saknar därmed kunskap och information om förändringar och trender på marknaden. Det i sin tur försvårar innovation och produktutveckling i primärproduktionen, eftersom denna

---

[120] OECD (2018). *Innovation, Agricultural Productivity and Sustainability in Sweden - The Swedish agricultural innovation system*

[121] Jordbruksverket (2011). *Jordbruksprodukters kvalitet och dess effekter på konkurrenskraften*, rapport 2011:29

[122] Sveriges Veterinärmedicinska anstalt (2017). *Antibiotika och djur inom EU.* SVA, 17 oktober 2017

[123] Livsmedelsverket (2018). *Kontroll av bekämpningsmedelsrester i livsmedel 2016.* Rapport NR 8 2018; Livsmedelsverket (2018). *Kontroll av restsubstanser i levande djur och animaliska livsmedel 2016.* Rapport NR 6 2018.

[124] *Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring.* SOU 2015:15

utveckling i hög grad drivs från efterfrågesidan.[125] Vidare hämmas också entreprenörskapet inom jordbruket eftersom entreprenörskap handlar just om att se nya marknadsmöjligheter.

W3 Stor variation i produktivitet och utbildningsnivå mellan olika producenter
Modernisering och produktivitetstillväxten i sektorn som helhet försvåras av att det finns stor spridning i utbildningsnivå och produktivitet mellan olika företag inom samma produktionsgren.[126] Jordbrukarnas kunskapsnivå och tillgång till rådgivning påverkar både produktivitetsnivå och produktivitetstillväxt i företagen.[127] Rådgivningsföretagen inom jordbrukssektorn har ofta otillräcklig kompetens om områden som gäller företagsledning och affärsutveckling.[128]

W4 Stor variation i affärsmässighet och anpassningsförmåga mellan olika företag
Ett marknadsorienterat jordbruk bygger på företag som har förmåga att anpassa sig till förändrade marknadsvillkor. Ökat genomslag i primärproduktionen för prissvängningar på världsmarknaden under det senaste decenniet har avslöjat att många jordbruksföretag saknar både kunskap och ekonomiska marginaler för att kunna hantera dessa prissvängningar.[129]

W5 Stort gap mellan forskning och näringsliv
Det finns liten interaktion mellan forskning och näringsliv inom jordbrukssektorn vilket dels leder till att det i stor utsträckning saknas behovsdriven forskning inom jordbruksområdet, dels till att det finns en otillräcklig kunskapsöverföring generellt mellan forskning och rådgivning.[130] Till exempel upplevs avståndet mellan forskning och praktik inom animalieproduktionen som stort av de som ska tillämpa resultaten. Varje aktör med ansvar och ambition på området samverkar utifrån sina behov. En samverkan och samordning i hela kedjan kommer dock sällan till stånd. Såväl företagare som rådgivningsaktörer saknar en oberoende aktör för kanalisering, sammanställning, anpassning och paketering av nya forskningsrön och annan kunskap av intresse för de olika näringarna inom animalieproduktionen.[131]

---

[125] Bjerke, L. och Johansson, S. (2015). *Patterns of innovation and collaboration in small and large firms*. The Annals of Regional Science, 55(1), 221-247

[126] Jordbruksverket (2017). *Jordbrukets produktivitet och struktur.* Rapport 2017:21.

[127] Bjerke, L. (2016). *Knowledge in agriculture: a micro data assessment of the role of internal and external knowledge in farm productivity in Sweden*. Studies in Agricultural Economics, 118:68 – 76

[128] *Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring.* SOU 2015:15

[129] Ibid.

[130] Ibid.

[131] Jordbruksverket (2019). *Nationell kunskapsförsörjning för en hållbar och konkurrenskraftig animaliesektor.* Rapport 2019:4.

W6 Svagt innovations- och kunskapssystem inom jordbruket
Det finns i Sverige endast några få forskningsmiljöer där man ägnar sig specifikt åt jordbruksforskning och detta innebär att jordbrukets kunskaps- och innovationssystem får en begränsad omfattning, både geografiskt och vetenskapligt. Detta bidrar till att det finns lite samverkan mellan forskning och näringsliv, vilket resulterar i att det pågår jämförelsevis lite tillämpad forskning inom jordbruksområdet och att forskningen i för liten grad utgår från näringens behov. Detta gör att innovationsförmågan är lägre i jordbruket än i andra delar av svenskt näringsliv.[132] [133]

Möjligheter, särskilt mål 2

O1 Outnyttjad potential för innovation, kunskaps- och tekniskpridning inom jordbruket
Svensk grundforskning är stark och världsledande inom flera områden som har hög relevans för utvecklingen inom jordbruk, exempelvis genetik, biokemi och bioteknik. Det finns emellertid ett gap mellan grundforskning och mer tillämpad forskning inriktad på jordbrukssektorn, samt mellan forskningen och rådgivningen.[134] Detta gör att det finns en outnyttjad potential i forskning och utveckling samt inom rådgivningen.[135]

O2 Digitalisering och automation erbjuder nya produkter, arbetsmetoder, och affärsmodeller
Ny teknik öppnar upp för en mängd nya innovativa lösningar som kan bidra till att stärka jordbrukets konkurrenskraft genom ökad produktivitet, nya typer av produkter och tjänster samt nya affärsmodeller som kan förkorta livsmedelskedjan. Detta har stor potential att öka förädlingsvärdet inom primärledet och korta avståndet mellan producent och konsument i livsmedelskedjan.

O3 Ökad global efterfrågan på livsmedel och bioråvara
En växande global befolkning och en ökad användning av biobaserade bränslen innebär att efterfrågan på livsmedel och annan bioråvara ökar både i Sverige och på världsmarknaden.[136]

---

[132] OECD (2018). *Innovation, Agricultural Productivity and Sustainability in Sweden - The Swedish agricultural innovation system*

[133] Beckeman et al (2018), *Forskning och innovation för en livsmedelssektor i världsklass*, Roland Berger AB

[134] *Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring.* SOU 2015:15

[135] SLU (2018). *Rapport om uppdraget att, inom ramen för livsmedelsstrategin, utveckla samverkan och samverkansformer mellan forskning och rådgivning.* N2017/04769/JM

[136] OECD (2017). *FAO Agricultural Outlook 2017-2026*

O4 Ökat intresse för matens ursprung och produktionssätt
Det finns en ökad medvetenhet bland konsumenter vilket leder till att konsumenten efterfrågar mer information och förändrar sina konsumtionsmönster.[137] Detta avslöjas bl.a. av statistik om livsmedelskonsumtion som visar att den totala köttkonsumtionen i Sverige minskar för första gången sedan mätningarna startade samtidigt som efterfrågan på svenskt kött är större än någonsin.[138] Minskad köttkonsumtion innebär att efterfrågan på baljväxter och grönsaker kan öka, vilket är en möjlighet för tillväxt i trädgårdsnäringen.

Man kan också observera att intresset för närproducerade livsmedel har ökat avsevärt under det senaste decenniet och att konsumenter efterfrågar tydligare märkning av livsmedel för att underlätta valet mellan olika produktvarianter.[139] Detta är ett exempel på nya konsumtions-trender som medför stor potential att utveckla starka varumärken. Det innebär också att mervärden går att utveckla mer, vilket skapar nya affärsmöjligheter för entreprenörer inom jordbruket.[140]

O5 Klimatfrågan sätter nytt fokus på jord- och skogsbrukets roll i en cirkulär ekonomi
Omställningen till en cirkulär och biobaserad ekonomi kan medföra att intresset för de areella näringarna ökar bland politiker och andra beslutsfattare och även inom forskning. Det finns stor enighet om att de areella näringarna har stor potential att bidra till en mer cirkulär ekonomi.[141] En ökad efterfrågan på råvaror från jord- och skogsbruk skapar nya möjligheter för entreprenörskap och affärsutveckling.

O6 Export av livsmedel kan gynnas av efterfrågan på hållbart producerad mat
Svensk livsmedelsproduktion är hållbar i ett globalt perspektiv. Det bör därför finnas goda möjligheter till export av livsmedel i takt med en ökad efterfrågan på hållbart producerad mat.[142]

---

[137] *Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring.* SOU 2015:15

[138] Enligt statistik från Jordbruksverket. DOI: http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/konsument/livsmedelskonsumtionisiffror/kottkonsumtionen.4.465e4964142dbfe44705198.html

[139] Jordbruksverket (2010). *Vad får du som konsument när du köper närproducerat? Hållbar konsumtion av jordbruksvaror.* Rapport 2010:19

[140] Jordbruksverket (2018). *Mervärden som konkurrensmedel - affärsmodeller och kompetenser för framgångsrika mervärdesstrategier*. Rapport 2018:23

[141] *Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring.* SOU 2015:15

[142] Jordbruksverket (2019). *Utvärdering och uppföljning av livsmedelsstrategin*. Rapport 2019:9.

Hot, särskilt mål 2

T1 Lite tillämpad forskning inriktas på jordbrukssektorn
Innovationsförmågan i jordbruket hämmas av att det finns få forskningsmiljöer som ägnar sig åt tillämpad forskning inriktad på jordbruk.[143] Det innebär mindre stöd till företagen i deras utveckling av innovationer som bidrar till att utveckla näringen.

T2 Jordbruket har svårt att attrahera arbetskraft och kompetens
Jordbruket har jämförelsevis låg arbetsproduktivitet vilket resulterar i att lönenivån i sektorn är låg jämfört med exempelvis tillverkningsindustrin. Detta gör att jordbruket har svårt att attrahera arbetskraft.[144] Att den absoluta merparten av jordbruksföretagen finns på landsbygden försvårar rekryteringen av kompetent arbetskraft ytterligare eftersom människor i arbetsför ålder i allt högre utsträckning flyttar till större städer.[145]

T3 Åldersstrukturen i näringen ger svaga incitament till modernisering
Demografin inom jordbrukssektorn kännetecknas av en relativt hög medelålder på företagarna. Bland företagare som närmar sig pensionsåldern saknas ofta incitament att investera i modern teknik och lära sig nya arbets- och produktionsmetoder. Detta gäller i synnerhet för företag som inte kommer att drivas vidare inom familjen.

T4 Svagt kunskaps- och innovationssystem gör att jordbruket riskerar att hamna vid sidan av den nationella innovationspolitiken
Jordbrukets kunskaps- och innovationssystem är en del av det nationella kunskaps- och innovationssystemet. Den forskning som bedrivs i Sverige är dock i mycket liten utsträckning inriktad på jordbrukets behov. Kopplingarna mellan jordbruket och såväl övriga näringslivet som forskningen skulle vinna på att bli starkare och integreras allt mer. Innovationssystemet är svagare i jordbruks- och livsmedelssektorn än i övriga näringslivet.[146] I hög grad saknas det dessutom information om innovationer och innovationsaktiviteter i jordbruksföretag eftersom den officiella statistik som samlas in på dessa områden inte omfattar jordbruksföretag.

T5 Ett kommande glyfosatförbud ökar kostnaderna för växtodlingen
Ett eventuellt framtida glyfosatförbud kommer att innebära att det blir dyrare att odla jordbruks- och trädgårdsprodukter i Sverige. Våra nuvarande odlingssystem är i hög grad beroende av glyfosat, så när det ämnet försvinner kommer vi att få ökande problem med ogräs i odlingarna. Detta riskerar att bli ytterligare en faktor som påverkar jordbrukets

---

[143] OECD (2018). *Innovation, Agricultural Productivity and Sustainability in Sweden - The Swedish agricultural innovation system*

[144] Skolverket (2019). *Statistikdatabas.* Hämtat från webbsida 22 maj 2019

[145] Bjerke, L. och Johansson, S. (2015). *Företagande och arbetsliv i Sveriges lands- och stadsbygder*. Center for Entrepreneurship and Spatial Economics Jönköping International Business School.

[146] OECD (2018). *Innovation, Agricultural Productivity and Sustainability in Sweden - The Swedish agricultural innovation system*

lönsamhet negativt i en situation som redan är pressad för många. Det påverkar också negativt möjligheterna att öka livsmedelsproduktionen och lantbrukets produktivitet enligt Livsmedelsstrategins intentioner.

4.1.c Förbättra jordbrukarnas position i värdekedjan

Nulägesbeskrivning

Hög koncentration i livsmedelskedjan
Marknadskoncentrationen i dagligvaruhandeln är hög. De tre största aktörerna står i genomsnitt för 86 % av försäljningen. Koncentrationen ökar ju längre norrut man kommer i landet. I Södra Götaland står de tre största aktörerna för 78 procent av dagligvaruhandeln, medan motsvarande siffra i Norra Norrland är 99 procent[147]. Enligt Konkurrensverket (2018) har Sverige tillsammans med de övriga skandinaviska länderna betydligt högre marknadskoncentration (mätt i CR3) än övriga europeiska länder. Det stora antalet jordbrukare i förhållande till livsmedelskedjans övriga aktörer gör att de ofta blir så kallade pristagare som har svårt att förhandla om priser[148].

Jordbruket står för en liten del av det totala mervärdet
Primärproduktionen är inte bara uppdelad på många förhållandevis små aktörer. Den står dessutom för en mindre del av det bruttoförädlingsvärde som skapas inom livsmedelskedjan – omkring 17 procent. Det är betydligt mindre än den andel som till exempel livsmedelsindustrin eller grossist- och detaljistledet står för. Det är också lägre än EU-genomsnittet, som ligger på omkring 24 procent.[149]

Lantbrukskooperationen stärker förhandlingsstyrkan
Lantbruksföretagen som ofta är små kan genom att gå samman i kooperativ förbättra sina möjligheter att få ut produkter på marknaden till acceptabla priser[150]. Lantbrukarnas behov av stärkt förhandlingsstyrka är argument som framhålls för att ge undantag från konkurrensreglerna som ska förhindra konkurrensbegränsande samarbete.

På den svenska marknaden finns ett antal lantbrukskooperativa företag[151] De är ekonomiska föreningar som ägs av sina medlemmar. Kooperativet har till uppgift att sälja vidare de råvaror som jordbrukarna producerar och i vissa fall även genom egna industrier förädla råvaran. Kooperativen kan också samordna inköp av insatsvaror till medlemmarna. De senaste decennierna har det skett en stark strukturrationalisering där kooperativ gått samman och produktionsanläggningar lagts ner. Det har även skett försäljningar av kooperativt ägda

[147] Delfi, DLF och HUI, Dagligvarukartan 2019

[148] Konkurrensverket (2018). Konkurrensen i livsmedelskedjan. Rapport 2018:4

[149] Kommissionen, *CAP Indicators – adding value*, hämtat 15 april 2020

[150] Ibid.

[151] Ibid.

företag till privat ägda företag. Ökad efterfrågan på lokalproducerade produkter har dock gjort att det på senare år bildats en del nya mindre kooperativ.

Producentorganisationer täcker en betydande del av frukt- och grönsaksproduktionen
Sverige har fem erkända producentorganisationer inom sektorn för frukt och grönsaker. Hur stor andel av frukt- och grönsaksproduktionen som omfattas av dessa organisationer kan variera en del från år till år. Högst var den under 2008-2010, då den låg omkring 60 procent. En anledning till svängningarna är att nästan inga jordgubbsodlare är medlemmar i dessa organisationer, och jordgubbar står för en väsentlig del av det totala produktionsvärdet. Ett mål för den nationella strategin för producentorganisationer inom sektorn för frukt och grönsaker är att öka anslutningsgraden så att den åter når upp till 60 procent.[152]

SWOT-analys

Styrkor, särskilt mål 3

S1 Ökat intresse för matens ursprung och produktionssätt
En ökad medvetenhet bland konsumenter om matens ursprung och produktionsförhållanden gör att möjligheten att ta betalt för produkter som är differentierade med avseende på ursprung och produktionssätt ökar. Intresset för närproducerade livsmedel har ökat under det senaste decenniet och konsumenter efterfrågar tydligare märkning av livsmedel för att underlätta val av olika produktvarianter.[153] Detta är ett exempel på nya konsumtionstrender. Det innebär att starka varumärken och mervärdeskonceptet går att utveckla mera, vilket skapar nya affärsmöjligheter.[154]

S2 Mervärde skapar förutsättningar för att utveckla starka varumärken
Det finns många mervärden i producentledet som det går att ta betalt för, åtminstone på den inhemska marknaden.[155] Detta gör att svenskproducerade livsmedel har relativt stark konkurrenskraft i Sverige och att svenskproducerad råvara kan användas i företagens varumärkesbyggnad även bland företag i förädlingsledet.

---

[152] Jordbruksverket (2018). *Nationell strategi för producentorganisationer inom sektorn för frukt och grönsaker.* Rapport 2017:19 reviderad 2018.

[153]Jordbruksverket (2010). *Vad får du som konsument när du köper närproducerat? Hållbar konsumtion av jordbruksvaror.* Rapport Nr RA10:19

[154] Jordbruksverket (2018). *Mervärden som konkurrensmedel - affärsmodeller och kompetenser för framgångsrika mervärdesstrategier*. Rapport 2018:23

[155] Ibid.

S3 Mervärden uppstår i primärproduktionen
Merparten av de mervärden som återfinns i svenska livsmedel uppstår i primärledet vilket gör att svensk råvara inte kan ersättas av importerad råvara i de förädlingsföretag som använder dessa mervärden i sin varumärkesbyggnad.[156] [157]

S4 Kooperation stärker lantbrukarnas plats i livsmedelskedjan
Det finns två stora kooperativa organisationer inom det svenska jordbruket: Lantmännen och Arla. Lantmännen ägs av omkring 25 000 svenska lantbrukare, och Arla Foods ägs till omkring 22 procent av svenska mjölkproducenter. (Resten ägs av mjölkproducenter i andra länder.) Det finns dessutom flera mindre producentkooperativ, framför allt inom mejerisektorn. Kooperativen ger lantbrukarna en starkare position i livsmedelskedjan och kan fungera som motvikt mot de stora företag som dominerar både insatsvaruhandeln och försäljningsledet.[158]

Svagheter, särskilt mål 3

W1 Få aktörer och stark marknadskoncentration i förädlings- och distributionsled
I vissa delar av livsmedelskedjan är konkurrensen svag.[159] Det finns också regionala skillnader i tillgången till potentiella köpare i form av livsmedelsindustri. Detta varierar mellan olika råvaruslag. Primärproducenten får en relativt liten andel av produktens värde och marknadskoncentrationen är tämligen stark i efterföljande led vilket försämrar primärledets förhandlingsmöjligheter.[160]

W2 Primärledet står för en liten del av slutproduktens förädlingsvärde
Utbudet av livsmedel har blivit mycket mer differentierat sedan EU-inträdet och svenska förädlingsföretag har ökat sin förmåga att producera mer differentierade produkter med unika produktegenskaper. Trots att fler jordbruksföretag säljer direkt till slutkonsument är gårdsförädling fortfarande en tämligen begränsad företeelse. De flesta primärproducenter säljer hela sin produktion till företag inom förädlingsledet, vilket gör att primärledet har mycket litet inflytande över den förädling och marknadsföring som görs i efterföljande led.

---

[156] Jordbruksverket (2018). *Hållbar produktion och konsumtion av mat* https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ra1817.html

[157] Jordbruksverket 2018. *Mervärde i svensk grisproduktion* https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ovr2921.html, *Mervärden i svensk kycklingproduktion* https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ovr2924.html, *Mervärden i svensk produktion av får och lamm* https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ovr2922.html, *Mervärden i svensk nötköttsproduktion* https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ovr2925.html

[158] Konkurrensverket (2018). *Konkurrensen i livsmedelskedjan*. Rapport 2018:4.

[159] Konkurrensverket (2018). Konkurrensen i livsmedelskedjan. Rapport 2018:4

[160] *Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring.* SOU 2015:15

Detta gör att primärledet står för en relativt liten del av produktens slutvärde och har därmed en svag position i värdekedjan.[161]

W3 Mervärden som stöds av lagstiftning begränsar primärproducenternas förmåga att använda dessa mervärden för att stärka sin marknadsposition
Mervärden som stöds av lagstiftning underminerar primärproducenternas möjligheter att använda dessa mervärden för att stärka sin marknadsposition eftersom alla producenter inom det svenska jordbruket producerar samma mervärden. Detta gör att primärledet inte kan erbjuda produkter som är differentierade när det kommer till dessa mervärden. Man kan därför inte begära att få extra betalt för dessa som exempelvis är fallet med ekologiska produkter jämfört med konventionella.

Möjligheter, särskilt mål 3

O1 Nya handelsavtal kan ge tillträde till nya marknader
Nya handelsavtal kan öppna upp nya exportmöjligheter genom att ge tillträde till nya marknader. Detta kan också leda till att importerade insatsvaror, exempelvis foder och handelsgödsel, blir billigare.

O2 Konkurrensen ökar i förädlingsledet
Antal företag som förädlar livsmedel har ökat under de senaste åren.[162] En mångfald av företag vad gäller storlek, ägandeform o.s.v. gynnar konkurrensen i livsmedelskedjan.[163]

O3 Digitalisering öppnar upp för nya affärsmodeller
Digital teknik möjliggör nya affärsmodeller som kan stärka producentledet, till exempel genom att det blir möjligt för producenterna att kapa mellanled.[164]

O4 Ökat intresse för matens ursprung och produktionssätt
Intresset och betalningsviljan för närproducerad mat har ökat kraftigt och konsument-trenderna pekar i riktningen mot att handla direkt av producenten.[165] Detta gör att förädlingsgraden ökar redan i primärledet så att förädlingsvärdet i jordbruket ökar. Det gör i sin tur att primärledet står för en större andel av värdekedjan inom livsmedelsproduktionen. Det blir också allt fler livsmedelsföretag vilket ger fler affärspartners för primärproducenterna.[166]

---

[161] Konkurrensverket (2011). *Mat och marknad – från bonde till bord.* Rapport 2011:3

[162] SCB, Företagens ekonomi 2011–2015

[163] Konkurrensverket (2011). *Mat och marknad – från bonde till bord.* Rapport 2011:3

[164] Jordbruksverket (2017). *Den digitaliserade gården Hur kan samhället bidra?* Rapport 2017:17

[165] Jordbruksverket (2017). *Jordbruksföretagens kombinationsverksamheter 2016*. JO 47 SM 1701

[166] SCB, Företagens ekonomi 2011–2015

O5 Översyn av regelverk och rekommendationer vid offentlig upphandling
Den offentliga sektorn i Sverige är en av livsmedelskedjans största kunder. Regler för offentlig upphandling försvårar upphandlingar som premierar de s.k. svenska mervärdena. Det finns utrymme för förenklingar och ökad kunskap kring hur reglerna kan tillämpas.[167]

Hot, särskilt mål 3

T1 Ojämna maktförhållanden i livsmedelskedjan
Primärproducenterna är som grupp splittrade jämfört med förädlingsindustri och handel. Ökad globalisering resulterar i att förädlingsindustrin i allt större utsträckning domineras av multinationella företag[168] som kan förmodas ha begränsad betalningsvilja för svenska mervärden. Dessa mervärden är dessutom ofta understödda av svensk lagstiftning, vilket är ett trubbigt medel för att gynna producenterna eftersom primärledet då får svårare att använda dessa mervärden för att utveckla sina egna unika produktegenskaper, varumärken och branschstandarder.

T2 Andra länder skärper sin lagstiftning kring djurvälfärd och miljöhänsyn
Sverige är på många sätt ett föregångsland när det kommer till djurvälfärd, smittskydd och miljöhänsyn. Andra länder, inte minst inom EU, håller på att skärpa sin lagstiftning på flera av dessa områden vilket gör att svenskt jordbruk riskerar att förlora sitt försprång.[169]

4.2 Allmänt mål – Stödja miljövård och klimatåtgärder och bidra till EU:s miljö- och klimatmål

Det är viktigt att svenskt jordbruk är långsiktigt hållbart och konkurrenskraftigt för att värna biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Därför är det allvarligt att lönsamheten är svag i stora delar av landet, främst i den typen av jordbruk som mest gynnar natur och landskap. Om inte lönsamheten kan förbättras eller om politiken inte kompenserar för detta kommer det förutom minskad livsmedelsproduktion även att påverka flera miljönyttor som biologisk mångfald och ett öppet odlingslandskap, vilket gör det svårt att nå miljömålet Ett rikt odlingslandskap.

Det finns problem med näringsläckage från jordbruket till vatten. Klimatförändringar med mer nederbörd kan göra att denna problematik växer. Problemen med vattenkvalitet är störst i slättbygder. Ökad intensitet inom växtodling och animalieproduktion i Sverige bidrar till att riskerna ökar även för läckage av växtskyddsmedel till yt- och grundvatten. En viktig förutsättning för en effektiv användning av växtnäring och växtskyddsmedel är att marken är väldränerad. Ny teknik och andra odlingssystem kan bidra till en god vattenkvalitet.

---

[167] *Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring.* SOU 2015:15

[168] Jordbruksverket (2016*). Livsmedelsindustrins internationalisering - Effekter på sysselsättning och produktivitet.* Rapport 2016:16

[169] Jordbruksverket (2010). *Kostnader och intäkter i svenskt jordbruk – en jämförelse med Danmark och Finland.* Rapport 2010:18

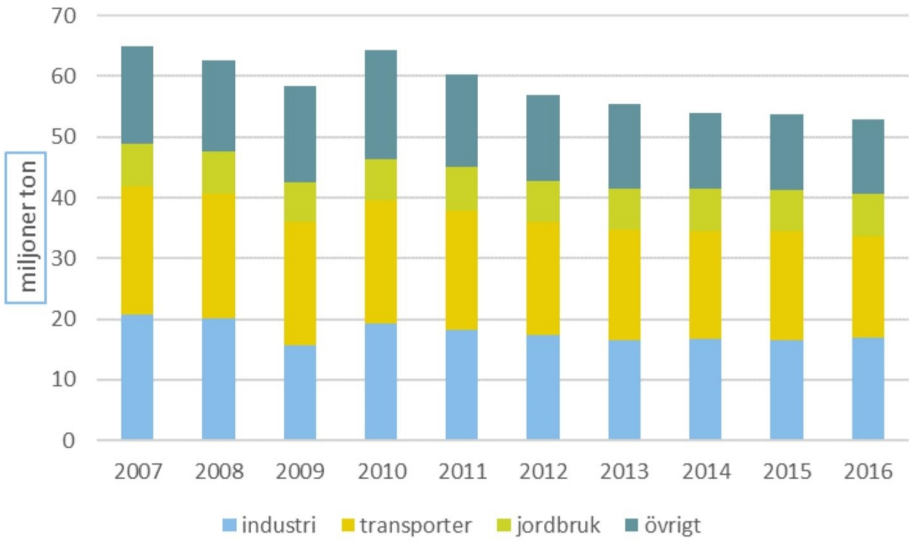
Utsläppen till luft behöver minskas vilket kan göras genom att miljö- och klimatpåverkan från lantbruket ytterligare begränsas, bland annat genom att öka andelen förnybar energi. Genom att minska utsläpp av kväveoxider och ammoniak bidrar jordbruket till att nå miljömålen Begränsad klimatpåverkan, Ingen övergödning, Frisk luft och Giftfri miljö.

Det finns ett väl etablerat offentligt finansierat rådgivningssystem i Greppa Näringen, växtskyddscentraler och ekorådgivning som är en länk mellan forskare och företag. Det finns dock svårigheter för rådgivningsföretag att ta betalt för miljöråd.

4.2.a Bidra till begränsning av och anpassning till klimatförändringar samt till hållbar energi

Nulägesbeskrivning

Jordbrukets utsläpp av växthusgaser har minskat sedan 1990-talet
Jordbruket står för omkring 13 procent av de svenska utsläppen av växthusgaser. Andelen har ökat något på senare år, eftersom jordbrukets utsläpp varit i stort sett oförändrade samtidigt som utsläppen från andra sektorer har minskat.

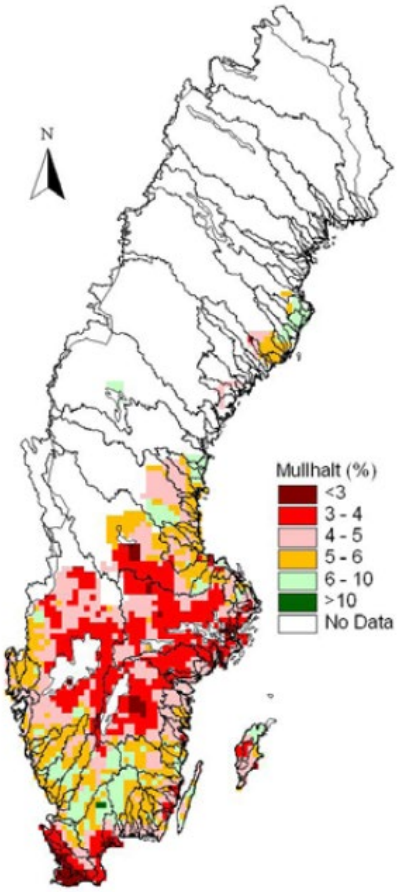

Figur 19 Jordbrukets och andra källors utsläpp av växthusgaser, miljoner ton
Källa: Naturvårdsverket

Utsläppen för det som enligt klimatrapporteringen räknas till jordbrukssektorn var 2016 knappt 7 miljoner ton koldioxidekvivalenter (motsvarande 13 procent av de totala utsläppen). Dessa utsläpp domineras av utsläpp av metan från djurs matsmältning och av lustgas från jordbruksmark. Jordbrukssektorns utsläpp har minskat med 10 procent sedan 1990 beroende främst på minskad djurhållning (framför allt antal mjölkkor och grisar) och delvis på minskad användning av mineralgödsel. Utsläppen från jordbrukets arbetsmaskiner var 0,6 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2017. Utsläppen från jordbrukets arbetsmaskiner och lokaler motsvarar totalt knappt 1 miljon ton koldioxid och utsläppen har sedan 1990 minskat med 25 procent.

Utöver utsläpp av metan och lustgas sker det utsläpp och upptag av koldioxid från åkermark och betesmark p.g.a. kolförrådsförändringar i jordar och biomassa. Utöver dessa kolflöden beräknas jordbruksmark i genomsnitt vara en källa till koldioxid där den största källan är mulljordar som årligen antas släppa ifrån sig knappt 3 miljoner ton koldioxid. Mineraljordarna uppvisar stor mellanårsvariation i utsläpp och upptag av koldioxid vilket i stor utsträckning beror på variationer i tillförsel av organiskt material till marken (rester av årlig skörd och tillförsel av naturgödsel). Den kontinuerliga inventeringen av kolförråd i åkermark pekar på att det sker en långsiktig uppbyggnad av kol i mineraljorden. Arealen åkermark har minskat sedan 1990 vilket i viss utsträckning påverkar utsläppen från denna marktyp. Betesmark omfattar endast en procent av landarealen och de genomsnittliga årliga nettoupptagen har legat nära noll under perioden 1990-2017.

Mullhalten i åkermarken varierar i olika delar av Sverige. Halterna tenderar att vara lägre än genomsnittet i slättbygderna och högre i skogsbygderna.

Figur 20 Geografisk fördelning av mullhalt i matjorden. För de vita områdena i kartan saknas data. Källa: Jordbruksverket 2015:19

I Skåne är många jordar mullfattiga, medan höga halter av organiskt material är frekventa i de nederbördsrika områdena i Västsverige.[170]. I Sverige har mullhalten i åkermarken ökat i medeltal de senaste tjugo åren, detta främst beroende på en ökande areal vall.[171]

Bioekonomin är en viktig och växande del av svensk ekonomi

Den svenska bioekonomin beräknas stå för 7 procent av Sveriges BNP, 11 procent av landets totala omsättning och 23 procent av den totala varuexporten. Antalet anställda inom bioekonomin är nästan 350 000, vilket motsvarar drygt 7 procent av den totala sysselsättningen.[172]

Mer än hälften av energin kommer från förnybara källor

Energi- och klimatåtgärder, inte minst koldioxidskatten som infördes på 1990-talet, har lett till att användningen av förnybar energi ökat markant under senare decennier. År 2017 stod den för 55 procent av den totala energianvändningen i Sverige. En stor andel av den förnybara energin kommer från bioenergi.[173] Den ökade tillförseln av bioenergi beror främst på bättre utnyttjande av restprodukter från skogsnäringen. Samtidigt som att skogstillväxten och skogsavverkningarna det senaste århundradet har fördubblats har skogens virkesförråd och kolförråd ökat. Tillskottet av biobränslen från jordbruket har också ökat, både inhemskt producerade och importerat fordonsbränsle. Idag bidrar det svenska jordbruket relativt lite (2 procent) till energitillförseln i Sverige. Förutom biogas och grödor för produktion av biodrivmedel ingår energiskog och vissa andra energigrödor för småskalig värme- och elproduktion.[174]

År 2010 hade 15 lantbruk i Sverige startat biogasanläggningar där det rötas stallgödsel. Antal anläggningar i Sverige som använder gödsel för biogasproduktion har under 2016 ökat till 60 stycken, varav 40 var gårdsanläggningar och resterande samrötningsanläggningar. Under 2016 rötades drygt 4 procent av stallgödseln.[175]

Jordbruket behöver anpassa sig till klimatförändringarna

Klimatförändringarna kommer att innebära ett varmare klimat med förändrade nederbördsmönster, längre vegetationsperiod och mer frekventa extrema väderhändelser. Det finns positiva aspekter som att en längre växtsäsong kan möjliggöra fler eller större skördar,

---

[170] Jordbruksverket (2015). *Nationell jordartskartering*. Rapport 2015:19

[171] Poeplau et al. 2015. *Positive trends in organic carbon storage in Swedish agricultural soils due to unexpected socio-economic drivers*. Biogeosciences, 12, 3241-3251, 2015

[172] Tillväxtanalys (2016). *Den svenska bioekonomins utveckling – statistik och analys*. Svar Direkt 2016:23.

[173] Energimyndigheten (2019). *Energiläget i siffror 2019.*

[174] Black-Samuelsson S, Eriksson H, Henning D, Janse G, Kaneryd L, Lundborg A och Niemi Hjulfors L. 2017. *Bioenergi på rätt sätt – om hållbar bioenergi i Sverige och andra länder*. Rapport av Skogsstyrelsen, Energimyndigheten, Jordbruksverket och Naturvårdsverket. Rapport 10, Skogsstyrelsen. 2017.

[175] Naturvårdsverket (2018). *Fördjupad analys av svensk klimatstatistik 2018*. Naturvårdsverket Rapport 6848.

möjligheter att odla vissa grödor längre norrut samt möjligheter för en längre utevistelse hos jordbrukets djur. Det finns också, negativa aspekter som utmaningar med mer och mindre nederbörd under olika säsonger, större behov av växtskyddsåtgärder och en högre risk för värmestress hos djur. Sverige är ett nord-sydligt långsträckt land med stora regionala skillnader vilket innebär att klimatförändringen kommer att få olika effekter i olika delar av landet. Exempelvis flyttas odlingsgränsen för olika grödor successivt norrut medan effekterna av havsnivåhöjningen blir störst i södra Sverige. Även effekterna av ett förändrat klimat utanför Sverige påverkar den svenska jordbruks- och trädgårdssektorn. Det svenska jordbruket kan få större betydelse i framtiden om förutsättningarna försämras i viktiga jordbruksområden i världen.

SWOT-analys

Styrkor, särskilt mål 4

S1 Rik tillgång på naturresurser

Sverige är, relativt sin befolkning, ett stort land med rik tillgång till naturresurser som mark, skog och vatten. Detta är i första hand att betrakta som en styrka, eftersom resurserna kan användas för att bidra till många av samhällets målsättningar. Exempelvis bidrar skogens förmåga att ersätta fossilbaserade material, binda kol och leverera klimatneutral energi till landsbygdernas möjlighet att bidra till klimatmålen.[176] [177]

S2 Skog och jordbruksmark har god förmåga till kolinlagring

Sverige har en stor andel skog och en liten andel jordbruk. Enligt kommissionen utgörs Sverige av drygt 9 procent jordbruksmark och cirka 59 procent skogsmark. De visar också att Sverige har höga halter av kol i mark.[178] Såväl Sveriges unga jordar som det kalla klimatet medverkar till en långsammare nedbrytning av organiskt material än i mer sydliga länder. En stor del av skogen är under tillväxt vilket också är positivt för kolinlagring.

S3 Goda förutsättningar att ställa om till fossilfri energi

Fleråriga energigrödor och mellangrödor har potential att ersätta fossil energi samtidigt som miljöpåverkan från produktion är liten. Energi som produceras från exempelvis sol och vind eller restprodukter som gödsel och halm kan också ersätta fossil energi. Flera av landsbygdernas näringar kan därför spela en avgörande roll för samhällets omställning till en cirkulär, biobaserad och fossilfri ekonomi.[179]

---

[176] Regeringskansliet (2018). *Strategi för Sveriges nationella skogsprogram*. N2018.15.

[177] Arbetsgrupp 2 (2016). *Virkesproduktion, övriga ekosystemtjänster och naturens gränser*. Underlagsrapport från arbetsgrupp 2 inom nationellt skogsprogram.

[178] DG agri (2017). Beräknade kontextindikatorer 31 och 41. SOC=soil organic carbon, organiskt kol i marken

[179] *En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder – för ett Sverige som håller ihop*. Prop. 2017/18:179.

S4 Svensk animalieproduktion har jämförelsevis låg klimatpåverkan
Den svenska djurhållningen är, relativt andra länder, mer klimateffektiv.[180] Inom svensk animalieproduktion är växthusgasutsläpp per kilo produkt klart under genomsnittet för EU.[181] Trenden för utsläppen är dessutom nedåtgående i Sverige, medan trenden för globala utsläpp från animalieproduktion är stigande.[182] Faktorer som bidrar till en klimateffektiv produktion är bland annat relativt friska djur och att biprodukter som inte lämpar sig för humankonsumtion tas tillvara.[183]

S5 Hög generell utbildningsnivå och starka institutioner underlättar omställningen till en cirkulär och biobaserad ekonomi
En rad generella faktorer, som god institutionell kapacitet, hög utbildningsnivå och kompetens, hög innovationskraft och ett väl etablerat rådgivningssystem är styrkor som bidrar till ökade förutsättningar att minska klimatpåverkan och till att genomföra effektiva anpassningar till ett förändrat klimat. Till denna allmänna institutionella beredskap kan man också lägga till det faktum att jordbruks- och markfrågor på senare tid hamnat högre på den politiska agendan.[184]

S6 Goda förutsättningar till låg klimatpåverkan från växthusodling
En stor andel av företag med växthusodling har ställt om sin uppvärmning från fossil till förnybar energi vilket möjliggör odling av grönsaker och prydnadsväxter med låg klimatpåverkan.[185]

---

[180] Nordiska Ministerrådet (2017). *Future Nordic Diets*. Röös m fl

[181] Lesschen, J., P. & Westhoek, H. (2011). *Greenhouse gas emission profiles of European livestock sectors*. Animal Feed Science and Technology 166:16-28.

[182] Cederberg, C. et al. (2009). *Greenhouse gas emissions from Swedish production of meat, milk and eggs 1990 and 2005*. SIK-report no. 793. SIK - The Swedish Institute for Food and Biotechnology.

[183] Gård & Djurhälsan (2018). *InterPIG - Internationella rapporten 2017*. Husdjursstatistik 2018. Växa Sverige

[184] *En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet*. Prop.2016/17:104.

[185] Jordbruksverket (2018). *Energianvändning i växthus 2017*. Statistikrapport 2018:05

Svagheter, särskilt mål 4

W1 Det saknas kunskap om effektiva klimatåtgärder
Utsläppen från jordbrukssektorn kan minska men inte tas bort helt. Vissa utsläpp kan inte minskas på grund av begränsningar i att kunna påverka de biologiska processerna. Det saknas också kunskap om effektiva klimatåtgärder.[186]

W2 Utsläppen från organogen jordbruksmark är stora men svåra att minska utan produktionsbortfall
Trots att organogen jordbruksmark endast utgör en liten andel av den totala jordbruksarealen står dessa marker för en tredjedel av det svenska jordbrukets utsläpp av växthusgaser. Utifrån dagens kunskapsläge är den mest effektiva metoden för att kraftigt minska utsläppen av växthusgaser från organogen jordbruksmark att återställa dessa till våtmarker. Detta innebär en nedläggning av produktionen på marken.[187]

W3 Svenska odlingsförhållanden gör att svenskproducerade vegetabilier har jämförelsevis hög klimatpåverkan
En relativt låg medelavkastning per hektar innebär att svenska vegetabilier har en jämförelsevis hög klimatpåverkan per kilo produkt. Stora geografiska avstånd ökar dessutom behovet av transporter redan i primärledet. De regionala skillnaderna är dock stora och den höga avkastningen i södra Sverige ger ett lägre klimatavtryck än i norra delarna av landet.

W4 Stora geografiska avstånd ger stor klimatpåverkan
Stora avstånd och brister i infrastrukturen gör att utsläpp från transporter blir höga. Potentialen för att utnyttja möjligheten till produktion av olika typer av förnybar energi inom jordbruket begränsas samtidigt av tillgången till råvara inom rimliga avstånd från produktionen. Landsbygdens gleshet och bristande infrastruktur har därför betydelse för potentialen att minska jordbrukets klimatpåverkan. Det är i detta sammanhang värt att notera att Sverige producerar mindre förnybar energi per hektar jordbruksmark än EU-genomsnittet, 70 respektive 100 kg oljeekvivalenter per hektar.[188]

W5 Naturliga förutsättningar gynnar animalieproduktion mer än växtodling
Såväl naturliga förutsättningar som traditioner gynnar mjölk- och köttproduktion, relativt växtodling.[189] Det kan vara svårt för svenskt jordbruk att möta en ökad efterfrågan på en mer växtbaserad och klimateffektiv kosthållning.

---

[186] Jordbruksverket (2018). *Hur kan den svenska jordbrukssektorn bidra till att vi når det nationella klimatmålet?* Rapport 2018:01

[187] Jordbruksverket (2018). *Återvätning av organogen jordbruksmark som klimatåtgärd.* Rapport 2018:30.

[188] DG agri (2017). Beräknade kontextindikatorerna 4 och 43.

[189] Jordbruksverket (2003). *Hur går det för svenskt jordbruk – en jämförelse med några konkurrentländer*. Rapport 2003:7

Möjligheter, särskilt mål 4

O1 Ökad efterfrågan på svenskt kött kan bidra till minskade utsläpp från köttkonsumtion
En relativ ökning av efterfrågan på kött producerat i Sverige[190] bidrar till att kött produceras på ett relativt sett mer klimateffektivt sätt. Det förutsätter att det svenska köttet ersätter produktion i andra länder.

O2 Politiska mål främjar omställningen till ett fossilfritt samhälle
Politiska mål om att ställa om till ett fossilfritt samhälle kan betraktas som en möjlighet. Sverige ska ställa om hela sin energi- och transportsektor och bland annat ska andelen förnybara drivmedel öka högst avsevärt. Dessa förnybara drivmedel ska komma framför allt från skogen men också från en ökad produktion av biomassa från åkermarken vid sidan av livsmedelsproduktionen.[191] Den efterfrågan på förnybar energi som detta skapar är att betrakta som en möjlighet som underlättar för landsbygderna att bidra till klimatmålen.

O3 Ökad kolinlagring kan bidra till både miljö- och produktionsmål
Att binda in organiskt kol i mark är förutom en klimatåtgärd en av de viktigaste faktorerna för markens bördighet. Många av de åtgärder som lyfts fram för att öka bördigheten och öka kolinlagringen ses dessutom som viktiga för att klara ett föränderligt klimat samt extremväder såsom översvämning och torka. Detta kan uppnås på många olika sätt, exempelvis genom ändrad markanvändning eller förändring av odlingssystem och skötselåtgärder. Odling av vall, fånggrödor och fleråriga grödor samt tillförsel av organiskt material är några av de metoder som har störst potential.[192] Möjligheterna till kolinlagring skiljer sig dock mellan Sveriges olika delar på grund av skillnader i klimat, jordart och tidigare markanvändning samt tillgång till organiskt material som stallgödsel eller rötslam.

O4 God institutionell kapacitet att hantera olika målkonflikter
Det finns en stark institutionell kapacitet som skapar förutsättningar att på ett effektivt sätt hantera de i sig oundvikliga målkonflikterna mellan klimatmål och andra mål. Ett exempel på det är att ökad samverkan mellan olika intressen kan mildra målkonflikter, exempelvis den mellan rennäring och vindkraft, och därigenom öka möjligheterna att bidra mer till fler mål.

O5 Klimatförändringarna medför bättre odlingsförutsättningar för svenskt jordbruk
Sammantaget förväntas klimatförändringarna medföra större för- än nackdelar för svenska jordbrukets produktionsförmåga under förutsättning att sektorn anpassar sig till de nya förutsättningarna. En längre växtsäsong, möjligheter att odla andra grödor, högre

---

[190] Rapport från detaljhandeln, Axfood

[191] *En klimat- och luftvårdsstrategi för Sverige*. Delbetänkande av Miljömålsberedningen. SOU 2016:47.

[192] Bolinder, M., Freeman, M., Kätterer, T. (2017). *Sammanställning av underlag för skattning av effekter på kolinlagring genom insatser i Landsbygdsprogrammet.* Sveriges lantbruksuniversitet

koldioxidhalt samt möjligheter för en längre utevistelse hos jordbrukets djur är några positiva aspekter som ett förändrat klimat leder till.[193] [194]

Hot, särskilt mål 4

T1 Svagt kunskapssystem och låg investeringsvilja hämmar anpassningsarbetet
För att kunna hantera det hot som klimatförändringarna innebär behövs det ny kunskap, investeringar i nya lösningar samt underhåll av befintliga byggnader och infrastruktur. Lönsamheten i stora delar av branschen är låg vilket resulterar i en svag investeringsvilja.[195] Lönsamheten för kvinnor är lägre än för män: 2016 var kvinnors sammanlagda förvärvsinkomst 88 procent av männens. Den demografiska strukturen i jordbrukssektorn kännetecknas av en relativt hög medelålder bland företagarna. För företagarna mellan 25-44 år utgör kvinnorna omkring 21 procent. Med åldern sjunker dock andelen kvinnor, för att landa på ca 13 procent bland jordbruksföretagarna som är 65 år eller äldre.[196] Hos företagare som närmar sig pensionsåldern saknas ofta incitament att investera i modern teknik och lära sig nya arbets- och produktionsmetoder. Dessutom pågår det jämförelsevis lite tillämpad forskning inom jordbruksområdet och forskningen utgår i för liten grad från näringens behov. Detta gör att innovationsförmågan är lägre i jordbruket än i andra delar av svenskt näringsliv.[197]

T2 Subventioner till fossila bränslen minskar investeringsviljan i förnybara alternativ
Låga energipriser innebär minskade incitament att utveckla och investera i produktion av förnybara energiresurser från landsbygderna. Globalt är subventionerna till fossila bränslen fortfarande mycket större än till förnybar energi.[198] [199]

---

[193] Jordbruksverket (2017). *Handlingsplan för klimatanpassning, Jordbruksverkets arbete med klimatanpassning inom jordbruks- och trädgårdssektorn.* Rapport 2017:7.

[194] Bernes, C. (2016). *En varmare värld – Växthuseffekten och klimatets förändringar*. Tredje upplagan. Monitor 23. Naturvårdsverket.

[195] Jordbruksverket (2018). *Förprövningar av stallplatser 2017, På tal om jordbruk och fiske – fördjupning om aktuella frågor*

[196] Jordbruksverket, (2018). *Indikatorer och statistik uppdelat per kön – inom jordbruket, landsbygdsprogrammet och i Sveriges landsbygder*.

[197] OECD (2018). *Innovation, Agricultural Productivity and Sustainability in Sweden - The Swedish agricultural innovation system*

[198] IEA (2015). International Energy Agency. Energy and climate change. World Energy Outlook, special report

[199] Black-Samuelsson S. et al. (2017). *Bioenergi på rätt sätt – om hållbar bioenergi i Sverige och andra länder*. Rapport av Skogsstyrelsen, Energimyndigheten, Jordbruksverket och Naturvårdsverket. Rapport 10, Skogsstyrelsen. 2017.

T3 Regelverk försvårar statligt stöd till förnybar energiproduktion
Statsstödsregler som minskar möjligheterna att bedriva en politik som gynnar exempelvis förnybar energiproduktion kan utgöra minskade möjligheter att bidra till minskade växthusgasutsläpp.

4.2.b Främja hållbar utveckling och effektiv förvaltning av naturresurser som vatten, mark och luft

Nulägesbeskrivning

Förvaltning av jordbruksmark är en viktig del av miljömålen
Jordbruksmarken är en naturresurs som om den hanteras på rätt sätt har potential att leverera livsmedel och andra produkter under lång tid[200]. Jordbruksmarkens produktionsförmåga lyfts också fram i två av tolv preciseringar under miljökvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap. För en hållbar utveckling ska åkermarken ha en bra mullhalt, att markpackning inte är ett hot mot produktionen, att dräneringen fungerar och att åkermarkens biologiska och kemiska egenskaper inte försämras. Mullhalten i svenska jordar bedöms överlag som god men i framför allt slättbygd är halten i vissa jordar lägre än vad som är produktionsmässigt optimalt[201]. Markpackningen i svenska jordar riskerar att öka i och med ökad nederbörd och tunga jordbruksmaskiner. SLU genomför undersökningar av markpackningen på ett 30-tal olika fält i Sverige enligt ett rullande schema. Data kan dock ännu inte användas för att dra några generella slutsatser om tillståndet för jordarna.

Tillförsel av tungmetaller, främst kadmium genom luftdeposition, mineralgödsel och kalkningsmedel[202], är ett annat hot mot en hållbar förvaltning av åkermarken som naturresurs. Kadmium finns naturligt i jorden och halterna varierar över landet, med högre halter i bland annat delar av Jämtlands och Skåne län[203].

Jordbruket står för hälften av den mänskligt orsakade tillförseln av växtnäring till vatten
Jordbruksmarken bidrar med tillförsel av övergödande kväve och fosfor till sjöar, vattendrag kustvatten och havsbassänger samt tillförsel av nitrat till grundvatten. Jordbruksmarken står för närmare hälften av den mänskligt orsakade tillförseln av kväve och fosfor till vatten[204]. Andelen är större i områden med större andel jordbruksmark som i slättbygder och lägre i norra Sverige.

---

[200] Hasund, K P. (1986). *Jordbruksmarken i naturresursekonomiskt perspektiv*. SLU, rapport 269.

[201] SCB, Jordbruksverket, Naturvårdsverket och LRF (2012). *Hållbarhet i svenskt jordbruk 2012*.

[202] Jordbruksverket (2019). *Ett rikt odlingslandskap Fördjupad utvärdering 2019*. Rapport 2018:31

[203] SLU (2019). *Mark- och grödoinventeringen*.

[204] Havs- och vattenmyndigheten (2016). *Näringsbelastningen på Östersjön och Västerhavet 2014*. Havs- och vattenmyndighetens rapport 2016:12

Näringsbalanser för jordbruksmark visar att överskotten av fosfor har minskat och tillförsel och bortförsel av fosfor till jordbruksmarken nu är i balans på nationell nivå[205]. För jordbruksföretag i mer växtodlingsinriktade slättbygder är det ett underskott av fosfor, dvs. större bortförsel än tillförsel av fosfor, medan företag i områden med mer djurproduktion har högre tillförsel än bortförsel. För kväve är det överskott på nationell nivå, men det är inte samma tydliga skillnad mellan regioner.

Att anpassa växtnäringstillförseln till grödans behov och markens förutsättningar medför att växtnäringen utnyttjas effektivt och förlusterna begränsas. Beslutsunderlag och verktyg har utvecklats av branschföretag och inom Greppa Näringen. De används för att bestämma gödslingsbehov och även anpassa tillförseln till varierande behov på fältnivå.

CropSAT använder satellitbilder för att beräkna variationen i grönmassa på fältnivå. Lantbrukare kan med CropSAT ta fram kvävebehovskartor och med hjälp av GPS styra gödslingen av kväve inom fältet. Med en N-Sensor (en ramp med sensorer monterad på traktortaket) kan gödslingsnivån för kväve varieras inom ett fält under själva spridningen. N-sensorn läser av grödans färg och biomassa när traktorn kör i fältet och använder mätvärdena för att ändra inställningen på gödselspridaren. Lantbrukare kan också använda verktyget DataVäxt för att planera, dokumentera och analysera växtodlingen och för att beräkna gödselrekommendationer och växtnäringsbalanser. Greppa Näringens kalkylprogram VERA används bland annat för beräkningar av växtnäringsbalanser och för att upprätta gödslingsplaner för mineral- och stallgödsel på fältnivå. Skyddsavstånd vid spridning av mineral- och stallgödsel intill vattendrag medför att gödselmedel inte riskerar att hamna i vattnet.

Att marken är bevuxen med höstsådda grödor, perenna grödor eller fång- och mellangrödor motverkar växtnäringsläckage främst under hösten, men även under vintern om marken inte är frusen. I de flesta områden i Sverige är andelen höstbevuxen mark relativt hög genom odling av höstsådda grödor och/eller vall. I vissa delar av Sverige är det inte möjligt att odla höstsådda grödor utan man är hänvisad till vårsådda grödor. Vårsådda grödor behövs också i hela landet för att uppnå varierade och bra växtföljder. På lerjordar behöver plöjning inför vårsådd ske på hösten, vilket gör att det inte är möjligt att ha marken bevuxen under hösten. Odling av fånggrödor inom nitratkänsliga områden bidrar till att marken är bevuxen under hösten. Utanför nitratkänsliga områden, dvs. i norra Sverige och i skogsbygder i södra Sverige, är vall den dominerande grödan och andelen höstbevuxen mark är relativt hög där.

Det finns inte någon generell risk för erosion från svenska jordar. Under förhållanden med en kombination av faktorer som stark marklutning, erosionskänsliga jordarter och intensiv nederbörd kan det dock uppstå risker för erosion med ytvattenavrinning på olika platser i landskapet. Att marken är bevuxen under hösten eller lämnas obearbetad efter skörd motverkar erosionsförluster genom ytvattenavrinning. Även anlagda skyddszoner längs

[205] Statistiska centralbyrån (2018). *Kväve- och fosforbalanser för jordbruksmark 2016*. Statistiska meddelanden MI 40 SM 1801

vattendrag och på andra utsatta platser motverkar erosionsförluster. I vissa spannmålssinriktade områden i slättbygder i Svealand kan andelen höstbevuxen mark vara något lägre än i övriga landet, men andelen skyddszoner är relativt hög där. Strukturkalkning förbättrar aggregatstabliteten på lerjordar och motverkar erosions- och fosforförluster.

Våtmarker och dammar som har anlagts och restaurerats i odlingslandskapet bidrar till fånga upp och rena vattnet från övergödande kväve och fosfor. Våtmarkerna och dammarna behöver underhållas för att de långsiktigt ska behålla den renande förmågan.

Särdrag i den svenska vattenlagstiftningen
Sveriges vattenlagstiftning skiljer sig från lagstiftningen i flera länder i EU genom att vattnet inte är allmän utan enskild egendom. Vattenanläggningar som är gemensamma för flera fastigheter, exempelvis diken för avvattning av jordbruksmark, förvaltas av samfälligheter där berörda fastighetsägare har andelar i förhållande till den nytta de har av anläggningen. Det innebär att åtgärder för att underhålla eller förändra anläggningar ofta kräver samverkan mellan ett flertal fastighetsägare med olika intressen och förutsättningar vilket kan leda till tidskrävande och kostsamma processer.

Markavvattning kräver tillstånd i hela Sverige, förutom täckdikning med rör upptill 300 mm som är undantagen. I stora delar av södra Sverige finns också ett generellt förbud som kräver att man utöver tillstånd även söker dispens hos länsstyrelsen.

Jordbrukssektorn är den enskilt största källan för utsläpp av ammoniak
Utsläpp av ammoniak till luft leder till nedfall av övergödande kväve till landmiljön och vatten. Jordbrukssektorn är den enskilt största källan (ca 90 %) för utsläpp av ammoniak[206]. Enligt nuvarande prognoser behöver ammoniakutsläppen i Sverige minska för att uppfylla kraven i EU:s takdirektiv[207]. Fler åtgärder kan därför behöva genomföras i jordbruket. Utsläppen av ammoniak i jordbruket är kopplade till djurhållningen och är därmed större i områden med mer omfattande djurhållning och mindre i områden där djurbesättningarna ligger glest eller är små. Ammoniakutsläppen kan minska genom ett effektivare utnyttjande av kväve vid utfodring och gödsling, genom teknik som ger lägre ammoniakförluster vid spridning av stallgödsel samt täckning av gödselbehållare.

Svensk odling i jord- och trädgårdsbruk använder lite växtskyddsmedel
Inom det svenska jordbrukets växtodling, på drygt 3 miljoner ha, domineras växtföljderna av spannmål och vallodling för bete och slåtter, med c:a en tredjedel var av åkermarken. Dessa vallbaserade växtföljder ger Sverige fördelar ur miljösynpunkt, som både minskar behovet av växtskyddsmedel och håller tillbaka både ogräs- och skadetrycket från konkurrerande ogräs respektive insekter och svampar. I en EU-jämförelse ligger den svenska användningen

[206] Naturvårdsverket (2019). *Utsläpp av ammoniak till luft*. Hämtad från webbsida 2019-05-17.

[207] Naturvårdsverket (2019). *Nationellt luftvårdsprogram*. Hämtad från webbsida 2019-05-17.

av växtskyddsmedel mycket lågt[208]. Den ökande intensifieringen inom växtodlingen ger dock en alltmer ökande användning av växtskyddsmedel, mätt som hektardoser[209].

Samtidigt är läckage av växtskyddsmedel till omgivande miljöer på land och i vatten ett av de största miljöproblemen inom jordbruks- och trädgårdsnäringarna. I den nationella screeningen av bekämpningsmedel i åar i jordbruksområden som institutionen för vatten och miljö vid SLU genomförde 2016, överskreds summahalten av växtskyddsmedel i vatten, 0,5 µg l^{-1} vatten, i 60 % av proven. Vid samma analys hade 38 % av proverna minst ett verksamt ämne som överskred respektive fastställda riktvärde[210]. Årligen beräknas också både riskindex för hälsa och miljö[211] som uppvisar en kraftig minskning av risker sedan 1988 men en svag ökning på senare år, och toxicitetsindex för växtskyddsmedel i ytvatten[212], som inte visar några tydliga minskningar under de två decennier. De här resultaten visar på behovet att modifiera användningsstrategier och utveckla det förebyggande arbetet. Integrerad produktion, IPM, som sedan 2014 är ett krav i EU:s direktiv om hållbar användning av växtskyddsmedel[213], tillämpas också i Sverige, styrt genom den nationella handlingsplanen[214] och genom den utbildning, rådgivning och information som Jordbruksverket driver och förmedlar inom näringen[215]. Ur ett konsumentperspektiv är dock halterna av restsubstanser från växtskyddsmedel i svenskodlade vegetabilier mycket låga och innebär enligt Livsmedelsverket inga risker för konsumenterna[216,217].

---

[208] EEA (2017). *Environmental indicator report 2016*.

[209] SCB (2018). *Växtskyddsmedel i jordbruket 2017*. *Beräknat antal doser* (MI 31 SM 1801).

[210] Lindström et al. (2017). *Nationell screening av bekämpningsmedel i åar i jordbruksområden 2016. Uppföljning av 2015 års undersökning*. SLU, Vatten och miljö, Rapport 2017:5.

[211] Kemikalieinspektionen (2018). *Riskindex för växtskyddsmedel*.

[212] Sveriges miljömål (2018). *Indikatorer för Giftfri miljö. Växtskyddsmedel i ytvatten*

[213] Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/128/EG om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder för at uppnå en hållbar användning av bekämpningsmedel

[214] Regeringen (2019). *Sveriges nationella handlingsplan för hållbar användning av växtskyddsmedel, perioden 2019-2022*.

[215] Jordbruksverket (2019). *Att förebygga växtskyddsproblem – en viktig del i integrerat växtskydd (IPM)*. Rapport OVR487.

[216] Livsmedelsverket (2019). *Kontroll av bekämpningsmedelsrester i livsmedel 2016*. Livsmedelsverkets rapportserie 2018 nr 08. Uppsala.

[217] Livsmedelsverket (2019). *Resthalter av växtskyddsmedel i äpplen 2013, 2015 och 2017*. Livsmedelsverkets rapportserie L 2019 nr 06. Uppsala.

Vatten en viktig resurs för jordbruksproduktionen
Sverige har överlag god tillgång till vatten och tar bara ut ca 1 % av den förnyelsebara vattenresursen för användning inom hushåll, industri och jordbruk. Om uttaget i ett område är större än 20 % anses vattenbrist råda. Fem länder i EU ligger över denna gräns och ytterligare några länder ligger strax under.[218]

Av det totala vattenuttaget i Sverige står jordbruket för ca 3 %. En tredjedel används för djurhållning och två tredjedelar används för bevattning.

Endast ca 6 % av den odlade åkerarealen har tillgång till bevattning men endast en del av denna areal bevattnas under ett enskilt år. Variationen i bevattningsuttag är stor mellan olika år och olika regioner. Eftersom uttagen ofta sker när tillgången är som minst kan de lokalt ha en betydande påverkan på miljön. I ett förändrat klimat förväntas behovet av vattenuttag för bevattning öka samtidig som tillgången minskar och konkurrensen från andra sektorer hårdnar.[219]

Huvuddelen av Sveriges jordbruksmark får alltså sitt vatten direkt via nederbörden. En viktig förutsättning för att klara längre torrperioder som förväntas bli vanligare när klimatet förändras, är att marken har en bra struktur och är väldränerad så att den kan lagra mycket växttillgängligt vatten.

Miljöhänsyn är en viktig del av det svenska skogsbruket
Två tredjedelar av Sveriges landareal är täckt av skog. Under de senaste fem åren har den årliga bruttoavverkningen varit i medeltal cirka 90 miljoner skogskubikmeter. Avverkningsnivån ligger under den av Skogsstyrelsen bedömda högsta hållbara avverkningsnivån på 95–100 miljoner skogskubikmeter för perioden 2020–2029. På kort sikt är således en ökning möjlig och på längre sikt bedöms avverkningsmöjligheterna kunna öka ytterligare.

Det svenska skogsbruket är även lönsamt. Samtidigt är trenden för virkespriser långsamt fallande, vilket gör en fortsatt effektivisering nödvändig för att bibehålla lönsamheten.

Antalet sysselsatta i skogsbruk är relativt litet i förhållande till antal sysselsatta i näringar som är beroende av skogsprodukter. Fortsatta rationaliseringskrav inom skogsbruket leder troligen till att antalet sysselsatta i traditionellt skogsbruk minskar. [220] Skogen i Sverige ägs till cirka 50 procent av enskilda skogsägare. [221]

---

[218] SCB (2017). *Vattenanvändning i Sverige 2015*.

[219] Jordbruksverket (2018). *Jordbrukets behov av vattenförsörjning.* Rapport 2018:18.

[220] Skogsstyrelsen (2019). *Årsredovisning 2018*.

[221] Skogsstyrelsen (2018). *Strukturstatistik Statistik om skogsägande 2017*. Rapport 2018:12

Inom skogsbruket pågår arbete för att förstärka skogsbrukets miljöhänsynstagande inom ramen för arbetet med målbilder för god miljöhänsyn. Målbilderna tas fram i bred samverkan mellan myndigheter och näringen.[222]

SWOT-analys

Styrkor, särskilt mål 5

S1 Goda naturgivna förutsättningar för hållbart jordbruk
Sverige har, relativt många andra EU-länder, goda naturliga förutsättningar för att bruka naturresurserna på ett hållbart sätt. Till dessa förutsättningar hör exempelvis generellt god tillgång till vatten, låg generell risk för erosion, och fosfornivåer som både begränsar behovet av gödsling samt risken för förluster till vatten. Ett varierat landskap och kyligare klimat jämfört med övriga Europa ger ett lägre behov av kemiska växtskyddsmedel.[223]

S2 Jämförelsevis liten användning av växtskyddsmedel
Hektardoserna av växtskyddsmedel i Sverige ligger på en låg nivå jämfört med andra länder i Europa. Sverige har sedan länge behörighetskrav för användning av växtskyddsmedel, rådgivarstöd i form av växtskyddscentraler samt kostnadsfri miljörådgivning genom Greppa näringen. Dessutom finns god tillgång på välutbildade oberoende rådgivare inom växtodlingsområdet i de mer intensivt odlade bygderna som också medverkar till behovsanpassning av bekämpningsinsatserna. Odlingen på svensk åkermark kännetecknas av varierad växtföljd och omfattande vallodling vilket minskar miljöbelastningen.[224] [225]

S3 Hög kunskaps- och teknologinivå ger litet näringsläckage från växtodling
Det finns hög kunskap och teknologisk nivå inom växtodlingen som gör att växtnärings-tillförseln väl kan anpassas till grödornas behov och växtplatsen. På så sätt utnyttjas växtnäringen effektivt och näringsläckaget minskar utan att livsmedelsproduktionen och uppfyllandet av konkurrenskraftsmål påverkas negativt.[226]

S4 Odlingslandskapet är rikt på miljöer som främjar väl fungerande ekosystem
En hållbar användning och förvaltning av naturresurser bygger på väl fungerande ekosystem som kan leverera ett antal livsviktiga ekosystemtjänster. Dessa ekosystem bygger på god artrikedom. Den biologiska mångfalden gynnas i sin tur av tillgången på landskapselement.

---

[222] Skogsstyrelsen (2019). *Målbilder för god miljöhänsyn*. Hämtad från webbsida 2019-06-11

[223] Europeiska miljöbyrån EEA (2016). *Environmental Indicator Report 2016.*

[224] Jordbruksverket (2019). *Jordbruksmarkens användning.* 2018, JO 10 SM 1802.

[225] SCB (2018). *Växtskyddsmedel i jord- och trädgårdsbruket 2017. Användning i grödor*.

[226] http://www.precisionsskolan.se/

De svenska odlingslandskapen, inte minst i skogsbygd, innehåller en relativt stor andel småbiotoper och andra landskapselement.[227]

S5 Ett engagerat civilsamhälle och starkt föreningsliv bidrar till att människor engageras i förvaltning av naturresurser
Ett starkt civilsamhälle med föreningar och organisationer kan främja målen om en hållbar utveckling och förvaltning av naturresurser. Föreningar och organisationer som arbetar för att bevara husdjursraser är exempel på detta.

Svagheter, särskilt mål 5

W1 Livsmedelsproduktionen har negativ påverkan på flera miljömål
Livsmedelsproduktionen medför negativ påverkan på mark, luft och vatten. Exempel på det är såväl odlingens bidrag till kväve- och fosforbelastning på vatten[228] som djurhållningens ammoniakutsläpp.[229] Vissa lerjordar har dessutom dålig markstruktur vilket innebär sämre produktionsförhållanden och att risken för fosforförluster är förhöjd.[230]

W2 Brist på småbiotoper i slättbygd kan missgynna både livsmedelsproduktionen och biologisk mångfald
I intensivt brukade odlingslandskap har mycket av den naturliga variationen i landskapet försvunnit. Många av de tidigare förekommande småbiotoperna i landskapet, som odlingsrösen, diken, småvatten, trädor med mera, har tagits bort för att göra brukningen effektivare. Brist på småbiotoper är en svaghet både utifrån ett produktions- och biologisk mångfaldsperspektiv. Förutom att missgynna odlingslandskapets vanliga arter kan färre småbiotoper även leda till en sämre jordbruksproduktion. Det finns studier som har visat på ökad avkastning i anslutning till exempelvis blomrika fältkanter[231].

W3 Bristande dränering av åkermarken försvårar uppfyllandet av flera miljömål
Ur såväl ett produktions- som vattenhushållningsperspektiv är det en svaghet att den svenska åkermarken har bristfällig dränering.[232] När det gäller jordbrukets dränering är kunskapen

---

[227] Olsson, O., Prentice, H. & Smith, H. G. (2009). *Utvärdering av skötsel av småbiotoper i slättbygd*. Rapport, Lunds universitet

[228] Ejhed et al. (2016). *Näringsbelastningen på Östersjön och Västerhavet 2014*. Havs- och vattenmyndighetens rapport 2016:12

[229] Naturvårdsverket (2019). *Utsläpp av ammoniak till luft*. Hämtad från webbsida 2019-05-17.

[230] Greppa näringen (2015). *Praktiska Råd nr 23*.

[231] Pywell, R.F. et al. (2018). *Wildlife-friendly farming increases crop yield: evidence for ecological intensification*. Proc. R. Soc. B 282: 20151740.

[232] Jordbruksverket (2018). *Avvattning av jordbruksmark i ett förändrat klimat*. Jordbruksverket Rapport 2018:19.

generellt låg bland myndigheter och företag.[233] Ett förändrat klimat som leder till ökad nederbörd medför bland annat ökade förluster av näringsämnen som i sin tur påverkar vattenkvaliteten. Det i flera fall eftersatta investeringarna i täckdikning och eftersatt underhåll av diken, rörledningar och invallningar ökar risken för ogynnsamma effekter på vattenkvaliteten.[234]

Möjligheter, särskilt mål 5

O1 Ökad kunskap och förbättrad teknologi kan leda till minskade utsläpp
Såväl nu tillgänglig som framtida teknik kan leda till minskade utsläpp. Det finns t.ex. potential att utveckla brukningsmetoder som ytterligare kan minska läckaget av näringsämnen. Kväveläckaget kan minska genom ökad användning av fånggrödor och vårbearbetning,[235] och fler skyddszoner, våtmarker och dammar kan minska fosforbelastningen.[236] Strukturkalkning av lerjordar med dålig markstruktur kan leda till både bättre produktionsekonomi och minskad fosforbelastning. [237]

En hög generell kunskapsnivå och en stark forskning underlättar teknikutveckling och tekniskspridning och även i detta sammanhang kan väl fungerande institutioner och samarbete mellan olika aktörer i samhället underlätta uppfyllandet av målen.[238] Teknikutveckling kan också sänka kostnader för såväl genomförandet hos exempelvis jordbrukare som för myndigheternas styrning, tillsyn och uppföljning.

O2 Våtmarker och förbättrad dränering kan bidra till flera miljömål
Anläggande eller restaurerande av våtmarker bidrar till att nå miljömålen myllrande våtmarker, ett rikt odlingslandskap och ingen övergödning. [239] [240] Nästan all odling är beroende av dränering och potentialen att förbättra befintlig dränering är stor. En väl fungerande dränering gör att grödorna kan ta upp mer växtnäring och risken för förluster av växtnäring minskar. En bättre infiltration och markstruktur bidrar till att minska

---

[233] Ibid.

[234] Jordbruksverket (2013). *Jordbrukets markavvattningsanläggningar i ett nytt klimat*. Rapport 2013:14.

[235] Aronsson et al. (2016). *The ability of cover crops to reduce nitrogen and phosphorus losses from arable land in southern Scandinavia and Finland*. Journal of soil and water conservation, vol. 71, no. 1.

[236] Johannesson, K. (2015). *Particulate phosphorus accumulation and net retention in constructed wetlands receiving agricultural runoff.*

[237] Greppa näringen (2015). *Praktiska Råd nr 23.*

[238] Frisk, M., Stadin, E., Lihammer, A. (2017). *Större miljönytta – lägre kostnad. Så nås målen för kulturmiljöer i odlingslandskapet med kommande landsbygdsprogram*.

[239] Sveriges miljömål, 2018. Indikator som visar på arbetet med att nå miljömålet "Myllrande våtmarker".

[240] Weisner et al. (2015). *Näringsavskiljning i anlagda våtmarker i jordbruket*. Jordbruksverkets rapport 2015.17

klimatpåverkan av odlingen per kilo produkt.[241] Generellt finns det goda möjligheter att avleda vattnet nedströms från det enskilda fältet[242] men även möjligheter att samla vatten inför perioder med torka.

O3 Ökad samverkan och samordning kan skapa miljönytta
Ökad samverkan och stöttning och samordning av samverkan mellan markägare kan leda till större miljönytta av enskilda åtgärder. Exempel på projekt att lära ifrån är Tulltorpsåprojektet.[243] Det finns även liknande projekt i Europa.

Hot, särskilt mål 5

T1 Globaliseringen kan leda till minskad miljönytta från jordbruket
Ökad konkurrens från världsmarknaden kan generellt missgynna svensk produktion och därmed missgynna sådan naturresursförvaltning som går hand i hand med den svenska produktionen. Detsamma gäller andra hot gentemot produktionen, som eventuella effekter av klimatförändringar. Dessutom ökar intensiteten inom växtodling och animalieproduktion i Sverige, vilket i hög grad är ett resultat av både marknad och lönsamhetskrav. Detta ökar risken för mer begränsade växtföljder och därigenom också risken för läckage av växtskyddsmedel till yt- och grundvatten.[244]

T2 Klimatförändringar kan leda till ökad användning av växtskyddsmedel
Klimatförändringar kan leda till förändringar i skogs- och jordbruksproduktionen och ökade angrepp av befintliga eller nya växtskadegörare, något som i sin tur kan ge ökat behov av, och ökad användning av, växtskyddsmedel.[245] [246]

T3 Förändrade nederbördsmönster och ökad avdunstning kan leda till vattenbrist och torka
Klimatförändringar leder till ett större behov av vattenuttag för bevattning vilket riskerar att leda till överuttag av vatten i utsatta regioner.[247]

---

[241] Jordbruksverket (2018). *Täckdikning – för bättre skörd och miljö*. Jordbruksinformation 2018:2

[242] Jordbruksverket (2018). *Avvattning av jordbruksmark i ett förändrat klimat*. Jordbruksverket Rapport 2018:19.

[243] http://www.tullstorpsan.se/

[244] Jordbruksverket (2016). *Analys av försäljning av växtskyddsmedel och bakomliggande orsaker.*

[245] Jordbruksverket (2012). *Vässa växtskyddet för framtidens klimat*. Rapport 2012:10.

[246] Jordbruksverket (2017). *Handlingsplan för klimatanpassning, Jordbruksverkets arbete med klimatanpassning inom jordbruks- och trädgårdssektorn.* Rapport 2017:7.

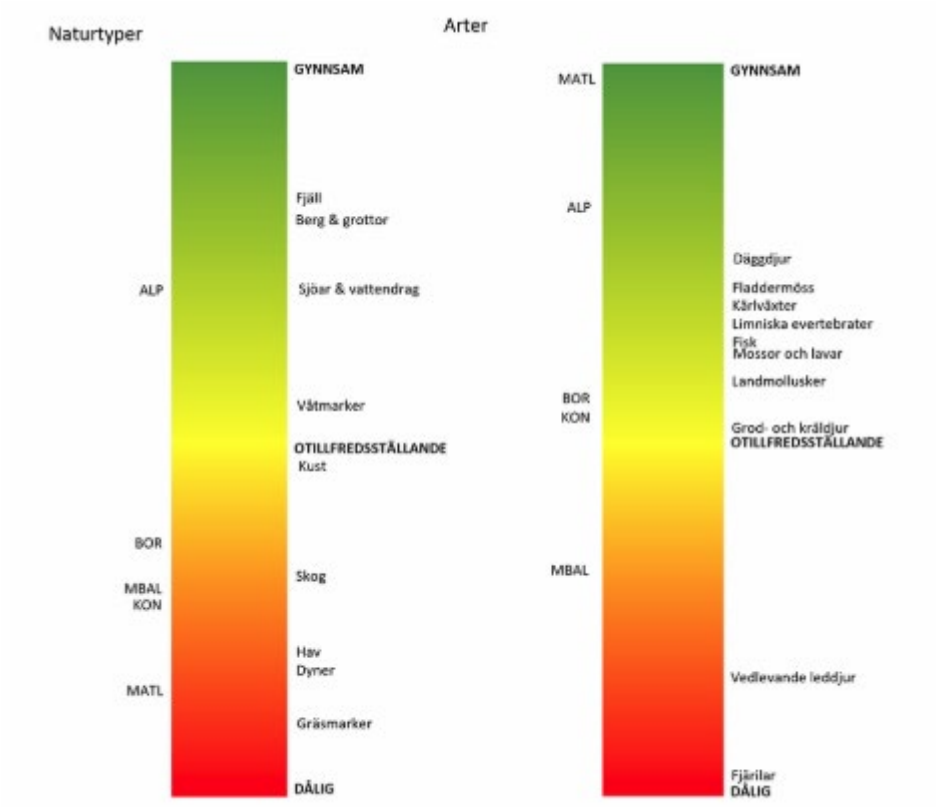
[247] Jordbruksverket (2018). *Jordbrukets behov av vattenförsörjning* Rapport 2018:18.

4.2.c Bidra till att skydda den biologiska mångfalden, stärka ekosystemtjänster samt bevara livsmiljöer och landskap

Nulägesbeskrivning

Flera arter och naturtyper är hotade

De naturtyper som har sämst bevarandestatus i Sverige är gräsmarker, dyner och naturtyper i havet. Även skogsnaturtyper och arter som är beroende av gammal skog och död ved har dålig status. Den tydligaste förbättringen i status mellan 2013 och 2019 ser vi för fladdermöss, vilket bland annat beror på åtgärder som syftat till att gynna äldre skog och återställa våtmarker[248].

Figur 21 Art- och naturbarometer avseende 2019
Källa: Artdatabanken via Naturvårdsverket.
ALP=fjällen, KON=Skåne och andra delar av södra och sydvästra kustområdet, BOR=resten av Sverige
MATL=Västerhavet, MBAL=Östersjön och Bottenhavet

Den vanligaste anledningen till att arter inte har gynnsam bevarandestatus är att populationen inte är tillräckligt stor och/eller minskar på grund av undermålig livsmiljö eller begränsat utbredningsområde.

[248] ArtDatabanken (2019). *Den biologiska mångfalden är hårt trängd*. Pressmeddelande

I Sverige är drygt 4 200 arter rödlistade. Av dessa är 33 procent knutna till odlingslandskapet och ytterligare 22 procent nyttjar odlingslandskapet ibland. I odlingslandskapet är det främst inom organismgrupperna skalbaggar, fjärilar och kärlväxter som de rödlistade arterna finns.

Av de rödlistade arterna är det drygt 1 000 som förekommer i ängs- och betesmarker och andra gräsmarker, till exempel vägkanter och kraftledningsgator. Andra viktiga miljöer är människoskapade miljöer på land, trädbärande marker, blottad mark och ädellövskog. Igenväxning, igenplantering, intensifierat jordbruk och ökad näringsbelastning anges vara de största hoten mot mångfalden i odlingslandskapet.[249]

Olika utmaningar för den biologiska mångfalden i olika delar av landet

En av de största utmaningarna i såväl Sverige som övriga Europa är att bevara och stärka biologisk mångfald i intensivt brukade områden[250]. Slättbygdens jordbruk karaktäriseras av hög intensitet och omfattande användning av kemiska växtskyddsmedel, vilket ger en effektiv och stabil livsmedelsproduktion, men begränsat livsutrymme och färre typer av livsmiljöer för annat än de grödor som odlas. Variationsrika landskap har istället många typer av livsmiljöer, vilket skapar förutsättningar för många arter. Avsaknad av landskaplig variation har lyfts fram som en av de viktigaste bakomliggande orsakerna till minskad biologisk mångfald i odlingslandskapet[251].

I landets skogs- och mellanbygder är det oftast inte en brist på livsmiljöer utan istället ett minskat brukande av jordbruksmark som är ett hot mot odlingslandskapets biologiska mångfald. Upphörande produktion minskar livsutrymmet för odlingslandskapets arter genom att det öppna landskapet på sikt ersätts av skog. Att behålla jordbruksmark i hävd är en av de mest betydelsefulla åtgärderna för att bevara odlingslandskapets fåglar[252]. I skogsdominerade områden dominerar ofta vall som gröda vilket ger ett homogent landskap till nackdel för en rik förekomst av arter. Där skulle en ökad odling av andra grödor än vall kunna ha god effekt på exempelvis fåglar[253]. Detta kan dock vara svårt att åstadkomma då jordbrukets inriktning och maskinpark i dessa områden sannolikt redan förändrats så mycket att det försvårar en omställning till ökad spannmålsodling.

---

[249] Sandström, J et al (2015). *Tillstånd och trender för arter och deras livsmiljöer – rödlistade arter i Sverige 2015*. Artdatabanken Rapporterar 17. Artdatabanken, SLU, Uppsala.

[250] Donald, P.F. et al. (2006). *Further evidence of continent-wide impacts of agricultural intensification on European farmland birds, 1990–2000*. Agriculture, Ecosystems and Environment 116: 189–196.

[251] Benton, T.G. et al. (2003). *Farmland biodiversity: is habitat heterogenity the key?* Trends in Ecology and Evolution 18: 182-188.

[252] Lindström, Å et ak. (2017). *What measures should be taken to improve conditions for Swedish Farmland Birds, as reflected in the Farmland Bird Index?* Lund University, Jordbruksverkets utvärderingsrapport UTV17:5.

[253] Wretenberg, J. et al. (2007). *Linking agricultural policies to population trends of Swedish farmland birds in different agricultural regions*. Journal of Applied Ecology, 44: 933-941.

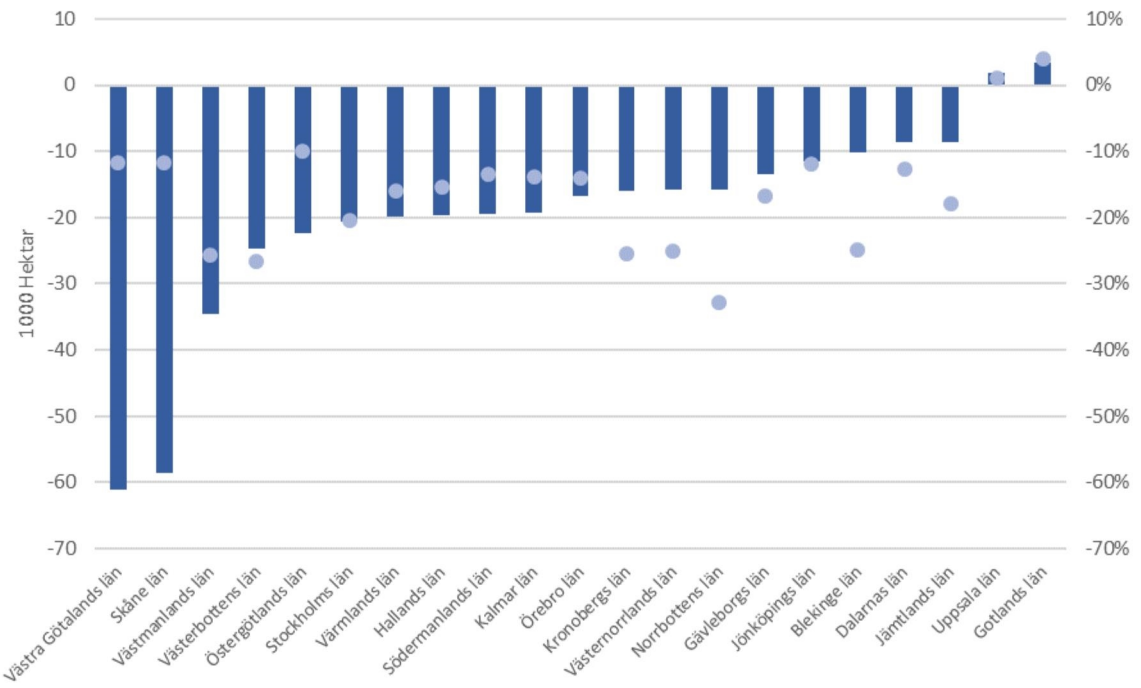
En hög artrikedom bidrar med ekosystemtjänster

En rik biologisk mångfald bidrar med betydelsefulla ekosystemtjänster i åkerdominerade landskap, till exempel ett minskat behov av kemiska växtskyddsmedel, en förbättrad pollinering av grödor och bevarad produktionsförmåga. Biologisk mångfald kan därför ha positiva effekter både för miljön i odlingslandskapet och för jordbruksföretagens ekonomi. Åtgärder och hänsyn som gynnar biologisk mångfald och som kan kombineras med ett rationellt jordbruk behövs för att lägga grunden för ett långsiktigt hållbart jordbruk.

Odlingslandskapet minskar i omfattning

Arealen åkermark har minskat kontinuerligt de senaste decennierna. På nationell nivå har åkermarken minskat med 14 procent sedan 1975. På regional nivå varierar trenden, men flera län har tappat mer än 20 procent av åkermarken. I Norrbotten har den största minskningen skett procentuellt med 33 procent, medan Gotlands län har ökat arealen åkermark med 4 procent. Sett till antalet hektar är minskningen störst i jordbrukslänen Skåne och Västra Götaland där arealen åkermark minskat med cirka 60 000 hektar i respektive län.

Nedläggning av jordbruksmark som en följd av bristande lönsamhet inom produktionen innebär också en påverkan på ekosystemtjänsterna.[254]

Figur 22 Förändring i areal åkermark mellan 1975 och 2017
Källa: Jordbruksverket

[254] Jordbruksverket (2018). *Fördjupad utvärdering av Ett rikt odlingslandskap.* Rapport 2018:31

Staplarna anger hur mycket åkermarken har minskat/ökat i hektar mellan 1975 och 2017. Prickarna anger hur stor andel av åkermarken som har minskat/ökat i procent av länets totala åkerareal under samma tidsperiod. Under denna period har några kommuner ”bytt län”, vilket påverkar förändringens storlek. Ett exempel är Uppsala län vars ökning beror på att Heby kommun inkluderades i länet 2007. Det innebär samtidigt att minskningen i Västmanland är större än den varit om Heby legat kvar i länet.

Betesmarkerna hotas av minskande djurantal
Markanvändningen i Sverige har förändrats dramatiskt under det senaste seklet. Slåtterängarna har ersatts av vallodling medan betesmarkerna, särskilt skogsbete, i många fall har ersatts med tät produktionsskog. Detta har påverkat den biologiska mångfalden på ett påtagligt sätt då livsmiljöer och spridningsvägar krympt i omfattning eller helt försvunnit från landskapet.

De senaste tio åren har arealen betesmarker och slåtterängar legat relativt stabilt på cirka 450 000 hektar. Artdatabanken bedömer att för att nå gynnsam bevarandestatus för de naturtypsklassade ängs- och betesmarkerna behövs betydligt större arealer än vad vi har i dag.[255]

För att kunna bevara befintliga betesmarker krävs att det finns företag med betande djur där betesmarkerna finns. Att antalet företag med nötkreatur minskat i flera decennier är därför ett hot mot skötseln av markerna. I dag återstår cirka 20 procent av antalet företag med nötkreatur och 80 procent av antalet nötkreatur jämfört med 1975. I Stockholms och Västmanlands län återstår cirka 50 procent av de nötkreatur som fanns 1975 medan antalet har ökat i exempelvis Kalmar och Gotlands län. Antalet företag har däremot minskat mest i Norrbotten och Västerbotten. På senare tid har dock minskningen bromsat upp, och antalet nötkreatur är ungefär lika stort idag som för tio år sedan.

SWOT-analys

Styrkor, särskilt mål 6

S1 Odlingslandskapet producerar en rad viktiga ekosystemtjänster
Odlingslandskapet hyser flera ekosystem som utför ekosystemtjänster av betydelse för produktion av livsmedel och andra förnödenheter. En lång och traditionsbunden hävd har skapat de miljöer som i dag är en viktig hemvist för de arter som är knutna till odlingslandskapet.

Förmågan att, till en del, kunna kombinera produktion av livsmedel etc. med gynnande av biologisk mångfald och ekosystemtjänster, som pollinering och naturliga fiender till

[255] Eide, W. (2014). *Arter och naturtyper i habitatdirektivet – bevarandestatus i Sverige*, ArtDatabanken SLU. Uppsala.

skadegörare, är en styrka, som bidrar till möjligheten att uppfylla dessa mål.[256] Odlingslandskapet är viktigt för många arter. Särskilt naturbetesmarker, ängar och liknande marker är viktiga för den biologiska mångfalden. Sverige har fortsatt stora arealer naturbetesmarker i hävd. Betesmarker i Natura 2000 är skyddade och har anpassade bevarandeplaner för att säkerställa en fortsatt hävd som bevarar de arter och naturtyper som området är avsatt för att skydda. Därigenom ökar förutsättningarna för att skötseln kan anpassas till de biologiska värdena.

Svenska jordbruksföretag, inte minst i skogsbygd, är beroende av väl fungerande ekosystem och viktiga miljöer såsom betesmarker. Produktionen måste därför ske utifrån ett miljöperspektiv vilket är en inneboende styrka relativt målet om biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

S2 Svenska jordbrukare är medvetna om miljöutmaningar

Svenska jordbruksföretagare har en hög utbildningsnivå[257] och har god kunskap om våra viktigaste miljöutmaningar. Det finns även ett väl etablerat offentligt finansierat rådgivningssystem i Greppa Näringen, växtskyddscentraler och ekorådgivning som är en länk mellan forskare och företag.

S3 Sverige värnar om att bevara arter, genresurser och kulturarv

Sverige har införlivat EU:s naturvårdsdirektiv i den nationella artskyddsförordningen. Genom artskyddsförordningen skyddas många arter genom att de inte får fångas, dödas, plockas, grävas upp, skadas eller samlas in. Arternas livsmiljöer får inte heller förstöras.[258] Sverige har en hög ambition om att bevara arter genom de svenska miljökvalitetsmålen, där relevanta mål har preciseringar om gynnsam bevarandestatus för arter och naturtyper.[259]

Frön från svenska fröförökade växter finns bevarade på Nordiskt Genresurscentrum i Alnarp. Andra svenska kulturarvsorter bevaras och återförs på marknaden genom Programmet för odlad mångfald.[260] Det är många ideella föreningar som verkar för bevarande av den domesticerade mångfalden. Vidare finns det många initiativ som syftar till att bevara olika typer av kulturmiljöer. Exempelvis finns en stor specialistkompetens inom fäbodkulturen som praktiskt representerar kulturarvets lokala prägel, ursprung, sammanhang och en plats historiska identitet.[261]

---

[256] Regeringskansliet (2014). *Etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster*. Regeringsbeslut M2014/593/Nm.

[257] SCB (2018). *Befolkning efter utbildningsinriktning SUN 2000.* Hämtat från webbsida 11 juni 2019.

[258] Artskyddsförordning (2007:845)

[259] Sveriges miljömål (2018). *Sveriges miljömål*.

[260] SLU (2019). *Programmet för odlad mångfald, Pom*

[261] Attime AB (2017). *Vägar framåt – En behovskartläggning av fäbodbruket i Sverige.*

S4 Det finns regionala handlingsplaner för grön infrastruktur
Länsstyrelserna i Sverige har tagit fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur vilket är en styrka för arbetet med naturvård. Grön infrastruktur bidrar till att bevara biologisk mångfald, upprätthålla ekosystemen och viktiga ekosystemtjänster. Arbetet med grön infrastruktur utgår från att skydd, bevarande, restaurering och återskapande av livsmiljöer, ekosystemfunktioner och naturliga processer beaktas i fysisk planering och pågående mark- och vattenanvändning, men även i brukande och förvaltning av naturresurser. Bevarande av och insatser för grön infrastruktur är en tillgång för lokal och regional utveckling.[262]

S5 Arbete pågår för att öka skogsbrukets miljöhänsyn
Det är en styrka att miljöarbetet i skogsbruket bedrivs på flera sätt och av flera aktörer. Staten prioriterar framförallt formellt skydd av skog med höga värden och att stödja insatser för hyggesfritt skogsbruk och naturvårdande skötsel. Inom skogsbruket pågår arbete för att förstärka skogsbrukets miljöhänsynstagande inom ramen för arbetet med målbilder för god miljöhänsyn. Målbilderna tas fram i bred samverkan mellan myndigheter och näringen.[263] En stor andel av skogsmarken är certifierad och stora arealer frivilliga avsättningar undantas virkesproduktion. Kunskapen om var naturvärden är belägna i landskapet ökar, bland annat genom nyckelbiotopsinventeringen.[264]

S6 Renskötselområdet bidrar med natur- och kulturvärden
Renskötselområdet är ett kulturlandskap, där människor har levt under tusentals år. Renskötsel bedrivs i stora delar av fjällen och renbetet bidrar till bevarandet av fjällandskapets natur- och kulturvärden. Fjällandskapet bär också tydliga spår efter fäbodar och fjälljordbruk. [265] Rennäringen bidrar till biologisk mångfald genom att beta växtlighet på tundran.[266]

S7 God kunskap om natur- och kulturvärden ökar förutsättningar för effektiv politik
Samhällets kunskapsläge om natur- och kulturvärden är gott, och finns samlat i arbetet med grön infrastruktur,[267] vilket ökar möjligheterna att exempelvis utforma en effektiv politik.

---

[262] Naturvårdsverket (2019). *Så bidrar regionala handlingsplaner*. Hämtat från webbsida 2019-06-11.

[263] Skogsstyrelsen (2019). *Målbilder för god miljöhänsyn*. Hämtat från webbsida 2019-06-11.

[264] Skogsstyrelsen (2019). *Fördjupad utvärdering av Levande skogar 2019*.

[265] Naturvårdsverket (2014). *Förslag till en strategi för miljökvalitetsmålet Storslagen fjällmiljö. Redovisning av ett regeringsuppdrag.*

[266] Tunòn och Sjaggo (2012). *Ájddo – reflektioner kring biologisk mångfald i renarnas spår – En kunskapssammanställning om renar och renbete*.

[267] Naturvårdsverket (2019). *Grön infrastruktur*. Hämtat från webbsida 2019-06-11.

Svagheter, särskilt mål 6

W1 Nedläggning av jordbruk hotar värdefulla gräsmarker
Habitatdirektivets naturtyper och arter som är knutna till odlingslandskapet har dålig status[268]. Det beror på nedläggning av jordbruksmark, men även på förändrad och intensiv markanvändning. Artrika betesmarker och slåtterängar har minskat dramatiskt jämfört med för ett sekel sedan och är därför särskilt hotade. Minskningen beror på att dessa marker inte längre används i produktionen. Den pågående strukturrationaliseringen där djuren koncentreras till färre men större gårdar leder till brist på betande djur i delar av Sverige. I dessa områden är risken stor att hävden upphör[269].

Det finns ängs- och betesmarker i utpekade Natura 2000-områden som inte sköts på grund av brist på djurhållande lantbrukare eller på att de vuxit igen[270].

W2 Primärproducenterna får låg ersättning från marknaden för den miljönytta som skapas
Många naturresurser kan karaktäriseras som kollektiva nyttigheter, vilket gör att det saknas marknadsmekanismer som speglar medborgarnas önskemål om bevarande av miljöer och arter.

W3 Konflikt mellan landskapets multifunktionalitet och en konkurrenskraftig produktion
Samtidigt som det är en styrka att det finns en multifunktionalitet i landskapet så finns det, som tidigare nämnts, också målkonflikter. En mer intensiv användning av naturresurser och strävan efter högre avkastning i produktionen kan komma i konflikt med strävan att bevara höga naturvärden. Sådana strävanden kan hämma jordbrukets och skogsbrukets konkurrenskraft då mark tas ur produktion eller beläggs med restriktioner, t ex inom naturreservat, vattenskyddsområden och Natura 2000-områden.

W4 Kunskapen om skogens miljövärden är otillräcklig
Miljökvalitetsmålet Levande skogar är inte uppnått och bedöms inte kunna nås med nuvarande åtgärder. Minskande och fragmenterade livsmiljöer samt minskande och/eller små populationer hos ett antal hotade arter är ett stort problem för att nå målet om att bevara biologisk mångfald. Kunskapen om skogens miljövärden är inte tillräcklig.[271]

---

[268] Wenche, E. (2014). *Arter och naturtyper i habitatdirektivet – bevarandestatus i Sverige 2013*. Artdatabanken.

[269] Jordbruksverket (2019). *Plan för odlingslandskapets biologiska mångfald*. Rapport 2019:1.

[270] Naturvårdsverket (2018). *Jordbrukarstöd och värdefulla gräsmarker*. Rapport 6822.

[271] Skogsstyrelsen (2019). *Fördjupad utvärdering av Levande skogar 2019*. Rapport 2019/2.

Möjligheter, särskilt mål 6

O1 Ökad differentiering inom jordbruket kan öka landskapets multifunktionalitet
Insatser kan bidra till att stoppa den pågående förlusten av jordbruksmark och småbiotoper och att gynna jordbruk och besöksnäring som bidrar till en variation i landskapet med såväl djurhållning som växtodling. Exempelvis genom ökad spannmålsproduktion i norr och i skogsbygderna (där djurhållning dominerar), samtidigt som fler gårdar på slätten håller djur (med därtill hörande betesmarker och vallodling).[272]

O2 Genom certifiering och varumärken kan marknaden betala för kollektiva nyttigheter
I viss mån kan kollektiva nyttigheter betalas via marknadsmekanismer. En ökad efterfrågan på mat med mervärden, exempelvis lokalproducerad mat, visar att det är möjligt för marknaden att ersätta producenter för de kollektiva nyttigheter som produktionen genererar. Det finns en ökad efterfrågan på märkning av livsmedel och därtill kopplade certifieringssystem, vilket kan bidra till att förvaltning av naturresurser och produktion av miljönytta kan göras på affärsmässiga grunder.

Certifieringen av ekologisk produktion i jordbruket och certifiering av skog innebär också en högre naturvårdsambition utöver de lagkrav och bestämmelser som finns. Detta är två exempel på att certifiering och märkning leder till högre priser på råvaran, vilket ökar möjligheterna för producenterna att bidra till biologisk mångfald på affärsmässiga grunder.[273]

O3 Varierande brukningsmetoder kan sänka kostnaderna för bevarandeinsatser
Vid sidan av traditionella brukningsmetoder kan exempelvis nya betesmetoder med färre djur utvecklas som kan sänka kostnaderna för bevarandeinsatser. Det ger ökade möjligheter att bedriva en politik, utan allt för höga kostnader, och att få viss lönsamhet och bidrar därmed till möjligheterna att uppnå målen. Exempel på detta är bete vartannat år eller sent betessläpp, kombinerat bete med olika djurslag och bränning och att kombinera skötselmetoder genom att använda olika metoder under olika år i betesmarker och slåtterängar.[274]

O4 Ny teknik och nya metoder kan mildra målkonflikter
Inom skogsskötsel kan nya metoder, som mildrar målkonflikter mellan exempelvis produktion å ena sidan och bevarandet av biologisk mångfald å andra sidan, vara möjliga.

---

[272] Lindström, Å et al. (2017). *What measures should be taken to improve conditions for Swedish Farmland Birds, as reflected in the Farmland Bird Index?* Lund University, Jordbruksverkets utvärderingsrapport UTV17:5.

[273] Naturvårdsverket (2015). *Mål i sikte - fördjupad utvärdering av miljökvalitetsmålen. Analys och bedömning av de 16 miljökvalitetsmålen i fördjupad utvärdering 2015*. Volym 2 av rapport 6662.

[274] Jordbruksverket (2013). *Kan nya metoder stärka skötseln av våra ängs- och betesmarker*. Rapport 2013:22.

Som exempel kan nämnas satsningen på utveckling av adaptiv skogsskötsel där Skogsstyrelsen och Sveriges lantbruksuniversitet har utvecklat en modell som innebär att ett urval av skogsskötselmetoder kan prövas och utvärderas mot bakgrund av produktions- och miljöaspekter. Genom ett successivt lärande kan nya metoder utvecklas. [275]

Hot, särskilt mål 6

T1 Lönsamhetskrav kan leda till minskad miljönytta från jordbruket
Ökad konkurrens från världsmarknaden kan generellt missgynna svensk produktion och därmed missgynna sådan naturresursförvaltning som går hand i hand med produktionen. Dessutom ökar intensiteten inom växtodling och animalieproduktion i Sverige, vilket i hög grad är ett resultat av både marknad och lönsamhetskrav. Strävan efter högre lönsamhet leder på vissa områden till en intensifiering av produktionen, vilket hotar den biologiska mångfalden, särskilt i slättbygder.[276] Ökat ensidigt fokus på lönsamhet kan också försvåra för jordbruket att bli ekologiskt och ekonomiskt hållbart, då man förlitar sig på redan existerande produktionsmetoder och inte vågar prova innovativa idéer. Dessa idéer kan till exempel handla om att i större grad använda sig av ekosystemtjänster inom jordbruket[277].

T2 Låg lönsamhet i jordbruket hotar odlingslandskapets fortlevnad
Bristande lönsamhet i den typ av jordbruk som är mest gynnsamt för bevarande av natur- och kulturvärden i odlingslandskapet utgör ett hot, i synnerhet om inte politiken förmår kompensera detta. Att svenskt jordbruk är långsiktigt hållbart och konkurrenskraftigt har stor betydelse även för att värna den biologiska mångfalden och ekosystemtjänsterna[278]. Faktorer som missgynnar konkurrenskraft är därmed ett hot i relation till detta mål. Att jordbruket förväntas fortsätta minska i omfattning försvårar möjligheterna att nå bland annat miljökvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap.[279] Bristande lönsamhet är en faktor som också bidrar till brist på aktiva jordbrukare och betesdjur, åtminstone regionalt. Här finns en regional variation.

---

[275] Regeringskansliet (2014). *Etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster*. Regeringsbeslut M2014/593/Nm.

[276] Smith, H G., Jönsson, A M. & Rundlöf, M. (2011). *Åtgärder för att gynna biologisk mångfald i slättbygder – en kunskapssammanställning*. Lunds universitet.

[277] Bommarco, R. Kleijn, D., Potts, S.G. (2013). Ecological intensification: harnessing ecosystem services for food security. TREE 28:230-238.

[278] Regeringskansliet (2014). *Etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster*. Regeringsbeslut M2014/593/Nm.

[279] Naturvårdsverket (2015). *Mål i sikte - fördjupad utvärdering av miljökvalitetsmålen. Analys och bedömning av de 16 miljökvalitetsmålen i fördjupad utvärdering 2015*. Volym 2 av rapport 6662.

T3 Markanvändning har stor påverkan på rödlistade arter
De faktorer som påverkar flest rödlistade arter i Sverige är skogsavverkning och igenväxning, som båda utgör ett hot mot vardera cirka 30 procent av de rödlistade arterna. Avverkning minskar arealen av skog där naturliga strukturer och naturlig dynamik upprätthålls, och den orsakar därmed förlust av livsmiljöer. Igenväxning beror bland annat på upphörande hävd (bete och slåtter), gödsling, trädplantering och brist på naturliga störningar som t.ex. regelbundna översvämningar runt vattendrag och sjöar.[280] De tre viktigaste hoten för biologisk mångfald i odlingslandskapet är igenväxning av betesmarker och slåtterängar, plantering av skog på nedlagd jordbruksmark och ökad näringsbelastning.[281]

Även här finns det målkonflikter som medför att om andra mål prioriteras påverkas markanvändningen på både kort och lång sikt. Exempel på detta är en hög efterfrågan på skogsråvara som leder till ökad avverkning och exploatering av jordbruksmark för byggnation av bostäder, infrastruktur och annat.

T4 Näringsläckage innebär att kvävegynnade arter tränger undan andra arter
Ökad näringsbelastning på grund av gödsling och kvävenedfall leder till att högvuxna och kvävegynnade arter i jordbruks- och skogsmark konkurrerar ut lågvuxna örter, mossor och svampar. Floran utarmas gradvis och består efterhand av allt färre örter och några få dominerande gräsarter, vilket i sin tur drabbar insekter och i förlängningen även fåglar.[282]

T5 Klimatförändringar kan leda till ökat lokalt artutdöende
Klimatförändringarnas effekt på arter i ett fragmenterat landskap kan leda till fler lokala artutdöenden i Sverige, då ett fragmenterat landskap försvårar för många av odlingslandskapets arter att anpassa sig till ett förändrat klimat.[283]

T6 Växande rovdjursstam påverkar djurhållningen, inklusive rennäring och fäbodbruk
Rovdjur påverkar särskilt rennäring och fäbodbruk, både på grund av driftsformen där djuren betar delvis fritt utan hägnad och till följd av att de är lokaliserade till rovdjurstäta

[280] Sandström, J. et al. (2015). *Tillstånd och trender för arter och deras livsmiljöer – rödlistade arter i Sverige 2015*. ArtDatabanken Rapporterar 17. ArtDatabanken, SLU. Uppsala

[281] Ibid.

[282] Ibid.

[283] Jordbruksverket (2010). *Klimatförändringars effekt på den biologiska mångfalden i odlingslandskapets gräsmarker*. Rapport 2010:29, sidorna 27-29.

områden.[284] Närvaro av rovdjur som varg och lodjur påverkar fårnäringen även i andra delar av landet.[285]

T7 Skogsbruket risker att tränga undan många arter och förstöra viktiga habitat
Vid avverkning kan hänsynskrävande biotoper skadas, vilket är ett hot mot målet om biologisk mångfald. Vidare kan det brista i hänsyn vid avverkning vilket kan leda till fortsatt höga skadenivåer också på forn- och kulturlämningar samt vattendrag. [286]

Till följd av det höga betestryck av klövvilt som finns i vissa regioner ökar dominansen av gran i skogarna. Det leder också till att föryngringen av lövträd som ek, asp, sälg och rönn är dålig, vilket är ett hot i förhållande till mål om biologisk mångfald.[287]

4.3 Allmänt mål – Förbättra den socioekonomiska strukturen i landsbygdsområden

Ekonomin i landsbygdsområdena är i högre grad än i tätorter beroende av enskilt företagande och små företag. Sådant företagande kan både gynnas och missgynnas av de förutsättningar som landsbygden kan erbjuda. Rik tillgång på naturresurser, attraktiv boendemiljö samt relativt låga kostnader är exempel på fördelar, medan långa avstånd, begränsad tillgång till tjänsteföretag och såväl kommersiell som offentlig service samt ett ensidigt näringsliv är nackdelar.

Att attrahera unga företagare är helt avgörande för utveckling av de flesta landsbygder utanför de mer tätortsnära landsbygderna där det går att pendla till arbete i tätorten. Det som har nämnts som faktorer för företagande under det allmänna målet om att främja en smart, resilient och diversifierad jordbrukssektor som garanterar livsmedelssäkerhet samt målet om att stödja miljövård och klimatåtgärder och bidra till EU:s miljö- och klimatmål är ännu högre grad relevant när det gäller unga företagare. En attraktiv boendemiljö på landsbygden är också av central betydelse.

[284] Linkowski (2017). *Managing mountains, past and present conditions for traditional summer farming and Sami reindeer husbandry in northern Scandinavia.*

[285] SLU (2010). *Lo och varg*. Viltskadecenter. Nr 3.

[286] Naturvårdsverket (2015). *Mål i sikte - fördjupad utvärdering av miljökvalitetsmålen. Analys och bedömning av de 16 miljökvalitetsmålen i fördjupad utvärdering 2015*. Volym 2 av rapport 6662.

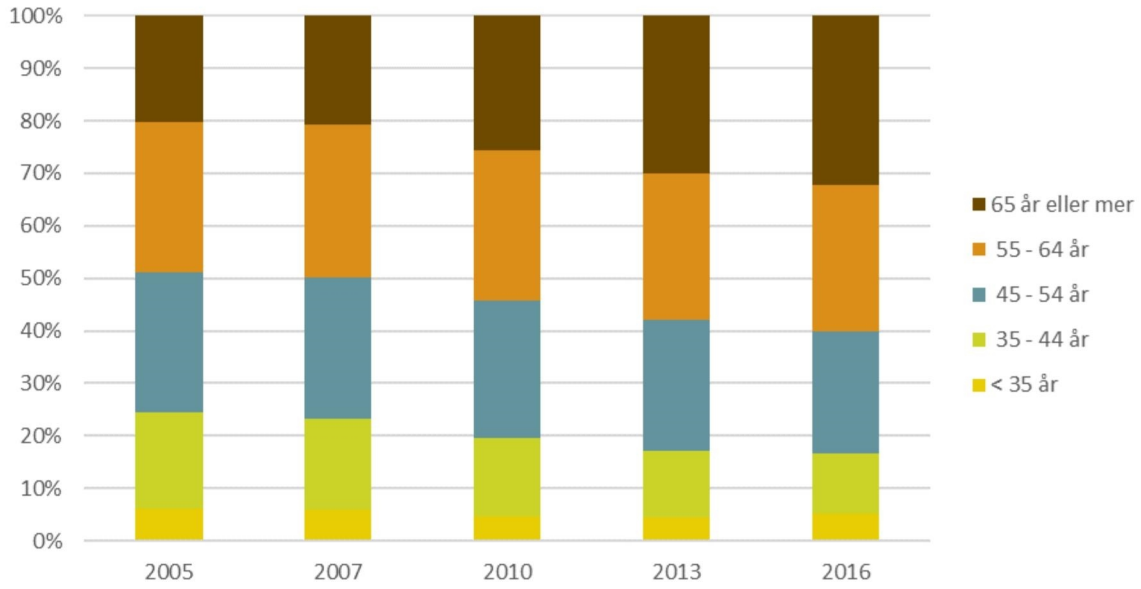
[287] Ibid.

4.3.a Attrahera unga jordbrukare och underlätta affärsutveckling i landsbygdsområden

Nulägesbeskrivning

Den genomsnittliga jordbrukaren har blivit äldre

Den genomsnittliga jordbruksföretagaren har blivit betydligt äldre under perioden 2005–2016. andelen företagare äldre än 64 år steg från 20 till 30 %. Andelen äldre än 54 år gamla var 56 % år 2016, att jämföra med 49 % år 2005.

Figur 23. Andel driftsledare i olika ålderskategorier 2005-2016, procent
Källa: Eurostat för 2005-2013, Jordbruksverket för 2016, kontextindikator C23.

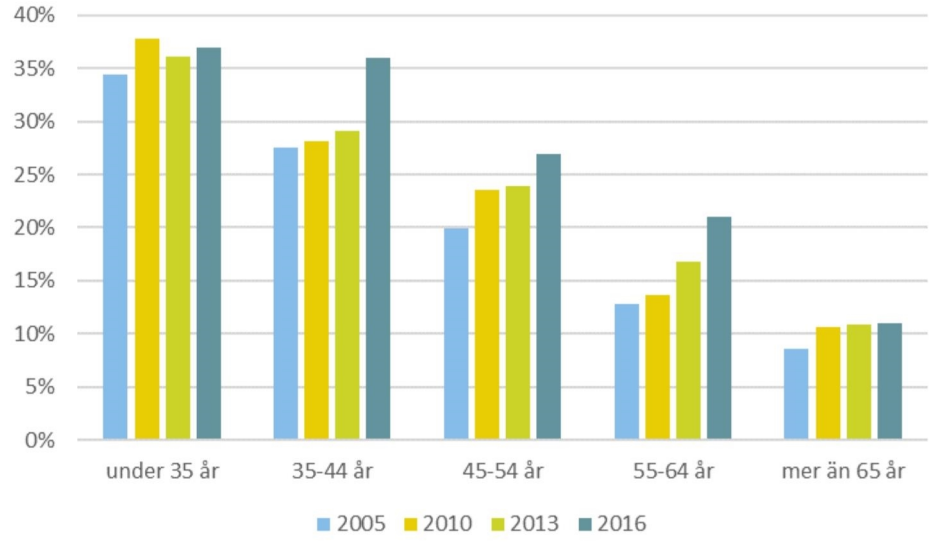
Det är vanligare bland yngre att företagsledarna är kvinnor. För år 2017 gällde att bland jordbruksföretagare som är 65 år eller äldre var 13 procent kvinnor. Bland de som var 24-44 år utgör kvinnor däremot 21 procent. Som en naturlig följd var andelarna inom kategorin makar och sambor i stort sett de motsatta. Inom alla åldersgrupper var år 2017 andelen kvinnor cirka 83 procent eller högre: undantaget var gruppen i ålderssegmentet 24 år eller yngre, där kvinnorna utgjorde cirka 75 procent.[288]

Det är en viss skillnad mellan sektorerna. Inom animaliesektorn tenderar driftsledaren att vara yngre. Det är tydligast för mjölksektorn, där 10 procent av driftsledarna under 35 år (jämfört med 5 % för hela sektorn), och bara 13 procent över 65 år (jämfört med 33 procent för hela sektorn).

[288] Jordbruksverket, (2018). *Indikatorer och statistik uppdelat per kön – inom jordbruket, landsbygdsprogrammet och i Sveriges landsbygder*

Yngre lantbrukare har ofta högre utbildning

Yngre lantbrukare har i genomsnitt en högre utbildning än sina äldre kollegor. Drygt var tredje driftsledare under 35 år har jordbruksutbildning motsvarande minst två års naturbruksgymnasium. Bland driftsledarna över 65 år har bara omkring var tionde person en sådan utbildning.

Figur 24. Andel lantbrukare med full jordbruksutbildning 2005-2016
Källa: Eurostat, kontextindikator C24 (Jordbruksverket för 2016).

Männen har jordbruksutbildning i större utsträckning än kvinnorna. Omkring en fjärdedel av de kvinnliga driftsledarna i den yngsta ålderskategorin hade en full jordbruksutbildning 2013, och bara fyra procent av kvinnorna i den äldsta kategorin.

Markpriserna är höga i vissa delar av landet

Det genomsnittliga markpriset för åker- och betesmark har ökat kontinuerligt sedan EU-inträdet 1995[289]. Det genomsnittliga åkermarkspriset var 83 900 kr per hektar år 2017, det är sju gånger så högt som år 1995. Det genomsnittliga priset för en hektar betesmark var 32 200 kr år 2017.

Priserna på åker och betesmarker är högst i de södra delarna av landet. Där var det genomsnittliga priset på åkermark 241 200 kr per hektar år 2017. Det är 16 gånger högre än priset på en hektar åker i de nordligaste delarna av landet. Åkermarkspriset har ökat 92 % de senaste 10 åren. Prisuppgången är större i södra Sverige än i norra.

Priset på jordbruksmark påverkas också av storleken på gårdarna som säljs och det varierar mycket inom landet. År 2017 var genomsnittspriset i Sverige 9 % högre för fastigheter med 11-50 hektar åker än de med 1-10 hektar.

[289] SCB (2018). *Priser på jordbruksmark 2017*

Snabbt bredband finns inte i hela landet

I stort sett alla hushåll har tillgång till bredband i någon form. Anslutningarna är dock ofta betydligt långsammare i glesbefolkade områden. Snabbt bredband (mer än 100 Mbit/s) finns hos mindre än hälften av hushållen i glesbyggda områden.

Tabell 2. Tillgång till fast bredband

	Tätbebyggt	glesbebyggt
1 Mbit/s	100 %	99,99 %
3 Mbit/s	100 %	99,99 %
10 Mbit/s	100 %	99,94 %
30 Mbit/s	98,94 %	75,23 %
100 Mbit/s	86,51 %	40,61 %

Källa: Post- och telestyrelsen, 1 oktober 2018

Ungdomar och kvinnor lämnar oftare landsbygden

Ungdomar lämnar ofta landsbygden för att skaffa sig högre utbildning, utan att återvända, och kvinnor lämnar landsbygden i högre utsträckning än män. Bristen på arbete som motsvarar utbildningen är en bidragande orsak.[290]

Återvändare är viktiga för utvecklingen

Om det är familjer som flyttar tillbaka till mindre orter behöver båda parterna hitta meningsfulla jobb. Detta skiljer sig dock mellan olika landsbygder med olika stor tillgång till arbetsmarknadsregioner. Återvändare bidrar med viktiga utvecklingsimpulser utifrån och stimulerar till nytänkande och engagemang.[291]

Kultur- och naturmiljöerna i kombination med entreprenörskap och företagsanda, som i synnerhet utgår från enstaka inflyttare eller återvändare[292], utgör viktiga resurser och värden på landsbygden som kan användas av besöksnäringen och mathantverksföretag.[293]

SWOT-analys

Styrkor, särskilt mål 7

S1 Yngre jordbrukare har högre utbildningsnivå

Unga jordbrukare är mer välutbildade relativt äldre jordbrukare, gymnasieutbildningen har förlängts från två till tre år.[294] Detta gör att fler studenter från naturbruksgymnasiernas

[290] Agrifood (2016). *Vem stannar kvar?* Rapport 2016:3

[291] Gaddefors. J. och Cronsell, N. (2009). *Returnees and Local Stakeholders Co-producing the Entrepreneurial Region*. European Planning Studies, 17, 8, 1191-1203.

[292] Ibid.

[293] *Ett land att besöka - En samlad politik för hållbar turism och växande besöksnäring*. SOU 2017:95

[294] SCB (2018). *Befolkning efter utbildningsinriktning SUN 2000.* Hämtat från webbsida 11 juni 2019.

utbildningar går vidare till studier på eftergymnasial nivå. På naturbruksgymnasierna är omkring två tredjedelar kvinnor och en tredjedel män. På Sveriges lantbruksuniversitet, SLU, är mer än två tredjedelar av studenterna kvinnor på både grundnivån och avancerad nivå. Även på forskarnivå är kvinnorna i majoritet och representerar omkring 56 procent av forskarna.[295]

S2 Starkt entreprenörskap och god innovationsförmåga
Entreprenörskap och innovation har stor betydelse för utveckling och landsbygdernas näringsliv består till stor del av små företag som bidrar till dynamik och förnyelse i ekonomin. [296] Studier visar att innovationer inte bara uppstår i forskningstäta storstadsmiljöer utan också i mer landsbygdspräglade regioner men bygger då i hög grad på interregional och internationell samverkan med andra företag och organisationer.[297]

S3 Starkt socialt kapital
Det sociala kapitalet, det vill säga sociala nätverk som skapar tillit och ömsesidiga förtroenden, är starkt i Sverige i en internationell jämförelse.[298] Forskning visar att socialt kapital har betydelse för entreprenörskap och ekonomisk tillväxt.[299] Socialt kapital är i stora delar platsbundet och har stor betydelse för platsers utveckling, inte minst på landsbygden där det sociala kapitalet ofta har stor betydelse för att mobilisera resurser.[300]

S4 Naturbruksskolor och KY-utbildningar fångar intresse för näringen
Naturbruksskolor och kvalificerade yrkesutbildningar (KY) är en viktig resurs i kompetensförsörjningen. De finns runt om i landet och hjälper personer att utveckla kunskap och intresse kring produktionsgrenar som de annars kanske inte hade haft möjlighet till.

Svagheter, särskilt mål 7

W1 Jordbruk och landsbygd har svag attraktionskraft
Attraktionskraften hos de gröna näringarna är svag, vilket bl.a. beror på jämförelsevis låga lönenivåer och en arbetsmiljö med relativt stor olycksrisk.[301] Detta minskar intresset bland

---

[295] LRF jämställdhetsakademi (2019). *Jämställdhet i det gröna näringslivet.* LRF.

[296] OECD (2018). *Innovation, Agricultural Productivity and Sustainability in Sweden - The Swedish agricultural innovation system*

[297] Bjerke, L., & Johansson, S. (2015). *Patterns of innovation and collaboration in small and large firms.* The Annals of Regional Science, 55(1), 221-247

[298] Toregé, J. (2015). *Tillit och tolerans – en skrift om det sociala kapitalets betydelse för platsens utveckling*. Arena för Tillväxt

[299] Florida, R. (2005). *The Flight of the Creative Class – The New Global Competition for Talent*; Westlund, H. & Bolton, R. (2003). *Local Social Capital and Entrepreneurship.* Small Business Economics, Vol 21:77 – 113

[300] Toregé, J. (2015). *Tillit och tolerans – en skrift om det sociala kapitalets betydelse för platsens utveckling*. Arena för Tillväxt

[301] Enligt statistik från arbetsmiljöverket

unga att arbeta i branschen. Det är stor variation i lönsamhet inom jordbruket. Att det finns företag med god lönsamhet i svenskt jordbruk lyfts sällan fram, det är oftare negativ framtoning av branschen.[302] Detta minskar intresset bland unga att starta jordbruksföretag.[303]

W2 Höga markpriser försvårar nyetableringar och generationsväxling inom jordbruket
Mark ses som kapitalplacering i stället för en produktionsresurs vilket gör det svårt för unga jordbrukare att konkurrera om marken.[304] Arrendelagstiftning kan dessutom vara ett hinder för att utveckla produktionen i redan befintliga företag.[305] Detta påverkar också möjligheter till belåning och därmed finansiering via banker eller tillväxtbolag.[306] Storleks-rationaliseringen innebär att det krävs mycket kapital för att ta över stora ekonomiska enheter.

W3 Svaga arbetsmarknader ger få möjligheter till anställning utanför jordbruket
Jordbrukarnas privata ekonomi och familjeförsörjning bygger ofta på att det i hushållet finns inkomster från anställning hos arbetsgivare utanför jordbruket. I landsbygder där den lokala arbetsmarknaden är svag kan det vara svårt att hitta sådana anställningar vilket påverkar möjligheterna att försörja sig. Svårigheter för en partner att hitta ett intressant jobb utanför jordbruket kan minska viljan att driva jordbruksföretag i områden med svaga arbetsmarknader.[307]

W4 Åldersstrukturen i jordbruket hämmar investeringsviljan
Den demografiska strukturen i jordbrukssektorn kännetecknas av en relativt hög medelålder bland företagarna. Detta gör att många jordbruksföretag står inför en generationsväxling men det saknas ibland en ny generation att lämna över till. Hos företagare som närmar sig pensionsåldern saknas ofta incitament att investera i modern teknik och lära sig nya arbets- och produktionsmetoder. Detta gäller i synnerhet för företag som inte kommer att drivas vidare inom familjen.

W5 Svagt kunskaps- och innovationssystem hämmar landsbygdernas innovationskraft
Innovationer är ofta ett resultat av att man kombinerar olika typer av kunskap och kompetenser. Som ett resultat av att den yngre och mer välutbildade befolkningen i allt större utsträckning flyttar till större städer utarmas tillgången på kompetens på

---

[302] LRF konsult (2018). *Lantbruksbarometern 2018.* Swedbank

[303] Jordbruksverket (2017). *Jordbruksföretag och företagare 2016*. JO 34 SM 1701,

[304] Jordbruksverket (2017). *Priser på jordbruksmark 2016.* JO 38 SM 1701,

[305] Jordbruks- och bostadsarrende – några frågor om arrendeavgift och besittningsskydd, SOU 2014:32

[306] LRF (2014). *Vägen till finansiering av ditt lantbruksföretag.*

[307] Bjerke, L. och Johansson, S. (2015). *Företagande och arbetsliv i Sveriges lands- och stadsbygder*. Center for Entrepreneurship and Spatial Economics Jönköping International Business School.

landsbygderna. Det finns dessutom relativt få forskningsmiljöer utanför de större städerna och endast ett fåtal forskningsmiljöer fokuserar på de gröna näringarna. Även den privata forskningen är svag eftersom få företag i Sveriges landsbygder bedriver egen forskningsverksamhet. Detta gör att tillgängligheten till högutbildad arbetskraft och forskningskompetens är mycket begränsad i stora delar av landsbygden. Detta försvårar inte bara uppkomsten av innovationer utan hämmar även spridningen av ny kunskap och teknologi.[308] Sverige är ett land som rankas mycket högt i en global jämförelse när det gäller innovation generellt, men inom livsmedelssektorn tycks vi ligga efter många konkurrentländer.[309]

Möjligheter, särskilt mål 7

O1 Omställningen till en biobaserad ekonomi sätter nytt fokus på gröna näringar
Omställningen till en cirkulär och biobaserad ekonomi kan medföra nya affärsmöjligheter och att intresset för de areella näringarna ökar bland politiker och andra beslutsfattare. Det finns en stor enighet kring att råvaror från jord- och skogsbruk kan bidra till minskade klimatutsläpp.

De pågående klimatförändringarna medför också ökad medvetenhet bland konsumenter vilket leder till ändrade konsumtionsmönster. Detta avslöjas bl.a. av statistik som visar att, även om den totala köttkonsumtionen i Sverige minskar för första gången sedan mätningarna startade, är efterfrågan på svenskt kött större än någonsin.[310] Detta är ett exempel på en ny konsumtionstrend som skapar affärsmöjligheter för entreprenörer på landsbygden.

O2 Ny teknik skapar nya affärsmöjligheter och bidrar till bilden av en modern näring
Ny teknik, inte minst den digitala, skapar nya affärsmöjligheter på landsbygden och bidrar till bilden av en modern näringsgren. Detta ökar möjligheten för att starta nya verksamheter och att attrahera ungdomar till jord- och skogsbruk.[311]

O3 Markens värde ger jordbrukarna kapital till affärsutveckling
I jämförelse med företag i andra sektorer finns det jämförelsevis stora kapitalvärden i jordbruksföretagen tack vare en stabil prisutveckling på jordbruksmark och skog. Detta underlättar lånefinansiering när företag vill expandera och utveckla nya affärsmöjligheter, eftersom marken är en fast egendom som kan intecknas.

---

[308] OECD (2014). *OECD rural policy reviews: Innovation and modernising the rural economy*. Paris: OECD Publishing.

[309] Beckeman et al (2018), *Forskning och innovation för en livsmedelssektor i världsklass*, Roland Berger AB

[310] Jordbruksverket (2019). *Konsumtion och förbrukning av kött*. Hämtad från webbsida 2019-04-25.

[311] MackLean (2017). *Internet of Things - nu formas framtidens lantbruk*. Insikter #9

O4 Stor potential för utveckling inom vattenbruk
Trots mycket god tillgång till sötvattensjöar är vattenbruket i Sverige litet.[312] Här finns det stor utvecklingspotential och det pågår flera forsknings och utvecklingsprojekt inom vattenbruk som kan ge upphov till innovativa metoder och processer, bland annat utveckling av landbaserade och cirkulerande system. Efterfrågan på produkter med hälsosamma fetter och protein som inte kommer från kött växer kraftigt.

O5 Ökad satsning på behovsdriven forskning
Genom livsmedelsstrategin görs flera satsningar på behovsdriven forskning, bl.a. ett nationellt forskningsprogram för livsmedel, forskning inom växtförädling och medel för att tillsätta industridoktorander.[313] Att den behovsdrivna forskningen inom livsmedelsområdet ökar skapar bättre förutsättning för innovation och stärkt konkurrenskraft inom jordbruket.

O6 Hästnäringen har potential att utvecklas
Hästnäringen har på senare år vuxit och har potential att fortsätta utvecklas. Det innebär en möjlighet att öka andelen mindre företag och kvinnliga företagare på landsbygden.[314]

Hot, särskilt mål 7

T1 Brist på jordbruksmark hämmar jordbruksföretagens utveckling
Utbudet av mark är litet i många delar av landet, i synnerhet i områden med goda förutsättningar för jordbruksproduktion. Detta beror dels på att en relativt liten del av jordbruksmarken omsätts, dels att det finns en stor efterfrågan på jordbruksmark i områden där jordbruket är jämförelsevis lönsamt. En ytterligare faktor är att det i sådana områden ofta finns en stor efterfrågan på mark för andra ändamål, som industritomter, bostäder och hästhållning.[315]

T2 Kompetensflykt hämmar utvecklingen av nya produkter och tjänster
Kompetensbrist är en av landsbygdernas största utmaningar och lyfts ofta fram som det enskilt största hindret för företagens utveckling och tillväxt. Att den högutbildade arbetskraften i allt större utsträckning koncentreras till storstadskommuner innebär att landsbygderna utarmas på kompetens.[316] Samtidigt har invånarna i Sveriges landsbygder

---

[312] Vinnova (2012). *Attraktiv och hållbar mat för hälsa – En strategisk forsknings- och innovationsagenda för livsmedelskedjan.*

[313] Regeringen (2017). *Regeringens handlingsplan: En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet, 2017*

[314] Jordbruksverket (2018). *Hästhållning i Sverige 2016.*

[315] Johansson, S. och Nilsson, P. (2013) *Location Determinants of Agricultural Land Prices*. Review of Regional Research, Vol. 33, pp. 1-21.

[316] Bjerke, L., & Johansson, S. (2015). *Patterns of innovation and collaboration in small and large firms*. The Annals of Regional Science, 55(1), 221-247

svag tillgång till utbildning i närområdet.[317] Detta begränsar utbudet av arbetskraft med högre utbildning och försvårar innovation och affärsutveckling i landsbygdsföretagen.

T3 Skattelagstiftning försvårar generationsväxling inom jordbruksföretagen
Det är ofta svårt att genomföra generationsskifte både av känslomässiga skäl och på grund av skattelagstiftning.[318] Det är ofta stora värden som behöver hanteras, och oron för problem kan leda till att hela processen fördröjs eller man väljer ineffektiva ägandeformer.[319]

T4 Jordbruk och tillverkningsindustri har låg attraktionskraft bland unga
Flera av de näringar som präglar landsbygdernas ekonomi har svårt att attrahera yngre arbetskraft. De gröna näringarna erbjuder en jämförelsevis låg lönenivå medan bilden av industriarbete ofta är omodern. Detta gör att få ungdomar väljer yrken inom industri och lantbruk. Detta gäller även rennäringen. Inom den gröna sektorn upplever 9 av 10 arbetsgivare brist på nyutexaminerade och yrkeserfarna naturbruksutbildade.[320] Mellan kvinnor och män finns vissa skillnader, då kvinnor i större utsträckning än män utbildar sig och lämnar landsbygden för städerna.[321]

Specifikt för utbildning inom lant- och skogsbruk framgår att det är fler kvinnor än män i ålderskategorin 25-34 år som utbildar sig: 58 procent är kvinnor medan 42 procent är män.[322]

Beträffande inriktningen på naturbruksgymnasier är fördelningen för inriktningen lantbruk 55 procent kvinnor och 45 procent män. Inom området skog är däremot 80 procent av eleverna män medan 20 procent är kvinnor.[323]

---

[317] *På väg mot en ny politik för Sveriges landsbygder*. SOU 2016:26

[318] Landsbygdsnätverket (2015). *Fler unga i gröna näringar – om ägarskiften*

[319] *Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring.* SOU 2015:15

[320] SCB (2019). *Vilka utbildningar ger jobb? Arbetskraftsbarometern 2019*.

[321] Agrifood (2016). *Vem stannar kvar?* Rapport 2016:3

[322] SCB (2019). *https://www.scb.se/contentassets/6078d9040e794a19b8aa1841720536a2/tab7_2018.xls*

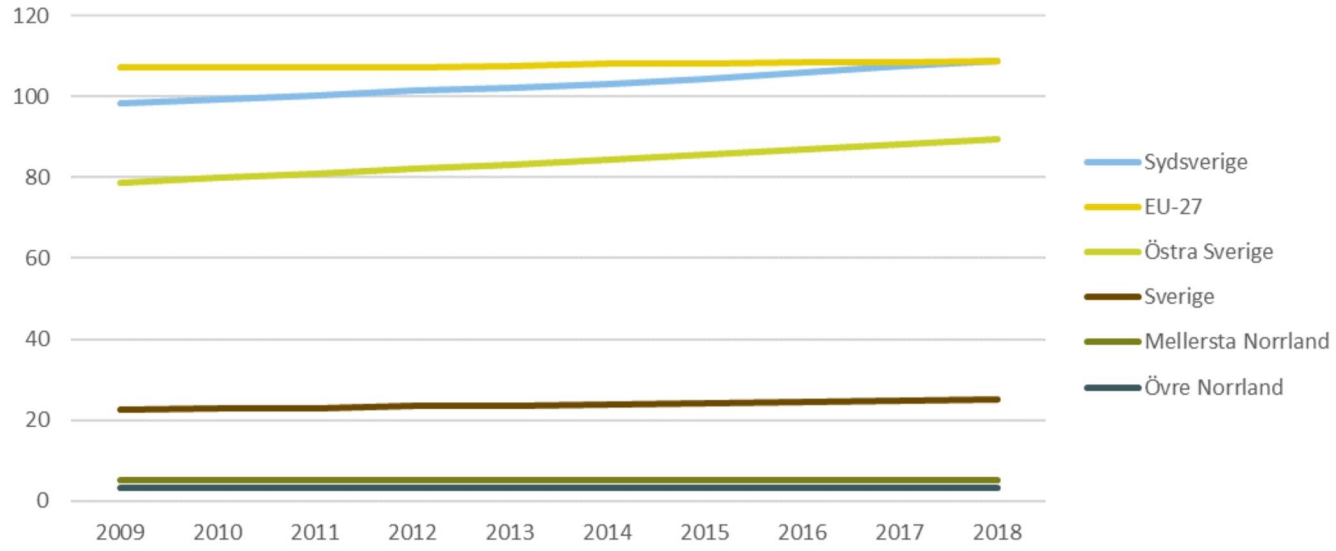
[323] LRF jämställdhetsakademi (2019). *Jämställdhet i det gröna näringslivet.* LRF.

4.3.b Främja sysselsättning, tillväxt, social delaktighet och lokal utveckling i landsbygdsområden, inbegripet bioekonomin och hållbart skogsbruk

Nulägesbeskrivning

Stora skillnader i befolkningstäthet i olika delar av landet

Sverige är ett förhållandevis glest befolkat land jämfört med de flesta andra EU-länderna. Befolkningstätheten var 25 personer per kvadratkilometer år 2018. Detta är en markant ökning sedan millennieskiftet, då motsvarande siffra var 21,6 personer. Det är dock fortfarande långt under genomsnittet för EU-27,som var 118 personer år 2018.

Figur 25. Befolkningstäthet Sverige, EU27 samt tätaste och glesaste regionerna 2009-2018.
Källa: Eurostat, kontextindikator C04.

Det är stora skillnader i befolkningstäthet mellan olika regioner. I delar av södra och östra Sverige har befolkningstätheten ökat snabbt, och 2018 blev regionen Sydsverige den första som nådde en täthet över det europeiska genomsnittet. I norra Sverige är befolkningstätheten å andra sidan så gles som tre personer per kvadratkilometer. En låg befolkningstäthet har betydelse för exempelvis tillgången till service.

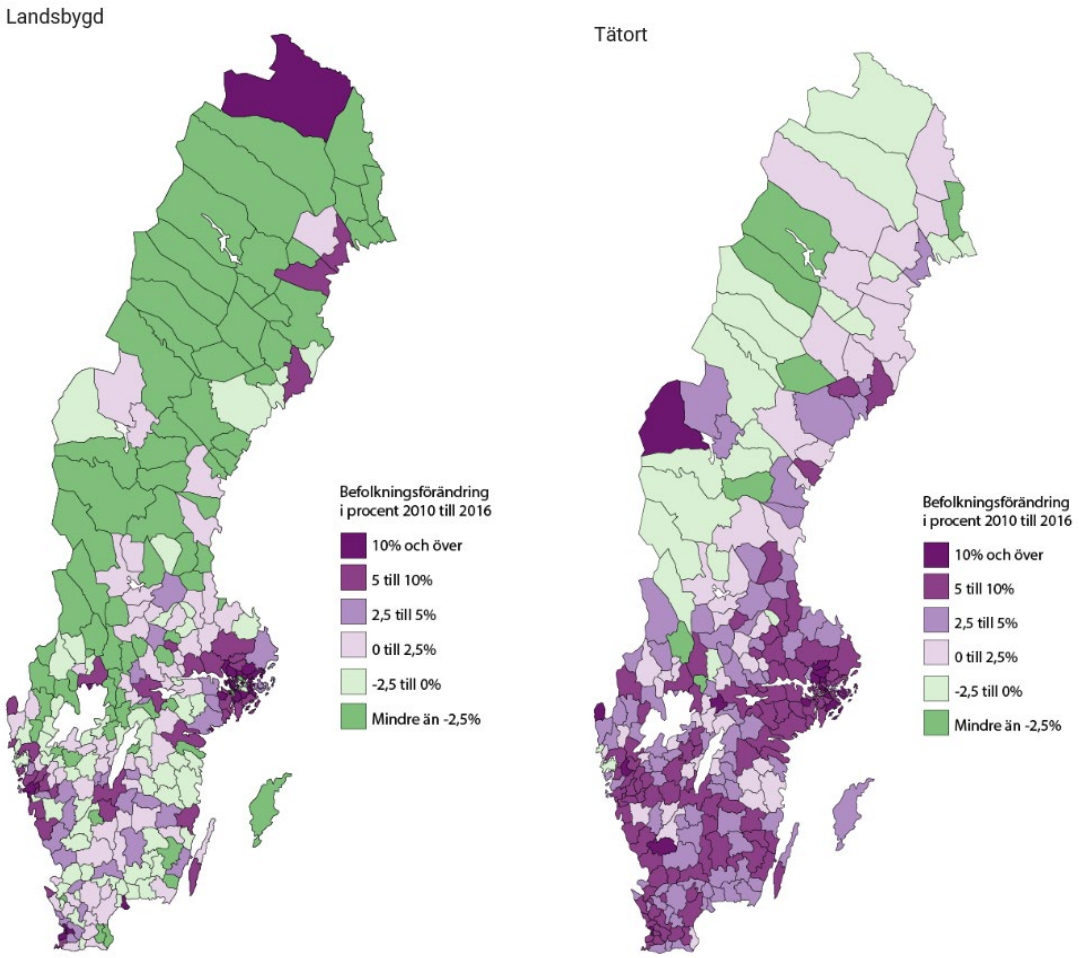
Befolkningstäthet kan dock vara ett trubbigt mått eftersom den visar hur tätt man bor om befolkningen skulle vara jämnt utspridd. Det finns också variationer i täthet inom länen där områden längre bort från residensstäder, centralorter eller andra större tätorter kan vara relativt glest befolkade.

Större delen av befolkningen (nästan 90 procent) bor i tätorter[324] och det är också där folkmängden ökar. De regionala skillnaderna i landet är dock stora och det finns kommuner där så gott som samtliga bor i huvudorten eller kommunens centralort. För 60 procent av

[324] Med tätort avses orter med över 200 invånare och högst 200 meter mellan bostadshusen.

landets kommuner är centralorten dominerande, då minst hälften av invånarna återfinns där. Folkmängden på landsbygden som helhet (dvs. allt som inte är tätort) har inte ökat sedan 1980-talet. På senare år har dock befolkningen ökat i den tätortsnära landsbygden.

Utvecklingen i landsbygderna skiljer sig åt mellan länen. I de fem Norrlandslänen minskade landsbygdsbefolkningen. Även Värmland och Gotland har en minskande landsbygds-befolkning, men övriga län har en ökande landsbygdsbefolkning där Stockholm, Uppsala och Västra Götaland ökat mest räknat i antal personer.[325]

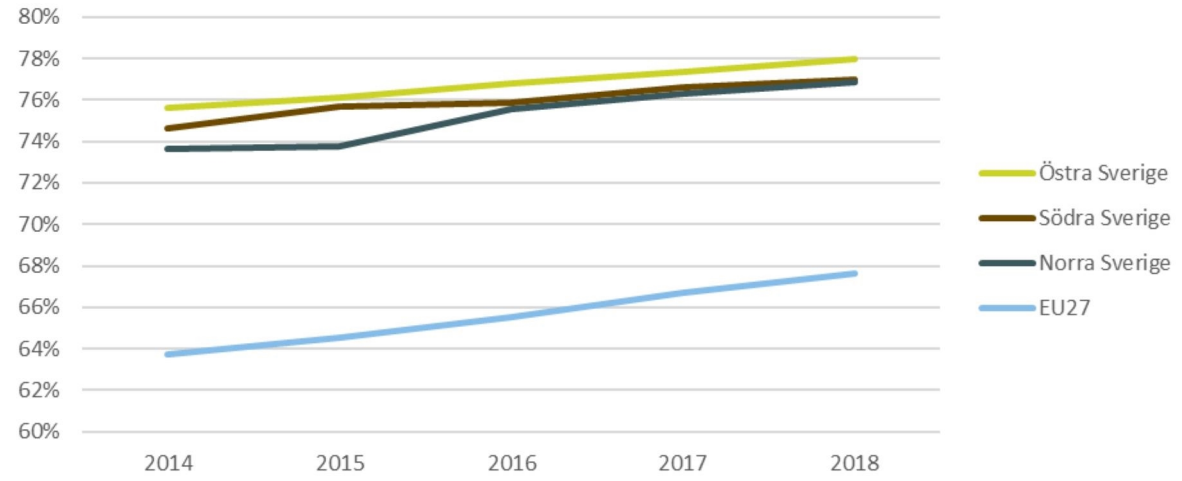

Figur 26 Befolkningsförändring i tätorter och på landsbygden 2010-2016
Källa: SCB

Sysselsättningsgraden är hög på landsbygden

Sverige har en hög sysselsättningsgrad jämfört med genomsnittet förEU, även i landsbygdsområdena.

[325] SCB (2019). *Befolkningstäthet i Sverige*. Hämtat från webbplatsen 3 juni 2019.

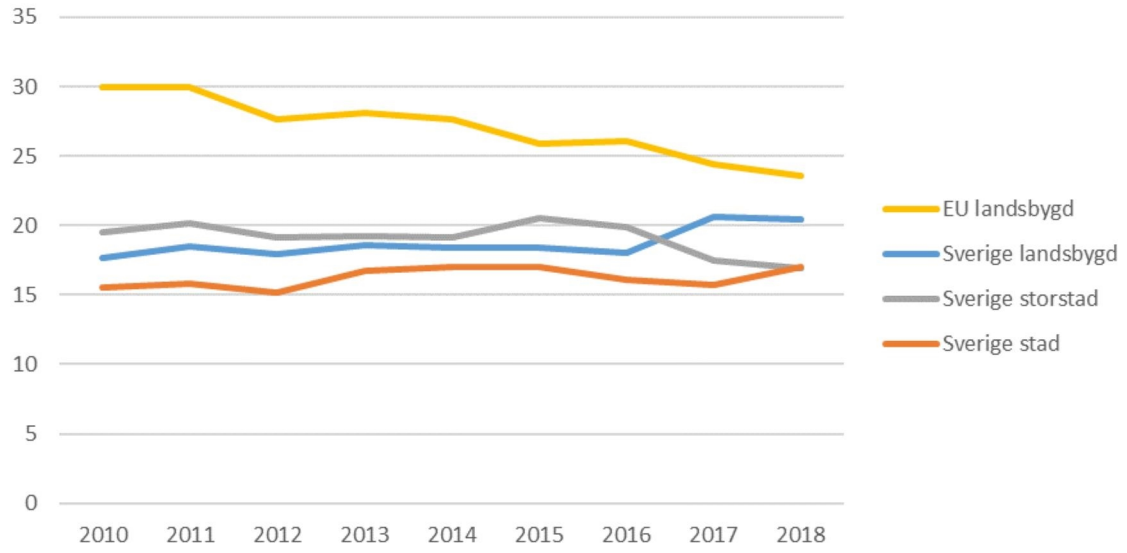
Figur 27. Sysselsättningsgrad i olika delar av Sverige och i EU27, 2014-2018
Källa: Eurostat, kontextindikator C05

Utmaningen är snarare geografisk, där landsbygdskommunerna har en större utmaning kring att unga flyttar ut och att dessa främst flyttar till storstäderna. Det kan antas att de med sysselsättning på landsbygderna i större utsträckning tenderar att stanna kvar vilket betyder att förvärvsgraden hos befolkningen är hög. De som inte finner sysselsättning (eller studier) kan istället se det som lönsamt att flytta.

Omställning till dynamiska och hållbara landsbygder
Landsbygderna har en viktig roll i omställningen till kretslopps- och bioekonomi, samtidigt som det finns centrala utmaningar för exempelvis nyföretagande, hållbara transporter och användning av nya digitala servicelösningar. I synnerhet platsbundna verksamheter och verksamheter där landsbygden utgör en resurs eller konkurrensfördel är av stor betydelse.[326] Med de rätta förutsättningarna kan landsbygderna bli en motor i utveckling och produktion av förnybar energi, rekreation, alternativa affärskoncept eller lokalproducerat mat.

Fattigdom är inte ett utbrett problem i Sverige
I Sverige finns det ingen specificerad fattigdomsgräns utan istället används ett flertal mått i olika sammanhang som antyder olika nivåer av fattigdom eller risk för fattigdom. Ett vanligt mått som används är *låg ekonomisk standard*, vilket innebär att man räknar andelen som lever i hushåll där den disponibla inkomsten är lägre än 60 procent av landets medianinkomst. Detta är det mått som inom EU kallas för *risk för fattigdom* och motsvarar kontextindikatorn C.09.

[326] *För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd.* SOU 2017:1

Figur 28. Risk för fattigdom på den svenska landsbygden, jämfört med EU-snittet och med motsvarande risk i städerna Källa: Eurostat, kontextindikator 09.

Fattigdomsnivån (risk för fattigdom) på den svenska landsbygden har varit ca 18 procent sedan 2010, men något högre de två senaste åren. Samtidigt harEU-genomsnittet minskat från 29 till 24 procent. Samma indikator visar också att det inte finns några större skillnader mellan stads- och landsbygdsområden i Sverige. Boende på landsbygden löper i genomsnitt inte större risk att hamna i fattigdom än individer i tätorter.

Besöksnäring och matupplevelser drabbades av covid-19

Landsbygden utgör en viktig resurs för utveckling av besöksnäring, samtidigt som den är en viktig bransch för lantbrukets diversifiering och utveckling av tjänstesektorn utanför lantbruket. Under våren 2020 fick besöksnäringen, hotell- och restaurangbranschen stora bekymmer på grund av rese- och mötesrestriktioner. För att säkerställa matproduktions bidrag till hela den regionala utvecklingen krävs ett långt och uthålligt arbete för återhämtning. I synnerhet skyddade EU-beteckningar, lokala och regionala varumärken, naturturism och andra rekreationsprodukter spelar en stor roll för en sådan återhämtning.

SWOT-analys

Styrkor, särskilt mål 8

S1 Rik tillgång till naturresurser och attraktiva natur- och kulturmiljöer
Rik tillgång till naturresurser och en relativt hög entreprenörsanda skapar goda förutsättningar till företagande i landsbygdsregionerna.[327] Med sin stora tillgång till såväl mark som olika typer av biomassa har Sveriges landsbygder inklusive rennäringsområdena goda förutsättningar att bidra till ”grön” tillväxt i den svenska ekonomin.[328] I landsbygderna finns också natur- och kulturmiljöer som skapar attraktiva boendemiljöer och goda förutsättningar för besöksnäring och rekreation[329].

S2 Lokaliseringsfördelar för tillverkningsindustri med relativt lågt kunskapsinnehåll
Förädlingsindustrin ligger ofta i områden nära geografiskt fasta naturtillgångar. Till exempel tenderar en region som är specialiserad på jordbruk att ha stor livsmedelsindustri.[330] Motsvarande samlokaliseringsmönster finns också mellan skogsbruk och träförädling, mellan fiske och fiskförädling, osv.

Företag som inte drar någon nytta av det utbud och den efterfrågan som finns i större städer väljer ofta att lokalisera sig på platser med låga mark- och fastighetspriser och ibland ett lägre löneläge.[331] En stor del av tillverkningsindustrin säljer det mesta på export och då är det ingen konkurrensfördel att befinna sig nära de stora inhemska marknaderna. I stället är platser med låga markpriser och bra transporter för att nå utländska marknader fördelaktiga.[332]

S3 Starkt entreprenörskap skapar sysselsättning på landsbygderna
Svenska landsbygdsregioner har en stor mängd små företag och en hög andel nystartade företag per invånare.[333] Etableringsfrekvensen är lika god i landsbygder som i städer och egenföretagandet är på många håll starkare på landsbygden än i städerna, vilket bl.a.

---

[327] OECD (2010). *The Refinement of the OECD Regional Typology and Its Potential for Enhancing Research into Rural Development*

[328] *Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring.* SOU 2015:15

[329] Regeringen (2017). *Ett land att besöka - En samlad politik för hållbar turism och växande besöksnäring*. SOU 2017:95

[330] Jordbruksverket (2016). *Livsmedelsindustrins internationalisering – Effekter på sysselsättning och produktivitet.* Rapport Nr. RA12:19

[331] Jordbruksverket (2012). *Arbete och liv på landsbygden*, Jordbruksverket Rapport Nr. RA12:19

[332] Johansson, S. (2010). *Knowledge, Product Differention and Trade*. JIBS Dissertation Series No. 063

[333] OECD (2018). *Innovation, Agricultural Productivity and Sustainability in Sweden - The Swedish agricultural innovation system*

förklaras av svaga arbetsmarknader som gör det svårt att få anställning.[334] Att etableringsfrekvens och egenföretagande är starkt på landsbygden vittnar om ett starkt entreprenörskap och gott företagsklimat.[335]

S4 Hög bredbandstäckning i den mer tätbebyggda landsbygden

Sverige har varit i framkant när det gäller utvecklingen av informationsteknologi och 2017 hade 96 procent av alla hushåll och 93 procent av alla arbetsställen i Sverige tillgång till bredband om minst 30 Mbit/s, eller tillgång till IT-infrastruktur som medger sådana hastigheter i absoluta närheten.[336] Tillgången till bredband i Sverige är därmed hög, men i områden utanför tätorterna är överföringskapaciteten ofta lägre

S5 Billigare bostäder

Bostadspriserna är lägre på landsbygden, vilket underlättar inträdet på bostadsmarknaden, särskilt för yngre.[337]

S6 Ideellt engagemang och rikt föreningsliv bidrar till integration och starka nätverk

I Sverige finns i internationell jämförelse ett starkt ideellt engagemang. Närmare 50 procent av befolkningen i åldrarna 16–84 år är engagerade i ideella verksamheter och sammantaget uppgår svenskarnas ideella engagemang till närmare 400 000 heltidsarbeten per år.[338] Det ideella engagemanget är särskilt starkt i landsbygderna, vilket bidrar till att skapa starka nätverk som utgör en grogrund för social sammanhållning och socialt kapital.

Föreningslivet på landsbygden har en viktig funktion för att integrera nyinflyttade.[339] Detta bidrar till att landsbygderna har god förmåga att integrera personer med utländsk bakgrund. Invandrare har jämförelsevis hög sysselsättningsgrad i landsbygderna och boendesegregationen är generellt sett mindre i landsbygder än i städer.[340] Dessutom är de näringar som i hög grad präglar landsbygdernas näringsliv sådana näringar som i

---

[334] Bjerke, L. och Johansson, S. (2015). *Företagande och arbetsliv i Sveriges lands- och stadsbygder*. Center for Entrepreneurship and Spatial Economics Jönköping International Business School.

[335] Företagarna (2013) Perspektiv på landsbygdsföretagande Landsbygdsföretagarnas villkor och verklighet.

[336] Post- och Telestyrelsen (2018). *PTS mobiltäcknings- och bredbandskartläggning 2017.*

[337] SCB (2019). Medelpriser på småhus för permanentboende per kommun. Hämtad från webbsida 2019-06-11

[338] Svedberg, L., von Essen, J. och Jegermalm, M. (2010). *Svenskarnas engagemang är större än någonsin - Insatser i och utanför föreningslivet*. Ersta Sköndal högskola arbetsrapportserie. Stockholm

[339] Stenbacka S, (2001). *Landsbygdsboende i inflyttarnas perspektiv* Uppsala University, Department of social and Economic Geography, Uppsala

[340] Jordbruksverket (2013). *Allt om att bo leva och vara på landsbygden.* AOL 1:2

jämförelsevis stor utsträckning erbjuder ett första jobb på den svenska arbetsmarknaden till personer med utländsk bakgrund.[341]

S7 Leader-områden i hela landet
Leader-metoden är väl etablerad som verktyg för landsbygdsutveckling och det finns leader-kontor i hela landet som fungerar både som kanal för EU-finansiering och som stöd i projektgenomförande.

Svagheter, särskilt mål 8

W1 Långa geografiska avstånd ger höga transportkostnader och små arbetsmarknader
Långa geografiska avstånd i delar av landet ger höga transportkostnader och sämre förutsättningar för interaktion.[342] I områden som är relativt glest befolkade måste människor resa längre sträckor, vilket försvårar arbetspendling och gör att den lokala arbetsmarknaden blir mindre. Företag måste transportera både insatsvaror och sin egen produktion över längre sträckor, vilket är en tydlig konkurrensnackdel inte minst för företag inom tjänstesektorn. Generellt är marknaderna för tjänster mer avståndskänsliga än marknader för varor, vilket gör att tjänsteföretagen växer fram snabbare i städer än i landsbygden.[343] Detta gäller i synnerhet för kunskapsintensiva tjänsteföretag som i hög grad koncentreras i större städer.[344]

W2 Kompetensbrist hämmar näringslivets utveckling och omvandling
Bristen på kompetens är ett uttalat problem på Sveriges landsbygder och lyfts ofta fram som det enskilt största hindret för företagens utveckling och tillväxt. Den högutbildade arbetskraften är än mer koncentrerad till storstadskommuner än sysselsättningen totalt sett.[345] Samtidigt har invånarna i Sveriges landsbygder svag tillgång till utbildning i närområdet vilket gör att ungdomar flyttar för att skaffa sig en utbildning och relativt få av dem kommer tillbaka.[346] Den arbetskraft som blir kvar på landsbygden tenderar att bestå av personer med relativt sett låg utbildning vilket i sin tur präglar både karaktären på de

---

[341] Daunfeldt, S-O., Johansson, D., & Westerberg Seerar, H. (2018). *Which firms provide jobs for unemployed non-Western immigrants?* HUI Working Paper 133. HUI Research: Stockholm.

[342] Företagarna (2013). *Perspektiv på landsbygdsföretagande Landsbygdsföretagarnas villkor och verklighet*.

[343] Bjerke, L. och Johansson, S. (2015). *Företagande och arbetsliv i Sveriges lands- och stadsbygder.* Center for Entrepreneurship and Spatial Economics Jönköping International Business School.

[344] Klaesson, J. & Norman, T. (2015). *Market potential and the employment growth of knowledge-intensive services: comparing different geographical resolutions*. The annals of regional science, 55(1), 157-185

[345] Bjerke, L., & Johansson, S. (2015). *Patterns of innovation and collaboration in small and large firms.* The Annals of Regional Science, 55(1), 221-247

[346] *På väg mot en ny politik för Sveriges landsbygder*. SOU 2016:26

arbetstillfällen som finns kvar där och på de jobb som skapas. Detta är således en självförstärkande utveckling. .[347]

W3 Arbetsmarknader med få valmöjligheter

Flera studier pekar på att arbetsmarknaden har stor betydelse för flyttströmmar inom Sverige. Glesa arbetsmarknader erbjuder färre valmöjligheter och färre karriärvägar än täta arbetsmarknader. I glesa regioner är matchningen på arbetsmarknaden ofta sämre och löneläget är också lägre än i storstäderna. Trots att sysselsättningsgraden på många håll är god på landsbygden, har anställda här ofta något lägre lön och i viss utsträckning också en sämre matchning mellan yrke och utbildning.[348] Sysselsättningen i befolkningen som helhet är lägre i gles landsbygd och landsbygd än i stads- och storstadsområden för både män och kvinnor.[349] Det gör att flyttströmmarna generellt går från svaga till starka arbetsmarknadsregioner och eftersom personer med högre utbildning fäster särskilt stor vikt vid inkomst- och karriärmöjligheter vid val av bostadsort domineras flyttströmmarna av yngre individer som har, eller vill skaffa sig, en högre utbildning.[350]

W4 Svagt innovations- och kunskapssystem på landsbygden

Trots att landsbygderna visar en jämförelsevis god innovationskraft finns det brister i de kunskaps- och innovationssystem som omfattar landsbygdens aktörer.[351] Forskningen visar att innovation och tekniskspridning gynnas av täta, kunskapsrika miljöer med stor mångfald.[352] I glesa miljöer är det svårare att få information om nya innovationer samtidigt som invånarna sällan utsätts för nya influenser på grund av färre kontaktytor och relativt homogena lokala kontaktnät.[353]

Svag tillgång till högutbildad arbetskraft gör därför landsbygden relativt oattraktiv för kunskapsintensiva verksamheter. Detta gör att landsbygden hyser få forskningsmiljöer och

---

[347] Jordbruksverket (2012). *Arbete och liv på landsbygden – Landsbygdernas roll i en kunskapsbaserad ekonomi,* Jordbruksverkets Rapport Nr. RA12:19

[348] Bjerke, L. och Johansson, S. (2015). *Företagande och arbetsliv i Sveriges lands- och stadsbygder*. Center for Entrepreneurship and Spatial Economics Jönköping International Business School.

[349] SCB (2018). Statistiska Centralbyrån. Arbetsmarknad. Tillgängligt: http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/?rxid=5a4d88b3-6733- 43eb-8435-c224249a9f1d (2018-11-21)

[350] *På väg mot en ny politik för Sveriges landsbygder*. SOU 2016:26

[351] OECD (2018). *Innovation, Agricultural Productivity and Sustainability in Sweden - The Swedish agricultural innovation system*

[352] Johansson, S. and Wallin, T. (2015). *Tillgänglighet, innovationsprocesser och tillväxt – En litteraturöversikt*. Jönköping; JIBS

[353] OECD (2014). *OECD rural policy reviews: Innovation and modernising the rural economy.* Paris: OECD Publishing.

har liten tillgång till kunskapsintensiva företagstjänster, vilket hämmar tillgången på spetskompetens och annan kompetens som ofta är åtkomlig via tjänstemarknader.[354] Det företags- och innovationsfrämjande systemet är ofta underrepresenterat på landsbygderna och har därför svårt att nå ut till landsbygdernas företagare och entreprenörer.

W5 Liten tillgång till lokalt kapital

En majoritet av företagen i Sveriges landsbygder som de senaste åren gjort investeringar anser att det är svårt att få finansiering.[355] Ett av skälen är att många lokala bankkontor har lagts ner samtidigt som generell statlig finansiering i hög grad ges till företag i städer.[356] Forskning tyder på att det finns ett positivt samband mellan den lokala banksektorn och nyföretagande.[357] När ett bankkontor avvecklas försvinner lokalkännedomen om marknad, entreprenörers historia och viktiga lokala nätverk. Det leder till en ökad barriär mellan entreprenörer och banker när besluten tas på distans. Detta gör att inte minst unga företagare missgynnas vid kreditprövningar på distans.[358] Forskning visar att ju sämre tillgång till finansiering, desto längre tid tar det för att förbättra effektiviteten hos en ekonomis resurser genom omlokalisering.[359]

W6 Liten mångfald i näringsliv och arbetskraft

Forskning visar att uthållig ekonomisk tillväxt förutsätter en hög förmåga till anpassning och förnyelse. Här finns en skillnad mellan stad och land, där urbana miljöer tack vare sin mångfald och täthet ofta har en bättre anpassningsförmåga än glesa miljöer. Mångfald i utbud och efterfrågan ökar platsens förmåga till nytänkande och omvandling i perioder av ekonomisk nedgång Mindre orter har ofta liten mångfald avseende yrkes- och utbildningsinriktningar och även näringslivsstrukturen är vanligtvis mer ensidig med få arbetsgivare. Det gör att mindre orter har svårare att återhämta sig efter en ekonomisk tillbakagång. [360]

---

[354] Bjerke, L. och Johansson, S. (2015). *Företagande och arbetsliv i Sveriges lands- och stadsbygder*. Center for Entrepreneurship and Spatial Economics Jönköping International Business School.

[355] Företagarna (2016). *Tillväxt i hela landet – Företagarnas perspektiv på landsbygden*.

[356] Edling, J. (2016). *Statligt stöd till företag och organisationer i stad och landsbygd. Underlag till Landsbygdskommittén*.

[357] Backman, M. (2013). *Nyföretagande och närheten till finansiellt kapital. Policysammanfattning från Entreprenörskapsforum*.

[358] Malmström, M. m.fl. (2016). *Hållbara bedömningsmodeller: Banker och jämlikhet i näringslivet, från avsnittet Description of the project in relation with the research frontier*. Ansökan om finansiering från Vinnova till forskningsprojekt.

[359] Buera, Francisco J., and Yongseok Shin (2010). *Financial frictions and the persistence of history: A quantitative exploration*. No. w16400. National Bureau of Economic Research, 2010.

W7 Koncentrationen av befolkning, sysselsättning och ekonomi till landets största stadsregioner beräknas fortsätta
Skillnaden mellan olika typer av kommuner beräknas öka genom att små kommuner förväntas öka i antal och bli befolkningsmässigt mindre samtidigt som stora kommuner blir fler och dessutom ökar i storlek. Detta leder till bristande kapacitet i mindre kommuner genom minskande och åldrande befolkning. Detta ger påfrestningar på kommunernas ekonomi och verksamhet och ger svårigheter att klara arbetskraftsförsörjningen i både offentlig och privat sektor. Problemet väntas vara störst i avlägset belägna landsbygdskommuner.[361]

W8 Litet befolkningsunderlag resulterar i bristande service och infrastruktur
En minskande befolkning minskar förutsättningarna för att upprätthålla en god kommersiell och offentlig service samt en väl fungerande infrastruktur, eftersom kostnaden per användare blir för hög när befolkningen understiger en viss kritisk volym. Färska studier visar att tillgängligheten till såväl kommersiell som offentlig service varierar geografiskt och att det under de senaste åren har skett en generell försämring av tillgängligheten till service, i synnerhet i de glesa landsbygderna.

Delar av landsbygden har också brister vad gäller investeringar i infrastruktur och utbyggnaden av bredband med hög överföringskapacitet, vilket försvårar arbetspendling och arbete och studier på distans. Den småskaliga infrastrukturen är viktig för företagande och boende på landsbygden, och också för att tillgängliggöra landsbygdens naturvärden för besökare. Detta gör att landsbygdens attraktionskraft för såväl företagande som boende minskar.[362]

W9 Bostadsbyggandet släpar efter på landsbygden
Enligt Boverket (2018) anger 243 kommuner ett underskott av bostäder.[363] Många av dessa är landsbygdskommuner. Detta uppdämda behov av bostäder uppmärksammas bland annat i landsbygdskommitténs slutbetänkande.[364] Det är även svårt för boende på landsbygden att få lån att renovera eller bygga hus på grund av att fastighetspriserna utvecklas svagt på många landsbygder.[365] Detta gör att bostadsstandarden släpar efter.

---

[361] Långtidsutredningen (2015). SOU 2015:101. Bilaga 7 Demografins regionala utmaningar.

[362] *Service i glesbygd.* SOU 2015:35

[363] Boverket (2018). *Bostadsmarknadsenkäten 2018*.

[364] *För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd* SOU 2017:1

[365] Hela Sverige ska leva (2017). *Hela Sverige ska leva, länsbygderådet Örebro län.* nr 2, 2017

W10 Litet utbud av nöjen, kultur och andra fritidsaktiviteter
Forskning visar att det finns mer än arbetsmarknaden som påverkar val av bostadsort. Bland dessa lyfts tillgång till kultur, nöjen och shopping fram som sådant som starkt bidrar till platsers attraktionskraft.[366] Landsbygderna kan generellt inte konkurrera med städerna i detta avseende. Detta gäller i synnerhet för den mer glesa landsbygden där restiden till större tätorter är lång och tillgången till snabbt bredband är sämre.

W11 Bristande kunskap om landsbygdens förutsättningar och behov
Trots att det görs många olika satsningar på att öka förutsättningar för företagande och förbättra levnadsförhållandena på landsbygderna saknas det kunskap kring landsbygdernas behov. Detta beror bl.a. på att det i stora delar saknas forskning kring vad som skapar gynnsamma förutsättningar utanför städerna. Det finns många punktinsatser, såsom landsbygdsutvecklare i vissa kommuner, rådgivare med inriktning mot turism och gröna näringar, utbildning av landsbygdsrådgivare på SLU, men dessa aktörer saknar effektiva verktyg eftersom det finns stora kunskapsluckor kring vad som skapar attraktivitet på landsbygden.

Möjligheter, särskilt mål 8

O1 Globalisering gör färre företag beroende av närhet till den inhemska marknaden
En ökad globalisering innebär att allt fler företag säljer på utländska marknader. Detta innebär att för många företag är närhet till den inhemska marknaden inte en förutsättning för att uppnå skalfördelar och få en kostnadseffektiv produktionsvolym.[367]

O2 Urbaniseringens nackdelar ökar landsbygdernas attraktionskraft
Storstädernas snabba tillväxt ger ökad trängsel i storstadsregionerna. Den visar sig i höga bostadspriser, långa bilköer, överbelastad kollektivtrafik, köer i omsorgen, stora barngrupper i förskolan etc. Denna baksida av storstadslivet innebär att mindre, landsbygdsdominerade kommuner kan erbjuda en mer attraktiv boendemiljö med jämförelsevis hög livskvalitet. Detta gäller särskilt för landsbygder i regioner med stark arbetsmarknad och goda möjligheter till arbetspendling. I sådana regioner finns en tendens att mindre kommuner utvecklas till rena boendekommuner med en betydligt större nattbefolkning än dagbefolkning.[368]Sådana kommuner har ofta en god utveckling eftersom ett stabilt befolkningsunderlag skapar förutsättningar för privat och offentlig service, vilket bidrar till en god livsmiljö och arbetstillfällen på orten.

---

[366] Florida, R. (2002) *The rise of the creative class*

[367] Jordbruksverket (2012). *Arbete och liv på landsbygden*, Jordbruksverket Rapport Nr. RA12:19

[368] Bjerke, L. och Johansson, S. (2015). *Företagande och arbetsliv i Sveriges lands- och stadsbygder*. Center for Entrepreneurship and Spatial Economics Jönköping International Business School.

O3 Den tjänstebaserade ekonomin växer även i landsbygderna
Tjänstesektorn växer i hela Sverige, och det är i stora drag samma branscher som växer i städer och landsbygder..[369]

Av specifikt intresse bland tjänstenäringarna är besöksnäringen. Detta är en näring som växer på landsbygden, och många naturtillgångar skulle kunna användas mer för att utveckla hållbara upplevelser och rekreation.[370] Besöksnäringen har inneboende självförstärkande mekanismer som gör att den kan ha stor potential att bidra till platsens utveckling.. Ju fler turismrelaterade tjänster som en plats erbjuder, desto fler besökare attraherar den och därmed växer också efterfrågan på sådana tjänster, vilket i sin tur leder till fler företag etableras inom besöksnäringen osv. [371] [372] Dessutom är besöksnäringen tämligen personalintensiv, vilket betyder att den är bra på att skapa arbetstillfällen.[373]

O4 Digitalisering kan ge affärsmöjligheter och minska betydelsen av geografiska avstånd
Digitaliseringen påverkar alla delar av samhället och driver fram nya lösningar och strukturer. Sannolikt kommer den att bidra till att de fysiska avstånden minskar i betydelse.[374]

Ökad digitalisering i samhället i stort kan också öka möjligheterna att arbeta eller studera på distans, vilket kan leda till att landsbygdernas arbetsmarknader får bättre förmåga att attrahera yngre arbetskraft med högre utbildning. Detta kan också leda till bättre kompetensförsörjning och bättre matchning på arbetsmarknader i landsbygderna.

Digitaliseringen kan också bidra till ökad social hållbarhet genom nya metoder för att tillhandahålla offentlig och kommersiell service, genom nya modeller för att tillgängliggöra kultur och genom att skapa digitala mötesplatser. Detta skapar förutsättningar för mer interaktion, vilket gynnar innovationsklimatet på landsbygden..

---

[369] Ibid.

[370] Bjerke, L. och Johansson, S. (2018). *Besöksnäring i städer och på landsbygd – dess utveckling för kommunerna*. Sveriges kommuner och landsting, ISBN 978-91-7585-647-6.

[371] Crouch, G. I. (2011). *Destination competitiveness: an analysis of determinant attributes*. Journal of Travel Research, 50(1), 27-45.

[372] Bjerke, L. och Johansson, S. (2018). *Besöksnäring i städer och på landsbygd – dess utveckling för kommunerna*. Sveriges kommuner och landsting, ISBN 978-91-7585-647-6

[373] *Ett land att besöka - En samlad politik för hållbar turism och växande besöksnäring*. SOU 2017:95

[374] Andersson, Å. E., Johansson, B & Anderson, W. (2003). *Economics of Disappearing Distance*, Cornwall; Ashgate Publishing

O5 Intresset för landsbygden ökar

Mellan år 2010 och 2016 ökade befolkningen i svenska landsbygder i absoluta tal för första gången sedan 1980-talet, med 16 000 personer.[375] Dessutom växte sig lönesummorna starkare i landsbygdskommuner än i stadskommuner under perioden 2002 till 2010.[376] Att intresset för landsbygden ökar yttrar sig också genom en ökande landsbygdsturism. Besöksnäringen ökar i omsättning i alla typer av kommuner och sysselsättningen inom besöksnäringen ökar mer än i övriga ekonomin i alla kommuntyper utom de som är mest avlägset belägna.[377]

Omställning till en cirkulär och biobaserad ekonomi ökar också intresset för landsbygdernas resurser eftersom dessa är en förutsättning för att skapa hållbara städer. Det finns också goda möjligheter till utveckling av mer landsbygdsnära boenden som är klimat- och miljövänliga med kretsloppslösningar, egna odlingar, samåkning m.m. (typ ekobyar).

O6 Företagsamhet skapar arbetstillfällen och lokal utveckling

De som väljer att bo på landsbygden har ofta en stor kreativitet i hur man skapar sin försörjning och ett gott liv. Landsbygdens entreprenörer drivs många gånger av andra drivkrafter än att skapa sig en stor förmögenhet, t.ex. att skapa ett gott liv för sig själv och sin familj på en plats där man måste skapa sina möjligheter själv.[378]

En möjlighet för lokal utveckling är att skapa bättre förutsättningar för kombinatörer. Med goda förutsättningar att kombinera deltidsarbete med eget företagande inom kreativa näringar som musik, foto, konst osv. är kombinatörer en viktig lokal samhällsutvecklande kraft. Denna grupp av företagare kan tillsammans skapa arbetstillfällen på mindre orter där det inte går att livnära sig fullt ut som kulturarbetare.[379]

O7 Invandring ger tillskott av människor och arbetskraft

För att få långsiktig utveckling med god levnadsstandard och hög välfärd måste befolkningen öka på många platser i Sveriges landsbygder. Dessutom är inflyttning av personer i arbetsför ålder av särskilt stor vikt för att inte försörjningsbördan ska öka och den

---

[375] SCB (2018). *Befolkningen ökar svagt på landsbygden.*

[376] *På väg mot en ny politik för Sveriges landsbygder*. SOU 2016:26

[377] Bjerke, L. och Johansson, S. (2018). *Besöksnäring i städer och på landsbygd – dess utveckling för kommunerna*. Sveriges kommuner och landsting, ISBN 978-91-7585-647-6.

[378] Stathopoulou, S., Psaltopoulos, D., & Skuras, D. (2004). *Rural entrepreneurship in Europe: a research framework and agenda.* International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research, 10(6), 404-425.

[379] Nordström, C. (2015). *The Passionate Combining Entrepreneurs.* Doktorsavhandling i företagsekonomi, Mittuniversitetet Östersund

naturliga befolkningstillväxten ska stanna av. Detta gäller särskilt för de mer avlägset belägna och glest befolkade landsbygderna.[380]

O8 Leader-metoden är framgångsrik och väl etablerad
Det finns en fungerande och väl etablerad modell för lokal utveckling som kan spridas och utvecklas ytterligare för att främja landsbygdernas utveckling. Leader eller LLU (Lokalt Ledd Utveckling) är en metod, som genom att verka nerifrån och upp och i partnerskap mellan ideell, privat och offentlig sektor, visat sig vara ett effektivt sätt att bygga upp kapacitet och främja social inkludering, bidra till fattigdomsminskning och jobbskapande i den lokala ekonomin. [381]

O9 Sociala innovationer kan utveckla landsbygderna
Social innovation lyfts fram som ett viktigt verktyg för samhällets utveckling och det finns många exempel på hur sociala innovationer utvecklar enskilda platser.[382] Befolkningen på landsbygden har ofta ett starkt engagemang och på mindre orter finns ofta en större transparens och enighet kring behov och problem som behöver lösas. Det finns också ofta ett starkt lokalt engagemang för att utifrån bygdens förutsättningar hitta nya innovativa lösningar på de behov som finns.

O10 Kultur- och naturresurser på landsbygden utgör en stor potential för besöksnäringen
De värden som kultur- och naturmiljön erbjuder idag på landsbygden utgör en grundläggande infrastruktur och resurs för upplevelse- och hälsotjänster. Besöksnäringen spås öka även de kommande åren och erbjuder samtidigt underlag för bastjänster och service att vara kvar där köpunderlaget från den boende befolkningen inte räcker till.[383]

Hot, särskilt mål 8

T1 Globalisering skärper konkurrensen och ökar utsatthet för konjunktursvängningar
Många landsbygdskommuner är mer specialiserade mot näringar där förädlingsgraden är jämförelsevis låg, exempelvis areella näringar och lågteknologisk tillverkningsindustri. Detta gör att stora delar av näringslivet på landsbygden är utsatt för stark konkurrens från låglöneländer.[384] Detta innebär också att företag som säljer på utländska marknader blir mer utsatta för internationella konjunktursvängningar. Orter med få arbetsgivare och liten

---

[380] *På väg mot en ny politik för Sveriges landsbygder*. SOU 2016:26

[381] Enligt kommissionens meddelande COM 2017:713

[382] Vinnova (2018). *Social innovation i Sverige - Kartläggning av ekosystemet för social innovation.* Vinnova Rapport VR 2018:01

[383] Bjerke, L. och Johansson, S. (2018). *Besöksnäring i städer och på landsbygd – dess utveckling för kommunerna*. Sveriges kommuner och landsting, ISBN 978-91-7585-647-6.

[384] SOU 2017:1. *För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för .arbete, hållbar tillväxt och välfärd*.

mångfald i näringslivet kan drabbas hårt av vikande efterfrågan på viktiga exportmarknader som leder till varsel eller nedläggningar inom en enskild bransch.[385]

T2 Urbanisering ökar klyftan mellan städer och landsbygd

Urbanisering innebär att landsbygderna dräneras på högutbildad arbetskraft.[386] Samtidigt blir landets produktion alltmer kunskapsbaserad vilket gör kunskap och kompetens till en allt viktigare produktionsfaktor.[387] Den svaga tillgången till kompetens på många mindre orter försvårar omställningen till en mer kunskapsintensiv produktion och minskar möjligheterna att ta del av nationella satsningar på forskning och innovation.

Urbaniseringen innebär också att fastighetsmarknaden utvecklas svagare på landsbygder än i städer. Detta gör förvisso att det finns prisvärda bostäder i ett kortsiktigt perspektiv, men på lång sikt finns en svag förväntad värdeökning på dessa fastigheter, vilket minskar investeringsviljan. Den svaga prisutvecklingen på fastigheter i landsbygderna har medfört en åtstramad utlåning med höga krav från bankernas sida vilket försvårar finansierings-möjligheterna och därmed också tillgången till kapital. Bostadsfastigheter i glesa miljöer fungerar mer sällan som säkerhet när företagaren ansöker om lån.[388] Detta är ett potentiellt hot mot entreprenörskap och nyföretagande, som i hög grad bygger på lånefinansiering med fast egendom som säkerhet.[389]

T3 Tjänstesektorn växer snabbare i städer än i landsbygder

Tjänstesektorn står för merparten av nytillkomna företag och arbetstillfällen.[390] I många landsbygder växer tjänstesektorn långsammare än i stadskommunerna, vilket kan leda till att fler personer i arbetsför ålder och fler entreprenörer lämnar landsbygderna.[391]

T4 Omställning till fossilfria system kan medföra högre kostnader

Samhällets omställning till en fossilfri ekonomi kan under en omställningsperiod medföra högre skatter på fossila bränslen och transporter. Detta slår hårdare mot företag i avlägset belägna och glest befolkade områden eftersom behovet av transporter är större i dessa

---

[385] Backman, M. et al. (2014). *Mångfald och utveckling av långsiktigt hållbara innovationsmiljöer.* Jönköping; JIBS

[386] Bjerke, L. och Mellander, C. (2017). *Moving Home Again? Never! The Location Choices of Graduates in Sweden*. *Annals of Regional Science*, Vol. 59:707 – 729

[387] Jordbruksverket (2012). *Arbete och liv på landsbygden*, Jordbruksverket Rapport Nr. RA12:19

[388] Företagarna (2013). *Perspektiv på landsbygdsföretagande Landsbygdsföretagarnas villkor och verklighet*

[389] *Entreprenörskap i det tjugoförsta århundradet.* SOU 2016:72

[390] Heyman, F. Norbäck P-J. och Persson L. (2013). *Jobbdynamiken i svenskt näringsliv 1990 till 2009 – teori och empiri*. IFN Policy Paper Nr. 60 2013

[391] Bjerke, L. och Johansson, S. (2015). *Företagande och arbetsliv i Sveriges lands- och stadsbygder*. Center for Entrepreneurship and Spatial Economics Jönköping International Business School.

områden. I sådana områden är också behoven av persontransporter större, vilket gör att högre skatter på drivmedel kan minska arbetspendling och därmed få negativa konsekvenser på kompetensförsörjningen i landsbygderna. Det innebär också att det blir dyrare att leva på landsbygderna då det generellt blir dyrare att transportera sig.

T5 Globalisering och digitalisering innebär att många enklare jobb försvinner

Höga arbetskraftskostnader och jämförelsevis stort arbetsgivaransvar gör att företag vars produktion inte kräver särskilt hög utbildningsnivå flyttar sin produktion till andra länder. Höga arbetskraftskostnader i en internationell jämförelse skapar också ett rationaliseringstryck som driver på automatiseringen inom såväl jordbruk som industri, vilket leder till en svag tillväxt i sysselsättning trots en hög tillväxt i produktionsvärden i många landsbygdskommuner.[392] Digitaliseringen kommer dessutom att innebära en ökad grad av automation inom stora delar av produktionen. Detta kommer innebära att många enklare jobb försvinner. Digitaliseringen kommer samtidigt medföra ett stort antal nya arbetstillfällen, men dessa kommer att ställa högre krav på utbildning och kompetens.[393]

T6 Åldrande befolkning ökar försörjningsbördan i landsbygdskommunerna

Det är främst den yngre befolkningen som flyttar för att utbilda sig och/eller starta sitt yrkesliv. Detta innebär demografiska utmaningar för landsbygderna, som på många håll har en åldrande befolkning. Detta urholkar skatteunderlaget i många landsbygdskommuner som får en ökad försörjningsbörda när personer i arbetsför ålder lämnar de mindre kommunerna.[394] Mellan kvinnor och män finns vissa skillnader, då kvinnor i större utsträckning än män lämnar landsbygden för städerna. Jämfört med männen är det också en större andel kvinnor som utbildar sig.[395] Det finns dock ett kommunalt skatteutjämningssystem som avser kompensera för dessa effekter.

T7 Urban norm försvårar landsbygdernas utveckling

Den tilltagande urbaniseringen har gjort att en stor del av samhällsplaneringen och därtill kopplade regelverk utgår ifrån stadens specifika förutsättningar och behov. Förutsättningar och behov ser emellertid ofta mycket annorlunda ut i småorter ute i landsbygderna.[396]

Den s.k. urbana normen färgar också attityder till landsbygden och de verksamheter som pågår där. Exempelvis visar studier av ungas flyttmönster att de som stannar kvar ses som

---

[392] Ibid.

[393] Sveriges Riksdag (2017). *Framtidens arbetsmarknad och arbetsliv i den digitala eran.* Riksdagsförvaltningens utvärderings- och forskningssekretariat.

[394] Bjerke, L. och Johansson, S. (2015). *Företagande och arbetsliv i Sveriges lands- och stadsbygder*. Center for Entrepreneurship and Spatial Economics Jönköping International Business School.

[395] Agrifood (2016). *Vem stannar kvar?* Rapport 2016:3

[396] Rönnblom, M. (2014). *Ett urbant tolkningsföreträde? En studie av hur landsbygd skapas i nationell policy.*

mindre framgångsrika än de som flyttar.[397] Det saknas i stora delar forskning kring vad som skapar attraktionskraft utanför de urbana miljöerna och vad som får människor att stanna kvar eller flytta till landsbygden.

T8 Digitalisering förutsätter bredband av hög kvalitet
Omställningen till en mer digitaliserad tillvaro, både bland företag och privatpersoner förutsätter tillgång till bredband med hög överföringskapacitet.[398] Om utbyggnaden av snabbt bredband släpar efter på landsbygden kommer många användare att exkluderas från tjänster som i framtiden enbart kommer att erbjudas i digital form.

4.3.c Adressera samhällets förväntningar på mat och hälsa

Nulägesbeskrivning

Sverige ställer höga krav på djurens välfärd
I Sverige finns sedan länge ett stort intresse hos både allmänhet och producenter av en hög nivå på djur- och smittskydd. Sverige har också en sträng djurskyddslagstiftning som går utöver flertalet av EU:s direktiv och förordningar[399]. Till exempel ges djuren ofta mer utrymme och rörelsefrihet än i andra länder, genom att vi bland annat inte tillåter fixering av gris, och kräver att mjölkkor ska hållas på bete under sommaren. Djuren ska också få bete sig naturligt, vilket innebär att lantbrukarna kan behöva använda olika typer av berikningsmaterial för att sysselsätta djuren. Vi är också mycket restriktiva med operativa ingrepp på djur, och tillåter inte att man kuperar svansen på grisar eller trimmar näbben på höns.

De svenska djurskyddsreglerna bidrar till att den svenska animalieproduktionen har högre kostnader än motsvarande animalieproduktion i övriga medlemsländer. Ett gott djurskydd innebär friskare djur vilket kan ge lantbrukaren fördelar i form av lägre veterinär- och läkemedelskostnader och även ett bättre produktionsresultat. Samtidigt kostar extra

---

[397] Svensson, L. (2006). *Vinna eller försvinna? Drivkrafter bakom ungas utflyttning från mindre orter.* Linköpings universitet, Institutionen för beteendevetenskap och lärande, Avdelningen för sociologi (SOC). Linköpings universitet, Filosofiska fakulteten.

[398] Regeringen (2017). *För ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi.*

[399] Rådets direktiv 98/58/EG av den 20 juli 1998 om skydd av animalieproduktionens djur (EGT L221, 8.8.1998, s. 23-27 Celex 31998L0058). Rådets direktiv 2008/119/EG av den 18 december 2008 om fastställandet av lägsta djurskyddskrav för kalvar () Rådets direktiv 2008/120/EG av den 18 december 2008 om fastställandet av lägsta djurskyddskrav för svinhållning (). Rådets direktiv 1999/74/EG av den 19 juli 1999 om att fastställa miniminormer för skyddet av värphöns (EGT L203, 3.8.1999, s. 53-57 Celex 31999L0074). Rådets direktiv 2007/43/EG av den 28 juni 2007 om fastställande av mimimiregler för skydd av slaktkycklingar. Rådets förordning (EG) nr 1/2005 av den 22 december 2004 om skydd av djur under transport och därmed sammanhängande förfaranden och om ändring av direktiven 64/432/EEG och 93/119/EG och förordning (EG) nr 1255/97. Rådets förordning (EG) nr 1099/2009 av den 24 september 2009 om skydd av djur vid tidpunkten för avlivning

djurvälfärd ofta pengar och det kan vara svårt för lantbrukaren att få ersättning fullt ut från detta via marknaden.

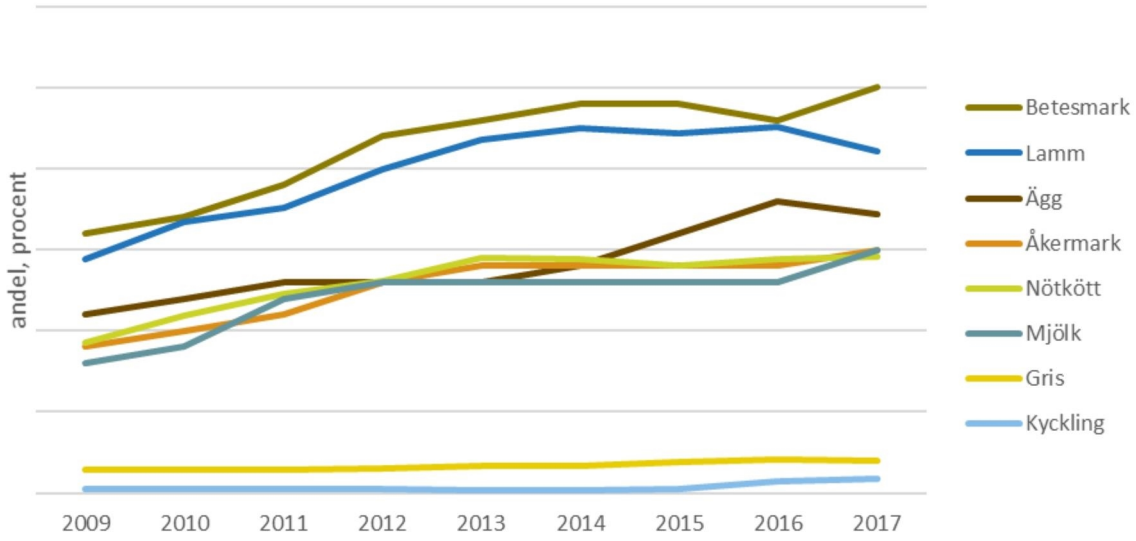
Friska djur och mindre antibiotikaanvändning ger oss säkra livsmedel att äta och minskar risken för att antibiotikaresistens ska utvecklas. Ett gott djurskydd och god djurhälsa alltså inte bara viktigt för djuren i sig utan även för vår folkhälsa.

Import från tredje land och införsel av livsmedel till Sverige ökar däremot kraftigt, vilket kan komma att innebära sämre lönsamhet för Sveriges lantbrukare och därmed risk för en minskad mängd livsmedel producerade med svenska djuromsorgsregler.

Den ekologiska produktionen ökar

Den ekologiska produktionen ökar i Sverige. Omkring 15 procent av åkermarken och 25 procent av betesmarken odlas ekologiskt år 2017.

Också inom animalieproduktionen ökar andelen ekologisk djurhållning, men det är stora skillnader mellan de olika djurslagen. För betesdjur ligger andelen ekologiskt högst, med drygt 20 procent för lamm och omkring 15 procent för nötkött och mjölk. För djur som föds upp på spannmål är andelarna betydligt lägre, med omkring två procent för gris och knappt en procent för kyckling. För ägg ligger den ekologiska andelen på omkring 17 procent.

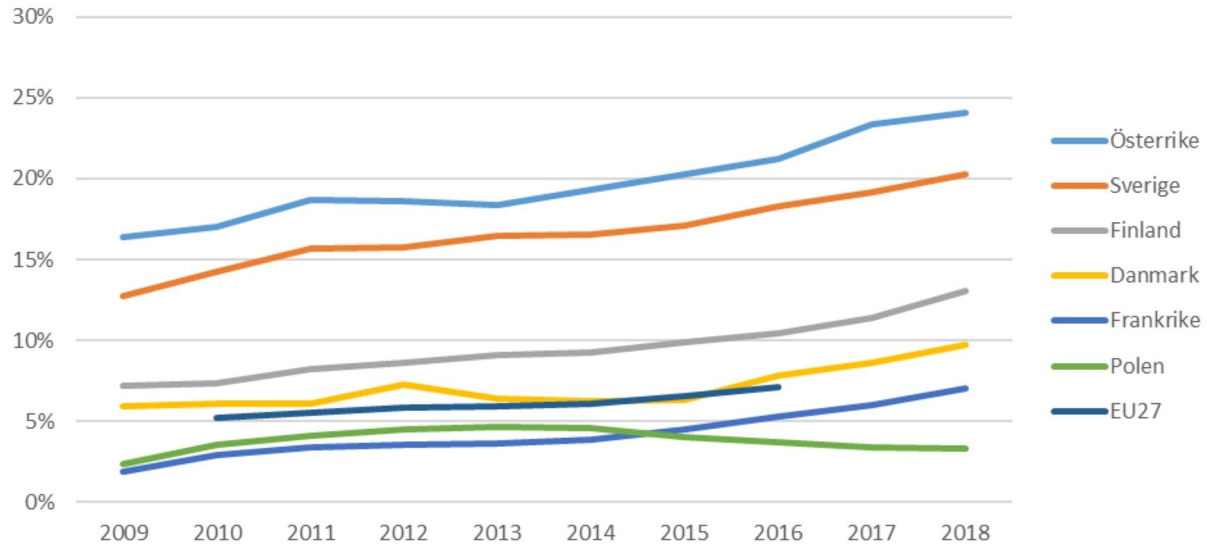
Figur 29 Andel ekologisk produktion 2009-2017
Källa: Jordbruksverket

Den ekologiska odlingen av frukt, bär och grönsaker har minskat på senare tid. Framför allt är det odlingen av ekologiska jordgubbar och andra bär som gått tillbaka, men trenden är negativ även för frukt och frilandsgrönsaker.[400]

[400] Källa: Jordbruksverket, baserat på ansökningar om stöd för ekologisk produktion.

Under 2017 beslutade Regeringen ett mål om att den ekologiska arealen jordbruksmark ska uppgå till 30 procent senast år 2030. Den sammanlagda siffran för åker- och betesmark var då en ekologisk andel på 19 procent.

Jämfört med många andra EU-länder har Sverige en stor del ekologisk odling. I våra grannländer Danmark och Finland ligger andelen ekologisk jordbruksmark på 8 respektive 10 procent, och i stora producentländer som Polen och Frankrike är andelarna ännu lägre. Österrike ligger dock högre än Sverige, med en andel på 21 procent.

Figur 30 Andel ekologisk areal 2009-2018 i Sverige, EU27 och valda medlemsländer
Källa: Eurostat, kontextindikator C18 och C19.

Den ekologiska odlingen kan bidra till att uppfylla mål om att minska användningen av bekämpningsmedel och att öka den biologiska mångfalden. Den positiva effekten på biologisk mångfald är störst i slättbygden, där jordbruksproduktionen domineras av konventionell spannmålsodling.[401]

Konsumenternas intresse för ekologiska produkter har länge uppvisat en ökande trend, men under 2018 kom det signaler om att försäljningen börjar stagnera. År 2018 utgjordes nästan 10 procent av livsmedelsförsäljningen av ekologiska produkter. Betydande delar av det värdet utgörs dock av importerade produkter, som vin, bananer och kaffe.[402]

Restaurangerna är också viktiga för efterfrågan på ekologisk produktion. Här är bilden tvådelad. Lunchrestauranger och färdigmaten i livsmedelsbutikerna serverar inte ekologiskt i

[401] Källa: Jordbruksverket, Faktablad ekologiska livsmedel, Maträtt.

[402] Ekoweb, Ekologisk livsmedelsmarknad 2019

någon större utsträckning, medan däremot kvällsrestauranger och konferensanläggningar kan satsa på att erbjuda detta.[403]

SWOT-analys

Styrkor, särskilt mål 9

S1 Svenska jordbrukare producerar säkra livsmedel av hög kvalitet
Svenskt jordbruk kännetecknas av en ansvarsfull användning av läkemedel och bekämpningsmedel.[404] Regelverk gör att det finns en hög säkerhet genom hela livsmedelskedjan, vilket gör att svenska konsumenter har ett stort förtroende för svenskproducerade livsmedel.[405]

S2 God djuromsorg och högt smittskydd minskar risken för resistens
Svensk djurhållningen sker med god omsorg vilket ger friska djur.[406] Sverige har lägst användning av antimikrobiella veterinärmedicinska medel av alla EU-länder, liksom relativt stabila och låga nivåer av antimikrobiell resistens hos djur.[407] Sverige är fritt från många smittsamma djursjukdomar.[408] Sverige har effektiva strategier för att främja ansvarsfull användning av antimikrobiella veterinärmedicinska medel och begränsa spridningen av antibiotikaresistens.[409]

S3 Tillgång till veterinär service i hela landet
Enligt Jordbruksverkets instruktion ska verket vidta åtgärder för att säkerställa tillgången på veterinärer vid utbrott av smittsamma djursjukdomar samt för att djur i människans vård ska kunna få vård dygnet runt om det finns djurskyddsskäl. Det sker en stor utvecklingen inom branschen för djurens hälso- och sjukvård vilket innebär att antalet privata veterinärstationer

---

[403] Jordbruksverket (2018). *Åtgärdsplan för att öka produktion, konsumtion och export av ekologiska livsmedel*. Rapport nr 2018:16.

[404] Livsmedelsverket (2018). *Kontroll av bekämpningsmedelsrester i livsmedel 2016*. Livsmedelsverkets rapportserie NR 8 2018; Livsmedelsverket (2018). *Kontroll av restsubstanser i levande djur och animaliska livsmedel 2016.* Livsmedelsverkets rapportserie NR 6 2018.; Regeringen (2016). *En klimat- och luftvårdsstrategi för Sverige*. Delbetänkande av Miljömålsberedningen. SOU 2016:47.

[405] *En Livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet*. Prop. 2016/17:104.

[406] Sverige Veterinärmedicinska anstalt (2017). *Antibiotika och djur inom EU*. 17 oktober 2017

[407] DG (SANTE) (2017). *Final report of Fact-finding mission carried out in Sweden from 10 October 2017 to 18 October 2017 in order to gather information on the prudent use of Antimicrobials in animals.*

[408] Statens veterinärmedicinska anstalt (2017). *Surveillance of infectious diseases in animals and humans in Sweden 2016.* SVA 2017

[409] Folkhälsomyndigheten & SVA. (2016). *Consumption of antibiotics and occurrence of antibiotic resistance in Sweden.* SWEDRES|SVARM.*;* Regeringskansliet (2016). *Svensk strategi för arbetet med antibiotikaresistens.* S2016/02971/FS.

har ökat under det senaste decenniet, vilket resulterat i både fler ambulerande veterinärer och fler veterinärkliniker.

S4 Regelverk garanterar säkra livsmedel och konsumentens behov av information
Det finns ett väl utvecklat regelverk som ger garantier för att de livsmedel som säljs i Sverige är säkra att konsumera.[410] Det finns olika typer av märkningar kring hälsa, miljö, ursprung osv.

S5 God samverkan ger effektiv krishantering
Vid olika kriser som drabbat livsmedelskedjan har hela näringen samverkat för att tillsammans hitta lösningar.[411] Starka myndigheter och organisationer bidrar också till hög beredskap.

Svagheter, särskilt mål 9

W1 Jordbrukets andel av den totala ekonomin är liten
Jordbruk utgör en liten del av samhällsekonomin och sysselsätter en minskande andel av landets arbetskraft, vilket gör att den under lång tid fått låg prioritering i forsknings- och näringspolitik.[412] Konkurrenskraftiga företag är en förutsättning för att det ska finnas en svensk livsmedelsproduktion som producerar de mervärden som svenska livsmedel ofta förknippas med. I likhet med företag i övriga delar i näringslivet bygger konkurrenskraften i livsmedelsproduktionen på kontinuerlig produktutveckling och produktivitetstillväxt, vilket i sin tur förutsätter kontinuerliga investeringar i forskning och utveckling.

W2 Bristande kunskap om jordbrukets bidrag till kollektiva nyttigheter
Allmänheten har låg kunskap om kopplingen mellan svenskproducerad mat och andra värden i samhället som ett rikt och varierat landskap, biologisk mångfald, djurvälfärd och säkra livsmedel.[413] Dessutom minskar konsumenternas betalningsvilja för extra djurskydd som går utöver de vanliga svenska reglerna (som är skarpare än EU:s).[414]

---

[410] Livsmedelslag (2006:804)

[411] LRF (2017). *Handlingsplan mjölk*; Svenska Köttföretagen (2017). *Handlingsplan gris*

[412] Jordbruksverket (2017). *Jordbrukets ekonomi. Jordbrukets bidrag till bruttonationalprodukten till marknadspris 1995–2016 enligt ENS2010, nationalräkenskaperna SCB*

[413] Jordbruksverket (2016). *Jordbrukets betydelse för en levande landsbygd – En litteraturöversikt.* Rapport 2016:6

[414] Lagerkvist och Hess (2011). *A meta-analysis of consumer willingness to pay for farm animal welfare.* European Review of Agricultural Economics, Volume 38, Issue 1, March 2011

W3 Höga kadmiumhalter i vissa markområden
Vissa svenska jordar har höga kadmiumhalter.[415] Detta kan medföra högre koncentrationer av kadmium i livsmedel, vilket utgör en hälsorisk.

W4 Stort matsvinn och produktionsförluster i livsmedelsproduktionen
Matsvinn och produktionsförluster förekommer, men vi har få uppgifter om hur stort problemet är. Eftersom allt svinn innebär slöseri och onödiga negativa miljö- och klimateffekter har Sverige en nationell handlingsplan[416] för att minska problemet. Den konstaterar att vi behöver ett nationellt mål och utveckling av uppföljningsmetoder, ett aktivt samarbete mellan branschaktörer i livsmedelskedjan, ett förändrat konsumentbeteende samt utredning, forskning och innovation.

W5 Färre veterinärer specialiserar sig på jordbrukets produktionsdjur
Den ökade förekomsten av sällskapsdjur och hästar gör att allt fler veterinärer inriktar sig på denna, oftast mer lukrativa, del av marknaden. Detta kan leda till brist på veterinärer som riktar in sig på jordbrukets produktionsdjur.[417]

Möjligheter, särskilt mål 9

O1 Brett förankrad målsättning om ökad svensk livsmedelsproduktion
Det finns en bred politisk uppslutning kring den livsmedelsstrategi som beslutades under 2017. Livsmedelsstrategin ger en samsyn om de långsiktiga målen för svenskt jordbruk.[418] Inom den handlingsplan som lagts fram av regeringen finns det åtgärder för ökad hållbar produktion till exempel genom att stödja växtförädling och vattenbruk.[419] Detta bidrar till att säkerställa ett utbud av svenska livsmedel på den inhemska marknaden. I strategin finns också åtgärder som förväntas bidra till en kortare livsmedelskedja vilket underlättar informationsflödet mellan primärproducenter och konsumenter.

O2 God medvetandegrad bland konsumenterna skapar efterfrågan på svenska livsmedel
Många svenska konsumenter har stort förtroende för svenska livsmedel vilket visar sig i en prispremie på svenskproducerade livsmedel i detaljhandeln.[420] Hög medvetenhet hos vissa konsumenter skapar efterfrågan på hälsosamma och hållbara livsmedel. Trender mot minskad köttkonsumtion kan gynna trädgårdsnäringen.

---

[415] Naturvårdsverket (2015). *Mål i sikte - fördjupad utvärdering av miljökvalitetsmålen. Analys och bedömning av de 16 miljökvalitetsmålen i fördjupad utvärdering 2015*. Volym 2 av rapport 6662.

[416] Livsmedelsverket (2018), *Fler gör mer – Handlingsplan för minskat matsvinn 2030*

[417] Jordbruksverket (2013). *Djurens hälso- och sjukvård – i ett tioårsperspektiv*. Rapport 2013:19

[418] Riksdagsskrivelse 2016/17:338

[419] *En Livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet*. Prop. 2016/17:104

[420] *En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet*. Prop. 2016/17:104

O3 Den ekologiska produktionen ökar
Ekologisk produktion kan gynnas, exempelvis genom Livsmedelsstrategin och genom den åtgärdsplan som Jordbruksverket tillsammans med ett antal organisationer har tagit fram.[421] Ökad efterfrågan på ekologiska livsmedel gör också att produktionen stimuleras utifrån rådande marknadsvillkor.

O4 Ändrade konsumtionsmönster kan minska matkonsumtionens klimatpåverkan
En ökad efterfrågan på vegetariska alternativ[422] i stället för animaliska ger förutsättningar för att minska matkonsumtionens klimatpåverkan.

Hot, särskilt mål 9

T1 Klimatförändringar leder till större variation i jordbrukets avkastning
Globala klimatförändringar leder till större vädervariationer, vilket ökar variationen i avkastningsnivåer från år till år.[423] Detta ökar osäkerheten kring tillgång på svenska livsmedel.

T2 Utbudet av hälsosam mat varierar mellan olika platser
I glesa områden har människor ofta långt till närmaste matbutik och har därför en sämre tillgång till exempelvis färska grönsaker och färsk frukt. Små landsbygdsbutiker har också ofta ett mindre och dyrare utbud av nyttig mat. Detta innebär att långa avstånd till livsmedelsbutik kan få socioekonomiska konsekvenser.[424]

T3 Globaliseringen ökar risken för smittspridning
Ökade internationella varuflöden och ökat resande gör att riskerna för spridning av smittor och växtskadegörare ökar. Dessa smittämnen och skadegörare kan gömma sig i såväl livsmedel och foder som emballage och transportfordon. Detta ökar sannolikheten för större utbrott av smittsamma djursjukdomar och även utbrott av smittsamma sjukdomar som drabbar människor eftersom det är svårare att garantera säkerheten i importerade livsmedel än i inhemskt producerad mat.[425]

---

[421] *En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet.* Prop. 2016/17:104

[422] Rapport från detaljhandeln, Axfood

[423] SMHI (2019). *Vegetationsperiod*. Hämtad från webbsida 22 maj 2019.

[424] Hendrickson, D., Smith, C., & Eikenberry, N. (2006). *Fruit and vegetable access in four low income food deserts communities in Minnesota*. Agriculture and Human Values, 23(3), 371-383; Rose, D. (2009). *Economic determinants and dietary consequences of food insecurity in the United States.* Journal of Nutrition, 129 (1999), pp. 517S-520S; Walker, R. E., Keane, C. R., & Burke, J. G. (2010). *Disparities and access to healthy food in the United States: A review of food deserts literature*. Health & place, 16(5), 876-884.

[425] Jordbruksverket (2016). *Årsrapport över anmälningspliktiga djursjukdomar 2015*. Rapport OVR395

T5 Ökad antibiotikaresistens hotar såväl animalieproduktion som människors hälsa
Tillgången till verksam antibiotika kan minska, vilket är ett hot mot folkhälsan samt möjligheten att ha djurhållning och producera hållbara livsmedel.[426]

4.4 Tvärgående mål - Modernisera sektorn genom att främja och utbyta kunskap, innovation och digitalisering

4.4.a Sveriges system för kunskap och innovation inom lantbruket (AKIS)

Sveriges AKIS beskrivs ofta som diversifierat på grund av sina många aktörer. Lantbrukssektorn tenderar även att organisera sig i ämnesmässiga grupperingar ((på utbildningsnivå/inom rådgivningen/i branschorganisationer). Det finns inte heller någon sammanhållande och koordinerande kraft, vilket innebär att AKIS är både diversifierat och tämligen fragmenterat. Några centrala aktörer är:

- Företagare inom jordbruk, trädgårds, rennäring och skogsbruk samt, livsmedelsindustrin, insatsvaruindustrin, leverantörer av insatsvaror, rådgivningsföretag och myndigheter är de som framför allt använder de kunskaper och innovationer som kunskapssystemet genererar. Dessa aktörer är samtidigt själva med och utvecklar kunskap och innovationer. Därtill finns utbildningsaktörer inom till exempel gymnasieutbildningar, kvalificerade yrkesutbildningar och universitetsutbildningar.
- Regeringens roll är att fördela budgetmedel, styra myndigheter, övervaka programmen och utvärdera politiken.
- Universitet och högskolor står för större delen av offentligt finansierad forskning. SLU är den klart största aktören inom jord- och skogsbruksforskningen, men inte den enda. Linköpings och Örebro universitet samt Chalmers ingår vid sidan av SLU i forskarsamarbetet Food Science Sweden.
- Det finns vissa initiativ att överbrygga glappet mellan forskning och jordbruksföretagen, men det sker endast i begränsad omfattning. Två exempel är Kompetenscentrum företagsledning vid SLU i Alnarp och Sweden Food Arena som är en nationell arena där företag inom livsmedelskedjan samverkar kring forskning och innovation för en innovativ, hållbar och konkurrenskraftig livsmedelssektor.
- Institutssektorn är mycket liten inom Sveriges AKIS för jordbruket och utmärker Sverige i jämförelse med flertalet andra EU-länder. Rise är i Sverige det viktigaste institutet för sektorn. Vid sidan Rise medverkar t ex utvecklingsbolaget AgroVäst samt Hushållningssällskapet aktivt i innovationsarbetet. Inom skogssektorn är forskningsinstitutet Skogforsk en viktig aktör.
- Vetenskapsrådet, Formas och Vinnova är de tre största offentliga forskningsfinansiärerna. Privata forskningsstiftelser är till exempel Stiftelsen

[426] Förordning (2009:1464) med instruktion för Statens jordbruksverk.

Lantbruksforskning, Hästnäringens nationella stiftelse samt Lantmännens forskningsstiftelse.

- Rådgivning och kompetensutveckling sköts av både privata och offentliga aktörer. Några av de största privata aktörerna inom jordbruket är Hushållningssällskapen, LRF Konsult samt Gård- och djurhälsan. Jordbruksverket är också en viktig aktör med initiativ som exempelvis Greppa Näringen som bedrivs i samarbete med Lantbrukarnas riksförbund med flera. Inom skogsområdet är Skogsstyrelsen en central statlig aktör för kunskapsförmedling, men det finns även många privata aktörer, främst knutna till skogsägarföreningar och virkesuppköpare eller mer fristående såsom Skogssällskapet.

Jordbruks- och livsmedelssektorn är sämre än näringslivet i stort på att ta till sig innovationer. En förklaring är att den till stor del består av små eller medelstora företag som har begränsade resurser för att bedriva eget utvecklingsarbete eller saluföra nya produkter. Inom skogsnäringen bedrivs ett mer koncentrerat utvecklingsarbete av näringens centrala aktörer.

4.4.b Grundförutsättningarna är goda för en hållbar utveckling

Sverige har i grunden ett utvecklat kunskapssystem för samhället i stort som är betydelsefull för att skapa en hållbar samhällsutveckling. Sverige har världsledande grundforskning inom flera områden och som helhet ett förhållandevis starkt kunskaps- och innovationssystem. Digitaliseringen i samhället pågår och tillgången till bredband är god i den tätbebyggda landsbygden samtidigt som fortsatt utbyggnad pågår. En generellt god kunskapsnivå kombinerat med digitalisering underlättar för modernisering och tekniskpridning, vilket har resulterat i en förhållandevis hög produktivitet i lantbruksföretagen med bibehållen hållbarhet.

Den generellt höga utbildningsnivån underlättar tillsammans med starka institutioner omställningen till en cirkulär och biobaserad ekonomi, som kan hjälpa till att hantera de utmaningar som behöver hanteras för en hållbar utveckling. Den svenska livsmedelsproduktionen kännetecknas av ett miljövänligt jordbruk, med god djurvälfärd och låg antibiotikaanvändning. Det finns en god kunskap om natur- och kulturvärden. Det finns också tillgång till oberoende lantbruksrådgivning (FAS), Inom skogsnäringen finns ett ökat intresse för kunskap om ett mer diversifierat skogsbruk där natur- och kulturvärden tas förvaltas.

Samtidigt är konsumenterna allt mer medvetna och pålästa. Det innebär att det finns en ökad efterfrågan på livsmedel som är hållbar ur olika perspektiv, såväl sociala, miljömässiga som ekonomiska aspekter är avgörande. Livsmedelsstrategin samlar näringens aktörer kring arbetet med att skapa en ökad livsmedelsproduktion samtidigt som relevanta miljömål nås. Det finns förhoppningar om att ny teknik och nya metoder ska kunna mildra målkonflikter och bidra till en livsmedelsproduktion som är hållbar i bred bemärkelse.

4.4.c Utmaningarna är stora

Samtidigt finns det stora utmaningar att hantera. Även om kunskaps- och innovationssystemet är förhållandevis välutvecklat i Sverige, är det otillräckligt för att möta de utmaningar som finns. Det finns ett stort behov av att sprida och utveckla kunskapen om hur skogsbruk, jordbruk och trädgårdsföretagande kan bedrivas på ett sätt som både kan tillgodose efterfrågan på produkter samt främjar miljö- och klimatmålen.

Jordbruket och livsmedelssektorn har ett svagare kunskaps- och innovationssystem än samhället i övrigt, vilket gör att näringarna riskerar att hamna vid sidan av den nationella innovationspolitiken. Kunskapssystemet kännetecknas också av ett stort gap mellan forskning och näringsliv. Kompetensbristen hämmar näringslivets utveckling och omvandling. Det gäller näringslivet i stort på landsbygden och även jordbruket. Det finns alltför lite tillämpad forskning inriktad på jordbrukssektorn. Samtidigt finns variationer i tillgången till kompetensutveckling som är anpassad till utvecklingsbehovet i enskilda företag.

Tillgången till bredband och annan infrastruktur och samhällsservice är avsevärt sämre i den glesare landsbygden än övriga delar av samhället. Det finns också utmaningar i att använda digitaliseringen på ett sätt som leder till en hållbar utveckling. Digitalisering löser inte nödvändigtvis alla problem, utan kräver en strukturerad och medveten tillämpning för att ge önskad effekt. Kunskapen om hur det kan gå till behöver utvecklas och involveras i innovationssystemet.

En av de största utmaningarna för jordbruket är den bristande lönsamheten. Den hämmar innovationsförmågan och möjligheterna för anpassningar till klimatförändringar och andra utmaningar vi har för att skapa en hållbar utveckling. Den gör det också svårt att attrahera arbetskraft och kompetens. Det är en avgörande fråga för att få yngre personer att vilja och kunna bli företagare i den gröna sektorn. Variationen är stor mellan företag både när det gäller produktivitet, utbildningsnivå, affärsmässighet och anpassningsförmåga till förändrade förutsättningar som är en avgörande förmåga för att skapa konkurrenskraft. Det innebär att det finns en outnyttjad potential för innovation, kunskaps- och tekniskpridning inom jordbruket.

4.4.d Ökat kunskapsutbyte, innovation och digitalisering kan bidra till en hållbar utveckling

Det finns en stor potential i att öka samverkan mellan aktörerna i kunskaps- och innovationssystemet. En viktig del är att öka fokus på behovsdriven forskning och utveckling samt att öka samverkan mellan alla aktörer, både företagare, rådgivare, forskare, utvecklingsaktörer och utbildningssektorn så att kunskapsutbytet ökar och går snabbare från utvecklingsidé till praktisk tillämpning, eller från en praktisk utmaning till en bärande idé som förändrar och når marknaden. Digitaliseringen innebär nya affärsmöjligheter och minskar betydelsen av geografiska avstånd. Den ger också nya möjligheter att arbeta med kunskapsutveckling, kunskapsspridning och innovationer.

Den tjänstebaserade ekonomin växer även i landsbygderna. Ny teknik skapar nya affärsmöjligheter och bidrar till bilden av en modern näring. Nya svenskar med erfarenheter från andra länder är en möjlighet till nytänkande och innovation. Ökad kunskap och förbättrad teknologi kan leda till såväl ökad lönsamhet, sysselsättning som till miljö- och klimatmässiga framsteg som kan användas både i Sverige och i andra länder.

Rådgivningsföretagen spelar en viktig roll som brygga mellan forskning och näringsliv, men denna funktion behöver utvecklas för att bättre svara mot de behov som finns. För att stärka konkurrenskraften behöver rådgivningen fungera bättre och rådgivningsföretagen stärka sin kompetens.[427]

Sammantaget innebär det att Sveriges kunskap- och innovationssystem (AKIS) kännetecknas av att grundförutsättningarna är goda, samtidigt som utvecklingspotentialen är stor för att ökat kunskapsutbyte, innovation och digitalisering kan bidra till att landsbygdens aktörer och resurser blir en allt mer central nyckel till en hållbar utveckling för hela samhället.

5 Bilagor

5.1 Bilaga 1, deltagare på workshop

Agroväst Livsmedel AB

Arbetsförmedlingen

Bygdegårdarnas Riksförbund

Coompanion

Djurens Rätt

Djurskyddet Sverige

Ekologiska Lantbrukarna

Folkaktionen Ny Rovdjurspolitik

Formas

Förbundet Svensk Fäbodkultur

Föreningen Svenskt Fjälljordbruk

Föreningen Sveriges SpannmålsOdlare

Hela Sverige ska leva

Hushållningssällskapet

Jordbruksverket

Kemikalieinspektionen

LRF

LRF Mjölk

LRF Trädgård

Lunds universitet

LUS

Länsstyrelsen Blekinge

Länsstyrelsen i Stockholm

Länsstyrelsen i Södermanlands län

Länsstyrelsen Jämtlands län

Länsstyrelse Skåne

Länsstyrelsen Västmanland

Länsstyrelsen Västra Götalands län

Länsstyrelsen Östergötland

Naturskyddsföreningen

Naturvårdsverket

Näringsdepartementet

Post- och telestyrelsen

Region Jämtland Härjedalen

Region Kronoberg

Region Norrbotten

Region Skåne

Region Värmland

Region Östergötland

Riksantikvarieämbetet

Sametinget

Skärgårdarnas Riksförbund

Skogsindustrierna

Skogsstyrelsen

SLU

Stockholms universitet

Svenska brukarnätverket traditionell ekologisk kunskap

Svenska Fotbollförbundet

Svenska Jordägareförbundet

Svenska Köttföretagen

Sveriges Hembygdsförbund

Sveriges Mjölkbönder

Sveriges Nötköttsproducenter

Winnet

Världsnaturfonden WWF

Västra Götalandsregionen

Växa Sverige

5.2 Bilaga 2, deltagare på sakrådet

Agrifood

Agroväst

Arbetsförmedlingen

Bankföreningen

Biodlingsföretagarna

Bioinnovation

Boverket

Business Sweden

Byanätsforum

Bygdegårdarna

Coompanion

Djurens rätt

Djurskyddet Sverige

Ekologiska Lantbrukarna

Ekonomistyrningsverket ESV

Energimyndigheten

Familjejordbrukarna

Friluftsfrämjandet

Formas

Fortifikationsverket

Fåravelsförbundet

Fäbodarnas riksförbund

Förbundet Sveriges småbrukare

Föreningen Naturbrukarna Sverige

Föreningen Sveriges jordbruksarrendatorer

Föreningen Svenskt Fjälljordbruk

Företagarna

Gotländska ängskommittén

Greppa Näringen

Havs- och vattenmyndigheten

Hela Sverige ska leva

Hembygdsgårdarnas riksförbund

Hushållningssällskapens förbund

Hästnäringens Nationella Stiftelse

Internationella företagarföreningen i Sverige

Jordbruksverket

Jordägarförbundet

Kemikalieinspektionen

Kommunal

Krinova

KSLA

Landsbygdsnätverket

Landshypotek

Lantbrukarnas Riksförbund

Lantbrukarnas Riksförbund Skogsägarna

Livsmedelsföretagen

LRF

LRF Jämställdhetsakademi

LRF Mjölk

LRF Trädgård

LRF ungdomen

LUS (lokal utveckling Sverige)

Länsförsäkringar Bank

Länsstyrelserna

Naturbruksskolornas förening

Naturskyddsföreningen

Naturturismföretagen

Naturvårdsverket

Nätverket svenska kulturlandskap

Post- och telestyrelsen

Preem

Regionalt utvecklingsansvariga

Riksidrottsförbundet

Sweden Food Arena

Riksantikvarieämbetet

RISE

Sametinget

Sáminuorra (samiska riksungdomsförbundet)

Sieps

Skogs- och Lantarbetsgivareförbundet

Skogsindustrin

Skogsstyrelsen

Skogssällskapet

Skärgårdarnas riksförbund

SMF Skogsentreprenörerna

Stockholm Resiliens Center

Småkom

Spannmålsodlarföreningen

Statens fastighetsverk

Stiftelsen lantbruksforskning

Stiftelsen hästforskning

Sveaskog AB

Swedbank

Svensk fågel

Svenska ekoturismföreningen

Svenska ESF-rådet

Svenskt friluftsliv

Svenska fotbollsförbundet

Svenska kyrkan

Svenska köttföretagen

Svenska samernas riksförbund

Svenska ägg

Sveriges biodlares riksförbund

Sveriges frö och oljeväxtodlare

Sveriges grisföretagare

Sveriges hembygdsförbund

Sveriges häradsallmänningsförbund

Sveriges jordbruksarrendatorers förbund

Sveriges Kommuner och Landsting

Sveriges konsumenter

Sveriges lammköttsproducenter

Sveriges lantbruksuniversitet

Sveriges mjölkbönder

Sveriges nötköttsproducenter

Tillväxtverket

Winnet

Vinnova

Visita

Visit Sweden AB

World Animal Protection Sverige

Vreta kluster

WWF

Växa Sverige

Bilaga 1

Bruttolista med behov baserat på Jordbruksverkets SWOT-analys

Behoven i listan är sorterade utifrån CAP:s målstruktur (se även PM avsnitt 5.1). Vad gäller behoven 142-148 har dessa tillkommit efter en bearbetning av Jordbruksverket och ligger därför av praktiska skäl sist i listan. Efter varje behov återfinns en beteckning, t.ex. S4 O3 vilket är en hänvisning till aktuella SWOT-faktorer. Dessa återfinns i Jordbruksverkets SWOT-analys som bifogas remissutskicket.

Allmänt mål 1. Främja en smart, motståndskraftig och diversifierad jordbrukssektor som säkerställer livsmedelstryggheten.

1. Vi behöver främja bärodlingen för att på så sätt bättre utnyttja även mindre arealer åkermark. (S1 O12)

2. Vi behöver stärka kopplingarna mellan forskningen och jordbruksföretagen för att bättre utnyttja potentialen för innovation, kunskaps- och tekniskspridning. (S2 O7)

3. Vi behöver ökad samverkan och digitalisering för att ytterligare främja produktiviteten. (S2 O8)

4. Vi behöver ytterligare kommunicera de värden och den höga kvalitet på maten som svenskt jordbruk ger. (S4 O3)

5. Vi behöver utnyttja tillväxten i den tätortsnära landsbygden för att diversifiera och minska den ekonomiska sårbarheten inom jordbrukssektorn. (S5 O10)

6. Vi behöver se till att rennäringen även i fortsättningen kan utnyttja marker som inte är lämpliga för annat jordbruk och därmed mildra effekterna av klimatförändringarna. (S6 O11)

7. Vi behöver stötta jordbruket i utmaningarna med att hitta nya grödor som kan användas i vårt nordliga klimat men som också kan anpassa produktionen till de nya förutsättningar som klimatförändringarna medför. (W1 O1)

8. Utgått med anledning av Jordbruksverkets revidering

9. Vi behöver hitta nya lösningar för att göra det lönsamt att bruka mark med sämre markegenskaper. (W2 O7)

10. Vi behöver uppmuntra utbildning och kompetensutveckling i allmänhet, och i synnerhet när det gäller affärsmässighet och företagande, och att hantera risker såsom extremväder. Mycket kunskap finns i landet, men den kommer inte alltid ända fram till företagen. (W3W4 O4O7)

11. Vi behöver fånga upp den kompetens och det nytänkande som kan finnas hos nya svenskar. Detta kan bidra till bättre kompetensförsörjning. (W3 O5)

12. Vi behöver fortsätta främja utvecklingen av digitalisering och automation för att på så sätt minska jordbrukets beroende av stöd. (W5 O6)

13. Vi behöver en nationell aktör som kan öka samverkan mellan aktörerna i kunskapssystemet för att på så sätt öka lönsamheten inom animalieproduktionen. (W5 O9)

14. Vi behöver ett fortsatt starkt djurskydd, trots kostnaderna för detta, för att möta konsumenternas förväntningar om både gott djurskydd och låg antibiotikaanvändning. (W7 O3)

15. Vi behöver se över regelverk och beskattning för att se om de är värda de konkurrensnackdelar de skapar. (W8 O2)

16. Vi behöver hitta brukningsmetoder som minskar behovet av växtskyddsmedel. (W11 O7)

17. Vi behöver bevara kvaliteten på den jordbruksmark vi har, för att inte den begränsade tillgången på mark ska hindra företagens utveckling. Det handlar bland annat om att motverka jordpackning och bevara mullhalterna, samt rusta upp dräneringen. (S1 T4)

18. Vi behöver se till att jordbruket kan hitta den personal som behövs, särskilt med tanke på att strukturomvandlingen innebär att en större andel av de som är sysselsatta inom sektorn är anställda istället för att driva egna gårdar. (S3 T2)

19. Vi behöver uppmuntra till fortsatt diversifiering av jordbruksföretag för att minska sårbarheten i samband med ändrade klimatförhållanden. (S5 T6)

20. Vi behöver underlätta för jordbruket att fortsätta minska sin miljöbelastning, för att bevara de ekosystemtjänster vi har kvar och på så sätt säkra den framtida produktionen. (S6 T7)

21. Vi behöver utnyttja vår förmåga att hitta samsyn mellan jordbruksnäring och politik för att hantera svåra situationer såsom extremt väder. (S7 T6)

22. Vi behöver genomföra livsmedelsstrategin för att förbättra vår förmåga att möta den ökade konkurrensen. (S8 T1)

23. Vi behöver göra jordbruket attraktivt även för personer med högre utbildning som har alternativa karriärvägar. (W3 T3)

24. Vi behöver öka kunskapen i jordbruksföretagen om hur man hanterar risker och prissvängningar. (W4 T1)

25. Vi behöver insatser från samhället för att hantera de växande viltstammarna och den skada de orsakar jordbruket. (W5 T8)

26. Vi behöver möta den ökande konkurrensen genom att satsa på våra positiva särdrag, såsom det höga djurskyddet. (W7 T1)

27. Vi behöver hjälpa jordbruket att klara både den hårdnande konkurrensen och den höga koncentrationen i efterföljande led i livsmedelskedjan. (W6 T1)

28. Vi behöver hitta fler och konkurrenskraftiga alternativ till importerade insatsvaror. (W9 T1)

29. Vi behöver hitta sätt att hantera effekterna av de höga transport-kostnaderna som blir resultatet av långa avstånd, för att möta den ökande globala konkurrensen. (W10 T1)

30. Vi behöver verka för enkla regelverk och kontroller och för välavvägda skattesatser så att konkurrenskraften inte hämmas utan goda skäl. (W8 T5)

Särskilt mål 2. Öka marknadsorienteringen och konkurrenskraften, med ett större fokus på forskning, teknik och digitalisering.

31. Vi behöver bli bättre inom jordbruket på att utnyttja den potential som finns generellt i landets starka kunskaps- och innovationssystem. (S1 O1)

32. Vi behöver ta vara på de möjligheter som digitalisering och automatisering erbjuder, för att öka produktiviteten och stärka konkurrenskraften. Den goda kunskapsnivån i landet underlättar detta. (S2S3 O2)

33. Vi behöver underlätta för jordbruket att hitta sin roll i den cirkulära ekonomin. Den goda kunskapsnivån i landet underlättar den nödvändiga moderniseringen och tekniskspridningen. (S2 O5)

34. Vi behöver hitta sätt att ta del av den ökande globala efterfrågan. Det innebär att vi behöver öka produktiviteten och därmed konkurrenskraften, bland annat genom innovation och tekniskspridning. (W1 O1O3)

35. Vi behöver underlätta för primärledet både att korta livsmedelskedjan genom att hitta nya affärsmodeller, och att få bättre insyn i marknaden. (W2 O2)

36. Vi behöver utnyttja den potential som finns i landet för innovation och tekniskspridning för att på så sätt lyfta affärsmässigheten och anpassningsförmågan hos företagen. (W4 O1)

37. Vi behöver mer tillämpad forskning inom jordbruket, så att vårt starka kunskaps- och innovationssystem kommer till sin rätt inom sektorn. (S1 T1)

38. Vi behöver satsa mer på forskning inom jordbrukssektorn, och på att få till en bra tvåvägskommunikation mellan näringen och forskningen. Det är först när resultaten omsätts i praktiken som de får en effekt på produktiviteten och lönsamheten. (W1W5 T1)

39. Vi behöver göra jordbrukssektorn attraktiv för högutbildade personer, för att på så sätt öka produktiviteten. (W3 T2)

40. Vi behöver underlätta generationsväxlingen och göra sektorn attraktiv för yngre aktörer med hög affärsmässighet. (W4 T3)

41. Vi behöver satsa ytterligare på kunskaps- och innovationssystemet inom jordbruket, och dessutom behöver de insatser som finns synas i statistiken. (W6 T4)

Särskilt mål 3. Förbättra jordbrukarnas position i värdekedjan.

42. Vi behöver hjälpa jordbrukssektorn att utveckla olika mervärdeskoncept för att fånga upp det ökade intresset för matens ursprung och produktionssätt. På så sätt kan primärproduktionen få en större del av förädlingsvärdet. (S1 O4)

43. Vi behöver se över regelverk och rekommendationer för offentlig upphandling för att se om en annan tillämpning kan och bör främja mervärden i svensk livsmedelsproduktion. (S2 O5)

44. Vi behöver hjälpa jordbrukssektorn att utveckla starka varumärken för att på så sätt kunna utnyttja de möjligheter som kan erbjudas av nya handelsavtal. (S2 O1)

45. Vi behöver främja en fungerande konkurrens i alla led i livsmedelskedjan. (W1 O2)

46. Vi behöver underlätta för primärproduktionen att hitta nya vägar till konsumenten via digitala lösningar för att på så sätt öka företagens affärsmässighet. (W1 O3)

47. Vi behöver bli bättre på att marknadsföra svenska mervärden, särskilt eftersom försprånget mot vissa konkurrenter håller på att minska. (S2 T2)

48. Vi behöver se till att en större del av betalningsviljan för svenska mervärden slår igenom i primärproduktionen. (S3 T1 och W2 T1)

49. Vi behöver se över balansen mellan lagstiftning och frivillighet för att primärproduktionen ska kunna få betalt för sina mervärden på bästa sätt. (W3 T2)

Allmänt mål 2. Stärka miljövård och klimatåtgärder och bidra till unionens miljö- och klimatrelaterade mål.

Särskilt mål 4. Bidra till begränsning av och anpassning till klimatförändringar samt till hållbar energi.

50. Vi behöver hitta balansen mellan att använda skog och jordbruksmark som kolsänkor och att använda den i produktion av livsmedel och biomassa. Vallodling bidrar till att mullhalten är i balans vilket bidrar till klimatmålet. (S2 O3O4)

51. Vi behöver uppmuntra till mer hållbar matkonsumtion. Det betyder bland annat att den totala animaliekonsumtionen behöver minska. Samtidigt har svenskt kött ofta mindre klimatpåverkan än importerat, så det är framför allt konsumtionen av importkött som bör minska. (S4 O1)

52. Vi behöver uppmuntra en fortsatt omställning till fossilfri och energisnål växthusproduktion. Ambitiösa politiska klimatmål kan göra det lättare för företagen att ställa om genom att dessa leder till förbättrade förutsättningar för användning av förnybar energi. (S6 O2)

53. Vi behöver satsa mer på tillämpad forskning för att minska utsläppen av växthusgaser från djurhållning och växtodling per producerad enhet samt för att kunna öka kolinlagringen i jordbruksmark. (W1W3 O1O3)

54. Vi behöver hitta balansen mellan intresset att producera på organogena jordar och intresset att begränsa utsläppen genom att ta marken ur produktion. (W2 O4)

55. Vi behöver underlätta för både djurhållning och växtodling att anpassa sig till klimatförändringarna. Det handlar till exempel om att utnyttja en längre växtsäsong, förändra betesdriften eller att ha beredskap för torka och översvämningar. Ett lyckat anpassningsarbete kan minska utsläppen från växtodlingen samt bidra till att svensk kött även i fortsättningen står sig bra klimatmässigt. (W3W5 O1O5)

56. Vi behöver fortsätta omställningen till ett fossilfritt samhälle, för att minska klimateffekten av jordbrukets och skogsbrukets transporter med anledning av de stora geografiska avstånden. (W4 O2)

57. Vi behöver uppmuntra fortsatt betalningsvilja för svenskt kött. Våra naturliga förutsättningar gynnar animalieproduktionen mer än växtodling, och animalieproduktionen står sig bra i en internationell jämförelse av klimateffekter. (W5 O1)

58. Vi behöver underlätta för jordbruket och skogsbruket att utnyttja de naturresurser vi har för att ställa om till förnybar energi. Det gäller både ekonomiska incitament och enklare regler för statligt stöd. Det handlar t.ex. om fleråriga energigrödor, mellangrödor och energi från

gödsel och halm. Den höga utbildningsnivån och starka institutioner bör underlätta omställningen. (S1 T2T3, S4 T2T3 och S7 T2T3)

59. Utgått med anledning av Jordbruksverkets revidering

60. Vi behöver uppmuntra till minskad klimatpåverkan från växtodlingen. Ett sätt kan vara att ta tillvara de möjligheter som klimatförändringarna kan leda till. Idag hämmas anpassningsarbetet av brister i både kunskap och lönsamhet. (W3 T1)

Särskilt mål 5. Främja hållbar utveckling och effektiv förvaltning av naturresurser som vatten, mark och luft.

61. Vi behöver fortsätta satsa på forskning, innovation och rådgivning för att hålla nere utsläppen av växtnäring och växtskyddsmedel. (S2S3 O1)

62. Vi behöver uppmuntra grannsamverkan, men även markägarnas egenintresse, för att kunna skapa och bibehålla sammanhängande ekosystem i odlingslandskapet. Det starka föreningslivet kan bidra i det arbetet. (S4S5 O3)

63. Vi behöver utnyttja de möjligheter som våtmarker och dränering ger för att uppnå de svenska miljömålen. Det är särskilt viktigt eftersom det ändrade klimatet väntas medföra både ökad nederbörd och längre torrperioder. (W1W3 O2)

64. Vi behöver fortsätta arbetet med att minska sektorns miljöbelastning på mark, luft och vatten för att nå de svenska miljömålen. (W1 O1O2)

65. Vi behöver uppmuntra samverkan och samordning för att uppnå större miljönytta av åtgärder som minskar läckaget av näringsämnen. (W1 O3)

66. Vi behöver öka takten i dränering av åkermark. (W3 O2)

67. Vi behöver se till att den svenska jordbrukssektorns konkurrenskraft ökar i Sverige, för att vi ska fortsätta dra nytta av de positiva miljöeffekter sektorn skapar. (S1 T1)

68. Vi behöver trots våra generellt sett goda förutsättningar för jordbruk vara beredda på att hantera vattenbrist och torka. (S1 T3)

69. Mot bakgrund av klimatförändringar och ökad intensitet i växtodlingen måste odlingsstrategier och odlingsmetoder utvecklas för att minska riskerna med ökad användning av växtskyddsmedel. (S5 T2)

70. Vi behöver hitta balansen mellan å ena sidan ökad konkurrenskraft och å andra sidan negativ miljöpåverkan från primärproduktionen. (W1 T1)

71. Vi behöver bevara småbiotoperna i slättlandskapet trots den ökade konkurrens som globaliseringen medför. (W2 T1)

Särskilt mål 6. Bidra till att skydda den biologiska mångfalden, stärka ekosystemtjänster samt bevara livsmiljöer och landskap.

72. Vi behöver främja odlingslandskapets ekosystemtjänster genom att uppmuntra varierande brukningsmetoder. (S1 O3)

73. Vi behöver fortsätta satsa på kompetensutveckling för att underlätta satsningar på ny teknik och nya metoder. (S2S7 O4)

74. Vi behöver utnyttja kunskaperna i de regionala handlingsplanerna för att satsa på ny teknik och nya metoder inom jord- och skogsbruket. (S4S5 O4)

75. Vi behöver stötta jordbruksföretag som sköter värdefulla gräsmarker genom att uppmuntra varierande brukningsmetoder. (W1O3)

76. Vi behöver främja en diversifierad jordbruksproduktion och nya brukningsmetoder för att på så sätt minska konflikten mellan jordbrukets positiva miljöeffekter och en konkurrenskraftig produktion. (W3 O3O4)

77. Vi behöver öka jordbrukssektorns möjligheter att ta betalt för de mervärden den skapar, till exempel genom certifiering och varumärken. (W2 O3)

78. Vi behöver sprida kunskap om hur olika skogsbruksmetoder kan främja skogens miljövärden. (W4 O3)

79. Vi behöver se till att ett allt intensivare jordbruk inte hotar de ekosystemtjänster som odlingslandskapet producerar. (S1 T1)

80. Vi behöver utnyttja och förbättra jordbrukarnas miljömedvetenhet för att motverka att arter försvinner lokalt på grund av fragmentering av landskapet. (S2 T5)

81. Vi behöver bevara hotade lantraser och sorter för att säkra den genetiska mångfalden för framtiden trots att dessa har svårt att möta jordbrukets lönsamhetskrav. (S3 T2)

82. Vi behöver se till att skogsbruket inte hotar den biologiska mångfalden. (S3 T3T7)

83. Vi behöver minska näringsläckaget för att bevara balansen i ekosystemen och därmed skydda den biologiska mångfalden. (S3 T4)

84. Vi behöver stötta jordbruksföretag som sköter värdefulla gräsmarker genom att öka det djurhållande jordbrukets lönsamhet. (W1 T2)

85. Vi behöver säkerställa ett lönsamt och hållbart jordbruk för att bevara sektorn och dess positiva miljöeffekter. (W3 T2)

86. Vi behöver hitta balansen mellan att bevara den biologiska mångfalden (inklusive rovdjuren) och att bevara rennäring och fäbodbruk. (W3 T6 och S6 T6)

87. Vi behöver bevara värdefulla gräsmarker för att behålla den biologiska mångfalden inklusive rödlistade arter. (W1 T2T3)

Allmänt mål 3. Förbättra den socioekonomiska strukturen i landsbygdsområden.

Särskilt mål 7. Locka och understödja unga jordbrukare och underlätta affärsutveckling i landsbygdsområden.

88. Vi behöver underlätta generationsväxlingen för att främja omställningen till en biobaserad ekonomi och ta vara på nya möjligheter inom jordbruket och vattenbruket. (S1 O1O4)

89. Vi behöver utnyttja det starka entreprenörskapet för att även utveckla hästnäringen. (S2 O6)

90. Vi behöver naturbruksskolor och KY-utbildningar på många platser i landet för att fånga upp det växande intresset för de gröna näringarna. (S4 O1)

91. Vi behöver se över arrendelagstiftningen så att den inte har oönskade effekter på markpriserna. (W2 O3 och W2 T1))

92. Vi behöver underlätta för andra verksamheter än jordbruk att etablera sig på landsbygden, bland annat genom att utveckla affärsmöjligheter som ny teknik kan erbjuda. (W3 O2)

93. Vi behöver mer behovsdriven forskning för att förstärka kunskaps- och innovationssystemet på landsbygden. (W5 O5)

94. Vi behöver komplettera AKIS med att bättre utnyttja de goda exemplen på lönsamma företag inom de gröna näringarna. (W5 O2)

95. Vi behöver uppmuntra personer med entreprenörskap och innovationsförmåga att välja landsbygden för att säkerställa en fortsatt utveckling av nya produkter och tjänster. (S2 T2)

96. Vi behöver utnyttja det starka sociala kapitalet till att motverka utflyttning och därmed kompetensflykt. (S3 T2)

97. Vi behöver göra jordbruket, landsbygden och tillverkningsindustrin mer attraktiv för unga. (W1 T4)

98. Vi behöver se över skattelagstiftningen för att underlätta generationsväxlingen och på så sätt förbättra innovationskraften på landsbygden. (W4 T3)

Särskilt mål 8. Främja sysselsättning, tillväxt, jämställdhet, social delaktighet och lokal utveckling i landsbygdsområden, inbegripet bioekonomin och hållbart skogsbruk.

99. Vi behöver locka nya boende till landsbygden. Faktorer som kan locka nya personer är t.ex. lägre levnadskostnader och attraktiva miljöer. (S1S5 O2 O5)

100. Vi behöver bli bättre på att utnyttja våra attraktiva natur- och kulturmiljöer för att främja besöksnäringen. (S1 O10)

101. Vi behöver utveckla leader-modellen för att fånga upp det ideella engagemanget som finns på landsbygden. (S6 S7 O8O9)

102. Vi behöver utnyttja de möjligheter som globalisering och digitalisering ger, i och med att företagens fysiska placering kan bli mindre viktig för möjligheten att nå kunderna. (W1 O1O4)

103. Vi behöver locka välutbildade personer att stanna på landsbygden (eller återvända efter utbildningen). Med digitaliseringens hjälp kan man bo på landsbygden och ändå ha ett jobb i staden. (W2 O4)

104. Vi behöver underlätta för den tjänstebaserade ekonomin att fortsätta växa även på landsbygden, för att på så sätt skapa fler alternativa sysselsättningar. Detta är särskilt viktigt eftersom urbaniseringen väntas fortsätta vilket försvårar för många kommuner att upprätthålla servicen. (W3W7 O3)

105. Vi behöver motverka bristen på lokalt kapital genom att vidareutveckla leadermetoden och främja företagsamhet på landsbygden. (W5 O6O8)

106. Vi behöver olika modeller för kapitalförsörjning till landsbygdens företag. (W5 O6)

107. Vi behöver ta vara på de möjligheter som nya svenskar kan ge när det gäller arbetskraft och ökad mångfald i näringslivet. (W6 O7)

108. Vi behöver se till att brist på bostäder inte hämmar inflyttning till landsbygden. (W9 O5)

109. Vi behöver få ett helhetsperspektiv på landsbygdens situation för att på bästa sätt kunna fånga upp det ökande intresset för landsbygden istället för att sprida ut insatserna för glest och ofokuserat. (W11 O5)

110. Vi behöver utnyttja landsbygdens fördelar (billigare arbetskraft, attraktiva miljöer, entreprenörskap) för att behålla företag och uppmuntra nya att etablera sig där, för att inte urbaniseringen ska urholka landsbygdens livskraft. (S1S2S3 T2T3)

111. Vi behöver främja entreprenörsanda och företagsklimat på landsbygden för att på så sätt möta den globala konkurrensen. (S3 T1)

112. Vi behöver hitta en rimlig avvägning mellan behovet av att transporterna ska betala sina miljökostnader och att personer behöver kunna bo på landsbygden. (W1 T4)

113. Vi behöver förstärka innovations- och kunskapssystemet på landsbygden, i synnerhet som många enklare jobb försvinner i takt med globaliseringen och digitaliseringen. (W4 T5)

114. Vi behöver hitta sätt att göra landsbygden så attraktiv att tillräckligt många väljer att bosätta sig där för att vi ska kunna förvalta naturresurserna samt upprätthålla god samhällsservice och infrastruktur. Det är särskilt viktigt att yngre personer väljer landet framför staden. (W8 T2T6)

115. Vi behöver lyfta landsbygdsnormen som ett alternativ till staden. (W10 T7)

Särskilt mål 9. Se till att EU:s jordbruk svarar bättre på samhällets krav på livsmedel och hälsa, inbegripet säkra och näringsrika livsmedel som producerats på ett hållbart sätt, matsvinn samt djurskydd.

116. Vi behöver fortsätta ge konsumenterna förutsättningar att göra medvetna val av säkra livsmedel av hög kvalitet. (S1 O2)

117. Vi behöver underlätta för jordbruket att bemöta den ökande efterfrågan på vegetariska produkter. (S1 O4)

118. Vi behöver fortsätta arbeta för att öka den svenska livsmedels-produktionen. Om sektorn blir mer politiskt prioriterad kan den också locka t.ex. forskningsresurser till sig. (W1 O1)

119. Vi behöver fortsätta underlätta ökad ekologisk produktion. (W1 O3)

120. Vi behöver bygga vidare på konsumenternas goda kunskaper om svenska livsmedelskvalitet så att de också inkluderar kollektiva nyttigheter (som biologisk mångfald och djurskydd). (W2 O2)

121. Vi behöver hitta sätt att minska kadmiumhalterna i svensk mat, utan att detta motverkar det övergripande målet att öka livsmedelsproduktionen. (W3 O1)

122. Vi behöver minska produktionsförlusterna för att undvika onödig miljöbelastning. Detta skulle även bidra till målet att öka produktionen på ett hållbart sätt. (W4 O1)

123. Vi behöver utnyttja konsumenternas kunskaper och intresse för att minska matsvinnet. (W4 O2)

124. Vi behöver fortsätta hålla en hög nivå på smittskyddet, för att på så sätt säkra en fortsatt hög kvalitet på svenska produkter och säkerhet för konsumenterna. (S1S4 T3)

125. Vi behöver se till att även de glesare landsbygderna får tillgång till säkra livsmedel av hög kvalitet. (S1 T2)

126. Vi behöver fortsätta tillämpa en restriktiv användning av antibiotika och sprida den insikten till så många andra länder som möjligt. (S2 T5)

127. Vi behöver säkerställa en god tillgång till veterinär service i hela landet, särskilt som globaliseringen ökar risken för smittspridning. (S3 T3)

128. Vi behöver bibehålla vår starka krisorganisation med samverkan mellan näringen och myndigheterna, särskilt som risken för smittspridning ökar med globaliseringen. (S5 T3)

129. Vi behöver satsa på forskning och rådgivning inom klimatanpassning, för att på så sätt hjälpa sektorn att hantera ökande svängningar i produktionsförhållandena. (W1 T1)

130. Vi behöver hjälpa konsumenterna att förstå vad olika märken och certifieringar betyder, så att de kan göra medvetna val. (W2 T4)

131. Vi behöver uppmuntra fler veterinärer att intressera sig för jordbrukets djur, särskilt med tanke på att globaliseringen leder till ökad risk för smittspridning. (W5 T3)

Övergripande mål. Modernisering av sektorn genom att främja och utbyta kunskap, innovation och digitalisering i jordbruket och i landsbygdsområden samt uppmuntra sektorn att ta till sig dessa.

132. Vi behöver ett utvecklat kunskaps- och innovationssystem så att landsbygdens och jordbrukets företag ges bättre förutsättningar att utvecklas i takt med övriga näringslivet.

133. Vi behöver stärka lönsamheten i jordbruket för att öka möjligheterna till innovation och kunskapsutveckling.

134. Vi behöver forskning, innovation och utveckling som integrerar jordbruksproduktion och miljöpåverkan för att utveckla vår förmåga att producera effektivt med mindre miljöpåverkan.

135. Vi behöver större fokus på tillämpad forskning för en hållbar livsmedelsproduktion.

136. Vi behöver öka utbytet av kunskap mellan jordbruket och andra sektorer i näringslivet.

137. Vi behöver utveckla kompetensutvecklingen kopplat till entreprenörskap, innovation och affärsutveckling.

138. Vi behöver stärka kopplingen mellan forskning och jordbruksföretagen för att snabbare tillämpa ny kunskap.

139. Vi behöver ta tillvara erfarenheter från nya svenskar för att utveckla nya affärsmöjligheter.

140. Vi behöver säkra tillgången till kompetensutveckling för jordbruksföretag i hela landet.

141. Vi behöver bättre kunskap om hur digitaliseringens möjligheter bör användas för kunskapsutveckling, kunskapsspridning och innovationer kring en hållbar utveckling.

Efter revidering av SWOT- analysen i december har följande behov tillkommit:

142. Vi behöver se till att konsumenternas intresse för matens ursprung och produktionssätt omsätts i konkret efterfrågan på svenska produkter av hög kvalitet, både i Sverige och på exportmarknaderna. (S4 O4O6)

143. Vi behöver öka vår kunskap om skogens miljövärden, bland annat för att motverka lokalt artutdöende. (W4 T5)

144. Vi behöver se till att bredbandstäckning av hög kvalitet fortsätter att expandera. (S4 T8)

145. Vi behöver se till att direktstöden utformas på ett sätt som inte hämmar strukturomvandlingen så mycket att våra företag inte klarar konkurrensen från importen. (S3 T1) (särskilt mål 1)

146. Vi behöver utnyttja vår goda förmåga till teknikutveckling och innovation för att ta fram effektiva maskinsystem och hållbara odlingsmetoder för att hitta alternativ till glyfosat. (S2 T5) (särskilt mål 2)

147. Vi behöver minska den hämmande effekt som kapitalisering av direktstöden har på köp och försäljning av jordbruksmark, så att det blir lättare för yngre och effektivare lantbrukare att ta sig in i sektorn och expandera sin verksamhet. (W1 T3) (särskilt mål 2)

148. Vi behöver fortsätta utveckla effektiva åtgärder som minskar animalieproduktionens klimatpåverkan så att den svenska produktionen även i fortsättningen är mer klimateffektiv relativt andra länder. Det är inte minst viktigt eftersom våra naturliga förutsättningar gynnar animalieproduktion mer än växtodling. (W1W5 O1) (särskilt mål 4)

149. Vi behöver sköta, restaurera och skapa nya våtmarker i odlingslandskapet för att främja ekosystemtjänster och förstärka förutsättningarna för rödlistade arter. (S1 T3) (särskilt mål 6)

150. Vi behöver bibehålla ett gott djurskydd och god djurhälsa för att tillgodose konsumenternas efterfrågan på livsmedel som producerats med låg användning av antibiotika. (S2 O2) (särskilt mål 9)

Regeringskansliet

Remiss

2020-06-24
N2020/01752/JL

Näringsdepartementet
Landsbygdsavdelningen, Enheten för jordbruk och livsmedelsföretagande
Anna Wikström
+46 405 57 04
+46 73 807 44 89
anna.wikstrom@regeringskansliet.se

Remiss av Promemoria om behovsanalys i den Strategiska planen för genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige

Remissinstanser

Agrifood

Air Pollution & Climate Secretariat

ArbetSam (Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd)

Artdatabanken

Axfood

Bankföreningen

Biodlingsföretagarna

Birdlife Sverige

Bo på Lantgård

Byanätsforum

Bygdegårdarnas Riksförbund

Centrum för biologisk mångfald

Chalmers tekniska högskola

Coompanion

Coop

Djurens rätt

Djurskyddet Sverige

Ekologiska Lantbrukarna

Ekonomistyrningsverket

Eldrimner

Energimyndigheten

Familjejordbrukarna

Formas

Friluftsfrämjandet

Förbundet Svensk Fäbodkultur och utmarksbruk (FSF)

Förbundet Sveriges småbrukare

Föreningen Svenskt Fjälljordbruk

Företagarna

Gotländska Ängskommittén

Greppa Näringen

Gröna arbetsgivare

Havsmiljöinstitutet

Havs- och vattenmyndigheten

Hela Sverige ska leva

Hushållningssällskapens förbund

Hästnäringens Nationella Stiftelse

ICA

It-och telekomföretagen

Kemikalieinspektionen

Kommunal

Krav

Krinova Science Park

Kungliga skogs-och lantbruksakademien (KSLA)

Landsbygdsnätverket/ EIP Agri

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF)

Lantmännen

Livsmedelsföretagen

Livsmedelsverket

Lovangruppen

LRF Häst

LRF Mjölk

LRF Skogsägarna

LRF Trädgård

LRF ungdomen

Ludvig och co

Lunds universitet (Centrum för miljö-och klimatforskning)

LUS (Lokal Utveckling Sverige)

Länsstyrelserna

Naturbeteskött i Sverige Ideell förening

Naturbruksskolornas förening

Naturskyddsföreningen

Naturturismföretagen

Naturvårdsverket

Nätverket för landsbygdsutvecklare i kommun och regioner

Nätverket svenska kulturlandskap

Post- och telestyrelsen

Regionalt utvecklingsansvariga

Riksantikvarieämbetet

Riksidrottsförbundet

RISE

Sametinget

Sáminuorra (samiska riksungdomsförbundet)

SEI Stockholm Environment Institute

Skogsindustrierna

Skogsstyrelsen

Skogssällskapet

Skärgårdarnas Riksförbund

Småkom

Statens geotekniska institut

Statens jordbruksverk

Statens kulturråd

Statskontoret

Stiftelsen lantbruksforskning

Stockholm Resilience Centre

Sveaskog AB

Svensk Dagligvaruhandel

Svensk Fågel

Svenska ekoturismföreningen

Svenska ESF-rådet

Svenska Fotbollförbundet

Svenska Fåravelsförbundet

Svenska kyrkan

Svenska köttföretagen

Svenska samernas riksförbund

Svenska stadsnätsföreningen

Svenska ägg

Svenskt friluftsliv

Sveriges Biodlares riksförbund

Sveriges Frö- och oljeväxtodlare

Sveriges Grisföretagare

Sveriges Hembygdsförbund

Sveriges Jordbruksarrendatorers förbund

Sveriges Jordägareförbund

Sveriges Kommuner och Regioner

Sveriges Konsumenter

Sveriges Lammköttsproducenter

Sveriges Lantbruksuniversitet

Sveriges Mjölkbönder

Sveriges Nötköttsproducenter

Sveriges Spannmålsodlareförening

Sweden Food Arena

Tillväxtverket

Trafikverket

Vinnova

Visita

Vreta kluster

Världsnaturfonden WWF

Växa Sverige

Winnet Sverige

World Animal Protection Sverige

Östersjöcentrum, Stockholms universitet

EU-kommissionen lämnade den 1 juni 2018 ett förslag till reform av den gemensamma jordbrukspolitiken (CAP) för perioden efter 2020. Varje medlemsstat ska redovisa det nationella genomförandet i en strategisk plan som ska godkännas av EU-kommissionen. Enligt nu gällande tidsplan ska ett förslag till strategisk plan överlämnas för godkännande senast december 2020.

En viktig och obligatorisk del av den strategiska planen är de behov som respektive medlemsstat ska identifiera i en behovsanalys. För att få en genomlysning av de framtida behoven genomfördes i oktober 2019 ett sakråd där många av er medverkade. I den strategiska planen kommer även interventioner (åtgärder) samt de finansiella förutsättningarna att redovisas. Vad gäller processen för arbetet med den strategiska planen i övrigt, se PM avsnitt 2.

I denna promemoria redovisas Sveriges behovsanalys med de behov som helt eller delvis föreslås mötas inom CAP. De behov som redovisas i denna promemoria är inte ställningstaganden om eventuella framtida interventioner, utformningen av dessa och inte heller om de finansiella förutsättningarna.

Remissvaren ska ha kommit in till Näringsdepartementet **senast den 28 september 2020**. Svaren bör lämnas i bearbetningsbar form (t.ex. Wordformat) per e-post till n.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till n.strategisk.plan@regeringskansliet.se. Ange diarienummer N2020/01752/JL och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.
Remissinstansens namn ska även anges i dokumentnamnet.

Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på promemoria.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria Svara på remiss – hur och varför (SB PM 2003:2, reviderad 2009-05-02). Den kan laddas ner från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Tobias Olsson
Departementsråd

24

Skrivelse till Näringsdepartementet om vikten av fortsatt finansiering för det regionala kompetensförsörjningsarbetet

RUN/493/2020

REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN

Tjänsteskrivelse
(Regionala utvecklingsnämnden)

2020-08-28

Välfärd, klimat och kompetens
Marina Gregorsson
Tfn: 063146619
E-post:

RUN/493/2020

Skrivelse till Näringsdepartementet om vikten av fortsatt finansiering för det regionala kompetensförsörjningsarbetet

Ärendebeskrivning

Förmågan att möta framtiden med rätt kompetens är den största och viktigaste utmaningen i arbetslivet samt en strategisk fråga för alla organisationer oavsett bransch, storlek eller verksamhet. Frågorna är tvärsektoriella och det krävs en uthållig strategisk regional koordinering för att på ett bra sätt kunna hantera utmaningarna vad gäller kompetensförsörjning.

Regionerna har under det senaste decenniet haft olika uppdrag inom kompetensförsörjningsområdet. Finansieringen av de tillfälliga uppdragen har under åren finansierats via tillfälliga projektmedel från Tillväxtverket. För att regionerna ska ges förutsättningar att långsiktigt driva utvecklingen framåt är det av yttersta vikt att tydliga mandat och hållbara finansieringsmöjligheter för regionerna blir en realitet.

För närvarande är dock förutsättningarna vad gäller fortsatta uppdrag och finansiering av det regionala kompetensförsörjningsarbetet otydligare än någonsin. Det är oklart om Tillväxtverket kommer få fortsatta uppdrag att utbetala tillfälliga projektmedel till regionerna. Ovisshet skapar otydlighet och ryckighet samtidigt som det leder till ökad fragmentering och minskad handlingskraft.

Ett förslag till skrivelse har upprättats för att påverka Näringsdepartementet i frågan, där Region Jämtland Härjedalen efterfrågar en fortsatt finansieringen av det regionala kompetensförsörjningsarbetet.

Regiondirektörens förslag

Upprättat förslag till skrivelse gällande finansieringsbehov av det regionala kompetensförsörjningsarbetet godkänns.

I tjänsten
Hans Svensson Marina Gregorsson

Regiondirektör

Områdeschef Välfärd, klimat och kompetens

Utdrag till

Per Callenberg Statssekreterare Näringsdepartementet

2020-08-26
FÖRSLAG

RUN/493/2020

Annika Hermansson
Regional utveckling
Tfn: 063146819
E-post: annika.hermansson@regionjh.se

Näringsdepartementet

Regionerna behöver besked om finansiering av det regionala kompetensförsörjningsarbetet!

Förmågan att möta framtiden med rätt kompetens är den största och viktigaste utmaningen i arbetslivet samt en strategisk fråga för alla organisationer oavsett bransch, storlek eller verksamhet. Frågorna är tvärsektoriella och det krävs en uthållig strategisk regional koordinering för att på ett bra sätt kunna hantera utmaningarna vad gäller kompetensförsörjning.

Regionerna har under det senaste decenniet haft olika uppdrag inom kompetensförsörjningsområdet. Finansieringen av de tillfälliga uppdragen har under åren finansierats via tillfälliga projektmedel från Tillväxtverket. I utredningen Validering –för kompetensförsörjning och livslångt lärande föreslås att det regionala kompetensförsörjningsansvaret tydligare och mer långsiktigt åläggs regionerna. Region Jämtland Härjedalen har i likhet med andra regioner yttrat sig positivt till huvuddragen i förslaget. För att regionerna ska ges förutsättningar att långsiktigt driva utvecklingen framåt är det av yttersta vikt att tydliga mandat och hållbara finansieringsmöjligheter för regionerna blir en realitet.

För närvarande är dock förutsättningarna vad gäller fortsatta uppdrag och finansiering av det regionala kompetensförsörjningsarbetet otydligare än någonsin. Det är oklart om Tillväxtverket kommer få fortsatta uppdrag att utbetala tillfälliga projektmedel till regionerna. Det är än så länge inte klart hur den nationella strategin kommer se ut från 2021 och framåt, vilket är avgörande för hur uppdragen till regionerna kommer utformas. Om förslagen som Valideringsdelegationen har lagt gällande långsiktiga uppdrag och finansiering till regionerna blir verklighet är heller inte klart i dagsläget. Ovisshet skapar otydlighet och ryckighet samtidigt som det leder till ökad fragmentering och minskad handlingskraft.

Denna ovisshet är särskilt olycklig i det läge vi nu befinner oss i – då det försvårar möjligheten att kunna vara långsiktigt kraftfulla i att möta våra rådande och kommande kompetensförsörjningsutmaningar då det behövs som allra mest.

Rådande pandemi har medfört stora förändringar på arbetsmarknad och inom näringslivet. Utbildningssektorn behöver snabbt anpassas för att så optimalt som möjligt möta de förändrade behov av kompetens som uppstår. I en region som Jämtland Härjedalen är

regional samordning inom detta område en direkt nödvändighet för att kunna optimera resurserna.

Utöver de utmaningar som krisen medför står Jämtland Härjedalen i likhet med flera andra regioner för betydande demografiska utmaningar då pensionsavgångarna i länet ökar och färre ska försörja fler. Detta kräver förutom nytänk och innovativa grepp i många verksamhetsområden också det en väl avvägd dimensionering och optimering av utbildning på samtliga nivåer. På många håll finns också sedan tidigare betydande behov av kompletterande kompetensutvecklingsinsatser som riktar sig till redan anställda, då utbildningsnivån hos många behöver höjas för att man ska kunna vara fortsatt attraktiv på en arbetsmarknad i förändring. Den nu ökande arbetslösheten där bland annat unga och utrikesfödda riskerar hamna allt längre bak i kön och kan få allt svårare att etablera sig på arbetsmarknaden kräver också långsiktig handlingskraft och samordning.

I en region med många små kommuner och långa avstånd blir det regionala perspektivet än viktigare. Enskilda kommuner har svårt att mäkta med att ensamt lösa kompetensförsörjningen. Hur väl vi lyckas med den regional kompetensförsörjningen är – och kommer framgent alltmer – vara en avgörande fråga för regionens fortsatta utveckling.

Regionerna måste ges förutsättningar att kunna planera och agera långsiktigt strategiskt inom området. Men i dagsläget står det som sagt inte ens klart att kortsiktig finansiering kommer finnas, vilket försvårar för oss och andra regioner att kunna planera och agera långsiktigt inom kompetensförsörjningsområdet. Vi behöver därför snarast ett besked om att resurser långsiktigt och i tillräcklig omfattning verkligen kommer tillföras regionerna för detta viktiga uppdrag!

REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN

Elise Ryder Wikén
Ordförande regionala utvecklingsnämnden

Anders Byström
Regional utvecklingsdirektör

25

Mål och prioriteringar för det regionala tillväxtarbetet

RUN/516/2020

Tjänsteskrivelse
(Regionala utvecklingsnämnden)

2020-09-08

Regional utveckling
Maria Berglund
Tfn: 063-14 65 82 (ank 20582)
E-post: maria.berglund@regionjh.se

RUN/516/2020

Mål och prioriteringar för det regionala tillväxtarbetet

Ärendebeskrivning

Region Jämtland Härjedalen har det regionala utvecklingsansvaret i länet. Ansvaret och inflytandet över den regionala tillväxtpolitiken ställer krav på ett tydligt regionalt ledarskap. Det regionala ledarskapet innebär bland annat långsiktighet och strategisk planering för att uppnå långsiktiga mål och visioner samt koordinering av utvecklingsprocesser. För att samla länets aktörer bakom en gemensam bild av hur Jämtland Härjedalen ser ut 2050 har den nya regionala utvecklingsstrategin (RUS) formen av en vision. Ambitionen med RUS är att den greppar brett över fler politikområden än den regionala tillväxtpolitiken. Därför innehåller RUS inga mål eller prioriteringar för det regionala tillväxtarbetet.

Den regionala tillväxtpolitiken handlar om att främja en hållbar strukturomvandling och utveckling av näringslivet. Med fokus på social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet. Det regionala tillväxtarbetet och den europeiska sammanhållningspolitiken adresseras i *Program för smart specialisering*. Programmet föreslås kompletteras med mål och långsiktiga prioriteringar för genomförandet av regeringens regionala tillväxtpolitik och användandet av det regionala tillväxtanslaget 1:1 i statsbudgetens utgiftsområde 19. När den visionära RUS ersätter *Regional utvecklingsstrategi Jämtland/Härjedalen 2030 innovativt och attraktivt* finns därmed mål och långsiktiga prioriteringar för det regionala tillväxtarbetet i *Program för smart specialisering*.

Regiondirektörens förslag

Regiondirektören får i uppdrag att till regionala utvecklingsnämndens sammanträde den 15 december ta fram förslag på mål och prioriteringar för det regionala tillväxtarbetet.

I tjänsten
Hans Svensson
Regiondirektör

Anders Byström
Regional utvecklingsdirektör

Utdrag till

Regional utvecklingsdirektör

26

Revidering av aktieägaravtal och ägardirektiv för Torsta AB

RUN/367/2020

REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN

Tjänsteskrivelse
Regionala utvecklingsnämnden

2020-08-28

Näringsliv
Sven Winemark
Tfn: 070-315 81 50
E-post: sven.winemark@regionjh.se

RUN/367/2020

Revidering av aktieägaravtal och ägardirektiv Torsta AB

Ärendebeskrivning

Det har under våren 2020 framkommit behov av att justera nu gällande aktieägaravtal och ägardirektiv för Torsta AB. Detta delvis utifrån den ägarförändring som skett där Region Jämtland Härjedalen övertagit aktier från Träutveckling i Jämtland AB (beslutat av regionfullmäktige maj 2020, § 29), men även innehållsmässigt då nuvarande och direktiv inte justerats sedan tecknandet 2013.

I avtalet har en mening lagts till som handlar om vem som tar initiativ till parternas medverkan i marknadsföring. När det gäller resultatgrad stod det tidigare att ”målsättningen att årligen uppnå en resultatgrad på 3-5 % av omsättning”. I den nu formulerade meningen står det *”målsättningen att årligen uppnå en resultatgrad på minst 3 % av omsättning”*. Vidare har text rörande omställningskostnader plockats bort med anledning av att texten och dess innehåll inte är gällande längre.

Direktivets justeringar är bland annat att texten rörande resultatgrad och soliditet har justerats. Tidigare var texten enligt följande -
”drivas affärsmässigt med målsättningen att årligen uppnå en resultatgrad på minst 3 - 5 % och ha en soliditet på minst 5 - 15 % beräknat på justerat eget kapital (EK + 78 % av obeskattade reserver).”

I den nya är skrivningen enligt följande –
”drivas affärsmässigt med målsättningen att årligen uppnå en resultatgrad på ***minst 3 %*** och ha en soliditet på ***minst 15 %*** beräknat på justerat eget kapital (EK + 78 % av obeskattade reserver).”

Regiondirektörens förslag

Regionala utvecklingsnämnden föreslår regionfullmäktige

1. Reviderat aktieägaravtal för Torsta AB godkänns.
2. Reviderat ägardirektiv för Torsta AB godkänns.

I tjänsten
Hans Svensson
Regiondirektör

Martina Lundholm
Områdeschef Näringsliv

Utdrag till

Områdeschef Näringsliv
Torsta AB

Aktieägaravtal – Torsta AB

- antaget av ägarna till aktiebolaget när samtliga ägare har skrivet under aktieägaravtalet.

Parterna har överenskommit att genom detta avtal reglera förhållandena dem emellan och gentemot bolaget.

Bolaget ska erbjuda attraktiva, behovsanpassade och kostnadseffektiva utbildningar som syftar till att främja de gröna näringarna och landsbygden samt genomföra utvecklingsprojekt med samma syfte, bedriva annan verksamhet i anslutning till dessa verksamhetsområden och även främja utvecklingen av en kreativ och innovativ miljö som bidrar till att utveckla de gröna näringarna och landsbygden i Norrlands inland med fokus på Jämtland. Bolagets verksamhet ska bedrivas på ett sådant sätt att den främjar en hållbar utveckling.

Bolaget säljer tjänster främst till Jämtlands Gymnasieförbund och Region Jämtland Härjedalen. Huvuddelen av den verksamhet som bolaget bedriver är således finansierad med kommunala medel. Övrig verksamhet ska utöver syftet att främja de gröna näringarna även bidra positivt till bolagets resultat.

Bolaget kan samverka med organisationer och företag i Sverige utanför Norrlands inland och i andra länder under förutsättning att detta bidrar till att stärka de gröna näringarna och landsbygden i Norrlands inland med fokus på Jämtlands län.

Näringslivets parters uppgift är att inom sina respektive huvudsakliga verksamheter medverka till att de tjänster bolaget utför och utvecklingsprojekten blir så väl anpassade som möjligt till näringslivets behov, bidra med praktikplatser och på annat sätt bidra till att främja samarbetet mellan bolaget, bolagets uppdragsgivare och berörda näringar. En annan uppgift är att bidra till att elever som med godkända betyg genomgått utbildningar som bedrivs av bolaget och Jämtlands Gymnasieförbund erbjuds arbete. En helt avgörande förutsättning för att bolaget ska nå framgång är att antalet elever kan öka på naturbruksprogrammet. Det är därför en särskilt viktig uppgift för näringslivets parter att aktivt medverka i marknadsföringen av bolagets och Jämtlands Gymnasieförbunds verksamhet i syfte att uppnå målet för antalet elever som ska genomgå utbildningarna och bidra genom att erbjuda bolaget utbildnings- och andra uppdrag. Initiativ till parternas medverkan i marknadsföringen skall tas av bolaget. Näringslivets parter har som särskild uppgift att fokusera på utvecklingen av de verksamheter som bolaget och Jämtlands Gymnasieförbund bedriver med utgångspunkt från respektive parts verksamhetsområde.

För tydlighetens skull innebär detta att skogsföretagen endast medverkar och har ett ansvar enligt detta avtal för verksamhet som berör skogsnäringen, medan de företag som inte har skogsnäring som huvudsaklig verksamhet på motsvarande sätt har ansvar och medverkar inom de områden där respektive företag huvudsakligen är verksam.

Bolaget ska bedrivas affärsmässigt med målsättningen att årligen uppnå en resultatgrad på minst 3 % av omsättningen.

Parterna är överens om att eventuellt överskott ska användas i verksamheten och således inte delas ut till aktieägarna. Parterna ska lojalt verka för bolagets bästa.

Bolaget ska bedrivas på sådant sätt att det inte ska bli aktuellt med aktieägartillskott. Aktieägarna har lika rättigheter och skyldigheter.

~~Eventuella omställningskostnader vid övertagande av de utbildningar som Jämtlands Läns Landsting bedriver i Ås ska inte bäras av bolaget. Detta gäller även eventuella omställningskostnader för de utvecklingsprojekt som bedrivs på uppdrag av Regionförbundet Jämtlands län.~~

Till ledamöter i styrelsen ska personer utses som besitter den kompetens som bolaget behöver för att kunna utvecklas med hänsyn till bolagets uppgift, mål och strategier. En jämn könsfördelning ska eftersträvas.

Parterna är överens om att valberedningen ska bestå av lika många ledamöter som antal aktieägare. Var och en av aktieägarna har rätt att på årsstämma utse en ledamot i valberedningen. Skogsföretagen utser gemensamt en ledamot i valberedningen. Den ledamot som utses av ~~Regionförbundet Jämtlands län~~ Region Jämtland Härjedalen ska vara sammankallande i valberedningen. Aktieägarna ska ta fram en särskild arbetsordning för valberedningens arbete.

Parterna är överens om att ägardirektiv årligen ska antas, av vilket ägarnas syn på bolagets långsiktiga inriktning ska framgå. De övergripande målen och inriktningen i stort av verksamheten under en längre tid, ca fem år, ska framgå av dessa ägardirektiv.

Arvode till styrelsen ska utgå med vid var tid gällande prisbasbelopp:

- ✓ Till styrelseordförande med 1,0 prisbasbelopp/år
- ✓ Till vice ordförande och övriga styrelseledamöter 0,75 prisbasbelopp/år

Arvodet avser insatser för sedvanligt styrelsearbete. Särskilda insatser, dvs. utöver ordinarie styrelsearbete och som av aktieägarna samfällt bedöms nödvändiga i samband med bolagsbildning eller under bolagets första tid, ska ersättas enligt skriftlig överenskommelse i varje enskilt fall mellan å ena sidan uppdragstagare och å andra sidan aktieägare.

Arvode ska inte utgå till ledamot anställd hos aktieägare. Heltidsarvoderade förtroendevalda i ägarorganisationer jämställs med anställda hos aktieägare.

Parterna ska från och med detta avtals undertecknande och tills vidare äga aktierna i bolaget på sätt som framgår nedan. Aktieägaravtalet omfattar parternas samtliga nuvarande och framtida aktier i bolaget.

Parterna har som gemensamt mål att bolaget ska ägas till ca. 60 % av Jämtlands Gymnasieförbund och ~~Regionförbundet Jämtlands län~~ Region Jämtland Härjedalen och till ca. 40 % av näringslivet inom den gröna sektorn.

Parterna är överens om att tillkommande aktieägare ska tillträda detta avtal som part. Nödvändiga uppdateringar av avtalet ska då genomföras. Om aktieägare önska begära utträde från sitt engagemang i Torsta AB ska den aktieägaren framföra sitt önskemål samt sina skäl till övriga aktieägare senast vid tidpunkt för bolagsstämman året innan utträdet är tänkt att ske. Regler för hembud och samtyckesförbehåll finns i gällande bolagsordning.

Dock har delägare rätt att, när helst delägaren påkallar, överlåta aktier till huvudägaren ~~Regionförbundet Jämtlands län~~ Region Jämtland Härjedalen till 1 SEK. ~~Regionförbundet Jämtlands län~~ Region Jämtland Härjedalen ska vara skyldig att förvärva delägares aktier för detta pris senast en månad efter att ~~Regionförbundet Jämtlands län~~ Region Jämtland Härjedalen erhållit delägares begäran. Denna överlåtelse av aktier till ~~regionförbundet~~ Region Jämtland Härjedalen ska behandlas på en ordinarie bolagsstämma eller extra bolagsstämma.

I gällande bolagsordning anges, i enlighet med kommunallagens regler, att allmänheten ska ha rätt att ta del av handlingar hos bolaget enligt de grunder som gäller för allmänna handlingars offentlighet i tryckfrihetsförordningen samt offentlighets- och sekretesslagen, vilket i detta sammanhang kallas för den demokratiska kontrollen. Ett syfte med den regeln är att åstadkomma en klar möjlighet till uppföljning och kontroll av uppfyllelse av bolagets uppgift, mål och strategier. Parterna är överens om att en förutsättning för att offentlig/privat-samverkan (OPS), som bolaget är ett exempel på, ska fungera är att den demokratiska kontrollen fungerar.

~~Parterna är överens om att de efter tre års verksamhet ska göra en avstämning av hur bolaget fungerat.~~ Parterna är överens om att årligen i samband med ägarsamrådet göra en avstämning av hur bolaget fungerat. Detta ska ske med utgångspunkt från angivna riktlinjer och beträffande fördelningen av aktierna utifrån en målsättning att få till stånd ett väl fungerande samarbete mellan berörda myndigheter och företag.

~~Vid detta avtals undertecknande ska bolaget ägas~~ Bolaget ägs av parterna enligt följande fördelning:

~~Regionförbundet Jämtlands län~~ Region Jämtland Härjedalen	~~40 %~~ 45 %
Jämtlands Gymnasieförbund	20 %
LRF	15 %
Skogsföretagen	20 %
~~Träutveckling i Jämtland AB~~	~~5 %~~

Bolagsstämman ska föregås av ägarsamråd mellan aktieägarna i så god tid före bolagsstämman att skäligt rådrum finns.

Detta avtal gäller i tre år från dess undertecknande och förlängs automatiskt med ett år i sänder om part inte säger upp avtalet senast ett år före avtalstidens utgång eller begär att få överlåta sina aktier till ~~Regionförbundet Jämtlands län~~ Region Jämtland Härjedalen enligt ovan. Av detta avtal har samtliga parter tagit var sitt originalexemplar.

För SCA Skog AB:

Datum Namnteckning

För Sveaskog AB:

Datum Namnteckning

För AB Persson Invest:

_____
Datum Namnteckning

För Skogsägarna Norra Skog Ekonomisk Förening:

_____
Datum Namnteckning

För LRF Lantbrukarnas Ekonomi Aktiebolag:

_____
Datum Namnteckning

För Jämtlands Gymnasie-förbund:

_____
Datum Namnteckning

För Region Jämtland Härjedalen:

_____
Datum Namnteckning

Ägardirektiv för Torsta AB

Torsta AB ägs av Region Jämtland Härjedalen (45 %), Jämtlands Gymnasieförbund (20 %), LRF Lantbrukarnas Ekonomi Aktiebolag (15 %), SCA Skog AB (5 %), Sveaskog AB (5 %), AB Person Invest (5 %), Skogsägarna Norra Skog Ekonomisk förening (5 %).

Torsta ABs breda ägande är en unik tillgång för bolaget och den utveckling som ägarna genom sitt ägande vill skapa för regionen. Ägarna tydliggör i dessa direktiv sina gemensamma intentioner avseende inriktning på bolagets verksamhet utöver de förutsättningar som framgår av gällande bolagsordning och aktieägaravtal.

Uppdrag

Torsta AB ska –

- ha ledande kompetens inom områdena jord och skog för att kunna erbjuda attraktiva och kostnadseffektiva utbildningsuppdrag. Utbildningarna ska vara kvalitetssäkrade och anpassade till kundernas behov samt genomföras kostnadseffektivt så att tillhandhållna kurser bidrar till att gymnasieskolan kan hålla högst rikspriserna för sina utbildningar ~~senast år 2015~~. Övriga uppdragsutbildningar skall genomföras så kostnadseffektivt att Torsta AB blir en attraktiv utbildningsanordnare.

- arbeta med landsbygdsutveckling och därigenom tillvarata de utvecklingsmöjligheter som finns på landsbygden så att livs- och utkomstmöjligheterna förbättras för landsbygdens invånare. I arbetet med landsbygdsutveckling ska Torsta AB ta tillvara de möjligheter som finns för att utöka sin verksamhet och ekonomi genom de olika typer av fondprogram som finns samt även vi uppdrag. Torsta skall vara en inspirationskälla för landsbygdsutveckling.

- i sin verksamhet ha en mycket nära samverkan med näringslivet, dvs jord, skog samt trä och därigenom ha en stark förankring. Aktiviteter och projekt som Torsta planerar att genomföra skall vara förankrad med näringen och landsbygdens invånare och utgå från behov som finns eller kommer att finnas.

- i all sin verksamhet beakta människors lika värde.

- drivas affärsmässigt med målsättningen att årligen uppnå en resultatgrad på ~~minst 3-5 %~~ minst 3 % och ha en soliditet på ~~minst 5-15 %~~ minst 15 % beräknat på justerat eget kapital (EK + 78 % av obeskattade reserver).

Detta ägardirektiv har upprättats i sju originalexemplar, varav parterna tagit var sitt och en kopia överlämnats till Bolaget.

För SCA Skog AB:

_____

Datum Namnteckning

För Sveaskog AB:

_____

Datum Namnteckning

För AB Persson Invest:

_____

Datum Namnteckning

För Skogsägarna Norra Skog Ekonomisk Förening:

_____

Datum Namnteckning

För LRF Lantbrukarnas Ekonomi Aktiebolag:

_____

Datum Namnteckning

För Jämtlands Gymnasie-förbund:

_____

Datum Namnteckning

För Region Jämtland Härjedalen:

_____

Datum Namnteckning

27

Revidering av ägardirektiv för Peak Region AB

RUN/432/2020

Tjänsteskrivelse
(Regionala utvecklingsnämnden)

2020-08-28

Näringsliv
Martina Lundholm
Tfn: 063-146521
E-post: martina.lundholm@regionjh.se

RUN/432/2020

Revidering av ägardirektiv Peak Region AB

Ärendebeskrivning

Peak Region AB ägs av Stiftelsen Teknikutbildning i Jämtlands län Zenit (55 % av bolagets aktier), Region Jämtland Härjedalen (7,5 %), Samling Näringsliv Ekonomisk förening (30 %) samt Östersund, Krokom och Åre kommuner (2,5 % vardera). Peak Region AB:s affärsidé är att driva innovationskraften i Jämtland Härjedalen för utveckling av ett attraktivt och hållbart näringsliv. Bolaget ska som neutral aktör bygga en framgångsskapande kultur samt främja värdeskapande samarbeten och möten för de regionala aktörerna i innovationsekosystemet.

För att tydliggöra hur verksamheten ska bedrivas har ägarna under 2020 genomfört en översyn av nuvarande ägardirektiv, vilket resulterat i en revidering av direktivet.

Regiondirektörens förslag

Regionala utvecklingsnämnden föreslår regionfullmäktige

Reviderat ägardirektiv för Peak Region AB godkänns.

I tjänsten
Hans Svensson
Regiondirektör

Martina Lundholm
Områdeschef Näringsliv

Utdrag till

Områdeschef Näringsliv
Peak Region AB

ÄGARDIREKTIV
för

Peak Region AB (org. nr. 556730-0727)

Akademigatan 3

831 40 Östersund

Ägardirektivet gäller from 31/7 2020 och tillsvidare

1. Verksamhet enligt bolagsordningen

Bolaget ska utifrån en samskapande värdegrund stödja och driva utveckling som möter framtida samhällsutmaningar inom främst FoU, kompetensförsörjning, globalisering, finansering, innovation, inkubation och samverkan samt därmed förenlig verksamhet.

2. Affärsidé

Peak Region (nedan kallat bolaget) ska driva innovationskraften i Jämtland Härjedalen för utveckling av ett attraktivt och hållbart näringsliv. Bolaget ska som neutral aktör bygga en framgångsskapande kultur samt främja värdeskapande samarbeten och möten för de regionala aktörerna i innovationsekosystemet. Aktörerna återfinns i näringslivet, Mittuniversitetet och offentlig sektor. Bolaget ska i det arbetet attrahera spetskompetens till regionen och vara en strategisk såväl som en operativ nod för innovationsstärkande insatser till regionens näringsliv.

Bolaget ska vara den organisation som aktörer i samhället vänder sig till för innovationsutveckling för ett framtida näringsliv, samt den resurs som bäst visar på möjligheter och potentiella samarbeten inom innovationsutveckling.

3. Verksamhetsområden

3.1 Projekthub

Verksamheten ska öka antalet värdeskapande innovations- och utvecklingsprojekt i Jämtland Härjedalen.

Projekthubben skall inom ramen för uppdraget:

- Bevaka möjligheter till extern finansiering som främjar utveckling och innovation i det regionala näringslivet, sondera behov, matcha aktörer och påvisa möjligheter.
- Initiera innovationsprojekt.
- Stötta aktörer i att ansökningsprocesser för projektmedel.
- Skapa ett starkt innovationsnätverk i hela regionen som främjar ett decentraliserat arbetssätt och samverkan mellan kommunerna.

I speciella fall, med extra tydlig koppling till bolagets syften och mål kan bolaget driva och leda projekt. Projekten ska då uppfylla minst tre av följande fyra checkpunkter:

- Långsiktig utveckling för företag eller bransch i Jämtland Härjedalen.
- Bygga på Triple Helix-samverkan.
- Leda till regional attraktionskraft.
- Hög risk och hög innovationshöjd.

3.2. Inkubator

Verksamhetsområdets övergripande uppdrag är att driva inkubatorverksamhet för potentiella entreprenörer med skalbara affärsidéer samt säkerställa att det blir fler framgångsrika startup-bolag i Jämtland Härjedalen.

Verksamheten innefattar att:

1. Säkra att det finns en kvalificerad rådgivningsprocess till ambitiösa tillväxtföretag (etablerade företags avknoppningar och startups). Inkubatorn ska med god förmåga kunna guida potentiella entreprenörer till första kunder, investeringar och sammansättningen av ett framgångsskapande team.
2. Bygga upp ett framgångsskapande ekosystem för startups i Jämtland Härjedalen.
   Det innefattar:
   - Systematiskt och långsiktigt arbeta med att säkerställa fler affärsänglar.
   - Skapa förståelse hos näringslivet för startup som viktig pusselbit i innovationsekosystemet.
   - Säkerställa en mer entreprenörsorienterad kultur på universitetet och offentlig sektor.
   - Säkerställa att det blir en konkurrenssituation på startup scenen i Jämtland Härjedalen.

3.3. ”Thought Leader” - tillväxt genom innovation

Bolaget är Jämtland Härjedalens nod för innovation, innovationskraft, näringslivsutveckling med innovation, startups (här inkluderat scale ups), utvecklingskapital med fokus på innovation och startups, trippelhelix samt akademiknuten kommersialisering.

Bolaget skall inta en position som en så kallad ”Thought leader” i dessa frågor och driva utvecklingen av värdeskapande samarbeten, samordning och framgångsskapande kultur. Bolaget ska också agera som en ”thought leader in action”, det vill säga att också vara operativ i dessa frågor.

Bolaget ska möta dagens och framtidens samhällsutmaningar på ett hållbart sätt, genom att driva frågorna i och genom aktörerna i ekosystemet, men även publikt. Verksamhetsområdet skall samla regionens aktörer och utveckla nya initiativ och idéer i en global, affärs- och samhällsutvecklande anda. Bolaget ska även sprida kunskap om innovation och säkra en spridning i hela Jämtland Härjedalen.

3 Verksamhetsmål

3.1 Övergripande mål

Bolaget ska utifrån en inkluderande och jämställd värdegrund driva en hållbar innovationsutveckling i regionen. Innovationsarbetets övergripande syfte är att möta samhällets utmaningar med innovationskraft, entreprenörsanda och samordning. För respektive verksamhetsområde innebär detta:

- Bolaget skall vara den organisation som aktörer i samhället vänder sig till för innovationsutveckling för ett framtida näringsliv.
- Bolaget skall uppfattas som den resurs som bäst visar på möjligheter och potentiella samarbeten inom innovationsutveckling.
- Inkubatorn skall etablera en av de attraktivaste startup miljöerna utanför storstadsregionerna i Sverige.
- Projekthubben skall öka finansieringen av innovationsutvecklingsarbete i Jämtland Härjedalen.

3.2 Kvantifierbara mål för rapportering till styrelse och ägare

- Genererat kapital (bidrag, lån, ägarkapital och projektmedel).
- Antal nya objekt in till Inkubatorn.
- Antal anställda och omsättning i Inkubatorns bolag och alumnibolag till Inkubatorn.
- Sökta projekt, beviljade projekt i antal och pengar.
- Evidens på kulturförflyttning i regionen gällande innovation.
- Evidens på att bolaget är en Thought Leader.

3.3 Ekonomiska mål

Samtliga verksamhetsområden och bolaget som helhet skall årligen upprätta budgetar. Budgetarna skall alltid ha god kostnadstäckning.

Överskott i verksamheten skall återinvesteras och inte utdelas till ägarna.

4 Informationskrav

4.2 Årsredovisning

Utöver de krav som finns i aktiebolagslagen skall årsredovisning och bokslut delges ägarkommunerna och Region Jämtland Härjedalen så att de kan samordna informationskrav som följer respektive fullmäktige.

4.3 Övrig information

Bolaget skall under löpande år vid minst två tillfällen informera ägarna om verksamheten och dess utveckling. Bolaget skall i principiellt viktiga frågor informera kommun och regionfullmäktige.

5 Övrigt

Styrelsen skall verka för att god intern kontroll präglar organisationen och driften av verksamheten. Styrelsen skall tillse att verksamheten i alla lägen har en uppdaterad arbetsordning för styrelse och vd.

6 Aktieägaravtalet

Aktieägaravtalet daterat den 2 oktober 2018 utgör en integrerad del av detta ägardirektiv.

För ägarna i Peak Region AB, 556730-0727;

Krokoms kommun

_____/Namnförtydligande_____

Region Jämtland Härjedalen

_____/Namnförtydligande_____

Samling Näringsliv Jämtlands Län Ek. Förening

_____/Namnförtydligande_____

Åre kommun

_____/Namnförtydligande_____

Östersunds kommun

_____/Namnförtydligande_____

Stiftelsen Zenit

_____/Namnförtydligande_____

ÄGARDIREKTIV
för

Peak Region AB (org. nr. 556730-0727)
Kunskapens väg 3
831 40 Östersund

Ägardirektivet gäller from 20 november 2018 och tillsvidare

1. *Verksamhet enligt bolagsordningen*

Bolaget ska utifrån en samskapande värdegrund stödja och driva utveckling som möter samhällsutmaningar inom främst FoU, Kompetensförsörjning, globalisering, hållbarhet, finansiering, innovation, inkubation och samverkan samt därmed förenlig verksamhet.

2. Affärsidé

Bolaget skall främja en hållbar tillväxt genom utveckling av en kreativ och innovativ miljö för utveckling av samhälle, människor och företag. Bolaget gör det genom att utifrån en samskapande värdegrund stödja befintliga och nya företag, forskningsmiljöer på Mittuniversitetet samt offentlig verksamhet där utvecklingsinsatser krävs. Bolaget ska verka för en ökad försörjning av spetskompetens samt för utbyggd infrastruktur som är att hänföra till bolagets verksamhet. Bolaget skall ha fokus på att främja utvecklingen i Jämtland Härjedalen. Bolaget ska sälja tjänster och produkter som är relevanta för regionens gemensamma innovationssystem där särskilt fokus läggs på kunskaps- och forskningsbaserad verksamhet utifrån behovs- och omvärldsanalys.

Peak Region har tre integrerade verksamhetsområden; i) Innovation, ii) Inkubation och iii) Samskapande miljöer och nätverk.

3. Verksamhetsområden

3.1 Innovation

Verksamhetsområdet Innovation skall vara ett centralt område för bolaget.

Under perioden 2018 till 2020 ska bolaget driva Vinnväxtinitiativet Peak Innovation som startade 2008. Initiativet har sin grund i områdena Turism, Sport och Friluftsliv men ska verka branschöverskridande.

Peak Innovation ska drivas i syfte att skapa en långsiktig innovativ miljö i nära samarbete med ägare och övriga intressenter. Initiativet ska drivas resurseffektivt och ha en affärsinriktad samt samhällsutvecklande inriktning där kompetens och utrustning förpackas och erbjuds i en innovativ miljö.

Området ska verka för att öka Jämtlands innovationsstyrka genom att skapa ett starkt innovationsnätverk i hela regionen och med fortsatt decentralisering och samverkan mellan kommunerna

3.2 Inkubation

Inkubatorns övergripande uppdrag är att säkerställa att det finns en kvalificerad rådgivningsprocess till ambitiösa tillväxtföretag (etablerade företag och startups) i Jämtlands län samt bygga en stark startup scen och en stark innovationskultur i Jämtlands län. Inkubatorn ska sprida kunskap om vad Innovation är och att Inkubatorn finns som en tillgång för hela regionen.

Inkubatorn skall initiera och samverka med andra projekt för att på bästa sätt säkerställa det övergripande uppdraget.

3.3 Samskapande miljöer och nätverk

Samskapande miljöer är en förutsättning för att möta dagens och framtidens samhällsutmaningar på ett hållbart sätt. Verksamhetsområdet skall samla regionens aktörer och utveckla nya initiativ och idéer i en global, affärs- och samhällsutvecklande anda.

Området ska arbeta med att arbeta upp ett så kallat Grants and Innovation Office (GIO), som på uppdrag ska fungera som ett stöd i frågor om forskningssamarbeten mellan universitetet och företag, organisationer och myndigheter. GIO ska även jobba med utvecklingsfinansiering mot akademi, näringsliv och företag i regionen.

Verksamheten ska genomsyras av att Peak Region AB är en neutral fristående aktör som kan agera kraftfullt genom att vara en operativ nod för länets utveckling. Verksamheten ska attrahera spetskompetens och verka affärs- och samhällsutvecklande.

4. Verksamhetsmål

4.1 Övergripande mål

Bolaget ska utifrån en samskapande värdegrund stödja och driva utveckling som möter ~~framtida~~ samhällsutmaningar. För respektive verksamhetsområde innebär detta:

- Innovation: Området ska utvecklas för att bli ett initiativ för aktörerna i innovationssystemet, med gemensamt ägda verktyg för systemets utveckling. Det regionala åtagandet kring innovationssystemet ska vara långsiktigt, och ska sträcka sig bortom vinnväxtinitiativet Peak Innovation. Området ska fortsätta arbeta med tidigare och nya spetsområden där regionen kan vara nationellt och internationellt framgångsrika.
- Inkubation: Inom området ges stöd till bolag i tidiga utvecklingsskeden (startup). Bolagen erbjuds affärsutveckling, rådgivning, nätverk och en kreativ arbetsmiljö med tillhörande kontorsservice.
- Samskapande miljöer: Inom området ska en funktion för finansiering kopplat till innovation utvecklas (*Grants and innovation office*). Funktionen ska tillhandahålla tjänster som finansiering av utvecklingsprojekt, förstudier, utredningar, rådgivning och stöd för innovations- och utvecklingsprojekt kopplat till en triple-helix struktur. En

campuslokaliserad Science Park med lokala noder ska fortsätta utvecklas i nära samarbete med universitetets forsknings-, utbildnings- och samverkansmiljöer. Miljön ska erbjuda attraktiva fysiska mötesplatser väl lämpade för möten, konferenser och kreativt samskapande.

4.2 Finansiering och ekonomiska mål

Finansiering av bolaget kan ske enligt följande:

- Tjänsteleveranser till ägarorganisationerna
- Självständiga externa projektansökningar i enlighet med verksamhetsbeskrivningen för bolaget
- Ägarna skapar finansiella förutsättningar för projektansökningar (medfinansiering)
- Försäljning av tjänster på kommersiell basis
- Finansiering av basresurs via ägarna (ca 1.5 mkr)
- Sponsring
- Bidrag (mot resultat)

Ekonomiska mål:

Samtliga verksamhetsområden och bolagets som helhet skall årligen upprätta budgetar. Budgets skall alltid ha god kostnadstäckning.

Överskott i verksamheten skall återinvesteras och inte utdelas till ägarna.

Bolaget skall över tid kunna bygga upp en god soliditet för att därigenom bli ett ekonomiskt stabilt företag.

5. Informationskrav

5.1 Årsredovisning

Utöver de krav som finns i aktiebolagslagen skall årsredovisning och bokslut delges ägarkommunerna och Region Jämtland Härjedalen så att de kan samordnas de informationskrav som följer respektive fullmäktige.

5.2 Övrig information

Bolaget skall under löpande år vid minst två tillfällen informera ägarna om verksamheten och dess utveckling. Bolaget skall i principiellt viktiga frågor informera kommun och regionfullmäktige.

6. Övrigt

Styrelsen skall verka för att god intern kontroll präglar organisationen och driften av verksamheten. Styrelsen skall tillse att verksamheten i alla lägen har en uppdaterad arbetsordning för styrelse och vd.
Till styrelsens ledamöter och ordförande skall inga arvoden utgå

7. Aktieägaravtalet

Aktieägaravtalet daterat den 2 oktober 2018 utgör en integrerad del av detta ägardirektiv.

Ägardirektivet antaget vid ägarmöte den 20 november 2018

För ägarna i Peak Region AB, 556730-0727;

Krokoms kommun

_____/Namnförtydligande HALIN BERGMAN

Region Jämtland Härjedalen

_____/Namnförtydligande ROBERT UITTO / ANDERS BYSTRÖM

Samling Näringsliv Jämtlands Län Ek. Förening

_____/Namnförtydligande Petr Vomacka

Östersunds ~~Åre~~ kommun

_____/Namnförtydligande

~~Östersunds~~ Åre kommun

_____/Namnförtydligande Daniel Danielsson

Miun Holding AB

_____/Namnförtydligande ROBERT PETTERSSON

28

Valärenden

RUN/3/2020

Vilken roll har regionerna i utvecklingen av framtidens innovativa biogassystem?

Inbjudan till digitalt rundabordssamtal
26 augusti kl 16:00

Region Östergötland

Inbjudan till regional politiskt biogasnätverk

Biogassystemet är en viktig pusselbit i hållbar regional tillväxt då det levererar såväl närproducerad energi som biogödsel och fyller potentiellt även viktig funktion i det civila försvaret och samhällets krisberedskap. Men biogasmarknaden står inför många förändringar och frågan är: hur kan vi som regioner även i framtiden arbeta för att säkerställa de samhällsnyttor som biogasen bidrar med?

Under förra mandatperioden fanns ett betydelsefullt nationellt biogasnätverk för regionpolitiker som initierades av Region Skåne och Västra Götalandsregionen. Region Östergötland ser ett behov av att återuppta denna nationella samverkan och vill nu efter samråd med tidigare aktiva i nätverket bjuda in er till en nystart.

Syftet med nätverket är att gemensamt lyfta biogasens nyttor och stärka respektive regions arbete inom området. Utifrån samarbetet vill vi även samverka för långsiktiga spelregler som bidrar till ökad produktion och användning av biogas. Genom att samarbeta inom strategiska och gemensamt identifierade områden kan vi regioner vara en stark påverkanskraft på den nationella arenan för att stärka och värna biogasens förutsättningar att bidra till regional tillväxt.

Arbetssätt

Vi föreslår att nätverket träffas digitalt eller fysiskt ca tre gånger per år för diskussioner och kraftsamling med utgångspunkt i ett antal teman som vi tillsammans identifierar. Samverkan sker med fördel inom frågor där organisationerna kan få draghjälp av varandras regionala styrkeområden. Vårt förslag är att varje region deltar med en till två politiska representanter med tjänsteperson (-er) och att framtida träffar varje träff bereds av en gemensam tjänstemannagrupp.

Varmt välkommen till ett första rundabordssamtal de 26 augusti 2020 kl 16:00 där vi bland annat samtalar kring följande frågeställningar:

- Vad innebär Biogasmarknadsutredningens förslag för oss regioner och våra möjligheter att dra nytta av biogasen som innovations- och utvecklingsområde framöver? Kan vi samverka kring att påskynda/underlätta införandet av de nya styrmedelsförslagen?
- Vilka utmaningar och samverkansområden är angelägna i er region?
- Vilka arbetssätt och temaområden för nätverksträffar skulle vara till nytta för er?

Anmälan senast 21/8 till:

Jenny Ivner, jenny.ivner@regionostergotland.se

Med vänliga hälsningar

Julie Tran (C), ordf. trafik och samhällsplaneringsnämnden

Region Östergötland